BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
32 A
A 31

...liotheca
...orum Schol. Piarum

14-16. C. 22

L. ANNÆI SENECÆ RHETORIS

SVASORIÆ, CONTROVERSIÆ,

C V M

Declarationum Excerptis.

Tomus Tertius.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

U E N E T I I S, M. DC. XCV.

Apud Io: Baptiſtam Indrichum.

Superiorum Permiſſu.

M. ANNÆI SENECÆ

RHETORIS

SVASORIARVM

Liber vnus.

SVASORIA I.

Delıberat Alexander, an Oceanum nauiget.

FInitam cuique rei magnitudinem natura dederat, dedi & modum, nihil infinitum eſt, niſi Oceanus. *Auitus*. Fertiles in Oceano iacere terras, vltraque Oceanum rurſus alia littora, alium naſci orbem, nec vſquam naturam rerum deſinere, ſed ſemper inde, vbi deſiſſe videatur, nouam exſurgere: facile iſta finguntur: quia Oceanus nauigari non poteſt, Satis ſit hactenus viciſſe Alexandro, qua mundo lucere ſatis eſt. Intra has terras cœlum Hercules meruit. Stat immotum mare, & quaſi deficientis in ſuo fine naturæ pigra moles, nouæ ac terribiles figuræ, magna etiam Oceano portenta, quæ profunda iſta vaſtitas nutrit, confuſa lux alta caligine, & interceptus tenebris dies, ipſum verò graue & deuium mare, & aut nulla aut ignota ſidera. Ita eſt, Alexander, rerum natura: poſt omnia Oceanus: poſt Oceanum nihil. *Argentarii*. Reſiſte orbis te tuus reuocat: vicimus qua lucet: nihil tantùm eſt, quòd ego Alexandri periculo pe-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMAN

tam. *Pompeii Silonis.* Venit ille dies, Alexander, exoptatus, quo tibi operæ eſt adeſſe: idem ſunt termini & regni tui, & mundi. *Oſci.* Tempus eſt Alexandrum cùm orbe & cùm ſole deſinere. Quòd nouercam, vici: nunc concupiſco quòd neſcio. Quæ tam feræ gentes fuerunt, quæ non Alexandrum poſito genu adorarint? Qui tam horridi montes, quorum non iuga victor miles calcauerint? Vltra Liberi patris trophæa conſtitimus. Non quærimus orbem, ſed amittimus. Immenſum, & humanæ intentatum experientiæ pelagus, totius orbis vinculum, terrarumque cuſtodia inagitata remigio vaſtitas; litora modo ſæuiente fluctu inquieta, modo fugiente deſerta: terra caligo remittet fluctus. Neſcio quid humanis natura ſubduxit oculis, extrema nox obruit. *Muſa*. Fœda belluarum magnitudo, & immobile profundam teſtantur, Alexander, nihil vltra eſſe, quòd vincas: reuertere; *Albutij Sili*. Terræ quoque ſuum finem habent, & ipſius mundi aliquis occaſus eſt, nihil infinitum eſt, modum magnitudini facere debes, cùm fortuna non facit. Magni pectoris eſt inter ſecunda moderatio. Eundem fortuna victoriæ tuæ, quem natura finem facit. Imperium tuum cludit Oceanus. O quantum magnitudo tua rerum quoque naturam ſupergreſſa eſt! Alexander orbi magnus eſt, Alexandro orbis anguſtus eſt. Aliquis etiam magnitudini modus eſt. Non procedit vltra ſpatia ſua cęlum. Maria intra terminos ſuos agitantur: quicquid ad ſummum venit, incremento non reliquit locum. Non magis quicquam vltra Alexandrum nouimus, qua vltra Oceanum. *Marilij*. Maria ſequimur, terras cui tradimus? Orbem quem non noui, quæro; quem vici, relinquo. *Fabiani*.

Quæ

Quæ iſta toto pelago infuſa caligo? Nauigantem tibi videtur admittere, quæ proſpicientem quoque excludit. Non hæc India eſt, nec terribilis ferarum ille conuentus: immanes propone belluas: adſpice quibus procellis fluctibuſque ſæuiat, quas ad litora vndas agat: tantus ventorum concurſus, tanta conuulſi funditus maris inſania eſt nulla præſens nauigantibus ſtatio eſt, nihil ſalutare; nihil notum: rudis & imperfecta natura penitus receſſit. Iſta maria ne illi quidem perierunt, qui fugiebant Alexandrum. Sacrum quidem terris natura circumfudit Oceanum. Illi iam ſiderum collegerunt metas, & annuas hiemis atque æſtatis ad certam legem redegerunt, quibus ignota nulla pars mundi eſt: de Oceano tamen dubitant, vtrumne terras velut vinculum circumfluat, an in ſuum colligatus orbem, & in hos, per quos nauigatur ſinus, quaſi ſpiramenta quædam magnitudinis exæſtuet; ignem poſt ſe cuius augmentum ipſe ſit, habeat, an ſpiritum. Quid agiſtis, commilitones? regem domitoremque generis humani, magnum Alexandrum eo demittitis, quòd adhuc quid ſit diſputatur? Memento Alexander, matrem in orbe victo adhuc magis, quàm pacato relinquis.

DIVISIO. Aiebat *Ceſtius*, hoc genus ſuaſoriarum aliter declamandum eſſe, quàm ſuadendum. Non eodem modo in libera ciuitate dicendam eſſe ſententiam, quo apud reges: quibus etiam quæ proſunt, ita tamen vt delectent, ſuadenda ſunt. Et inter reges ipſos eſſe diſcrimen: quoſdam magis aut minus rerum vſum habere. Veritatem facti Alexandrum exiſſe. Quoſdam ſuperbiſſimos, & ſupra mortalis animi modum elatos cernimus. Denique vt alia dimittantur argumenta ipſa ſua-

ſoria inſolentiam eius coarguit; orbis illum ſuus non capit; itaq; nihil dicendum aiebat, niſi cùm ſumma veneratione regis, ne accideret idẽ quòd præceptori eius Calliſtheni accidit, quem occidit propter intẽpeſtiue liberos ſales. Nam cùm Deus vellet videri, & vulneratus eſſet, viſo ſanguine eius philoſophus mirari ſe dixerat, quòd nõ eſſet ἰχὼρ, οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι. Ille ſe ab hac vrbanitate lancea vindicauit. Eleganter in C. Caſſij epiſtola quæ ad M. Ciceronem miſſa poſitum: multum iocatur de ſtultitia Cn. Pompeij adoleſcentis, qui in Hiſpania contraxit exercitum, & ad Mundam acie victus eſt. Deinde ait: nos quidem illum deridemus: ſed timeo ne ille nos gladio ἀντιμυκτηρίσῃ. In omnibus regibus hæc vrbanitas extimeſcenda eſt. Aiebat itaque, Apud Alexandrum ita dicendam eſſe ſententiam, vt multa adulatione animus eius permulceretur; Seruandum tamen aliquem modum, ne nobis accidere tale aliquid, quale accidit Athenienſibus, cùm publicę eorum blandiciæ non tantum deprehenſæ, ſed & caſtigatæ ſunt. Nam cùm Antonius vellet ſe liberum patrem dici, & hoc nomen ſtatuis ſubſcribi iuberet, habitu quoque & comitatu Liberum imitaretur, occurrerunt venienti ei Athenienſes cùm coniugibus & liberis, Διόνυσον ſalutauerunt. Bene illis ceſſerat, ſi naſus Atticus ibi ſubſtitiſſet: dixerunt reſpondere ipſos in matrimonium Mineruam ſuam, & rogauerunt vt duceret. Ac Antonius ait ducturum, ſed dotis nomine imperare ſe illis mille talenta. Tum ex Græculis quidam ait: Κύριε ὁ Ζεὺς τὴν μητέρα σου Σεμέλην ἄπροικον εἶχε. Huic quidem impunè fuit: ſed Athenienſium ſponſalia mille talentis æſtimata ſunt: quæ cùm exigerentur,

con-

complures contumelioſi libelli proponebantur: quidam etiam ipſi Antonio tradebantur: ſicut ille qui ſubſcriptus ſtatuæ eius fuit, cùm & eodem tempore Octauiam vxorem haberet, & Cleopatram: ΟΚΤΑΒΙΑ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑ ΑΝΤΩΝΙΩ, RES TVAS TIBI HABE. Belliſſimam tamen rem Deillius dixit, quem Meſſalla Coruinus deſultorem bellorum ciuilium vocat, quia ab Dolabella ad Caſſium tranſitutus, ſalutem ſibi pactus eſt, ſi Dolabellam occidiſſet: & à Caſſio deinde tranſiuit ad Antonium: nouiſſime ab Antonio transfugit ad Cæſarem. Hic eſt Deillius, cuius Epiſtolæ laſciuæ ad Cleopatram feruntur. Cùm Athenienſes tempus peterent ad pecuniam conferendam, nec expiarent, Deillius ait: Et tamen ſcito illos tibi annua, bima, trima die debere. Longius me fabellarum dulcedo produxit. Itaque ad propoſitum reuertar. Aiebat Ceſtius, magnis cùm laudibus Alexandri hanc ſuaſoriam eſſe dicendam: quàm ſic diuiſit, vt primum diceret, etiam ſi nauigari poſſet Oceanus, nauigandum non eſſe: ſatis gloriæ quæſitum: regenda eſſe & diſponenda, quæ in tranſitu viciſſet: conſulendum militi, totius orbis victorijs laſſo: de matre illi cogitandum; & alias cauſas complures ſubiecit. Deinde illam quæſtionem (ſubiecit,) ne nauigari quidem Oceanum poſſe. *Fabianus* philoſophus primam fecit quæſtionem eandem, Etiam ſi nauigari poſſet Oceanus, nauigandum non eſſe. At rationem aliam primam fecit, modum imponendum eſſe rebus ſecundis: hic dixit ſententiam. Illa demum magna eſt felicitas, quæ arbitrio ſuo conſtitit. Dixit deinde locum de varietate fortunæ, & cùm deſcripſiſſet, nihil ſtabile eſſe, omnia fluitare, & incertis motibus modo attolli, modo

deprimi, abſorderi terras, & maria ſiccari, monteſ ſubſidere, deinde exempla rerum à faſtigio ſuo deuolutarum adiecit: Sine potius rerum naturam, quàm fortunam tuam, deficere. Secundam quoque quæſtionem aliter tractauit. Diuiſit enim illam ſic, vt primum negaret vllas in Oceano, aut trans Oceanum, eſſe terras habitabiles: deinde ſi eſſent perueniri tamen ad illas non poſſe. Hic difficultatem ignoti maris, naturam non patientem nauigationis. Nouiſſimè vt poſſit perueniri, tanti tamen non eſſe. Hic dixit incerta peti, certa deſeri; deſciturras gentes, ſi Alexandrum rerum naturæ terminos ſupergreſſum notuiſſet. Hic matrem memorauit, de qua dixit quomodo illa trepidauit, etiam quòd Granicum tranſiturus eſſet. *Glyconis* celebris ſententia eſt: τοῦτο οὐκ ἔστι Σιμοεὶς, οὐδὲ Γράνικος, τοῦτο εἰ μή τι καλὸν ἦν, οὐκ ἂν ὕστατον ἔκειτο. Hoc omnes imitari voluerunt. *Pluto'n* dixit: Καὶ διὰ τοῦτο μέγιστόν ἐστιν, ὅτι αὐτὸ μὲν μετὰ πάντα, μετὰ δὲ αὐτὸ οὐθέν. *Artemō* dixit βούλεσθ᾽ ὦ νεολαία πλείους ἡλίους; δύο Ἑλλησποντίαις νόσον ἐρεσσῶντες, οἱ δὲ ἐπὶ τῷ Παμφυλίῳ πελάγει τὴν ἐμπρόθεσμον παραδοκῶμεν ἄμπωσιν; Οὐδὲ Εὐφράτης τοῦτ᾽ ἐστίν, οὐδὲ Ἰνδὸς, ἀλλ᾽ ἐστὶ μυστήριον, εἴτε φύσεως ὅρος, εἴτε πρεσβύτατον στοιχεῖον, εἴτε γένεσις θεῶν πρῶτον ἐστὶν, ἢ καὶ ἁπλῶς ὕδωρ. *Apaturius* dixit: ἐντεῦθεν ναῦς ἐκ μιᾶς φορᾶς εἰς ἀνατολὰς, ἔνθα δὲ εἰς τὰς ἀκράτους δύσεις. *Ceſtius* deſcripſit: Fremit oceanus, quaſi indignetur, quòd terras relinquas. Corruptiſſimam rem omnium, quæ vnquam dictæ, ſunt ex quo homines diſerti inſanire cæperunt, putabant

bant Dorionis eſſe in metaphraſi dicta Homeri: *Tunc excæcatus Cyclops ſaxum in mare reiecit.* Hæc quomodo ex corruptis eo perueniant, vt & magna, nec tamen ſana ſint, aiebat Mecænas apud Virgilium intelligi poſſe. Tumidum eſt, ὄρεος ὄρος ἀπορρήξαντε. Virgilius quidem ait:

Rapit haud partem exigua mentis ....

Magnitudini ſe dat. Sed vt non imprudenter diſcedat à fide. Eſt inflatum. ἀὴρ καιρίᾳ βάλλεται μέσοις. Virgilius ait de nauibus

.... *Credas innare reuulſat Cycladas*

Non dicit hoc fieri, ſed videri: propitijs auribus auditur: quamuis incredibile eſt, quòd excuſatur, antequam dicitur. Multo corruptiorem ſententiam *Meneſtrati* cuiuſdam declamatoris non abiecti ſuis temporibus, nactus ſum in hac ipſa ſuaſoria, cum deſcriberet belluarum in Oceano naſcentium magnitudinem. Efficit hæc ſententia, vt ignoſcamus, ei qui dixit ipſis Charybdi & Scylla maius portentum, Charibdin ipſius maris naufragium videri, & ne in mare ſemel inſanire, quid tibi poteſt eſſe ſalui, vbi ipſum mare perit? *Dameſeticus* induxit matrem loquentem, cùm deſcriberet aſſidue prioribus periculis noua ſuperueniſſe. *Barbarus* dixit, cùm introduxiſſet excuſantem ſe exercitum Macedonum, hunc ſenſum: *Fuſcus Arellius* dixit: Teſtor ante orbem tuum deeſſe, quàm militem. *Latro* ſedens hanc dixit: Non excuſauit militem, ſed dixit: Dum ſequor, quid mihi promittit hoſtem, quis terram, quis diem, quis mare? Da vbi caſtra ponam, vbi ſigna

ponam. Reliqui parentes reliqui liberos, commeatum peto: nunquid immature ab Oceano? Latini declamatores in Oceani deſcriptione non nimis viguerunt: num aut timide ſcripſerunt, aut curioſe. Nemo illorum potuit tãto ſpiritu dicere, quanto Pedo qui nauigante Germanico dixit:

Iam pridem poſt terga diem ſolemque relictum,
Iam pridem notis extorres finibus orbis,
Per non conceſſas audaces ire tenebras,
Heſperii metas, extremaque littora mundi.
Nunc illum, pigris immania moſtra ſub vndis
Qui ferat, Oceanum, qui ſæuas vndique Priſtis,
Æquor eoſque canes, ratibus conſurgere prenſis.
Accumulat fragor ipſe metus, iam ſidere limo
Nauigia, & rapido deſertam flamine claſſem,
Seque feris credunt per inertia [illegible] marinis
Tam non felici laniandos ſorte relinqui.
Atque aliquis prora ſpectat ſublimis ab alta
Ærea pugnaci luctatus rumpere niſu.
Vt nihil erepto valuit dinoſcere mundo,
Obſtructo taleis effundit pectore voces;
Quo ferimus? ruit ipſe dies orbemque relictum
Vltima perpetuis claudit natura tenebris;
Anne alio poſitas vltra ſub cardine gentes,
Atque alium libris intactum quærimus orbem?
Dii reuocant, rerumque vetant cognoſcere finem
Mortaleis oculos: aliena quid æquora remis
Et ſacras violamus aquas, diuumque quietas
Turbamus ſedes:

Ex Græcis declamatoribus nulli melius hęc ſuaſoria proceſſit, quam Glyconi. Sed non minus multa magnifice dixit quam corrupe. Vtriuſque vobis faciam poteſtatem: Et volebam vos experiri; non adijciendo iudicium meum nec ſeparando à corruptis ſana: potuiſſet enim fieri, vt vos illa magis laudaretis, quæ inſaniunt: & nihi-

hilominus poteſt fieri, quamuis diſtinxerim. Illa belle dixit: ſed fecit quod ſolebat, vt ſententiam adiectione ſuperuacua atque tumida perderet. Adiecit enim illud: Vale terra: vale Nais mea: iubeo enim: num ferent oculi? ὑγίαινε γῆ, ὑγίαινε Ναὶ ἐμαυτῆ κομᾶ γὰρ ἄρ ὄλοιτο τὰ ἐκεῖ. Quoſdam iudices dubios ſui habet, ego non dubito contra ſententiam ferre.

SVASORIA II.

Trecenti Lacones contra Xerxem miſſi cum trecenti ex omni Græcia miſſi fugiſſent, deliberant, an ipſi fugiant.

ARELLII FVSCI PATRIS. At, puto, rudis lecta ætas, & animus qui frangeretur metu inſueto, armaque non paſſuræ manus, hebetataque ſenio, an vulneribus corpora, quid dicam potiſſimos Græciæ, an Lacædemonios? an Eleos? an repetam tot acies patrum, tot excidia vrbium, tot victarum gentium ſpolia? Et nunc proh dolor! concidunt, ſi remeabimus, templa. Pudet conſilij noſtri, pudet, etiam, ſi non fugimus, deliberaſſe talia. At cum tot milibus Xerſes venit, ò Lacedemonij, non aduerſus Barbaros; reueremini opera veſtra, non auos, non patres quorum vos exemplum moueat? ab infantia ſurgit ingenium pudet Lacedæmonios ſic adhortati tuti ſumus. Licet totum claſſe orientem trahat; licet metuentibus explicet inutilem numerum: hoc mare, quod tantum ex vaſto patet, vrgetur in minimum inſidioſis excipitur anguſtijs, qua vix minimo aditus nauigio eſt, & huius quoque remigium arcet inquietatione, quod circumfluit, mare: fallacia curſus, vada al-

tioribus internata, aſpera ſcopulis, & cetera, quæ nauigantium vota decipiunt. Pudeat, inquam, & Lacedemonios & armatos quærere, quemadmodum tuti ſint. Non referam Perſarum ſpolia: certe ſuper ſpolia nudus cadam. Sciet & alios nos habere trecentos qui ſic non fugiant, & ſic cadent. Hunc ſumite animum. Neſcio an vincere poſſimus, vinci non poſſumus. Hæc non vtique perituris refero, ſed etſi cauendum eſt, erratis, ſi metuendam creditis mortem. Nulli natura in æternum ſpiritum dedit, ſtatutaque naſcentibus in finem vitæ dies eſt. Imbecilla enim nos materia Deus orſus eſt, quippe minimis ſuccidunt corpora, indenuntiata ſorte rapimur; ſub eodem pueritia fato eſt, eadem iuuentus cauſa cadit: optamus quoque pleriqueque mortem: adeo in ſecuram quietem receſſus eſt. At gloriæ nullus finis eſt, proximique Deo. Sic ages: ea ſatagunt: fæminis quoque frequens hinc in mortem pro gloria iter eſt. Quid Lycurgum? quos interritos omni periculo, quos memoria ſacrauit; viros referam; vt vnum Otryadem citem, annumerare trecentis exempla poſſum. *Triarij*: Non pudet Laconas, nec pugna quidem hoſtium, ſed fabula vinci? Magnum eſt, alumnum virtutis naſci Laconem: ad certam victoriam omnes remanſiſſent, ad certam mortem tantum Lacones. Non eſt Sparta lapidibus circumdata: ibi muros habet, vbi muros non habet. Melius reuocabimus fugientes Trœzenos, quam ſequemur. Sed mentes perforat: maria contegit. Nunquam in ſolido ſtetit ſuperba felicitas, & ingentium imperiorum magna faſtigia obliuione fragilitatis humanæ collapſa ſunt. Scias licet ad finem perueniſſe, quæ ad inuidiam perducta

cta ſunt. Maria, terraſque rerum natura ſtatione mutauit ſua: moriamur trecenti: vt hoc primum inuenerit, quod mutare non poſſit. Si tandem amens placiturum conſilium erat, cur non potius in turba fugimus? *Porcii Latronis*. In hoc ſcilicet morari ſumus, vt agmen fugientium cogeremus? furori terga vertitis. Sciamus ſaltem quis ſit iſte, quem fugimus. Vicit. At victoria dedecus elui poteſt. Vt omnia fortiter fiant, feliciter cadant multum tamen nomini noſtro detractum eſt iam, Lacones, quod, an fugeremus, deliberauimus. Vt enim non moriamur, quantum ad me quidem pertinet, poſt hanc deliberationem nihil aliud timeo, quam ne reuertamur. Arma nobis fabulæ excutiunt? nunc nunc pugnemus. Latuiſſet virtus inter Trœzenos. Ceteri quidem fugerent; ſi me quidem interrogatis quid ſentiam: ego in noſtrum & in Græciæ patrocinium loquar: electi ſumus, non relicti. *Gauii Sabini*. Turpe eſt cuilibet viro fugiſſe: Laconi etiam deliberaſſe. *Marilij* In hoc reſtitimus, ne in turba fugentium lateremus. Habent quemadmodum ſe excuſent Trœzeni Græciæ. Munitas Thermopylas ſatis putauimus, cum relinqueremus illic Laconas. *Ceſtij Pij*. Quam turpe fugere iudicaſtis, Lacones, tamdiu non fugiendo? Omnibus ſua decora ſunt, Athenæ eloquentia inclitæ ſunt, Thebæ ſacris, Sparta armis. Ideo hanc Eurotas amnis circumfluit, qui peritiam indurat ad futuræ militiæ patientiam? ideo Taygeti montis difficilia niſi Laconibus iuga? ideo Hercule gloriamur operibus cœlum merito? ideo muri noſtri arma ſunt? O graue maiorum virtutis dedecus! Lacones ſe numerant, non æſtimant. Videamus quanta turba ſit; vt habeat certe Spar-

Sparta, etiamſi non fortes milites, at nuntios veros: ita ne bello quidem, ſed nuncio vincimur. Merito Hercules omnia contempſit, quem Lacones audire non ſuſtinent. Si vincere Xerxem non licet, videre liceat. Volo ſcire quem fugiam. Adhuc non ſum ex vlla parte Athenienſium ſimilis, non muris, nec educatione: nihil prius illorum imitabor, quàm fugam? *Pompeii Silonis*. Xerxes multos ſecum adduxit: Thermopylæ paucos recipiunt: erimus inter hoſtes fugaciſſimi, inter fugaces tardiſſimi. Nihil refert, quantas gentes in noſtrum Orbem Oriens effuderit, quantumque nationum ſecum Xerxes trahat: tot ad nos pertinent, quot locus ceperit. *Cornelii Hiſpani*. Pro Sparta venimus, pro Græcia ſtemus, vincamus hoſtes, ſocios iam vicimus, ſciat iſte inſolens Barbarus, nihil eſſe difficilius, quàm Laconis armati latus fodere. Ego verò quòd Trœzeni diſceſſerunt, gaudeo, liberas nobis reliquere Thermopylas. Nihil erit quòd virtuti noſtræ ſe opponat, quòd inſerat: non latebit in turba Laco; quocumque Xerxes adſpexerit, Spartanum videbit. *Blandi*. Referam præcepta matrum? Aut in his, aut cùm his. Minus turpe eſt, à bello inermem reuerti quàm armatum fugere. Referam captiuorum verba? captus Laco, Occide inquit, non ſeruio, potui non capi, ſi fugere voluiſſem. Deſcribit terrores Perſicos, omnia iſta, cùm mitteremur, audiuimus. Videat trecentos Xerxes, & ſciat, quanti bellum æſtimatum ſit, quanto aptus numero locus. Reuertamur ne nuntij quidem, niſi nouiſſimi. Quis fugerit, neſcio: hos mihi Sparta commilitones dedit. Deſcriptio Thermopylarum. Nunc me delectat, quòd fugerunt Trœzenij: anguſtas mihi Thermopylas fecerant.

Con-

Contra, *Cornelij Spatini*. At ego maximum dedecus futurum Reipublicæ noſtræ arbitror, ſi Xerſe nihil prius in Græcia vicerit, quam Laconas. Ne teſtem quidem virtutis noſtræ habere poſſumus, id de nobis tradetur, quod hoſtes narrauerint. Habetis conſilium meum: idem autem meum, quod totius Græciæ: ſi quis aliud ſuadet, non fortes vos eſse, ſed perditos gaudet. *Claudij Marcelli*. Non vincent nos, ſed obruent. Satis fecimus nomini: multum rei geſſimus, ante nos rerum natura victa eſt.

DIVISIO. Huius ſuaſoriæ feci mentionem, non quia in ea ſubtilitatis erat aliquid, quod vos excitare poſſet, ſed vt ſciretis quàm nitide. *Fuſcus* dixiſſet, vel quam licenter ipſe ſententiam feram. Veſtri arbitrij erit, vtrum explicationes eius luxurioſas putetis, an (vt poeta Pollio Aſinius aiebat) hoc non eſſe ſuadere, ſed inuidere: ne volo nihil fuiſſe, & iuuenis te amo, tamquam has explicationes Fuſci, quas nemo noſtrum non alius, alia inclinatione vocis, velut ſua quiſque modulatione cantabat. At qui ſemel in mentionem incidi Fuſci, ex omnibus ſuaſorijs celebres deſcriptiunculas ſubtexam, etiam ſi nihil occurrerit; quòd quiſquam alius niſi ſuaſor dixerit. Diuiſione autem hac ſuaſoria Fuſcus vſus eſt illa vulgari, vt diceret, non eſſe honeſtum fugere, etiam ſi tutum eſſet deinde æqua periculoſum eſſe fugere: & pugnare: nouiſſime, periculoſum eſſe fugere, & pugnantibus hoſtes timendos, fugientibus, & hoſtes & ſuos. *Ceſtius*. Primam partem ſic tranſegit, quaſi nemo dubitaret, an turpe eſſet fugere: deinde illo tranſijt, an non eſſe neceſſe. Hæc ſunt, inquit, quæ vos confundunt hoſtes, ſociorum paucitas. Non quidem

hæc

hæ ſuaſoriæ. Sed in hac materia, diſertiſſima illa fertur ſententia Dorionis , cum poſuiſſe, hoc dixiſſe trecentis Leonidam, quod puto etiam apud Herodotum eſſe, ὅτως ἀριςᾶτε, ὡς ἐν ᾅδου δειπνήσοντες. *Sabinus Aſidius*, venuſtiſſimus inter rhetores ſcurra, cum hanc ſententiã Leonidę retuliſſet, ait: Ego illi ad prandium promiſiſſem, ad cęnam renuntiaſſem. *Attalus Stoicus*, qui ſolum vertit à Seiano circumſcriptus, magnæ vir eloquentiæ, ex philoſophis, quos noſtra ætas vidit longe, & ſubtiliſſimus & facundiſſimus, cum tam magna & nobili ſententia certauit, vt mihi dixiſſe videatur animoſius, quam prior. Occurrit mihi ſenſus in eiuſmodi materia, à Cornellio Seuero dictus, tanquam de Romanis, neſcio an parum fortiter. Edicta in poſterum diem pugna expulant eis milites inducit, & ait.

... ſtratique per herbam.
Hic meus eſt, dixere, dies.

Elegantiſſime quidem affectum animorum incerta ſorte pendentium expreſſit: ſed parum Romani animi ſeruata eſt magnitudo: cęnant enim tanquam craſtinum deſperent. Quantus alijs Laconibus animus erat, qui non poterant dicere: Hic dies eſt meus. Illud *Porcellus*. Grammaticus arguebat in hoc verſu quaſi ſolęciſmum quod cum plures induxiſſet, diceret, Hic meus eſt dies, non, Dies hic eſt noſter: & in ſententia optima accuſabat id quod erat optimum: muta enim, vt noſter ſit, peribit omnis verſus elegantia: in quo hoc eſt decentiſſimum, quod ex communi ſermone trahitur: nam quaſi prouerbij loco eſt, Hic dies meus eſt: & cùm ad ſenſum retuleris, ne Grammaticorum quidem calumnia, ab omnibus magnis ingenijs ſubmouenda, habebit locum. Dixerunt enim

non

non omnes ſimul, tamquam in chorum manu ducente Grammatico, ſed ſingulis ex his: Hic meus eſt dies. Sed vt reuertar ad Leonidam,& trecentos, pulcherrima illa fertur *Glyconis* ſententia. In hac ipſa ſuaſoria non ſane refero memoria vllam ſententiam Græci cuiuſquam niſi *Damæ*. τί σὺ φεύγεις εἰς ἀτελῆ τείχη. De poſitione loci eleganter dixit *Haterius*, cùm anguſtias loci facundiſſime deſcripſiſſet. Natus trecentis locus. *Ceſtius* cùm deſcripſiſſet honores, quos habituri eſſent, ſi pro patria cecidiſſent: adiecit, per ſepulchra noſtra iurabitur. *Nicetas* longe diſertius hanc phantaſiam mouit, & adiecit: Niſi antiquior fuiſſet Xerxes quàm Demoſthenes Ciptoy, cui dicere hanc ſuam dixit ſententiam, aut certè non deprehenſam, cùm deſcripſiſſet opportunitatem loci, & tuta vndique pugnantium latera; & anguſtias à tergo poſitas, ſed aduerſas hoſtibus. *Potamon* magnus declamator fuit Mytilenis, qui eodem tempore viguit, quo *Lesbocles* magni nominis & nomini reſpondentis ingenij: in quibus quanta fuerit animorum diuerſitas in ſimili fortuna, puto vobis indicandum; multò magis, quia ad vitam pertinet quàm ſi ad eloquentiam pertineret. Vtrique filius iiſdem diebus deceſſit. *Lesbocles* ſcholam ſoluit: nemo vnquam ampliore animo ſe geſſit. *Potamon* à funere filij contulit ſe in ſcholam, & declamauit. Vtriuſque tamen affectum temperandum puto: hic durius tulit fortunam quam patrem decebat, ille mollius. Verùm *Potamon* cùm ſuaſoriam de trecentis diceret, tractabat, quàm turpiter feciſſent Lacones hoc ipſum quòd deliberaſſent de fuga: & ſic nouiſſimè clauſit. Inſanierunt in hac ſuaſoria multi circa Otryaden. *Mur-*

rhe-

rhedius; qui dixit, Fugierunt Athenienſes: non enim Otryadæ noſtri litteras didicerant. *Saxonius* dixit: Otryades qui periſt vt falleret, reuixit, vt vinceret. *Licinius Nepos*. Cùm exemplo vobis etiam mortuis vincendum fuit. *Antonius Atticus* inter plures ſententias videtur palmam meruiſſe: dixit enim: Otryades pene à ſepulchro victor digitis vulnera geſſit, vt trophæa Laconum inſcriberet, dignum Spartano ſacramentum virum, cuius ne litteræ quidem fuere ſine ſanguine. *Ceſtius Criſpus*. Municipalis Gatozeos dixit poſt relatum exemplum Otryadæ: dicebat municipalis. Aliud ceteros, aliud Laconas decet. Nos ſine delicijs educamur, ſine muris viuimus, fine vita vincimus. *Senecio* fuit, cuius nomen ad vos potuit perueniſſe, ingenij confuſi ac turbulenti, qui cupiebat grandia dicere, adeò vt nouiſſimè huius rei morbo & teneretur & rideretur: nam & ſeruos nolebat habere, niſi grandes, & argentea vaſa, nonniſi grandia. Credatis mihi velim non iocanti, eo peruenit inſania eius, vt calceos quoque maiores ſumeret, ficus non eſſet niſi mariſcas: concubinam ingentis ſtaturæ habebat, omnia grandia probabat: ei impoſitum eſt cognomen, vel vt Meſſala ait, cognomentum, & vocari cœpit Senecio Grandio. Is in hac ſuaſoria cùm poſuiſſet contradictionem, ait: Omnes qui miſſi erant à Græcia, fugerunt: ſublatis manibus, inſiſtens ſummis digitis (ſic enim ſolebat, quo grandior fieret) exclamat. Gaudeo, gaudeo: mirantibus nobis quid tantum boni illi contigiſſet, adiecit: Totus Xerxes meus erit. Idem dixit: Ille, qui claſſibus ſuis maria ſurripuit, qui terras circumſcripſit, dilatauit profundum, nouam rerum naturæ faciem imperat: ponat ſane

con-

contra cęlum caſtra, commilitones habeo deos?
Senianus multo potentius dixit: Terras armis obſider, cęlum ſagittis, maria vinculis: Lacones, niſi ſuccurritis, mundus captus. Decentiſſimi generis ſtultam ſententiam referam *Victoris Statorijs*, municipis mei, cuius fabulis memoria digniſſimis aliquis ſuaſoria occaſione contradictionem ſumpſit, At, inquit, trecenti ſumus, & ita reſpondet: Trecenti, ſed viri, ſed armati, ſed Lacones, ſed ad Thermopylas. Numquam vidi plures trecentis. *Latro* in hac ſuaſoria, cùm tractaſſet omnia quæ materia capiebat, poſſe ipſos & vincere, poſſe certos inuictos reuerti, & beneficio loci, tum illam ſententiam. Si nihil aliud, erimus certe belli mora. Poſteà memini auditorem Latronis *Albronum Silonem*, patrem huius Silonis, qui pantomimis fabulas ſcripſit, & ingenium grande non tantum deſeruit, ſed polluit, recitare carmen, in quo agnouimus ſenſum Latronis in his verſibus.

Ite agite ò Danai, magnum Pæana canentes:
Ite triumphantes, belli mora concidit Hector.

Tam diligentes tum auditores erant, ne dicam tam maligni, vt vnius verba ſurripi non poſſent. At nunc cuilibet orationes inuertere tuto licet pro ſuis. Sed vt ſciatis, ſenſum bene dictum, tamen poſſe melius, notare præ ceteris quanto decentius Virgilius dixerit hoc, quod valdè erat celebre.

..... *Belli mora concidit Hector.*

Item:

Quicquid apud duræ ceſſatum eſt mœnia Troiæ,
Hectoris Æneæque manu victoria Graium,
Hæſit,

Meſſa-

Meſſalla aiebat, hic Virgilium debuiſſe deſinere: quòd ſequitur

Et in decimum veſtigia retullit annum.

explementum eſſe. *Mecænas* hoc etiam priori comparabat. Sed vt ad Thermopylas reuertar: *Diocles Cariſtius* dixit: *A Patrius* dixit: *Coruo* teſtimonium ſtuporis reddendum eſt, qui dixit: Quid ſi iam Xerxes ad nos ſuo mari nauigat, fugiamus antequam nobis terra ſurripiatur. Hic eſt *Cornus*, qui cùm tentaret ſcholam Romæ Summo illi, qui Iudæos ſubegerat, declamauit controuerſiam, de ea, quæ apud matronas diſſerebat, liberas non eſſe tollendos, & ob hoc accuſatur Reipublicæ læſæ. In hac controuerſia, ſententia eius, hæc ridebatur. Inter pyxides & redolentis animæ medicamina conſtitit mitrata concio. Sed ſi vultis, hiſtoricum quoque vobis fatum dabo. Thuſcus ille, qui Scaurum Mamercum, in quo Scaurorum familia extincta eſt, maieſtarts reum fecerat, homo quàm improbi animi, tam infelicis ingenij cùm hanc ſuaſoriam declamaret, dixit. Expectemus ſi nihil aliud, hoc effecturi, ne inſolens barbarus dicat: *Veni, vidi, vici*, cùm hoc poſt multos annos Diuus Iulius victo Pharnace dixerit. *Dario* dixit *Andreas* aiebat, *Nicocratis* Lacedæmonis inſignem hanc ſententiam fuiſſe futuram, ſi media interciderentur. Sed ne vos diutius infamem, qui prædixeram me Fuſci Arellij explicationes ſubiecturum, finem ſuaſoriæ faciam, quarum nimius cultus, & fracta compoſitio poterit vos offendere cum ad meam ætatem veneritis. Interim non dubito, quin tunc vos ipſa, quæ offenſura ſunt vitia delectent.

SVA-

SVASORIA III.

Deliberat Agamemnon, an Iphigeniam immolet, neganti calchante aliter nauigari poſſe.

AReLLII FVSCI. Non in aliam conditionem Deus fuit æquora, quàm ne omnes ex voto iter dies: nec ea ſors mari tantum eſt, ceterum ipſa non ſua eadem conditione ſidera ſunt. Alia negatis imbribus exurunt ſolum, & miſeri cremata agricolæ legunt ſemina, & hæc interdum anno lex eſt: alij ſerena clauduntur, & omne cęlum nubilo graue; ſubſidit ſolum, & creditum ſibi terra non retinet: alias incertus ſideribus curſus eſt, & variantur tempora, neque ſoles nimis vrgent, neque vltra debitum imbres cadunt: quidquid aſperatum æſtu eſt, quidquid nimio defluxit imbre, inuicem temperatur altero, ſiue ita natura diſpoſuit, ſiue (vt ferunt) luna curſu gerit: quæ ſiue plena lucis ſuæ eſt, ſplendenſque pariter aſſurgit in cornua, imbres prohibet: ſiue occupata nubilo, ſordidiorem oſtendit orbem ſuum, non ante finit quàm in lucem redit; ſiue ne lunæ quidem ipſa potentia eſt, ſed flatus, qui occupauere annum, tenent, quidquid bonum eſt. Extra iuſſum Dei tutum fuit adultero mare. At non potero vindicare adulteram? prior eſt ſalus pudicæ. Ne quid virginitati huius timerem, perſequebar adulterum. Victa Troia virginitatis hoſtium parcam; nihil adhuc virgo Priami timet. *Ceſtii Pii*. Vos ego ad hæc, dij immortales, inuoco, ſic recluſuri eſtis maria? Obſtate potius. Ne Priami quidem liberos immolaturus es. Deſcribe nunc tempeſtatē: Omnia iſta patimur, nec parricidium fecimus.

Quod

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Quod hoc ſacrum eſt, virginis deæ templo virginem occidere? libentius hanc ſacerdotem habebit quam victimam. *Cornelii Hiſpani*. Infeſte, inquit ſunt tempeſtates, & ſæuiunt maria: neque adhuc parricidium feci. Iſta maria ſi numine ſuo Deus regeret, adulteris clauderentur. *Marillii*, Si non datur nobis ad bellum iter, reuertamus ad liberos. *Argentarii*. Interũ in malũ familiæ noſtræ facile reuoluimur, propter adulterã fratris liberti pereunt: iſta mercede nollẽ reuerti: at Priamus bellũ pro adultero filio gerat.

DIVISIO. Hanc Suaſoriam ſic diuidit *Fuſcus* vt eiiceret, etiam ſi aliter nauigare non poſſent, non eſſe faciendum; & ſic tractauit, vt negaret faciendum, quia homicidium eſset, quia parricidium, quia plus impenderetur, quam petreretur, & adulteram, impendi Iphigeniam: vindicari adulterum, committi parricidium. Deinde dixit, etiam ſi non immolaſset, nauigaturum. Illam enim moram naturæ maris & ventorum eſse, deorum voluntatem ab hominibus non intelligi. Hoc *Ceſtius* diligenter diuiſit: dixit enim, deos rebus humanis non interponere arbitrium ſuum: ſi interponant, voluntatem eorum ab homine non intelligi: vt intelligatur, non poſſe fata reuocari: ſi non ſint fata, ſacra profutura: ſi ſint, non poſſe mutari. *Silo Pompeius*, etiam ſi quod eſset diuitandi genus certum, augurijs negauit credendum: quare ergo, ſi neſcit Calchas, affirmat primum, & ſcire ſe putat? Hic communem locum dixit in omnes qua affectarent ſcientiam: deinde iraſcitur ſibi, inuitus militat, quærit ſibi tam magno teſtimonio apud omnes gentes fidem. In ea diſcriptione primum in hac ſuaſoria *Fuſcus Arellius* Virgilij verſus ſoluit imitari. Valde au-

tem

rem longe petit, & pene repugnat materiæ, certe non deſideranti inſeruit. Ait enim de luna quæ ſiue plena lucis ſuæ eſt, ſplendenſque pariter aſſurgit in cornua, imbres prohibet: ſiue occupata nubilo ſordidiorem oſtendit orbem ſuum, non ante finit quam vicem reddit. At Virgilius hæc quāto ſimplicius & beatius dixit;

Luna reuertentes cùm primum colligit ignes,
Si nigrum obſcuro comprehēderit aera cornu.
Maximus agricolis, pelagoque parabitur imber.

Et rurſus.

Sin ortu in quarto (namque is certiſſimus auctor)
Plena, neque obtuſis per cælum cornibus ibit.

Solebat autem ex Virgilius *Fuſcus* multa trahere, vt Mæcenati imputaret. Totiens enim pro beneficio narrabat, in aliqua ſe Virgiliana deſcriptione placuiſſe: ſicuti in hac ipſa ſuaſoria dixit. Cur iſte inter eius miniſterium placuit? cur hoc eo Deus elegit? cur hoc potiſſimum ſortitus poeſis? quod tantum non impie aiebat ſe imitatum Virgilium, *Plena Deo?* Solet autem Gallio noſter hoc aptiſſime ponere: Memini vna nos ab auditione *Nicetis* ad Meſſalam veniſſe. Nicetes ſuo impetu valde Græcis placuit. Quærebat à Gallione Meſſala, quid illi vſus eſſet Nicetes: Gallio ait, Plena Deo; quotiens audierat aliquem ex his declamatoribus quos ſcholaſtici caldos vocant, ſtatim dicebat, Plena Deo. Ipſe Meſſala nunquam aliter cum ab hominis auditione venientem interrogabat, quam vt diceret: Nunquid Plena Deo? itaque hoc ipſi tam familiare erat, vt inuito quoque excideret. Apud Cæſarem cū mentio eſſet de ingenio Haterij, conſuetudine prolapſus dixit: Et ille erit ple-

plena Deo. Quærenti deinde quid hoc ſeſe vellet, verſum Virgilij retulit, & quomodo hoc ſemel ſibi apud Meſſalam excidiſſet, & nunquam poſtea potuiſſet excidere. Tiberius ipſe Theodoreus offendebatur Nicetis ingenio, atque delectatus eſt fabula Gallionis: hoc autem dicebat Gallio, Naſoni ſuo valde placuiſſe: itaque feciſſe quod in multis alijs verſibus Virgilius fecerat, non ſurrupiendi cauſa, ſed palam imitandi, hoc animo vt vellet agnoſci: eſſe autem in tragedia eius. Feror huc illuc, vt plena Deo. Iam vultis ad *Fuſcum* reuertar, & deſcriptionibus eius vos ſatiabo. Hæc potiſſimum ex his quas in ſimilitudinis tractatione poſuit, cum diceret omninò non conceſſam futurorum ſcientiam.

SVASORIA IV.

Deliberat Alexander Magnus, an Babyloniam intret, cùm denunciatum eſſet illi reſponſo auguris periculum.

ARELLII FVSCI. Quis eſt qui futurorum ſcientiam ſibi vindicet? nouæ oportet ſortis ſit, qui iubente Deo canat; non eodem contentus ſic vtero, quo imprudentes naſcimur: quandam imaginem Dei præferat, qui iuſſa exhibeat Dei: ſic eſt. Tantum enim regem tantique rhectorem orbis eſſe in metu cogit: magnus iſte & ſupra humanæ ſortis habitum oportet ſit, cui liceat terrere Alexandrum: Ponat iſte ſuos inter ſidera patres, & originem cœlo trahat? agnoſcat ſuum vatem Deus; non eodem claudatur vitæ fine, ætate magna extra omne futurorum neceſſitatem caput ſit, quòd gentibus futura præcipiat. Si vera ſunt iſta, ui d ita non huic ſtudio ſeruit omnis ætas? Cur nõ ab

in-

infantia,rerum naturam deoſque qua licet, viſimus? cùm pareant nobis ſidera, & intereſſe numinibus liceat,quid ita inutili deſidemus facundia: aut periculoſis atteritur armis manus? an melius alio pignore quam futuri ſcientia, ingenia ſurrexerint? Qui vero in media ſe, vt prædicant, fatorum miſere pignora, natales inquirunt, & prima mediorum annorum habent nuntia, quo ierint motu ſidera, in quas diſcurrerint parteis: contrane Deus ſteterit: an placidus affulſerit ſol: an plenam lucem, an initia ſurgentis acceperint: an abdiderit in noctem obſcurum caput luna; Saturnus naſcentem, an ad bella Mars militem, an negotioſum in quæſtus Mercurius exceperit: an blanda annuerit naſcenti Venus, an ex humili in ſublime Iupiter tulerit: Exiſtimant tot circa vnum caput tumultuanteis Deos? Futura nuntiant. Pleroſque dixere victuros; & nihil metuentes oppreſſit dies; alijs dedere finem propinquum; at illi ſuperfuere. Egentes inutilis animę, felices naſcentibus annos ſpoponderunt; at fortuna in omnẽ properauit iniuriam, incertæ enim ſortis viuimus; vnicuique iſta pro ingenio finguntur, non ex ſcientiæ vi. Deerit aliquis toto orbe locus qui te victorem non viderit? Babylone cluditur, cui patuit Oceanus.

DIVISIO. In hac ſuaſoria nihil aliud tractaſſe *Fuſcum* ſcio, quam eaſdem, quas ſupra retuli, quæſtiones, ad ſcientiam futuri pertinentes. Illud quòd nos delectauit præterire non poſſum. Declamitabat *Fuſcus Arellius* controuerſiam de illa, quæ poſteaquam ter mortuos pepererat ſomniaſſe ſe dixit, vt in luco pareret. Valde in vos contumelioſus fuero, ſi totam controuerſiam, quàm ego intelligo me dicere. *Fuſcus* declamaret, & à parte aui non

agnoſcentis puerum, tractaret locum contra ſomnia, & deorum prouidentiam, & male de magnitudine deorum dixiſſet mereri eum, qui illos circà puerperas mitteret: ſummis clamoribus dixit illum Virgilij verſum:

Scilicet is ſuperis labor eſt, ea cura quietos
Sollicitat.....

Auditor *Fuſci* quidam, cuius pudori parco, cùm hanc ſuaſoriam de Alexandro ante Fuſcum diceret, putauit æquè belle poni verſum eundem; dixit:

Scilicet is ſuperis labor eſt, ea cura quietos
Sollicitat....

Fuſcus illis ait: Si hoc dixiſſes audente Alexandro, ſcires apud Virgilium & illum verſum eſſe:

Capulo tenus abdidit enſem.

Et quia ſoletis mihi moleſti eſſe de *Fuſco*, quid fuerit, quare nemo videretur dixiſſe cultius, ingeram vobis Fuſcinas explicationes. Dicebat autem ſuaſorias libentiſſimè, & frequentiùs Græcas quàm Latinas. *Hibreas* in hac ſuaſoria dixit: Θεὸν ἔχκκε Βαδλῶν μάντιν ὀχυρωμῶν.

SVASORIA V.

Deliberant Athenienſes, an Trophæa Perſica tollant, Xerxe minante rediturum ſe, niſi tollerentur.

ARELLII Fuſci. Pudet me victoriæ veſtræ: ſic fugatum creditis Xerſen, vt reuerti poſſit? tot cæſa millia, nihil ex hac acie relictum minanti, niſi quòd vix ſequi fugientem poſſit: totiens merſa claſſis. Quid Marathona, quid Salamina referam? Pudet dicere: dubitamus adhuc, an vicerimus. Xerſes veniet? At neſcio quomodo languet circa memoriam iacturæ animus, & diſturbata arma non repetit. Prior

enim

enim metus, futuri pignus eſſet: amiſſa; ne audeat, amiſſurum monent. Vt in gaudia interdum ſurgit animus, & ſpem ex præſenti metitur, ita aduerſis frangitur. Omnis eſt ſic animum dies, vbi ignominia ſpem premit, vbi nullam meminit aciem, niſi quæ fugerat: erat circa damna ſua, & quæ malè expertus eſt, vota deponit. Si venturus eſſet, non minaretur. Suis ira ardet ignibus, & in pacta non ſoluitur. Non denunciaret, ſi venturus eſſet, neque armaret nos nuntio, nec inſtigaret victricem Græciam, nec ſollicitaret arma felicia: magis ſuperueniret improuidis; nam & arma indenuntiata mouent. Quantumcumque Oriens valuit, primo in Græciam impetu effuſum eſt: hoc ille numero ferox, & in deos: arma tulerat: extincta tot ante Xerxem millia, tot ſub ipſo iacent: nulli, niſi qui fugerunt, ſuperſunt. Quid dicam Salamina? Quid Cynægron referam? & te ò Polyzele? & hoc agitur, an viceris? Hæc ego trophæa depoſui, hæc in totius Græcæ conſpectu ſtatui, ne quis timeret Xerxem minantem. Me miſerum, pugnante Xerxe trophæa poſui, fugiente tollam? Nunc Athenæ vincimur: non tantùm credetur rediiſſe, ſed viciſſe Xerxes. Non poteſt Xerxes, niſi per nos trophæa tollere. Credite mihi, difficile eſt atritas opes recolligere, & ſpes fractas nouare, & pænitenda acie in melioris euentus fiduciam ſurgere. *Ceſtii Pii*. Inferam, inquit, bellum: alia mihi trophæa promittit. Poteſt maior venire quàm victus eſt? *Argentarii* Non pudet vos? Pluris trophæa veſtra Xerxes æſtimat quàm vos.

DIVISIO. *Fuſcus* ſic diuiſit. Etiam ſi venturus eſt Xerxes, niſi tollimus, non ſunt trophæa tollenda. Confeſſio ſeruitutis eſt, iuſſa fa-

cere: ſi venerit, vincemus: hoc non eſt diu colligendum: de eo dico, vincemus quem vicimus. Sed nec veniet quidem? ſi venturus eſſet, nec denuntiaret. Fractus eſt & viribus & animo. *Ceſtius* & illud dicit, quòd in prima parte tractauit non licere Athenienſibus trophæa tollere: commune in illis ius totius Græciæ eſſe communem victoriam, commune bellum fuiſſe: deinde nefas quidem eſſe; numquam factum, vt quiſquam conſacratis virtutis ſuæ operibus manus adferret. Iſta trophæa non ſunt Athenienſium; deorum ſunt, iſtorum bellum fuit, illos Xerxes vinculis, illos ſagittis perſequebatur; hæc omnia ad impiam & ſuperbam Xerxis militiam pertinent. Ecquid? ergo bellum habebimus? Habebimus; etſi Xerxen remouebis, inuenietur alius hoſtis. Numquam magna imperia otioſa. Omnium bellorum proſperè ab Athenienſibus geſtorum. Deinde non erit bellum. Xerxes enim non veniet: multo timidiores eſſe qui ſuperbiſſimi fuerint? Nouiſſimè, vt veniat, cùm quibus veniet? reliquias victoriæ noſtræ colliget: illos adducet, quos priore bello quaſi inutiles reliquias nouit, ſi qui ex fuga conſecuti ſunt. Nullum habet militem, niſi aut faſtiditũ, aut victum. *Argentarius* his duobus contentus fuit: aut non venturum Xerxen, aut non eſſe metuendum, ſi venerit. His ſolis inſtitit & illud dixit quòd excerptum eſt; Tollite, inquit, trophæa. Si viciſti, quid erubeſcis? ſi victus es, quid imperas? Locum mouit non inutiliter: iudicare quidem ſe, neque Xerxen, neque iam quemquã Perſarum auſurum in Græciam effundere; ſed eo magis trophæa tuenda. Si quis vmquam illinc venturus hoſtis eſſet, vt conſpectu trophæorum animi militum accenderentur, hoſtium fran-

frangerentur. *Blandus* dixit: Repleat ipſe priùs hiatus, & maria in antiquam faciem reducat. Apparere voluit poſteris quemadmodum venerit: appareat etiam quemadmodum redierit. *Triarius* omni demiſſa diuiſione, tantum exultauit quòd audierit Xerxes venire ad ſe, ipſis nouam victoriam, noua trophæa. *Sillo Pompeius*, venuſto genere ſententiæ vſus eſt, Niſi tollitis, inquit, trophæa, ego veniam; hoc ait Xerxes: Niſi hæc trophæa tollitis, alia ponetis. Alteram partem ſolus *Gallio* declamauit, & hortatus eſt ad tollenda trophæa; dixit, gloriæ nihil detrahi; manſuram enim memoriam victoriæ quæ perpetua eſſet; ipſa trophæa, & tempeſtatibus & ętate conſumi; bellum ſuſcipiendum fuiſſe pro libertate, pro coniugibus, pro liberis; pro re ſuperuacua, & nihil nocitura ſi fieret, non eſſe ſuſpiciendum. Hic dixit, vtique venturum Xerxen, & deſcripſit aduerſus ipſos deos tumentem deinde habere illum magnas vires; neque omnes illum copias in Græciam produxiſſe, nec omnes in Græcia perdidiſſe: timendam eſſe fortunæ varietatem; exahauſtas eſse Græciæ vires, nec poſse iam pati alterum bellum; illi eſſe immenſam multitudinem hominum. Hoc loco diſertiſſimam ſententiam dixit, quæ vel in oratione, vel in hiſtoria ponitur; Diutius illi perire poſsunt, quam nos vincere.

SVA ORIA VI.

Deliberat Cicero, an Antonium deprecetur.

QHATERIVS. Sciant poſteri potuiſse Antonio ſeruire remp. non potuiſse Ciceronem. Laudandus erit tibi Antonius; in hac

cauſſa etiam Ciceronem verba deficient. Crede mihi, cum diligenter te cuſtodieris, faciet tamen Antonius quod Cicero facere non poſſit. Si intelligis Cicero, non dicit, Roga vt viuas: ſed Roga vt ſeruias: quemadmodum autem hunc ſenatum intrare poteris, exauſtum crudeliter, tepletum turpiter? intrare autem tu ſenatum voles in quo non Cn. Pompeium viſurus es, non M. Catonem, non Lucullos, non Hortenſium, non Lentulum atque Marcellum: non tuos, inquam, Coſſ. Hircium & Panſam? Cicero, quod in alieno ſæculo tibi? Iam noſtra peracta ſunt. M. Cato ſolus maximum viuendi moriendique exemplum, mori maluit quam rogare: nec erat Antonium rogaturus, & illas vſque ad vltimam diem puras à ciuili ſanguine manus, in ſe infeſtas, acerrime armauit. Scipio cùm gladium ponere iuſsus foret, dicitur abdidiſſe in ſe: quærentibus qui in nauem tranſierant militibus imperatorem; *Imperator*, inquit, *bene ſe habet*. Victus vocem victoriæ miſit. Vetat, inquit, Milo rogari iudices; vir clariſſimus nunc & Antonium rogat. *Porcii Latronis*. Ergo loquitur imperator Cicero, vt non timeat Antonius: loquitur vmquam Antonius, vt Cicero timeat? Ciuilis ſanguinis Sullana ſitis in ciuitatem redit, & ad trium viralem haſtam pro vectigalibus, ciuium Romanorum mortes locantur. Iniuſta bella albo Pharſalica, ac Mundenſis Mutinenſiſque ruina vincitur conſularia capita aura rependuntur. Tuis verbis, Cicero, vtendum eſt; *O tempora*, *ò mores*! videbis ardentes crudelitate ſimul ac ſuperbia oculos: videbis illum non hominis, ſed belli ciuilis cultum: videbis illas fauces per quas C. Pompeijs bona tranſierunt, illa latera; illam totius corporis gradiatoriam

toriam firmitatem, videbis illum pro tribunali loco, quem magiſter equitum, cui ructare turpe erat, vomitu fœdauerat. Supplex accidens genibus deprecaberis, & ore, cui ſe debet ſalus publica, humilia in adulationem verba ſubmittes? Pudeat Verrem quoque, quia proſcriptus fortius perit. *Cyri Marilli AEſernini*. Occurrat tibi Cato tuus, cuius à te laudata mors eſt. Quicquam ergo tanti putas, vt vitam Antonio debeas? *Ceſtii Pii*. Si ad deſiderium populi reſpicis, Cicero, quandoque perieris, parum vixiſti ſi ad res geſtas, ſatis vixiſti: ſi ad iniurias fortunæ & præſentem reipublicæ ſtatum, nimium diu vixiſti: ſi ad memoriam operum tuorum, ſemper victurus es. *Pompeii Silonis*. Scias licet, tibi non expedire, viuere, ſi Antonius permittit vt viuas. Tacebis ergo proſcribente Antonio, & Rempublicam laniante, & ne gemitu quidem tuus liber erit: Malo populus Romanus mortuum Ciceronem, quam viuum deſideret. *Triarii*. Quæ Charibdis eſt tam vorax? Charybdin dixi; quæ ſi fuit, animal vnum fuit. Vix medius fidius Oceanus tot res tamque diuerſas vno tempore abſorbere potuiſſet. Huic tu ſæuienti putas Ciceronem poſſe ſubduci? *Arellii Fuſci*. Ab armis ad arma diſcurritur: foris victores, domi trucidamur: dum in ſanguine inteſtinus hoſtis incubat, quis non hoc populi Romani ſtatu, Ciceronem vt viuat, cogi putat? Rogabis Cicero turpiter Antonium, fruſtra. Non te ignobilis tumulus abſcondet: idem virtutis tuæ qui finis eſt immortalium humanorum operum: cuſtos memoria quæ manſuri vita perpetua eſt, in omnia te ſæcula ſacratum dabit. Nihil aliud intercidet quam corpus fragilitatis caducæ, morbis obnoxium,

caſibus expoſitum, proſcriptionibus obiectum:
Animus verò diuina origine hauſtus, cui nec ſenectus vlla, nec mors, onerofi corporis vinculis exſolutus, ad ſedes ſuas & cognata ſidera recurret. Et tamen ſi ad ætatem, annorumque numquam obſeruatum viris fortibus numerum reſpicimus, ſexaginta ſupergreſſus es: nec potes videri non nimis vixiſſe, qui morieris Reipublicæ ſuperſtes. Vidimus furentia toto orbe ciuilia arma, & poſt Italicas Pharſalicaſque acies Romanum ſanguinem hauſit Ægyptus: quid indignamur in Ciceronem Antonio licere? Sic in Pompeium Alexandrino licuit. An non occiduntur, qui ad indignos confugiunt? *Cornelii Hiſpani*. Proſcriptus eſt ille, qui tuam ſententiam ſecutus eſt: tota tabula tuæ morti præluditur, alter fratrem proſcribi, alter auunculum patitur: quid habes ſpei? Vt Cicero, perieret tot parricidia facta ſunt. Repete, age, tot patrocinia, tot clientelas & maximum beneficiorum motum teipſum: iam intelliges Ciceronem in mortem cogi poſſe, in preces non poſſe. *Argentarii*. Explicantur triumviralis regni delicata conuiuia, & popina tributo gentium inſtruitur: ipſe vino, & ſomno marcidus deficienteis oculos ad capita proſcriptorum leuat. Iam ad iſta non ſatis eſt dicere. O hominem nequam?

DIVISIO. Latro ſic hanc diuiſit omnem ſuaſoriam. Etiam ſi impetrares vitam ab Antonio, non eſt tanti rogare: deinde impetrare non potes. In priore illa parte poſuit: Turpe eſſe cuilibet Romano, nedum Ciceroni, vitam rogare. Hoc loco omnium, qui vltro mortem apprehendiſſent, exempla poſuit: deinde inutilis illi ſua vita futura proponitur, morte grauior, detracta libertate. Hic omnem acerbitatem ſeruitutis

futuræ

futuræ deſcripſit: deinde non futurum fidei impetratæ beneficium. Hic cùm dixiſſet, Aliquid erit quòd Antonium offendat, aut factum tuum, aut dictum, aut ſilentium, aut vultus: adiecit ſententiam. Haud enim placiturus es. *Albutius* aliter diuiſit: primam partem fecit, moriendum eſſe Ciceroni, etiam ſi nemo proſcriberet: hæc inſectatio temporum fuit: deindę moriendum eſt: ille enim ſe ſua ſponte conficeret, quia moriendum eſſet, etiam ſi mori noluiſſet: graues odiorum cauſſas eſſe: maximam cauſam proſcriptionis ipſum eſſe Ciceronem. Et ſolus ex declamatoribus tentauit dicere, non vnum illi eſſe Antonium infeſtum. Hoc loco dixit illam ſententiam: Si cui ex triumviris non es inuiſus, granis es. Et illa ſententia valdè excepta eſt: Roga, Cicero, exora vnum, vt tribus ſeruias. *Ceſtius* ſic diuiſit; Mori tibi vtile eſt, honeſtum eſt, neceſſe eſt, vt liber & illibatæ dignitatis conſummes vitam. Hic illam ſententiam dixit audacem: Vt numereris cùm Catone, qui ſeruire nec Antonio quidem nondum domino potuit. *Marcellus* hunc ſenſum de Catone melius: Vſque eone omnia cùm fortuna populi Romani conuerſa ſunt, vt aliquis deliberet, vtrum ſatius ſit viuere cùm Antonio an mori cùm Catone? Sed ad diuiſionem *Ceſtii* reuertamur. Dixit vtile eſſe, ne etiam cruciatus corporis pateretur: non ſimplici illum modo periturum, ſi in Antonij manus incidiſſet, & in hac parte cùm deſcripſiſſet contumelias inſultantium Ciceroni, & verbera & tormenta, dixit illam multum laudatam ſententiam: Tu mehercules, Cicero, cùm veneris ad Antonium, mortem rogabis. *Varius Geminus* ſic diuiſit: Hortarer te ſi alterutrum vtique faciendum eſſet, aut mo-

riendum, aut rogandum, vt morereris potiùs, quàm rogares: & omnia complexus eſt, quæ à cæteris dicta erant: ſed addidit & tertium: adhortatum eſt illum ad fugam: illic eſſe M. Brutum, illic C. Caſſium, illic Sex. Pompeium. Et adiecit illam ſententiam, quàm Caſſius Seuerus vnicè mirabatur: Quid deficiemus? & Reſp. ſuos trium viros habet. Deinde etiam quas petere poſſet regiones, percurrit: Siciliam dixit vindicatam eſſe ab illo, Ciliciam à Proconſule egregiè adminiſtratam, familiares ſtudijs eius & Achaiam & Aſiam, Deiotari regnum obligatum beneficijs, Ægyptum & habere benefici memoriam, & agere perfidiæ pęnitentiam; ſed maximè illum in Aſiam & Macedoniam hortatus eſt in Caſſij & in Bruti caſtra. Iam *Caſius Seuerus* aiebat, alios declamaſſe, Varium Geminum vinum conſilium dediſſe.

Alteram Partem pauci declamauerunt nemò auſus eſt Ciceronem ad deprecandum Antonium hortari; bene de Ciceronis animo indicauerunt. *Geminus Varius* declamauit alteram quoque partem, & ait: Spero me Ciceroni meo perſuaſurum, vt velit viuere. Quòd grandia loquitur, & dicit: Mors nec immatura conſulari, nec miſera ſapienti, non mouet, me, idiotam petit. Ego belle mores hominis noui: faciet, rogabit: nam quòd ad ſeruitutem pertinet, non recuſabit: iam collum tritum habet, & Pompeius illum, & Ceſar ſubiecerunt. Veteranum mancipium videtis: & complura alia dixit ſcurrilia, vt illi mos erat. Diuiſit ſic, vt diceret, non turpiter rogaturum, non fruſtrà rogaturum. In priori parte illud poſuit, non eſſe turpe, ciuem victorem rogari à victo: hic quàm multi rogaſſent C. Cæſarem, hic & Ligurium: deinde ne

ini-

iniquum eſſe quidem Ciceronem ſatisfacere, qui prior illum proſcripſiſſet, qui & iudicaſſet, ab eo ſemper naſci ſatisfactionem, ac dato rogari. Deinde non pro vita illum, ſed pro Republica rogaturum: ſatis illum ſibi vixiſſe, Reipub. parum. In ſequenti parte dixit, exorari ſolere inimicos, ipſum exoratum à Vitinio, C. quoque Verri affuiſſe: facilius exorari Antonium poſſe, qui cùm tertius eſſet, ne quis è tribus hanc tam ſpecioſam clementiæ occaſionem præriperet, fortaſſe iraſci Antonium, qui ne tanti quidem putaſſet illum quem rogaret. Fuga quidem periculoſa eſſet, cùm deſcripſiſſet, adiecit: Quocumque perueniſſet, ſeruiendum illi eſſe: ferendum aut Caſſij violentiam, aut Bruti ſuperbiam, aut Pompeij ſtultitiam. Quando in hac ſuaſoriam incidimus, non alienum puto, indicare, quomodo quiſque ſe ex hiſtoricis aduerſus memoriam Ciceronis geſſerit. Namque Cicero nec tam timidus fuerit, vt rogaſſet Antonium, nec tam ſtultus, vt exorari poſſe ſperaret, nemo dubitat, excepto Aſinio Pollione, qui infeſtiſſimus famæ Ciceronis permanſit, & is etiam occaſionem ſcholaſticis alterius ſuaſoriæ dedit. Solent enim ſcholaſtici declamatores ponere: *Deliberat Cicero, an promittente ſalutem Antonio, orationes ſuas comburat.*

HISTORICORVM de Cicerone Elogia; alijs.

SVASORIA VII.

HÆc inepte ficta cuilibet videri poteſt. Pollio vult illam veram videri: ita enim dixit illa oratione, quàm pro Lamia dedit. *Aſinij*

Pollionis. Itaque numquam perficeret, nec mora fuit, quin eiuraret, ſuas eſſe, quas cupidiſſimè effuderat orationes in Antonium: multipliceſque numero, & accuratius ſcriptas illi contrarias edere, ac vel ipſe palam pro concione recitare, pollicebatur: ceteraque his alia ſordidiora multo: vt tibi facilè liqueret: hoc totum adeò falſum eſſe, vt ne ipſe quidem *Pollio* in hiſtorijs ſuis ponere auſus ſit. Huic certè actioni eius pro Lamia qui interfuerunt, negant eum hæc dixiſſe (nec enim mentiri ſub trium virorum conſcientia ſuſtinebat) ſed poſteà compoſuiſſe. Nolo autem vos iuuenes mei contriſtari, quòd à declamatoribus ad hiſtoricos tranſeo: ſatisfaciam vobis, & fortaſſe efficiam, vt his ſententijs lectis ſolidis, & verum habentibus, recedatis æquiores. Hoc ſi tamen recta via conſequi non potero, decipere vos cogat, veluti ſalutarem pueris daturus potionem abſinthiati poculi. Liuius adeò retractationis conſilium habuiſſe Ciceronem non dicit, vt neget tempus habuiſſe. Ita enim ait, *Liuii.* M. Cicero ſub aduentum trium virorum ceſſerat vrbe, pro certo habens id quòd erat, non magis Antonio eripi ſe quàm Cæſari Caſſium, & Brutum poſſe: primo in Tuſculanum fugit inde tranſuerſis itineribus in Formianum, vt ab Caieta nauim conſcenſurus, proficiſcitur. Vnde aliquotiens in altum prouectum cùm modo venti aduerſis retuliſſent, modo ipſe iactationem nauis cæco voluente fluctu pati non poſſet, tædium tandem eum & fugæ & vitæ cepit: regreſſuſque ad ſuperiorem villam, quæ paulo plus mille paſſibus à mari abeſt. Moriar, inquit, in patria ſæpe ſeruata. Satis conſtat, ſeruos fortiter fideliterque paratos fuiſſe ad dimicandum, ipſum deponi lecticam, & quie-

tos

ros pati, quòd ſors iniqua cogeret, iuſſiſſe. Prominenti ex lectica, præbentique immotam ceruicem, caput præciſum eſt. Nec ſatis ſtolidæ crudelitati militum fuit: manus quoque, ſcripſiſſe in Antonium aliquid, exprobrantes præciderunt. Ita relatum caput ad Antonium, iuſſuque eius inter duas manus in roſtris poſitum, vbi ille conſul, vbi ſępè conſularis, vbi eo ipſo anno aduerſus Antonium, quanta nulla vmquam humana vox, cùm admiratione eloquentiæ auditus fuerat, vix attollentes lacrymis oculos homines intueri trucidata membra eius poterant. *Baſſus Aufidius* & ipſe nihil de animo Ciceronis dubitauit, quin fortiter ſe morti non præbuerit tantum, ſed obtulerit. *Aufidii Baſſi.* Cicero paulum remoto velo, poſtquam armatos vidit: Ego vero conſiſto, ait: accede veterane, & ſi hoc ſaltem potes rectè facere, incide ceruicem. Trementi deinde, dubitantique: Quid ſi ad me, inquit, primum veniſſetis? *Cremutius Cordus* & ipſe ait, Ciceronem, cùm cogitaſſet, vtrumne Brutum, an Caſſium, an Sextum Pompeium peteret, omnia illi diſplicuiſſe, præter mortem. *Cremutii Cordi.* Quibus viſis lætus Antonius, cùm peractam proſcriptionem ſuam dixiſſet eſſe, quippe non ſatiatus modo cædendis ciuibus, ſed defectus quoque iuſſit pro noſtris exponi; itaque quo ſæpiùs ille ingenti circumfuſus turba proceſſerat, quæ paulo ante coluerat pijs concionibus, quibus multorum capita ſeruauerat, tum per artus ſuos latus, aliter ac ſolitus erat, à ciuibus ſuis conſpectus eſt, prætendenti capiti, oriq; eius impenſa ſanie, breui ante princeps ſenatus Romanique nominis titulus, tum pretium interfectoris ſui. Precipuè tamen ſoluit pectora omnium in lacrimas gemituſque viſa ad

caput eius diligata manus dextera, diuinæ eloquentiæ miniſtra: ceterorumque cædes priuatos luctus excitauerunt, illa vna communem. *Brutidii Nigri*. Elapſus interim altera parte villæ Cicero lectica per agros ferebatur, ſed, vt vidit appropinquare notum ſibi militem, Pompilium nomine, memor defenſum à ſe, lætiore vultu adſpexit: at ille victoribus idipſum imputaturus, occupat facinus, caputque deciſum, nihil in vltimo fine vitæ facientis quòd alterutram in partem poſſet notari, Antonio portat, oblitus ſe paulo antè defenſum ab illo. Et hic voluit poſiti in roſtris capitis miſerabilem faciem deſcribere, ſed magnitudine rei obrutus eſt, Idem *Brutidii Nigri*. Vt verò iuſſu Antoni inter duas manus poſitum in roſtris caput conſpectum eſt, quo totiens auditum erat loco, dato gemitu & fletu maximi viri inferie, nec vt ſolet, ita depoſiti in roſtris corporis concio audiuit: ſed ipſa narrauit. Nulla non pars fori aliquo actionis inclytæ ſignata veſtigio erat. Nemo non aliquod eius in ſe meritum fatebatur: hoc certè publicum beneficium palam erat, illam miſerrimi temporis ſeruitutem ac lanienam dilatam in Antonium. Quotiens magni alicuius mors ab hiſtoricis narrata eſt, totiens ferè conſummatio vitæ, & quaſi funebris laudatio redditur: hoc ſemel atque iterum à Thucidide factum, idem in pauciſſimis perſonis vſurpatum à Salluſtio, Liuius benignius omnibus magnis viris præſtitit. Sequentes hiſtorici multo id effuſius fecerunt. Ciceroni hoc, vt Græco verbo vtar ἐπιτάφιον Liuius reddit. *T. Liuii*. Vixit tres & ſexaginta annos, vt ſi vis abfuiſſet, ne immatura quidem mors videri poſſit: ingenium & operibus & præmijs operum felix: ipſe fortunæ diu proſperæ

ſperæ & in longo tenore felicitatis, magnis interim ictus vulneribus, exilio, ruina partium pro quibus ſteterat, filiæ morte exitu tam triſti atque acerbo, omnium aduerſorum nihil, vt viro dignum erat, tulit, præter mortem, quæ verè æſtimanti minus indigna videri potuit, quòd à victore inimico nil crudelius paſſus erat, quàm quòd eiuſdem fortunæ compos ipſe feciſſet. Si quis tamen virtutibus vitia penſarit, vir magnus, acer, memorabilis fuit, & in cuius laudes ſequendas Cicerone laudatore opus fuerit. Vt eſt natura candidiſſimus omnium magnorum ingeniorum æſtimator T. Liuius; pleniſſimum teſtimonium Ciceroni reddidit. *Cordii Cremutii*, non eſt operæ, deferte etiam redditam Ciceroni laudationem. Nihil enim in ipſa Cicerone dignum eſt: ac ne hoc quidem, quod pœnæ maximum eſt, tolerabile eſt. *Cremutii Cordi*. Priuatas enim ſimultates deponendas interdum putabat, publicas nunquam. Vides credendam eius non ſolum magnitudinem virtutum, ſed multitudinem quoque conſpiciendam, *Aufidii Baſſi*. Sic M. Cicero deceſſit, vir natus ad Reip. ſalutem: quæ diu defenſa, & adminiſtrata, in ſenectute demum è manibus eius elabitur, non ipſis vitio læſa, quod nihil in ſalute eius aliud illi, quam ſi caruiſſet Antonio, placuit. Vixit ſexaginta & tres annos, ita vt ſemper aut perteret alterum, aut inuicem peteretur: nullamque rem rarius, quam diem illum, quo nullus intereſſet ipſum mori, vidit. *Pollio* quoque *Aſinius*, qui Verrem Ciceronis reum fortiſſime morientem tradidit, Ciceronis mortem ſolus ex omnibus maligne narrat; teſtimonium tamen, quamus inuitus, plenum ei reddit. *Aſinii Pollionis*. Huius ergo viri tot tantiſque

ope

operibus manſuris in omne æuum, prædicare de ingenio, atque induſtria ſuperuacuum eſt: Natura autem pariter, atque fortuna obſecuta eſt. Et quidem facies decora ad ſenectutem, proſperaque permanſit valetudo: tum pax diutina, cuius inſtructus erat artibus, contigit: namque à priſca ſeueritate iudicis exacti, maximorum noxiorum multitudo prouenit, quos obſtrictos patrocinio incolumes pleroſque habebat. Iam feliciſſima conſulatus ei ſors petendi, & gerendi magna munera, deum conſilio, induſtriaque vtinam moderatius ſecundas res, & fortius aduerſas ferre potuiſſet: namque vtræque cùm venerant ei mutari eas non poſſe rebatur. Inde ſunt inuidiæ tempeſtates coortæ graues in eum, certiorque inimicis aggrediendi fiducia: maiore enim ſimultates appetebat animo, quàm gerebat. Sed quando mortalium nulli virtus perfecta contigit qua maior pars vitæ, atque ingenij ſtetit, ea iudicandum de homine eſt. Atque ego ne miſerandi quidem exitus eum fuiſſe iudicarem: niſi ipſe tam miſeram mortem putaſſet. Affirmare vobis poſſum, nihil eſſe in hiſtorijs eius, hoc, quem retuli, loco diſertius: vt mihi tunc non laudaſſe Ciceronem, ſed certaſſe cùm Cicerone videatur. Nec hoc deterrendi cauſa dico, ne hiſtorias eius legere concupiſcatis: concupiſcite, & pœnas Ciceroni dabitis. Nemo tamen ex tot diſertiſſimis viris melius Ciceronis mortem deplorauit, quàm Cornelius Seuerus.

CORNELIJ SEUERI.

Oraque magnanimum ſpirantia penè virorum.
In roſtris iacuere ſuis, ſed enim abſtulit omnis.

Tan-

Tamquam ſola foret, rapti Ciceronis imago.
Tunc redeunt animis ingentia Conſulis acta
Iuratæque manus, deprenſaque fœdera noxa,
Patriciumque nefas: eſt tunc & pœna Cethegi,
Deiectusque redit votis Catilina nefandis.
Quid fauor, aut cętus, pleni quid honoribus anni
Profuerunt: ſacris exacta quid artibus ætas!
Abſtulit vna dies æui decus, ictaque luctu
Conticuit Latiæ triſtis facundia linguæ,
Vnica ſollicitis quondam tutela, ſaluſque,
Egregium ſemper patriæ caput; ille ſenatus
Vindex, ille fori, legum rituſque togæque.
Publica vox ſæuis æternum obmutuit armis.
Informes vultus, ſparſamque cruore nefando
Caniciem, ſacraſque manus, operumque miniſtras
Tantorum, pedibus ciuis proiecta ſuperbis
Proculcauit ouans: nec lubrica fata, deoſque
Reſpexit: nullo luet hoc Antonius æuo.
Hac nos in AEmathio milis victoria Perſe,
Nec te dire Syphax, non fecit in hoſte Philippo,
Inque triumphato ludibria cuncta Iugurtha
Abfuerant, noſtraque cadens ferus Hannibal iræ
Membra tamen Stygias tulit inuiolata ſub
  vmbras.

Non laudabo municipem noſtrum bono verſu, ex quo hic multo melior CORNELII SEVERI proceſſit:

Conticuit Latiæ triſtis facundia linguæ.

Sextilius Hena fuit homo ingenioſus magis quam eruditus, inæqualis poeta, & pęne quibuſdam locis talis, quales eſſe Cicero Cordubenſes poetas ait, pingue quiddam ſonantes, atque peregrinum. Is hanc ipſam proſcriptionem recitaturus in domo Meſſalæ Coruini, Pollionem Aſinium aduocauerat; & in principio hunc verſum non ſine aſſenſus recitauit:

De-

Deflendus Cicero eſt, Latiæque ſilentia linguæ
Pollio Aſinius non æquo animo tulit, & ait: Meſſala, tu quid tibi liberium ſit in domo tua, videris: ego iſtum auditurus non ſum, cui mutus videor. Atque ita conſurrexit, ne intereſſet recitationi eorum: quòd Cornelium ſcio, cui non æque diſplicuiſſe hunc verſum, quàm Pollioni, apparet: quòd meliorem quidem, ſed non diſſimilem illi & ipſe compoſuit. Si hic deſiero, ſcio futurum, vt vos deſinatis eo loco legere, quo ego à ſcholaſticis receſſit. Ego vt librum velitis vſque ad vmbilicum reuoluere, adijciam ſuaſoriam proximæ ſimilem.

SVASORIA VII.

Deliberat Cicero an ſcripta ſua comburat; promittente incolumitatem Antonio ſi feciſſet.

HATERIVS. Non feres Antonium: intolerabilis in malo ingenio felicitas eſt: nihilque cupientes magis accendit, quàm proſperæ turpitudini conſcientia. Difficile eſt. Non feres, inquam, & iterum irritare inimicum in mortem tuam cupies. Quòd ad me quidem pertinet, multum à Cicerone abſum: tamen non tędet tantum me vitæ meæ: ſed pudet: ne propter hoc quidem pertinet multum à Cicerone. Ingenium tuum amas, quòd illud Antonius plus odit quàm te. Remittere ait ſe tibi vt viuas: commentus quemadmodum eripiat etiam quo vixeras. Crudelior eſt pactio Antonij, quàm proſcripto. Ingenium erat, in quòd nihil iuris haberent trium viralia arma. Commentus eſt Antonius, quemadmodum quòd non poterat cùm Cicerone proſcribere: tolleret

per

per Ciceronem. Hortarer te Cicero, vt vitam magni ęſtimares, ſi libertas ſuum in ciuitate haberet locum, ſi ſuum in libertate eloquentia, ſi non ciuium ceruicibus luderetur: nunc vt ſcias nihil melius eſſe quàm mori, vitam tibi Antonius promittit. Pendet nefariæ proſcriptionis tabula: tot prætorij, tot conſulares, tot equeſtris ordinis viri periere: nemo relinquitur, niſi qui ſeruire poſſit. Neſcio an hoc tempore viuere velis, Cicero: nemo eſt cùm quo velis. Merito, hercules, illo tempore vixiſti, quo Cæſar vltro te rogauit, vt viueres ſine vlla pactione: quo tempore non quidem ſtabat. Reſpublica, ſed in boni principis ſinum ceciderat. *Ceſtii Pii.* Numquid opinio me fefellit? intellexit Antonius, ſaluis eloquentiæ monumentis, non poſſe Ciceronem mori: ad pactionem vocaris, qua pactione melior in te pars tui petitur. Accommoda mihi pauliſper eloquentiam: Ciceronem periturum rogo. Si te audiſſent Cæſar & Pompeius, neque iniſſent turpem ſocietatem, neque diremiſſent: ſi vti vnquam conſilio tuo voluiſſent, neque Pompeius Cæſarem, neque Cæſar Pompeium deſeruiſſet. Quid conſulatum ſalutarem vrbi, quid exilium conſulatu honeſtius, quid prouocatam inter initia adoleſcentiæ, libertate tirocinij tui Sullanam potentiam, quid Antonium, auulſum à Catilina, Reipublicæ redditum? Ignoſce, Cicero, ſi diu iſta narrauero, forſitan hoc die nouiſſimo audientur. Si occidetur Cicero, iacebit inter Pompeium patrem filiumque: & Afranium Petreiumque, Q. Catulum, M. Antonium illum indignum hoc ſucceſſore generis. Si ſeruatur viuet inter Ventidios & Canicios & Saxa. Ita dubium eſt, an ſatius ſit cùm illis iacere, an cùm
his

his viuere; Pro uno homine iactura publica paciſceris. Scio omne pretium iniquum eſse, quod ille conſtituit; nemo tanti emit Ciceronis vitam, quanti vendit Antonius. Si hanc tibi pactionem ferret, viues, & eruentur oculi tibi:, uiues, ſed debilitabuntur pedes: etiam ſi in alia damna corporis præſtares patientiam, excepiſſes tamen linguam. Vbi eſt ſacra illa vox tua. Mori enim naturę finis eſt, non pœna? hoc tibi vni non liquet? Ac uideris Antonio perſuaſiſse. Aſsere te potius libertati, & vnum crimen inimico adijce. Fac Antonium moriendo nocentiorem. *P. Aſpernatis.* Vt Antonius Ciceroni parcat, Cicero ipſe in eloquentiam ſuam animaduertet? Quid autem tibi ſub hac pactione promittitur? vt Cn. Pompeius & M. Cato, & ille antiquus reſtituatur Reipublicæ Senatus digniſſimus, apud quem Cicero loquetur? Multos victuros animi ſui contemptus oppreſſit; multo perituros parati ad pereundum animi ipſa admiratio eripuit, & cauſa illis viuendi fuit, fortiter mori. Permitte te populo Romano contra Antonium. Si ſcripta combuſſeris, Antonius paucos annos tibi promittit; at ſi non combuſſeris, populus Romanus omnes. *Pompeii Silonis.* Quale eſt vt perdamus eloquentiam Ciceronis, fidem ſequamur Antonij? miſericordiam tu iſtam vocas ſupplicium ſummum ingenio Ciceronis? Credamus Antonio. Cicero, ſi bene illi pecunias crediderunt feneratores, ſi bene pacem Brutus & Caſſius: hominem & vitio naturæ, & licentia temporum inſanientem, inter ſcenicos amores ciuili ſanguine luxuriantem: hominem qui creditoribus ſuis oppignorauit Rempublicam, cuius gulæ duorum principium bona, Cæſaris, & Pompeij, non potuerunt ſatisfacere.

Tuis

Tuis vtar Cicero verbis: Cara eſt cuiquam ſalus, quam aut dare, aut eripere poteſt Antonius? Non eſt tanti ſeruare Ciceronem, vt ſeruatum Antonio debeam. *Triarii* Compulſus aliquando populus Romanus in eam neceſſitatem eſt, vt nihil haberet præter Iouem obſeſſum & Camillum exulem: nullum tamen fuit Camilli opus maius, quam quod indignum putauit viro ſalutem pactioni debere. O grauem vitam, etiã, ſi ſine pretio daretur. Antonius hoſtis à Republica iudicatus, nunc hoſtem Rempublicam iudicat. Lepidus, ne quis putet illum male Antonio collegam placuiſſe, alienæ ſemper dementiæ acceſſio, vtriuſque collegæ mancipium, noſter dominus. *Argentarii.* Nihil Antonio credendũ eſt: mentior: quid enim iſte non poteſt, qui occidere Ciceronem poteſt: qui ſeruare niſi crudelius quam accidebat, non poteſt? Ignoſcentem tibi illum putas, qui ingenio tuo iraſcitur? ab hoc tu ſperas vitam, cui nondum verba tua exciderunt? Vt corpus, quod fragile & caducum eſt, ſeruetur, pereat ingenium, quod æternum eſt? Ego mirabar, ſi non ſupplicio crudelior eſſet Antonij venia. Publium Scipionem à maioribus ſuis deſciſcentem generoſa mors in numerum Scipionum repoſuit. Mortem tibi remittit, vt id pereat, quod ſolum in te immortale eſt. Qualis eſt pactio? Aufertur Ciceroni ingenium ſine vita: promittuntur obliuione nominis tui pauci ſeruitutis anni. Non ille te viuere vult, ſed facere ingenij tui ſuperſtitem. Viue, vt Cicero audiat Lepidum, Cicero audiat Antonium, nemo Ciceronem. Pati poteris, vt quod in te optimum habes, ante te efferas? Sine durare poſt te ingenium tuum, perpetuam Antonij proſcriptionem.

Aure-

Aurelii Fuſci. Quoad humanum genus incolume manſerit, quamdiu ſuus litteris honor, ſummæ eloquentiæ pretium erit: quamdiu Reipub. noſtræ aut fortuna ſteterit, aut memoria durauerit, admirabile poſteris vigebit ingenium, & vno proſcriptus ſæculo proſcribes Antonium omnibus. Crede mihi viliſſima pars tui eſt, quæ tibi, vel eripi, vel donari poteſt. Ille verus eſt Cicero, quem proſcribi Antonius non putat, niſi à Cicerone, poſſe. Non ille tibi remittit proſcriptionem, ſed tolli deſiderat ſuam. Si fidem deceperit Antonius, morieris; ſi præſtiterit, ſeruies. Quod ad me attinet, fallere malo. Per te, M. Tulli, per quatuor, & ſexaginta annos pulchre actos, per ſalutarem Reip. conſulatum, per æteram, ſi pateris ingenij tui memoriam, per Remp. quæ ne quid te putes carum relinquere, ante te perit, oro & obteſtor, ne moriaris, confeſſus quòd nolueris mori.

Huius ſuaſoriæ alteram partem neminem ſcio declamaſſe; omnes pro libris Ciceronis ſolliciti fuerunt, nemo pro ipſo, cùm adeo illa pars non ſit mala, vt Cicero, ſi hæc conditio ei lata fuiſſet, deliberaturus non fuerit. Itaque hanc ſuaſoriam nemo declamauit efficacius quam Silo Pompeius: non enim ad illa ſpecioſa ſe contulit, ad quæ *Ceſtius*: qui dixit, hoc grauius eſſe ſupplicium quam mortem, & ideo hoc Antonium eligere, breuem eſſe vitam homini, multo magis ſeni: ita memoriæ conſulendum, quæ magnis viris æternitatem promitteret; non qualibet mercede vitam redimendam; & has conditiones intolerabiles eſſe; omnia potius ſubeunda quam monumenta ingenij ſui ipſum exurere. Iniuriam illum facturum popolo Romano, cuius linguam in tantum extuliſ-

ſet,

ſet, vt inſolentis Græciæ ſtudia tanto antecederet eloquentia, quanto fortuna: iniuriam facturum generi humano: pœnitentiam illum acturum tam degenere ſpiritus empti, cùm in ſeruitute ſeneſcendum fuiſſet: in hoc vnum eloquentia vtendum, vt laudaret Antonium. Male cùm illi, ait, dare vitam, eripi ingenium. *Silo Pompeius* ſic egit: vt diceret, Antonium non paciſci, ſed illudere: non eſſe illam conditionem, ſed contumeliam: combuſtis enim libris, nihilominus occiſurum: non eſſe tam ſtultum Antonium, vt putaret ad rem pertinere, libros à Cicerone comburi cuius ſcripta per totum orbem celebrarentur, & hoc petere eum quòd poſſet ipſe facere: niſi forte non eſſet in ſcripta Ciceronis is, qui eſſet in Ciceronem. Quare nihil aliud eum agere, quam vt ille Cicero multa fortiter de mortis contemptu locutus, ad turpes conditiones perductus occideretur. Antonium illi non vitam cùm conditione promittere, ſed mortem ſub infamia quærere. Itaque quod turpiter poſteà paſſurus eſſet, nunc illum fortiter debere pati. Et hæc ſuaſoria inſignita eſt. Dixit enim ſententiam cacozeliæ genere humilimo & ſordidiſſimo, quod detractu, aut adiectionem ſyllabæ facit ſenſum. Pro facinus indignum? peribit ergo quòd Cicero ſcripſit, manebit quod Antonius proſcripſit? Apud Ceſtium rhetorem declamabant hanc ſuaſoriam *Surdinus*, ingenioſius adoleſcens, à quo Græcæ fabulæ eleganter in Latinum ſermonem conuerſæ ſunt. Solebat dulces ſententias dicere, frequentius tamen prædulces & infractas. In hac ſuaſoria cùm iuſiurandum bellis ſenſibus prioribus complexus eſſet, adiecit: Ita te legam *Ceſtius*, homo naſutiſſimus, diſſimulauit exaudiſſe

ſe,

ſe, vt adoleſcentem ornatum quaſi imprudens obiurgaret: quid dixiſti? quid? ita te fruar. Erat autem *Ceſtius* nullius quidem ingenij, Ciceroni etiam infeſtus: quòd iſti non impunè ceſſit. Nam cùm M. Tullius filius Ciceronis Aſiam obtineret, homo qui nihil ex paterno ingenio habuit, præter urbanitatem, cœnabat apud eum. *Ceſtius.* M. Tullio & natura memoria dempſerat: & ebrietas ſi quid ex ea ſuper erat, ſubducebat: ſubinde interrogabat. Quis ille vocaretur qui in imo recumberet: & cùm ſępè ſubiectum nomen *Ceſtii* excidiſſet, nouiſſimè ſeruus, vt aliqua nota memoriam eius faceret certiorem, interroganti domino, quis ille eſſet qui in imo recumberet, ait; Hic eſt Ceſtius qui patrem tuum negabat litteras ſciſſe: afferri protinus flagra iuſſit, & Ciceroni, vt oportuit, de corio *Ceſtii* ſatisfecit. Erat autem etiam, vbi pietas non exigeret, ſcordalus Hybreæ diſertiſſimi viri filio malè apud ſe cauſam agenti ἄτι μων πατέραν, & cùm in quadam poſtulatione Hybreas de paritate ſtultorum locum ad litteram, omnibus agnoſcentibus, diceret: Age, inquit, non putas me ſcripta didiciſſe patris mei: *Quouſque tandem abutere, Catilina, patientia noſtra*: *Gargonius*, amabiliſſimus in hac ſuaſoria dixit duas res, quibus ſtultiores ne ipſe quidem vmquam dixerat: vnam in principio: nam cùm cœpiſſet ſcholaſticorum frequentiſſimo iam more à iureiurando, & dixiſſet multa: Ita quamprimum tantum timeat, quantum poteſt, ita aut totus viuas Cicero, aut totus moriatur, vt ego quæ hodie pro Ciceronis ingenio dixero, nulla pactione delebo. Alteram rem dixit, cùm exempla referret eorum qui fortiter perierant: Iuba, & Perteius, mutuis vulneribus concurrerunt, & mortes fenerauerunt.

GRÆ-

G R Æ C A,

Quibus hiatus omnes explentur, vt, quæ acceſſerint, appareant.

S V A S O R I A I.

Ἰχὼρ οἷός περ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι.
Qualis erat ſanguis manans è corpore Diuum.

Ἀντιμυκτηρίσῃ. Viciſſim irrideat.

Διόνυσον. Bacchum.

Κύριε, ὁ Ζεὺς τὴν μητέρα σου Σεμέλην ἄπροικον εἶχε. Domine, Iupiter matrem tuam Semelen indotatam habuit.

ΟΚΤΑΒΙΑ ΚΑΙ᾽ Α᾽ΘΗΝΑ ΑΝΤΩΝΙΩ.
Octauia & Minerua Antonio.

Τοῦτο οὐκ ἔστι Σιμόεις οὐδὲ Γράνικος. τοῦτο εἰ μή τι κακὸν ἦν, οὐκ ἂν ὕστατον ἔκειτο. Oceanus Simoïs non eſt, neque Granicus, niſi malus erat, non in extremo eſſet poſitus.

Καὶ διὰ τοῦτο μέγιστόν ἐστιν, ὅτι αὐτὸ μὲν μετὰ πάντα μετὰ δὲ αὐτὸ οὐθέν. Et ipſum, Propterea maximum, quia quidem poſt omnia poſt ipſum verò nihil.

Βούλεσθ᾽ ὦ νεολαία πλείους ἡλίους; δύο Ἑλλησποντίαις ᾐόσιν ἐφεστῶτες. οἱ δὲ ἐπὶ τῷ Παμφυλίῳ πελάγει τὴν ἐμπορέσθ᾽ ἐσμὸν παραδοκῶμεν ἄμπωσιν; οὐδὲ Εὐφράτης τοῦτ᾽ ἔστιν, οὐδὲ Ἰνδός, ἀλλ᾽ ἔστι μυστήριον, εἴτε φύσεως ὅρος, εἴτε πρεσβύτατον στοιχεῖον, εἴτε γένεσις θεῶν πρώτων ἐστὶν, ἢ καὶ ἁπλῶς ὕδωρ. Vultis, ne ò Iuuenes, plures Soles? Duo præfecti Helleſpontiacis littoribus. Qui verò in mari Pãphylio terminũ datũ exſpectemus ęſtuariũ vadoſum? Neq; Euphrates hic eſt, neque Indus, ſed arcanũ quid, ſiue naturæ limes, ſiue antiquiſſimum Elemen-

mus, ſiue ortus primorum Deorum eſt; vel ſimpliciter aqua.

Ἐντεῦθεν ναῦς ἐκ μιῆς φορῆς, εἰν ἀνατολὰς, ἔνθα δὲ εἰς τὰς ἀοράτους δύσεις. Hinc nauis ex vno curſu in Orientem, inde ad inaſpectabiles Occaſus.

ὄρεος ὄρος ἀποστήσατε. Montis verticem auferte.

Καρκαιρία βάλλεται μέσος. Caput faſcia mittitur medius.

Ὑγίαινε γῆ, ὑγίαινε Ναῒς ἐμὰ, κέλομαι γάρ. ἆρ' οἴσει τὰ ὄσσε; Vale Terra, vale Nais mea Jubeo enim: num ferent oculi?

SVASOR. II.

Οὕτως ἀριστᾶτε, ὡς ἐν ᾅδου δειπνήσοντες. Sic prandete, tamquam apud inferos cœnaturi.

Τί σὺ φεύγεις εἰς εὐτελῆ τείχη, Quid tu fugis in tenues muros.

Hic amice Lector, æquanimitate tua frui nos obſecro, permitte. Hac enim Suaſ. II. *P. hiatus iniuria operarum commiſſus explebitur, ſi lineæ vltimæ ſequentia addideris.* Beneficio loci tum illam ſententiam: Si nihil aliud.

SVASOR. IV.

Οἷον ἔσχηκε Βαβυλὼν μάντιν ὀχύρωμα. Qualem habuit Babylon vatem pro munimento.

SVASOR. VII.

Ἀτίμων πατέρων, al. ἀτιμήτων πατέρων. Infamium parentum. *Alij* ἀγνωμόνων, ſementem ſeu indoctorum.

INDEX CONTROVERSIARVM.

LIB. I.

Procœmium ad Nouatum, Senecam, & Melam, filios, quo ſuam prædicat memoriam, mox & Porcium Latronem laudat.

I. *Patruus abdicatus.*
II. *Sacerdos proſtituta.*
III. *Inceſta de ſaxo.*
IV. *Vir fortis ſine manibus.*
V. *Raptor duarum.*
VI. *Archipiratæ filia.*
VII. *Tyrannicida à piratis dimiſſus.*
VIII. *Ter fortis.*

LIB. II.

Præfatio de Fabiano Philoſopho, Arellij Fuſci & Blandi diſcipulo, ad Melam F.

IX. *Adoptandus poſt tres abdicatos.*
X. *Iuſiurandum mariti & vxoris.*
XI. *Raptor patrem ſuum non exorans.*
XII. *Nepos ex meretrice ſuſceptus.*
XIII. *Torta à tyranno pro marito.*
XIV. *Pater & filius luxurioſi.*
XV. *Peregrinus negotiator.*

LIB. III.

Procœmium de Albutio Silone, & quædam de Gallione.

XVI. *Ab archipirata filio dimiſſus.*
XVII. *Popilius Ciceronis interfector.*

XVIII. *Ter abdicatus venenum terens.*
XIX. *Mater cæca filium retinens.*
XX. *Quinquennis teſtis in procuratorem.*
XXI. *Dementiæ accuſatur, qui ſeruo filiam iunxit.*
XXII. *Cauete proditionem.*
XXIII. *Mutanda optio raptore conuicto.*

LIB. IV.

Præfatio, de Montano Votieno, & Portio Latrone, ac declamandi ratione.

XXIV. *Cimon ingratus Calliæ.*
XXV. *Flaminius inter cœnam reum puniens.*
XXVI. *Expoſitum repetens à duobus.*
XXVII. *A filio in arce pulſatus.*
XXVIII. *Priuignus ab auo raptus nouercæ.*
XXIX. *Filia conſcia in veneno priuigni.*

LIB. V.

Prœmium de Scauro, Labieno Muſa, Oſcho, Sparſo, C. Silone, Turrio, Clodino patre & filio, & de libris exuſtis Labieni, & de Scauri orationibus.

XXX. *Lugens pauperis filius, diuitem ſequens.*
XXXI. *Vir fortis non cedens forti patri.*
XXXII. *Demens quòd mori coegerit filiam.*
XXXIII. *Debilitans expoſitos, ſeu mendici debilitati.*
XXXIV. *Parraſii Prometheus.*
XXXV. *Fur accuſator proditoris.*

M. AN-

M. ANNÆI SENECÆ

RHETORIS

CONTROVERSIARVM

LIBER PRIMVS.

Seneca Nouato, Senecæ, Melæ, Filijs, ſalutem.

EXigitis rem magis iucundam mihi, quàm facilem. Iubetis enim, quid de his declamatoribus ſentiam, qui in ætatem meam inciderunt, indicare, & ſi qua memoriæ meæ nondum elapſa ſunt, ab illis dicta colligere: vt quamuis notitiæ veſtræ ſubducti ſunt, tamen non credatis tantum de illis, ſed etiam iudicetis. Eſt, fateor iucundum mihi, redire in antiqua ſtudia, melioreſque ad annos reſpicere, & vobis querentibus quòd tantæ opinionis viros audire non potueritis, detrahere ipſam temporum iniuriam. Sed cùm multa iam mihi ex me deſideranda ſenectus fecerit, oculorum aciem retuderit, aurium ſenſum hebetauerit, neruorum firmitatem fatigauerit: inter ea quæ retuli, memoria eſt, res ex omnibus partibus animi maximè delicata, & fragilis: in quam primam ſenectus incurrit. Hanc aliquando in me floruiſſe, vt non tantum ad vſum ſufficeret; ſed in

miraculum vſque procederet, non nego. Nam & duo millia nominum recitata, quo ordine erant dicta, reddebam: & ab his, qui ad audiendum præceptorem noſtrum conuenerant, ſingulos verſus à ſingulis datos, cùm plures, quàm ducenti efficerentur, ab vltimo incipiens vſque ad primum recitabam. Nec ad complectenda tantùm, quæ vellem, velox erat mihi memoria; ſed etiam ad continenda, quæ acceperat. Nunc autem & ætate quaſſata, & longa deſidia, quæ iuuenilem quoque animum diſſoluit, eo perducta eſt, vt etiam ſi poſſit aliquid præſtare, tamen promittere non poſſit: & diu ab illa nihil repetiui. Solebat bonæ fidei eſſe. Nunc quia iubetis, quid poſſit experiar; & illam cùm cura ſcrutabor. Ex parte enim ſpero bene. Nam quæcumque apud illam aut puer, aut iuuenis depoſui, quaſi recentia, & modo audita ſine cunctatione profert. At ſi qua illi intra proximos annos commiſi, ſic perdidit, & amiſit, vt etiam ſi ſæpius ingerantur, totiens tamquam noua audiam. Itaque ex memoria, quantum vobis ſatis ſit, ſupereſt. Neque enim de his interrogatis, quos ipſi audiſtis: ſed de his, qui ad vos vſque non peruenerunt. Fiat quod vultis mittatur ſenex in ſcholas. Illud neceſſe eſt impetrem, ne me quaſi certum aliquem ordinem velitis ſequi, in contrahendis quæ mihi occurrent. Neceſſe eſſe enim per omnia ſtudia mea errem, & paſſim, quicquid obuenerit, apprehendam. Controuerſiarum ſententias forte ponam pluribus locis in vna declaratione dictas. Non enim dum quæro, aliquid inuenio: ſed ſepè, quòd quærenti non comparuit, aliud agenti præſto eſt. Quædam verò, quæ obuerſantia mihi, & iam ex aliqua parte ſe oſtendentia non poſſum

oc-

occupare, eadem ſecuro & repoſito animo ſubito emergunt. Aliquando etiam ſeriam rem agenti & occupato, ſententia diu fruſtra quęſita intempeſtiue moleſta eſt. Neceſſe eſt ergo me ad delicias componam memoriæ meæ, quæ mihi iam olim pecario paret. Facitis autem, iuuenes mei, rem neceſſariam & vtilem, quod non contenti exemplis ſæculi veſtri, prioris quoque vultis cognoſcere. Primum, quia, quo plura exempla, inſpecta ſunt, plus eloquentia proficitur. Non eſt vnus, quam vis præcipuus ſit, imitandus, quia nunquam par ſit imitator auctori. Hæc natura eſt rei: Semper citra veritatem eſt ſimilitudo. Deinde vt poſſitis æſtimar, in quantum quotidie ingenia decreſcant: &, neſcio qua iniquitate naturæ eloquentia ſe retro tulerit: quicquid Romana facundia habet, quod inſolenti. Græcię aut opponet, aut pręferant, circa Ciceronem effloruit. Omnia ingenia, quæ lucem noſtris ſtudijs attulerunt, tunc nata ſunt. In deterius deinde quotidie data res eſt: ſiue luxu temporum; nihil eſt enim tam mortiferum ingenijs, quam luxuria: ſiue cum præmium pulcherrime rei cecidiſſet, tranſlatum eſt omne certamen ad turpia, multo honore quæſtuque vigentia: ſiue fato quodam, cuius maligna perpetuaque in omnibus rebus lex eſt, vt ad ſummum perducta, rurſus ad infimum, velocius quidem quam aſcenderant, relebantur. Torpent ecce ingenia deſidioſæ iuuentutis, nec in vllius honeſtæ rei labore vigilatur. Somnus languorque, ac ſomno & languore turpior, malarum rerum induſtria, inuaſit animus. Cantandi, ſaltandique nunc obſcœna ſtudia effœminatos tenent: & capillum frangere, & ad muliebres blanditias vocem extenuare, mollitię

corporis certare cum feminis, inmundiſſimis ſe excolere munditijs, noſtrorum adoleſcentium ſpecimen eſt. Quis æqualium veſtrorum, quid dicam ſatis ingenioſus, ſatis ſtudioſus, immo qui ſatis vir eſt? Emolliti, eneruesque, quod nati ſunt, inuiti manent: expugnatores alienæ pudicitiæ, negligentes ſuæ. In hos nec Dei tantum mali permittant, vt cadat eloquentia: quam non mirarer; niſi animos, in quos ſe conferret, eligeret. Eratis, optimi iuuenes, niſi illam vocem non M. Catonis, ſed oraculi creditis. Quid enim eſt oraculum? Nempe voluntas diuina, hominis ore enunciata. Et quem tandem antiſtitem ſanctiorem inuenire ſibi diuinitas potuit, quam Catonem, per quem humano generi non præciperet, ſed conuicium faceret? Ille ergo vir quid ait? Orator eſt, Marce fili, vir bonus, dicendi peritus. Ite nunc, & in iſtis vulſis atque expolitis, & nuſquam niſi in libidine, viris, quærite oratorem. Merito talia habent exempla qualia ingenia. Quis eſt, qui nunc memoriæ ſtudeat? Quis, qui non dico magnis viribus, ſed ſuis placeat? Sententias à diſertiſſimis viris factas, facile in tanta hominum deſidia pro ſuis dicunt: & ſacerrimam eloquentiam, quia præſtare non poſſunt, violare non deſinunt. Eo libentius, quod exigitis faciam. Et quæcunque à celeberrimæ facundiæ viris dicta teneo, ne ad quemquam priuatim pertineant, populo dedicabo. Ipſis quoque multum præſtaturus videor, quibus obliuio imminet, niſi aliquid tradatur poſteris, quo memoria eorum producatur. Fere enim aut nulli commentarij maximorum declamatorum extant; aut, quod peius eſt, falſi. Itaque ne aut ignoti ſint, aut aliter quam debeant, noti, ſumma cum fide ſuum vnicuique red-

reddam. Omnes autem magni in eloquentia nominis, excepto Cicerone, videor audiſſe. Nec Ciceronem quidem ætas mihi eripuit erat, ſed bellorum ciuilium furor, qui tunc totum orbem peruagabatur, intra coloniam meam me continuit. Alioquin in illo atriolo, in quo duos grandes prætextatos ait ſecum declamare ſolitos potui illud ingenium, quod ſolum populus Romanus par imperio ſuo habuit, cognoſcere, & quod vulgo de alio dici ſolet, ſed de illo proprie debet, potui viuam vocem audire. Declamabat autem Cicero, non quales nunc Controuerſias dicimus, nec tales quidem, quales ante Ciceronem dicebantur, quas theſes vocabant. Hoc enim genus materiæ, quo nos exercemur, adeo nouum eſt, vt nomen quoque eius nouum ſit. Controuerſias non dicimus: Cicero cauſas vocabat. Hoc vero alterum nomen Græcum quidem eſt, ſed in Latinum ita translatum, vt pro Latino ſit, Scholaſtica, controuerſia multis recentius eſt, ſicut ipſa declamatio: apud nullum auctorem antiquum, ante ipſum Ciceronem & Caluum, inuenire poteſt, qui declamationem diſtinguit. Ait enim, Declamare eſt, iam non mediocriter dicere. Bene alterum putat domeſticæ exercitationis eſſe, alterum veræ actionis. Modo nomen hoc prodijt. Nam & ſtudium ipſum nuper celebrari cœpit. Ideo facile eſt mihi ab incunabulis noſſe rem poſt me natam. In alijs autem an beneficium vobis daturus ſim, neſcio: in vno accipio. Latronis enim Porcij, cariſſimi mihi ſodalis, memoriam ſæpius cogar retractare, & à prima pueritia vſque ad vltimum eius diem perductam familiarem amicitiam cum voluptate maxima repetam. Nihil illo viro grauius, nihil ſuauius,

nihil eloquentia ſua dignius. Nemo plus ingenio ſuo imperauit: nemo plus indulſit. In vtraque parte vehementi viro modus deerat; nec intermittere ſtudia ſciebat, nec repetere. Cùm ſe ad ſcribendum concitauerat, iungebantur noctibus dies: & ſine interuallo grauius ſibi inſtabat, nec deſinebat, niſi defecerat. Ruſus cùm ſe dimiſerat, in omnes luſus & in omnes locos ſe reſoluebat. Cùm verò ſe ſiluis montibuſque tradiderat, omnes illos agreſtes in ſiluis ac montibus natos, laboris patientia ac venandi ſolertia prouocabat, & in tantam ſic viuendi peruenerat cupiditatem, vt vix poſſet ad priorem conſuetudinem retrahi. At cùm ſibi manum iniecerat, & ſe blandiendo, vnde abduxerat, reuocarat, tantis viribus incumbebat in ſtudium, vt non tantum nihil perdidiſſe, ſed multum acquiſiuiſſe deſidia videretur. Omnibus quidem prodeſt ſubinde animum relaxare. Excitatur enim otio vigor: & omnis triſtitia, quæ continuatione pertinacis ſtudij adducitur, feriarum hilaritate diſcutitur. Nulli tamen intermiſſio maniſeſtius proderat. Quotiens ex interuallo dixerat, multo acrius violentiuſque dicebat. Exultabat enim nouato & integrato robore: & tantum à ſe exprimebat, quantum concupierat. Neſciebat diſpenſari vires ſuas, ſed immoderati aduerſum ſe imperij fuit. Ideoque ſtudium eius prohiberi debebat, quia regi non poterat. Itaque ſolebat, & ipſe, cùm ſe aſſidua & numquam intermiſſa contentione fregerat, ſentire ingenij laſſitudinem: quæ non minor eſt quàm corporis, ſed occultior. Corpus illi erat & natura ſolidum & multa exercitatione duratum: ideoq; numquam ardentis impetus animi deſeruit. Vox robuſta, ſed ſordida lucubrationibus, & negligentia,

non

non natura, infuſcata; beneficio tamen laterum extollebatur, & quamuis inter initia parum attuliſſe virium videretur, ipſa actione accreſcebat. Nulla vnquam illi cura vocis exercendę fuit. Illum fortem, agreſtem, & Hiſpanæ conſuetudinis morem non poterat dediſcere, vtcumque res tulerat, ita viuere: nil vocis cauſa facere: non illam per gradus paullatim ab imo vſque ad ſummum perducere, non rurſus à ſumma contentione paribus interuallis deſcendere, non ſudorem vnctione diſcutere, non latus ambulatione reparare. Sæpe cum per totam lucubrauerant noctem, ab ipſo cibo ſtatim ad declamandum perueniebat. Iam vero cum rem inimiciſſimam corpori faceret, vetari nullo modo poterant. Poſt cœnam fere lucubrabat, nec patiebatur alimenta per ſomnum quietemque æqualiter digeri, ſed perturbata & diſſipata in caput agebat. Itaque & oculorum aciem confuderat, & colorem mutauerat. Memoria & natura quidem felix, ſed plurimum adiuta arte. Nunquam ille quæ dicturus erat, ediſcendi cauſa relegebat. Ediſceret illa, cùm ſcripſerat, cùm id in illo magis mirabile videri poſſit, quod nec lente & anxie, ſed eodem pœne, quo dicebat, impetu ſcribebat. At illi qui ſcripta ſua torquent, qui de ſingulis verbis in conſilium eunt, neceſſe eſt, quæ totiens animo ſuo admouerint, nouiſſime aſſignant. At quorumcumque ſtilus eſt velox, tardior memoria eſt. In illo non tantum naturalis memoriæ felicitas erat, ſed ars ſumma, & ad apprehendenda, quæ tenere debebat, & ad cuſtodienda; adeo vt omnes declamationes ſuas, quaſcumque dixerat, teneret. Iam itaque ſuperuacuos ſibi fecerat codices. Aiebat ſe ſcribere in animo. Cogi-

tata dīcebat ita vt in nullo vnquam verbo eum memoria deceperit. Hiſtoriarum omnium ſumma notitia: iubebat aliquem nominari ducem, & ſtatim eius acta curſu reddebat. Adeò quæcumque in animum eius ſemel deſcenderant, in promptu erant. Video vos, iuuenes mei, plus iuſto ad hanc eius virtutem obſtupeſcere. Alia vos in illo mirari volo. Hoc quòd tam vobis mirum videtur, non operoſa poteſt tradi arte. Jntra exiguum pauciſſimorum dierum tempus, poterit quilibet facere id, quòd Cyneas fecit: qui miſſus à Pyrrho legatus ad Romanos, poſtero die nouus homo, & ſenatum, & omnem vrbanam circumfuſam ſenatui plebem, nominibus ſuis perſalutauit. Aut quòd ille fecit, qui recitatum à poeta carmen nouum, ſuum eſſe dixit, & protinus memoria recitauit: cùm hoc ille cuius carmen erat, facere non poſſet. Aut quod fecit Hortenſius, qui à Siſenna prouocatus in auctione perſedit diem totum, & omnes res, & pretia, & emptores ordine ſuo argentarijs recognoſcentibus, ita vt in nullo falleretur, recenſuit. Cupitis ſtatim diſcere? Suſpendam cupiditatem veſtram, & faciam alteri beneficio locum. Interim hoc vobis, in quo iam obligatus ſum, perſoluam. Plura fortaſſe videor de Latrone meo vobis, quàm audire deſideratis, expoſuiſſe. Jpſe quoque hoc præuideram futurum, vt à memoria eius, quotiens occaſio fuiſſet, difficulter auellerer. Tamen nec his contentus ero, ſed quotiens me inuitauerit memoria, libentiſſimè faciam, vt illum totum & vos cognoſcatis, & ego recognoſcam. Jllud vnum non differam, falſam opinionem de illo in animis hominum conualuiſſe. Putant enim, fortiter quidem, ſed parum ſubtiliter eum dixiſſe; cùm in illo, ſi qua

alia

alia virtus fuit, etiam ſubtilitas fuerit. Id, quòd nunc à nullo fieri animaduerto, ſemper fecit. Antequam dicere inciperet, ſedens, quæſtiones eius quàm dicturus erat controuerſiæ proponebat, quòd ſummæ fiduciæ eſt. Ipſa enim actio multas latebras habet: nec facile poteſt, ſi quo loco ſubtilitas defuerit, apparere: cùm orationis curſus iudicium audientis impediat, dicentis abſcondat. At vbi nuda proponuntur membra, ſi quid aut numero, aut ordine excidit, manifeſtum eſt. Quid ergo? Vnde hæc de illo fama? Nihil eſt iniquus his, qui nuſquam putant eſſe ſubtilitatem, niſi vbi nihil eſt præter ſubtilitatem: & in illo cùm omnes oratoriæ virtutes eſſent, hoc fundamentum tot & tantis ſuperſtructis molibus obruebatur. Nec deerat in illo, ſed non eminebat. Et neſcio an maximum vitium ſubtilitatis ſit, nimis ſe oſtendere. Magis nocent inſidiæ, quæ latent. Vtiliſſima eſt diſſimulata ſubtilitas, quæ effectu apparet, habitu latet. Interponam itaque aliquibus locis quæſtiones controuerſiarum, ſicut ab illo propoſitæ ſunt. Nec his argumenta ſubtexam, ne & modum excedam, & propoſitum tam meum quàm veſtrum, cùm vos ſententias audire velitis, & quidquid ab illis abduxerit, moleſtum futurum ſit. Hoc quoque Latro meus faciebat, vt amaret ſententias. Cùm diſcipuli eſſemus apud Marillium rhetorem, hominem ſatis aridum, pauciſſima belle, ſed non vulgato genere dicentem: cùm ille exilitatem orationis ſuæ imputaret controu[er]ſiæ, & diceret, Neceſſe eſt me per ſpinoſum locum ambulantem ſuſpenſos pedes habere: aiebat Latro, Non mehercules tui pedes [ſ]pinas calcant, ſed habent. Et ſtatim ipſe [d]icebat ſententias, quæ interponit argument[i]s cùm maxime

me declamantis Marilij poſſent. Solebat autem & hoc genere exercitationis vti, vt aliquo die nihil præter epicheremata ſcriberet, aliquo die nihil præter enthymemata, aliquo die nihil præter hac translatitias, quas proprie ſententias dicimus, quæ nihil habent cùm ipſa controuerſia implicitum, ſed ſatis apte & alio transferuntur: tamquam quæ de fortuna, de crudelitate, de ſæculo, de diuitijs dicuntur. Hoc genus ſententiarum ſupellectilem vocabat. Solebat ſchemata quoque per ſe, quæcumque controuerſia reciperet, ſcribere. Et putant illum homines hac virtute caruiſſe cùm ingenium quidem eius hac dote abundauerit, indicium autem fuerit ſtrictius. Non placebat illi orationem inflectere, nec vnquam recta via diſcedere: niſi cùm hoc aut neceſſitas coegiſſet, aut magna ſuaſiſſet vtilitas. Schemata negabat decoris cauſa inuenta, ſed ſubſidij: vt quòd palam aures offenſurum eſſet, ſi palam diceretur, id oblique & furtim ſurreperet. Summam quidem eſſe dementiam, detorquere orationem, cui rectam eſſe liceret. Sed iam non ſuſtineo vos morari. Scio quàm odioſa res ſit Circenſibus pompa. Ab ea autem controuerſia incipiam, quàm primam declamaſſe Latronem meum memini, admodum iuuenem, in Marilij ſchola, cùm iam cæpiſſet diem ducere.

CONTROVERSIA I.

Patruus abdicans.

Lex eſt. *Liberi Parentes alant, aut vinciantur.*

Thema. *Duo fratres inter ſe diſſidebant: alteri filius erat; patruus in egeſtatem incidit:*

dit; patre vetante, adoleſcens illum aluit: ob hoc abdicatus, tacuit: adoptatus à patruo eſt; patruus accepta hæreditate, locuples factus eſt; egere cœpit pater; vetante patruo, aluit illum; abdicatur.

PRO ADOLESCENTE. *Porcij Latronis*. Quid mihi obijcis? Puto luxuriam. Quidquid vnquam immodeſta largitione effudimus, id omne conſumebatur in alimentum duorum ſenum. Cùm vetaret me pater, aiebat: ipſe mihi cùm egerem, alimenta non dabat. Eo iam perductas erat, vt omnem ſpem vltimorum alimentorum in ea domo poneret, in qua habebat abdicatum & inimicum. Ecce oppreſſit increſcentem? quid acturus es? pluris tibi frater efferendus quàm alendus eſt. Quis rogatus eſt? aut quis fratrem tam locuples frater alere non poteſt? Miſerrimus ſenex diuitias ſuas, & iam extremum blandimentum in ſtipem perdidit. Ipſe, inquit, me non aluit. Imitationem alienæ culpæ innocentiam vocas? Nec eo quidem æſtimas, quanta iſta crudelitas ſit: quòd ſi quis fratrem non alit, nec à filio quidem alendus eſt? Quid adoptionem iactas? Tunc ad te veni, cùm haberem diuitem patrem Parcius, quæſo, fratres. Præſentes habemus deos. Scis tuto te facere: etiam ſi abdicaueris, alam. Fatendum eſt crimen meum, tardius miſertus ſum. Iterum do pœnas: egeo. Parentibus meis, cùm in cetera odium ſit, tantùm in meam notam conuenit. O felix ſpectaculum, ſi vos in gratiam poſſum reducere; faciam, hoc, quòd vultus quoque veſtri hortantur. Surgite patres; adeſte iudices: alter mihi ex parentibus ſeruatus alter ſeruandus eſt: porrigite mutuas manus in gra-

gratiam, me fœderi medium pignus addite. Inter duos contendentes medius elidat. Ergo fame morientem videbo, per cuius cineres iuraturus ſum? Omnis inſtabilis & incerta felicitas eſt. Quis crederet iacentem ſupra crepidinem Marium aut fuiſſe conſulem, aut futurum? Quid porro tam longe exempla repeto? tamquam modo non ſit qui illum vidit. Quid non timendum felicibus putas? quid deſperandum infelicibus? *Iunii Gallionis*. Ego indicabo, cur me abdices: tu indica, cur adoptaueris. Quædam accedunt noua. Et quidem noua. Illud non miror, quòd miſericordia obijcitur. Illud miror, quòd hic obijcit. Sic enim me geſſi, vt hoc crimine duos patres obligarem: vterque me amat, vterque aliì miſer deſiderat, vterque prohibet. Nec ſecum, nec mecum fortuna bene conuenit. Componite aliquando bonos quidem, ſed contumaces viros. Vter diſcordiæ cauſam præbuerit, nolite à me exigere. Vterque patruus eſt, vterque pater eſt. Tranſit ad iſtum fratris ſui & fortuna & animus. Miſericors ſum. Non mutaſſem patrem, ſi naturam mutare potuiſſem. *P. Aſpernatis*. Fortunæ eſt lex, præſtare quæ exegeris. Miſerere. Mutabilis eſt caſus: dederunt victis terga victores: & quos prouexerat fortuna, deſtituit. Quid referam Marium, ſexto conſulatu Carthagine mendicantem, ſeptimo imperantem? Nec circa plura inſtabilis fortunæ exempla te mittam, vide quis alimenta rogetur, & quis roget. *Othonis Iunii*. Pater timeo mutationem, & ille nihil prius ex bonis, quàm filium perdidit. *Arellii Fuſci*. Pater, ecquid aperis mi penates tuos? Non ſum hoſpes grauis, vnum ſenem adduco: hoc tibi vitio, pater, placuit. Venit ignotus ſenex; volo tranſire iacentem: per patrem

ro-

rogat. Ergo aliquis peribit fame, qui filium optat ſuperſtitem? Quid hoc eſſe dicam quòd me tam periculoſe abdicant? quòd totiens iſti fortunam mutant, quotiens ego patrem? Redite in gratiam. Jnter funeſtas acies armatæ manus in fędus porriguntur. Perierat totus orbis, niſi iram finiret miſericordia. Aut ſi tam pertinacia placent odia, parcite. Jactatus inter duos patres, vtriuſque filius, ſemper tam felicioris abdicatus: poſitus inter duo pericula, quid faciam? qui alunt, abdicant: mendicant, qui non alunt. Jllud tamen pater, deos teſtor, diuitem te relinquo. *Ceſtii Pii.* Tali me operi præparaueram; volebam fratres in gratiam reducere; at niſi impetrauero vt boni fratres ſint, impetrabo ne mali patres ſint. Vterque me amauit, vterque pro me vota fecit: tamquam eſt; dixero, vterque me aluit? Quæ cauſa fuerit diſcordiæ, neſcio. Timeo, ne iſte prior egere cęperit. Quid obijcis pater? Hoc tu obijcis? ſcio quendam in hac ciuitate propter iſtud crimen adoptatum. Frater me, inquit, alere noluit. Jnueniſti quo poſſim me defendere. Poſſum liberos tollere, vt primum hoc illis narrem, auum aliorum fame periſſe? Non fefelli, qualis eſſem, ſciuiſti, & cùm adoptares. Bis abdicatus ſum, volo vtrumque cauſam meam agere, neutrum pro me volo; adſit mihi alius; ſemper cauſa mea habebit aduocatum patruum, aut patrem. Alter alterum amet; vterque me amabit. Vis illum veras pęnas dare? ſentiat, quàm bono fratri iniuriam fecerit. *Pompeii Silonis.* De patre bene, quòd eum per ætatem noſſe non poſſum: ſed habet & ille beneficium meum: duos eius filios alui. Surge infelix ſenex: quid putatis illum flere? quòd eget? imo quòd abdicauit, quòd alui.

Ar-

Argentarii. Vides enim, liberalis in domo tua eſſe cœpi, ille propter me duxit vxorem, cùm fortaſſe iuuenem adoptare poſſet. Hæc abdicantis fuere verba: J ad illum, quem magis amas, quàm patrem. Non omnibus imperijs parendum eſt: nihil interim noui facio: ſcis me & priori patri non paruiſſe. Venit immiſſa barba, capilloque deformi, non ſenectute, ſed fame membris trementibus, ſemeſa & tenui atque eliſa ieiunio voce, vt vix exaudiri poſſet, introrſum conditos oculos vix alleuans. Alui, quomodo, quæritis? quomodo iſtum. *Cornelii Hiſpani*. Putate me hodie non abdicari, ſed adoptari; Volo quædam futura prædicere patri. Hic quem vis adoptare, inimicum patris ſui inuito patre aluit: reliquit æquo animo beatam domum, vt cùm medico viueret. Noueris oportet hoc eius vitium: ad præſtandā calamitoſis miſericordiam contumax eſt. Habeo quòd de hoc vitio queri poſſim: hoc enim patrem, hoc patruum perdidi. Quàm multi patres optant ſimilem filium? Bis abdicor, Homo eſt: non vis ali hominem? ciuis eſt: non vis ali ciuem? amicus eſt: non vis ali amicum? propinquus eſt: non vis ali propinquum? ſic peruenitur ad patrem: homo eſt, ciuis eſt, amicus eſt, propinquus eſt. Ergo non erit vitium porrexiſſe ſtipem, niſi dixero pater eſt? *Vibii Calui*. Circuibo tecum, pater aliena limina: oſtendam omnibus, & me, qui alimenta dedi, & te, qui negaſti. *Romani Hiſpanis*. Scio, pater, melius eſſe quòd tu dicis: iſtud ego ſi poſſem, numquam abdicatus eſſem. Fateor vitium meum: hoc quoque prior in me emendare voluit pater, nec potuit. Jmpuliſti me in fraudem: qui me abdicabat, aiebat. Non oportet fieri: tu dicebas: Oportet; tibi credidi.

Non

Non dedit, inquit, mihi alimenta; defuerunt tibi? Quiſquis alimenta à medico rogatus eſt, nihil ampliusquam iter ei monſtrat. Vade ad fratrem, ad filium; iam quidem nobis eandem fortunam precantur. Crede mihi, ſacra populi lingua eſt. *Albutij Silij*. Tollite veſtras diuitias, quas hunc atque illuc incertæ fortunæ fluctus appellet; redite in gratiam: innocens ſum.

Pars altera, Vallij Siriaci. Creſcere ex mea propoſuit inuidia: ſequemur ſenes, quo vocat ambitio iuuenilis; & concionem illi præbebimus. Meliusſe poteſt iactare, quam defendere. Ecquid iuſtus metus meus eſt? ne hæredem ingratum ſcribam, inimicum reliquam. Inter cętera, quæ mihi cùm inimico patior eſse communia, & hoc eſt; infeliciſſimam & triſtiſſimam ambo egimus vitam, excepto vno, quod alter alterum egentem vidimus, immofecimus. Adijce iſtis verborum contumelias; riſit, ad cęlum manus ſuſtulit, falſus ſe huius ſpectaculi debitorem; & tunc primum fratri vitam precatus eſt. Lætitiam patrimonij parati, vt ex tantarum calamitatum ſtupore, nullam percepi, niſi quod iſti daturus eram omnia, ille negaturus. Liquet nobis Deos eſse. Qui non aluit, eget: qui in domum ſuam fratrem non cepit, in publico manet. Æquauit iam potentiam meam cum illius potentia fortuna; niſi quod hæc prior facere non poſſum. Adoptaui, te cum abdicatus es; cum abdicas, abdico. *Vibij Furij*. Cùm egerem, aiebam; Satis ſe vindicauit, quod à diſpenſatore locupletis inimici conſors modo omnis fortunæ diurnum petam. *Marillij*. Ille autem audebit rogare, qui mori mallet quam verba ſua ſibi dici: Multis debeo miſericordiam: à multis tuli: quiſquis eſt qui me vlla calamitate ſimilem

lem effinget, perinde habeo, ac ſi gradu cognationis attingat. Scio quam acerbum ſit, ſupplicare exteris: Scio quam graue ſit, repelli à domeſticis: ſcio quam graue ſit, quotidie & mortem optare, & vitam rogare. Etiamſi tu non odiſti eum qui mihi fecit iniuriam: ego odi eum qui fecit tibi.

Diuiſio. Diuiſio controuerſiarum antiqua ſimplex fuit: recens vtrum ſubtilior, an tantum operoſior, ipſi æſtimabitis, ego exponam quæ aut veteres inuenerunt, aut ſequentes eſtruxerunt. *Latro* illas quæſtiones fecit: diuiſit in ius & æquitatem an abdicari poſſit, an debeat: ſic quærit, an neceſſe fuerit illi patrem alere, & ob id abdicari non poſſit, quod fecit lege cogente. Hoc in has quæſtiones diuiſit: An abdicatus non deſinat eſſe filius: an is deſinat qui non tantum abdicatus, ſed etiam ab auo adoptatus eſt, etiam ſi filius erat an quiſquis patrem non alit, puniatur, tanquam æger, vinctus, captus: an aliquam filij lex excuſationem accipiat: an hoc accipere potuerit. An abdicari debeat: per hoc quęſiuit, an etiam ſi ille indignus fuit qui aleretur, hic tamen recte fecerit qui aluit: deinde, an indignus fuerit qui aleretur. Noui declamatores Græcis auctoribus adiecerunt primam illam quęſtionem, An adoptatus abdicari poſſit: hac Ceſtius viſus eſt: adiecit quęſtionem Gallio alteram, An abdicari poſſit iam adoptatus, ob id vitium, quod antequam adoptaretur, notum fuit adoptanti: hoc autem ex ęquitatis parte pendet & tractatio magis eſt quam queſtio. *Gallio* quæſtionem primam Latronis duplicauit ſic, Licuit mihi alere, etiam te vetante deinde non licuit non alere. In priori parte hoc vindicauit, non poſſe filium ob id abdicari, quod eſſet ſuæ po-

poteſtatis: nulli autem interdici miſericordiam? Quid ſi flere me vetes, cum vidi hominem calamitoſum? quid ſi vetes propter aliquod honeſtum factum periclitanti fauere? affectus noſtri in noſtra poteſtate ſunt. Quædam enim iura non ſcripta, ſed omnibus ſcriptis certiora ſunt. Quamuis filius familiæ ſim, licet mihi & ſtipem porrigere mendico, & humum cadaueri. Iniquũ eſt, collapſis manum non porrigere: commune hoc ius generis humani eſt: nemo inuidioſum ius poſtulat, quod alteri profuturum eſt. *Latro* illud vehementer preſſit. Non feci ratione, affectus victus ſum, cum vidiſſem patrem egentem, meus non conſtitit mihi: quid vetueris, neſcio. Hoc aiebant non eſſe tractandum tanquam quæſtionem: eſſe tamen potentius quam vllam quæſtionem. *Fuſcus Arellius* pater hoc mouit in vltimo tanquam quæſtionem: Putaui te, quamuis vetares, nihilominus velle ali fratrem. Vultu vetabas, at mihi ita videbatis. *Ceſtius* audacius. Non fuit contentus dicere, Putaui velle te adiecit, Voluiſti, & hodie quoque vis: & ſua figura dixit omnia, propter quæ velle deberet: quare ergo abdicas? puto, indignaris præreptum tibi officium.

Color. *Latro* colore ſimplici pro adoleſcente; habere, non quòd excuſet, ſed, quo glorietur. Non potui, inquit, ſuſtinere illud durum ſpectaculum. Offenſam mihi putas tantum excidiſſe; mens excidit, non animus mihi conſtitit; non in miniſterium ſuſtinendi corporis ſuffecerunt pedes; oculi ſubita caligine obtorpuerunt. Alioquin ego ſi tunc meæ mentis fuiſſem, expectaſſem dum rogaret? *Fuſcus* illum colorem introduxit, quo frequenter vti ſolebat, religionis: Mouet, inquit, me natura, mouet pietas

mo-

mouet & humanorum caſuum tam manifeſtò approbata exemplo varietas, Stare ante oculos fortuna videbatur, & dicere talia: Hi ſunt, qui ſuos non alunt. *Albutius* hoc colore: Acceſſit, inquit, ad me pater; nec ſummiſſis verbis locutus eſt, non rogauit, ſed, quomodo agendum erat cum filio, alere me iuſſit: recitauit legem, quam ergo ſemper ſcriptam etiam patruo putaui. Deinde dixit, Præſtiti non quantum patri præſtare debui, ſed quantum vetanti ſurripere potui. *Blandus* colore diuerſo. Venit ſubito deformis ſqualore, lacrimis. O graues, fortuna, vires tuæ! Ille diues modo ſuperbius rogauit alimenta, rogauit filium ſuum, rogauit abdicatum ſuum. Interrogas, quamdiu rogauerit? ne dij iſtud nefas patiantur, vt diu rogauerit: diutius tamen quam tu. Quæritis, quid fecerit? quod ſolebat. *Silo Pompeius* hoc colore. Mouet, inquit, me, quod nihil ſuo iure, nihil pro poteſtate, quod tamquam patruus acceſſit: ego vero non expectaui verba, non preces: complexus ſum, & oſculatus patrem, dedi alimenta: hoc vnum crudeliter feci, quod dixit fratrem dediſſe. Non alere, ſed exprobare viſus ſum. *Triarius* hoc colore. Timui, inquit, ſi non aluiſſem, ne abdicarer à patre: ſciebam quomodo illi placuiſſem. *Argentarius* hoc colore: Acceſſit, inquit, ad me pater, obrutus ſordibus, tremens, deficientibus membris: rogauit alimenta. Interrogo vos, Iudices, quid facere oporteat? nam iſtum non interrogo. Scit quid facturus ſit. Nam patrem vt alteri patri faciam iniuriam, alteri incidiam. Cùm vetuiſſet me alimenta præſtare, ſi qua eſt fides, non putaui illum ex animo vetare. Lenocinatur, inquam, gloriæ meæ, vt videat etiam prohibitus aluiſſe,

Ma-

Marillius nouo colore egit. Cecidit in pedes meos ſenex ſqualidus barba capilloque: mouit, inquam, neſcio quis iſte miſericordiam meam: alleuaui, cùm ignorarem quis eſſet: vultis repellam, quod pater eſt? *Ceſtius* hoc colore. Hæc mecum cogitaui: Patrem meum egentem video: frater nec miſeretur, nec præſtat alimenta: hoc eſt, inquam, noui vitij, eripere filio officium. Sciebam hanc fortunam meorum, has iam meas eſſe parteis. Hoc peccaui, quod non vltro ad patrem acceſſi: ſed aiebam, Nolo quicquam amplius præſtare, quam illi præſtiti. Expectaui, donec patruus ad me veniret: & nunc expectabo. Venit ad me pater: quid habui facere? perducerem illum ad patruum? non feci; merito iraſcitur. Potuit enim, ſi aluiſſet, leuare quidem fortunam fratris, ſed cauſam aggrauare. *Buteonis* colorem non approbat Latro: præſtitiſſe ſe dixit exiguum, tantum quo ſpiritum poſſet producere, & cum deſcripſiſſet pallorem eius & maciem, adiecit, Apparet illum ab inimicis ali. Hunc colorem cum improbaret Latro, hac ſententia vſus eſt: Non eſt, inquit, abdicato quidquam ex gloria ſui criminis detrahendum. *Hiſpanus* hunc colorem venuſtius: nam & miſerationi eius qui benigniſſime alit, adiecit aliquid: & pietati ſuæ nihil detraxit. Quomodo, inquit, illum alo? Exiguos furtiue cibos mitto, & ſi quid de menſa mea detrahere potui, famelico ſeni porrigo. Non credis, quia ſcis quomodo te aluerim. Colorem ex altera parte, quæ durior eſt, Latro aiebat hunc ſequendum, vt grauiſſimarum iniuriarum inexorabilia & ardentia induceremus odia. Thyeſteo more aiebat, patrem non iraſci tantum debere, ſed furere. Ipſe in decla-

ma-

matione vſus eſt ſummis clamoribus, illo verſu tragico; Cur fugis fratrem? ſcit ipſe. Hunc colorem ſecutus. *Syriacus Vallius*. durum ſenſum videbatur non dure poſuiſſe in narratione ſic: Infeliciſſimam ambo & triſtiſſimam egimus vitam, excepto quòd alter alterum egentem vidimus. Æque efficaciter videbatur odium expreſſiſſe fraternum, hac ſententia: Vos, Judices, audite, quàm valdè eguerim: fratrem rogaui. Hanc partem memini apud Ceſtium declamari ab Alfio Flauo, ad quem audiendum me fama perduxerat; qui cùm prætextatus eſſet, tantæ opinionis fuit, vt P. Romano puer eloquentia notus eſſet. Semper de illius ingenio Ceſtius & prædicauit, & timuit. Aiebat tam immature magnum ingenium non eſſe vitale; ſed tàntæ concurſu hominum audiebatur, vt raro poſt illum auderet Ceſtius dicere. Ipſe omnia mala faciebat ingenio ſuo; naturalis tamen illa vis eminebat; quæ poſt multos annos tametſi deſidia obruta, & carminibus eneruata vigorem tamen ſuum tenuit. Semper autem eloquentiam eius cōmendabat aliqua res extra eloquentiam. In puero lenocinium erat ingenij, ętas; in iuuene, deſidia. Hic cùm dreclamaret partem abdicantis, hanc ſummis dixit clamoribus ſententiam. *Alfij*. Quis es tu, qui facto fratruum ſententiam feras? ille tunc peccauit; tu nunc peccas, ad te arbitrium odia noſtra non mittimus iudices habemus duos. Et illam ſententiam: Audiuimus fratrum fabuloſa certamina, & incredibilia, niſi nos fuiſſemus: impias epulas, deteſtabilij patricidio furuum diem. Huc vno modo iſte frater à frater ali meruit. Quam innocenter me contra parricidium vindico? filium illi ſuum reddo, *Ceſtius* hnnc colorem

tam

eam ſtrictum non probauit,ſed dixit temperandum eſſe; & ipſe hoc colore vſus eſt, quem ſtatim à principio induxit. Miratur aliquis, quòd cùm duo grauiſſimam acceperimus iniuriam, ego & filius, ego ſolus iraſcor? non eſt quòd quiſquam miretur: iam filio ſatisfactum eſt. Debuiſti me rogare, vt ipſe præſtarem: debuiſti illum ad me perducere: debuiſti reconciliationem tentare, non famam pietatis ex noſtra captare diſcordia. Fortaſſe ego cùm egerem, fratrem rogaſſem, ſi tu non fuiſſes: fortaſſe ille me rogaſſet, ſi tu non fuiſſes: poterat nobis conueniret,ſi non fuerit in medio, quem potiùs miſeri contumaces rogent. *Hermagoras* in hac controuerſia tranſijt à prooemio in narrationem eleganter,rariſſimo quidem genere, vt in eadem re tranſitus eſſet, ſententia eſſet, ſchema eſſet, ſed,vt Latroni placebat,ſchema quòd vulneret, non quòd titubet. Ex altera parte tranſit à proœmio in narrationem *Gallio*, & ipſe per ſententiam ſic: Quidni filium mihi nolim cùm iſto communem eſſe, cùm quo vtinam communem nec patrem habuiſſem? *Diocles Caryſtius* illum ſenſum à Latinis iactatum dixit breuiſſimè, rariſſimo genere, quòd ſententia verbis conſumatur: nec enim paucioribus poteſt. *Euctemon* leuis declamator, ſed dulcis, dixit noue & amabiliter, illum æquè ab omnibus vexatum ſenſum, quo reconciliatio fratrum tentatur.

CONTROVERSIA II.

Sacerdos proſtituta.

Lex. Sacerdos caſta e caſtis, pura è puris ſit.

Thema. *Quædã virgo à piratis capta venit.*

empta à lenone, & proſtituta eſt. Venientes ad ſe exorabat ſtipem: militem qui ad ſe venerat, cùm exorare non poſſet, colluctantem & vim inferentem occidit: accuſata, & abſoluta, remiſſa ad ſuos eſt: petit ſacerdotium. Contradicitur.

CONtra Puellam. *Porcii Latronis*. Sacerdos noſtra adhuc in lupanari viueret, niſi hominem occidiſſet. Inter barbaros quid paſſa ſit, neſcio: quid pati potuerit, ſcio. Sacerdoti ne purus quidem contigit dominus. Abſint ex hoc foro lenones, abſint meretrices: ne quid parum ſanctum occurrat, dum ſacerdos legitur: ſi nihil aliud, certè oſculatus eſt te, quiſquis puram putabat. O egregium pudicitiæ patrocinium: militem occidi. At hercules lenonem non occidiſti. Deducta es in lupanar, accepiſti locum, pretium conſtitutum eſt, titulus inſcriptus eſt: hactenus in te inquiri poteſt. Cæterum neſcio quid cellulam & obſcænum lectulum voces. De pudicitia ſacerdotis hic quæritur. Nemo, inquit, mihi virginitatem eripuit, ſed omnes quaſi erepturi venerunt: ſed omnes quaſi eripuiſſent, receſſerunt. Quo mihi ſacerdotem, cuius precaria eſt caſtitas? cùm ex illo lupanari cruenta fugeres, ſi qua tibi occurriſſet. Si mater tua proſtitiſſet, tibi noceret: propter te liberis tuis ſacerdotium non daretur. *Fuluii Sparſi*. Quid incluſa feceris, nec quærere debemus, nec ſcire poſſumus. *Cornelii Hiſpani*. Occidiſti hominem quid reſpondes? vim afferebat mihi. Puto, ſacerdoti pro libertate vota facienda ſunt: captiuæ mandabitis? Pro pudicitia vota facienda ſunt: proſtitutæ mandabitis? Pro militibus vota facienda ſunt; iſti mandabitis? Id enim

decrat,

deerat, vt templa eas reciperet, quas aut carcer aut lupanar eiecit. *Marilli*. Vt ſciamus illam pirates, cruenta eſt. Nemo, inquit me attigit; da mihi lenonis rationes; captura conueniet. Age, ſi quis venit pertinax? age, ſi quis, hoc ipſum concupiuit quod ergo eras? age, ſi quis ne negare poſſes, ferrum appulit? O. *Vicitia*, Eam Sacerdotẽ facite, quæ aut honeſte maneat, quo ſemper fuit, aut prædam ſentiat, ſi eſſe dea fierit. Cuius audaciæ es, puella? etiam ſi nobis non timeremus, tu tibi metuere deberes. Aliter deorum numini ſubiecta vniuſcuiuſque conſcientia eſt, aliter noſtræ æſtimationi. Nos tantum quæ feceras palam, vidimus; illi etiam quæ ſecreta ſunt. Indignam ſacerdotio dicerem, ſi tranſiſſes per lupanar. Procedente hac lictor ſubmouere iubebitur? huic prætor via cedet? ſummum imperium conſules cedent tibi? Quæcumque meretrix proſtrata fuit fugiet? Fas ſacerdoti non eſſet, ancillam tibi ſimilem habere; fieri te ſacerdotem fas erit? Nam quòd ad ſortem pertinet, ne reliquę virgines contaminarentur, hæc ſegregata eſt. Caſtam te putas, quia inuiſa meretrix es. Nuda in littore ſtetit ad faſtidium emptoris; omnes partes corporis & inſpectæ & contrectatæ ſunt. Vultis auctionis exitum audire; Vendit pirata, emit leno, excipitur nihil. Eo deducta es, vbi tu aliud honeſtius, nihil facere potuiſti quam mari. Quæ ſtipem rogaſti, ſacerdotium rogas? Fortuna, inquit, hoc me coegit pati; miſereri debent omnes mei. Et ego miſereor tui, puella: ſed non facimus miſeram ſacerdotes; non eſt apud nos maximus honor, vltimorum malorum ſolatium. *Mentonis*. Honorem habitum auribus maieſtatique velim veſtræ, quod neceſſe eſt in hac cauſa nomine lupa-

nar, lenonem, meretricios quęſtius, homicidium. Quis credat? Inter hæc ſacerdos quæritur. At mehercules futuræ ſacerdoti nihil ex his audiendum erat. Sacerdotis veſtræ ſumma notitia eſt quòd proſtitit: ſumma virtus: quòd occidit: ſumma felicitas, quòd abſoluta eſt. Non poteſt in ea ſperari ſacerdos, in qua ſperari meretrix poteſt. Alijs oculis virginem leno æſtimat, alijs pontifex. *Blandi.* Virgo ſum, inquit, Interrogo, ſi dubitas, archipiratam: interroga gladiatorem, an rogatus virginitati pepercerit. Non refello, dum ſcias clauſa eſſe teſtibus tuis templa. In auctione nemo voluit liceri, vt anotuit, ſeruiſſe piratis: non videbatur iſte virginis vultus, iſta conſtantia, & ne armatum quidem timens audacia. *Arelli Fuſci Patris.* Ne metuas, puella: pudica es: ſed ſic te viro lauda, non templo. Meretrix vocata, es in communi loco ſtetiſti, ſuperpoſitus eſt cellæ tuæ titulus, venientes recepiſti. Cetera, etiam ſi in communi loco eſſem, tamen potiùs tacerem. *Pompeii Silonis.* Excipitur meretricum oſculis. Docetur blanditias, & in omnem motum corporis confringitur. Auertite aures petituræ ſacerdotium, dum reliqua narro: nihil ad vos deferam dubium: nihil audietis, niſi quòd vicina ciuitas vidit. Tu ſacerdos? quid ſi tantum capta? quid ſi tantum proſtituta? quid ſi tantum homicida? quid ſi tantum rea fuiſſes? *Rom. Hiſponis.* Numquid hoc negas, colluctatam te tamen cùm viro? quem in illa volutatione neceſſe eſt priùs ſuperfuiſſe. Adijciebat *Zeno*: merito occiſum militem, plus auſum, quàm in proſtitutam licebat. Exoraſti populum. Numquid & lenonem? numquid & piratam illum, quem non poteras occidere? *Argentarii.* Armatum, in-

inquit, occidi. Quid inermis gloriatur homicidio eius, quem neſcio, an ferro occiderit? *Ceſtii Pii Narratio.* Ita domi cuſtodita eſt, vt rapi poſſet: ita curæ fuit ſuis, vt rapta nõn redimeretur: ita raptæ pepercere piratæ, vt lenoni venderetur: ſic emit leno, vt proſtituerit: ſic venientes deprecata eſt, vt ferro opus eſſet. Coniectum in vrnam nomen eius non exijt, ſed eiectum eſt: tempus erat nos ſortiri, vrna purgata eſt. Stetiſti puella in lupanari: vt nemo te violauerit, locus ipſe violauit: Stetiſti cum meretricibus, ſtetiſti ſic ornata, vt populo placere poſſes, ea veſte quàm leno dederat. Nomen tuum pependit in fronte: pretia ſtupri accepiſti, & manus, quæ dij datura erat ſacra, capturas tulit: cùm deprecareris intrantis amplexus, vt omnia alia impetrareris, oſculo rogaſti. An illæ ex lupanaribus ſacerdotis non emuntur: coram ſacerdote obſcœnis homines abſtinent. Non ſine cauſa ſacerdoti lictor apparet; occurrenti tibi meretricem ſubmouiſſet. Non eſt credibile temperaſſe à libidine piratas, omni crudelitate efferatos, quibus omne fas nefaſque luſus eſt, ſimul terras & maria latrocinanteis, quibus in aliena impetus per arma eſt: iam ipſa fronte crudeles, & humano ſanguine aſſuetus, præferentes ante ſe vincula, & catenas, grauia captis onera. A ſtupris remouere potuiſti, quibus inter tot tanto maiora ſcelera, virginem ſtuprare, innocentia eſt. Sed lupanar excipit omnes. Sordida, iniurioſaque turba huc influit, nec quiſquam eo vt iudicet, venit. At omnes fauere fabulis tuis, at omnibus perſuaſum eſt. Nemo in tanta euntium, redeuntiumque turba inuentus eſt, qui fortunæ tuæ vellet illudere? Ergo tu cùm tam innocens, quàm dicis, iſta paſſa es, credis deos eſſe?

nihil, inquit, paſſa ſum: hoc ſatis eſt nupturæ, ſacerdoti parum. Vbi adhuc fuiſti? diſcede, ignota es: diſcede, nimium nota es. *P. Aſpernatis.* Contradico, non inimicitijs cuiuſquam impulſus. Quòd enim odium, quæ inimicitiæ cuiuſquam eſſe poſſunt, quàm nemo ciuium ſuorum norat antequam proſtitit? Mouet me reſpectus omnium virginum, de quibus hodie grauis fertur ſententia, ſi in ciuitate nulla inueniri poteſt, neque meretrice caſtior, vbique homicida purior. Piratæ inuiolatam ſeruauerunt? à ſacerdote ſe non abſtinuiſſet pirata, leno, mango. De ſacerdotis pudicitia his ſponſoribus credendum eſt? Iacuiſti in piratæ myoparone: contrectata es alicuius manu, alicuius oſculo alicuius amplexu. An melius ſpirata ſeruauit, quàm pater? Conuerſata es diutius inter humano ſanguine delibutos: inde eſt profectò quòd potes hominem occidere. Proclama ingenuam eſſe te: quid exſpectas? cùm in lupanar veneris, iam tibi omnia templa præcluſa ſunt. Conſeruatur oſculis inquinatur, inter ebriorum conuiuarum iocos iactatur, modo in puerilem, modo in muliebrem habitum compoſita. Iſtinc ne patri quidem redimenda es. Nulla ſatis pudica eſt, de qua quæritur. Non legerem te ſacerdotem, etiam ſi ſacerdoti ſeruiſſes. Virginem eſſe ſacerdotem noſtram, cui credimus? meretrici, lenonis, piratis? hæc enim teſtium ſumma eſt. Caſtigationem ex Pontificis maximi arbitrio metuerat ſacerdos, ſi te à lupanari redemiſſet. Conuenit omnibus libidinoſorum turba, & concurrit ad meretricem nouam. Illud certè fateberis pudicitia tua precaria eſt. Tot intrauerunt cellam tuam gladiatores, tot iuuenes ebrij, & omnes ante militem inermes. Ego illam di-

eò proſtitiſſe: illa ſe dicit etiam mendicaſſe. Pudicitiam ſacerdotis meæ etiam carnifici debeo. *Iunii Gallionis*, Ambitioſa lex eſt, ad ſacerdotium notæ non ſanctitatis tantum, ſed felicitatis admittit. Inquirit in maiores, in corpus, in vitam. Vide tu, quemadmodum tam moroſæ legi ſatisfacias. Capta es à piratis inter ſeruos, inter homicidas, in illis myoparonis anguſtijs ſpatiata es. Viderimus quid in te audere potuerit feritas hoſtium, linido barbarorum, licentia dominorum. Certum habeo, iudices, cùm hanc feritatem barbarorum audiatis, fauetis illi, vt quamprimum mutet ſeruitutem. Sic iſtam ſeruauerunt piratæ, quemadmodum qui lenoni eſſent vendituri. Stare in illo ordine, ex eadem veſci menſa, in eo loco viuere, in quo etiam ſi non patiaris ſtuprum, videas. Aliquis fortaſſe iuuentus eſt, quem huc ipſum irritaret, quòd rogabas Ipſa autem leno pepercit: Ignoramus iſtos, quibus vel hoc in eiuſmodi queſtu præcipuè placet, quòd illibatam virginitatem decerpunt. Seruauit te leno, quàm proſtitutus erat in libidinem populi? ita eſt. Sic leno tamquam non caſtam è caſtis. Omnes, inquit, exoraui. Si quis dubitat, an meretrix eſſet, audiat quàm blanda ſit. Hauſiſtis in complexu: oſculo pacta es, vt feliciſſima fueris: pro pudicitia impudice rogaſti. Quid faciam mulieri intra crimina ſua deliteſcenti: Cùm dico, Vim paſſa es: Occidi, inquit: cùm dico, Hominem occidiſti: Inferebat, inquit, vim. Sacerdos noſtra ſtuprum homicidio, homicidium ſtupro defendit.

DIVISIO. *Latro* in has quæſtiones diuiſit. An per legem ſacerdos fieri non poſſit; & ſi lex illi non obſtat, tamen ſacerdotio indigna ſit. An lege prohibeatur, in hæc duo diuiſit; An caſta

ſit, an pura ſit. An caſta ſit, in hæc diuiſit; Vtrum caſtitas tantum ad virginitatem referatur, an ad omnium turpium obſcœnarumque rerum æſtimationem. Puta enim virginem quidem eſſe, te, ſed contrectatam oſculis omnium, etiam ſi citra ſtuprum, cùm viris volutatam. An caſta talis, qualis videri poteſt cui lex nocere vult matrem quoque inceſtam? Si ad virginitatem tantum refertur caſtitas; An hæc virgo ſit. Aiebat *Apollodorus* quidem, placere, ſi fixa eſſet; hæreat & tuta; ſed hic non repugnare controuerſiam huic ſuſpicioni. Non enim potitur adhuc virgine; & multa ſunt propter quòd credibile ſit, non eſſe. Illud adijciebat; Denique etiam ſi non effecero, vt credant iudices non eſſe virginem: conſequar tamen, vt non putent dignam ſacerdotio, de qua dubitari poteſt, an virgo ſit. An pura ſit, in hæc diuiſit. An etiam ſi merito occidit hominem, pura tamen non ſit homicidio coinquinata: deinde, An merito occiderit hominem innocentem, vti corpore proſtituto volentem. Abſoluta eſt, oſtendit non puram eſſe, ſed tutam. An idonea ſit, in tractationes quas quiſque vult diuiſit: An idonea ſit tam infelix, vt caderetur, vt veniret lenoni potiſſimum, vt proſtitueretur, occidere hominem cogeretur, vt cauſam diceret. *Ceſtius* etiam altius petit, & obijcit, quod tam vilis ſuis fuiſſet, vt non redimeretur. *Silo Pompeius* dum præceptum ſequitur, quo iubemur, vt quotiens poſſumus, de omnibus legis verbis controuerſiam faciamus, illam quæſtionem nouit, *Caſta e Caſtis.* Lex, inquit, è *Caſtis* cùm dicit, hoc non tantum ad parentes refert, ſed ad omnes quibuſcum verſata eſt virgo. Non enim adijcit, è *Caſtis Parentibus*: ſed è *Caſtis*: vult illos à quibus

vir go

virgo venit, caſtos eſſe. Intelligo, inquit, ſub hoc verbo multa. Caſtis cùm dicit penatibus, tu ex inceſtis venis: intelligo caſtis diſciplinis, tu ex obſcæniſſimis venis: quid enim didiciſti? Et quæcumque hoc loco dici poterant. Idem & in illa parte fecit, *Pura è Puris. Hiſp. Romanus* accuſatoris vſus pugnacitate, negaui putam eſſe, non ad eam hoc referens, ſed ad corpus: tractauit, impuram eſſe, quæ oſculum impuris dederit, quæ cibum cùm impuris ceperit. *Albutius* figura diuiſit controuerſiam. Dixit enim: Putemus tres ſacerdotium petere: vnam, quæ capta eſt: alteram, quæ proſtituta: tertiam, quæ hominem occidit. Omnibus nego; & ſic cauſam contra ſingulas egit. *Fuſcus Arellius* ſic diuiſit. Probabo indignam ſacerdotio; primum etiamſi pudica; deinde, quia neſcimus an pudica ſit; nouiſſime, quod non ſit pudica.

Color. Fuſcus pro puella colorem hunc introduxit. Voluerunt Dij immortales in hac puella vires ſuas oſtendere, vt appareret, quàm nulla vis humana diuinis reſiſteret: magis putauerunt miraculo eſſe in captiua libertatem, in proſtituta pudicitiam, in accuſata innocentiam. *Latro* dixit: aliqua capta felicior fuit, nulla fortior, *Marillius* cùm deſcripſiſſet, dignationem puellæ magnam fuiſſe, altius quiddam ſuperbiuſque vultu ipſo præferentem, hanc adiecit ſententiam, quàm ſolebat mirari Latro, immo (vtipſe aiebat) exoſculari: Narrate ſane omnes tamquam ad proſtitutam veniſſe, dum tamquam à ſacerdote diſceſſerint. *Albutius* dixit: Neſcio quis fero & violento animo venit, ipſis credo dijs illum impellentibus vt futuræ ſacerdotis non violaret caſtitatem, ſe videret; prædixit illi, abſtineret à ſacro corpore manum,

Non eſt quòd audeas lædere pudicitiam, quàm homines ſeruant, dij exſpectant. Cruente, & in pernicie cruente tuam, hæc, inquit, arma te neſcia tenere pro pudicitia, & raptum gladium in pectus piratæ ſui torſit. Hoc factum eius ne lateret, eiſdem dijs immortalibus fuit curæ. Accuſator eius inuentus eſt, qui iudici eius in foro teſtimonium redderet. Nemo credebat occiſum virum à fœmina, iuuenem puella, armatum ab inermi: maiora videbantur, quàm vt poſſent credi ſine deorum immortalium auxilio geſta. *Ceſtius* timuit ſe in narrationem demittere, ſed illam tranſcurrit: hoc dixit, in ſacerdote futura maximè debere æſtimari pudicitiam, innocentiam, felicitatem: quàm pudica ſit, miles oſtendit: quàm innocens, iudex, quàm felix, reditus. Etiam habemus quandam prærogatiuam ſacerdoti ab ipſo numine datam, licet iſti obijciant illi, fuiſſe captiuam, lenoni poſteà ſeruiſſe, cauſam nouiſſimè dixiſſe: inter tot pericula non ſeruaſſent illam dij, niſi ſibi. *Argentarius* illud in narratione dixit. Accuſator in hoc maximè premebat rem, aiebat occiſum eſſe intra verba, antequam vim afferet. *Silo Pompeius* hac figura narrauit: Eam vobis ſacerdotem promitto, quàm inceſtam nulla facere poſſit fortuna. Poteſt aliquid ſeruitus cogeret: ſeruiuit & barbaris & piratis: inuiolata apud illos manſit. Poteſt aliquam corrumpere prolapſi in vitia ſæculi praua conſuetudo: etiam matronarum votum in libidine magiſterium: licet illam ponatis in lupanari, & per hoc illi intactam pudicitiam efferre contigit: fuit in loco turpi, probroſe leno illam proſtituit: populus adorauit nemo non plus ad ſeruandam pudicitiam contulit, quàm ad violandam attulerat. Multum poteſt

ad

ad rectum quoque pudici animi propoſitum : hoſtis gladio non ſuccumbet: immo, ſi opus fuerit, pudicitiam vindicabit. Incredibilem videor in puella rem promittere: iam præſtitit. Adoleſcentem miſericordis populi beneficium polluere tentantem gladio repulit. Fuit qui illam accuſaret cædis: abſoluta eſt: ne qua vobis poſſet eſſe dubitatio, quæ ventura erat ad ſacerdotium, an pura eſſet, an integra: iam iudicatum eſt. *Triarius* dixit. Negat ſe puella feciſſe. Negat illum ſuis manibus cecidiſſe. Altior; inquit, humana viſa eſt circa me ſpecies eminere, & puellares lacertos ſupra virile robur attollere: quicunque eſtis dij immortales, qui pudicitiam ex illo infami loco cùm miraculo voluiſti emergere, non ingrate puellæ opem tuliſti. Vobis pudicitiam dedicat, quibus debet. *Alterius* partis color nihil habet difficultatis. Apparet quas propoſui; dicendum eſt in puellam vehementer, non ſordide, nec obſcœne. Sordide. *Baſilius*; qui dixit; Extra portam iſtam virginem; &, Oſtende iſtam æruginoſam manum. *Vibius Rufus*, qui dixit: Redoles adhuc fuliginem fornicis. Obſcene, quemadmodùm *Murrhedius* rhetor; qui dixit: Vnde ſcimus, an conuenientibus pro virginitate, alio libidinis genere deciderit? Hoc genus ſenſus memini quendam prætorium dicere, cùm declamaret controuerſiam de illa quæ egit cùm viro malæ tractationis, quòd virgo eſſet, & damnauit; poſteà petijt ſacerdotium. Nouimus, inquit, iſtam maritorum abſtinentiam, qui, etiam ſi primam virginibus timidis demiſere noctem, vicinis tamen locis ludunt. Audiebat illum Scaurus, non tantum diſertiſſimus homo, ſed venuſtiſſimus, qui nullius vmquam impunitam ſtultitiam

tranſire paſſus eſt, ſtatim Ouidianum illud,

Dum timet alterius vulnus inepta loci.

& ille excidit, nec vltrà dixit. Hoc autem vitium aiebat Scaurus è Græcis declamatoribus tractum; qui nihil non & permiſerint ſibi, & penetrauerint. *Hybreas* inquit, cùm diceret controuerſiam de illo qui tribada deprehenderat & occiderat, deſcribere cœpit mariti affectum, in quo non deberet exigi inhoneſta inquiſitio. *Grandaus Aſianus* æquè declamator, cùm diceret in eadem controuerſia Num ideò occidi adulteros non paterentur, dixit:..... In hac controuerſia de ſacerdote, non minus obſcœnè dixit Murredius...... Fortaſſe dum repellit libidinem, manibus, excepit. Longè recedendum ab omni obſcenitate & verborum & ſenſuum, quædam ſatius eſt cauſæ detrimento tacere, quàm verecundiæ dicere *Vibius Rufus* videbatur quotidianis verbis vſus non malè dixiſſe. Iſta ſacerdos quantum mihi abſtulit!

CONTROVERSIA III.

Inceſta de ſaxo

Lex. Inceſta de ſaxo deijciatur. Thema. *Inceſti damnata, antequam deiiceretur de ſaxo, inuocauit Veſtam: vixit deiecta; repetitur ad pœnam.*

CONtra inceſtam *Latronis*. Hoc expectatis, vt capite demiſſo verecundia, ſe ipſa antequam impelleretur, deiecerit? id enim deerat, vt modeſtior eſſet in ſaxo: quàm in ſacro

fue-

fuerat: conſtitit, & circumlatis in frequentiam oculis, ſanctiſſimum numen, quàm parum violaſſet inter altaria, cœpit ipſo quo vindicabatur violare ſupplicio. Hoc alterum damnatæ inceſtum fuit. Damnata eſt, quia inceſta erat: deiecta eſt, quia damnata erat: repetenda eſt, quia & inceſta & damnata & deiecta eſt. Dubitari poteſt, quin vſque eo deijcienda ſit, donec efficiatur propter quòd deiecta eſt? Patrocinium ſuum vocat pereundi infelicitatem. Quid tibi, importuna mulier, imprecer, niſi vt nec bis quidem deiecta pereas: Veniet ad colendum Romani Imperij pignus, etiamſi non ſtupro, at certè carnificis manu inceſta. Jnuocaui, inquit, deos ſtatuta in illo ſaxo deos nominaſti: & miraris, ſi iterum te deijci volunt? ſi nihil aliud, in loco inceſtarum ſtetiſti. *Ceſtii Pii. Narratio.* Quid agam? exponam quando ſtuprum commiſerit? cùm quo? quibus conſcijs? Iſta quia probaui damnata eſt: quid poſteà acceſſit, quòd illam virginem faceret? quòd iacuit in carcere? quòd ducta eſt ad ſaxum? quòd inde proiecta? ait ſe innocentem, quia perire non potuit. Jta lex de ſacerdotum iure in iudicio quæri voluit, de iudicibus, in ſupplicio? ampliatur à iudicibus in pœnam: poſtulat, vt, cùm contra pœnam cauſa tuta non fuerit, contra cauſam tuta pęna ſit. Non putas legem cauiſſe vt perires, quæ cauit, quemadmodum perires? Exoremus te, mulier, vt iterum abſoluaris. Aut tu ſacerdotium violaſti, aut dij ſacerdotem. Male de dijs exiſtimas, ſi ſacerdoti ſuæ tam ſero ſuccurrunt: lata eſt ſententia: pronunciatum eſt: damnata es. Jnterrogo te hoc loco, mulier: reſponde mihi. Sunt dij? *Arellii Fuſci Patris.* Jterum experiamur; Quid times propitios Deos? Erat, inquit, præruptus

lo-

locus, & immenſæ altitudinis. Dicebam tibi, Inceſtam lex mori voluit: ſtat moles abſciſſa in profundum, frequentibus exaſperata ſaxis, quæ aut elidant corpus, aut de integro grauius impellant: inhorrent ſcopulis enaſcentibus latera & immenſæ altitudinis triſtis aſpectus; electus potiſſimum locus, ne damnati ſæpiùs deijciantur *Fuluii Sparſi*. A ſuperis deiecta, ab inferis non recepta, in cuius pœnam ſaxum extruendum eſt. *Iunii Baſſi*. Nihil putabam ampliùs adijci poſſe audaciæ iſtius, quàm quòd in illa cruce Veſtam nominauerat: ab ipſo enim ſupplicio in templum vſque reuoluta, quicquid ſecundùm deos ſanctiſſimum eſt, contractu ſuo polluit: quàm à ſaxo nuſquam reuerti fas eſt, niſi ad ſaxum. Quanto minus quam in templum reſiluit? huc potius venit, vbi damnatur, quàm illo vbi abſoluitur. *Albutii Sili*. Si quis adhuc dubitabat de deiecta, veniat, & ſibi ipſi credat. Hæc impudentia virginis eſt: in vrbe tam beata cùm tot ſuperent virgines, cùm tot principum filiæ ſint, poſtulat, vt præteritis his propemodum ab inferis eruatis ſacerdotem. Quare ergo ſi inceſta ſum, viuo? neſcio: hoc vnum ſcio, nec fieri, quòd non poteſt, nec portentum eſſe quòd poteſt. Abſit, nefas eſt, vt id ſaxum abſoluat, quòd tantum damnatos accipit. *Argentarii Narratio*. Pene, Iudices, narrare cœpi, qualis eſſet rea: ſed quia efficiam, cùm illam inceſtam probauero; nempe vt de ſaxo deijcienda videatur: iam viſa eſt. Non imitabor iſtius impudentiam, vt repetendo iudicium, quòd factum eſt, improbaſſe videar: quòd exigebatur, probaui: quòd iudicaſtis, exequar. *Cornelii Hiſpani*. Deos deaſque inuoco, quos priore iudico non fruſtrà inuocari, inceſta quàm

tar-

tardiſſime pereat. Jnuocaui, inquit, numina. Quid inuocas, mulier? Si innocens es, dij non ſunt. Videte quantum ſacerdos peccauerit, quæ nec abſolui potuit, nec mori. Aut tu ſacerdotium violaſti, aut nos ſacerdotem. Erras ſi ſatis ad ſacerdotium putas, perire non poſſe. *Romani Hiſponis*. Ab Tarpeia ad Veſtam, cuius vitam carnifex rupit; à templo ad ſaxum, à ſaxo ad templum: hic pudicæ ſacerdotis inter ſupplicia & vota diſcurſus eſt: inter ſuperos inferoſque iactata, in nouam pœnam reuixiſti. *Pompeii Silonis Narratio*. Quòd ad rerum expoſitionem pertinet, Iudicis, non committam vt deorum immortalium vltionem morer: inceſta ſaxo deijciatur: lege damnata eſt: habetis iudicium, deiecta eſt: habetis exemplum: *Vibii Galli* narratio, breuis expoſitio rerum eſt. Aduerſarium inceſti poſtulaui, accuſaui, damnaui, carnifici tradidi: permittis iam abeam? Accuſator, recede, eamus ad abſolutionem tuam: ita dij damnatam abſoluere maluere, quàm ſacerdotem? Sero innocentiam damnata concupiſti, vitam deiecta.

Altera pars. *Sili Sparſi*. Damnata deiecta eſt: abſoluta deſcendit. *Arellii Fuſci Patris*. Putares puellam demitti, non cadere. *Ceſtii Pii*. Nullam habebat gratiam; in templo vixerat: itaque tantum deos inuocabat. Lex ſacerdotem non vſque ad ſaxum differret, niſi expectaret deorum ſententiam, *Cornelius Hiſpanus* deſcripſit altitudinem montis, etiam ſecure deſpicientibus horrendam; & adiecit; Carnifex quoque recedens impellit: nihil fecit tamquam rea, contumax eſt innocentia, turpe putabat ſacerdos rogari, niſi deos. *Marilii*. Mirandum eſt, ſi oppreſſa eſt virgo ſine gratia? Cuius enim genibus ſubmiſit manus? quem deprecata

cata eſt, quæ tarde rogauit etiam deos?

Diuiſio. *Latro* in has quæſtiones diuiſit; Vtrum lex de inceſta tantum ſit, quæ, deijciatur nec pereat: An etiam damnata, ſi innocens poſt damnationem apparuit, deijci non debeat. An hæc innocens ſit: An hæc deorum adiutorio ſeruata ſit. *Ceſtius* & illa ſubiunxit huic vltimæ quæſtioni: An dij immortales humanarum rerum curam agant. Etſi agunt, An ſingulorum agant; ſi ſingulorum agant, An huius egerint. Improbabat Albutius, quod hæc non tamquam particulas incurrentes in quæſtionem tractaſſet, ſed tamquam problemata. *Fuſcus Arellius pater* ſic diuiſit: Vtrum inceſtæ pœna ſit deijci, an perire: vtrum prouidentia deorum, an caſu ſeruata ſit. Si voluntate deorum ſeruata ſit, an in hoc, vt crudelius periret.

Color. Hic color fere ſententijs quas propoſui, permixtus eſt. Quod tamen Ceſtius ſenſerit, indicabo. Contra ſacerdotem, qui dixerunt: videri deos, infectos illi, in hoc eam ſeruaſſe, vt diutius torqueretur, aiebat Ceſtius, malle ſe caſu videri factum, quam deorum voluntate: nam ſi ſemel illos interuenire huic rei fateremur, manifeſtius erit in pœna ſeruatam eſſe ſacerdotem, quam in pœnam actam. Æque non probabat illa *Triarii*. Remiſſam tibi pœnam putas? ampliata eſt & ipſa, inquit, ampliatio quæ apud iudices fieri ſolet; & verbum in ſententia poſitum, non eſt damnatus; ſed dubitantis. Declamauerat apud illum hanc ipſam controuerſiam Vatus Quintilius, tunc Germanici gener, vt prætextatus: cùm deſcripſiſſe circumſtantem turbam dolentem, quòd tam cito oculis pęna ſubduceretur, dixit: Exaudierunt dij immortales populi vota, Inceſtam, ne cito præceps

ſup-

ſupplicium tranſcurreret, reuocauerunt. Ceſtius multa contumelioſe dixit in ipſam ſententiam. Sic, inquit, quomodo quadrigas, reuocauerunt: nam & ante poſuiſti ſimilitudinem, quia & hæc de carcere exierat. Cùm multa dixiſset, nouiſſime adiecit, rem, quam omnes improbauimus. Iſta negligentia? pater tuus exercitum perdidit: filium obiurgabat, patri maledixit. *Paſtor Aietius* hanc controuerſiam apud Ceſtium iam Senator dixit, & hunc colorem optimum putauit: Sic veneficijs corpus induruit, vt ſaxa reuerberaret. Multum *Ceſtius* hanc corripuit, & dixit, Hoc eſt, quare ego auditores meos inuicem ad alios audiendos ire: hoc male mihi facit ille, qui aut atheleta aut pyctes eſt. Dicebat autem in Albutium, qui illis diebus dixerat in hac controuerſia, durrus ſaxo: & in Baſum Iulium multa, qui dixerat, Virgo de ſub ſaxo. *Othonem Iunium patrem* memini colorem inſulſum inducere: quòd minùs ferendum eſt, quòd libros colorum edidit. Fortaſſe, inquit, pęnæ ſe præparauit, & ex quo peccare cæpit, cadere condidicit. *Silo Pompeius* hunc colorem tentauit. Præſtatur inquit, quędam damnatis ſacerdotibus verecundia: erubuimus quicquam ex damnatæ veſte detrahere. *Hiſpanus* dixit. Ita putaueras vna te pæna poſſe defungi, cum in ſaxo deos nominaſſes? *Triarius* indignantium voces deſcripſit, & dicentium. Quia non potes, non vis mori; *Marillius* dixit. Conſtituta in ſaxo inuocauit deos: publica indignatio exorta eſt, audet iſta nominare deos, audet hoc loco? Quid autem habet iam quòd illos reget, niſi bonam mortem? *Diocles Cariſtius, Puton &c.*

CON-

CONTROVERSIA IV.

Vir fortis ſine manibus.

Lex. Adulterúm cùm altera qui deprehenderit, dum vtrumque corpus interficiat, ſine fraude ſit, *Altera*, Liceat adulterium in matre & filio vindicare. *Thema. Vir Fortis in bello manus perdidit: deprehendit adulterum cum vxore, ex qua filium adoleſcentem habebat: imperauit filio vt occideret. Non occidit; adulter effugit: abdicat filium.*

Contra Filium. *Porcii Latronis.* Adulteros meos tantum excitauit me miſerum! quamdiu iacuerunt poſtquam deprehenderam? Ego te non abdicem, quem poſſem occidere? O acerbam mihi virtutis meæ recordationem! O triſtem victoriæ memoriam! Ille onuſtus modo hoſtilibus ſpolijs vir militaris, adulterius meis tantum maledixi: ſolus ergo ex omnibus maritis nec dimiſi adulteros, nec occidi. Quid ridetis Inquam, quòd non habeo manus? voco filium? Tu viri fortis filius, qui ſtringere ferrum non potes? ne truncus quidem capi potui, niſi domi; vtcunque tamen potui, obluctatus ſum, & truncum corpus oppoſui. Exierunt adulteri tantum meo ſanguine cruenti. *Cornelii Hiſpani.* O dignum, cui aut pudice continget vxor, aut impudica, dū armatus eſt. Te reſpublica inuoco, quæ manus meas poſſides; quis non putet aut me ſine filio fuiſſe, aut filium ſine manibus? *Ceſti Pii.* Conceptus eſt iſte; ex quo, ſciemus, cùm adulteros deprehendero. Numquam putaui futurum ſalua republica, vt vir fortis ſentiret ſe manus perdidiſſe.

Ma-

Marylii. Adulteros meos vſque ad limen proſecutus ſum: cucurri miſer ad ferrum, quaſi manus haberem: *Triarii.* Deciderunt arma cum manibus: tunc primum ſenſi me manus perdidiſſe. Deſcriptio pugnantis viri fortis. Dij boni, & has manus aliquis deriſit? *Aſprenatis.* Arceſſitus vt occideret adulteros, venit vt dimitteret. Ita ego manus etiam pro adulteris perdidi: ſteti deprehenſus ab adulteris meis. Patris deſertor, matris leno, quem puto iam creditis non eſſe filium viri fortis, tertius in cubiculo deriſor ſtetit. *Fuluii Sparſi.* In bello meas, in domo etiam filii manus perdidi. Proceſſit in bellum hic vnus omnium adoleſcentis filij vicarius: in acie vicit, domi captus eſt, portat inter ſpolia viri fortis voluntates adulteros. Adoleſcens, venit tempus militiæ tuæ indignare ſi deceptus. Tam fruſtra ad filium, quam ad gladium cucurrit: ridebant adulteri truncas viri fortis manus, circa ſua arma labentis. *Argentarii.* Ante patriæ quam patri negauit manus. Libenter cauſam eius ſuſcepi: quis enim illum non vindicet? quid hoc infelicius, quem adulteri tunc riſerunt, cùm deberent mori: Vir fortis in ciuitate truncus, integro adulteros ſpectat. *Iulii Baſſi.* Non eſt quod putetis puniri illum: ad ſuos dimittitur, inquam, ad matrem ſuam: neſcio in & ad patrem: Metuit hereditatem illius, quã occidere parricidium putauit. Nulli vmquã plus debuiſtis viro forti; vſque eo pro vobis pugnauit, vt pro ſe non poſſet. Adoleſcens, quos dimiſiſti, ſequere.

Pars alteri. Vibii Galli. Matrem, inquit, non occidiſti, quẽ minus hoc crimine perdere debuĩ quam patrem? Pater occidere iuſſit: lex vetat: non cõparaſſem patri legem, niſi cùm illa lex fuiſſet. alterum putaui parricidium, matrẽ coram patre

occidere. *Arelii Fuſci Patris.* O miſera pietas! Inter quæ parentum vota conſtitiſti? Non ſemper ſcelera noſtris iuris ſunt atroces quoque animos miſericors natura debilitat.

Diuiſio. *Latro* hac vſus eſt diuiſione; An licuerit filio An vindicare oportuerit: an ſi licuit, & oportuit, ignoſcendum ſit illi, ſi non potuit: indulgentia repugnante. An licuerit, in illa diuiſit: An tunc liceat adulterium filio vindicare, cum maritus non eſt: An tunc liceat, vbi maritus in eo loco eſt, quaſi omninò non eſſet. An oportuerit, tractationis quidem eſt, quàm vt quiſque vult variat. Latro tamen ſic ordinauit. Oportuit, etiam ſi pater non iuberet, occidere adulteram, viri fortis vxorem. Oportuit iubente patre, etiam ſi ipſe poſſet, occidere. Oportuit cùm & iuberet, & ipſe non poſſet. Noui declamatores illam quæſtionem tentauerunt ex verbo legis nettam, *Adulterum cùm Adultera qui deprehenderit, dum vtrumque corpus interficiat, ſine fraude ſit*: An nemo poſſit occidere, niſi qui deprehenderit. Tentauerunt & illam, An non poſſit abdicari filius, ob id quòd illi facere ſalua lege non licuit.

Color. Color pro adoleſcente vnus ab omnibus qui declamauerunt introductus eſt: Non potui occidere: ex illa Ciceronis ſententia tractus quàm in ſimili controuerſia dixit, cùm abdicaretur is, qui adulteram matrem occidendam acceperat, & dimiſerat terrore. *Latro* deſcripſit ſtuporem totius corporis in tanto inopinati flagitij ſpectaculo; & dixit: Pater, tibi manus defuerunt, mihi omnia: ſed cum oculorum caliginem, animi defectionem, membrorum omnium torporem deſcripſiſſet, adiecit: Antequam ad me redeo, exierunt. *Gorgias* inepto colore, ſed dul-

dulci * * *Pammenes* ex bonis declamatoribus dixit * * *Gorgias* egregie dixit * * . *Pammenes* dixit * * . *Fuſcus Arellius* dixit. Maius erat ſcelus quòd imperabas, quàm quòd deprehenderas. *Albutius* non narrauit, ſed hoc colore egit ab initio vſque ad finem. Ego me defendere debeo: ſi quid mihi obiectum erit, aut negabo, aut excuſabo. Si quid exegeris maius viribus meis, dicam: ignoſce, non poſſum. Ignoſcit filio pater nauigationem recuſanti, ſi non ferat mare: ignoſcit non ſequenti caſtra, ſi non poteſt, quamuis pater ipſe militaris ſit. Non poſſum occidere. Agedum ipſam legem recita. Liceat & marito, liceat & filio. Quare tam multos nominat niſi quòd putat aliquos, eſſe, qui non poſſint? Et in deſcriptione dixit: Cùm me vocauit pater, hoc, inquam putauit ſupplicium futurum morte grauius, ſi adulteram filio oſtenderet. Et illud dixit: Exierunt adulteri inter patrem debilem & filium ſtupentem. *Silo Pompeius* hoc colore narrauit. Non putaui mihi licere. *Blandus* hoc colore. Vtrinque filij nomen audio: pater rem petit iuſtiorem, mater faciliorem. Et illud poſt deſcriptionem adiecit: Fatebor vobis, parricidium coram patre facere non potui. *Ceſtius* hoc colore egit. Proſiluit, inquit, protinus mater, & amplexu ſuo manus meas alligauit. Ago, confuſioni meæ gratias, quòd nihil in illo cubiculo vidi, niſi patrem & matrem. Pater rogabat, vt occiderem: mater, vt viuerer. Pater, ne nocens impunita eſſet: mater, vt innocens eſſem. Pater recitabat legem de adulteris, Mater de parricidis. Et vltimam ſententiam dixit: Occidere matrem ſi turpe eſt noluiſſe, non potui. *Argentarius* dixit: Non eſt, quòd me ex hoc habitu æſtimetis, quòd ma-

manus habeo;tunc non habui. Et illud dixit. Dat pænas tibi,perdidit virum, perdidit filium, ęgrotanti non aſſidebo, egentem non alam, omnta mihi libera ſunt, iam vitam illi non debeo.

Ex altera parte multa ſunt: pulcherrima dicta; ſed neſcio an Græcis noſtri ceſſuri ſint. In hac controuerſia dixit *Amat*. Habet aliquid corrupti hæc ſententia. *Latro* dixit. Quantum ego tunc queſtus ſum cùm fortuna mea, quod non & oculos perdidiſſem! *Silo Pompeius* dixit; Fili,aut oculos erue,aut manus commoda. Omnes aliquid belli dixerunt; illo loco quo deprehenſi ſunt adulteri, dimiſſi. *Latro* dixit: Adulteros meos tantum excitaui! *Fuſcus Arellius* dixit, innuiſſe nuntiæ: frigidius dixit contrariam illi ſententiam; Adulteros interuentu meo ne excitaui quidem. *Vibius Rurſus* dixit; Adulteri marito non aſſurrexerunt. *Pompeius* dixit; Adoleſcens, denique adulterus excita; poſtquam vt veniſti, ſecurius iacent. *Latro* dixit; Erratis, qui me putatis manus non habere; filium vocaui, tu intrauit, ab adultero ſalutatus eſt. *Fuſcus* dixit; Fili, tuam fidem! oſtende,te integro, magnus me non perdidiſſe; controuerſiam mihi de te fecit adulter, veni, verius fillius ſis, indica. *P. Vinitius* & pulchre dixit, & noue ſumpſit ab omnibus benedicta. Irrupi in cubiculum adulterorum; quid mentiar miſer? aperto cubiculo exſpectabant adulteri. *Ceſtius* dixit; Vocaui filium; riſit adulter, tanquam qui diceret; Meus eſt. *Vibius Rurſus* dixit; Adulter matris exit, & commodo ſuo. *Hybreas* hunc ſenſum optime dixit *Dionyſius*, Filius eius Dyoniſij, qui Ciceronis filium docuit, elegans magis Declamator, quam vehemens, hunc ſenſum & vehementer dixit, & elę-

eleganter. *Vrbius Rufus* dixit: Quam otioſi, quam ſecuri adulteri tranſierunt præter oculos meos præter filij manus? *Latro* cùm exeuntes adulteros deſcripſiſſet, adiecit: Adoleſceus, parentes tuos ſequere. *Nicetes* illam ſententiã pulcherrimam, qua neſcio an noſtros anteceſſerit, ſed illum Albutium,qui Græcis, præeminet cùm pugnantem in acie ſe deſcripſiſſet,dixit: Me miſerum,quas manus adulter effugit:& illud Albutij:Non potui,inquit matrem occidere:quo excuſatior ſis,adijce,& patrem *Albutius* ſic narrauit, vt tamquam filio ſciente factum eſſet adulterĩũ, ſuſpectum patri: quaſi conſcium matri ſuæ fecerit. *P. Aſprenas* dixit: Exijt nouiſſimè maritus, & dedit adulteris locum. Idem dixit: Matrem occidere non potes: adulterum certè occide. An & iſte pater eſt? dixerat Nicetes *Murrhedius* dum hanc ſententiam imitari vult, ſtultiſſimam dixit: Relinqui in acie pugnaces manus.

CONTROVERSIA V.

Raptor duarum.

Lex. Rapta Raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias opportet. Thema. *Vna nocte quidam duas rapuit; altera mortem optat, alteram nuptias.*

CONtra Raptorem. *Porcii Latronis*. Iam ſe parabat in tertiam, niſi nos defeciſſet. Stupri accuſatus, ſtupro defenditur. Cùm altera litigat rapta, alteram aduocat. Vindicare patres, vindicare fratres, vindicare mariti, fortior diſciplinæ publicæ ſeueritas ſurgat, iam binc rapiuntur. *Mentonis*: Poſtera die erat in huiæ do-

domo fletus, lamentatio matris ſpes ſua deplorantis: cùm interim ex alia domo alia vociferatio oritur, alius tumultus: coit populus, velut publico metu exterritus, & vix credens duos tantum raptores fuiſſe, cùm interim producitur publicus pudicitiæ hoſtis, quem vna nocte vnius virginis iniuria non fatigauerat. *Ceſtii Pii*. Alteram iniuriæ rapuit, alteram patrocinio. Quantum ſuſpicor, ne rapta quidem es: quæris argumentum? non iraſceris: quomodo iſtud fit: duabus iniuriam fecit? vna quæritur. Miſericors ſum, inquit. Gaude, habes, qui te vindicet. Vide qualem habitura ſis virum: non eſt vna contentus. *Argentarius* eundem ſenſum dixit, hoc adiecto: Non eſt vna contentus, ne vna quidem nocte. *Pompeii Silonis*. At quàm benè mimum egit, quomodo raptam ſe queſta eſt, qua vociferatione, quàm per bene illi optionem ceſſimus. *Triarii* Perieras, raptos, nibis perire meruiſſes. *Iunii Gallionis*. Sumatur de illo ſupplicium, conſtituatur in conſpectu publicè: cædatur diu toto die pereat, qui tota nocte peccauit. Subito faſtidioſus raptor occurrit, & ait: Iam nec nuptias volo. Stulta, deciperis dicam, ſi vis, quid dixerit tibi: idem enim dixit & huic: dum te peto, in illam incidi. *Arellii Fuſci patris*. Retro amnes fluant, & ſol contrario curſu orbem reuocet: confugiat ſacrilegus ad aras, raptorem rapta vindicat.

Ex altera parte. Pompeii Silenis. Poſtero die cùm illi narratus eſſet nocturnus error, dum putat ſe in vnam incidiſſe, huic priori ſupplices ſubmiſit manus, hanc priùs deprecatus eſt, exorauit: propter hoc, puto magis raptori iraſcitur. Altera ex puellis raptorem mori vult, altera ſeruari rem: alter iudex damnat, alter abſoluit:

uit: inter diſpares ſententias mitior vincat. Dicam quòd ſentio: magis iraſceretur, ſi vnam tantum rapuiſſet: diceret, Ergo ego ſola digna viſa ſum, cui iniuriam faceret? *Argentarii*. Referat nunc Virginiam, referat Lucretiam: plures tamen Sabinæ ſunt. Ex tribunis potentior eſt qui intercedit: non eſt inuidioſa poteſtas, quæ miſericordia vincit. Quid ceſſas, puella? pro marito roga. Hæc ſententia deridebatur à Ceſtio, quaſi improba.

DIVISIO. In hac controuerſia de prima quæſtione nulli cùm altero conuenit. *Latro* primam fecit quæſtionem: Non poſſe raptorem, qui ab rapta mori iuſſus eſſet, ſeruari. Si legatus, inquit, exire debet, peribit: ſi militare debet, peribit: ſi legem dicere debet, peribit: ſi raptam ducere debet, æque peribit. Si is ante te rapuiſſet, & nuptias optaſſet, interpoſito deinde tempore, antequam nuberet, hanc vitiaſſet: negares illum debere mori, rapta iubente? Atqui nihil intereſt: niſi quod dignior eſt raptor morte, cuius inter duos raptus ne vna quidem nox intereſt. Si rapta nupſiſſet, deinde poſt tertium diem rapuiſſet aliam, negares illum mori debere? atqui quid intereſt? niſi quod honeſtius tunc maritum defenderes, quam nunc radtorem defendis. Alteram fecit? an rapta, quæ nuptias optat, nihil amplius raptori præſtare poſſit, quam ne ſua lege pereat: contra alienam legem nullum ius habeat. Optaſti nuptias: non occidetur tamquam raptor tuus: ad idem, ſi eadem nocte qua te rapuit, ſtationem deſeruit, fuſte ferietur, ſi ſacrilegium fecit, occidetur. Licet tu dicas, Quid ergo ego non nubam? Tu raptori præſta, vt illum ipſa non occidas: non potes præſtare, ne quis occidat. Quomodo ſacrilegus,

tem optet, *aut nuptias*: de eis loquitur qui ſingulas rapuerunt? non putauit quemquam futurum, qui vna nocte duas raperet. Non quæro, quid operis: quòd ſeueriſſime optare poteſtis, occupo: neceſſe eſt raptorem mori. Quare? vtrique raptæ debet vltio contingere. Vtramque enim non potes ducere, vtrique mori potes. Vna pars legis ad hunc raptorem pertinet, in qua mors eſt. Putare enim vtramque nuptias optaſſe; quid futurum eſt? in raptoris matrimonium ambitus erit. Putate illum plures rapuiſſe quàm duas: quid fiet? vna nubet? Nuptiæ ad vna pertinebunt, mors ad omnes. Qui duas rapuit, vtrique debet mori: quare? dicam. Quòd vult, eligat. Aut nuptias optabunt; aut altera mortem, altera nuptias. Si nuptias optauerint, non poterit fieri quòd vtraque voluerit. Uno modo poterit fieri quod vtraque volet, ſi vtraque mortem optauerit. Ergo fiat id, quo vno duæ vindicari poſſunt. Hic tractauit: Ne exemplo quidem vtile eſt, non vtique perire eum qui duas rapuerit, ne hunc morem pernicioſſimum introduci ciuitati, vt aliquis propter hoc non pereat, quia perire ſępius meruit. Reliquam partem controuerſiæ Fuſcus in hæc diuiſit: Vtra optio honeſtior, ſit, vtra iuſtior, vtra vtilior. *Ceſtius* hanc partem controuerſiæ ſic diuiſit: Vtra puella dignior ſit, quæ valeat: vtra optione raptor dignior ſit, Ceſtius & coniecturalem quæſtionem tentauit; An hæc cùm raptore colluſerit, & in hoc rapta ſit, vt huic opponeretur. *Latro* aiebat, non quicquid ſpargi poſſit ſuſpicioſe, de eo etiam dicendum. Colorem hunc eſſe, non quæſtionem: eam quæſtionem eſſe, quæ impleri argumentis poſſit. *Ceſtius* aiebat, & eam impleri poſſe argumentis. Hunc ſenſuum à L.-

 tini

tinis iactatum *Nicetes* dixit ἐπὶ τὴν πρώτην νὺξ ἔχλυεν *Glycon* dixit. *Diocles Cariſtius* dixit, Hunc ſenſum *Vibius Rufus*. ſubtiliter dixit: Volo tibi malam gratiam cum ſponſo tuo facere, habet amicum. In hac controuerſia dixit *Albutius*, Ambulant in maſculos: adeo nullum ſine amatore vitium eſt, vt hoc quidam diſertum putauerint: ego tamen magis miror, hoc Albutium potuiſſe dicere, quam aliquos potuiſſe laudare. Ex Latinis dixit *Triarius*. Gratulor vobis, virgines, quod citius illuxit. *Argentarius* dixit Quæritis quid iſti finem rapiendi fecerit dies.

CONTROVERSIA VI.

Archipiratæ filia.

Thema. *Captus à piratis ſcripſit patri de redemptione: non redimebatur. Archipirata filia iurare eum coegit, vt duceret ſe vxorem ſi dimiſſus eſſet: iurauit. Relicto patre ſecuta eſt adoleſcentem. Rediit ad patrem, duxit illam: orba incidit: pater imperat, vt archipirata filiam dimittat, & orbem ducat: nolentem abdicat.*

Contra Filium. *Porcii Latronis*. Pro Dij boni, & hæc puella hoſpitio patris excepta eſt! prohibeo domo, terra prohibendam. Bonæ ſpei vxor, bonæ ſpei nurus, quæ amare poteſt captiuum, odiſſe vel patrem. Captus, inquit, in tenebris iacebam. Narra obſecro ſoceri tui beneficia. Poſſum, Iudices, eſſe ſecurus; filius meus ait ſe vxori parricidium debere. *Ceſtii Pii*. Quis inter fuit nuptijs tuis pater, Denique puellæ, pater.

Ex altera parte. *Silii Baſſi*. Hodie captiuus eſſem niſi hæc archipiratæ filia fuiſſet. Vt dixit, Patrem habeo: inter bonos captiuos ſepoſitus ſum.

ſum. Archipiratæ filia vocatur, puto ex alique nata captiua: certe animum eius natura a patra abduxerant: miſericors erat, deprecabatur, flebat, mouebatur periculis omnium; nihil in illa deprehendi poterat piraticum. Promiſi nuptias, & quaſi aliquam ſacram teſtationem, tuum nomen inſerui. Eo loco me non deſeruit, in quem venire etiam patres timuerunt. Arctius nos fortuna alligauit, quam vt orba poſſis diuellere. Vidiſſes tectum pannis corpus, omnia membra vinculis preſſa, maciem, retractos introrſuos oculos, obtritas catenis & inutiles manus, talem quis amare niſi miſericors poſſet? Decepi te puella, alia pollicitus ſum. Venies in patriam mecum, ibi tibi referram gratiam; hic, catenatus, egens, ſqualidus quid poſſum? pater meus, ſocer tuos, (hoc enim iampridem te vocabat) ſocer, inquam, tibi tuus gratiam referret. Quidam auitas paternaſque flagitiis obruerunt imagines: quidam ignobiles nati fecere poſteris genus; in illis non ſeruaſſe quod acceperant, maximum dedecus; in his quod nemo dederat feciſſe laudabile. Si poſſent homines ſibi ſortem facere naſcendi, nemo eſſet humilis, nemo egens, vnuſquiſque felicem domum inuaderet. Sed quamdiu non ſumus, natura nos regit, & in quemcumque vult caſum nos mittit. Hinc ſumus æſtimandi, cum ſumus noſtri. Quis fuit Marius, ſi illum in ſuis inſpexerimus maioribus? humilis. In tot conſularibus nihil habet clarius, quam ſe auctorem. Pompeium ſi hæreditariæ extuliſsent imagines, nemo Magnum dixiſſet. Seruium regem tulit Roma; in cuius virtutibus humilitate nominis nihil eſt clarius. Quid tibi videntur illi ab aratro citati, qui paupertate ſua beatam fecere rempublicam? Quem-

cumque volueris reuolue nobilem : ad humilitatem peruenies. Quid recenſet ſingulos, cùm hanc vrbem poſſim tibi oſtendere? Nudi ſtetere colles. Inter hæc tam effuſa mœnia, nihil eſt humili caſa nobilius: faſtigiatis ſupra tectis auro puro fulgens prælucet Capitolium. Potes obiurgare Romanos, quòd, cùm humilitatem ſuam obſcurare poſſint, oſtendunt. Sed hæc non putant magna, niſi apparuerit ex paruis ſurrexiſſe. Miſereri illius oportet, quia orba eſt; iſta tamen habet propinquos, habet amicos paternos, habet te imbecillitatis ſuæ tutorem fortiſſimum. Omnes vxores diuites ſeruitutem exigunt. Crede mihi, volet in ſuis regnare diuitijs & tamen æquum eſt eam poſſidere domum, quam meam agnouerit. Si cæperimus eſſe magis liberi, ſi paullo ſpecioſior animo eius affulſerit domus, ſi parum blande fecerimus, relinquet:& nunc eſt tormentum, carere diuitijs, cùm illas iam ſenſeris. Vides, quid inter duas vxores interſit: iſta, ſi nos reliquerit, repetet ſua; hæc quòd dedit, dimiſſa non auferet. Multi duxere ſine dotibus vxores; quidam dictas non accepere dotes, quidam emptis contenti fuere mancipijs; & cùm poſſent accipere diuitias, emere quibus libertatem darent, maluerunt, quàm ſuam vendere. Aliquis in adoptionem iuuenis petitur? ſi volet ire, quæret, ſenex ille qui petit, quales & quos habeat maiores, quanta bona, an ſatis magno ſe poſſit addicere. Aliquis captare orbos ſenes vult, & ſuas ſpes in alienas mortes diffundere? excutiat teſtamenta, ſcrutetur cenſus. Vbi verò quæret vxorem, videat an nuptias ſuas amet, an nihil pluris faciat marito, an miſericors ſit, an fortis ſit, an poſſit, ſi quid viro inciderit mali, vna tolerare. Si his bonis fuerit inſtru-

ſtructa, dotata eſt. Non poſſumus vna felices eſſe quòd ſolemus, vna infelices erimus. Fac, inquit, quòd imperat; nolo propter me patrem tuum offendas. Ibo, inquit, ſola. Tu ibis? quo infelix? Qua petitura regiones? eſt enim tibi aliquis locus? pater tuus nobis maria præcluſit, meus terras. *Ceſtii Pii.* Solent, qui coguntur à patribus vt vxores ducant, illa dicere; Non ſumus etiam nuncupati nuptijs. Ego contra; refugio vxorem, quia vxorius ſum. *Arelii Fuſci* patris. Inſolens malum eſt, beata vxor. Cùm immenſum pondus auri orba attulerit, cùm pecunia arcas noſtras onerauerit, quid aliud quàm beate ſeruiemus? Altera filium dat tibi, altera patrimonium: pater, vtra magis diues eſt? Locuples eſt, pater, quàm mihi concilias. O ſi ſcires, quàm diues *hæc* fuiſſet. Orba, inquit, eſt; & hæc orba eſt. Inter duas orbas ea mihi curanda eſt magis, quàm orbam ego feci.

Diuiſio. In hac controuerſia nihil litium fuiſſe fere omnes conſentiunt, *Latro* primam quæſtionem fecit; An pater propter matrimonium filium abdicare poſſit, cùm liberum cuique huius rei arbitrium ſit. *Gallio* ſubiecit huic: Etiamſi poteſt imperare filio, vt vxorem ducat, an ei qui iam habet? *Latro* ſecundam fecit. Si ius eſt patri, etiam propter matrimonium abdicandi; an liberum huic fuerit, non parere cùm iuraſſet. Hoc in hæc diuiſit: An nemo iureiurando teneatur, quo per neceſſitatem adactus eſt: An expleuerit iuſiurandum, ducendo illam vxorem: An etiam ſi non expleuit, non teneatur religione, qui coactus aliquid contra iuſiurandum fecit, hunc autem cogi à pater ſuper iuſiurandum fecit: An poſſit parere patri. An debeat. Hic de meritis puellæ & moribus.

Color. Colore hoc vſus eſt *Latro* pro parte. Puellam non miſericordia motam, ſed libidine: & ideo non eſſe beneficium: In argumentis eleganter hanc partem tractauit: Etiam ſi beneficium dediſſet, non eſſe ſic referendam gratiam: deinde beneficium eſſe quod iudicio detur, non, quod furore aut morbo. *Hiſpo Romanus* alio colore dixit; Illam non amore adoleſcentis, ſed odio patris ſui ſecutam eſſe. Voluit ille & amoris commendationem detrahere. *Buteo* longe accerſito colore vſus eſt; voluit eam nubere non inuito patre, ſed ſecreto ſuadente, palam diſſimulante totum hoc geſtum: ratione illa honeſtam conditionem nuptiarum inuentam, cum alio nullo modo poſſet: neque enim aliter illos effugere potuiſſe, niſi patiente patre. Sed aiebat *Latro*. non eſſe tanti, detrahere illi commendationem ſoluit adoleſcentis, vt detraheretur inuidia relicti patris *Fuſcus Arellius* egregie declamauit: Non enim propter nuptias orbæ dimittit illam, ſed quamuis orba non eſſet, eiici iuſſit: non aliam ſibi magis placere, ſed illam diſplicere dixit: & hoc, quod *Latro* tranſcurrerat, preſſit. Timere ſe puellam temerarium, inter piratas natam, inter piratas educatam, impiam in patrem. *Gallio* illud, quod omnes ſcholaſtici tranſierunt, dixit: Timere ſe, ne hæc ſpeculatrix eſſet, & piratis omnes occaſiones indicaret: aut certe, ne videretur nolle ſe ſuſpectum eſſe reipublicæ illi iuraſſe: timuit, ne à puella videretur improbe iuſiurandum exegiſſe. Ne quid liberi ſibi eſſet, adiecit, iuraſſe per patrem. *Triarius* dum ſententiam puerilem captat, inepte dixit, Iuraſſe & ſe per orbam. Aiebam enim *Ceſtius*, valde hanc fieri orbam: etiam ſi iuraſſe. *Latro* aiebat, quoque iuſiuran-

dum

dum ineptum eſſe; nihil enim minus conuenire, quàm aliquem per patrem iurare, patrem relicturæ. Omnes honeſtam matrem puellæ dederunt; omnes dixerunt, eam miſericordia motam, non amore. Solus *Pollio* iudicio feciſſe vult eam: etiam à miſericordia diſceſſiſſe: dixit enim, illam non potuiſſe cùm piratis viuere. Ut primùm honeſtam occaſionem inuenerit diſcedendi, diſceſſiſſe. *Q. Haterius* à parte patris pulcherrimam imaginem mouit. Cepit enim ſubito, quo ſolebat, curſu orationis feruere, quaſi exaudiret aliquem tumultum, vaſtari omnia ac rapi, comburi incendijs villas fugas agreſtium; & cùm omnia impleſſet terrore adiecit; Quid exhorruiſti, adoleſcens? ſocer tuus venit. *Glyconis* valde leuis & Græca ſententia eſt. Tolerabilem dixit illam rem, cùm iuriſiurandi vim deſcriberet; hoc eſſe quòd fędera ſanciret, quo aſtringeretur exercitus: *ὅρκως ἐστὶ παῦσεια* [alias *πρᾶγμα*] *καὶ παρὰ πειρώταις νενεμετρμένον.* *Artemon* circa eundem ſenſum verſatus eſt à parte adoleſcentis: cùm dixiſſet relictum patrem, adiecit: *λοιδόρε νῦν τὸν ἀρχιεπειράταν, τὸν μιαιφόνον τὸν* ΠΡΘΣΕΛΟΩ *πρόδες, εἰ θέλως, καὶ τὸ ἐπίορκον.*

CONTROVERSIA VII.

Tyrannicida à piratis dimiſſus.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. Thema. *Quidam alterum fratrem tyrannum occidit, alterum in adulterio deprehenſum deprecante patre, interfecit. A piratis captus ſcripſit patri de redemptione. Pater piratis epiſtolam ſcripſit, ſi præcidiſſent manus,* du-

duplam pecuniam ſe daturum piratæ illum dimiſerant: patrem egentem non alit.

PRO TYRANNICIDA. *Porcii Latronis.* Da mihi epiſtolam eſurientis iſtius. Manus, inquit, præcidantur: in quam patrẽ corporis durius ſæuitia incurrat? cetera membra mea ſunt, manus publicæ ſunt. Talem me dimittite, qualem à piratis recepiſti. Non habeo quod de fortuna queri poſſim, eum, qui manus meas, configit. Si præcideritis, inquit, manus. Si iraſceris, ſcribe potius. Si occideritis. Tirannicida, exitum tiranni rogo. Non timeo, ne manus, quas piratæ ſoluerunt, iudices alligent. Ex omnibus, quæ mihi fortuna terra marique priuatim mala pubiceque congeſſit, tyrannum, adulterum, piratas, nihil expertus ſum durius quam patrem. Tyrannus cum timeret manus meas, non præcidit: iniuria matrimonij nihil abſtulit corpori: piratæ, quaſi beneficio meo viuerent, gratis miſerti ſunt. Vnum hoſtem inexorabilem habui, quòd felici, quòd ſubito inimico, non ante tyrannidem nauigaui. Genui, inquit, educaui: nempe iſtud beneficium & tyranno præſtitiſti, & adultero. Has manus ſi per te redimere non potes, rempublicam appella. Adulter cum manibus ſepultus, tyrannus cum manibus proiectus eſt. Magni ſceleribus iura naturæ intereunt: non magis tu pater, quam illi fratres. Audite nouam captiui vicem. Tutus ſum, ſi pater meus nihil habet. Quicquid habes, pro redemptione filij mitte: non eſt quod timeas: non deerunt tibi alimenta, cum dixeris tyrannicidæ patrem. Pro adultero filio rogas? quærite nunc, quomodo tyranni fiant. *Ceſtij Pij.* Cedo mihi epiſtolas patris: quæris vnde ha-

habeam, cùm mihi nullas miſeris: Duplam dabo pecuniam: apparet, pro vnico filio rogat. Duplam pecuniam dabo: vnam ſummam pro filio, alteram pro tyrannicida. Si manus præcideritis; hoc nec adultero fecimus, nec tiranno. Non habui pecuniam; ſed rogare illos potes, & audacter roga: in miſericordes piratas incidi. Quare non alo? quia captum filium tuum, age, parum eſt, ſi dixero non redimiſti. Alere non poſſum: perdidi manus: non credis? epiſtolam lege. Duplam pecuniam dabas, auaris dabas, piratis dabas: excuſabant piratæ; ipſas mihi, cum præciderent manus. Pater iuſſit, aiebant: magnum facinus eſt, ſed magno licet. Egens ſum, inquit: mentiris. Cedo mihi patris mei cenſum. Quid ergo alis patrem? dimiſſus fortaſſe promittam? cum rogaueris, nihil paciſcor. Etiamum manus meas petis? nega tuam eſſe epiſtolam, & habes argumentum: dic, Ego rogare pro adultero ſoleo. Qui non aliud, inquit, patrem, alligetur, Plus de manibus meis timui. *Cornelij Hiſpani*. Quid me rogarit pater, neſcio: publica vindicta cruentum gladium priuato tyranno impreſſi. Captum me piratæ nihil aliud quam alligauerunt. Duplam pecuniam dabo. Plus polliceris quam petitur: vnde tantas patrimonij vires habeas? etiamnum, tamquam de tyranni arca loqueris. Corrupit frater vxorem meam quam nec tyrannus violauerat. Vt pretium piratæ conſtituerunt, gauiſus ſum, inquam: locuples pater poterat dare, etiam ſi duplam popoſciſſent. Remiſerunt me reip. cum manibus patri cum epiſtolis. *Pompeij Silonis*. Pactus ſum de redemptione, ſcripſi patri: quicumque pro tyrannicida veſtro pependiſtis, certum habeo, ſolliciti optatis, vt hæ litteræ ad

patrem perueniant. Egeo, inquit. Sic ſubito? Quòd ex toto emi non debet, duplo emit. *Arellii Fuſci patris.* Cauſam meam tenui apud eos, qui nihil debebant manibus meis. Tunc primum egere queritur iſte, cùm manus meas vidit. Quid mirum, ſi non putauerunt turpe piratæ, accipere mercedem quàm pater dabat? Ades pietas: ſi ſancte vixi & innocenter, effice vt iſte manus meas, qui odit, deſideret. Tarde mihi epiſtola ſolui videbatur. Hoc prorſus ad fabulas, repleto ſceleribus noſtros ſæculo, deerat, vt narraretur aliquis ſolutus à piratis, & alligatus à patre: *Blandus*. Hic, qui vnde viuat non habet, quàm care tirannicidæ veſtro ſe mancipat? Quid agis pirata filij; piratarum magiſter, eius crudelitatis emptor, cuius nec pirata venditor eſt? *Romani Hiſponis*. Pater piratis ſalutem; Hanc eripis filio. Duplam dabo. Quid neceſſe eſt? potui vllius ſolui. Vt præcidatis manus. Obſtupuerunt piratæ: &, cùm dimitterent, dixerunt: I, dic patri tuo, non omnia piratas vendere. *Mentonis*. Adhuc, Iudices, tamquam pro manibus meis egi: verum eſt confitendum, vobis remiſſæ ſunt. Exhibeo, reſpublica, piratarum depoſitum tibi: manus hæ tuæ ſaluæ ad te perlatæ ſunt. Fac quòd voles: illud vnum rogo, ſi peccauerunt, cuilibet tu vinciendas trade: ſi iſti tradis ſic alligabit quomodo voluit: præcidet. *Alfii Flaui*. Adhuc qualem optem patrem, neſcio: diuitem? debilitat; egentem? alligat; neutrum manibus meis expedit. Duplam dabo, vt manus præcidatis. Filium minus crudelem habuiſti. *Marilii*. Vt allata eſt epiſtola, cęperuntque eam piratæ ſoluere, vt recitata dupla in Epiſtola pecunia eſt; Hic eſt, inquam, pater, quem vobis laudaueram. *Triarii*. Vbi eſt

pa-

patrimonium tuum illud, quo tyrannos inſtruis quo adulteros facis? vbi eſt? certe in me nil impendiſti.

Pars altera. Silij Baſſi. Infelix futura eſt etiã victoria mea; ſi non tenuero cauſam, fame moriar; ſi tenuero, hoc tantum conſequar, ne fame moriar. Duxi vxorem nimium fœcundam; peperit mihi tria, neſcio quæ prodigia, varijs generibus inter ſe & me furentia; vnum qui poſſet patriam opprimere, alium qui fratrem violare, alium qui patrem. Teſtor, Iudices, omnes ciues meos; vna ſeruiuimus, nemo tyrannidem me vno ſenſit magis. Argumentum habeo maximum, quod viuo. Non pepercisſetis mihi, ſi putaſſetis me patrem tyranni. Dum inter ſe pugnant, vicit reſpub. Reliqui duo, quia non poterant in nos, inter ſe tyrannidem exercuerunt. Habebat iſte, neſcio quam vxorem, quam in arce cognouerat. Si alligare te poſſem, proficiſcentem alligaſſem. Non opus eſt tibi magna impenſa ad ſuſtinendum patrem: tu mecum alimenta partire nolo me tam bene alas, quam ego te alui, nolo ignoſcas mihi quicquid paſſus es, quicquid timuiſti patrem; poſce flagella, ſcinde iugas, vltores ſubiice ignes, & mortuam hanc patrem, quæ tantum in contumeliam ſuam ſpirat, quia extingui non poteſt, exure; ſi parum eſt, fac quod ais ne piratas quidem feciſſe; manus præcide; exhibeo tibi; hæc ſunt illæ, quæ quidlibet ſcribunt. Vbi eſt gladius tuus; ſtringe; tyranno licuit vulnere mori; adulter vno ictu breuiter confectus eſt pater, te pro beneficio ſimilem ſortem rogo: ne tu quidem apud piratas famen timuiſti; nemine tyrannus ſit terſit. *Porcij Latronis*. Fili, nihil amplius quam famem deprecor; ſi tamen inexorabi-
lis

lis es, illud pro beneficio peto, vt aut tamquam adulter moriar, aut tamquam tyrannus. Par erat vtriuſque fortuna illo tempore: tu alligatus eras, ego ſenectute immobilis, & vincto ſimillimus: tu in ſolitudine, ego in omnium meorum ſolitudine: tu lucem non videbas, ego etiam modicam hoc vnum inter nos intereſt, quòd tu etiam à piratis cibum accepiſti. *Blandi.* Deprecabar non pro adultero, ſed pro domo: ne fratrem occideret; tyrannicidium inquinaret, patrem reſpergere: roganti mihi, & has interponenti manus pene præcidit. Hæc ſententia deridebatur à Latrone, tamquam puerili. Hoc & pro iſto eſt, vt aliquem ex ſuis reliquiſſe videatur, quem non occiderit. *Vibii Rufi.* Hæ nempe ſcripſerunt epiſtolam manus: præcide, & ale. *Pompeii Silonis, Liberi parentes alant, aut vinciantur.* Ad te legem meam transfero, licet alliges, & alas.

DIVISIO. Fere hac vſi ſunt diuiſione: An lex cauſam nec patris nec filij æſtimet, ſed hominis: Pater an filio alendus ſit. Dixit legem hanc pro malis patribus ſcriptam eſſe, bonos etiam ſine lege ali. An omnes alendi ſint. An hic alendus ſit. Hanc quæſtionem *Latro* in hæc diuiſit. An alendus ſit, quòd filium à piratis non redemit: Hoc loco quærit, An potuiſſet redimere, An voluiſſet: deinde, An alendus ſit, ſi etiam præcidi filij manus voluerit, nouiſſime, An præcidi voluerit. *Hiſpo. Romanus* ſeparatim quaſi iuris quæſtionem fecit; An, qui non redemit filium, non poſſit ab eo alimenta petere. Sed hoc vtraque quæſtio continet, vt aiebat Gallio, & prior, in qua quæritur; An omnis pater alendus ſit; dicitur enim; Quid ſi quis filium excæcauerit? quid ſi quis non redemerit? Et

cùm

cùm ad alteram quæſtionem ventum eſt, in qua quæritur. An hic pater alendus ſit; nihil aliud dici poteſt, quare non alatur, quàm quòd non redemit, quàm quòd duplam promiſit, vt manus præciderentur. Græcorum improbam quæſtionem ſatis erit in eiuſmodi controuerſijs ſemel aut iterum annotaſſe, An in tyrannicidam vti pater hac lege poſſit; quaſi enim ſacras & publicas manus eſſe, in quas ne piratæ quidam licere quicquam putant. Noſtri hoc genus quæſtionis ſummouerunt. *Silo Pompeius* non eis tantum vſus eſt quibus ceteri, cùm dicerent hunc patrem non debere ali, quòd non redemiſſet filium, & quòd præcidi manus filio voluiſſet; ſed à priuatis cauſis tranſit ad publicam cauſam; dixit enim, non debere ali hominem pernicioſum Reip. qui tyrannum filium habuiſſet, qui deſideraſſet amiſſum, quòd non vindicaſſet. Sed negauit vllam aliam cauſam illi eſſe perſequendi tyrannicidam, niſi libertatem publicam; & deſcripſit mores hominis impij, cruenti; qui, quia per liberos non poſſet, per piratas tyrannidem exerceret; quæ vt liberius diceret, patronum filio dedit, & illud in hac parte laudatum eſt à Silone declamante. Cœperat hoc tractare, non debere ali tyranni patrem, omnibus fluentibus, illum fame necandum: & cum diu preſſiſſet, illum tyranni patrem eſſe, adiecit: Aude poſtulare vt illud tibi proſit, quòd tyrannicidæ pater es. *Blandus* hunc ſenſum, cùm poſtero die declamaret, in ironiam vertit: & cùm obieciſſet, quòd tyranni pater eſſet, adiecit: Nolite illum auerſari; habet quòd opponat, & adulteri pater eſt.

Color. Colorem pro patre alius alium introdu-

duxit. *Fuſcus* iratum ſe illi confeſſus eſt fuiſſe, quod fratrem in conſpectu patris occidiſſet: & huic loco vehementer inſtitit, cum nemo hoc tyrannus, nemo pirata feciſſet. Iratus, inquit, ob hoc ipſum fui, quod hoc ſcelere etiam tirannicidium inquinaueras: apparet, te morbo quodam aduerſus tuos furere: & ſeruauit hunc actionis tenorem. Iratus fui, hodieque paciſcor, nec queror: nec ſe demiſit in preces, aut rogauit, ſed iure patrio vſus eſt. Illud ad excuſandam epiſtolæ crudelitatem adijciebat. Scripſi piratis, non eo animo vt manus tibi præcideretur, ſed vt exprobarem tibi cruentas in conſpectu patris fraterno ſanguine manus: tuto autem ſcribebam: ſciebam enim piratas non facturus, niſi pecuniam accepiſſent, quam non mittebam. Quamobrem neque præciderunt & ſi ſperaſſent, vtique præcidiſſent. Sed apparuit illas epiſtolas iraſcentis eſſe, non promittentis. In vltimo deſcripſit, quam miſer futurus eſſet, alimenta accipiens illis manibus, quas paulo ante ſpectauerit fratrem occidentes: & adiecit, quod aiebat præceptore ſuo dicente, ſumma cùm admiratione exceptum, illud Homeri Priamo aptum: *κύσε χεῖρας Δεινὰς ἀνδροφόν ας, αἵ οἱ πολέας κτάνον υἷας*. *Silo Pompeius* & iram falſus eſt: aiebat enim, non habiturum fidem, ſi ſe negaſſet iratum fuiſſe: ſed iræ cauſam non dixit: *Q. Fuſcus* tranſeundas aiebat eas offenſas, quibus ille gloriaretur: hanc cauſam poſuit, quòd relictus eſſet ab vnico filio; quòd inuito ſe nauigaſſet: cùm videret ſenem orbum iam pæne egentem, iam tum illum fugiſſe, ne alere: & ad preces patrem deduxit, & rogauit in epilogo filium. Et *Sparſum* hoc colore declamaſſe memini, hominem inter ſcho-

ſcholaſticos ſanum, inter ſanos ſcholaſticum. *Ceſtius* alio colore vſus eſt: dixit enim, non iram illam patris fuiſſe, ſed calliditatem: Non habebam, inquit, vnde redimerem. Quem rogarem pecuniam in tam auara ciuitate, in qua ne filij quidem patres alunt, vſus ſum conſilio; ſerebam piratas non crudeles eſſe, ſed auaros: volui efficere, vt deſperarent illum redimi, & propter hoc ſuperuacuum & cùm impenſa futurum dimitterent. An prudenter cogitauerim, neſcio; feliciter certè cogitaui; poſt epiſtolas illas quas accuſat, dimiſſus eſt. *Latro* ſe totum ab iſtis remouit coloribus, & aduocauit vires ſuas tanto totius actionis impetu, vt attonitos homines tenuerit; hoc enim colore vſus eſt; Neſcio quid ſcripſerim; olim iam mihi excuſſa mens eſt, ex quo vidi filium vnum in arce, alterum in adulterio, tertium in parricidio; ex quo reſperſus ſum ſanguine morientis filij, ex quo relictus ſum ſolus, ſenex, orbus, egens, odi meos. Hic color illius viribus approbandus eſt. Quanto enim opus eſt, vt aliquis accuſando ſe miſerabilem faciat; *Albutius* omnes colores miſcuit; &, vt hoc liberum eſſet, patronum patri dedit, nec voluit narrare. Ad propoſitionem cœpit. Alimenta pater a filio petit. Deinde cùm ad defendendum venit, quòd ſcripſit duplam ſe daturus, ſi manus præcidiſſent, primùm Latroniano colore vſus eſt. Hoc, inquit, reſpondeo: neſcit quid fecerit, in inſaniam malis actus eſt. Hic philoſophicum locum introduxit, qnomodo magnis calamitatibus animi euerterentur; deinde antipophoram ſumpſit. Mentiris. Ille verò iratus fuit. Cogis, inquit, me dicere, iratum tibi merito fuiſſe. Executus eſt omnia: hoc illi inter cetera obiecit, quòd occupans fratrem ſuum igno-

ignoraſſet, aut diſſimulaſſet: ait tyrannicidio quoque eius commendationem facere: deinde ad illum colorem redit Ceſtianum: Sed illum puto conſilio feciſſe, quæ fecit: quid ergo? quid iſti tandem dicit quare ſcripſiſſet? nihil dixit, fiet; mori vult, ſed non fame. In hac declamatione hanc *Albutius* ſententiam dixit dubiam inter admirantes & deridentes: Panem canidas, patri non das. *Glycon* egregie dixit: ἐλεήσατε αὐτὸν, ὃς κινδεύει πατέρα θρέψαι. *Gorgonius* fuit Buteonis auditor, poſteà ſcholę quoque ſucceſſor, vocis obtuſę, ſed pugnaciſſimę, cui Baro ſcurra rem venuſtiſſimam dixit: Centũ raucorum vocem habes. Hic putauit, varium colorem ſe excogitaſſe pro patre: Ego inquit, dictaui. *Duplam dabo ſi manus non præcideritis*. Librario vna ſyllaba excidit, *Non*: & ſcripſit, *ſi præcideritis*. Digna res quæ voce illa diceretur. *Attemon* dixit: φιλότιμα πάτερ, καὶ σοί τι .... *Andreas* dixit: ὅξενον θέαμα, τί τίς τὸν αὐτὸν ἐν αὐτῷ τὸν ἀκάθει πατήρ ἐστι; *Nicetes* dixit: διπλᾶ δώσω ἀνατοκόπτητε τὰς χεῖρας. ἢ ζήτων οἱ πειρᾶται μή τις τυραννήσας, μή τις μοιχεύσαι.

CONTROVERSIA VIII.

Ter fortis.

Lex. Qui ter fortiter fecerit, militia vacet. Thema. *Ter pater fecerit in acie, quarto volentem exire retinet: nolentem abdicat.*

CONTRA TER FORTEM. *Porcii Latronis.* Miſerrimus pater iam non viderem filium,

filium,niſi abdicarem : fortis plus quàm aut legi aut patri ſat eſt. Tertio mihi non redditus, ſed relatus eſt : quòd patriæ ſupereſt, patri vindico : fugit me filius,& quidem ad hoſtem. Quouſque pauidus præliorum nuntios expectabo? fili, mihi vacationem peto. *Ceſtii Pii.* Abdico filium, vt habeam : non minus vacatio mea Reipub. profuit, quàm militia, duxi vxorem. Sic deſcendit in narrationem. Tertios audiui velut denuntiantis deos. Faciant adoleſcens iam felicitatis ſuæ finem. Ego in aduocationem in vnam pugnam perij. Accidat, quam, quicquid timeo, ſi illum amplius in aciem dimiſero. Cum dijs pactus ſum. Non timeo, inquit. Hoc eſt cur timeam. Obijcitur mihi, quod me filius oderit. *Arellii Fuſci Patris.* O me filio pugnante iam laſſum. Magna omnia ſunt. Nihil hoc putas, quod viri fortis pater timet? Miſerum me; iam hoſti nimis notus ſum, iam pro te, neſcio quid, etiam lex timet. Miraris, ſi quod legi ſatis eſt, patri nimis eſt? Nunquid luxuriam inquit, obijcis? ego vero te etiam morari poſco inter voluptates. Quouſque in duro caſtrorum iacebis cubiculo? quouſque ſomnum claſſico rumpes? quoſque cruentus viues? ſimus hilares; trium victoriarum vota ſoluenda ſunt. Tot acies ſuſtinuiſti, tot vulnera; poſſum cum Reipub. queris ſero dimitteris. Subinde audio te dicentem, Malo gloriam quàm vitam. Hoc ergo me exanimat, quòd mori tibi tam facile eſt. Denique vno quieſce bello. *Pompeii Silonis.* Cauſa abdicandi eſt, ne ſine filio viuam : quem tamdiu non viderem, niſi abdicarem. Abdicatio mea in poteſtate abdicati eſt. *Romani Hiſponis.* Quid fatigetæ fælicitati moleſtus es? quid expectas, donec caſtris eijciatis? *Mentonis.* Erubeſcit Reſp. tam cicatri-
coſo

coſo milite vti. Non oportet tantam virtutem ſine ſucceſſore concedere, ducenda vxor eſt: ſed iam nunc te admoneo, ne vnum tollas. *Cornelij Hiſpani.* Non ante te retinere cœpi, quam dimiſit Reſpubl. Nullum iam tibi vulnus, niſi per cicatricem imprimi poteſt: adhuc diutius fuiſti cum hoſte quam apud patrem. Domi tantum ſanatus es. *Iulij Othonis Patris.* Optimus virtutis finis eſt, antequam deficias, deſinere.

Ex altera parte. *** Ter fortiter pugnantem abdicas: certe abdicatis pugnare licet. *Albutij Sili.* Quis hic ſubitus inſonuit tumultus? numquid imperator vocat? venio. Plurimum in prima acie laboraui; pudet me; ter victi militant. *P. Aſpernatis.* Quouſque, inquit, periclitaberis? Bene habet, iudices: pater me putat dignum eſſe qui ſaluus ſim. Senator poſt ſexageſimum & quintum annum in curiam venire non cogitur, nec vetatur. Prætorio licet prætexta toga vti feſtis, aut ſolemnibus diebus: nunquid neceſſe eſt? Quicquid aut prœmij aut honoris nomine datur, in vtramque partem liceat: alioquin deſinit pręmium eſſe, cui neceſſitas iungitur. Pareo tibi, pater: qui gloria nos immortales fieri dicebas, qui ex acie redeunti vulnera oſculabaris. Ad hæc noua & diuerſa imperia ſubito me circumagi putas poſſe? non ita eſt. Ille in nos dominatur affectus, qui animum primus intrauit. Luxuria, auaritia, deſidia, iniuſtitia, timor, non dediſcuntur, & quotidie hæc omnia aut caſtigantur, aut puniuntur: in tantum etiam vitiorum tenaces ſumus. Crede mihi, pater: non ſum mei iuris, cum ille prœlij clamor exoratus eſt: inuadere hoſtis libet, obſtantis cuneos gladijs diducere; hic impetus, hic ardor animi, domum tuam trinis hoſtium ſpolijs

ador-

adornauit: huic ſuplicationes illas debeo; propter hoc me etiam cum abdicas, diligis: non animus, non lingua conſtant: in alieno opere deprehenſus ſum: toga ipſa humeris non cedit. Ad obſidendum hoſtem, ad occupandum caſtris locum, ad intercipiendos hoſtium commeatus ire iuſſeris: otium imparas animo non otioſo. Quotieſcumque tumultus aliquis exortus eſt, in me ciuium diriguntur oculi, meas ſpectant manus: & adhuc (verum dicendum) nihil patria debet mihi: nunquam pugnaui, niſi coactus, Credíſne, quicquid refero tibi? ſcimus quem vitæ curſum agamus: eadem pericula nos vbique circumſtant, & totidem viæ ad mortem ſunt. Interdum continuatus labor firmiores facit; ſæpe quos labor, roborauerat, deſidia conſumpſit. *Marilij*. Sine me aliquod meritum in patriam conferre: adhuc militia mea legis munus eſt. Pugnabo & abdicatus: nec verebor, ne vilis ſit opera mea patriæ. Athenienſes abdicato vicerunt duce. Quantum inter illum & me intereſt? illa abdicationem virtute deleuit, ego merui.

DIVISIO. Primo quæſtio ille ab omnibus facta eſt vulgaris: An filius ob id, quód ſui iuris ſit, abdicari poſſint: deinde, An debeat. Hæc tota tractationis eſt. Græci illam quæſtionem primam ſolent tentare, quam Romanæ aures non ferunt, An vir fortis abdicaris poſſit. Non video autem, quid allaturi ſint, quare non poſſit: nam quod & vir fortis eſt, & totiens fortiter egit non plus iuris illa adfert, ſed plus commendationis.

Color. Colorem à parte patris quidam duriorem fecerunt; voluerunt enim videri inuiſum filio patrem, itaq; malle illum cum hoſtibus viue-

re;

re, quàm cùm patre, pæne omnes: eſſe adoleſcentem inſatiabilem gloriæ: ſed propter ipſum patri & moderandum & continendum. Quidam ex toto ad patris indulgentiam refugierunt, & non diſputauerunt hoc modo, quo Silo Pompeius diſputauit, qui ſic diuiſit, vt diceret: Etiam ſi patrem non haberes, deſinere debebas: quia patrem habes, deſinere debes, quia pater vetat. Facit illo modo quo Gallio, qui ſic diuiſit hanc partem: Hoc impero Reipub. cauſa, tua cauſa, mea cauſa ſententia duo videtis quemadmodum potuerit implere: Illud, Reipub. cauſa imperare, ſic tractauit: Primum, vt pluribus iuuenibus pateat ad virtutem aditus, non debere omnium occaſionem fortiter faciendi ab vno occupari; Deinde expedire Reipubl. non videri tantum ex vno pendere; futurum vt & animi hoſtium creſcerent, & ſuorum frangerentur, ſi caſu ter fortis occidiſſet; Ad vltimum, vtile eſſe Reipublicæ, ter fortem ſeruari, vt ſit qui oſtendatur iuuentuti: iam illum magis poſſe ornamentum eſſe quàm præſidium: Illum ſenſum veterem. Jam pro viro forti, neſcio quid, etiam lex timet, hoc loco *Gallus* poſuit: hoc quoque inquit: Ter viro forti aut diffidit, aut conſulit; Nec illam quidem ſecuti ſunt tractationem, qua vſus eſt *Blandus*, qui dixit: Militia tibi ſuperuacua eſt, inuidioſa eſt, periculoſa eſt. Superuacua eſt: quia non cogetis; immo verecunde vetaris. Gloriæ cauſa aliquis militat: conſecutus es gloriam, vacationis cauſa: conſecutus es præmium. Tria domi premia ſunt. Et ſic tranſijt, vt diceret, inuidioſum eſſe, vnum hominem totiens optare omnes honores intercipere. Quam periculoſa res eſſet inuidia, quàm magnos viros oppreſſiſſet. Hic exempla.

pia. Periculoſam eſſe militiam, eodem loco collegi. Illud vnum adiecit de lege. Non poſſe illum iam fortiter facere, quia omnes illum hoſtes peterent: & adiecit: Ideo lex ter fortem dimiſit: ſcit illum obſeruari ab hoſte. His ergo omiſſis, illi, qui amantem patrem induxerant, hoc genere egerunt; Non poſſum pati: non poſſum deſiderium tui ſuſtinere. Hoc loco *Aeſchines* ex bonis declamatoribus cum diceret; non me gloria cupidiorem tui fecit, non omnibus admiranda virtus; Confitebor, inquit, affectus patris quos vt quiſque volet, interpretetur. ὕτως ἂν καὶ ἀταίσιν ἐφίλευν. Videbatur hic dum indulgentiam exprimit, non ſeruaſſe dignitatem patris. Placebat autem Latroni, potius ratione retineri patrem, quam affectu, cum in ratione habeat aliquem locum & affectus. *Aſprenas* colorem ſecutus eſt longe alium: dixit enim, ſe non negare Reipublicæ viri fortis operas, ſed ad neceſſarios vſus reſeruare. Si magnum aliquod bellum incidat, tunc & veteranos vocari ad arma. Et illa ſententia eius hoc loco valde laudata eſt: Nunc illi militent, quibus neceſſe eſt tu militabis, ſi erit neceſſe. Sic veniſſe populum Romanum ad Scipionem Æmilianum, cùm maius bellum Numantinum apparuiſſet, quam quod alij duces ſuſtinere poſſent. Magnum interuallum inter Numantiam & Carthaginem Scipioni datum. Sic ad Pompeium, cùm piratæ maria clauſiſſent. Magna præſidia non eſſe conſumenda. Hoc loco *Aſprenas* de lege dixit & ipſe ſententiam. Videlicet ad hos caſus lex ter fortem ſepoſuit. A parte filij colorem induxerunt quidam; vt illum cupidum gloriæ & bellicoſum facerent; *Nicetes* quidem hoc vſus eſt verbo: παρατήσω-

μαι

Diocles Cariſtius dixit : ἂν ἐπιτύχῃς, μίαν προσθήσεις ἀριστείαν· ἂν δ' ἀποτύχῃς, τρεῖς ἀριστείας ἀπολέσεις. *Glycon* dixit : οὐκ ἔστιν δὲ ἱκανὸν εἰς τὸν ἀποκείμενον. ΤΟΣ προπεμπτικόν. *Æſchines*, non ille orator, (tunc enim non declamandi ſtudium erat,) ſed hic ex declamatoribus nouis, dixit cùm denunciaret filio periculum, & præſagiis tangi ſe diceret ; ἔστι πατὴρ ἔστι, καὶ τύχη μαντικώτατον; *Diocles Cariſtius* dixit ſententiam, quæ non in declamatione tantum poſſet placere, ſed etiam in ſolidiore aliquo ſcripti genere, cùm de fortunę varietate locum diceret: μία γάρ ἐστι πρὸς τύχην ἀσφάλεια, τὸ μὴ τοσαυτάκις αὐτὴν πειράσαι. *Dorion* dixit rem paullo quidem elatiorem, quam preſſa & ciuilis oratio recipit, ſed qua egregiè attonitos patris affectus exprimeret : τί σοι ποιοῦμαι, τέκνον, ἵν' ἄσμενα ποιοίην; ἀλλ' εἰ μὲν φθαίην, φοβοῦμαι μή τι οὐ παράταξις, μή τι οὐ πόλεμος, μὴ τοῦτο ἀρκεῖ; φοβοῦμαι περὶ τῆς οἰκουμένης. τί, τέκνον, ἐρυθριᾷς.

LIBER SECVNDVS.

Seneca Melæ, Filio, ſalutem.

CVm repeterem quos vnquam bene declamantes audiſſem, occurrit mihi inter alios Fabianus Philoſophus : qui adoleſcens admodum, tantæ opinionis in declamando, quantæ poſteà in diſputando fuit. Exercebatur apud Arellium Fuſcum : cuius genus dicendi imitatus, plus deinde laboris impendit, vt ſimilitudinem eius effugeret,

quàm impenderat, vt exprimeret. Erat explicatio Fuſci Arellij, ſplendida quidem, ſed operoſa & implicata: cultus nimis exquiſitus: compoſitio verborum mollior, quam vt illam tam ſanctus fortibuſque præceptis preparans ſe animus pati poſset. Summa inæqualitas orationis, quæ modo exilis erat, modo nimia licentia vaga & effuſa: principia, argumenta, narrationes aridæ dicebantur. In deſcriptionibus extra legem: omnibus verbis, dummodo niterent, permiſsa libertas. Nihil arce, nihil ſolidum, nihil horridum. Splendida oratio, & magnis laſcina quam læta. Ab hac cito ſe Fabianus ſeparauit & luxuriam quidem cum voluit abiecit: obſcuritatem non potuit euadere: hæc illum vſque in philoſophiam perſecuta eſt. Sæpe minus, quam audienti ſatis eſt, eloquitur: & in ſumma eius ac ſimpliciſſima facultate dicendi, antiquorum tam vitiorum remanet veſtigia. Quædam tam ſubito deſinunt, vt non breuia ſint, ſed abrupta. Dicebat autem Fabianus fere dulcis ſententias: & quotiens incidebat aliqua materia, quæ conuicium ſæculi reciperet, inſpirabat magno magis quàm acri animo. Deerat illi oratorium robur, & ille pugnatorius mucro: ſplendor verò velut voluntarius non elaboratæ orationi aderat. Vultus dicenti lenis, & pro tranquillitate morum remiſſus: vocis nulla contentio, nulla corporis aſſeueratio, cùm verba velunt iniuſſa fluerent. Iam videlicet compoſitus & pacatus animus, cùm veros compreſiſſet affectus, & iram doloremque procul expuliſſet, parum bene imitari poterat quæ effugerat: Suaſorijs aptior erat: locorum habitus, fluminumque decurſus, & vrbium ſitus, moreſque populorum, nemo deſcripſit abundantius. Nunquam inopia ver-

verbi ſubſtitit,ſed velociſſimo curſu ac facillimo omnes res beata circumfluebat oratio. Hæc eo libentius, Mela, fili cariſſime, refero, quia video animum tuum à ciuilibus officijs abhorrentem, & ab omni ambitu auerſum, hoc vnum concupiſcentem, nihil concupiſcere, vt eloquentiæ tantum ſtudeas:facilis ab hac in omnes artes decurſus eſt. Inſtruit etiam, quos non ſibi exercet. Non eſt quòd inſidias putes tibi fieri, quaſi id agam, vt te bene cedentis ſtudij labor teneat. Ego vero non ſum bonæ mentis impedimentum: perge quo inclinat animus: & paterno contentus ordine, ſubduc fortunæ magnam tui partem. Erat quidem tibi maius ingenium quàm fratribus tuis, omnium bonorum artium capaciſſimum: eſt & hoc ipſum melioris ingenij pignus, non corrumpi bonitate eius, vt illo male vtaris. Sed quoniam fratribus tuis ambitioſæ curæ ſunt, foroque ſe & honoribus parant, in quibus ipſa quæ ſperantur, timenda ſunt: ego quoque aliquando, eius proceſſus auidus, & hortator, laudatorque vel periculoſæ, dum honeſtæ modo, induſtriæ, duobus filijs nauigantibus, te in portu retineo: Sed proderit tibi in illa quæ tota mente agitas, declamandi exercitatio; ſicut Fabiano profuit: qui, vt aliquando, cùm Sextium audiret, nihilominus declamabat, & tam diligenter, vt putares illum illi ſtudio parari, non per illud alter præparari. Habuit etiam Blandum rhetorem præceptorem, qui eques Romanus Romæ docuit. Ante illum intra libertinos præceptores pulcherrimæ diſciplinæ continebantur: & minimè probabili more, turpe erat docere quòd honeſtum erat diſcere. Nam primus omnium Latinus rhetor Romæ fuit, puero Cicerone, Plotius. Apud

Blandum diutius, quàm apud Fuſcum Aurelium ſtuduit: ſed cùm iam transfugiſset, eo tempore, quo eloquentiæ ſtudebat, non eloquentiæ cauſa. Scio futurum, vt auditis eius ſententijs, cupiatis multas audire. Sed nec ille diu declamationibus vacabat: & ego tanto minorem natu quàm ipſe eram, audiebam quotiens inciderat, non quotiens volueram. In hunc ergo libellum quæcumque ab illo dicta teneo conferam.

CONTROVERSIA IX.

Adoptandus poſt tres abdicatos.

Thema. *Diues tres filios abdicauit: petit à paupere vnicum filium in adoptionem: pauper dare vult, nolentem ire, abdicat. Contradicitur.*

PRO ADOPTANDO. *Porcii Latronis.* Hanccine meam eſſe fortunam? Eodem tempore & abdicor, & adoptor. Iſta videlicet domus adoleſcentem me non capit, quæ te ſenem fecit: quietiora tempora pauperes habuimus: bella ciuilia aurato Capitolio geſſimus. Diuitias putas aurum, & argentum, ludibria fortunæ, quæ inter iocum ipſis dominis veniunt? Denuncio tibi, diues, etiam ſi venero, dabo operam, quòd in tua domo facillimum eſt, vt abdicer. Etiam ſi multa contra exſpectationem accidunt, numquam tamen futurum putaui, vt aut pater meus liberos odiſſet, aut diues concupiſceret. Non deſidero patrimonium. Fragilis, & caduca felicitas eſt, & omnis fortunæ blandientis ſpecioſus cùm periculo nitor: & ſine cauſa ſæpe fluit, & ſine ratione deſtituit. Vidi ego magni exercitus ducem ſine comite fugientem: vidi am-

ambitioſa turba clientum limina deſerta, ſub domino rectore venalia. Nam quid ex ſummis opibus ad egeſtatem deuolutus loquar? Multa tibi ſuccurrent exẽpla, etiã ſi in vna domo quęras. *Ruſti Vibii*. Habendos eſſe liberos is quoque iudicat, qui non libentiſſimè habet. Ego illos in friuola inuitaui noſtra, qui illis meam promiſi domum ſuam eripiam? Quid faciam? Si paruero, abdicabor; ſi non paruero, abdicabor. Patrem amo: hęc eſt contumacia mea. Diues filium non habet: me dabis? ſi diues, reduxerit ſuos: me recipies? ita non adoptari, ſed cõmodari recuſo. *Seſtii Pii*. Accipe vitę meę teſtem: quid magni ęſtimas diuitem, cui placere difficile eſt? Vultis ſcire, quare patrem non relinquam, qui genuit me, qui educauit, qui abdicauit? diu dubitaui, ille amicum tentaret, an hic filium. Abdico, inquit: hoc pater verus. Quid ad eo qui adoptabit, ſperare poſſum. *Narratio Ceſtii Pii*. Diues ſuſtulit vnum filium, non fuit contentos: quid enim erat diuiti vnus? tres ſuſtulit, poterat vnum in adoptionem dare: abdicauit vnum, alterum, tertium. Iam nihil diuiti ſupereſſe putatis? quartum abdicat. *Arellii Fuſci patris*. Quiſquis es auarus pecuniæ cuſtos immenſæ, cùm multa quæſieris, poterisne omnibus frui? Filium quęris: Ecce turba iuuenum ſine patre: impera quidvis: nauigabo, militabo, dummodo vbicumque fuero, tuus ſim. Ita nos pauperes ſumus, qui habuimus quòd diuites rogent? vnde talem patrem? non iraſceris, niſi vt ames? quid porro iſta patrimonia, in quę malè ſani ruitis? gaudia dominorũ, an onera ſunt? Mille, cùm ventum inter vices ſuas, exempla referebas, & inter illa ponebas, & diuitis dominum. Merito abdicaſti, an immerito? Si immerito abdicaſti, odi patrem tot eijcientem inno-

centes: ſi merito, odi domum tot facientem nocentes. Aliquid in domo locupletis non agendum agam: quæ apud non frugalitas eſt, apud illos humilitas eſt. Petis iterum potius filios quam recipis. Colit etiamnum in Capitolio caſam victor omnium gentium populus, cuius tantam felicitatem nemo miratur. Merito potens eſt: ab eius origine eſt, quem non reliquerit. Pater, egredientem, te certe domum redeuntem commitabor, nec niſi in limine deſeram: ero in publico filius. Amo æque paupertatem ac patrem: vtrique adſueui. Non poſſum agere in domo diuitis filium. Si carum tibi ſeruum venderes, quæres qui emptor, eſſet. Non mehercule habeo, quo tibi irato ſatisfaciam. Interim pluris omni patrimonio puteo hoc ſomnium: quod ſic me amittere curas, ſatis amare non poſſum. Quid faciam adoptatus? loquar filijs eius bene de abdicatione? Ego in domum veſtram intrabo, tanquam ego vos eiecerim? ego ornamenta veſtra occupabo? Tum illic ſi quid commiſero, me nec meus recipiet pater. Quid eſt quod aut negandum mihi, aut excuſandum ſit? Non inſaniſſimum diſpendiorum malum, non erubeſcendos amores, neque luxuriantem habitum, neque nepotatus obijcis filio: hæc ſi non potes, aliqua ſaltem ex commentarijs amici tui deſcribe: madentem vnguentis heſternis: conuulneratum libidinibus, incedentem, vt fœminis placeat, fœmina mollius, & cetera quæ morbi, non iudicij ſunt. Abdicatio loquax eſt. Quam te paupertas, amo, ſi beneficio tuo innocens ſum! Accuſatorem non habeo: me miſerum, etiam laudatorem habeo, & cum cui non omnes placent; hoc enim malo dicere, quam, omnes non placent. Non tibi per multos libe-

ros ſulta domus eſt, neque turba lateri circumerrat, nec multus intra limen hæres: eſt quamquam nec ſic quidem debuiſti dare, cùm deos cùm votis patris vidiſſes certantes: & tutior aduerſus fortunam eſt, cui aliquid poſt damnum ſupereſt: & habemus exemplum, poſſe aliquem tres filios perdere. Ille Crœſus inter reges opulentiſſimus, ad tormenta poſt tergum vindictis manibus ductus eſt. Tu Craſſe, poſt eueſtigata illa fugitiuorum arma vrbis Romanæ ditiſſimus qui nunc apud Parthos eges ſepulcro quoque. Dicta prætereà illa corrumpentium non fero: quoties enim inter diuitias ſuas exemplo iſtam poſueritis domum, meliores perdentem diuitijs ſuis liberos? hoc ſcio noſtros fuiſſe maiores: hoc illum Ælium Tuberonem, cuius paupertas virtus fuit: hoc fabricium, Samnitium non accipientem munera? hoc ceteros patres noſtros, quòd apud aratra ipſa mirantes decora ſua, circumſtetere lictores. Surgite, ſurgite iuuenes: meum rogando patrem, veſtrum rogare dicite. *Blandi*. Tres genuit: quatuor abdicat. Abdico, inquit; apparet vnde veniat. *Galli Vibij*. Si quis me rudit: abdicari iam putat adoptatum quare? ne auferam patri filium, filijs patrem: nec tam vicino exemplo emendaris. Qui abdicauit ſuos: quærit alienos: nulla certa felicitas eſt. Paulo ante ego diuitis filijs inuidebam, modo illi mihi: laudat me pater, cùm abdicet; laudo ego patrem, cùm abdicer; hæc vna inter nos diſputatio eſt; iſte me dignum putat beato patre, ego meo. *Fabiani Papirii*. Ecce inſtructi exercitus ſæpe ciuium cognatorumque conſerturi manus, conſtiterunt, & colles equis vtrimque complentur, & ſubinde omnis regio trucidatorum corporibus conſternitur, il-

rietem tegat, quàm vinctis ſeuere in hoc pauimentum leuatum, & infuſum tectis aurum. O paupertas, quàm igne tum bonum es! Quin etiam montes, ſiluæque in domibus marcidis, & vmbra, fumoque viridibus. (* *Quid facinor? Si paruero, abdicabor: patrem amo; hæc eſt contumacia mea*:) vt maria: amneſque mutentur, vix poſſum credere quemquam vidiſſe ſiluas, parenteſque campos, quos rapidus amnis ex præcipiti, vel cùm in plana infuſus eſt, placidus interfluit: non maria vnquam ex colle vidiſſe lata, aut hiberna, cùm ventis penitus agitata, ſunt. Quis enim tam paruis oblectare animum in vita poſſit, ſi vera cognouerit? Videlicet quæ inſtantibus tangi, comprehendique manibus, aut ſinu poſſunt. An magna non cupit? exiguum eſt & hoc, littoribus quoque moles inuehuntur, congeſtiſque in altum terris exaggerant ſinus: aliis foſſis inducunt mare: adeò nullis gaudere veris ſciunt, ſed aduerſus naturam alieno loco, aut terra, aut mari mutata ægris oblectamenta ſunt, vt imbres faſtidio rerum naturæ laborantibus. Iam ne liberi quidem, niſi alieni placent. *Hiſpani Cornelii*. Solus omnium abdicor; quia me meus pater diligis, alienus appetit. *Vibii Ruſi*. Diues filium non habet: me dabis? diues reduxerit ſuos: me recipies? ita non adoptari, ſed commodari recuſo? Quid mihi objicitur? Meritis amoris alienum fecit. Dic diues audiat. Diuitem, inquit, te eſſe volo, O me abdicandum, ſi talem patrem relinquo! Laudabat mihi pater paupertatem, narrabat diuitum incommoda: aiebat multos diuites accuſato; ego certè memini abdicatos. Abdico, non eſt patris mei verbum. *Triarii*. Quare abdicas? numquid dies noctéſque impendo turpibus conuiuijs? plurimum

viuo in lupanari? ſi neſcis quæ crimina objiciantur, ab amico diſce. Si omnes mali ſunt, quid iſto patre miſerius? ſi boni, quid crudelius? *Romani Hiſponis*. In hanc ego domum ibo, in qua totiens aut inſanitur à patre, aut totiens peccatur in patrem? cùm prodiero repente diues dicent omnes: Quis eſt iſte, quem magna fortuna non decet? hæc eſt diuitis quarta abdicatio. *Silonis Pompeii*. Quantumcumque eſt, mihi ſatis eſt? vnicus ſum, fortiter fortunam meam feram. Hoc nunc mihi primum accidit: dictus ſum diuitis filius, & iam abdicor. Quid videri me velis, neſcio: innocentem? ſed abdicor: nocentem? ſed adoptor. Vtcunque tamen abdicatio tolerabilior eſt; vnum abdicat; adoptio tres. Non poteſt mihi dici quòd ceteris abdicatis: In tua poteſtate fuit, ſi paruiſſes patri, non perdidiſſes patrem: etiamſi non abdicarer, perditurus ſum.

Pars altera. *Porcii Latronis*. Si neſcirem quid mali eſſet pauperis, nunc intelligerem, cùm abdicationem filius meus non timet. Fabriciorum imagines Metellis paruerunt. Æmiliorum & Scipionem familias adoptio miſcuit: etiam abolita ſæculis nomina per ſucceſſores nouos fulgent. Sic illa patriciorum nobilitas à fundamentis vrbis, vſque in hæc tempora conſtit. Adoptio fortunæ remedium eſt. Non ignoro ego, quorum inopia per otium in angulis diuitiarum conuictos ſtrepit, accuſatioq; conſequitur, neque quieſcere ſinit. Sed nulla materia in rebus humanis virtutes clarius oſtendit ſenſu. Senatorium gradum cenſus aſcendit? cenſus equitem Romanum à plebe diſcernit: cenſus in caſtris ordinem promouet: cenſu Iudex in foro legitur. Non perſuadeo tibi? I ergo ad illos quos mauis ſequi quàm reducere.

Fuſci Arelii Patris. Facilius poſſum paupertatem laudare, quàm ferre. Quid mihi Phocionem loqueris? Quid Ariſtidem? Tunc paupertas erat ſæculi. Quid loqueris Fabricios? Quid Coruncanicos? Pompæ iſta exempla. Fictilibus fuerunt dij faciles: tibi non nouerit diuitias eſſe paupertatem. Quid vos liberis veſtris optaris; Ego meo imperium.

DIVISIO. Non puto vos quærere, quomodo hæc controuerſia diuiſa ſit, cùm habeat negotij nihil. *Fuſcus* tamen ſic diuiſit: Dico mihi licuiſſe adoptare: dico mihi licuiſſe recuſare adoptionem: dico etiam vt licuerit, recte tamen recuſaſſe: & quòd iure ſit, verum eſt, & quòd ſine iure quoque rationem habeat, recte fit. Cùm de iure diceret, dixit: Sub arbitrio, inquit, patris ſum; & hoc ſubijcior patri, quia pius ſum: in hoc ſine dubio, vt pius ſim: & ad manum argumentum eſt: nempe abdicanti reſpondeo: quid ita? quia reſpondeo, ſcilicet id ago ne deſinam illius eſſe: quid ago, cùm reſpondeo emancipanti? quid enim ad amittendum patrem intereſt, vtrum eijciar, an transferar? Si non licet recuſare, cur potius abdicas me quàm tradis? Cùm de officio diceret, in hæc diuiſit: Dico non fuiſſe dandum ſine magna cauſa filium in adoptionem: dico multo magis à te dico minime illi. *Silo Pompeius* ſic diuiſit: cœpit euertere, & exploſa queſtione: an in omnia patri parendum ſit; etiam ſi in omnia, an tamen non ſit parendum, quo efficitur ne pater ſit. Deinde quærit, an inuitus filius dari in adoptionem poſſit; ſi non poteſt à nobis abdicari, quòd arbitrij ſui eſt; an poſſit; ſi non cùm contra voluntatem patris eſt, ſed cùm male arbitrio ſuo vtitur; hic ſubiecit; an hic bene vſu ſit.

De Officij parte tractauit, & ita diuiſit: Turpem eſſe adoptionem, inutilem eſſe, periculoſam eſſe. Cum diceret turpem, dixit, aliena bona inuadere, & trium filiorum ſub ſe fortem eſſe, & liberis ſpem reconciliationis paternæ eripere, quam inhumanum eſſet. Cum inutilem diceret, dixit, patri inutilem eſſe, adoptanti inutilem eſſe. Cum patri inutilem diceret, tractauit; quam graue eſſet, vnico carere filio, quam alius concupiſcere; &, cum diceret diuitem eſſe quodque, qui tot haberet ſolatia, filium quæreret, dixit: Tibi non erit facile adoptare. Inutilem eſſe diuiti cùm diceret, ſic tractauit; Futurum vt ad ſuos rediret, ſi non adoptaſſet. Hoc loco belle videbatur dixiſſe; Si animum patris intelligis, dat tibi notam reconciliandi tuos, negat ſe ſolitudinem pati poſſe. Cum inutilem ſibi eſſe diceret, paupertatem laudauit, in diuitias inuectus eſt; dixit ſe poſſe diuitijs corrumpi, quibus corrumpi poſſit exercitus. Cum in diuitias inueheretur, dixit: Aiunt multa vitia diuites habere iſtos, & hoc grauiſſimum, quod ſuos non amant. Nec eſſe quod quiſquam ſe ſatis putet firmum ad repellenda vitia: contactu ipſo nocent & tranſeunt in bonos. Nec peccare diſcam? Ecce te quam cito abdicare didiciſti. Dixit futurum, vt diuiti diſpliceret propius inſpectus, ipſum amorem paupertatis ab illis faſtidiri: futurum, vt abdicaretur, ſi adoptatus placuerit: ego nec meo placeo; adiecit periculoſam ſibi futuram adoptionem in domo, ſuos dominos deſiderante, & tota familia expellere inſitiuum hæredem cupiente. *Latro* vltimam queſtionem poſuit, quam fere ſolebat; Etiam ſi non recte fecit, quod adoptari à diuite noluit; an tamen bono id aduerſus patrem

trem animo fecerit; an ignoſcendum ſit: deinde an bono aduerſus patrem animo fecerit. In hac queſtione bona pars adoleſcentis eſt, patrem amantis, & opibus præferentis. *Latro* tamen negabat patrem daturum manus, bono aduerſus ſe animo factum, ſed conſenſum filiorum aduerſus patres dicturum tacitum, neſcio quem. *Brocco* quidam non male re vſus, qui dixerat adoleſcentem videri ſibi habere abdita quædam vitia; male de ſe exiſtimare eum qui ire ad iudicem diſtrictum nocens nollent. *Argentarius* omnes priores tranſiens partes, ſtatim ad hoc venit, debueritne patri parere, an non debuerit; & in figuram contulit declamationem. Volo, inquit, alius filium abdicet, qui petitur à patre paupere, vt in adoptionem diuitijs daretur. Quàm bonam, inquit, cauſam pater habebis? Dicit hic, deinde tranſit. Sic cùm declamaſſet eam controuerſiam, quæ vſitata non erat: Si ille filius malam cauſam haberet, ego bonam habeo: contulit ſuam cauſam cùm illo.

Color. De colore magis queſitum eſt, an adoleſcens debeat aliquid in diuitem dicere: quid enim faciet? diceret in eum qui tantum æs habet, & in amicum paternum? non dicit in eum quem fugit? & illi tamen qui ſibi abſtinentiam conuiciorum imperauerant, non bene præſtiterunt: aliqua ſententiæ dulcedo ſurrepſit. Aridi declamatores fidelius quos propoſuerunt colores, tuentur: nihil enim eos ſollicitat, nullum ſchema, nulla dulcedo ſententiæ ſubrepit, ſic quæ malam faciem habent, ſæpius pudicæ ſunt: non animus illis deeſt, ſed corruptor. *Fabianus philoſophus* hoc colore vſus eſt, vt diceret: Etiam ſi ſuſtinerem, at tradi diuiti

nollem: & in diuitias dixit, non in diuitem illas eſſe quæ frugalitatem, quæ pietatem expugnaſſent, quæ malos patres, malos filios facerent. *Gallus Vibius* fuit tam magnæ olim eloquentiæ, quam poſtea inſaniæ. Hinc accidiſſe vni ſcio, vt inſaniam non caſu incideret, ſed iudicio perueniret: nam dum inſanos imitatur, dum lenocinium ingenij furorem putat, quod ſimulabat, ad verum redegit. Hic controuerſiam poſtero die quam erat à Fabiano dicta, declamauit. Solebat autem ſic ad iocos peruenire, vt amorem deſcriberet, penæ cantantis modo, vt diceret, Amorem deſcribere volo: tanquam, Bacchari volo. Deinde deſcribebat, & totiens cepturus repetebat: Amorem deſcribere volo. In hac controuerſia plane quod voluit, conſecutus eſt, vt diuitias nobis in odium adduceret. Sæpe enim ingeſſit: Diuitias deſcribere volo: & multa minus facunde & corruptius quam Fabianus, ſed dulcius: hoc vnum occurrit, in quo puſillum ineſt inſaniæ: Non me delectant ignoti domino, ſeruorum greges, nec ſonantia laxi ruris ergaſtula; patrem gratis amo. *Fuſcus Arellius* & hunc colorem dixit: Omnibus offendor: cum primum de adoptione iſta cogitarem, occurrerunt mihi tres abdicati: & audio in iſta domo tres fuiſſe filios: Neceſſe eſt timeam infelicem liberis domum: & alias cauſas dixit: licet enim plura abdicato dicere, propter quæ non litiget: ſed nunc refero, cui rei quiſque maxime inſtiterit. *Latro* illo colore vſus eſt, ſodalem ſe tribus diuitis filijs fuiſſet: ſemper, inquit, illos colui, immo adhuc colo: cum abdicati eſſent, ego illis ſuaſi, Cum primum tempeſtiuum putabitis, patrem veſtrum rogabit meus. Ecce admonent me aptiſſimum eſſe tempus. Verum

eſt:

eſt: non poteſt pater inuenire reconciliationis aptius tempus: diues filios quærit. *Ceſtius* illo colore: Quos abdicatione non potuit terrere, putat ſe caſtigaturum adoptione. Non ille tuum filium concupiſcit: ſuos corrigit: dum illos correctos putauerit, me ſtatim abdicabit. Non faciet? Atqui neminem adhuc habuit, in quo hoc aut facilius, aut iuſtius faceret. *Fabianus* hoc colore, vt dixit, egit; Nolo diues eſſe. *Rufus Vibius* hoc: neſcio diues eſſe. Hæc in hoc loco cùm diceret, excepta ſunt: Non eſt quod putes, omnibus diuitias conuenire; nihil eſt inſolentius nouitio diuite. Sed & illud dixit; Alius animoſe loquitur, vt ex contemptu diuitiarum gloriam petat; ego non dico, Diues eſſe nolo; ſed neſcio. *Albutius* & ipſe diuitias inſecutus eſt, & dixit pulchram de Fabritio ſententiam. Munera, inquit, regia reſpuit, cùm auro dominum timet accipere; & illum locum egregie tractauit; Omnes cibos habeo ſuſpectos, omnes potiones trium pædagogia; ex illis occidere me volet, quiſquis frugaliſſimus fuerit. Non venenum pauperes timent, non hæredem; adhuc nec abdicationem timebamus. *Silo Pompeius* illo colore egit; Nemo illi placere poteſt. Ne in hoc quidem aliquem retinuit, vt non omnes abdicaret, Ecce nunc, inquit inuenit nouam abdicationem, ne quid de reditu ſperare poſſent. Et cum multa dixiſſet in diuitem, dixit; Non eſt quod mireris ſi te oderunt, quos abdicaſti. Colorem à parte patris aliquis cur hic deſideret: Quidam dixerunt, patrem cupidum diuitiarum, quod inuidioſum eſt, in hoc vſum: quidam ita, Diuitias filio dare vult, vt filijs eripiat. Itaque *Latro* optimo colore vſus eſt. In hoc, inquit, te in adoptionem volo dare,

vt facilius per te abdicati reconcilientur. *Ceſtius.* Timeo, inquit, ne abdicet: vellem timeres. *Albutius* hoc colore vſus eſt: Summam ſibi amicitiam cùm diuite fuiſſe: dixiſſe illum ſibi dubitanti, an filium tolleret. Tolle, inquit, in meum patrimonium, ego iſtum fratrem liberorum iudicabo. Itaque cùm & tertium abdicaret dixit: Quid ſic mihi illudis, tamquam vnicus etiamnum filium habeo: venit ad me, & ait: Redde quem educaſti mihi: ſi emendati fuerint liberi mei, habebo hunc cùm illis: ſi perſeuerauerunt, habebo pro illis. Tentaſti ſtatim illum reducere in gratiam cùm filijs: intempeſtiuum erat. Tentaui, quotiens ſubtrahendum cùm reſpondit: non tamquam poſſit diuiti deeſſe filius. *Solo* dixit: Amicos, inquit, abdicat: vſus ſum: quid ergo? mauis inimicum adoptet? ſi intraueris domum, videbis, an aliqui animum patris à filijs auertant. Si reduxerit, inquit, illos, & quid fiet? capit diuitis domus quatuor liberos. Si illi te fratrem grauabuntur, libentiſſime recipiam. Sic de me diues meruit, vt illi darem filium paratiſſime commodato. *Blandus* hoc colore egit, vt diceret, Diuitem inexorabilem eſſe liberis: omnia ſe feciſſe, vt illum placaret: videret ſe magnas cauſas & graues. Itaque certam futuram adoptionem. *Otho Iunius pater* ſolebat difficiles controuerſias belle dicere, eas in quibus inter ſilentium & actionem medio temperamento opus erat. Edidit quidem quatuor libros colorum, quos belle Gallio noſter Antiphontis libros vocabat: tantum in illis ſomniorum eſt: & hoc vitium ab antiquis, qui artem dicendi tradebant, duxerat. Illi enim colores * probant qui non poſſunt coargui, non vt omnia aſſeuerent: vt non eſſet ali-

quo

quò homine offenſus. Sed ridiculum eſt affe-ctanti, quòd falſum probari non poſſit. Non multum intereſt in cauſa ſua, falſum aliquis teſtem deprehenderit, an ſeruum; alteri enim credi non debet, alteri non ſolet. *Otho* tamen *Iunius* bene dicebat has controuerſias, quæ ſuſpicioſe dicendæ erant. Item memini optime dicere illum pro iuuene adulterij reo, in quem *Syriacus Vallius* homo diſertus ad calumniam iurauerat. Erat genui iudiciale. Speciosum iuuenem dominus ſuus deprehendiſſe cùm vxorem in cubiculo ſuo teſtatus eſt, & ob id vxorem ſuam dimiſit; hoc nomine, ſeruum pro adultero poſtulatum, dominus non defendebat; mulierem, quàm petebat præiudicium, tuebatur; opus erat aliquo colore, cùm in cubiculo viſa eſſet cùm ſeruo à marito. *Otho Iunius* nullam rem certam poſuit, ſed tantum circumuentam à viro mulierem egregie tractauit; cuius actio quàm vtilis fuiſſet, ſtatim apparuit, *Nigro Brutidio* dicente; qui hoc colore vſus eſt; Accerſitum à domino ſeruum, qui inter ſe medius & dominam, cùm domina rem haberet; illam non eſſe paſſam; maritum indignatum proſiluiſſe quaſi in corruptorem: Vſus eſt colore; dixit enim arceſſitum, vt dominicæ libidini * paparium faceret. *Syriacus* cùm ſecunda actione hunc colorem vrgeret, diſerte multa dixit: inter quæ & hoc; Adulterum accuſator in cubiculum vſque perduxit, patronus in lectum, & pene cauſam abſtulit. Et illud cùm Syriaco vafre & facit, & belle reſpondet: cùm prima actione diceret, non poſuit cauſam: ſed argumentatus eſt: dixit probaturum ſe deprehenſam in cubiculo cùm ſeruo. *Niger Brutidius* cùm ageret, obiecit Syriaco, quòd cauſam non poſuiſſet,

& inſtitit aſſidue, quare non appareret, quomodo ſeruus ſolicitatus eſſet, quomodo perductus in cubiculum: cùm reſponderet Syriacus, ait; Primum non apud eundem præceptorem ſtuduimus. Tu Apollodorum habuiſti, cui ſemper narrare placet: ego Theodorum, cui non ſemper: deinde ſi quæris, Niger, quare ego non narrauerim: vt tu iſta narrares. Tunc & contra Maximum Stertinium, quo premebatur, cùm comes eius fuiſſet, dixit, Per annos duodecim in officio ſui: Dic quid in domo tua peccauerim? Sed hæc conſuetudo veſtra. Iniuriam vocatis finem ſeruitutis. Tamdiu vobis cordi ſumus, quamdiu vſui. Hæc à Syriaco dicta, magnis excepta clamoribus, cùm occurrerent mihi, præterire non potui. Ad Othonem redeo, à quo longiùs aberraui. Solebat hos colores adhibere, qui ſilentium & ſignificationem deſiderant. Bene itaque & hanc controuerſiam hoc colore dixit: tamquam in emendationem abdicaturus, & reconciliationis cauſa faceret. Hoc non detegebat, ſed omnibus ſententijs vtebatur ad hoc tendentibus: tamquam, Non poſſum, inquit, pati ſine patre me: an ſine te putas pati poſſe quemquam, aut patrem putas pati ſine liberis poſſe? Et illud. Credite mihi, impium nihil de liberis duo patres cogitant. Et illud: Recipiat, inquit, ſuos, non poſſum ſine te pati: hoc fortaſſe illi placebit, quòd ad tuum patrem reuerti voles: Et illud: non amas abdicatos? domum illorum occupa: amas? ſerua. Dixit & illud: Libenter, inquit, pauper ſum & ego. Dicit aliquis: Quare ergo in adoptionem diuitis filium recipi volo? Et excuſationem ſi dixero, filij, mei cauſa facio; honeſtius autem nunc facio, quàm ſi filium ei facerem. Et illud: aut meum conſilium eſt, aut illius commune,

con-

conſentiatis licet duo ſenes. Iungit & illud, Temerariam adoleſcentiam, & incautam contumaciam; fortaſſe iam ſuperuacua eſſet adoptio, ſi non repugnaſſe. Et illud: Non recipio, omnia licet facias: non ero pater orbo diuite. Et illud in vltimo: Scis me non inuitum eſſe pauperem; ego te genui, ego diuitias docui contemnere; ſequere auctoritatem meam: nihil turpiter ſuadeo, nihil ſordide concupiſce; crede fidei meæ: hoc fieri expedit tui? inquit; mihi, tibi, diuiti, nihil amplius dico. Totam benè dixi controuerſiam, ſed hoc genere, vt putares illo dicente dicendum ſic eſſe; deinde mirare, quid illi ſuſpicioſa actione opus fuiſſet, cùm apertè liceret. Benè de hoc vitio illius Scaurus aiebat, illum acta in aurem legere. *Glycon Scyridion* ex altera parte ſatis dulcem dixit ſententiam; ὅτι ἁμαρτόντα, πονηρῶς γε ὁμολογῶν οἱ ἐφίσανται. *Artemon* dixit: οὐ γε εἰ πατὴρ ὁ ἐμὸς βεβαίων κτημάτων, Πλουτέω, οἷς πλέονες προπάτορες ἀπαντῶσιν. *Hermagoras* dixit: περιελευσόμεθα τέσσαρες εἰς ἀπόρρητον.

CONTROVERSIA X.

Iuſiurandum mariti & vxoris.

Thema. *Vir & vxor iurauerunt, vt ſi quid alteri obtigiſſet, alter moreretur. Vir peregre profectus miſit nuncium ad vxorem, qui diceret deceſſiſſe ſe. Vxor ſe præcipitauit: recreata, iubetur à patre relinquere virum: non vult: abdicatur.*

PORCII LATRONIS. Dij immortales, qua debetis prouidentia humanum genus regitis; effeciſtis vt illud non periculum eſſet aman-

amantis, ſed experimentum. *Ceſtii Pii*. Antequam iuramus, diu inter nos hæc tacita lex erat. Si abdicata fuerim, non viuam. Huic pater non credit, nec eſt nouum: nec vir illi credidit. Quærit quod iuſiurandum fuerit? Ita patri placeam. *Fuſci Arellii patris*. Iam, vxor, non nauigabo, non peregrinabor: fides tua me timidum fecit. Mentitus, inquit, hic eſt; ſolemne eſt amãtibus: ideo non niſi iurantibus credimus. Hos diuidere vult ſocer, quos ne mors quidem diuidet. Moriar, inquit: habeo & cauſam, & exemplum. Quædam ardentibus ſe maritorum rogis miſcuerunt: quædam vicaria maritorum ſalutem anima redemerunt: qua magna gloria breui ſollicitudine penſata eſt! O te felicem vxor! inter has viua numeraris. *Marillii*. Aſſiduę contentiones erat: ego magis amo, immo ego ſine te viuere non poſſum, immo ego ſine te: qui ſolet eſſe exitus certantium, iurauimus. Hic animus ſine dubio iurantium fuit, vt viui non diduceremur, cum illud quoque caueremus, ne morte diuideremus; reſpexiſtis nos, dij, nunquam vos violauimus. *Hiſponis Romani*. Difficile eſt, Iudices, eorum ſecretorum cauſas reddere, quæ amantibus etiam ſine ratione iucunda ſunt; nec eſt quòd putetis, de abdicatione hodie tantum illius agi; de ſpiritu agitur. Scitis quemadmodum ſuos amet; non magis ſine patre uiuere poteſt, quàm ſine viro. *Iunii Gallionis*. Socer (ſic enim te appellabo quamdiu vixero) quid ſibi volunt altiores huius gemitus, & fortiora inter lacrymas ſuſpiria? neſcio quid videris fortius puella promittere: non ſum tanti, ut bis pro me pericliteris. *Argentarii*. Nocet illi indulgentia ſuorum: in duo pericula mulier incidit: quorum neutrum elset experta, ſi aut minus ama-

amaret virum, aut minus amaret patrem. *Alfii Flaui*. Nec eſt quòd putetis, illi facilius iſtius eſſe deſiderium; & patrem amat tanquam iurauerit.

Pars altera. *P. Aſpernatis*. Nempe ſi quid accederis viro, peritura eſt: & ſi bene filiam meam noui, peritura eſt: ſi quid genero meo eccciderit. Filia mea moritura eſt: adijciam quòd ſit indignum, ſi quid filiæ meæ acciderit, vir eius victurus eſt. Vide qua te lege conſtrinxeris: ſi parueris, viues. *Blandi*. O conditionem æquam! alteri vitam debet: alteri deuouit. *Papirii Fabiani*. Non poſſum, inquit, relinquere virum. Quidquam non poteſt quæ mori poteſt? pęne dum falſæ mortis nuntium miſit, veræ recipit? Vir dum nimis amat vxorem, pæne cauſa periculi fuit: vxor dum nimis amat virum, pæne cauſa luctus fuit: pater dum nimis amat filiam, abdicat. Seruare totam domum, amore mutuo laborantem. Moriar, inquit; hoc patris minaris, viro promittis. Potes ſine viro pati; peregrinationem eius tuliſti; facilius potes carere eo qui ſpiritum debet; quàm eo qui impendit?

DIVISIO. Et hic controuerſia non erat in diuiſione; nam præter illam quæſtionem, An pater abdicare poſſet propter matrimonium, reliqua, cùm ad æquitatem pertineant, tractationis ſunt. Primam tamen coniecturalem quæſtionem *Latro* fecit, propoſuit illam, An etiam ſi non malo aduerſus vxorem animo maritus fuit, fecit tamen, vt tam temerarius & inconſultus relinquendus ſit; deinde, An etiam malo aduerſus vxorem animo fecerit. *Fuſcus Arellius* iuris quæſtiones ſubiecit. Non poſſe illam diſcedere à viro; nam & hoc iureiurando illam obligauit; hunc enim

ani-

animum fuiſſe ſine dubio iurantium, vt viui non diducerentur, cum illud quoq; cau[illegible]int, ne morte diuiderentur. *Latroni* contrarium videbatur, onerari iuriſiurandi inuidiam, cùm extenuari deberet: & illud iuſiurandum contra fortunam videtur, hoc etiam contra patrem. *Ceſtius* contra fecit, & toto dixit iureiurando illam liberatam: illo caſu ſolutos ipſos vinculo religionis: & ideo non futurum periculum vxoris, ſi quid accidiſſet viro. *Silo Pompeius* contra dixit, illam teneri iureiurando, & adiecit, Et ſi repudio diducta fuerit, non tamen ſoiui fęderis pactionem: & ideo inquit, Honeſtum mortis titulum vindico: ne ſi quid acciderit, aut ego pro aliena vxore moriar, aut illa pro alieno viro.

Color. *Hiſpo Romanus* hoc colore vſus eſt: iuſiurandũ iocoſum fuiſſe: ſicut multa quotidie iurarent amantes, & ipſum iuraſſe: idq; oblitum ſe an iuraſſet, miſiſſet nuncium, experiretur affectus vxoris, non vt perimeret: vxorem intellexiſſe falſum nuncium eſſe, & ex eo ſe loco præcipitaſſe, ex quo præcipitata perire non poſſet: Vt quomodo ego illam, inquit, falſo nuncio terrueram, ſic illa me falſo periculo terreret. *Marillius* præceptor noſter licenter verbo vſus eſt, ſatis ſenſum exprimente, cùm diceret, vxore intellexiſſe mariti mendacium: &, ipſa aduerſus temerarios mariti iocos reluſit. Hanc controuerſiam memini me videre. *Naſonem* declamare apud rhetorem Arellium Fuſcum, cuius auditor fuit. Nam Latronis admirator erat, cum diuerſum ſequeretur dicendi genus: habebat enim illi conſtans, & decens, & amabile ingenium. Oratio eius iam tum nihil aliud poterat videri, quam ſolutum carmen. Adeo autem ſtudioſe Latronem audiuit, vt multas eius ſen-

ten-

tentias in verſus ſuos tranſtulit. In armorum iudicio dixerat *Latro;* Mittamus arma in hoſtes, & petamus. *Naſo* dixit:

Arma viri fortis medios mittantur in hoſtes,
Inde iubete peti.:..

& alium ex ſuaſoria ſenſum, quem à Latrone mutuatus eſt: memini Latronem in præfatione quadam dicere, quòd ſcholaſtici quaſi carmen didicerant, Non vides, vti immota fax torpeat, & exagitata reddat ignes? mollit viros otium, ferrum ſitu capitur, & rubiginem ducit; deſidia dedocet. *Naſo* dixit;

Vidi ego iactatas mota face creſcere flammas.
Et rurſus, nullo concutiente, vxori.

Tunc autem cùm ſtuderet, habebatur bonus declamator. Hanc certè controuerſiam ante Arellium Fuſcum declamauit, vt mihi videbatur, longè ingenioſus; excepto eo, quòd ſine certo ordine per locos diſcurreret. Hæc illo dicente excepta memini. Quicquid labori eſt, in hoc eſt, vt vxori virum, & viro vxorem diligere concedas. Neceſſe eſt deinde, iurare permittas, ſi amare permiſeris. Quòd habuiſſe nos iuſiurandum putas? Tu nobis religioſum nomen fuiſti. Si mentiremur, illa ſibi iratum patrem inuocauit, ego ſocerum. Parce pater, parce ſocer; non peierauimus. Ecce obiurgator noſter, quàm effrenato amore fertur! quamquam eſſe* filiam preceris; charum quidem, quòd illum ab indulgentia ſua auocet. Dij boni, quomodo hic amauit, vxorem? amat filiam, & abdicat! dolet periclitatam eſſe, & ab eo abducit, ſine quo nega ſe poſſe viuere; queritur periculum eius qua pœnè caruit hic qui amare caute iubet. Facilius in amorem finem impetres quàm modum; tunc hos ponis terminos, vt nihil faciant, niſi conſiderate;

rate; nihil promittant, niſi vt ius facturi: omnia verba ratione & fide ponderent. Senes ſic amant. Pauca noſti, pater, crimina; & litigauimus aliquando, & decidimus; & fortaſſe, quod non putas, peierauimus. Quid ad patres pertinet, quod amantes iurent? Si vis credere, nec ad deos pertinet. Non eſt quod tibi placeas, vxor, tanquam prima peccaueris; periit aliqua cùm viro, periit aliqua pro viro, illa tamen omnia ætas honorabit, omne celebrauit ingenium. Fer, ſocer, felicitatem tuam; magnum tibi quam paruo conſtant exemplum! in reliquum diligentiores facti ſumus: errorem noſtrum confitemur: exciderat iurantibus, eſſe tertium qui magis amaret: ſic, dij, ſit ſemper. Perſeuera, ſocer, recipe filiam; ego qui peccaui, pœna dignus ſum, quare vxore necata, ſocero cauſa ſim orbitatis? Diſcendam è ciuitate, fugiam, exulabo; vtcumque potero, deſiderium miſera & crudeli patientia perferam. Morerer, ſi ſolus moriturus eſſem. Declamabat autem Naſo raro controuerſias, ſed non niſi ethicas; libentius dicebat ſuaſorias: moleſta illi erat omnis argumentatio; verbis minime licenter vſus eſt, niſi in carminibus, in quibus non ignorauit vitia ſua, ſed amauit. Manifeſtum poteſt eſſe, quod rogatus aliquando ab amicis ſuis, vt tolleret tres verſus, inuicem periit, vt ipſe tres exciperet, in quos nihil illis liceret; æqua lex viſa eſt, ſcripſerunt illi quos tolli vellent ſecreto, hic quos tutos eſſe vellet; in vtriſque codicilis ijdem verſus erant; ex quibus primum fuiſſe narrabat Albinouanus Pedo, qui inter arbitros fuit;

Semibouemque virum, ſemivirumq; bouem.

Secundum

Egelidum Borean egelidumque Notum.

Ex

Ex quo apparet, ſummi ingenij viro iudicium non defuiſſe ad compeſcendam licentiã carminum ſuorum, ſed animum. Aiebat interim, decentiorem faciem eſſe, in qua aliquis nęuus eſſet.

CONTROUERSIA XII.

Raptor patrem ſuum non exorans.

Lex. *Raptor niſi ſuum, & raptæ patrem intra trigeſimum diem exorauerit, pereat.* Thema. Raptor raptæ patrem exoraui: ſuum non exorat: accuſator dementiæ.

CONTRA RAPTOREM. *Porcii Latronis*. Moriar, inquit, Moriar hodie; ego virum non fleo. Quid contremiſcis, ſenectus? quid lingua trepidas? quid, oculi, obſtupuiſtis? nondũ eſt trigeſimus dies. Vitam rogas? dedi, & perdidiſti. Mori, inquis, filium: vis ego te mori volo? immo furor tuus, illa cæca & temeraria cupiditas: & inter hęc pater illius, qui nimis cito exoratus eſt. Quare tam cito ſenex ille remiſit iniuriam? Ne triſtiore quidem vultus expugnatam filiæ pudicitiam tulit: timeo ne verum ſit quod audio, ne nouo inauditoque more de nuptijs puellæ exoratus ſit. *Ceſtii Pii*. Quo melius de re iudicare poſſitis, narrabo me iuuenem: habui patrem ſanę mentis: nec tam ſeuerum ſcilicet, vt crudelis eſſes, nec tam indulgentem, vt incautus. Duxi vxorem, quàm pater iuſſerat: & tamen nuptiarum mearum me pęnitet. Fili: nonne ſæpè excandui, ſæpè reconciliatus ſum, ſæpè quòd negaueram dedi? Ipſe diſpenſaſti triginta dies: vt haberet primo ſocer, medios reus, nouiſſimos pater. Ne omnia vitia eius à prima adoleſcentia repetam, virginem rapuit,

patrem accuſat. Hæc intra triginta dies. Putas me accuſatori promiſſurum, quòd filio negaui? Impetraui, inquit, ab illo: alij aiunt illum à te; medijs me diebus accuſas. Rapuiſti virginem, cùm tam libenter viueres? *Arelii Fuſci Patris.* Moriar, inquit, etiamnum minaris; nondum rogas. Quid, inquit, rogabo? iam laſſus es, nec vllum adhuc rogaſti. Non poſſum, inquit, exorare tam diu? Nouo more obijcit dementiæ conſtantiam. Quid? ergo tu poteris videre morientem filium? fortaſſe non potero; & ideò iraſcor, dum licet. *Pompeii Silonis.* Hæc audacia eius ex parte culpæ meæ eſt, nimium indulgenter nutritus eſt; omnia ſibi putat licere; nec ille vnquam me rogauit. Ignouit, inquit. Ita alius ante me rogatus eſt? Non noſti conditionem legis tuæ, in hac qui pares ſententias habent, pereunt; ipſe ad alienam ſe miſit, lex illum miſit ad meam. *Raptor niſi & ſuum & raptæ patrem exorauerit, pereat.* Vis ſcire, lex vtrum maluerit? non exoratus iraſcitur; ex duobus patribus cùm raptor accuſat, qui legem ſequitur. *Arellii Fuſci.* Miraris me dubitare; ipſa lex inter mortem & nuptias dubia eſt. Quid me in tempeſtiuæ proditis lacrymæ? Nondum erat tempus flendi. Non eſt quòd quicquam tibi promiſiſſe lacrymas putes? fleo, quòd neceſſe mihi eſt ſpectare filium morientem. Quid facturus ſim, adhuc neſcio; vtique tu ante triceſimum diem neſcies. Exoraui, inquis, patrem. Quid ergo mihi moleſtus es, ſi hoc tibi ſatis eſt? O Dij, effregit fores? & identidem legis inuocantem coegit pati ſtuprum, niſi tam facile puellam exorauit, quàm patrem. Mortem vita meruit, accuſatione deprecatur: Conſumuntur interim dies. Uter noſtrum conſumit; Rogo,

in-

inquit. Non eſt tuum me rogare. Nunc egó rogare debueram, qui periclitor. *Papirii Fabiani*. Demens ſum, vides turpiter viuo, meretricem amo, leges ignoro, dies quos non numero: ad iudicem vocatus, non adſum. Ego moriar, inquit: hoc ſi reo dicis, non curo; ſi iudici, videbo; ſi dementi, non intelligo. Demens, inquit, es; & huic aliquis ignoſcere poteſt, qui ſic rogat? Vos mei iudices eſtis? iſte habet ſuum iudicem; nec poteſt inexorabilem queri, quem nondum expertus eſt. *Iunii Gallionis*. Rogo, inquit, Non ſic? ſi volebas rogare, admouiſſes propinquos, amicos, maiorum imagines, lacrymas, repetitos alte gemitus. Teſtor Deos, ſic rogatus fui puellæ patrem. Cum, inquit, vultum in ſuplicis habitum ſubmiſeris; cum dixeris; Pœnitet quod rapui, quod te priorem non rogaui? cum dixeris te clementem fuiſſe, deliberabo cum amicis, deliberabo cum propinquis, deliberabo cum tua matre. Me miſerum, quam pæne promiſi! anime dura! heri fortior eras: & multum habeo quod deliberem; diuerſi me affectus diſtringunt; inter reum & patrem diſtrahor. Hinc iniuria eſt, hinc natura. Quid properas; nemo tibi præter me rogandus eſt. Ergo, inquit, miſereberis; nihil promitto ante triceſimum diem. Miſerum me, quod tantum triginta diebus iraſci poſſum; longiorem tempore opus erat. Audi à demente exempla huic crimini. Denis viceniſque annis inter bella iuuencus conſenuit; nos triginta dies ferre non poſſumus; Deliberabo; lex nihil vult temere fieri. Magna res eſt, inquit, delibera, cogita tempus accipe effregiſti domum cinis; vt dicis, etiam miſericordis. Morere; non eſt hoc nocenti graue. Ego nihil peccaui; propter te mori cu-

cupio: ratio à me exigitur alienæ culpæ, non meæ poteſtatis. Quid ergo facturus es? non pronunciabo ante ſupremum. Quid ſic miraris, ſi illum citius exoraſti? Facilius eſt iniuriam donare, quàm crimen. Agedum in medium, ſenex, cuius miſericordia crudelis ſum: non putaſti mecum deliberandum? Vnde autem ſcis, quem filium habeam? ego certè adhuc neſcio, qualem filium habeas. Nullum tempus vni verbo anguſtum eſt. Iam, inquit, anguſtum tempus eſt: & tibi vacat accuſare? *Vibii Rufi*. Quis vnquam præter me igoſcere iuſſus eſt? iam inquit, tempus anguſtum eſt: ita non putas me ſubducere quantum ſuperſit? Iam, inquit, tempus auguſtum eſt. Anguſtum erat, ſi duos rogare deberes. Anguſtum tempus eſt, exclamat: neſcio quid Rogem. Roga ergo. Me priorem rogare debuiſti: non dico quia dignior ſum, qui prius roger: quia pater tuos: id quod minimum eſt, propius habito. Huc videlicet illa pars legis pertinebat vt ſuum patrem exoret. Patrem natus ſic aliquis? exorat, ſic deprecatur: Apparet nunc, te primum rogare. Demens ſum: immo ſi vis argumentum, dabo tibi: filius meus moriturus eſt: nondum teſtamentum mutaui. *Cornelii Hiſpani*. Multi me affectus diducunt: neceſſe eſt de alijs querer, de alijs erubeſcam, de alijs timeam, de omnibus etiamnum deliberem. Ne ille quidem quamuis dicatur nimis exorabilis, ignouiſset, ſi ſic rogatus eſſet.

Pars altera. *Arellii Fuſci patris*. Me miſerum pater! iræ tuæ detractum eſt nihil, & tempori multum: infeliciorſum, quàm ſi neutrum exoraſſem. Mortem timeo, poſtquam mihi homines gratulati ſunt. Quid tibi, optime ſocer, pro iſta miſericordia tua, qua mihi & patri meo

pepercisti, precet, nisi superstitem filiam? *Papirii Fabiani*. Non possum dissimulare, pater, quòd illum exoraui; tuum beneficium est: certè cùm exoratus est, hoc dixit: Aliud quidem suadebat dolor meus; sed quid faciam? patris tui misereor. Miserere, pater; scis quàm breuis sit aduocatio mea. Misereor, inquit; vis verum dicam, quid dixerit? patris tui. Vnde ego miser ab hoc patre veniens timerem patrem? *Cestii Pii*. Timeo mortem, nec iam habeo cui peream. *Marilii*. Si tibi tam pertinax aduersum me odium est, audacter, quid sis facturus, pronuncia; dic exorari te non posse? quid me incerta mortis expectatione suspendis? solicitus inter somnos quoque velut admotam ceruicibus meis securim expauesco; si non impetro vt viuam, hoc certe impetrem ne diu moriar. Non est quòd putetis legem in numero dierum angustam fuisse; lex illius, diu moriar. Responde, pater: si seruaturus es filium, iam tempus fuit. Si occisurus, iam tempus est; non possum sustinere vltra hæc tormenta; diebus paucis & in me mihi aliud licet. *Blandi*. Ita parum contigit tibi, quòd solus periclitante filio non rogas.

Diuisio *Latro* sic diuisit. An intra tricesimum diem raptor agere possit; sicut non potest qui in custodia est, qui in carcere est. Si cùm alio potest. An cùm patre possit, cui vitæ mortisque arbitrium datum est; cùm illi accusare eum liberum est, quem mortiferum est non exorasse, etiam si cùm patre potest agere. An ob id possit, cuius faciendi potestatem lex patri dedit. Ista enim ratione nihil licet, aut exorari, aut accusari ei necesse est. Deinde si possit agere. An debeat. Irascendi causam tractauit; quòd alium prius rogauit,

uit, quòd me non rogauit, quàm etiam accuſat. Si non exorauit filius, dementia eſt; tantam dementiam ferre non poſſum, cùm adhuc an exoretur, incertum ſit. Hic paterno affectu tractauit ſpem faciendi; non probabat Fuſcum, qui paulo apertius agebat * eſt controuerſiam promittere: poteſt nihilominus & bonus agi pater, & non exoratus. *Fabianus* eam quæſtionem fecit, & in ea multum moratus eſt: dementiæ non poſſe agi, niſi cùm eo qui morbo fureret; in hoc enim latam eſſe legem, vt pater filio ſanari deberet, non vt regi. *Latro* eleganter dicebat, quaſdam eſſe quæſtiones, quæ deberent inter res iudicatas referri; tamquam, An quicquid optauerit vir fortis, aut tyrannicida, accipere debeat; quaſi iam pronuntiatum ſit, non debere. Nemo quæſtionem hanc iam tractat, ſicut ne illam quidem, An quicquid pater imperat, faciendum ſit. Inter has putabat & hanc eſſe, An pater ob dementiam, quæ morbo fieret, tantum accuſari à filio debeat. Aiebat enim, manifeſtius eſſe de lege & officio patris quæri, & fingi quaſdam controuerſias, in quibus pater furioſus probari non poſſit, nec abſolui tamen propter nimiam impietatem, libidinem fœdam. Quid ergo, aiebat, nunquam vtar hac quæſtione vtar, ſed cùm alijs deficiat. *Pollio Aſinius* dicebat hoc Latronem videri tamquam forenſem facere, vt ineptas quæſtiones circumcideret, in nulla magis illum re ſcholaſticum deprehendi. Remittit, inquit, eam quæſtionem, quæ ſemper pro patribus valentiſſima eſt. Ego ſemper ſcio, nullum patri curatorem dari, quia iniquus pater, ſit, aut impius; ſed quia furioſus, hoc autem in foro eſſe curatorem petere, quòd in ſcholaſtica dementiæ agere. *Gallio* & ſuperiore

vſus

vſus eſt quæſtione, & illam adiecit: An agi cùm patre dementiæ poſſit, ob id quòd facturus eſſet, non ob id quòd fecerit: neminem iniuriarum accuſari, quòd iniuriam facturus ſit: non adulterij, quòd adulterium commiſſurus ſit: ne clementiæ quidem, quòd demens facturus ſit aliquid. Tu vero, inquit, mecum agis, non quòd non exoraſti, ſed quòd exoraturus non es: puta enim me hodie exorari: ego demens videor, qui vno me verbo ſanare poſſum? Lex triginta dies dedit: quia iudicauit aliquem duriorem futurum. Etiam ſi demens eſt qui non exoratur à filio, num qui etiam vigeſimo? ergo non potes hoc nomine damnare me, quòd exoratus non ſim: etiamnum enim exorari poſſum. Itaq; ſi quis veſtrum agere mecum hoc crimen non poteſt, vt ſi, quem ad triginta dies exorare poſſum, poſt triginta quæri non poteſt, aut crimen non habeo, aut accuſatorem. *Silo Pompeius* fecit quæſtionem, qua *Gallio* vſus eſt, nihil acturum adoleſcentem, etiam ſi damnauerit patrem; nihilominus enim periturum, quia lex nullam aliam ſalutis viam dedit raptori, quàm ſi exorauerit patrem. *Latro* hæc omnia quaſi membra in aliquam quæſtionem incurrentia tractabat, non vt queſtionem: quamquam hoc ipſum in aliam aiebat quæſtionem incurrere, in qua queritur, An raptor poſſit accuſare patrem intra triceſimum diem. Nam cùm dico, non potes accuſare eum in cuius arbitrio poſitum eſt, moriaris; an viuas; non magis quàm magiſtratum in ius vocare, quàm de iudicibus tuis ferre ſententiam: non magis quàm miles in imperatorem ſuum animaduertere: adijcio. Non potes accuſare: nihil enim tibi proderit, etiam ſi damnaueris, morieris. Lex enim, ſi non

exoraueris, perire te vult: non exoras autem; etiam ſi damnas. Quare hoc non quæſtionis loco ponebat, quòd imbecillum putabat. Apparet enim exigere legem ab eo, vt exoret patrem, qui habet quem exoret: puta enim patrem alicuius eſſe tam palam furioſum, vt nihil intelligat: hunc exorari à filio non vult. Atqui eodem loco eſt manifeſtus demens. *Iuſtus* parum hoc putabat valens eſſe, tamquam quæſtionem; ſatis valens, tamquam argumentum: & illam alteram ſatis valentem queſtionem, non poſſe, cùm patre agi eo nomine, quòd non peccauerit: ſed tractaturus iſte, iniquitatem tractationis ponebat, cùm diceret: Agere mecum dementiæ, etſi iam poteſt, numquid enim peccaui? non ſum exoratus, nondum tempus tranſit; etiamnum exorari poſſum: quàm iniquum eſt nondum eſſe me nocentem, eſſe iam reum!

Color. Omnes infamauerunt raptæ patrem, quaſi cùm raptore colludentem. *Gallio* dixit: Ingenuus virginem rapuit, ſi tamen rapuit Silo. *Pompeius* eandem ſuſpicionem in omnia contulit. Exorauit, inquit raptæ patrem. Ita tu, cùm tam exorabilem patrem haberes, rapuiſti? *Hiſpanius* dixit: Omnia cito facta ſunt: iſte cito rapuit, ille cito ignouit: niſi demens ſum, eſt aliud ſuſpicandum. *Argentarius* dixit: Rapta eſt, & ſtatim exorata: immo neſcio an exorata deinde rapta: ſpero te innocentiorem fuiſſe quamuis videri. Tu exoraſſe te dicis. Ego te exoratum puto: dic, quid tibi cùm ſocero conuenit? *Rufus Vibius* dixit: Dic mihi, quid tibi conuenerit, quando tibi nuptias promiſerit: nec victum te hercules fateberis, cùm dies venerit. *Aſprenas* dixit: Iam, inquit, non multum reliquum eſt ex triginta diebus: ſi ex illo dies nume-

merarem, cum primum exoraſti : aiunt iam triginta dies præteriſſe. *Latius* dixit : Id quod inter ſententias ſcriptum eſt ; Moriar : dic ergo verum. *Ceſtius* hac figura declamauit, vt rogaret patrem, tanquam exoratus eſset raptæ pater : deinde ad hanc ſententiam tranſit: Numquid peiorem cauſam habeo, ſi apud alterum iudicet? *Latius* eadem figura clamauit: & *Hiſpo Romanus*, ſed tranſit mollius ; Scio quid reſponderi mihi poſſit. Facile eſt domeſtico iudici ſatisfacere. Videro te, cum ad raptæ patrem veneris. In hac contrauerſia *Triarius* dixerat ; Non ſcies an exores, niſi vltimus dies venerit ; & tunc, quoad lucebit, perſeuerabo. Deinde cum ſcholaſticorum ſummo fragore ; Et tu, quiſquis es carnifex, cum ſtrictam ſuſtuleris ſecurim, antequam feries, patrem reſpice. Belle deridebat hoc *Aſinius Pollio*. Filius, inquit, ceruicem porrigat, carnifex manum tollat, deinde reſpiciat ad patrem, & dicat ; Agon' quod fieri ſolet victimis? Sed ioco quoque remoto, aiebat rem veriſſimam, non poſse carnificem venire, niſi eo tempore quo iam pater exorari non poſſet. *Ceſtius* ex altera parte hoc colore vſus eſt ; quia priorem rogaſſet raptæ patrem. Suſpenſum eſſe noluit, ſtatim illum ſecurum eſse volui. De me queritur, quod illum potius cogitare de matrimonio filij, quam de periculo volui. *Latro* hoc colore vſus eſt ; Scitis periclitantes alieno arbitrio agere ; illi qui circa erant ſodales, qui occurrerant amici paterni, aiebant ; Eamus ſtatim ad raptæ patrem ; in huiuſmodi caſu illi rogantur ; nam raptoris patres rogant. *Silo Pompeius* diuerſum colorem huic ſecutus eſt. Non erit, inquit, duritia patris mei ; item amici ſuaſerunt, ad raptæ patrem iremus, ne nocerent

apud illum qnod tarde ſuum exoret patrem. *Hiſpo Romanus* belli docíſmo vſus eſt. Vultis, inquit, amici, eamus ad raptæ patrem? occurremus: ille domi eſt. *Fuſcus Arellius* dixit: ille prior rogatus eſt, qui magis timebatur. *Triarius* à parte adoleſcẽtis dixit: Timeo ne mutetur etiam exoratus. Hunc ſenſum non imprudenter *Silo Pompeius* improbabat: aiebat enim, non poſſe mutari ſemel latam ſententiam. Quiquam voluerunt videri, cito exoratum raptę patrem: quidã tarde. *Fuſcus Arellius* dixit: Magnam partẽ legis conſumpſi: nec de mora queror: raptæ pater rogabatur. *Ceſtius* non probabat, & hac ſententias viſus eſt cum hunc colorem arguendum putaret: Vult videri rogatum diu raptæ patrem, effecit vt videatur cum diu non rogaſſe; malo autẽ videri hoc patrem tarde exorari, quam tarde rogari. *Hermagoras* ſolebat interdum diu ſchemata proſequi, interdum breuiter, & fortius attingere: ſicut in ſententia fecit, cũ ſuſpicionem facere vellet, inter raptæ patrem, & raptorem colluſionis: πέπεισαι φήσιν, ὁ τῆς φθαρείσης πατὴρ ὅδε ὡς ταχέως μόνον, ὁ πρὸ τῆς φθορᾶς. *Artemon* dixit: λέγε, σὲ τί πρὸς πατέρα τῆς φθαρμένης; Ἀντίφωνα κεῖται, σὲ ἐποκλάει, καὶ σιωπᾶς ἀεί * *Glyron* dixit. Μάλα ἀπορῶ, σὲ μέσον ΕΗΣ ΤΕΗΣ ἔτι ἔφην ὦ ΚΡ. πότερόν ἀπώσω μέριμναν, ἢ πρὶν ὦσα τὸν ἔλαφον. Hunc ſenſum commodius dixit *Lepidus*, Neronis præceptor: Miſer eris, niſi etiam vltimo die egomet ſuam tui miſereor *Diocles*. *Cariſtius* a parte patris ethicos dixit: ἐβόων αὐτοί, ἐβόων ἄλλοι εἰς τῆς ἀσῆς ἥρπασε, εἰς τί παρεμένε, εἰς τί πυρείνετο, καὶ τὰ ὅπα ἤτοι ἴσας ἐνέδρας, ἤ τι ὅμοιον.

CON-

CONTROVERSIA XII.

Nepos ex meretrice ſuſceptus.

Thema. *Abdicauit quidam filium : abdicatus ſe contulit ad meretricem ex ea ſuſtulit filium : æger ad patrem miſit : cùm veniſſet, commendauit eam filium ſuum, & deceſſit : adoptauit puerum : ab altero filio accuſatur dementiæ.*

PRO PATRE. *Porcij Latronis.* * Qualem vidi! ipſa fungebatur officijs, ſedula circa lectum ægrotantis in omnia diſcurrebat miniſteria, non paſſis tantum, ſed lanitatis tapillis. Vbi eſt, inquam, meretrix? Venit ad me ſedulo, qui diceret: Filius antequam moritur, rogat venias. Non exſpectaui, dum iſte permitteret: amens cucurri. Cetera quemadmodum narrem, neſcio: ſteterit, an ſederim, quid loquutus ſim, quòd audierim, neſcio: hoc vnum ſcio, iacuiſſe me inter duos filios: accede huc, puer, depoſitum crimen meum: non habeo miſer; cui te moriturus commendem. *Ceſtij Pij.* Recepi in ſinum nepotem. Vultis, & hunc abdicem? duos filios tuli: huic numero iam aſſueui. Patrem accuſat, fratrem infamat, infantem perſequitur. Rogo vos; non ſatius eſt meretricem amare, quàm neminem? Noui generis dementia viguitur, ſanus eram ſi non agnoſcerem meos. Tradidit infantem, & exſpirauit: non habui cui redderem. Offerebam me propinquis, exſpectabam vt aliquis pro abdicato rogaret, nemo audebat propinquorum fratre ceſſante. Illi videlicet in hac cogitatione tacebant: Nos rogabimus, cùm

frater non audeat? Meretricis, inquit filium recepiſti; nempe eius quæ meum receperat. Fateor me aliquando inſaniam fuiſſe. Neſcio quis eſſet abdicatus; meliorem extuli. *Papirii Fabiani*. Quàm nihil in domo illa meretricia fœdi vidi! aſſidebat mulier triſtis vultu affecta, ægro ſimillima ipſa, demiſſis in terram oculis. Pater, inquit, nihil tecum frater locutus eſt? in ſinu meo & filium & animum depoſuit domum pertuli; dementiam vocat, quòd infantem non abdicaui. Quid facerem? negarem aliquid filio, cùm ille rogaret pro filio: ignoſco tibi, quòd tam durus es; æbram fratrem non vidiſti. Ille magni ſucceſſor modo patrimonij natus, in lectulo precario moriebatur. Non ſeruorum turba circumſtabat, non amicorum; inter infantem & muliercula, deficientis adoleſcentis ſpiritus in aduentum meum ſuſtinebatur. Vt intraui: cadentes iam oculos ad nomen meum erexit, fugientemque animam retinuit. Pater, inquit, quòd adhuc nihil deprecatus ſum, non contumacia feci; fratri mandaueram. Indicabo tibi crimina mea; expirantem coheredem tuum ad vitam volui reuocari. Vt ſaluus eſſet, rogaui deos; & licet dementiam voces, ſi vixiſſet, recepiſſem. *Arelii Fuſci Patris*. Securior eram, quoniam putaueram illi omnia præſtare fratrem, cùm ſubito nuntiatum eſt, in vltimis eſſe filium: nec hoc à fratre; ò me miſerum, quòd ſolum nepotem recepi! *Albutii Sili*. Vt vidit vxorem, vidit & patrem, circumſpiciebat & fratrem. *Iulii Baſſi*. Tibi debeo, mulier, quòd habuit filius meus in qua domo ægrotaret. Pudet dicere; vt nepotem agnoſcerem rogatus ſum. Non pote vno crimine dementia intelligi. Nemo ſine vitio eſt; in Catone moderatio, in

Ci-

Cicerone conſtantia, in Sulla clementia; ad ſummam, tres fuimus; omnes peccauimus; ego, quòd abdicaui frater, quòd tacuit, tu, quòd pro fratre non rogaſti. Non ſum vno herede contentus; duos habere volui; & quo magis concupiſcam, habui. Miſit ad me affectus æger; non ibo? mihi crede, aliter à dijs de coherede. Cogitate & qui roget, & pro quo roget, & quem roget; videbitis negare nō poſſe: niſi qui accuſare poſſit & patrē.

Altera pars. Porcii Latronis. Quem honeſtius ſubiecit meretrix quàm peperit? Pater iſtius incertus eſt; benè cùm ipſo ageretur, ſi & mater: *Fuſci Arelii patris.* Errat, ſi quis ſit qui me putet pecunia moueri primum aſſueui coheredem habere; deinde olim iam cùm puero iſto paterna diuiſi, qua mulieri ille frater donauit plus quàm pro ſua parte. *Romani Hiſponis.* Jncidit in meretricem, inter omnia mala, fœcundam. Veræ inimicæ. Noſcis quibus ante in cubiculum riualis venit, quàm maritus. *Argentarii.* Cùm abdicaret, aiebat; Hoc ſcilicet exſpectabo, donec hac è meretrice liberos tollas. Mulier, neſcio an aduerſus patrem iniurioſior ſis, quòd abſtuliſti illi heredem, an quòd dediſti. *Albutii Sili.* Sine veniant illuc amici; ſine propinqui; nunc erubeſcunt in domum meretricis accedere. Mulier, quæ ſine præfatione honeſte nominari non potes, cedo iſtum puerum nulli agnoſcendum; ſed mater aſſerat. Seueriſſimus pater abdicauit etiam, quem ſciebat ſuum. Erat in domo puer, qui omnes vocabat patres. Adoptauit eius filium, propter quem etiam ſuum eiecerat. *Ceſtij Pij.* Nullum genus iudicium recuſo, ſi ſeueri erunt, nocebit iſti, quòd receperit meretricis filium; ſi clementes, quòd abdicauit ſuum. Clamauit pater;

In

In domum ergo meam meretrix veniet, aut (quòd turpius eſt) filius ad illam ibit? Miſit in domum noſtram publicum puerum. Quis illis nuptijs interfuit, niſi aut abdicatus, aut abdicādus?

DIVISIO. *Latro* ſic diuiſit. An pater ob illam adoptionem accuſari poſſit, an ob hoc debeat omnes infamauerunt adoleſcentem, quaſi illius criminationibus factum ſit, vt frater abdicaretur. Et ideò ſententia laudatur. *Fabiani*. Nihil tecum locutus ſum. Cùm hoc vnum puero noceat, quòd ex meretrice natus eſt, omnes operam dederunt, vt quantum in controuerſia licebat, huic vitio mederentur, efficerentque ne quid in illa videretur meretricis fuiſſe, niſi nomen. *Marillius* decenter hoc dixit, ſimul obijciens fratri impietatem. Nihil, inquis, in illa domo meretricem fuit; ſcires, ſi mecum fuiſſes. *Albutius* ethicos, vt multi putant, dixit: certe laudatus eſt, cum dicere, Exeuntem perſecutus eſt. Non probabat hanc *Meſſalla* ſententiam: Non habebit, inquit, fiduciam, ſi mauult videri recepiſſe puerum quam abduxiſſe: & ea ratione eum adoptaſſe, non quia debuerit, ſed quia ſecutus eſt. Fuit autem Meſſalla exactiſſimi ingenij in omnis quidem ſtudiorum partis, Latini vtique ſermonis obſeruator diligentiſſimus. Idem itaque cùm audiſſet Latronem declamantes, dixit. Sua lingua diſertus eſt. Ingenium illi acceſſit, ſermonem obiecit. Non tulit hanc contumeliam Latro, & pro Pythodoro Meſſallæ orationem diſertiſſimum recitauit * quam ſuaſoriam Theodoto declamauit per tridum: quæ dixerit, ſuo loco reddam, cùm ad Suaſorias venero.

Color. A parte adoleſcentis non vnus omnibus color placuit. Quidam perſonam eius, qua-

lem

lem acceperant, introduxerunt duram & aſperam. Ex quibus fuit & *Hiſpo Romanus*. *Iunius* vnum aiebat efficiendum, vt non durus videretur, ſed ſeuerus. In hac parte dixit nobilem illam ſententiam, quam Fabius Maximus circumferebat. Venit aſſidue in domum meretrix, non recedit: paulum abeſt, quin nouerca ſit. *Ceſtius* bella figura egit: Dementia, inquit, res ſanitati contraria. Non quæram extra exempla ſeni hominis, & quod pater me rogat, ipſum ſibi comparabo. Fuit aliquando ſanus: tunc quid faciebat? Oderat luxuriam: vt caſtigaret, nunc iam ſeuerus: ſenem putabitis ſanum, ſi vobis in lupanari oſtendero? Sic declamauit, vt fratri parem daret accuſatorem, & illum argueret ſibi ipſi comparando *Latro* fratri pepercit; puerum preſſit, & dixit fratris filium non eſſe, & ne fratrem quidem hoc fieri voluiſſe: illa verba ab ægro impetrata. *Fabianus* ex omnibus iſtis colorem ſecutus eſt optimum; qui aiebat, dicere Meſſalam non tantum bonam partem adoleſcentis fieri, ſed etiam honeſtam: obiecit patri, quòd fratrem abdicaſſet, non ſchemate, ſed certo. Nihil, inquit, peccauerat, amat meretricem: ſolet fieri: adoleſcens eſt: exſpecta; emendabitur ducet vxorem: quare tunc non egiſti dementiæ? Expectabat pœnitentiam tuam, aiebat, iam reſipiet. Hoc per tranſitum obijcere cœpit, quòd non recepiſſet, quod vidiſset in lupanari habitantem. Abdicaſti, inquit, vt emendare, non, vt vitia augeres in dies: nullum illius vitium ætatis eſt amor eſt: recipe antequam aliquid faciat, cur mox pudore moriatur. Ad ultimum obiecit illi, quod ægrum non ſuſtuliſset. Poteſt, inquit, conualeſcere, ſi viderit penates ſuos; mitius certè morietur in paternos ſolo ſuo. Qua-

re,

re, inquit, tu apud fratrem non fuiſti? & ego queror. Ille cum ad te mitteret, putauit ſe ad duos mittere. Vtinam tecum fuiſſem, pater: rediſses illinc cum filio, ſed tuo. De adoptione nouiſſime quæſtus eſt & hac figura. Abſtuliſti mihi fratrem, cum quo natus ſum, cum quo educatus ſum, vt dares iſtum. Indignor hanc fratri meo contumeliam, vt huius vocetur pater. Sed vt aliquid iocer, *Fabianus Maximus* nobiliſſimus vir fuit, qui primus foro Romano hunc vomicum morbum, quo nunc laborat, intulit: de quo Seuerus Caſſius, antequam ab illo reus ageretur, dixerat: Quaſi diſertus es, quaſi formoſus es, quaſi diues es, unum tantum es: non quaſi alapam. *Hanc contrauerſiam cum declamaret *Maximus*, dixit: Quaſi tricolum tale, qualia ſunt quæ baſilicam infeſtant. Dicebat autem à patre: omnes aliquid ad nos imbecilli, alter alterius onera, detulimus. Accuſatur pater in vltimis annis, nepos in primis abdicatur nullius autem. * Hæc ſubinde refero, quod æque vitandarum rerum exempla ponenda ſunt, quam ſequendarum. In hac controuerſia *Latro* contrariam rem controuerſiæ dixit, ſed ſibi. Declamabat illam, Cęſare Auguſto audiente & Agrippa, cuius filios, nepotes ſuos Cæſar Lucium & Caium adoptaturus diebus illis videbatur. Erat Agrippa inter eos qui non nati ſunt nobiles, ſed facti. Dum diceret patrem adoleſcentis Latro, & tractaret adoptionis locum, dixit: Nam iſti adoptione nobilitati fuerunt: hæc & alia in hanc ſummam. Mæcenas innuit patri, fa ſcina recuſare; finire iam quidam declamationem putabant: hanc malignantem (*Macenas) eſse: effecisse enim nobilem, non, vt audiret quæ dicta erant à Ceſare, ſed

vt

vt notaret. Tanta autem ſub diuo Auguſto libertas fuit, vt præpotenti tunc M. Agrippæ non defuerint, qui ignobilitatem exprobrarent. Vipſanius Agrippa fuerat. Vipſanij nomen quaſi argumentum paternæ humilitatis ſuſtulerat, & M. Agrippa dicebatur: cùm defenderet reum, fuit accuſator qui diceret M. Agrippam, & quod medium eſt, volebat Vipſanium intelligi. Fuit qui diceret: Concurrite; Agrippa, malum habebis, reſponde dijs. Ea in parte vtique mihi videtur admiratione dignus diuus Auguſtus, ſub quo tantum licuit. Sed horum non poſſum miſereri, qui tanti putant caput potiùs quàm dictum perdere. Latro dignus fuit miſeratione, qui ne excuſare quidem errorem ſuum potuit. Nihil eſt autem crudelius quàm ſic offendere, vt magis ſis offenſurus ſi ſatisfeceris.

CONTROVERSIA XIII.

Torta à tyranno pro marito.

Thema. *Torta à Tyranno vxor, numquid de Tyrannicidio ſciret: perſeuerant negare, poſtea maritus eius tyrannum occidit: illam ſterilitatis nomine dimiſit, intra quinquennium non parientem. Agit illa ingrati.*

PRO VXORE. Porcij Latronis. Si cùm liberis torta eſt, & incaſte; Eſcende, inquit, occide tyrannum: niſi occideris indicabo. Subiniecta manu ſatelles. Quid moraris? inquit: iam expoſita tormenta ſunt. Bene eſt, inquit, mulier: ad ſtuprum vocor. Inſtabat quotidie viro vxor, exigebat tyrannicidium. Tempus eſt: Eſcende. Si nihil aliud, vt liberos habeas: niſi tyrannicidæ paritura non ſum,

non ſum. Miraris, ſi eo tempore matrona dicere potuit: Eſcende, occide tyrannum? comes ſequerer, niſi me inutilem dimiſiſſet tyrannus. Eſcende: ergo iam feci tyrannicidium meum. Eas nuptias tyrannicidium diducit, quas non diducit tyrannus. *Ceſtii Pii*. Subito infelices nuptias oppreſſit tyrannus. Trahebantur matronæ, rapiebantur: virgines, nihil tutum erat, nulli feliciores tunc videbantur, quàm qui liberos non habebant. Quædam itaque eliſere conceptos: quædam fecunditatem ſuam moratæ ſunt. Quòd ad hanc pertinet, agit ſuæ fortunæ gratias, quòd illo tempore nihil peperit. Tyrannus ſuſpicatus eſt, iſtum neſcio, quid, de tyrannicidio cogitare: ſiue iſti aliquid excidit, ſiue magna conſilia non bene vultus regit. Vtique de vxoris garulitate queri non potes, cùm ſcias, quemadmodum taceat. Miſit itaque ſatellites. Attrectare, inquit, vxorem, & adiecit ſi quos filios habet. Veniunt in domum crudeliſſimi carnifices, in quorum vultibus erant tormenta: iactatur miſeria inter ſatellitum manus, & toto itinere non ducitur, ſed trahitur. Iſti de tyrannicidio audacter iam conſilium indicemus. Iam enim, puto, licet. Nupſit iſti propter liberos, ſed infelices nuptias cito tyrannus oppreſſit; hoc publicum diuortium fuit. Rapitur in arcem mulier, inter ſatellitum manus vexatur atque diſtrahitur. Hanc aliquis, etiam ſi non torqueatur; non parere miretur? impoſita in eculeum[1], ſæpius abſentem virum reſpexit, quàm præſentem tyrannum. Quàm multa matres audiui illo tempore; Quidnam volui, quæ peperi? *Arelii Fuſci patris*. Explicatur totus tyrannicæ crudelitatis aduerſus infelicem fœminam apparatus, & illa inſtrumenta virorum quoque animos ipſo vi-

viſu frangentia, ad excutiendam muliebri pectori conſtantiam proponuntur; inſtat tam denuntiationibus, quam tormentis tyrannus, & minando torquet. Tacet. Videt intentum tyranni vultum, videt oculus minaces, & tacet: plus tibi præſtare non potuis, ſi de te liberos ſuſtuliſſet. Cæduntur flagellis artus, verberibus corpus abrumpitur, exprimiturque ipſis vitalibus. Tacet. An ſit tibi iſta datura liberos neſcio: tyrannicidium dedit. Ita eſt, mulier, non vis parere, delicata es, cruciatus puerperæ time. Fremebat indignatione captæ ciuitatis maritus, & conſilio ſuo, & vxoris adiutorio fortior, quomodo occidam tyrannum: Quæ pars accedenti maxime vaca: vbi cuſtodiæ ceſſat? Vbi natura loco minore munimento virtutem ſubmouet? Si vir & vxor mentem exercebant: miraris ſi tranſit quinquenium inter vxorem tortam, & virum occupatum ſęuiebat etiamnum tyrrannus? torquebantur in conſpectu virorum vxores: pœnitebat matres fæcunditatis ſuæ. *Hiſpo Romanus* inquit: Deſiderabas liberos, vt ſint quibus relinquas patrimonium. Ingrate, ita tu hac ſalua heredem non habes? nullum tormenti genus emiſit, omnia membra laniata, omnes partes conuulſæ ſunt: ſciſſum corpus flagellis, exuſtum, conuulſum tormentis: ignoſcetis puto mulierculæ ſi dixero: Faſſa eſt. *Hiſponis Cornelii* Contabatur ille: nec vllis adhortationibus in tyrannicidium poterat impelli: prorſus cum vxorem vidiſſet, poſſes timenti ignoſcere. Aſſidue tormenta variantur; accenduntur extincti ignis, tortor vocatur, ſub quo mariti vxorem prodiderant; paciſci me tecum putas. Vt taceam donas quinquennium? Quid tyrannicidio gloriaris? tamquam non facilius ſit occidere tyran-

num,

num, quam ſuſtinere? Duplici beneficio vxori ſuæ obligatus: & quod non eſt occiſus, & quod occidit. Faſtidit ſterilem, qui fecit. *Iunii Gallionis*. Inſtabat tyrannus. Torque. Illa pars etiam poteſt ſubijci in ignes: in illa parte iam exaruit cruor: ſeca; verbera, oculos lancina, faciam ne viro placeat. *Papirii Fabiani*. Deſcribam nunc ego cruciatus, & miſeram corporis patientiam inter tyrannica tormenta ſæuientia extincti ſanguine refouebantur ignes; hæc deſinebat torqueri aliquando, vt ſæpius poſſet. Exquiſita verbera, laminæ, equuleus, quicquid antiqua ſæuitia inuenerat, quicquid & noua adiecerat; quid amplius dicam? tyrannus torquebat, & cùm de tyrannicidio quæreret. O nos felices, quòd nullis aucta puerperijs fuit. Tacuit; tunc fecit tyrannicidium ſilentio, certe tyrannicidam!. Conuulſis laceratiſque membris nec adhuc ſufficientibus, non dimiſſa eſt ex arce, ſed proiecta. Quid eſt quod vxorem dimiſeris? numquid premit cenſum oneroſa ſumptibus, & vt ſæculi mos eſt, in deterius luxuque fluente, muliebris ambitio certamine mutuo vſque in publica damna priuatim inſanit. Numquid gemmas, & ex alieno littore petitos lapillos, & aurum veſtemque nihil in matronam tecturam concupiuit? Si talis eſſet, facile illam corrupiſſet tyrannus. Expecta; poteſt parere. Non reſpondet ad propoſitum, nec ad certum diem fecunditas; ſui iuris rerum natura eſt, nec ad leges humanas componitur; modo properat; modo vota præcurrit, modo lenta eſt & demoratur. Expecta modo pariet. Quid dicis, non poteſt fieri; quare; quia torta eſt. Imputat tibi quod publicata eſt; imputat tibi quòd torta eſt, imputat tibi quòd ſterilis eſt. *Iulii Baſſi*. Aiebat tyran-

ran-

tanus; Vræ, cæde ventrem. *Argentarii.* Cæde ventrem, ne tyrannicidas pariat. *Triarii.* Non ex formula natura reſpondet, neque ad præſcriptum caſus obſequitur: ſemper expectari fortuna mauult, quam regi. Aliubi offenditur improuiſa ſegetum maturitas: aliubi ſeram magno fenore moram redemit. Licet lex dies finiat, natura non recipit. Quid faciam. Non agam gratias, quod non indicauit vxori meæ, ne * votis in gratiam. Aiebat tyrannus: Indica: nulla tua culpa eſt. Cæditur: tacet: vtrum putas mirandum eſſe, tuum tyrannicidium, an huius ſilentium. Expectaſſe aliqua per longum tempus maritum dicitur, quanta laus eſt ſeruaſſe, cum expectaſſe tanta ſit? Alia deſiderio viri attonita, in ardentem rogum ſe miſſiſe: hæc nõ cum viro arſiſſet, quæ pro viro arſit? alia pro incolumitate mariti vicaria morte decidit. Cedo hanc, nec in tormentis oppreſsam: morte amplius pro viro preſtitiſſet, ſi quid amplius elegiſſet tyrannus. *Marcelli.* Si tamen peccaſſet in partu, ignoſci ei poſſet. Nupſerat enim iſti occupato. Crudeliores etiam illo quem occidiſti, tyranno. Ille torſit & dimiſit ad virum. *Albutii Sili.* Vicerat ſæuitiam patientia: deerat iam ſanguinis: ſuperabat fides: aliquando proiecta eſt; differebatur diſtortis manibus, emotis articulis: nondum in ſua membra artus redierant. Talem vxorem tortor dimiſit ad partum. Ingratus vocabatur, quod in premio nullam vxoris fecerat mentionem. Res tuas tibi habe: inijcere debuit manum, & ipſum inter res ſuas trahere: nihil amplius patri debes quam vxori: mihi crede, maius fuit tyrannicidium pati, quam facere.

Pars altera, Argentarii. Ego torta ſum. Merito obijceres, niſi te vindicaſſem. *Fuluii Sparſi.*

Vobiſcum, Iudices, loquor. **

DIVISIO. Controuerſia hæc, reum facere primum ſi materia patitur. Non accepi quidem, & reddidi: aut accepi quidem, ſed non potui reddere, aut iſta nouiſſima non facere. Non quiſquis non reddidit beneficium, ingrati tenetur: animus æſtimandus eſt non reddentis. *Pollio Aſinius* aiebat, numquam tentandas eſſe quæſtiones primam manifeſto obtinere poſſe, qua negamus nos beneficium accepiſſe. Perit tota cauſa, niſi in hoc vicit. Apparet enim ingratum eſſe, qui ne fatetur quidem ſe accepiſſe beneficium. *Gallio* noſter putat, quotiens poſſit, hoc auferendum aduerſario: quoties non poſſit, concupiſcendum: quotiens ne hoc quidem poſſit, tranſeundum, quaſi donemus, & poſſimus quidem facere controuerſiam, ſed nolimus. Idem Attico Vipſanio Apollodori diſcipulo placuit. Hoc illi amplius. Quotiens non potuerimus, aiebat, an beneficium acceperimus, controuerſiam facere, hoc modo faciamus, non eſſe tam magnum, quàm ille dicat: ſicut in criminibus facimus, quotiens negare non poſſumus, eſſe quidem crimen illud fatemur, ſed leuiore pæna dignum, quàm accuſator arguat. *Latro* in hac controuerſia non dubitabat facere primam quęſtionem, an beneficium dederit: hoc in hęc diuiſit: Etiam ſi ſciſti de tyrannicidio viri, nec indicaſti, non eſt beneficium, ſcelus non facere: deinde ne ſciſti quidem: non enim tibi indicaui, nec tam magnum conſilium, virilibus quoque animis graue, commiſi muliebri garrulitati: quæ id ſolum poteſt tacere, quòd neſcit. Etiam ſi dedit beneficium, an réceperit. Occidi tyrannum, libertatem mihi, tibi vltionem reddidi pleniſſimam: perſecutus ſum nefarium ho-

hoſtem, illic occidi vbi torſerat. Dices me reip. cauſa feciſſe & tu reip. cauſa tacuiſti. Tutus ſit, quod lege fecerit. Deinde vltima æquitatis tractatio. An, quod fecit, facere debuit. Hoc diuiſit in hæc duo: An iam certam ſterilitatem vxoris bonæ ferre debeat: an ne ſterilis quidem pro certo ſit. Noui declamatores Poſmos ** cum Apollodoro, qui reus veneficij fuit, & à Pollione Aſinio defenſus, damnatus Maſſiliæ docuit, & hanc quæſtionem fecerunt in hanc controuerſiam, An inter viros & vxores data beneficia, ingrati lege teneantur. Non eſt beneficium, ſed officium, facere quod debeas: vt, ſi filius patri ſe dicat beneficium dare. Hanc queſtionem fecit & Gallio noſter. *Blaudus* in vltima parte controuerſiæ, qua de Republica diſputatur, quæſtionem fecit, An quinquennium numerari debeat excepta tyrannide: illud tempus non debere imputari quaſi ſterili, quo matres etiam editos partus abominatæ ſunt: illud tempus imputatus fœminis in Repub. quando pariunt, non plus tyranno. Huic ſubiecit, An etiam, ſi & alijs imputari tempus tyrannidis ſolet, huic non debeat. *Latro* ex ſuo * more has non quæſtiones putabat, ſed membra illius vltimæ partis, ex æquitatis quæſtione pendentia. An ſterilis quidem, altius repeti: an non quæcunque quinquennio non peperit, ſterilis eſt. Quid enim ſi vir alicuius abſuerit toto pene quinquennio in peregrinatione? viro imputabitur. Quid ſi vir ægrotauerit? quid ſi maritus euiratus inutilis in concubitu vxoris ſuę iacuiſſet, imputaturus fuit? quinquennio, quæritis, quare non peperit? tyrannus erat. Nemo non cùm parentibus ſuis querebatur, quòd natus eſſet. Hæc, qnod torta eſt, hæc quod mari-

tus

hanc ſubtilitatem actionis non probabat in Latrone, ſed aſſentiri dicebat, ideò quæſtiones tractandas per ſe eſſe, ſi hæc mulier iniuſti repudij ageret, non ingrati. Ita non quæritur an legitime, ſed an ingrate dimiſſa ſit; itaque in æquitatis tractationem cadunt, etiam quę iuris ſunt. Nam cùm quæritur; An potuerit hæc dimitti, etiam ſi licuit; apparet, quòd vtique non oportuit, ſi ne licuit quidem. *Albutius* decentiſſime fecit: ſolebat enim fere in aliquas figuras declamationem deſcribere, & priùs egit iniuſti repudijt, deinde ingrati: in quibus putat eſſe an vllum beneficium viro contulerit, à quo tamquam inique dimiſſa. Hic omnes quæſtiones ad ſterilitatem & æſtimationem quinquennij pertinentes libere tractauit, deinde tranſijt in ingrati accuſationem.

Color Ceſtius pro viro introduxit colorem. Quo tempore vxor torta eſt, nihil adhuc de tyrannicidio cogitabam: poſteà cogitaui, & hæc ipſe cogitandi cauſa fuit vxoris vltio. Vtrumque ſecutum eſt, vt illa marito inſolentiam imputare non poſſet, maritus illi tyrannicidium poſſet. *Latro* dixit: ſi iam tum de tyrannicidio cogitaſſem, vxori non indicaſſem *Fabianus Philoſophus* colorem magis bono viro conuenientem introduxit, quàm oratori callido. Dixit enim, & cogitaſſe tyrannicidium, & vxori indicaſſe: & illam tum quidem feciſſe, quòd probam fœminam facere oportuit; nunc peccare, quòd putet beneficium eſſe, rectè facere. Hic color illi & illa parte profuiſſet: Si beneficium putas te dediſſe, quòd tyrannicidium non prodidiſti: ego prior dedi, qui tibi tyrannicidium credidi, repudium ex tuo: quo vis liberorum cupiditatem, quo ſemper vti tamquam vir eius debuiſ-

buiſſet poſteà magis tamquam tyrannicida. *L. Vinicius*, *Vinicii frater*. Fabiam colorem valdè probabat, & aiebat, onerari vxorem vno modo poſſe, ſi nihil vnquam ſecretum ab illa maritus habuiſſet. Si dixerit, inquit, poſt tormenta ſe de tyrannicidio cogitaſſe, tum tyrannicidium vxori melius deberi meruit, ſi torta tyrannicidam fecit, quàm ſi tacuiſſet. Apparet, & aliquid de tyrannicidio cogitatum, de quo tyrannus vſque eo ſuſpicatus eſt, vt toqueret. Dixerit cogitaſſe, quidem ſe de tyrannicidio ante tormenta, ſed vxori non iudicaſſet: augebit vxoris beneficium. Liberius niſi enim potuit, ait, tyrannicidium indicare, quòd illi commiſſum non erat. Potuit enim vxor, etiam non iudicante marito, tam magni conſilij molitionem deprehendere! At ſi hunc colorem Fabiam ſequor, mutam efficaciam. Si olim de tyrannicidio cogitaui, honeſtior ſum vetus tyrannicida: & non priuatis, ſed publicis malis ad vltionem impulſus. Si, cùm cogitarem, non celaui vxorem: facilius perſuadebo, me malum hodie maritum non eſſe, cui ſemper tam deditus fui. Ad vltimum hoc conſequar, ſi quòd audierat tacuit, non beneficium eſt, ſed fides. Hic eſt *L. Vinicius*, quo nemo ciuis Romanis in agendis cauſis præſentius habuit ingenium: quicquid longa cogitatio illi præſtituta erat, prima intentio animi dabat: ex tempore cauſas agebat, ſed non deſiderabat hinc commendationem, vt ex tempore agere videretur. De hoc eleganter dixit Diuus Auguſtus: Vnus Vinicius ingenium in numerato habet. *Hiſpo Romanus* malignè & accuſatore: Nihil, inquit, ego iſti narraueram: iſta, vt erat neceſſe, aliquid ex vultu, aliquid ex nocturnis vigilijs ſuſpicata eſt; vnde manauerit

ſeruo,

ſeruo, ſcietis. Videtis quo veniat tyrannus, non ad amicum meum, non ad ſeruum, ſed ad iſtam quæ nihil negotij habuiſſet, ſi tacuiſſet. Tua enim cauſſa tacuiſti: ſciebas te perituram, ſi confeſſa eſſes tyrannicidium: *Hybreas* dixit.

CONTROVERSIA XIV.

Pater & filius luxurioſi.

Thema. *Quidam luxuriante filio luxuriari cœpit: accuſatur à filio dementiæ. Contradicitur.*

PRO PATRE. *Porcii Latronis.* Vtriuſque tamen comparetur luxuria. Tu conſumis patrimonium patris tui: ego accuſatoris mei: nauiga, milita, peregrinare, quære adoleſcens, vtere ſenex. Accuſator meus diuerſos & inter ſe contrarios affectus habet: cupit reum damnari, crimen abſolui. *Ceſtii Pii.* Poteſt nobis conuenire: ſimiles ſumus: puta te patrem: dic quid me velis facere. Si tam bona fide frugi es, & hoc imitor. Te ego imitor, an tu me? rogo vos: ego prior cæpi; tu poſterior luxuriaris. Patrimonium inquit, computemus. Sed tu ſenex, inquit, hoc dicis: Luxuria tua ſerius cępit; citius deſinet. *Arellii Fuſci patris.* Sed tu, inquit, ſenex es: vnde ſcis te non futurum luxurioſum ſenem! Omnia à te vitia: quòd vnguento coma madet, tuum eſt: quòd laxior vſque in pedes tunica demittitur, tuum eſt. Quid eſt quòd aliud à te ſenes diſcant: quid porro, domus noſtra luxurioſos duos non capit; indulgentius te abdicare nou potui. Ecquid mihi licet ſeniles annos, meliore vita reficere; hoc nouiſſimum meum meritum eſt: ſed quòd tibi proxime impuro, pro te etiam luxurioſus factus ſum. *Fabianus* Noli pecuniam

concupiſcere: quid tibi dicam? Hæc eſt quæ auget diſcordiam, vrbes & terrarum orbem in bellum agitat, humanum genus cognatum natura, in fraudes & ſcelera mutua inſtigat: hæc eſt quæ ſenes corrumpit. Quidam ſummum bonum dixerunt voluptatem, & omnia ad corpus retulerunt: nihil eſt mihi opus præcipientibus: exemplum habeo: propoſui, quicquid tu feceris, facere: nauigabo, ſi nauigaris: militabo, ſi militaris: dic hodie quid putes melius. Sed illud excipio, ne obijcias, quòd elegeris. *Blandi.* Obijcit luxuriam propriam, & hoc dicit adoleſcens: Frugaliter vixi quamdiu frugi patrem habui; ante me deſiſte, ante me cœperas. *Blandi.* Senex luxurias: reſpondeo tibi, Adoleſcens nauigaui. Ego iam, inquit, deſij, tu nondum non miror, ſi deſiſti, prior cœperas. *Mentonis.* Quòd gaudium accepiſti, vere luxurior. *Pompeii Silonis.* Si modo emendatus eſt filius meus (ſolet enim etiam luxoria ſimulari) ſuo quiſque ordine reus ſit: Dis me ducere vxorem, ſi nouercam haberes: iam abdicatus eſſes. *Vibii Galli.* Conuiuę certe cui dicunt: Bibamus, moriendum eſt. Si intelligo, hoc nulli magis in domo dicitur, quàm mihi: Oſtende tibi luxuriam, quàm in te non videbas. Alliga me, dum te cuſtodias. *P. Aſpernatis.* Quia nihil proficiebam obiurgando, volui illam vitam ſuam oſtendere. *Iunii Othonis.* Malam cauſam haberem, ſi alium accuſatorem haberem. Malam cauſam haberem, ſi te filium non haberem.

Altera pars. Iunii Gallionis. A laudibus patris incipiam. Hic adoleſcens temperatiſſimus, & lubricum tempus ſine infamia tranſijt; duxit vxorem filium ſuſtulit, ad ætatem perduxit: iam ſenex factus eſt: niſi quòd ſibi nondum

vide-

videtur: luxuria vſque eo ſe proiecit, vt accuſetur. Senex amens,ſenex ebrius,circumdatus fertis, delibutus vnguentis,& in præteritos annos ſe retro agens, & validus in voluptatibus quaſi iuuenis exultans,nonne portentum eſt?Luxurioſus adoleſcens peccat:ſenex luxurioſus inſanit:ętates exhauriunt,vitia laſciuiunt.*Papirii Fabiani*.Nauem in portu mergit? alter ſolito tempore labitur, alter inſolito: alter alieno, alter ſuo: alter annos ſequitur; alter ſenectuti repugnat.Non eſt luxuria tua :patrem videri velimus. Non ſimulas iſta, ſed facis: nec amantem imaginaris, ſed amas: nec potantem adumbra,ſed bibis: nec dedoces diſſipare bona, ſed diſſipas. Nemo vitia quæ odit, imitatur. Quis imperator ob hoc ipſe de prelio fugit, vt bene pugnaret exercitus? quis vt ambitum comprimeret, ipſe honores marcatus eſt? quis vt ſeditionem leniret, turbauit rempublicam? Non coercet vitia, qui prouocat.

Diuiſio. *Latro* ſic diuiſit: An ob hoc accuſari pater poſſit. Hic illam vocalem quæſtionem poſuit, quàm ſolebat faſtidire. *Seleucius*. Minime ſolere patri obijci luxuriam, non magis quàm auaritiam, quàm iracundiam. Non vitia patris accuſari ſolere, ſed morbum: & ſi poſſi aliquid præter dementiam obijci patri, luxuria non poſſit. Alioquin filijs, inquit, abdicare permittis: hic de ſuo conſumit, An, ſi ob hoc pater accuſari poteſt à filio, hæc vltionum exprobatio. Si ebrietatem obijcere patri ſolet ebrius: ſi petulantiam,iniuriæ damnatus; etiam ſi ob hoc accuſari poteſt, etiam ſi à tali filio. An ſi ad caſtigandum filium hoc conſilio vſus eſt, damnandus ſit. Ait enim adoleſcens: Quolibet alio genere debuiſti me obiurgare: quid ſi adulterium vindicare vellet committendo?

Turpe eſt ſic caſtigare vitia, vt imiteris. Deinde an conſilio luxurietur. Non enim concedit hoc filius: aut, inquit, quare, ſi cæpiſti ſic emendare filium; cùm emendaueris, non deſinis? *Ceſtius pater*, patris, aiebat ſimulationem luxuriæ ſignificandam magis quàm profitendam: Ita, inquit, apparebit illum ſimulaſſe, etiamnum ſimulat: ſi deſinit ſimulare, oſtendit, iam ſibi nihil prodeſſe ea conſilia, quaſi filius emendatus ſit: emendatum autem eſſe non conceſſit, & aſſidua dixit, nihil magis ſequi interuallum hoc luxuria: etiam verè intermiſſa vitia vehementius ſurgere. *Latro* aperte putabat ſimulationem confitendam. Incipio, inquit, non tantum honeſtum ſenem, ſed prudentem defendere: ſi quòd vitium videri poterat, efficio conſilium; quare potius ſignificet, quàm dicat frugi eſſe. *Blandus* hac figura declamat filium, & pro abdicato reſpondit. *Ceſtius* aiebat, adoleſcentis partem diligentius colorandam: facere illum, rem non improbam, non ita patri remittere quòd à patre ipſi remiſſum ſit. Itaque ſic narrauit, vt ſuam quoque luxuriam imputaret patri: non ſeueram fuiſſe diſciplinam, non benè inſtitutæ domus legem, quæ poſſet adoleſcentis mores formare, & à vitijs ætatis abducere. Quodammodo, inquit, ad luxuriam à patre præmiſſus ſum. Vnguento cani madent, & comiſſator ſenex nulli nimis luxurioſus, ſed parum ſanus videtur. Merito in adoleſcentibus non omnem luxuriam vindicant: citò deſinunt. Cùm haberem luxuriæ iſtius exemplum, quæritis, quæ res mihi remedio fuerit? Ætas. Illa quæ faciebam, imputabam me non diſcere. Hanc ſenſum ipſe *Ceſtius* ſano genere dixit. Flauium Alfum auditorem ſuum, qui eandem rem laſciuius dixerat, obiur-

obiurgatur. *Flauius* hoc modo dixit, cùm deſideria deſcripſiſſet, paulatim ſe ad frugalitatem rediſſe, & odio ſibi vitium factum. Hoc fuit, inquit, quare deſinerem. Sentiebam, inquit, me ſenem fieri. *Ceſtius* hoc aiebat dulcius quidem, ſed corrupit & vnam ſententiam. Incredibile eſt, inquit, cùm iuuenis ſit ſenſiſſe ſe ſenem fieri: & noluiſſe videri tam diu luxuriatum, donec ſentiret ſe ſenem fieri. *Fuſcus Arellius* dixit: Non accuſaturus patrem, ſed me defenſurus ſum, ne aliena luxuriet mea laudatio. Conſilio luxuriantem filium iſtum emendo. Superuacuum in narratione hunc colorem habuit: ſubito furore collapſam patri mentem, meretricem dependentem collo ſenis, & cùm riualibus rixas, & paraſitorum circumfuſam regi turbam, & cùm riualibus rixas, & ebrietati nocturnæ additum diem. Putaui initio & ego conſilium eſſe, non morbum: deſinet luxuriari: deſinet, inquam, ſi propter me cęptis. Permanet in iuuenilibus vitiis: hoc turpius luxurioſus, quo diutius. Quid faciam? ſi ſuo more emendare patrem volo, luxuriandum eſt. *Silo Pompeius* patronum adoleſcenti dedit: quòd non putabat in accuſatoris perſona Latro faciendum, vt aliquis per patronem accuſaret patrem. *Rufus Vibius*. Feſtiuum ſenem, qui in honorem filij ſui adoleſcentis ebrius ſit. Jn narratione hoc vſus eſt colore: ſolutum patrem, iam mentem eius labentem laudare cæpiſſe luxuriam: dicerem eſſe felicius, ſi his, qui ſibi amare permitterent, neceſſarium, tantum habere; quantum acceperant: obiurgarent interim, quaſi non commemorent. Ruſticum, inquit, iuuenem, præmatura ſeueritas non eſt frugalitas, ſed triſtitia. Quid tu ſenex facies? non creditis hæc

illum dixiſſe, qui dum vitia etiam obiurgare vult luxuriatur? *Argentarius* hoc colore declamauit: Duo luxuriantur vna in domo; alter iuuenis, alter ſenex; alter filius, alter pater; vterque licenti cultu per publicum incedit. Alter vobis ait; Hoc conceſſum ætati. Vtor, & iuuenili lege fungor; id facio, quòd Pater meus fecit, cùm iuuenis eſſet; negabit? bona ergo ætate cępit ſimul primum hoc tirocinium adoleſcentiæ, quaſi debitum ac ſolenne perſoluere. Reuertar ad bonos mores qui qualem cauſam habeant, videritis. Faciant etiam, ſi non quid oportet fieri, at quòd ſolet; Alter ait; Scio me nouum ciuitatis miraculum, incedere luxurioſum ſenem; ſed hoc caſtigandi genus commouere viſum. Vt emendaret filium, ipſe peccare cœpit; at ſi auus viueret, nemo in domo luxurioſus non eſſet, tres luxurioſi fuiſſetis.

A parte patris, *Glycon Spiridion* dixit; εἴτην ἀρχὴν δαπανῶ, σὺ δ᾽ οὐ ἐρᾷς πάνυ. *Agrotas Maſſilienſis* longe liuidiorem ſententiã dixit, quàm ceteri Gręci declamatores, qui in hac controuerſia tamquam riuales rogari ſunt. Dicebat autem Agrotas inculta, vt ſcires illum inter Græcos non fuiſſe, ſententijs fortibus, vt ſcires illum inter Romanos fuiſſe. Sententia quæ laudatur hęc fuit; ἐπὶ τῆς ἀσωτίας τούτῳ διαφωνοῦμεν· σὺ μὲν δαπανᾷς ἡδόμενος, ἐγὼ δὲ δαπανώμενος. *Damus Scombrus*: ζῆτε μὲν, ἤνεν δέοντι ἀνασωτεύῃ. *Diocles Cariſtius* αἱ δ᾽ ἄξω ῥυσῶσαι σάρκες εἰς μηδὲν μεταβάλλοντα. *Hermagoras* raras ſententias dicebat, ſed argutas, & quæ auditorem diligentem penitus afficerent, ſecurum, & negligentem tranſcurrerent. In hac controuerſia dixit; ὦ τύχης δεινῆς ταῦ-

τα

τα ἐπιτάττοντες ἀλλήλοις ἐποιοῦμεν. *Barbarus* dixit vulgarem ſenſum ſatis vulgariter: Γηράσῃ, τέκνον, ὅτι νοῦς ἂν πάθῃ τι, ἀναχύνει. Elegantius hoc compoſuit *Hiſpo Romanus*. Placet vobis frugalitas mea, quòd patrimonium ſeruo, quòd acquiſiui, vxorem mature duxi, ſemper dilexi, quòd ad omnem me tuam fabulam præſtiti. Illud affirmo, nihil tota vita frugalius feci. Rem ab omnibus dictam celeberrime *Syriacus Vallius* dixit: Fili, quando vis, deſinamus.

CONTROVERSIA XV.

Peregrinus negotiator.

Thema. *Quidam, cùm habere formoſam vxorem peregre profectus eſt: in viciniam mulieris peregrinus mercator commigrauit: ter illam appellauit de ſtupro, adiecit precos, negauit illa: deceſſit mercator: teſtamento omnibus bonis heredem eam reliquit, & adiecit elogion,* Quia pudica comperi, *adit hereditatem: redit maritus, accuſat adulterij ex ſuſpicione.*

CONTRA VXOREM. *Porcii Latronis*. Quamquam eo prolapſi mores iam ſunt, vt nemo ad ſuſpicanda adulteria nimium credulus videri poſſit: tamen ego adeò longè ab eo vitio ſemper fui, vt etiam timeam, ne quis in me aut nimiam patientiam, aut nimium ſtuporem arguat, quòd feram querelam detuli. Non accuſo adulteram, niſi diuitem factam; ex ea domo ieam protraho, in qua iam nihil meum eſt; cùm ego tamdiù peregrinatus ſim, nullum periculum terra marique fugerim, plus iſta intra vnam viciniam, quàm ego toto mari, quæſiuit. Poſt tantos impudicitiæ quæ-

ſtus, ſi tacere poſſum, confitendum habeo, hac me cauſſa abfuiſſe, vt in acceſſione patrimonij peregrinando cùm vxore certamen. Illud, Iudices mihi tormentum eſt, quod notata iudicio veſtro, vt multiplicatam dotem perdat; plus tamen ex quæſtu habet, plus habitura eſt, quam quantum damnatæ perdendum eſt. Tantum in iſtam diues amator effudit, vt poſt pœnam quoque expediat fuiſſe adulteram. Quæ præceperim vxori proficiſcens, ſcio: cetera quemadmodum adoleſcens formoſus, diues, ignotus, in vicinam formoſæ, & abſentia viri nimium liberæ mulieris commigrauerit, quemadmodum aſſidua ſocietate quotidianæ per diem noctemque libidinis exhauſtis viribus perierit, interrogare rumorem. Vos interrogo, Iudices, quid officij mei fuerit. Poteram ego ſaluo pudore meo nihil de hereditate ſuſpicari, in qua etiamnum auctor ab vxore dictus ſum? Veni, nihil aliud quàm vt fortunam meam quæreret: nam cauſam melius vos noſtis. Tempus eſt, Iudices, de vxore & marito credi, mulierem tam formoſam amari potuiſſe. Pudica ſorte ſic amari, ne ſolicitaretur, potui. Neque eſt quod dicat; Non in meo iſtud arbitrio poſitum. Erratis vos, Iudices, ſi non maritum ad ſollicitandam matronam putatis irritamentum, ſpem corrumpendi, quamuis facilem, quamuis amabilem ſexum. Si tantum in formoſa ſperari poteſt, quantum placere poteſt, omnes formoſæ in ſe vniuerſos populo conuerterent. Matrona quæ ſe aduerſus ſollicitantes auiam volet, prodeat in tantum ornata, ne immunda ſit: habeat comites eius ætatis qui impudicos, ſi nihil aliud verecundia annorum remoueant: ferat iacentes in terram oculos: aduerſus officioſum ſalutatorem

rem inhumana potius quam inuerecundia ſit: etiam in neceſſariam reſultandi vicem multo rubore confuſa, longe ante impudicitiam neget ore, quam verbo: in hic ſeruandæ integritatis cuſtodia nulla libido irrumpet. Prodite mihi fronte in omne lenocinium compoſita, paulo obſcenius quam poſita veſte nudæ, exquiſito in omnes facetias ſermone, tantum non vltro blandientes, vt quiſquis viderit, non metuam accedere; Deinde miramini, ſi, cum tot argumentis pudicitiam proſcripſerit, cultu, inceſſu, facie, aliquis repertus eſt, qui incurreret, & reti adulteræ ſe non ſubduceret. Internuntium, puro ſollicitantis ſe, arripi & denudari iuſſit, flagella & verbera, & omne genus cruciatus popoſcit, in plagis determini mancipij vix imbecillitatem muliebris manus continuit. Nemo ſic negantem iterum rogat. Quotiens, quod non vna peregrinareris, queſta es? apud quem indignata es? Abunde in argumentum pudicitiæ profuturum putas, ſi ſtuprum tantum negaueris, quod plerumque etiam impudiciſſima, ſpe vberioris premij, de induſtria ſimulat. Quando de iniuria tua viro ſcripſiſti, & ne in occaſionem ſimilis iniuriæ ſolitudo tua pateret, maturiorem reditum rogaſti; & quanto decentius contumeliam penetralium memorum vxoris epiſtola, quam teſtamento ſollicitatoris, cognoſcerem? Miſerrimus omnis ſæculi maritus, ſic contempta abſentia mea, etiam nunc iniuriam meam neſcirem, ſi, qui fecerat, tacere voluiſſe. Totiens ſollicitatem in iſtam faciem qua placere poteras, conuertiſti. Non omne ornamentum, velluti cauſam talis iniuriæ, execrata es? Quod proximum eſt à promittente, rogata ſtuprum, taces. Inſpicite adulteri cenſum ex eo impune, ſi quod

adulteris edidit, ſi eſt aliquid quod non erit. Quid ſingillatim omnia percenſeo? quicquid ego non emi in mundo tibi miſer, vt maritus, cùm omni cenſu meo inter munera adulteri lateo; *Sola mihi heres eſto*. Quid ita? habes inquit; ſcripſit cauſas; quia cum ſemel appellaſſem, cum iterum, cum tertio; non corrupi. O vos nimium felices, & aureo, quod aiunt, ſæculo natos, ſi etiam qui impudicas quærunt pudicis honorant! Omnium bonorum meorum, omnis pecuniæ meæ ſola heres eſto, quia corrumpi non potuit, quia tot ſollicitationibus expugnari non potuit, quia tam fideliter pudicitiam cuſtodiuit. Tace pauliſper nomen auctoris: nunquid non teſtamenrum viri credetur? nullam eſſe in vxore ſuſpicatur infamiam inter mutuum eius amorem, aut certe ita creditum; iam moriturus tabellas occupare; ſi vultis cum muneribus meis imponere, elogium ex teſtamento adulteri petendum eſt. *Sola heres eſto*: quamuis aliena, quamuis ignota; tãtum quia pudica, quia incorrupta eſt. Quid: iſti tam cenſorio adultero non mater eſt? non ſoror non propinqua? aut nulla earum pudica eſt? Idcirco ſcilicet, cum tantis diuitijs peregrinas vrbes in honorem pudicitiæ incognitæ perambulabat. Illic vbi natus eſt, nulla pudica erat: at illic vbi negotiatus, quia nulla non proſtituta erat, vacuo teſtamento pudica heres per errorem quæſita eſt. Ego adulteram arguo, quam in matrimonium recepi, qui communeis ex illa liberos precatus ſum, qui pudicam libentiſſime crederem. Adeone iam ad omnem patientia ſæculi mos abijt, vt aduerſus querimoniam viri vxor alieno teſte defendatur? At hercules aduerſus externorum quidem opiniones ſpecioſiſſimum patrocinium

erat

erat; *Ego viro placeo.* At ego,ſi hunc morem inſcribendi reſpicitis, in conſpectu veſtro ita ſcribam: *Vxor mea heres eſto; quòd peregrinante me adamata eſt, quòd heres ab adoleſcente alieno, ne libidinoſo relicta eſt, quòd tam infamem hereditatem adiit*. A duobus vos teſtamentis in conſilium mitto; vtrum ſecuturi eſtis? quo ad adultero abſoluitur, an quo damnatur à viro? Magnus pudicitiæ fructus eſt, pudicam credi; & aduerſus omnes illecebras atque omnia delinimenta muliebris ingenij, eſt veluti ſolum ac firmamentum in nullam incidiſſe fabulam; nouos fortaſſe, non in omnium æſtimationem occurrere; & horrenda multa, deinde ac varia daturus experimenta; fœmina quæ damnum pudicitiæ * qui vis eſt, atque curandus eſt, eſſe ac videri pudicam.

Certa deſunt. Quæ ſeruuntur, ſumpta ſunt ex Epitome.

Muliebrum vitiorum fundamentum auaritia eſt. Quæ poteſt non timere opinionem adulteri, poteſt non timere adulterium. Ex omni rupe conchylium trahitur, quo veſtis cruentetur. Infelices ancillarum greges laborant, vt adultera tenui veſte perſpicua ſit, & nihil in corpore vxoris ſuæ plus maritus, quàm quilibet alienus peregrinuſque agnouerit. Fruſtra æſtimabo eſſe indicia, ſi tantum qui rogat, comperit pudicam. Omnes te impudicam loquuntur, pudicam tantum vnus, & peregrinus. Cui plus laudator quàm accuſator nocet. Vxorem meam nuſquam audiui pudicam, niſi in adulteri elogio. Deijce in terram oculos, & aures tuos externorum vocibus claude. Si quiſque pro te neget. Pudicam ille dixit, ego impudicam. Pu-

to,

Vobiſcum, Iudices, loquor. * *

DIVISIO. Controuerſia hæc, reum facere primum ſi materia patitur. Non accepi quidem, & reddidi: aut accepi quidem, ſed non potui reddere, aut iſta nouiſſima non facere. Non quiſquis non reddidit beneficium, ingrati tenetur: animus æſtimandus eſt non reddentis. *Pollio Aſinius* aiebat, numquam tentandas eſſe quæſtiones primam manifeſto obtinere poſſe, qua negamus nos beneficium accepiſſe. Perit tota cauſa, niſi in hoc vicit. Apparet enim ingratum eſſe, qui ne fatetur quidem ſe accepiſſe beneficium. *Gallio* noſter putat, quotiens poſſit, hoc auferendum aduerſario: quoties non poſſit, concupiſcendum: quotiens ne hoc quidem poſſit, tranſeundum, quaſi donemus, & poſſimus quidem facere controuerſiam, ſed nolimus. Idem Attico Vipſanio Apollodori diſcipulo placuit. Hoc illi amplius. Quotiens non potuerimus, aiebat, an beneficium acceperimus, controuerſiam facere, hoc modo faciamus, non eſſe tam magnum, quàm ille dicat: ſicut in criminibus facimus, quotiens negare non poſſumus, eſſe quidem crimen illud fatemur, ſed leuiore pæna dignum, quàm accuſator arguat. *Latro* in hac controuerſia non dubitabat facere primam quęſtionem, an beneficium dederit: hoc in hęc diuiſit: Etiam ſi ſciſti de tyrannicidio viri, nec indicaſti, non eſt beneficium, ſcelus non facere: deinde ne ſciſti quidem: non enim tibi indicaui, nec tam magnum conſilium, virilibus quoque animis graue, commiſi muliebri garrulitati: quæ id ſolum poteſt tacere, quòd neſcit. Etiam ſi dedit beneficium, an receperit. Occidi tyrannum, libertatem mihi, tibi vltionem reddidi pleniſſimam: perſecutus ſum nefarium ho-

hoſtem, illic occidi vbi torſerat. Dices me reip. cauſa feciſſe & tu reip. cauſa tacuiſti. Tutus ſit, quod lege fecerit. Deinde vltima æquitatis tractatio. An, quod fecit, facere debuit. Hoc diuiſit in hæc duo: An iam certam ſterilitatem vxoris bonæ ferre debeat: an ne ſterilis quidem pro certo ſit.) Noui declamatores Poſmos ** cum Apollodoro, qui reus veneficij fuit, & à Pollione Aſinio defenſus, damnatus Maſſiliæ docuit, & hanc quæſtionem fecerunt in hanc controuerſiam, An inter viros & vxores data beneficia, ingrati lege teneantur. Non eſt beneficium, ſed officium, facere quod debeas: vt, ſi filius patri ſe dicat beneficium dare. Hanc queſtionem fecit & Gallio noſter. *Blaudus* in vltima parte controuerſiæ, qua de Republica diſputatur, quæſtionem fecit, An quinquennium numerari debeat excepta tyrannide: illud tempus non debere imputari quaſi ſterili, quo matres etiam editos partus abominatæ ſunt: illud tempus imputatus fœminis in Repub. quando pariunt, non plus tyranno. Huic ſubiecit, An etiam, ſi & alijs imputari tempus tyrannidis ſolet, huic non debeat. *Latro* ex ſuo * more has non quæſtiones putabat, ſed membra illius vltimæ partis, ex æquitatis quæſtione pendentia. An ſterilis quidem, altius repeti: an non quæcunque quinquennio non peperit, ſterilis eſt. Quid enim ſi vir alicuius abfuerit toto pene quinquennio in peregrinatione? viro imputabitur. Quid ſi vir ægrotauerit? quid ſi maritus euiratus inutilis in concubitu vxoris ſuę iacuiſſet, imputaturus fuit? quinquennio, quæritis, quare non peperit? tyrannus erat. Nemo non cùm parentibus ſuis querebatur, quòd natus eſſet. Hæc, quod torta eſt, hæc quod mari-

tus

hanc ſubtilitatem actionis non probabat in Latrone, ſed aſſentiri dicebat, ideò quæſtiones tractandas per ſe eſſe, ſi hæc mulier iniuſti repudij ageret, non ingrati. Ita non quæritur an legitime, ſed an ingrate dimiſſa ſit; itaque in æquitatis tractationem cadunt, etiam quę iuris ſunt. Nam cùm quæritur; An potuerit hæc dimitti, etiam ſi licuit; apparet, quòd vtique non oportuit, ſi ne licuit quidem. *Albutius* decentiſſime fecit: ſolebat enim fere in aliquas figuras declamationem deſcribere, & priùs egit iniuſti repudijt, deinde ingrati: in quibus putat eſſe an vllum beneficium viro contulerit, à quo tamquam inique dimiſſa. Hic omnes quæſtiones ad ſterilitatem & æſtimationem quinquennij pertinentes libere tractauit, deinde tranſijt in ingrati accuſationem.

Color Ceſtius pro viro introduxit colorem. Quo tempore vxor torta eſt, nihil adhuc de tyrannicidio cogitabam: poſteà cogitaui, & hæc ipſe cogitandi cauſa fuit vxoris vltio. Vtrumque ſecutum eſt, vt illa marito inſolentiam imputare non poſſet, maritus illi tyrannicidium poſſet. *Latro* dixit: ſi iam tum de tyrannicidio cogitaſſem, vxori non indicaſſem *Fabianus Philoſophus* colorem magis bono viro conuenientem introduxit, quàm oratori callido. Dixit enim, & cogitaſſe tyrannicidium, & vxori indicaſſe: & illam tum quidem feciſſe, quòd probam fœminam facere oportuit; nunc peccare, quòd putet beneficium eſſe, rectè facere. Hic color illi & illa parte profuiſſet: Si beneficium putas te dediſſe, quòd tyrannicidium non prodidiſti: ego prior dedi, qui tibi tyrannicidium credidi, repudium ex tuo: quo vis liberorum cupiditatem, quo ſemper vti tamquam vir eius debuiſ-

buiſſet poſteà magis tamquam tyrannicida. *L. Vinicius*, *Vinicii frater*. Fabiam colorem valdè probabat, & aiebat, onerari vxorem vno modo poſſe, ſi nihil vnquam ſecretum ab illa maritus habuiſſet. Si dixerit, inquit, poſt tormenta ſe de tyrannicidio cogitaſſe, tum tyrannicidium vxori melius deberi meruit, ſi torta tyrannicidam fecit, quàm ſi tacuiſſet. Apparet, & aliquid de tyrannicidio cogitatum, de quo tyrannus vſque eo ſuſpicatus eſt, vt toqueret. Dixerit cogitaſſe, quidem ſe de tyrannicidio ante tormenta, ſed vxori non iudicaſſet: augebir vxoris beneficium. Liberius niſi enim potuit, ait, tyrannicidium indicare, quòd illi commiſſum non erat. Potuit enim vxor, etiam non iudicante marito, tam magni conſilij molitionem deprehendere! At ſi hunc colorem Fabiam ſequor, mutam efficaciam. Si olim de tyrannicidio cogitaui, honeſtiór ſum vetus tyrannicida: & non priuatis, ſed publicis malis ad vltionem impulſus. Si, cùm cogitarem, non celaui vxorem: facilius perſuadebo, me malum hodie maritum non eſſe, cui ſemper tam deditus fui. Ad vltimum hoc conſequar, ſi quòd audierat tacuit, non beneficium eſt; ſed fides. Hic eſt *L. Vinicius*, quo nemo ciuis Romanis in agendis cauſis præſentius habuit ingenium: quicquid longa cogitatio illi præſtituta erat, prima intentio animi dabat: ex tempore cauſas agebat, ſed non deſiderabat hinc commendationem, vt ex tempore agere videretur. De hoc eleganter dixit Diuus Auguſtus: Vnus Vinicius ingenium in numerato habet. *Hiſpo Romanus* malignè & accuſatore: Nihil, inquit, ego iſti narraueram: iſta, vt erat neceſſe, aliquid ex vultu, aliquid ex nocturnis vigilijs ſuſpicata eſt; vnde manauerit

ſeruo,

ſeruo, ſcietis. Videtis quo veniat tyrannus, non ad amicum meum, non ad ſeruum, ſed ad iſtam quæ nihil negotij habuiſſet, ſi tacuiſſet. Tua enim cauſſa tacuiſti: ſciebas te perituram, ſi confeſſa eſſes tyrannicidium: *Hybreas* dixit.

CONTROVERSIA XIV.

Pater & filius luxurioſi.

Thema. *Quidam luxuriante filio luxuriari cœpit: accuſatur à filio dementiæ. Contradicitur.*

PRO PATRE. *Porcii Latronis.* Vtriuſque tamen comparetur luxuria. Tu conſumis patrimonium patris tui: ego accuſatoris mei: nauiga, milita, peregrinare, quære adoleſcens, vtere ſenex. Accuſator meus diuerſos & inter ſe contrarios affectus habet: cupit reum damnari, crimen abſolui. *Ceſtii Pii.* Poteſt nobis conuenire: ſimiles ſumus: puta te patrem: dic quid me velis facere. Si tam bona fide frugi es, & hoc imitor. Te ego imitor, an tu me? rogo vos: ego prior cæpi: tu poſterior luxuriaris. Patrimonium inquit, computemus. Sed tu ſenex, inquit, hoc dicis: Luxuria tua ſerius cępit: citius deſinet. *Arellii Fuſci patris.* Sed tu, inquit, ſenex es: vnde ſcis te non futurum luxurioſum ſenem! Omnia à te vitia: quòd vnguento coma madet, tuum eſt: quòd laxior vſque in pedes tunica demittitur, tuum eſt. Quid eſt quòd aliud à te ſenes diſcant? quid porro, domus noſtra luxurioſos duos non capit; indulgentius te abdicare non potui. Ecquid mihi licet ſeniles annos, meliore vita reficere, hoc nouiſſimum meum meritum eſt: ſed quòd tibi proxime impuro, pro te etiam luxurioſus factus ſum. *Fabianus* Noli pecuniam

concupiſcere: quid tibi dicam? Hæc eſt quæ auget diſcordiam, vrbes & terrarum orbem in bellum agitat, humanum genus cognatum natura, in fraudes & ſcelera mutua inſtigat: hæc eſt quæ ſenes corrumpit. Quidam ſummum bonum dixerunt voluptatem, & omnia ad corpus retulerunt: nihil eſt mihi opus præcipientibus: exemplum habeo: propoſui, quicquid tu feceris, facere: nauigabo, ſi nauigaris: militabo, ſi militaris: dic hodie quid putes melius. Sed illud excipio, ne obijcias, quòd elegeris. *Blandi.* Obijcit luxuriam propriam, & hoc dicit adoleſcens: Frugaliter vixi quamdiu frugi patrem habui; ante me deſiſte, ante me cęperas. *Blandi.* Senex luxurias: reſpondeo tibi, Adoleſcens nauigaui. Ego iam, inquit, deſij, tu nondum non miror, ſi deſiſti, prior cœperas. *Mentonis.* Quòd gaudium accepiſti, vere luxurior. *Pompeii Silonis.* Si modo emendatus eſt filius meus (ſolet enim etiam luxoria ſimulari) ſuo quiſque ordine reus ſit. Dis me ducere vxorem, ſi nouercam haberes: iam abdicatus eſſes. *Vibii Galli.* Conuiuę certe cui dicunt: Bibamus, moriendum eſt. Si intelligo, hoc nulli magis in domo dicitur, quàm mihi: Oſtende tibi luxuriam, quàm in te non videbas. Alliga me, dum te cuſtodias. *P. Aſpernatis.* Quia nihil proficiebam obiurgando, volui illam vitam ſuam oſtendere. *Iunii Othonis.* Malam cauſam haberem, ſi alium accuſatorem haberem. Malam cauſam haberem, ſi te filium non haberem.

Altera pars. Iunii Gallionis. A laudibus patris incipiam. Hic adoleſcens temperatiſſimus; & lubricum tempus ſine infamia tranſijt; duxit vxorem filium ſuſtulit, ad ætatem perduxit: iam ſenex factus eſt: niſi quòd ſibi nondum vide-

videtur: luxuria vſque eo ſe proiecit, vt accuſetur. Senex amens, ſenex ebrius, circumdatus fertis, delibutus vnguentis, & in præteritos annos ſe retro agens, & validus in voluptatibus quaſi iuuenis exultans, nonne portentum eſt? Luxurioſus adoleſcens peccat: ſenex luxurioſus inſanit: ętates exhauriunt, vitia laſciuiunt. *Papirii Fabiani.* Nauem in portu mergit? alter ſolito tempore labitur, alter inſolito: alter alieno, alter ſuo: alter annos ſequitur; alter ſenectuti repugnat. Non eſt luxuria tua: patrem videri velimus. Non ſimulas iſta, ſed facis: nec amantem imaginaris, ſed amas: nec potantem adumbra, ſed bibis: nec dedoces diſſipare bona, ſed diſſipas. Nemo vitia quæ odit, imitatur. Quis imperator ob hoc ipſe de prælio fugit, vt bene pugnaret exercitus? quis vt ambitum comprimeret, ipſe honores mercatus eſt? quis vt ſeditionem leniret, turbauit rempublicam? Non coercet vitia, qui prouocat.

Diuiſio. *Latro* ſic diuiſit: An ob hoc accuſari pater poſſit. Hic illam vocalem quæſtionem poſuit, quàm ſolebat faſtidire. *Seleucinus.* Minime ſolere patri obijci luxuriam, non magis quàm auaritiam, quàm iracundiam. Non vitia patris accuſari ſolere, ſed morbum: & ſi poſſi aliquid præter dementiam obijci patri, luxuria non poſſit. Alioquin filijs, inquit, abdicare permittis: hic de ſuo conſumit, An, ſi ob hoc pater accuſari poteſt à filio, hæc vltionum exprobatio. Si ebrietatem obijcere patri ſolet ebrius: ſi petulantiam, iniuriæ damnatus: etiam ſi ob hoc accuſari poteſt, etiam ſi à tali filio. An ſi ad caſtigandum filium hoc conſilio vſus eſt, damnandus ſit. Ait enim adoleſcens: Quolibet alio genere debuiſti me obiurgare: quid ſi adulterium vindicare vellet committendo?

obiurgatur. *Flauius* hoc modo dixit, cùm deſideria deſcripſiſſet, paulatim ſe ad frugalitatem rediſſe, & odio ſibi vitium factum. Hoc fuit, inquit, quare deſinerem. Sentiebam, inquit, me ſenem fieri. *Ceſtius* hoc aiebat dulcius quidem, ſed corrupit & vnam ſententiam. Incredibile eſt, inquit, cùm iuuenis ſit ſenſiſſe ſe ſenem fieri: & noluiſſe videri tam diu luxuriatum, donec ſentiret ſe ſenem fieri. *Fuſcus Arellius* dixit: Non accuſaturus patrem, ſed me defenſurus ſum, ne aliena luxuriet mea laudatio. Conſilio luxuriantem filium iſtum emendo. Superuacuum in narratione hunc colorem habuit: ſubito furore collapſam patri mentem, meretricem dependentem collo ſenis, & cùm riualibus rixas, & paraſitorum circumfuſam regi turbam, & cùm riualibus rixas, & ebrietati nocturnæ additum diem. Putaui initio & ego conſilium eſſe, non morbum: deſinét luxuriari: deſinet, inquam, ſi propter me cęptis. Permanet in iuuenilibus vitiis: hoc turpius luxurioſus, quo diutius. Quid faciam? ſi ſuo more emendare patrem volo, luxuriandum eſt. *Silo Pompeius* patronum adoleſcenti dedit: quòd non putabat in accuſatoris perſona Latro faciendum, vt aliquis per patronem accuſaret patrem. *Rufus Vibius.* Feſtiuum ſenem, qui in honorem filij ſui adoleſcentis ebrius ſit. Jn narratione hoc vſus eſt colore: ſolutum patrem, iam mentem eius labentem laudare cæpiſſe luxuriam: dicerem eſſe felicius, ſi his, qui ſibi amare permitterent, neceſſarium, tantum habere; quantum acceperant: obiurgarent interim, quaſi non commemorent. Ruſticum, inquit, iuuenem, præmatura ſeueritas non eſt frugalitas, ſed triſtitia. Quid tu ſenex facies? non creditis hæc

illum dixiſſe, qui dum vitia etiam obiurgare vult luxuriatur? *Argentarius* hoc colore declamauit: Duo luxuriantur vna in domo; alter iuuenis, alter ſenex; alter filius, alter pater; vterque licenti cultu per publicum incedit. Alter vobis ait; Hoc conceſſum ætati. Vtor, & iuuenili lege fungor; id facio, quòd Pater meus fecit, cùm iuuenis eſſet; negabit? bona ergo ætate cępit ſimul primum hoc tirocinium adoleſcentiæ, quaſi debitum ac ſolenne perſoluere. Reuertar ad bonos mores qui qualem cauſam habeant, videritis. Faciant etiam, ſi non quid oportet fieri, at quòd ſolet; Alter ait; Scio me nouum ciuitatis miraculum, incedere luxurioſum ſenem; ſed hoc caſtigandi genus commouere viſum. Vt emendaret filium, ipſe peccare cœpit; at ſi auus viueret, nemo in domo luxurioſus non eſſet, tres luxurioſi fuiſſetis.

A parte patris, *Glycon Spiridion* dixit; εἶτ' ἣν ἀρχὴν δαπανῶ, σὺ δ' οὐ ἐρᾷς; πάνυ. *Agrotas Maſſilienſis* longe liuidiorem ſententiā dixit, quàm ceteri Gręci declamatores, qui in hac controuerſia tamquam riuales rogari ſunt. Dicebat autem Agrotas inculta, vt ſcires illum inter Græcos non fuiſſe, ſententijs fortibus, vt ſcires illum inter Romanos fuiſſe. Sententia quæ laudatur hęc fuit; ἐπὶ τῆς ἀσωτίας τούτῳ διαφωνοῦμεν· σὺ μὲν δαπανᾷς ἡδόμενος, ἐγὼ δὲ δακρύμενος. *Damus Scombrus*: οὕτε μὲν, ἤτω δέοντι ἀνασωτεύῃ. *Diocles Cariſtius* αἴδ' ἔξω ῥυπῶσαι σάρκες εἰς μηδὲν μεταβάλλοντα. *Hermagoras* raras ſententias dicebat, ſed argutas, & quæ auditorem diligentem penitus afficerent, ſecurum, & negligentem tranſcurrerent. In hac controuerſia dixit; ὦ τύχης δεινῆς ταῦ-

τα

τα ἐπιτάττοντες ἀλλήλοις ἐποιοῦμεν. *Barbarus* dixit vulgarem ſenſum ſatis vulgariter: Γυνὴ, τέκνον, ὅτι νῦν ἂν πάθῃ τι, ἀναχωρεῖ. Elegantius hoc compoſuit *Hiſpo Romanus*. Placet vobis frugalitas mea, quòd patrimonium ſeruo, quòd acquiſiui, vxorem mature duxi, ſemper dilexi, quòd ad omnem me tuam fabulam præſtiti. Illud affirmo, nihil tota vita frugalius feci. Rem ab omnibus dictam celeberrime *Syriacus Vallius* dixit: Fili, quando vis, deſinamus.

CONTROVERSIA XV.

Peregrinus negotiator.

Thema. *Quidam, cùm habere formoſam vxorem peregre profectus eſt: in viciniam mulieris peregrinus mercator commigrauit: ter illam appellauit de ſtupro, adiecit precos, negauit illa: deceſſit mercator: teſtamento omnibus bonis heredem eam reliquit, & adiecit elogion,* Quia pudica comperi, *adit hereditatem: redit maritus, accuſat adulterij ex ſuſpicione.*

CONTRA VXOREM. *Porcii Latronis.* Quamquam eo prolapſi mores iam ſunt, vt nemo ad ſuſpicanda adulteria nimium credulus videri poſſit: tamen ego adeò longè ab eo vitio ſemper fui, vt etiam timeam, ne quis in me aut nimiam patientiam, aut nimium ſtuporem arguat, quòd feram querelam detuli. Non accuſo adulteram, niſi diuitem factam; ex ea domo ream protraho, in qua iam nihil meum eſt; cùm ego tamdiù peregrinatus ſim, nullum periculum terra marique fugerim, plus iſta intra vnam viciniam, quàm ego toto mari, quæſiuit. Poſt tantos impudicitiæ quæ-

ſtus, ſi tacere poſſum, confitendum habeo, hac me cauſſa abfuiſſe, vt in acceſſione patrimonij peregrinando cùm vxore certamen. Illud, Iudices mihi tormentum eſt, quod notata iudicio veſtro, vt multiplicatam dotem perdat; plus tamen ex queſtu habet, plus habitura eſt, quam quantum damnatæ perdendum eſt. Tantum in iſtam diues amator effudit, vt poſt pœnam quoque expediat fuiſſe adulteram. Quæ præceperim vxori proficiſcens, ſcio: cetera quemadmodum adoleſcens formoſus, diues, ignotus, in vicinam formoſæ, & abſentia viri nimium liberæ mulieris commigrauerit, quemadmodum aſſidua ſocietate quotidianæ per diem noctemque libidinis exhauſtis viribus perierit, interrogare rumorem. Vos interrogo, Iudices, quid officij mei fuerit. Poteram ego ſaluo pudore meo nihil de hereditate ſuſpicari, in qua etiamnum auctor ab vxore dictus ſum? Veni, nihil aliud quàm vt fortunam meam quereat: nam cauſam melius vos noſtis. Tempus eſt, Iudices, de vxore & marito credi, mulierem tam formoſam amari potuiſſe. Pudica forte ſic amari, ne ſolicitaretur, potui. Neque eſt quod dicat; Non in meo iſtud arbitrio poſitum. Erratis vos, Iudices, ſi non maritum ad ſollicitandam matronam putatis irritamentum, ſpem corrumpendi, quamuis facilem, quamuis amabilem ſexum. Si tantum in formoſa ſperari poteſt, quantum placere poteſt, omnes formoſæ in ſe vniuerſos populo conuerterent. Matrona, quæ ſe aduerſus ſollicitantes auiam volet, prodeat in tantum ornata, ne immunda ſit: habeat comites eius, ętatis qui impudicos, ſi nihil aliud verecundia annorum remoueant: ferat iacentes in terram oculos: aduerſus officioſum ſalutato-

rem

rem inhumana potius quam inuerecundia ſit: etiam in neceſſariam reſultandi vicem multo rubore confuſa, longe ante impudicitiam neget ore, quam verbo: in hic ſeruandæ integritatis cuſtodia nulla libido irrumpet. Prodite mihi fronte in omne lenocinium compoſita, paulo obſcenius quam poſita veſte nudæ, exquiſito in omnes facetias ſermone, tantum non vltro blandientes, vt quiſquis viderit, non metuam accedere; Deinde miramini, ſi, cum tot argumentis pudicitiam proſcripſerit, cultu, inceſſu, facie, aliquis repertus eſt, qui incurreret, & reti adulteræ ſe non ſubduceret. Internuntium, puro ſollicitantis ſe, arripi & denudari iuſſit, flagella & verbera, & omne genus cruciatus popoſcit, in plagis determini mancipij vix imbecillitatem muliebris manus continuit. Nemo ſic negantem iterum rogat. Quotiens, quod non vna peregrinareris, queſta es? apud quem indignata es? Abunde in argumentum pudicitiæ profuturum putas, ſi ſtuprum tantum negaueris, quod plerumque etiam impudiciſſima, ſpe vberioris premij, de induſtria ſimulat. Quando de iniuria tua viro ſcripſiſti, & ne in occaſionem ſimilis iniuriæ ſolitudo tua pateret, maturiorem reditum rogaſti; & quanto decentius contumeliam penetralium memorum vxoris epiſtola, quam teſtamento ſollicitatoris, cognoſcerem? Miſerrimus omnis ſæculi maritus, ſic contempta abſentia mea, etiam nunc iniuriam meam neſcirem, ſi, qui fecerat, tacere voluiſse. Totiens ſollicitatem in iſtam faciem qua placere poteras, conuertiſti. Non omne ornamentum, velluti cauſam talis iniuriæ, execrata es? Quod proximum eſt à promittente, rogata ſtuprum, tacet. Inſpicite adulteri cenſum ex eo impune, ſi quod

adulteris edidit, ſi eſt aliquid quod non erit. Quid ſingillatim omnia percenſeo? quicquid ego non emi in mundo tibi miſer, vt maritus, cùm omni cenſu meo inter munera adulteri lateo; *Sola mihi heres eſto*. Quid ita? habes inquit; ſcripſit cauſas; quia cum ſemel appellaſſem, cum iterum, cum tertio; non corrupi. O vos nimium felices, & aureo, quod aiunt, ſæculo natos, ſi etiam qui impudicas quærunt pudicis honorant! Omnium bonorum meorum, omnis pecuniæ meæ ſola heres eſto, quia corrumpi non potuit, quia tot ſollicitationibus expugnari non potuit, quia tam fideliter pudicitiam cuſtodiuit. Tace pauliſper nomen auctoris nunquid non teſtamenrum viri credetur? nullam eſſe in vxore ſuſpicatur infamiam inter mutuum eius amorem, aut certe ita creditum; iam moriturus tabellas occupare; ſi vultis cum muneribus meis imponere, elogium ex teſtamento adulteri petendum eſt. *Sola heres eſto*: quamuis aliena, quamuis ignota; tãtum quia pudica, quia incorrupta eſt. Quid: iſti tam cenſorio adultero non mater eſt? non ſoror non propinqua? aut nulla earum pudica eſt? Idcirco ſcilicet, cum tantis diuitijs peregrinas vrbes in honorem pudicitiæ incognitæ perambulabat. Illic vbi natus eſt, nulla pudica erat: at illic vbi negotiatus, quia nulla non proſtituta erat, vacuo teſtamento pudica heres per errorem quæſita eſt. Ego adulteram arguo, quam in matrimonium recepi, qui communeis ex illa liberos precatus ſum, qui pudicam libentiſſime crederem. Adeone iam ad omnem patientia ſæculi mos abijt, vt aduerſus querimoniam viri vxor alieno teſte defendatur? At hercules aduerſus externorum quidem opiniones ſpecioſiſſimum patrocinium

erat; *Ego viro placeo.* At ego,ſi hunc morem inſcribendi reſpicitis, in conſpectu veſtro ita ſcribam: *Vxor mea heres eſto; quòd peregrinante me adamata eſt, quòd heres ab adoleſcente alieno, ne libidinoſo relicta eſt, quòd tam infamem hereditatem adiit*. A duobus vos teſtamentis in conſilium mitto; vtrum ſecuturi eſtis? quo ad adultero abſoluitur, an quo damnatur à viro? Magnus pudicitiæ fructus eſt, pudicam credi; & aduerſus omnes illecebras atque omnia delinimenta muliebris ingenij, eſt veluti ſolum ac firmamentum in nullam incidiſſe fabulam; nouos fortaſſe, non in omnium æſtimationem occurrere; & horrenda multa, deinde ac varia daturus experimenta; fœmina quæ damnum pudicitiæ * qui vis eſt, atque curandus eſt, eſſe ac videri pudicam.

Certa deſunt. Quæ ſeruuntur, ſumpta ſunt ex Epitome.

Muliebrum vitiorum fundamentum auaritia eſt. Quæ poteſt non timere opinionem adulteri, poteſt non timere adulterium. Ex omni rupe conchylium trahitur, quo veſtis cruentetur. Infelices ancillarum greges laborant, vt adultera tenui veſte perſpicua ſit, & nihil in corpore vxoris ſuæ plus maritus, quàm quilibet alienus peregrinuſque agnouerit. Fruſtra æſtimabo eſſe indicia, ſi tantum qui rogat, comperit pudicam. Omnes te impudicam loquuntur, pudicam tantum vnus, & peregrinus. Cui plus laudator quàm accuſator nocet. Vxorem meam nuſquam audiui pudicam, niſi in adulteri elogio. Deijce in terram oculos, & aures tuos externorum vocibus claude. Si quiſque pro te neget. Pudicam ille dixit, ego impudicam. Puto,

tionibus alijs confirmabat. Erat & illud in argumentatio vitium, quòd quæſtionem, non tamquam partem controuerſiæ, ſed tamquam controuerſiam, implebat. Omnis quęſtio ſuam probationem habebat ſuam exſecutionem, ſuos exceſſus, ſuas indignationes, epilogum quoque ſuum. Ita vnam controuerſiam proponebat; plures dicebat. Quid igitur? omnis quæſtio per numeros ſuos implenda non eſt? Eſt quidem ſed tamquam acceſſio, non tamquam ſumma. Nullum habile membrum eſt, ſi corpori par eſt. Splendor orationis, quantus neſcio an in vllo alio fuerit. Non lexis magnus, ſed phraſis. Dicebat etiam citato, & effuſo curſu, ſed præparato. Ex temporalis illi facultas, vt affirmabant qui proprius norant, non deerat, ſed putabatur ipſe ſibi deeſſe. Sententiæ, quas optimè Pollio Aſinius albas vocabat ſimplices, apertè, nihil occultum, nihil inſperatum afferentes, ſed vocales & ſplendidæ. Affectus efficaciter mouit, figurabat egregiè, præparabat ſuſpiciosè. Nihil eſt autem tam inimicum, quàm manifeſta pręparatio. Apparet enim ſubeſſe, neſcio quid mali; ideoque moderatio eſt adhibenda, vt illa ſit præparatio, non confeſſio. Locum beate implebat. Non poſſes de inopia ſermonis Latini queri, cùm illum audires: tantum orationis cultæ fluebat. Nunquam ſe torſit quomodo diceret. Sufficiebat enim illi in quantum voluerat, explicandi vis. Itaque ipſe dicere ſolebat, cùm vellet oſtendere, non hęſitare ſe in electione verborũ. Cùm rem animus occupauit, verba ambiunt. Inæqualitatem in illo mirari libebat. Splendidiſſimus erat: idem res dicebat omnium ſordidiſſimas: *acetum, & puleium, & laternas, philerotem, ſponglas*; nihil putabat eſſe, quòd dici in

de-

declamatione non poſſet. Erat autē illa cauſa: timebat, ne ſcholaſticus videretur. Dum alterum vitium deuitabat, incidebat in alterum: nec videbat, nimium orationis ſplendorem his admixtis ſordibus non defendi, ſed inquinari, & hoc æque omnium eſt vt vitia ſua excuſare malint, quam effugere. Albutius etiam non, quomodo non eſſet ſcolaſticus, quærebat, ſed quomodo non videretur. Nihil detrahebat ex ſuperuacuo ſtrepitus. Hæc ſordida verba ad patrocinium aliorum afferebat. Hoc illi accidit inconſtantia iudicij. Quem proxime dicentem commode audierat, imitari volebat. Memini omnibus illum rebus omiſſis apud Fabianum philoſophum tanto iuniorem quam ipſe erat, cum codicibus ſedere. Memini admiratione Hermagoræ ſtupentem, ad imitationem eius ardeſcere: nulla fiducia ingenij ſui, & ideo aſſidua mutatio. Itaq; dum genera dicendi transfert, & modo exilis eſſe vult, nudiſque rebus hærere, modo horridus, & valens potius quam cultus, modo breuis & concinnus, modo nimis ſe attollit, modo nimis deprimit, ingenio ſuo illuſit, & longe deterius ſenex dixit. Nihil enim ad profectum ætas ei proderat, cum ſemper ſtudium eius eſſet nouum Idiotiſmus eſt inter oratorias virtutes, res quæ raro procedit. Magna enim temperamento opus eſt, & occaſione quadam. Hac virtute varie vſus eſt. Sæpe illi bene ceſſit, ſæpes decidit: nec tamen mirum eſt, ſi difficulter apprehenditur vitio tam vicina virtus. Hoc nemo præſtitit vnquam Gallione noſtro decentius. Iam adoleſcentulus cum declamaret apte, & conuenienter, & decenter hoc genere vtebatur. Quod eo magis mirabar, quia tenera ætas refugit omne, non tantum quod ſordidum, ſed & quod ſordido ſimi-

mile eſt. Raro Albutio reſpondebat fortuna; ſemper opinio: quamuis pęnituiſſet, audire libebat. Triſtis, ſollicitus declamator, & quid de dictione ſua timeret, etiam cùm dixiſſet. Vſque eo nullum tempus ſecurus erat: hæc illum ſollicitudo fugauit è foro, & tantum vnius figuræ crudelis euentus. Nam in quodam iudicio centumuirali, cùm diceretur iuriſiurandi conditio aliquando facta ab aduerſario: induxit eiuſmodi figuram, qua illi omnia crimina regeret. Placet, inquit, tibi rem iureiurando tranſigi? iura, ſed eo iuſiurandum dabo. Iura per patris cineres, qui inconditi ſunt. Iura per patris memoriam. Et executus eſt locum quo profecto ſurrexit L. Aruntius ex diuerſo & ait: Accipimus conditionem iurabit. Clamabat Albutius, Non detuli conditionem, ſchema dixi. Aruntius inſtabat. Centum viui rebus iam vltimus ſe parabant. Albutius clamabat: iſta ratione ſchemata de rerum natura tolluntur. Aruntius aiebat: Tollantur, poterimus ſine illis viuere. Summa rei hæc fuit. Centumuiri dixerunt, dare ipſos ſecundùm aduerſarium Albutij, ſi iuraret ille, Iurauit. Albutius non tulit hanc contumeliam, ſed iratus calumniam ſibi impoſuit: numquam enim amplius in foro dixit, homo ſummæ probitatis, qui ne facere iniuriam, nec pati ſciret. Et ſolebat dicere: Quid habeo quare in foro dicam, quàm plures me domi audiant, quàm quemquam in foro? Cùm volo, dico quamdiu volo, aſſum vtri volo. Et quamuis non fateretur, hoc delectabat illum in declamationibus, quòd ſchemata ſine periculo dicebantur, nec in ſcholaſticis tamen effugere contumelias poterat Ceſtij, mordaciſſimi hominis, Cùm in quadam controuerſia dixiſſet; Albu-

tius.

confuſus, neque æſtimare quicquam, neque diſpicere potui. Plura tibi crimina, pater, fortuna torquente, quam quæ videris ipſe noſse, iudicabo: ſolutum mihi fratrem tradideris, an alligatum neſcio: quantum ad meum ſtuporem attinet, etiam fugere potuit: nec ſatis memineram, tale miniſterium mihi pater, an nouerca, mandaſſet miniſterium, an pænam eſſe voluiſſet: vindictam parricidij, an parricidium. Inſui fratrem culeo iubes? non poſſum, pater. Non ignoſcis: an non credis? ego contendo nec te quidem poſſe. Si quis tibi dixiſſet tyrannus: Veni tuis manibus filium inſue: in hoc opere potes oculis tuis, potes manibus vti? potes audire incluſi filij gemitum? Si potes timeo ne innocentem damnaueris. Si non potes; quid frater in fratrem non poſſit, patrem teſtem dedi. Quid accuſas; quòd impunitatem fratri dederim? in quo facto conſilium meum victum eſt; à me frater vt viueret, non impetrauit: vt fugeret, non impetrauit. Nihil aliud impetrauit, quam vt aliter quam in culeo moreretur. Cauſam malam habeo, vt inter fratres. Vbi ſpes? in gubernaculo nulla eſt: in remigio? ne hoc quidem; in comite? nemo repertus eſt naufragij comes; in velo? in arte? omnia pæne inſtrumenta circũciſa ſunt Adminiculum in ſpe nullum eſt; patri ſum excuſandus, an fratri? de filio tuo hoc reſpondeo quandiu in patrio ſolo morari licet, ciuis eſt; proiectus in mare quicquid poſt exilium, vel facit, vel patitur, ab omni fædere vitæ communis abſtractus pænarum eius pars non eſt, nequitiæ opus eſt; ſed alijs quærentibus, teipſum teſtem dabo, non eſſe piratam. Ego illi terræ, ego lucis conſpectum, ego etiam mortis humanæ facultatem abſtuli. Fortuna ipſa, quæ miſerta eius

eſt,

eſt, nihil tamen illi præter mare reliquit. Moriendum eſt mihi: pater iuſſit: neque ego te deprecor, ne moriar, nec tibi licet non facere quòd iuſſus es. Inter patrem iratum & fratrem moriturum, arbitrium pietati tuæ neceſſarium ſuſcipe. Sanguinem meum patri refer, culeum mihi remitte: voto mori, ſed pura manu tua: hoc tuæ pietatis munus ad inferos perferam (licuiſſe mihi per fratrem aliter quàm parricidæ mori.) *Aſinii Pollionis.* Æquas mihi præbete aures; dabo vobis etiam damnatum abſoluendum. Viuit, inquit, frater: non credo: ſeruauit, inquit, me; feciſti vt crederem. Hęc eſt ſumma rerum geſtarum. In ea domo, in qua tam facile parricidium creditum eſt, ego fratrem occidere non potui, frater patrem. Quid mihi cùm iſta tabula? ſemel mori volo. *Q. Haterii.* Emicabant denſis vndique nubibus fulmina, & terribili fragore horridæ tempeſtates abſconderant diem, imbres vndique, & omnia procellis ſęuientia. Expectat inquit, parricidam mare, intumuerat ſubitis tempeſtatibus mare, iuſtis quoque nauigijs horrendum. Fateor, fateor, dixi fratrem tibi, ſi innocens eſt, fortuna, commendo. Fragmentum infelix & iam nauigaturis omen: quòd ſi quis gubernator vidiſſet, inter ſuum diſtuliſſet. Naufragus è littore emittitur. *Marcelli Eſernini.* Habes, inquam, frater, ſi innocens es, nauigium: ſi nocens, culeum; non potui facere parricidium, & (quàm facile erramus homines!) factum putaui; deliberabam, an parerem patri. Frater, inquit, tu primus in domo parricidium facies. Inuenire, etiam locum à naufragijs, nauigium. *Argentarii.* Quòd iuſſeras, factum eſt: perijt frater. Viuit, inquit, & me dimiſit. Bono argumento probatur viuere. Vtraſque ad cęlum

ma-

omnes ſuſtulit. Si nihil vnquam impie cogitaui, ſi patrem meum etiam damnatus deligo, Dij immortales, rerum iudices, adeſte: ſi aliter ſentiret, infelicia ſibi imprecatus eſt maria: ſic nauem ſuam rexit. *Blandi.* Iacebat in littore nauigium: quòd etiam integrum infeliciter vexerat. Credam parricidam, ſi tibi proficiſcenti nauigium ſuum reddidit. Subito mihi ferrum non ſentienti cùm animo pariter excidit; torpent manus, & neſcio qua perturbatione tenebræ ſtupentibus offenduntur oculis: intellexi quàm difficile eſſet, parricidium facere, etiam quòd imperaſſet pater. Ita mihi, quæ ſola miſeros in domo noſtra reſpicis, fortuna, ſuccurras; ita mihi contingat, aut honeſte viuere, aut mori; ita ex domo noſtra ego ſim vltimus reus, vt iſte iurabat, meliorem ſe nouercam habuiſſe, quàm fratrem. *Cornelii Hiſpani.* Fateor, volui occidere: ſed tunc intellexi, quàm difficile eſſet parricidium. Ego, inquit, occidere patrem nolui; ne nunc quidem poſſum. Pater noſter nauigauit ſeteno die, tranquillo mari, auſpicato itinere, integra naui. Quid hoc eſt, nauigauit damnatus felicius, quàm qui damnauerat. Vade, inquit, patrem te habere mihi non licuit: habebo patronum, reuertere. Magnum pietatis argumentum, filio carus pater, etiam poſt ſupplicium. Vtrum vobis videtur, innocentiam apud piratas didiciſſe, an ne apud piratas quidem perdidiſſe? *Arellii Fuſci patris.* Potuit patrem occidere: & quem teſtem timebat, abdicatus à patre? Quo me conferam? in mare? non poſſum: iratos habeo piratas. Cùm traditus eſt mihi frater, impetatumque vt ſumerem ſupplicium, ſi qua eſt fides, tentari me putaui, an poſſum parricidium facere. *Porcii Latronis.* Perieras

ras, pater, niſi in parricidam incidiſſes. *Triarii.* In naufragio nauigabat; parum eſt quòd non occidit patrem; imo etiam integra naui dimiſit patrem * reſolutis compagibus, infelix omen nauigationis. Inſue me culeo; certe ſentiam maria, non ea videbo. Sciſſa quoque vela fecerant ſinus, & armatas claſſes naufraga præceſſerat ratis; ſcires nauigare qui ſeruaturus eſſet patrem. Et iam pirata dicitur: iterum falſo crimine male audit. *Ceſtii Pii.* Erat nauigium, immo fuerat; ſed adhuc crudelis & pertinax nouerca, poſt omnia deuicta nihilominus ſæuit; maria iam quieſcunt, prædones iam miſerentur, irati iam parcunt. Ibamus præter ſepulchrum matris, ille mortem timens, ego ſcelus; expecta, vide an fortuna nobis obijciat ſcelus. Iacebat nauigium peruetus, & attritum ſalo; vix vnius capax animæ. Veni ad vos, victoriam pulchram petiturus, vt probem me parricidam. Non occidiſti, inquit, fratrem nouercæ; audiui iucundiſſimam vocem, fateor me parricidam, occidi fratrem; tuus ſum, pater, ſi hoc probetur; impoſui in exarmatam nauem; non eſt occidere; Nouercæ quidem nunquam ſatis priuignus occiditur. Multa rerum natura mortis vias aperuit, & multis itineribus fata decurrunt; & hæc eſt conditio miſerrima humani generis, quòd naſcimur vno modo, multis morimur, laqueus, gladius, præceps locus, venenum, naufragium; mille aliæ mortes inſidiantur huic miſerrimæ animæ; & hoc occidere vocatur, ſed durius. Si quis nunc ſtat in turba, & hoc dicit; Huic quiſquam parcat, qui fratrem ſuum occidit, & occidiſſe ſe probat? Componis in domo par, vt alter ſcelere ſit parricida, alter miniſterio. Impoſitus eſt in nauem frater,

qua-

qualem nauem? ſcitis nihil eſſe periculoſius; quam etiam inſtructa nauigia, parua materia ſeiungit fato. Quid ſi vero non rudentibus committitur illa anima, non velis, non gubernaculo defenditur: Exarmata nauis, & vtroque patens latere; imponitur miſer in naufragium: nauigio per ſe peſſum ituro, pondus inſuitur. Ecce nauem diuinitas amat: ſubito viſa ſunt vela, ſubito nauis cępit, & regere ſe, & attollere. Magnum eſt præſidium in periculis innocentia. Sæuum mare inuoluitur, procellæ ſpumantes impetu lacera nauigij vrgent, pulſatur vndique nauis periculis: innocentia tamen tuta eſt. O maria inſtincta iudicijs! o mitiores procellæ patre, quàm eieciſtis animam? Nec hoc tantum diuinitus geſtum eſt, quòd peruenit mens in portum, excipitur claſſe prædonum. Habet parci mentem nauigandi; capietur iudex, vt illum pœniteat ſententiæ ſuæ. Damnare me nouerca parricidij potuit: parricidam facere nec dormiendo quidem potuit. Cognoſce innocentiam meam in mari, quàm domi noluiſti: Complexu oſculis proſecutus eſt: ſic patrem parricida dimiſit. *Iunii Gallionis.* Multa non agnoſco; frater domi damnatus eſt, ego in publico: illi obiectum eſt quod parricidium fecerit, mihi quod non fecerim ille negabat: mihi nouo patrocinio vtendum eſt. Fratrem occidit in ea domo in qua parricida damnatur, hæc innocentia eſt. Video vos inuitos audire hoc genus defenſionis: malo itaque me vobis innocentem probari, quam patri. Fratrem non occidi, non potui fratrem occidere. Idem timuimus Idem doluimus, idem fleuimus eundem patrem habuimus, eandem matrem, eandem nouercam mitioris natura pectoris ſum, mollioris animi:

Non

miſericordem, qui quem damnauit, fratri puniendum dedit? Centurio Lucilli Mithridatem non potuit occidere: dextera ſimul ac mente languit: pro bone Iupiter, Mithridatem quàm non dubium parricidam! *Pompeii Silonis*. Gaude, pater, neuter ex filijs tuis patricidium fecit; dimiſit in portum naufragum. Vis, pater, ſcire, accuſator nocentior ſit, an reus? Conijce in alteram nauem nouercam: illa faciat votum, precetur, ſi neminem innocentem accuſauit, ſi priuignum immerentem non oppreſſit, in eos piratas incidat, qui neſciant captos dimittere.

Pars altera. Muſæ. Parricida meus in mari regnat. *Sepullii Baſſi*. Nega tu parricidam fuiſſe, quem ſcis eſſe piratam. *Gabii Sabini*. Facinus indignum, parricida damnatus poſt pœnam potuit dicere patri ſuo, Morere.

Diuiſio Latro in has quæſtiones diuiſit: An licuerit illi quòd iubebat pater, facere. Non licet, inquit. fratrem necare. Ille indemnatus erat non enim iudicio publico ceciderat; ignoſce, ſi diligentior ſum, cùm videam hominem tam facile damnari. Timeo ne quis me parricidij poſtulet; facile eſt, ſi dicenda ſit domi cauſa; etiam nocens abſolutionem ſperare potero, in foro quid reſpondebo? Occidi fratrem. Parricidam me quoque vocant, quòd non affui reo. Si licuit, an debuerit. Nocens eſt iſte ſed mihi frater eſt; naturæ iura ſacra ſunt etiam apud piratas. Quid de me iudicaturus es ſi fecero? puto difficulter poſteà in me parricidium credes. Etiam ſi debuit parere patri, an ignoſcendum ſit illi, ſi non potuit? Fatebor, inquit, quòd forte offenſurum eſt aures: patri parere volui, fratrem occidere non potui. Obortæ ſunt ſubito tenebræ, diriguit animus, ſublapſum eſt intercepto

ſpirtu corpus: non poſſum fratrem occidere: Pone hoc locò piratam: non poterit. Quidam occidere hominem tantum non poſſunt. Quorundam aduerſus hoſtes deficit manus. Fratris quoque beneficium non eſt tam magnum, pater, quàm putas. Non ille noluit occidere, ſed non potuit. Nouiſſimas illas paries fecit: Quamuis non occiderit, ſi tamen potuit damnatum, an abdicari debeat. Dicit enim pater, Si non poteras, negaſſes, & miſiſſet ad me, non poſſe te: Hoc loco *Latro* dixit rem valde laudatam. Dixiſſes, inquit, te non poſſe. Ita tu neſciebas? putaſti me poſſe occidere? Quid ergo ſic loquebaris, tamquam vnum parricidij condemnaſſes? Deinde, an puniuerit fratrem. Hæc deſcriptio ſupplici, quòd dixit, grauius etiam culeo fuiſſe: & adiecit, hoc die illum pęnas dare inter barbaros incluſum, per quos neceſſe eſt illi patre populari * capere. Sed ne per illos quidem neceſſe eſt parricidium facere. Hac diuiſione vſi ſunt, quibus placuit & illius cauſam defendere: inter quos & *Geminus Varius* fuit, qui aiebat adoleſcentem optimam cauſam habere, ſi non occidit fratrem etiam nocentem, meliorem tamen, ſi non occidit innocentem. Partitam autem materiam facit erga has quæſtiones *Geminus* & quibus idem placuit: An abdicari non debeas, etiam ſi innocentem frater non occidiſtis hic dixit: Non licuit, non debui, non potui. An innocentem non occiderit. Bellam rem Geminus hoc loco dixit, cùm cępiſſet per omnes numeros fratrem tamquam reum defendere. Dicet, inquit, aliquis, Tam ſero defendis? Non potui citius. Hodie primum res in forum delata eſt. Nouiſſime, an etiam nocentem ſatis punierit.

Color. De colore inter maximos & oratores

&

& declamatores diſputatum eſt, vtrum ne aliquid deberet dici in nouercam, an nihil *P. Aſprenas* & *Albutius*, & præter oratores magna bonorum rhetorum manus in hanc partem tranſierunt, vt in nouercam inueheretur. Fuerunt & illi qui non quidem palam dicerent, ſed per ſuſpiciones & figuras: quàm rem non probabat. *Paſſienus*, & aiebat, minus verecundum eſſe, aut tolerabile, infamare nouercam, quàm accuſare. Quidam principia tantum habuerunt in ſua poteſtate, deinde ablati ſunt impetu. Excuſatius eſt autem, in malum colorem incidere, quàm tranſire. *Latro* illum introduxit colorem rectum in narratione, quo per totam actionem vſus eſt: Non potui occidere, & cùm deſcripſiſſet ingenti ſpiritu titubantem, & interrogatione fratris occidendi concidentem, dixit: Nouerca, aliud quære in priuignum tuum crimen: hic parricidium non poteſt facere. *Ceſtius* colore alio vſus eſt. Tranſibamus, inquit, ſecundùm matris ſepulchrum: inuocare cępit manes eius: motus ſum. Et puerili ſenſu colorem tranſcurrit: Quid facerem? inquit: occidere pater iubebat, mater vetabat. Et eum colorem dixit: Hæc mecum cogitaui. Non eſt imperatum, vt manu occiderem, non vt laqueo, non vt mari: eligere ſupplicij genus liberum eſt. *Fuſcus Arellius* hoc colore vſus eſt. Tentari me à patre putaui. Vno, inquit, ſupplicio alterum filium puniri, alterum experiri vult: *Albutius* in argumentis plura poſui, & omnes fere colores contrectauit. In narratione hoc colores vſus eſt, & dixit: Hoc vnum mihi præſta beneficium: ſine me tamquam parricidam mori. *Argentarius* non tamquam frater eſſet huius conſilij inuentor, dixit, cogitaui quid facerem. Tandem in-

ueni quomodo parricidium vindicarem ſine parricidio. *Paſſienus* hoc colore vſus eſt: Non putaui patrem vtique velle occidi filium. Uidebatur mihi omnia miſericordiæ adiumenta præparaſſe, quòd domi cognouerat, quòd inter ſuos. Fratri, inquam, tradidit; agere ſi parcere voluiſſet, cui tradidiſſet? *Pollio Aſinius* dixit in nouercam; itaque illo colore vſus: Cogitaui mecum, quid liceret, quid oporteret; ſi tantum, inquam, nefas commiſſum eſt, nullæ meæ partes ſunt ad expiandum ſcelus. Triumviris opus eſt, comitio, carnifice. Tanti ſceleris, non magis priuatum poteſt eſſe ſupplicium, quàm iudicium. *Marcellus* dixit ita. Si iſte parricidium fecit, ideò & ego faciam? & illam quàm ſupra ſententiam retuli: Habes, inquam, frater. *Varius Geminus* & ipſe dixit: Nolui occidere. Egregie, inquam, nouerca inter priuignos diuiſit odium: aliter alium aggreſſa eſt; alteri parricidium obijcit, alteri mandat; & hac illum figura defendit in narratione. Interrogaui fratrem. Apud quem pretorem cauſam dixiſti? apud nullum, inquit. Quis accuſator fuit? nemo. Quis teſtis? immo qui teſtes? vni enim etiam de minore ſcelere non creditur: nemo, inquit. Quis de te pronunciauit? nemo. Quid porro? inquit. Ego ſi reus fuiſſem, ad te non miſiſſem? *Sepullius Baſſus* hoc colore vſus eſt: Non habui parricidæ inſtrumenta, non culeum, non ſerpentes: parricidam tamen in maria proiexi. *Hiſpanus* duro colore vſus eſt: Hoc, inquit, ſupplicium tamquam grauius elegi. Quid iſte, inquam, inſuetur, & ſtatim omnem ſenſum ſupplicij effugiet? immo ſollicitus pendeat, &, quòd ne inſuti quidem parricidæ patiuntur, ipſi pœnam ſuam ſpectet: nihil ſperet, timeat omnia: peius debet quàm ceteri parricidæ

mori:

mori:à patre damnatus eſt. Et hoc colore per totam declamationem vſus eſt, vt diceret, hoc ſe tamquam grauius elegiſſe. Diſplicebat color hic prudentibus. Quàm enim ſpem habeat abſolutionis, ſi nec paruit, nec pepercit. *Haterius* hoc colore vſus eſt. Diu mecum diſputaui. Parricida eſt, quē non teſtis probabit, non iudex coarguit? quid ergo? innocens, quem condemnat pater? Inueni ęque pęnam ſimilimam reo, merſam, non tamen ex toto perditam ratem, quæ vel punire fratrem poſſet, vel abſoluere. *Triarius* & ipſe, quaſi ſententiam de fratre ferre voluiſſet, egit, & dixit. Tandem ad cęlum manibus leuatis: Quicquid eſt, inquam, quòd terris imperat, quòd regnat profundo, quicquid eſt quòd ex ſublimi res ſpectat humanas inuoco · damnatus alto committitur. Dij, iudicate poſt patrem! Hæc ſententia dicebatur ex Græco translata, ſed Græca corruptior eſt: Πεσειδῶν, ἀμετρήτων δέσποτα τὴν ἀερίων καρπωσάμενε βασιλείαν. ἀνάγεται πατροκτόνος. μετὰ πατέρα δίκασ.ν. A parte patris, quòd ab archipirata dimiſſus eſt, ſic *Ceſtius*. Pœnam, inquit, putauit mihi hanc eſſe mortem grauiorem: & ſic poſuit in narratione: Rogabam vt occideret, non impetraui. *Varius Geminus* ait: In hoc me dimiſit, non quia volebat ſaluum eſſe, ſed ad patrocinium ſuum: vt quia non nunc occiderat, videretur nec ante voluiſſe. *Latro* dixit: Quis porro vno me miſerior eſt, qui vitam parricidæ debeo? *Diocles Cariſtius* elegantem ſenſum in procœmio poſuit pro adoleſcente, cùm diceret cauſas ſe abdicationis non inuenire, luxuriæ ſe occaſionem non habuiſſe, parricidium ſibi non obijci, & contra reos ſe minime

laborare: Fortaſſe, inquit, queritur, quòd captum non redemerit adiecit: οὐκ ἔσχο καιρὸν παίζειν. Et cùm tractaret in vltima parte, debere patrem noſſe vitia liberorum, & ferre; vtique in vnico adiecit: Πεπείρασαι πάτερ, ὅτι * (κἀνὼν) καινὸν πρὸς τὸ συνεχὲς υἱὸς ἐστιν εὔχρηστος. *Artemon* in deſcriptione tẽpeſtatis laudatus eſt, & belle acceſſit ad eam. Νηὸς εὐπλοήσαντες ἀναγωγή. ἀκούσονο. Et cùm de ipſo nauigio diceret, pulchrè cœpit: Σκάφος ἔρημον ἀνὸς δυστύχης. Et vltimum deſcriptionis ſuæ ſententiam propoſuit: Ναυαγὸς ἀπὸ λιμένων ἀνηγῶν. Et ad patrẽ narrationis eleganter tranſit: αἴτησαι νῦν, πάτερ, πῶς νηὸς, ſupple. ςόλος, ἀπέδυσεν; ὅπως ἀπὸ δύσεως. *Glycō* dixit.

Soleo dicere vobis, Ceſtium Latinorum verborum inopia hominem Græcum laboraſſe, ſenſibus abundaſſe. Itaque quotiens lætius aliquid deſcribere auſus eſt, totiens ſubſtitit: vtique cùm ſe ad imitationem magni alicuius ingenij direxerat, ſicut in hac controuerſia fecit. Nam in narratione, cùm fratrem traditum ſibi deſcriberet, placuit ſibi in hac explicatione vna & infelici: Nox erat concubia, & omnia, Iudices, canentia ſideribus muta erant. *Montanus Iulius*, qui comis fuit, quique egregius poeta, aiebat illum imitari voluiſſe *Virgilii* deſcriptionem:

Nox erat, & terras animalia feſſa per omnes,
Alituum, pecudumq; genus ſopor altus habebat.

At Virgilij imitationem bene ceſſiſſe, qui illos optimos verſus *Varronis* expreſſiſſet in melius:

Deſierant latrare canes vrbeſque ſilebant.
Omnia noctis erant placida compoſta quiete.

Solebat *Ouidius* de his verſibus dicere, potuiſſe fie-

fieri longè meliores, ſi ſecundi verſus vltima pars abſcinderetur, & ſic deſineret:

Omnia noctis erat.

Varro, quem voluit ſenſum, optimè explicuit. Ouidius in illius verſu ſuum ſenſum inuenit: allud enim interciſus verſus ſignificaturus eſt, aliud totus ſignificat.

CONTROVERSIA XVII.

Popilius Ciceronis interfector.

Lex. De moribus ſit actio. Thema. *Popilium parricidii reum Cicero defendit: abſolutus eſt proſcriptum Ciceronem ab Antonio miſſus occidit Popilius, & caput eius ad Antonium retulit: accuſatur de moribus.*

CONTRA POPILIVM. *Baſſi Sepullii.* Si accuſaſſet Cicero Popilium, viueret. Occidit Ciceronem Popilius. Puto iam creditis occiſum ab iſto patrem: vt vno ictu pereat, tantum dabo: pro Cicerone ſic liceat paciſci. *Gabii Sabini.* Quòd vnum potuimus, effecimus, vt veniret tempus, quo Popilius Ciceronem deſideraret. Popili, potes, inquit, Ciceronem occidere? pro te vel patrem? *Porcii Latronis.* Prorſus occiſurus Ciceronem, debebat incipere à patre. Antonius, inquit, iuſſit. Non pudet te, Popili? Imperator te tuus credidit poſſe parricidium facere. Abſcidit caput, amputauit manum: effecit, vt minimum in illo eſſet crimen, quòd Ciceronem occidit. Facinus indignum! feliciſſimè licet cedat actio, id ſolum efficiemus, vt qui occidit Ciceronem, tantum erubeſcat. Pro dij boni, occiſum Ciceronem; malos mores voco.

Albutij Sili. Cæde ceruices tanti viri,& humero tenus reciſum amputa caput. I nunc, & nega te parricidam. Hoc vnum tamen feliciter feciſti, quod ante occidis patrem quam Ciceronem. Facilius Cicero pro parricidio iudices mouit, quam pro ſe clientem, Ad vos hoc patroni exemplum pertinet: nullo magis odit Popilius, quam quibus plurimum debet. Vbicunque eſtis, Iudices, qui in iuſtum reum ſederatis, ecquid pœnitet abſoluiſſe? *Argentarius*. Impius eſt, ingratus eſt: audeo dicere, parricida. Senſit quid defenderat. Reſpice forum: hic ſub Cicerone ſediſti: reſpice roſtra: hic ſupra Ciceronem ſtetiſti. Quantum eloquentia tua Cicero potuit? Popilius de moribus reus eſt: abſcidit ceruices loquentis; hæc eſt abſoluti clientis poſt longum tempus ſalutatio. Parce iam quęſo, Popili. Nihil tibi niſi occidendum Ciceronē mandauit Antonius. Duo fecit parricida: quorum alterum audiſtis, alterum vidiſtis. *Ceſtii Pii*. Si dixero, Adoleſcentia turpis eſt, infamis pueritia eſt: reſpondebit, Iam iſta Cicero defendit. Non pudet, Popili: accuſator tuus viuit: quid tam commune, quam ſpiritus viuis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus eiectis; Parricida ſic etiam tu periſſes, *Fuluij ſparſi*. Non crediddiſſet facturum Popilium Antonius, niſi in mentem illi veniſſet, illum & parricidium feciſſe. Facinus indignum! à me defenditur Cicero, cum Popilium Cicero defendit. *Mentonis*. Non magis quiſquam alius occidere Ciceronem potuit præter Popilium, quam nemo Popilium præter Ciceronem defendere: parricidam quem viuus negauit Cicero, occiſus oſtendit. Fortunam Ciceronis! Antonius illum proſcripſit, qui accuſatus eſt: Popilius occidit, qui defenſus eſt. Si damna-

natus eſſes, carnifex te culeo totum inſuiſſet. Video quod reſpondeat. Non credat Antonius, occiſum Ciceronem à Popilio, niſi ei ſignum attulerit. *Triarij*. Præſta Ciceroni quod propinqui Catilinæ, quod amici Verri præſtiterunt. Proſcriptum tranſi. Ne à mortuo quidem manus obſtinet, lacerat occiſum. Popili, hoc parricidium tertium tuum eſt. *Pompeij Silonis*. Nunquid magis exonerare te poſſum? præſta Ciceroni quod Antonius. *Cornellij Hiſpani*. Dic Antonio. Ego iſtud ſcelus facere poſſum, & patrem occidi. Securi erant amici Ciceronis poſtquam ad illum Popilius miſſus eſt. *Arelii Fuſci patris*. Potuiſti Ciceronem occidere? at quàm bene perſuaſerat nobis Cicero parricidium te facere non poſſe! Occidiſti tu Ciceronem loquentem? Numquid inquit, & aliquis ex tuis venerat iudex? an nemo Ciceroni timendus eſt, qui cùm Popilio venit? *Q. Haterii*. Qui modo Italiæ humilis relatus eſt, nunc ſic à Popilio refertur? propoſito in roſtris capite Ciceronis, cùm vnius metu omnia tenerentur, gemitus tamen populi liber fuit. *Iulii Baſſi*. Proſcriptus, inquit, erat Cicero: pater certe tuus proſcriptus non fuit. *Blandi*. Dij manes Popilij ſenis occiſi, & inultæ patris vmbræ, Cicero, te perſequuntur, vt quem negaſti, parricidam ſentias. *Capitonis*. Deduxi ad vos reum omnium, quos terra ſuſtinet, nocentiſſimum, ingratum, impium, percuſſorem, bis parricidam: nec tamen timeo. Patroni viderint: nemo à Popilio quidem, niſi poſt beneficium occiditur. Nec damnationem tamen iſtius deſpero: non enim à Cicerone nunc defenditur. Timeo ne cauſæ non ſatiſfaciam: maior cauſa eſt, occiſum à Popilio Ciceronem queri, quàm fuit ali-

quando probare, non occiſum patrem. Ciceronem quiſquam potuit occidere, qui audiuit. Minturnenſis palus exulem Marium non hauſit. Cimber etiam in carcere vidi imperantem, prætor iter à conſpectu exulis flexit. Qui in crepidine viderat Marium, in ſella figurauit: Non poſſumus de Popilio queri: eodem loco patronum habuit, quo patrem. Pompeius terrarum mariſque domitor, Hortenſij ſe clientem libenter confeſſus eſt. Hortenſius bona Pompeij, non Pompeium defenderat. Romulus, horum mœnium conditor, & ſacratus cœlo parens, non tantam vrbem fecit, quantam Cicero ſeruauit. Metellus in Veſtæ æde extinxit incendium: Cicero Romæ. Glorietur Hannibale Scipio, Pyrrho Fabricius, Antiocho alter Scipio, Perſe Paulus, Spartaco Craſſus, Sertorio & Mithridate Pompeius: nemo hoſtis Catilina propius acceſſit. Fert appenſum conto caput, & defluente ſanguine hunc ipſum inquinat locum, in quo pro Popilio dixerat. *Buteonis.* Quantæ fuit eloquentiæ! probauit ab eo non occiſum patrem, à quo occidi poterat etiam Cicero. *Marilii.* Si inimicus eſſem patronis, optarem vt reus abſolueretur. Turpe iudicium, in ea ciuitate Ciceronem non defendi, in qua defendi potuit etiam Popilius.

DIVISIO. Popilium pauci ex hiſtoricis tradiderunt interfectorem Ciceronis: ſed hi quoq; non parricidij reum à Cicerone defenſum, ſed in priuato iudicio. Declamatoribus placuit, parricidam reum fuiſſe. Sic autem eum accuſant, tamquam defendi non poſſet: cùm adeò poſſit abſolui, vt ne accuſari quidem potuerit. *Latroni* non placebat illum ſic accuſari, quomodo quidam accuſauerunt: Obijcio tibi, quòd occidiſti

diſti hominem, quod ciuem, quod ſenatorem, quod conſularem, quod Ciceronem, quod patronum tuum. Hac enim ratione non aggrauari indignationem, ſed fatigari: ſtatim illo veniendum eſt, ad quod properat auditor: Nam in reliquis adeo bonam cauſam habet Popilius, vt detracto eo quod Patronum occidit, nihil negotij habiturus ſit. Patrocinium eius eſt ciuilis belli neceſſitas. Itaque nolo per illos reum gradus ducere, quos poteſt tutius euadere. Licuit enim in bello & ciuem & ſenatorem & conſularem occidere: nec in hoc crimen eſt, quod Ciceronem, ſed quod patronum. Naturale eſt autem, vt quod in nullo patrono oportuit, indignius ſit factum in Ciceronem patronum. *Latro* accuſauit illum de moribus: primum, quod ſic vixiſſet, vt cauſam parricidij diceret: deinde, quod patronum ſuum occidiſſet. Et fecit has quæſtiones. An poſſet eo nomine accuſari, quo abſolutus eſt. Si quis, inquit hodie volet me parricidij poſtulare, non poterit. Quomodo crimen, quod obijci non poteſt, puniri poteſt? An in bello ciuilli acta obijci non poſſunt. Honeſte dixit, cum hunc locum tractaret *Varius Geminus*. Si illa, inquit, tempora in crimen vocas, dicis non de hominis, ſed de Reipublicæ moribus. Si poteſt, quòd ciuili bello auctum eſt, obijci an hæc obijci debeant. Hanc quæſtionem in illa diuiſit: An etiam ſi neceſſe ei fuit facere, non ſit tamen ignoſcendum: ad quædam enim nulla debet neceſſitas compellere. Hoc loco *Latro* dixit ſummis clamoribus: Ita tu, Popili, ſi Antonius iuſſiſſet, patrem tuum occideres? Deinde, an non fuerit ei neceſſe: Potuiſti excuſare te, potuiſti præmittere aliquem ad Ciceronem, vt ſciret

& fugeret. Neceſſe certe non fuit, manum caputque præcidere mortuo.

Color. Colorem pro Popilio *Latro* ſimplicem habuit, neceſſitatem coactum feciſſe: & hoc loco illam ſententiam dixit; Miraris, ſi eo tempore neceſſe fuit Popilio occidere, quo Ciceroni mori? *Albutius* dixit, in pænam Ciceroni electum amiciſſimum Ciceronis, quaſi exprobaturus per hoc illi ſuam fortunam eſſet. Moleſtius, inquit, feret; ſe à Popilio occidi, quam occidi. *Marcellus Eſerninus* eundem colorem aliter induxit: Cogitabat, inquit, Antonius ſecum; Quod Ciceroni excogitabo ſupplicium? Occidi iuſsero? olim iam aduerſus hunc metum emuniuit animum. Scit mortem nec immaturam eſse conſulari, nec miſeram ſapienti; fiat aliquid noui quod non expectat, quod non timet: non indignabitur ceruicem hoſti porrigere indignabitur clienti Popilium aliquis vocet, vt ſciat, quantum illi defenſi rei profuerint. *Silo Pompeius* hoc colore vſus eſt. Offendebatur, inquit, proſcriptione, & quædam liberius loquebatur: non miror, Ciceronis cliens eſt: tanto magis occide Ciceronem tuum. Et dixit, non ſuæ infirmitatis ſententiam: Vterque, inquit, ſed diuerſo genere punitus, eſt Ciceronis proſcriptio fuit, occidi: mea, occidere. *Marillius*, præceptor noſter ſic narrauit: Iuſſit, inquit, imperator, iuſſit victor iuſſit qui proſcribebat: ego illi negare quicquam poſſem, cui nihil negare poterat Reſpublica? *Blandus*. Hoc inquit, loco, volui me excuſare: dixit, Cicero me defendit; reſpondit. Scio me accuſauit. I ergo, vt ſcias plus ſibi Antonij accuſationem nocuiſſe, quàm Popilij defenſionem poſuiſſe. *Buteo* hoc colore; Vocetur, inquit, ille Ciceronianus,

ille

ille cliens, amicus. Excogitaui, quomodo Cicero ſua periret manu. *Ceſtius* hoc colore; Duriſſima, inquit, mihi militia in Antonij caſtris fuit ob hoc ipſum, quòd Ciceronis eram cliens; difficillime mihi expeditiones dabantur. Tunc quoque vocatus ſum quaſi ad pęnam. I, inquit, occide Ciceronem; Nec credam, inquit, niſi attuleris caput; magiſque admiratus eſt põtentiam ſuam; quòd Ciceronem Popilio non licebat non occidere. *Fuſcus Arellius* hoc colore vſus eſt; Antonij ſe partes ſecutum, vt, ſi quid poſſet, Ciceroni prodeſſe; facta proſcriptione ad genua ſe Antonij prodeſſe, deprecatum pro Cicerone, offenſum Antonium, eo magis dixiſſe; Occide, quem mori non vis. Hic color diſplicebat Paſſieno, quia ad teſtem ducit nam ſi hoc fecit Popilius, non tantum quòd defendat habet, ſed habet quòd glorietur. *Hiſpo Romanus* vehementi colore vſus eſt; & duro. Patronum enim Popilio dedit: & dixit, aliter ſe cauſam acturum Popilij, aliter Antonij: pro Popilio dicturum, occidere nolui, coactus ſum: pro Antonio dicturum. Occidi Ciceronem oportuit: & dixit locum, aliter non potuiſſe pacari Remp. quàm ſi ille turbator otij Rempub. ſublatus eſſet. Solus ex declamatoribus in Ciceronem inuectus eſt; Quid ille, inquit, cùm Antonium hoſtem iudicaret, & omnes Antonij milites, non intelligebat ſe & Popilium proſcripſiſſe? Hic color prima facie aſperior eſt, ſed ab illo egregie tractatus eſt. *Varius Geminus* dixit: Cum imperaſſet mihi Antonius, paſſus ſum, ne reliquis P. Clodij mitteretur, qui contumelijs afficeret antequam occideret, & viuum laniaret. *Argentarius* dixit: Vocatus veni: poſt proſcriptionem Antonius terribi-

ribilior erat factus etiam ſuis. Iuſſus ſum Ciceronem occidere: quid facerem? Non parere vno modo poteram, ſi me occidiſſem: hoc nec Cicero poterat. A patre accuſatoris illo loco, quo Popilius venit, nemo non aliquid noui voluit dicere. *Latro* ait: Præcluſerat fores, nemo ad proſcriptum recipiebatur. Popilius vt venit, admiſſus eſt. *Ceſtius* dixit: vt renunciatum eſt Ciceroni ait: Popilio ſemper vaco. *Hiſpanus Cornelius* fecit etiam querentem Ciceronem: Popili, tam fero? *Albutius* dixit: Quid eſt, Popili? ecquid tuto lateo: nunquid mutandus eſt locus? Inepte *Auidienus Paulus*, qui induxit Ciceronem, tum maxime orationem pro Popilio legentem. Et *Murrhedius* non eſt paſſus hanc controuerſiam tranſire, ſine aliqua ſtuporis ſui nota. Deſcripſit enim ferentem manum, & caput Ciceronis Popilium, & Popili manum dedit Tullio: Quanto aliter reus Ciceronis tenebas manum eius?

CONTROVERS. XVIII.

Ter abdicatus venenum terens.

Thema. *Ter abdicatus, ter abſolutus deprehenſus eſt à patre in ſecreta domus parte medicamentum terens: interrogatus quid eſſet venenum: &, velle ſe mori, & effudit: accuſatur parricidij.*

PRO FILIO. CESTII PII. Dic quid commiſerim: certe nec ſecreta te fallunt: dimittam te: intelligitis cui parauerim, dic quid ante commiſerim; niſi forte contentus es reo obijcere parricidium, parricidæ nihil. *Argentarij*. Uomori, quia reus fui; quid ergo? reus viuet, quia

quia ſordidatus aſſidebit pater? Reuertar ad venenum, quando iniqua fortuna nullo me periculo defungi ſemel paſſa eſt. *Albutij Sili*. Quare ergo non morieris? Non iuuat me mori, ſi quem alium iuuet. Vt interuenit pater, in has cogitationes abij? Ergo quiſquam tam infelix fuit? ergo quiſquam me magis odit, quam ego? miſereri mei cœpit. *Varij Gemini*. Ter, inquit, abdicatus. Videris mihi, pater, obijcere, quod tamdiu viuã, quod venio, quod pro me loquor. Nolite mirari; tam iucundum eſt innocentibus mori, quam miſeris defendi. *Cornellij Hiſpani*. Scio quoſdam periclitanteis illa iactare. Nunc primũ cauſam dico; hoc ego dicere non poſſum; Iterum reus fui; nec dubito, quin vobis in odium venerim, cum ipſe me oderim. *Porcij Latronis*. Ter cauſam dixi: acceſſit ad hæc ſupplicia mea venenum; hoc ſi tibi ſatis non eſt, viuam.

Altera pars. *Albutij Sili*. Teſtor deos immortales, hoc me tribus iam cauiſſe abdicationibus, ne in domo mea venenum deprehenderem. Parricidij reus viuit, qui abdicatus, mori voluit. In quã anguſto domus meæ fortuna poſita eſt? aut patri pereundum eſt, aut filio. Quid habes, quare me mori velis? Viuunt orbi, viuunt naufragi, viuunt etiam quibus contigerunt liberi. Ter abdicatus, cũ ſe mori velle dicat, vitam rogat. Teneo parricidam, quod apparet, etiam in ſuam mortem paratiſſimum. *Cornelij Hiſpani*. Nolite mirari, ſi debitas vires dolori meo non exhibuero: tribus iudicijs experti eſtis, patres accuſare non poſſe. *Vibij Rufi*. Cum tantum eſt quod fateris, quantum eſt quòd negas? Tu venenum quæſiſti, tu venenum emiſti, tu venenum intuliſti in eam domum, in qua habebas inimicum patrem: recte vitam odiſſes,

ſi

ſi iam tibi parricidium obiecisſem. Vis ſcire, quod peccaueris? indica, quis tibi vendiderit: dicetur illi: Tu venenum vendebas cuiquam; tu ter abdicato vendebas? ſine dubio ſciebas, cui daturus eſſet. Ita hoc ego iudicio filij mortem moror. Si me cum iſto includitis, moriar: vt vobis hanc faciam inuidiam, quam iſte mihi facere voluit. *Varij Gemini*. Quæritis, filius meus venenum cui parauerit? non bibit. *Pompei Silonis*. Mihi, inquit, paraui, & hoc eſt patri parare. Abſolutus mori vult: reus viuit. *Muſæ*. Habuit malum medicamentum Mithridates. Quis enim alius debeat habere, quam parricida; habuit, inquit, Demoſthenes venenum, & vixit. Id, eſt ego tibi, pater, quod Demoſtheni Philippus. *Porcij Latronis*. Cum abdicarem, ſi quid obijceram, aiebat, Nunquid deprehendiſti? non tamen habebitis quod multum de eo dubitetis: quod negat, parricidium eſt, quod confitetur, venenum. Mori, inquit, volo, viuo patre: & hoc parricidium eſt. Miſer æque timui ne biberet venenum, quam, ne daret. *Arellij Fuſci patris*. Mihi, inquit, paraui venenum, ne quis dubitet an alium poſſit occidere. *Iunii Othonis patris*. Reus eſt parricidij, qui mavult mori, quam patrem videre: quomodo vultis, magis probem vobis illum noluiſſe? non vult mori. Mori, inquit, volui: quare? quia ter viciſti. Si mihi creditis, parricidium facere voluit, ſi iſti, à me parricidium fieri voluit. Qualis eſt reus, cuius hoc vnum patrocinium eſt, indignum ſe vita fuiſſe? Dico, tam inuiſum tibi patrem fuiſſe, vt occidere volueris: tam inuiſum ipſe confiteris, vt mori volueris.

DIVISIO. Non puto vos exigere diuiſionem, cum coniecturalis ſit controuerſia: habeo ta-

tamen diſſimilem ceteris coniecturam, & duplicem: non quomodo ſolet aut inter duos reos, cum alterum coarguimus: aut inter duo crimina, cum alterum probamus, vt in alterum probatio: tamquam cùm dicimus adulteram fuiſſe, vt credatur etiam propter hoc venefica. In vno hominem coniectura duplex eſt: quærimus enim, vtrum venenum in ſuam mortem, an in patris parauerit.

Color. Si hic color diſplicet pro adoleſcente, quod dixit Latro, vt nihil mutaret, ſed diceret: Mori volui tædio abdicationis, & infelicitatis aſſiduæ cum in hoc tantum ſordes ponerem, vt cum maiore tormento poſitas reſumerem, & abſolutio mihi vni, non finis eſſet periculi, ſed initium: incipit præter coniecturam & illa prima vulgaris in eiuſmodi controuerſijs, & pertrita quæſtio incurrere, an venenum habere in mortem ſuam liceat. *Albutius* illo colore pro adoleſcente dixit, non fuiſſe venenum. Cum putarem, inquit, odio eſſe patri meo, volui experiri affectum eius quomodo mentionem mortis meæ ferri: itaque palam, & ita, vt interueniret pater, tenui. *Fuſcus Arellius* eodem colore vſus eſt: ſed aliter: Non dixit, Experiri patrem volui ſed, vt miſerabilem me patri facerem. *Murbedius* pro cetero ſtupore ſuo dixit, medicamentum ſe paraſſe ad ſomnum: quia aſſiduę ſollicitudines, vigiliarum ſibi facerent conſuetudinem. Vſus colore eſt, & Publianam ſententiam dixit: Abdicationes, inquit ſuas veneno diluit. Et iterum: Mortem, inquit, meam effudit. Memini nos, cum loqueretur de hoc genere ſententiarum, quo iam infecta erant adoleſcentulorum omnium ingenia, quæri de *Publio*, quaſi iam ille hanc inſaniam introduxiſſet. *Caſſius Seue-*

rus, ſummus Publij amator, aiebat, non illius hoc vitium eſſe ſed illorum, qui illum ex patre, qua tranſire deberent, imitarentur: mitterent ea, quæ apud eum melius eſſent dicta, quam apud quenquam comicum, tragicumque, aut Romanum, aut Græcum: vt illum verſum, quo aiebat vnum verſum iuuentuti non poſſe meliorem;

Tam deeſt auaro quod habet, quam quod non habet.

& illud de eadem re dictum.

Deſunt luxuriæ multa; auaritiæ omnia.

& illos verſus, qui huic quoque ter abdicato poſſunt conuenire;

O vita miſero longa! felici breuis,

Et plurimos deinceps verſus referebat Publij diſertiſſimos. Deinde auctorem huius vitij, quod ex captione vnius verbi plura ſignificantis naſcitur, aiebat *Pomponium* Attellanarum ſcriptorem fuiſſe, à quo primum ad laberium tranſiſſe hoc ſtudium imitandi, deinde ad Ciceronem, qui illud ad virtutum ſtudia tranſtuliſſet. Nam vt tranſeam innumerabilia, quæ Cicero in orationibus, aut in ſermone dixit, & nota vt non referam à *Laberio* dicta, cum Mimi eius, quicquid modo tolerabile habent, tale habeant: id quod Cicero in Laberiũ Diuus Iulius ludis ſuis Mimum produxit, deinde equeſtri illum ordini redditum, iuſſit ire ſeſſum in æqueſtria: omnes ita ſe coarctauerunt, vt venientem non reciperent; multoſque tunc in ſenatum legerat Cæſar, & vt repleret exhauſtum bello ciuili ordinem, & vt his, qui bene de patribus meruerant, gratiam referet. Cicero in vtramque rem iocatus, miſit ad Laberium tranſeuntem: Recepiſſem te niſi anguſte ſederem. Laberius ad Ciceronem remiſit: Atqui ſoles duabus ſellis ſedere. Quia

Ci-

Cicero male audiebat, tãquam nec pompeio certus amicus, nec Cæſari, ſed vtriuſque adulator. Vterque elegantiſſime ſed neuter in hoc genere ſeruat modum. Ab his huius ſtudij diffuſa eſt in plures imitatio. Sed vt ad controuerſiã redeam. *Caſſius Seuerus* aiebat, placere ſibi illum colorem; Mori volui. Et quaſdam dixit inter diſputandum ſententias; Tertio, inquit, cùm abdicaret: aiebam; Nihil tanti eſt; infelicem hanc animam, quàm totiens exagitat pater, & infeſtat, ſemel recipiat. Sed illud rurſus dicebat; Mihi ſerua iſtum animum; facies quòd voles abſolutus. Quare ergo nunc non moreris? dicet aliquis. Primum, non ſemper idem miſeris libet; nonnunquam iuuat cùm fortuna ſua concurrere, illam fatigare. Dede verum vis, quare non moriar interim? quia puto te velle. *Otho Iunius* ineptam ſententiam videbatur dixiſſe. Non multum intereſt mea; aut enim me, aut filium meum voluit occidere.

CONTROVERSIA XIX.

Mater cæca filium retinens.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. Thema. *Quidam cùm haberent vxorem, & ex ea filium peregre profectus, & à piratis captus, ſcripſit de redemptione epiſtolas vxori & filio. Vxor flendo oculos perdidit: filium euntem ad redemptionem patris alimenta poſcit, non remanentem alligari vult.*

PRo Matre. *Ceſtii Pii.* Non eſt quòd mulieris affectum lege eſtimetis, quia minatur; omnia fecit, ne filius alligetur. Nauigaturus reliquit vxori filium; nec adhuc cæca erat. *Albutii Sili,* Deducite filium; itaque tene, complectere,

audeo dicere, hoc par ne piratę quidem diuiderent: ſi vellet filium alligare, pateretur ire quo properat. Ergo tu, adoleſcens, matri tuæ nec decem menſium quidem alimenta reddes? ſi paſcere non vis matrem, expecta ſaltem vt efferas. *Triarij*. Legem attulit, qua catenas minetur, cauſam qua timet. *Marcelli Eſernini*. Si perſeueras, me quoque ad piratas trahe: impetrabo ab illis alimenra, & virum meum. *Fuluii Sparſi*. Mater ſi non paſcitur, moritura eſt: Pater etiamſi non redimitur, paſcitur, tamen. *Iulij Baſſi*. Patri tuo ſuperſunt & oculi & alimenta.

Pars altera. *Ceſtii Pii*. Matrem meam imitari volo: amare me docuit. Vnis vinculis duos alligat. Si matris exemplo pius eſſe voluero, etiam oculos patri debeo. *Arellij Fuſci Patris*. Deſertorem tuum apud patrem iuuenies. *Varij Gemini*. Qualis fortuna eſt, cui victo mater catenas denuntiat, victori eundum eſt ad piratas? Omnia licet patri peſtem, meliorem tamen habuit vxorem. Quàm multi me putant, quia nolim ad patrem redimendum ire, cùm matre colludere? *Fuluii Sparſi*. Matri nihil timeo, ſi eam apud vos relinquo: patri quid timeo, ſi eum apud piratas relinquo? *Buteonis*. Oculos certe eruam mihi, ne plus marito præſtiterit vxor.

Diuiſio. *Latro* hanc controuerſiam, quaſi eſſet tota officij, declamauit: nullas quæſtiones iuris inſeruit, ſed comparauit inter ſe incommoda patris & matris: & tamquam quæreret, dixit: Vtrum ad redimendum potius captum patrem filius ire deberet, an ad alendam cęcam matrem ſubſiſtere. Et ſi eam diuiſit, vt diceret; Hoc quòd pater deſiderat, vtile eſt patri. Nouiſſime tractauit,

uilt ne patrem quidem velle: vtique, ſi ſciat matrem in hac eſſe fortuna, non paſſurum. In epilogis vehementer fuit *Apollonius* Græcus & *Buteo* fatuam quæſtionem mouerunt primam: An lex quæ de alendis parentibus lata eſt, ad patris tantum nomen pertineat. Illi ſunt omnia priuilegia data: [& ipſam pœnam non alentium eſſe ſignum, nō muliebris poteſtatis. Res eſt ineptior quam vt coarguenda ſit: itaque tranſeo. Illud vnum, quod dicebat *Pollio Aſinius*, referam: Numquam tentari debere in cauſa verecunda improbam quæſtionem. *Hiſpo Romanus* illam mouit quæſtionem, An lex de alendis parentibus non pertineret ad matres. Vt viuis parentibus filius, inquit, familiæ nulli poteris ſeruire niſi patri omni alia ſeruitute liber eſt. Puta enim, te alimenta petere ab eo, quem pater mittat peregere, quem nauigare iubeat: primę partes ſunt patris, ſecundæ matris *Albutius* non iuris fecit illam quæſtionem, ſed æquitatis: ita tamen, vt iuri adiungeret, & matris prius eſſe, quàm patris officium. *Silo Pompeius* illam fecit quæſtionem: An quotiens duobus communis eſſet poteſtas, eius tota fieret, qui præſens eſſet. Puta, inquit, (te) ſeruum eſſe communem: huic domino ſeruies, qui præſens eſt: puta fundum eſſe communem; is fructus percipiet, qui pręſens eſt. Illam quæſtionem huic ducam ſubiecit: An nunc pater nullum ius in filium habeat. Quomodo; inquit, ciuis iura habebat, qui liberi hominis non habet? pater habet nullam in te poteſtatem: mater in totius legis poſſeſſionem eſt. Eſt iam non commune illi ius in te, ſed proprium *Varius Geminus* ſic diuiſit; An non ſemper filius cogi poſſit, vt matrem alat. Deinde, An nunc cogendus non ſit. Non

ſem-

ſemper inquit, filius cogitur. Tranſeo illos, qui non poſſunt, ægroto & inutiles, aliquis ad propellendum hoſtem proficiſcitur, in cuius vnius militia poſita eſt ſalus publica: hunc retinebis mater? puta legatum de ſumma republica, puta fæderis: huic mater vincula inijciet? Per partes, comparando vtrimque officium. Ille, inquit, peregere eſt, tu domi: ille captus, tu libera ille inter piratas, tu inter ciues: ille alligatus, tu ſoluta es: at tu cæca es: ille hoc infelicior quod videt. Quid enim videt? catenas ſuas, & cædes, & vulnera & cruces eorum qui non redimuntur. At periculoſum eſt. Quam multi nihil pro patribus periculoſum putauerunt, niſi domina, manere & flere? *Latro* dixit, pro matre ſubmiſſe & leniter agendum non enim vindictam, inquit, ſed miſericordiam quærit: & cùm eo adoleſcente conſiſtit, in quo ita exigit pietatem, vt impediat. Aiebat itaque, verbis horridioribus abſtinendum, quotiens talis materia incidiſſet: ipſam orationem ad habitum eius, quem mouere volumus ad affectus, molliendam: in epilogis nos quoque vocem de induſtria infringere, & vultum deijcere, & dare operam, ne diſſimilis ſit orationi orator: compoſitionem quoque illis minorem conuenire. *Caluus*, qui diu cùm Ciceronem iniquiſſimam litem de principatu eloquentiæ habuit, vſque eo violentus accuſator & concitatus fuit, vt in media actione eius ſurgeret. Vatinius reus, & exclamaret: Rogo vos, iudices, num, ſi iſte diſertus eſt, ideo me damnari oportet? Idem poſtea cum videret, à clientibus Catonis, rei ſui, Pollionem Aſinum circumuentum in * forecæ (ſortite) imponi ſe ſupra cippum iuſſit: (erat enim paruulus ſtatura, propter quod etiam Catullus in hendecaſyl-

ſybillis vocat illum *Saraputium diſertum*) & iurauit, ſi quem iniuriam Cato Pollioni Aſinio accuſatori ſuo feciſſet, ſe in eum iuraturum Calumniam; nec vnquam poſtea Pollio à Catone aduocatiſque eius aut re, aut verbo, violatus eſt. Solebat præterea excedere ſubſellia ſua, & impetu elatus vſque in aduerſariorum partes tranſcurrere. Et carmina quoque eius, quamuis iocoſa ſint, plena ſunt ingentis animi. Dicit de Pompeio.

Fuſcio la qui crura ligat, digito scapit uno
Scalpro, quod credas hunc ſibi velle virum:

Compoſitio quoque eius in actionibus ac exemplum Demoſthenis riget: nihil in illa placidum, nihil lene eſt, omnia & citata & fluctuantia. Hic tamen in epilogo, quem pro Meſſio tunc tertio cauſam dicente habuit, non tantum leniter componit, ſed cùm dicit, Credite mihi, non eſt turpe miſereri & omnia in illi epilogo fere non tantum emollitæ compoſitionis ſunt, ſed infractæ. In hac controuerſia Publianam ſententiam cedit *Vetus* quidam rhetor, ſtaturæ puſillæ, in quem *Euſtemon*, homo venuſtiſſimi ingenij, Græce dixit; Antequam te viderem, neſcio, theror, an ſoratos eſſe. Fuit autem *Ceſtij* ſententia; Captus eſt, inquit, pater, ſi te capti mouet, & hæc capta eſt; & quaſi non intellexiſſemus, ait Neſcitis, dici captos luminibus: illud dixit; Mittes tamen epiſtolam infructuoſam; occiſſe illam debes; hæc eſt quæ matrem tuam excecauit; & illam falſiſſimam, in quam multi incidunt. Propter hoc ipſum, inquit, magis flebilis eſt, quod non poteſt flere. Et iterum inquit; Lacrimæ matri deſunt, cauſæ ſuperſunt; tanquam cæci flere non ſoleant. Meminii *Criptum* nbemdam antequam rhetorem, in illa contro-

ner-

uerſia viri fortis qui tertium filium retinet; cùm alter filius in tyrannicidio perdidiſſet oculus, alter in acie manus: Exſurgite nunc, viua cadauera, rogare pro fratre. Sed quid ego meos desideo? alter, quos roget, non videt: alter, quo roget, non habet. Multis compoſitio belle ſonantis ſententiæ impoſuit. Itaque memini, *Latronem Porcium*, vt exprobraret hanc audiendi ſcholaſticis negligentiam, maxime, quia *Triarius* compoſitione verborum belle cadentium multos ſcholaſticos delectabat, omnes decipiebat, in quadam controuerſia, cùm magna quaſi fluerent & concitata, ſic locum concluſiſſe: Inter ſepulchra monumenta ſunt. Et, cùm ſcholaſticis magno clamore laudarent, inuectus eſt in eo vt debuit: & hoc effecit, vt in reliquum etiam, quæ benedicta erant, tardius laudarent, dum inſidias vererentur. *Glycon* dixit: Παράθει, μῆτερ, ἴθι, λαβοῦ τέκνου. παλαίπωρε, ὁρᾷς; βαίνει σοι ἐκράτησε σ'. εἰ μέ, φησιν, οὐτρέφεις, ἐπίμεινον, ἵνα θύῃς. *Hybreas* in hac controuerſia dixit: Τέκνον, κἂν με φεύγῃς, καταινύξομαί σ' ἐπαινοῦσα. Nec quibuſdam corruptum videbatur: *Romanus* tamen. *

CONTROVERSIA XX.

Quinquennis teſtis in procuratorem.

Thema. *Mortua quidem vxore ex qua filium habebat, duxit aliam: ſuſtulit ex ea filium. Habebat procuratorem in domo ſpecioſum. Cùm frequenter eſſent iurgia nouercæ & priuigni iuſſit eum ſe migrare. Ille trans parietem habitationem conduxit. Rumor erat de adulterio procuratoris, & matris*

fa-

familiæ. Quoſdam tempore pater familiæ in cubiculo occiſus inuentus eſt, vxor vulnerata, communis paries perfoſſus: puer iubetur percuſſorem cognoſcere, ille procuratorem digito denotauit: accuſat filius procuratorem cædis, ille filium parricidii.

ARELLII FVSCI PATRIS. Vt audiui clamorem, ſi qua eſt fides, deprehenſos à patre adulteros putaui. Quis feret te voluntariam teſtem in forum venientem, etiam ſi venires dictura pro filio: miſerrime puer, quamuis periclitor; plus tamen pro te timeo: nimium fraternis inſiſtis veſtigijs: itaque iam tibi cùm matre non conuenit. Quamdiu mater vixit, pater me fuit procuratore contentus. Non facile ſit parricidium. Vis ſcire quantum natura poſſit? etiam infans pro patre loquitur. *Triarii.* Viuo patre adultera, moriente conſcia, mortuo teſtis. Aliquis vno teſte contentus eſt? dabo puerum: aliquis vno teſte non contentus eſt? dabo populum. Obijcit priuigno parricidium, filio mendacium. Intrat procurator, qua ſolebat. Dic, puer, quis patrem tuum occiderit: dic audaciter: eundem nominas, quem populus. Nox placet ſceleri: prorſus adulteri tempus. Habui patrem tàm bonum, vt, cùm vxorem habere vellet, tamen me nouercam habere noluit. Quo mihi lumen tantum admiſſuro nefas optanda nox eſt. Quid, inquit, ante peccaui? diſſimile eſt: memento enim, de homicida quæri: poteſt patrocinium eſſe homicidium, parricidium non poteſt. Lumen attuliſti vt diſcerneres: erat illic quàm leuiter vulnerare deberes: Videmus adactum in præcordia gladium: ſic ego nouercam vulne-

raſſem. Frater, quæro an videtis procuratorem proxima nocte; nihil de prioribus quero. *Vibii Galli*. Ego taceam de adulterio, quod perſequitur etiam populus? ego taceam de parricidio, quod perſequitur etiam puer? Teſtor vos, Iudices, ſaluum patrem reliqui. O magnam in contrarium ſæculi noſtri peruerſitatem! inuentus eſt qui patrem poſſet occidere, & nouercam non poſſet. Etiam ſi quis occidere patrem non poteſt, nouercam poteſt. *Sepullii Baſſi*. Dum perfodio parietem, aliquis ſentiet. Cuius vis leuiſſimum ſomnum? pueri, an ſenis, an mediæ ætatis? Pueri? frater ſentiet: ſenis? pater: mediæ ætatis? nouerca. Quærerem, quam ſordida domo natus eſſet, ſi vllam habuiſſet: nunc inquiſitionem noſtram humilitate effugit. Non miror ſi neſcis, quam difficile ſit patrem occidere, cùm incertum habeas patrem. *Albutii Sili*. Quæro à te, mulier, an filio tuo credendum putes? Liceat mihi nutrire puerum: ne cùm matre illi, cùm tutorem queat conuenire. Tres in cubiculo ſunt: patrem occidis, puerum contemnis: adulteram non times. Singuli ſe ſerui libertique offerebant: puer ſtabat ante omnes: percuſſor latebat poſt adulteram. Quid ante peccaui? cujus vxorem corrupi quòd ſi feciſſem, hominem occidere poſſem: patrem non poſſem. Bonos habeo teſtes: timet hunc in aliena poteſtate. Aſpice corpus patris, quam grauis plaga, quam alte adactus eſt gladius! ſic ego nouercam percuſſiſſem. *Ceſtii Pii*. Adulteram te eſſe, non vnum teſtem dabo, non corruptum: dabo multus, dabo etiam pueros. Patrem tam grauiter percuſſi, quam debui nouercam: nouercam ne ſic quidem, quemadmodum patrem. *Iulii Baſſi*. Tibi fuit neceſſarium lumen, ne eam occideres,

res, propter quam occidebas:nihil ſuperuacuum erat,ne inſtrumento parricidij, detegerem parricidium. Si rerum natura pareretur, obliuiſcendum mihi erat patrius,dum occiderem. Maiore licentia,quæ non videmus, agimus, & quamuis non minor ſit attrocitas facinoris, formido minor eſt. Si patrem occidi,totus mihi lectus purgandus eſt; cui parcam non habeo. Non poſſum gloriari vltione patris; frater illam meum occupauit. *Blandi*. Quam difficile eſt filio,patrem vulnerari, quam facile priuigno, nouercam occidere! *Varii Gemini*. Patrem,inquit, occidiſti. Teſtor vos & iudices, nihil leuiter hæ manus faciunt; vtrum non habui poteſtatem?atqui vulnerata es;huic? nolui te occidere? atqui vulnerata es; leuiter vulnerata es; quam diligenter ſeruata es! Tu teſtimonium dic, & oſtende non vulnus, ſed argumentum, percuſſor ille quam timuit, ne occideret! *Porcij Latronis*. Quare lumen affero? fortius parricidium faciam ſi non videro patrem. Occidere aliquis patrem, antequam nouercam poteſt? nouercam, ne poſt patrem quidem poteſt? *Triarius*. Aliquis parricidio putas manus ſeruat, & inde incipit, quo peruenire difficile eſt?

DIVISIO. Has controuerſias, quę & accuſationem habent, non eodem ordine omnes declamauerunt: quidam fuerunt, qui ante defenderent quam accuſarent ex: quibus *Latro* fuit. *Fuſcus Arellius*: Debet, inquit, reus in epilogum deſinere: optime autem epilogum contexit defenſioni: & homines magis defendenti quam accuſanti fauent. Vltima ſit pars, quæ iudicem fauentem poſſit admittere. Quidam permiſcuerunt accuſationem ad defenſionem vt per comparationem duorum reorum irent,

& crimen, ſimul repuliſſent, ſtatim transferrent: ex quibus fuit *Ceſtius*: Hoc non ſemper expedit: vtique qui imbecilliorem partem habent, non eſt vtile, cominus congredi; facilius latent quæ non comparantur. In hac controuerſia duo vel tres rei: nouerca enim procuratori coniungitur. Itaque à filij parte vtique, aiebat, prius accuſandum: quia vnum debebat crimen defendere, duo obijcere, & adulterij & cæcis: ſi qua ſunt ex vtraque parte difficilia, non colorem, ſed argumentationem deſiderant. Itaque ne modum excedam, præteribo. Circa vulnus nouercæ quidam bellas res dixerunt, quidam ineptas: immo multi ineptas. Prius illa, quæ belle dicta ſunt, referam. *Fuſcus*. Vt diſtricta leni vulnere eſt cutis! non credas factum manu priuigni, credas amatoris. *Paſſienus* ait: Tam leuiter te vulnerauit dextera illa cui nec paries obſtitit, nec pater? *Varius Geminus* dixit; Da ferrum teſti meo: fortius feriet. *Ceſtius* dixit cum deſcripſiſſet quam leue vulnus eſſet: Nocueras, inquit, mihi, ſi amicæ tuæ nocere potuiſſes. *Niger Brutidius* quotidiano verbo quotidie ſignificanter vſus eſt. Riualem, inquit, occidit: amicam ſauciauit. *Hiſpo Romanus* eiuſdem generis rem dixit: Oſtende, nouerca, oſtende id quo amator tuus vellicauit. *Baſſus Sepullius* dixit: Maritum occidit adulteram ſtrinxit. Ex illis qui res ineptias dixerant, primus ibi ante omnes *Muſa* veſter: cum vulnus nouercæ deſcripſiſſet, adiecit: At hercules, pater meus tanquam paries perfoſſus eſt. *Murrhedius*: patrocinium putat eſse, quod cauſæ ſuæ ſanguinem miſit. *Nepos Licinius* ait: Non eſt iſtud vulnus, ſed ludentis adulteri morſus. *Senianus* ex illa ſtultorum nota ſententiam

pro-

protulit. Non vulnerauit, inquit, nouercam, ſed viri ſui ſanguine aſperſit: cum illic vulnerata ponatur. *Vinitius* exactiſſimi vir ingenij, qui nec dicere res ineptas, nec ferre poterat, ſolebat hanc ſententiam Seniani deridere, & ſimilem illi referre in oratione dictam Montani Votieni. *Senianus* in hac eadem controuerſia dixerat: Nihil puero eſt teſte certius, vtique quinquenni. Nam & ad eos peruenit annos, vt intelligat, & nondum ad eos, quibus fingat. Et hæc definitio; inquit, ridicula eſt, nihil eſſe puero teſte certius, vtique quinquenni: puta, nec ſi quadrimus puer, teſtis eſt: nec ſi ſex annorum. Illud venuſtiſſime adijciebat; Putes, inquit, aliquid agi: omnia in hac ſententia circumſpecti hominis ſunt, finitio, exceptio. Nihil eſt autem inamabilius, quam diligens ſtultitia. *Montani Votieni* ſententiam huic aiebat eſſe ſimilem, & deridebat. Acre omnino & experrectum eſt animal canis, vtique catenarius paratus. Erat autem non æquus ipſi Montano: accuſauerant illum apud Cæſarem, à colonia Narbonenſi rogatus; at Montanus adeo toto animo ſcholaſticus erat, vt eodem die, quo accuſatus à Vinitio decertauerit, in Vinitij actionem ſententias ſuas referebat. Eleganter illud dixit *Surdinus*; Rogo, nunquid putas illum alteram partem declamaſſe? Grauis ſcholaſticos morbus inuaſit; exempla cùm dixerunt, volunt & illa ad aliquod controuerſiæ thema redigere. Hoc vt aliquando faciendum, eſt cùm res patitur, ita ineptiſſimum eſt luctari cùm materia, & longe arceſſere, ſic, quomodo fecit in hac controuerſia *Muſa*, qui cùm diceret pro filio locum de indulgentia liberorum in parentes, venit ad filium Cræſi, & ait, Mutus in periculo patris na-

naturalia vocis impedimenta rupit, qui plus quàm quinquennio tacuerat: quia quinquennis puer ponitur, putauit vbicumque nominatum eſſet quinquennium, ſententiam fieri? quia Latroni benè ceſſerat, qui cùm diluiſſet vulnus exiguum dixit: Aſpicite iſtam vix ad parentem cicatricem: rogo vos, non putetis puerulum feciſſe, & ne puerulum quidem quinquennem? *Gallus Vibius* improbam dixit ſententiam, cùm cædem deſcriberet. Occidit, inquit, maritum; nouercam læſit; puero pepercit: etiam hunc putabat ſuum. Valde enim puero *Ceſtius* aiebat parcendum. Itaque dixit, cùm laudaret eius teſtimonium: Procurator * natus es. *Hermagoras* hunc ſenſum decentius poſuit: *Μάταιον ἀδιαφόρημα*. *Blandi* ſententia laudabatur, cùm deſcripſiſſet à puero demonſtratum procuratorem: O digitum multa ſignificantem! *Euctemon* dixit: *Μητρυιᾶ χρῆστον ἔμηνυεν μάρτυρα, ὦ νανίων ἀσεβὲς, ὦ παιδίον ἄξιον τῆς μητρὸς ὅλον ἢ πατρός.* *Murrhedius* Mimico genere fatuam ſententiam dixit, cùm dixiſſet nouercam diſputare contra filij ſui teſtimonium: Facit, inquit, quòd ſolet: pro amatore ſanguini ſuo non parcit. *Nicocrates Lacon* aridus & exſuccus declamator dixit: *Τοῦ μὲν ἰδίου μάρτυρος ἐφείσατο, τοῦ δ' ἐμοῦ κατεφρόνησεν*. *Hermagoras*, cùm miſerabilem dixiſſet pueri conditionem eſſe, qui infeſtus nouercæ & procuratori redderetur, dixit, iam procuratorem clamare: *οὐκ ἔστιν ἡμέτερος*.

CON-

CONTROVERSIA XXI.

Dementiæ accuſatur, qui ſeruo filiam iunxit.

Thema. *Tyrannus permiſit ſeruis, dominas ſuas rapere. Profugerunt principes ciuitatis. Inter eos, qui filium & filiam habebat: profectus peregre, cùm omnes ſerui dominas ſuas vitiaſſent, ſeruus eius virginem ſeruauit: occiſo tyranno reuerſi ſunt principes in crucem ſeruos ſuſtulerunt. Ille manumiſſo filiam iunxit. Accuſatur dementiæ.*

CONtra Patrem. *Argentarij*. Haberemus ſolatium, ſi has nuptias feciſſet tyrannus, non pater: habe nunc illi honorem; fac dotalem ſine dominam cuſtodiat. Sanum putatis eſſe, qui mauult tyrannum imitari quam ſeruum? pater noſter honeſtis parentibus natus; qui enim aliter conditionem matris noſtræ habere potuiſſet, ſi tantum ingenuus fuiſſet? *Ceſtii Pii*. Soror, opto tibi perpetuam ſterilitatem. Cùm dicerem, Manumitamus ſeruum: aiebat? Exſpectemus ſororias nuptias. Ergo tibi, ſoror, vt honeſtos habeas liberos, adulterandum eſt? Fecit ſe ſimilem tyranno, filiam raptis, libertum cruciarijs. Plus ſeruo dominus permiſit, quam tyrannus: Qui fecit has nuptias, inſanus eſt aut tyrannus. Quis hoc poteſt credere, optandum filiæ fuiſſe, ne finiretur tyrannis, ne rediret pater? Si interrogauero patrem, quod grauiſſimum in tyrannide fuerit ſcelus: ſi ſanus eſt, reſpondebit. Quid dominæ ſeruis collocatæ ſunt *Fuluii Sparſi*. Eligitur maritus, quem ſanus pater dotalē dediſset; gener tuus ipſis nuptijs crucem meruit: Egregiū, generum, cui nihil eſt glorioſius, quā quòd inter cruciarios non eſt.

Grauiſſima quoque ipſi ſeruo facta eſt iniuria: dominam ſuam non licuit illi ſeruare virginem. *Blandi*. Fecit etiam ſeruo iniuriam, cùm detraxit abſtinentiæ gloriam: nuptijs ſuis manumiſſus eſt. O matrimonium omni adulterio turpius! *Iulii Baſſi*. Liberata rep. quòd me triſtem vidiſtis, nolite mirari: etiamnum viuit tyrannus. Virginitatem, quàm ſub tyranno ſeruauerat, perdidit ſub patre. Dic, furcifer, cui ſororem meam virginem ſeruaſti? dic, ſi placet. Mihi. Non vitiauit, inquit, cùm liceret illi. Itane dignus eſt nuptijs, quia indignus eſt cruce? ex cella migrabit in cubiculum ſuę dominę, vel domina ex cubiculo ſuo migrabit in cellam? *Cornelii Hiſpani*. Melioris conditionis ſunt vitiatæ, quàm virgo: illis mutare nuptias contigit. Quare, tyrannicida, præmium accepiſti? etiamnum aliqua ex edito tyranni nupta eſt: qui edictum tyranni fugerat, redit cùm edicto. Dementia hoc patris factum eſt, ne tyrannum accuſare poſſet. Quod ille, inquit, filiam meam virginem alteri ſeruauit. Nunc maritus eſt, qui ſub tyranno quoque nihil aliud potuit quàm raptor eſſe. Is, qui dotalis deſtinatus erat, cuſtos relictus eſt: propoſitum eſt edictum, quòd ne ferremus, fugimus: nihil per totum publicæ ſeruitutis ſpatium indignius viſum eſt, nihil dijs hominibuſque minus ferendum: itaquè tyrannus poſt hoc occiſus eſt. Deſponſa eſt puella: omnia ex edito tyranni facta ſunt. *Albutii Sili*. Egregius gener, cuius hæc vna gloria eſt, quòd comparatus cruciarijs frugalior eſt. Melius ſeruus cuſtodiuit dominam, quàm pater filiam. Propitius pater ita filiam ſuam collocauit, quemadmodum iratus tyrannus alienas. Inimici tibi nepotes precantur. Cùm ſanus pater fuit, ne has

vide-

videret nuptias, fugit. Parum putatis magnum argumentum dementiæ, quòd egit tyrannum in mortem, patres in exilium, ſeruos in crucem? quomodo, qui ſic fugis, ſic collocas? Honeſtius exul es, quàm ſocer. Si voles inuenire generi tui propinquos, ad crucem eundum eſt. *Arellii Fuſci patris*. Ex ſeruo gener, & ex domina vxor, ex domino ſocer eſt factus: quis has nuptias non tyranni putet? Patrem tyranni criminibus accuſo, tyrannum patris. Quid de tyranno loquor? patri ſimilis eſt. Quid de patre non querar? tyranno ſimilis eſt. Miſerrima ſoror, ſub tyranno patrem deſiderabas, ſub patre tyrannum deſideras. In filia tua coegiſti, quòd tyrannus tantum permiſerat. Nunc nobis, pater, ſi ſanus es, exulandum eſt. Quid enim miſerius accidere poteſt, quàm is ſtatus in libertate, quem ceteri vix ferunt in ſeruitute? fugimus, ne ſeruiremus. Felicitatem noſtram in calamitatem conuertit. Aliquanto enim fuit ſatius, cùm ceteris contumeliam ferre, quàm libertatis omnibus, ſolos in tyrannidem reijci. Seruo libertatem dedit, filiæ ſeruitutem. Seruo filiam dedit, innocentiam abſtulit. Neſcio quid ſibi velit, quòd ſerui meritum laudat: tyrannum enim laudare debebat. Seruus non ſtultus tergum & caput ſuum delicijs præſentibus prætulit. Si dicit, ſe timuiſſe tantum, laudabo, & hanc illi etiam nunc optabo mentem. Ceteræ honeſtos inuenerunt ſeruos: hæc talem habet, quales illæ in tyrannide habuerunt. Soror mea ancillulæ pellex eſt, ſed vt domina nuberet, conſeruula de cellula exacta eſt. Nullum in tyranno maius ſcelus fuit, quàm quòd tibi libuit imitari: O te, ſoror, miſeram, quòd iſta non ſub tyranno paſſa es! iam enim pati deſiſſes,

Hoc tu putas prǽmium eſſe. Quia dominam non violauit, violet quantum volet. Iſte vero, vt dicis, iniuriam tibi fecit, qui affinitatem ſuam moratus eſt. Si non ceſſaſſet, iam fortaſſe ex illo nepotes haberemus. Habeamus generum, ſi poſſumus, parem; ſin minus, non erubeſcendum, cui cognatus ſit aliquis, cui ſacra aliqua & penetralia, in quæ deducatur vxor; quem adiungamus ad domum, non quem ex cenſu deleamus. *Porci Latronis*. Qui omnia toleramus, hoc fugimus. Vocat ſeruum; & quia crucem non meruerat, mereri iubet. Itane, lucifer, tu potuiſti dominam complecti? putaſti autem te per tyrannum victurum, aut ſemper futurum patrem. Feliciſſimi videbuntur, quibus contigerit raptus tyrannus. Ita ſine dubio beneficium dedit, qui cuſtodiuit dominam à ſtupro, ſe à cruce. Cui infelici face ad dotalem ſuum noua nupta deduceretur, ſi qua fides, eſt exhorrui, quaſi repoſitum eſſet edictum. Cogitabam, quem ſorori virum eligerem; ſimpliciter fatebor; faſtidiebam iam eas conditiones, quæ ante profectionem fuerant; aiebam; Illo tempore & aliæ virgines erant. Non vitiauit, inquit, ſub tyrannide. O nos felices, ſi ne nunc quidem *Triarius*. Age, hoc non eſt præmium, vnum ſpectare omnium cruces? Certum habeo, ſi habuiſſet tyrannus filiam, non ſcripſiſſet edictum. Indicit feſtum diem, aperiri iubet maiorum imagines, cùm maxime tegendæ ſunt. *Varii Gemini*. Eadem hora & libertum facit, & generum; hoc fecit quod tyrannus non cogit, niſi cùm iraſcitur; ſeruus ne tunc quidem facit non cogitur. Generum habes, qualem? vt illi laudationem ſuam reddam; nempe frugi ſeruum. Seruis tuis paritura fratres. Quantum ac expoſi-

ſi-

ſtionem rerum pertinet,ſunt quidem acerba tyrannidis mala,tamen triſtiora exponam,quę poſt tyrannidem geſta ſunt: non dubitabam,quin eſſet tyrannicidę nuptura:ſi ſub tyranno vitiata eſſet, haberemus. Hoc non tibi vni accidiit. Nondum tyrannum occiſum puto, etiam nunc tyrannicas nuptias video. *Marilii*. Nunc ſciam, an merito libertatem acceperis ſi liber non merueris crucem : hoc, quòd obijcio, qui in pluribus fecit, occiſus eſt. *L.Vinitii*. Nunc in domo noſtra matrimonium eſt; cuius me puderet, etiam ſi raptus eſſet. Quàm miſeros putatis, iudices eſſe eos, quibus quidem duo, quæ miſerrima fuerunt, optanda ſunt, tyrannus, & raptor; Vna generi tui commendatio eſt, quòd ſe aliquando iſta puella putauit indignum. *Vallii Siriaci*. Jn eadem conditione, Iudices, ſumus, vt conſulari debeamus ſororem, quòd aut rapta non ſit, aut nupſerit; & tamen quid ille meruit, quamdiu per dominum licuit, innocentiſſimus ſeruus? *Sepulii Baſſi*. Nuptias clauſa domo fecimus; in contubernium deducta ſerui domina eſt; iſte dexteram ſororis meæ, niſi dum manumittitur, non contigit. *Pollionis Aſinii*. Inter nuptiales feſcenninos in crucem generi noſtri iocabantur. Miſerrimum egiſſe me diem memini, quo ſeruire cœpit reſpublica. Miſerrimum diem egiſſe memini, quo ne exſilium fugimus; inter hos dies ſororis nuptias numero. Miſerrima ſoror, fortaſſe vernularum tuorum nouerca es. Pater, volo ducere vxorem; dic, quàm mihi ex ancillis deſpondeas.

Contra. *Albutii Sili*. Seruauit dominam; ſi quis tyranno indicaſſet, ſolus in cruce pependiſſet.

DIVISIO. *Latro* in has quæſtiones diuiſit;

An, etiam ſi non debuit filiam collocare, damnari tamen ob hoc non poſſit dementiæ. Licet, inquit, mihi filiam meam cui velim collocare; iſto modo & repudium remiſero genero. Accuſor: Male collocaſti filiam; & multi alij. Quid tibi videntur hi, qui abdicant filias ſuas: auari. Sed mala cauſa eſt: nec ob hoc damnabor. Tu patrem debes dementem accuſare, non ſanum regere. Ego iſtud an ſine ratione fecerim, videbimus; ſatis eſt, ſi ſana mente feci. Deinde. An ſic filiã collocare debuerit, Hoc in hęc diuiſit. An, etiam ſi meruit ſeruus, non tamen ſic illi referenda fuerit gratia. Deinde. An bene meruerit. De facto ſerui primum diſputauit; deinde de animo. Factum quale? Non dominã conſtuprauit. Auge beneficia; nec dominum occidit, nec domino venenum dedit. Non eſt benificiũ ſcelere abſtinere. Et tyrannus permiſit dominam rapere, non coegit. De hoc beneficio non eſt quod laudes ſeruum; alioquin iniuriam fecit, ſi non ſubducta eſt iniuriæ, ſed reſeruata; tunc tamen ſolatium fuiſſet, cum multis pati. Denique, quod aliæ in tyrannide paſſæ ſunt, hæc in libertate; ceteræ abſentibus ſuis, hæc præſentibus. In alijs ſtuprum vocabatur, in hac matrimonium; in alijs finis expectabatur iniuriæ, in hac nullus; denique illarum ſtupratores ſuffixi ſunt, huius, manumiſſus. Deinde de animo ſerui.

Color. *Latro* colorem à parte filij, quare non vitiaſſet ſeruus, hunc fecit; timuiſſe illum ſupplicium, ſciſſe futurum, vt liberata rep. omnes pęnas, qui contaminaſſent dominas ſuas, darent, & aduentare iam tempus vltimum tyrannidis videbatur, cùm ad ſummam eſſet perducta rabiem; quæ nunquam niſi ex deſperatione fit. Itaque cùm videret, inquit, ſuffigi cruci ſeruos, cla-

clamabat: Hoc ego futurum ſciebam. In vltima oratione *Latro* dixit; ſerui quoque nomine tecum quæri poſſum, quem, qui frugi fuerat, nequam feciſti. *Albutius* hoc colore vſus eſt. Immatura etiamnum puella, ne adhuc iniuriæ idonea; & ideo illam non abduximus, quia ætatis beneficio tyrannidem ſentire non poterat. *Ceſtius* dixit: Ego plane non ſum detracturus ſeruo ſuam laudem, habuit bonam mentem: ſperauit poſſe fieri, vt, ſi virginem ſeruaſſet, nuptijs dominæ manumitterretur. *Varius Geminus* ait; Fortaſſis amicam habebat, hac delectatus abſtinuit; nam quidam virginum concubitum refugiunt: fortaſſe ſciuit illam non eſſe paſſuram, & illud, quòd nequam quoque ſeruos interdum frugi facit, malam fortunam timuit. Et hanc ſententiam quæ valde circumlata eſt, adiecit. An etiam furcifer auderet cùm domina concumbere, niſi illi pater permiſiſſet: & illud dixit: Ad hoc, pater, ab exilio redibas: in exilium ergo quid fugimus: *Buteo* voluit videri, reuera mente lapſum patrem, & in narratione hoc dixit; Quàm męſtus venit damum ab edicto tyranni! quantum in ſinu filiæ fleuit! puto, illo tempore mentem eſſe concuſſam. *Varius Geminus* dixit de abſtinentia; Sic contaminare dominam ſuam, & trahere in cellam non eſt auſus; niſi forte hoc modo mauis narrem; Iam tunc ſperare ſororis nuptias cœperat. A parte patris magis defenſione opus eſſe dicebat *Latro*, quam colore. *Varius Geminus* factum ipſum defendit; magnos viros feciſſe, vt libertinas vxores ducerent. M. Cato, inquit, coloni ſui, filiam duxit vxorem. Sed ingenuam. Reſpondeam: Sed Cato; plus intereſt inter te & Catonem,

nem, quam inter libertum & colonum. Quam multa bona haberet ſubiectus, & obſequens maritus. Non petulantiam timebit, non verborum contumeliam, non pellicem, non repudium. Filiam meam ſemper domi habeo: quam eo magis deſidero, quod habeo, diua illa fide. Inde factum liberti laudauit. *Albutius* & philoſophatus eſt: dixit, neminem natum liberum eſſe neminem ſeruum: hæc poſtea nomina ſingulis impoſuiſſe fortunam. Denique, inquit, ſcis & nos nuper ſeruos fuiſſe. Retulit Seruium regem. *Silo Pompeius* hoc colore vſus dixit: Exhauſtum tyrannidis iniurijs patrimonium: non habuiſſe ſe dotem quam daret. *Argentarium* voluit videri, puella volente ſe feciſſe. Viſa eſt, inquit, indulgete illi: certe debuit. *Gabius Sabinus* hoc colore vſus eſt, vt in quantum poſſet dignitatem ſuam diſtrueret, & humilitatem confiteretur. Et ideo, inquit, facilius potuit non vitiari, quia nemo in domum noſtram oculos dirigebat; & ſciueram, inquit, facere cui collocarem; quærendus mihi erat gener aliquis libertinus: quid ergo? alieno potius liberto? hunc iam noui, ſcio, cuius affectus in nos ſit: ſi moriar, ſcio me meam filiam apud hunc tutorem relictunım. Et hanc ſententiam adiecit, quæ valde excepta eſt. Eum non contempſi generum, qui tyrannum contempſerat. *Actius Poſtumus* hoc colore vſus eſt; Nihil eſt inquit, inuidia periculoſius: hanc ſapientes viri veluti peſtiferam vitandam eſſe præcipiunt; hanc ita vincens inuidiam eram. Hic nunc nobis obijcit fortunam liberorum noſtrorum; oderant filiam meam fœminæ, me patres, quaſi publici mali ſegregem exprobratorem, quo vno modo honeſte potui, feci filiam meam ce-

teris ſimile ; fortuna mea publicæ partis ; detra-ĉta omnia inuidia eſt ; filiam non habeo hone-ſtiorem quàm vos, ſeruum frugaliorem habui quàm vos. *Hiſpo Romanus* dixerat ; Maritum autem ego iſtum vocem, raptorem ſerotinum ; verbum hoc quaſi aucupanti, quòd non erat vſurpatum quibuſdam diſplicebat. Eiuſdem verbi explicatione, vt extra reprehenſionem eſſet, vſus eſt. *Gadius Sabinus*, cùm diceret, nondum eſſe conſummatam aduerſus ſeruos publicam vindictam ; Etiamnum in domo noſtra reſiduus raptor eſt. *Saturnius Furius*, qui volens vel condemnauit, maius nomen in foro quàm in declamationibus hàbuit; ſolebam tamen tam honeſte declamare, vt ſcires, illum huic materiæ non minus idoneum eſſe, ſed minus familiarem. Is in hac controuerſia cùm L. Lamiæ filio declamaret, dixit ſententiam. ὁ μὲν πατὴρ χείρων γέγονεν τυράννου, ὁ δὲ δοῦλος ἑαυτοῦ. Ex tabellis emptionis multi ſententiam trahere tentauerunt, *Albutius* dixit; Profer mihi tabellas ; quid hoc eſt? generum ſocer mancipio accepit. *Triarius* dixit; Fugitiuum, erronem, non eſſe ; ita, ſi malum auctorem habemus, gener noſter fugitiuus eſt. *Blandus* dixit ; Relegamus auctoritatis tabellas; furtis noxaque ſolutus ; hæc generi noſtri laudatio eſt ? *Gallio* dixit ; Furtis noxaque ſolutus eſt. *Sparſus* dixit ; Oſtende tabellas, quid nobis cùm iſto genero? prior dominus promiſit, fugitiuum non eſſe. Gratulor vobis, poſteri patrem fugitiuum non habebitis. *Varius Geminus* dixit ; Erronem non eſſe ; adijcio, fugitiuum non eſſe ; adijcio, furtis noxaque ſolutum ; numquid de generi tui nobilitate detraxi? *Pollio* aiebat ridere ſe, quòd declamatores decreuiſſent hunc vtique empti-

tium

tium eſſe. Mirari vos puto, quòd in hac controuerſia omnes declamatores mentis ſuæ fuerint. *Nepos Mamilius*, cum hortaretur libertum ad repudium ſororis, dixit: Refer nobis gratiam, & tu ſororem meam manumittere. Nepos Licinius illi non ceſſit: dixit enim: Sub illa ſubſellia tranſite ſerui, tranſite liberti, empta cognatio, & cùm illum ſenſum elegantem, & ab omnibus iactatum, ſubripuiſſet: Soror, opto tibi ſterilitatem, adiecit: Nec eſt quod mireris, me timere partum tuum, audio ſic naſci tyrannos.

CONTROVERSIA XXII.

Cauete proditorem.

Lex. Proditionis ſit actio. Thema. *Pater, & filius imperium petierunt. Prælatus eſt patri filius. Bellum commiſit cùm hoſte: captus eſt, miſſi ſunt decem legati ad redimendum imperatorem, euntibus iſtis occurrit pater cùm auro, dixit, ſero ſe aurum ad redemptionem tuliſſe filium ſuum crucifixum eſſe, illi perueniunt ad crucifixum imperatorem: quibus ille dixit:* Cauete proditorem. *Accuſatur pater proditionis.*

Contra patrem. *Albutij Sili.* Quid deſideratis vltra; imperator ſupplicium tulit, proditor pretium. Triſtiorem iſtum vidimus, cùm filius imperator renuntiatus eſt, quàm cùm captus. Redde rationem, quemadmodum redieris tutus, ſenex, ſolus, cùm auro: cùm etiam imperatores capiantur. Imperator adoleſcens renuntiatus eſt, omnibus lætis, præter patrem. *Ceſtii Pii.* Plus accepit auri, quàm quòd poſſet abſcondi: nolite mirari, & imperatorem, & filium vendiderat. *Cauete proditorem.*

ditorem. Iam comitijs cauimus. Abſtuliſſent tibi aurum hoſtes, niſi dediſſent. Cùm de redemptione ageretur, omnes in curia fuerunt, præter competitorem. Iudicium fuit, morientis breue, filij verecundum. *Blandi.* Quomodo te dimiſerunt? ſi nihil aliud; & ducem genuiſti, & dux eſſe voluiſti. Si non decreueramus, conſilium noſtrum expectari debuit: ſi decreueramus officium. *Arellii Fuſci patris*. Vnde tam graues paterni ſinus? numquid oſſa filij reportant? Expectat videlicet iudicia veſtra reus: tamquam neſciat, quid de illo ſentiatis. Non tu ſemel apud hoſtem fuiſti, ſed nos ſemel legatos miſimus: Imperator non audet, nominare te, tamquam patrem. *Iunii Gallionis*. Fuit adoleſcens optimus, verecundiſſimus, qui patri ſuo ceſſiſſet, ſi ſalua pietate potuiſſet. Iterum vobis inter patrem & filium indicandum eſt. Candidatus proceſſit contra Patrem; ſi ſilentium eius intelligere ſciſſetis, & tunc vobis verecunde indicauerat. Habebas apud hoſtes auctoritatem: apparebat te reip. iraſci. Legati noſtri aurum ferebant; pater afferebat. Dixeras illos ſero venturos: nonne peruenerunt? ſero imperatorem noſtrum conuenerunt. Imperator iſtum accuſat, nos ſubſcribimus: hoc fuit imperatoris noſtri teſtamentum. Obijce, inquit, aliqua anteactæ vitæ crimina: non poſſum. Verecundum competitorem habuiſti: multùm tacebat: quòd poſſum tibi maius crimen obijcere: filius tibi tuus credi rempublicam noluit. Non eſt quòd dicas, Quem miſi ad hoſtes; tamquam ipſe ire non poſſes; cur tam cito reuerteris? Diutius nos contra filium rogaſti, quàm pro filio hoſtem. Num immobilis diriguiſti? num illi, quaſi & ipſe affixus, hæſiſti?

quid

quid tam cito recedis? etiamnum viuit, etiamnum loquitur: receſſurus interroga, ſi quid velit mandare. Voce proditionem coarguit, ſilentio proditorem. Intelligo quanto periculo iſtum offendam: quemadmodum enim iſte accuſationem vindicauit? cruce. Omnibus argumentis præmitur: dabo qui viderint, dabo qui audierint, dabo aurum; dabo teſtem, & ne quid de dignitate dubitari poſſit, imperatorem. De hoc vtrum volet, dicat: inimicus eſt, hunc indicauit. Aurum tantum habuerat, vt appareret etiam non quærentibus; tantum ſuſpectus erat, vt quemvis potiùs quàm vos admoneret. *Proditorem cauete*. Optimus adoleſcens, optimus imperator, qui Reipub. curam agere ne in cruce quidem deſijt. Tibi non dixit, dignum te non putauit filius, cùm diceret: *Caue proditorem*. *Varii Gemini*. Nolite omnia expectare ab accuſatore, & occupato & verecundo: rem intelligite: crimina audiſtis; quæritis anteactæ vitæ crimina? non habet: nihil vmquàm tibi filius obijcere voluit. Tam cito laſſata preces tuæ ſunt, quid faciet miſer? Nec imperator poteſt tacere proditionem, nec filius loqui proditorem. *Porcii Latronis*. Quid abitis? itaque non peruenit vſque ad crucem. Vereor ne tam ſero caueamus, quàm imperator noſter: qui non ante intellexit proditionem, quàm proditus eſt: nec vnquam præſentius periculum fuit. Reſpublica ſine imperatore eſt, proditor ſine cuſtode. Quid eſt quare tibi hoſtes pepercerint. Et imperatoris noſtris pater es, & aurum habes, & legatus non es? Si tibi dicam? Expecta dum legati mittuntur: filius tibi publice remittetur: dices; Paternus affectus non ſuſtinet moram; rapit me deſiderium filij: etiamſi redimere

vi-

viuum non potero, mortuum redimam. Nunquam tam durus hoſtis fuit, vt paternis lacrymis non flecteretur. Vt ignoſcam tibi: quòd tam cito iſti: obijciam, quòd tam cito rediſti: dic quid dixerit tibi: an nihil cùm Patre loqui voluit? *Cauete proditorem*: hoc dixit: Videte, ne quis nocte inſcijs cuſtodibus exeat: ne quis rep. ignorante ad hoſtem perueniat: ne quis ex hoſtium caſtris grauis auro reuertatur. Nihil deeſt iudicio. Si quid de proditione quæritis, imperator vobis dicet: ſi quid de proditore, legati.

Pars altera. Arelii Fuſci patris. Quantum eſt pretium, quo vendo, vt filium pater ſpectem in cruce, filius patrem de cruce? tanti & imperatorem & parricidium vendidi. Gratulabantur omnes repulſo magis quàm deſignato nimis ambitioſe. Nunc pænitet: & filium & patriam vendidit: tam exiguum auri accepit, vt vnus ſenex portare poſſet.

DIVISIO. In hac controuerſia, etiam ſi coniecturalis eſt, habeſque quaſi certum triumque iter: fuit tamen aliqua inter declamantes diſſenſio. *Latro* ſemper contrahebat, & quidquid poterat tuto relinquere, præteribat. Itaque & quæſtionum numerum minuebat, & locos nunquam attrahebat: illos quoque quos occupauerat, non diu dicebat, ſed valenter. Hoc erat itaque præceptum eius, quædam declamatorem tamquam prætorem facere debere, minuendæ litis cauſa: quòd in hac controuerſia fecit: non enim curauit dicere nullam eſſe factam proditionem, ſed ſe proditorem non eſſe: Et ſuſpectus, inquit, iudici eſt, qui plus quàm ſe defendit; & malo cum filij voce pugnare, vt imperatorem & filium mentitum dicam: præſertim cùm odium aduerſus filium obijciatur patri.

Al-

Albutius in duas partes declamationem diuiſit; primum negauit vllam eſſe proditionem; deinde vt eſſet, ad ſe non pertinere.

Color. Colorem contra patrem. *Silo Pompeius* hunc introduxit, odio illum Reipublicæ à qua repulſus erat, feciſſe, & odio ipſius filij quem oderat; & quia competiuerit, & quia vicerit. *Varius Geminus* dixit ſtatim petijſſe patrem hoc propoſito imperium, vt proderet; hominem auarum & lucro inhiantem, & quia noti mores eius erant, victum ab eo competitore, à quo vinci fas non erat, niſi hominem turpiſſimum. Ante comitia, inquit, paratus erat & pecuniam accipere, & filium prodere: poſt comitia paratus erat pecuniam dare, vt filium proderet. Vt captus eſt dux; aiebamus, inquit, Non poteſt hoc ſine proditione fieri; excuſauimus non imperatori; diximus perſeueraſſe ad redemptionem, quamuis deterruiſſet pater. Hoc loco ille reſpondit; *Cauete proditorem*. *Blandus* dixit, ægre ferentem pudorem repulſæ, voluiſſe occidi filium, vt in eius locum ſubſtitueretur ipſe. *Hiſpo Romanus*. Vltionem, inquit, ſuam hoſti vendidit: tam facile, inquit, exijt: nocte peruenit ad hoſtes, redijt: vt ſcires illum non tunc primum feciſſe. *Argentarius* dixit; Perfer ad ſenatum mandata filij tui; neceſſe eſt tibi multa dixerit; legatis quoque aliqua mandauit; fortaſſe proditoris nomen patri dixit. Indica nobis. Nihil, inquit, dixit mihi. Sublata omnis quæſtio eſt. Quæritis quem dixerit: videte, cui nihil dixerit. Pro patre de comitijs hic color *Latronis* fuit. Nequis filium meum vinceret, timui; itaque profeſſus ſum, vt auctoritate mea deterrerem futurus competitores; deinde ipſe filio meo ceſſit. *Albutius* hoc

hoc colore vſus eſt. Aiebat, inquit, talem imperatorem fieri debere, qualis Scipio fuiſſet: talem ſenem, qualis Maximus fuit: ſenem nihil temere facturum, vtriuſque populo copiam fecit. *Ceſtius* hoc colore vſus eſt. Nouercam vitia filij mei, ſciebam eſſe acrem adoleſcentem, fortem, ſed inconſideratum, temerarium. Itaque perij imperium reipublicæ cauſa filij mei, quem idoneum ad tantum ſuſtinendum onus non putabam. *Fuſcus Arellius* dixit, in hoc ſe comperiſſe, vt hoſtium animi frangerentur, cùm audiſſent, poſſe rempublicam vel in vna domo duos eligere. *Hiſpos Romanos* ſimpliciter putauit agendum: Inepti, inquit, hi colores ſunt, componantur competitores. Hoc itaque iget colore, vt quereretur de exitu comitiorum, adoleſcentulos omnes conſpiraſſe, quaſi de ętatis comparatione ageretur: facile itaque victum ſenem non ambientem. De me inquit, queri non poteſtis; clamaui. Non eſt vobis vtilis huius ætatis imperator. Manſit itaque illi & poſt comitia eadem contumacia; nihil referebat ad patrem: nihil communicabat; itaque captus eſt. Et cùm deſcripſiſſet, quàm imperite diſpoſuiſſet aciem, quemadmodum inexploratis locorum inſidijs oppreſſa eius temeritas eſſet; adiecit: Hoc erat quòd vobis clamabam, Ducem ſenem eligite. *Otho Iunius Pater*: Præſagijs quibuſdam, & inſomnijs hanc fortunam prænuntiantibus agitatum ſe comperiſſe dixit; erat autem ex ſomniatoribus totus vbicumque illum defecerat color, ſomnium narrabat. De eo quòd inſcio ſenatu egreſſus eſt, *Latro* ſic colorauit, decretum non expectaſſe amentem & attonitum protinus præcuriſſe. *Albutius* hoc colore vſus eſt: Semper de duce cito conſtitui: longum

gum erat expectare ad ſummam feſtinaui, nec occurri. *Varius Geminus* dixit: Maluiſſe ſolum ire: hoſtes enim auctoritate legatorum non moueri, ad lacrymas patrum ſæpe flecti. *Silo Pompeius* ait: putaui vtilius eſſet, priuata illum pecunia redimi; minoris enim poſſe æſtimari, quam, ſi tanquam imperatore redimeretur. *Argentarius* ait: Nihil tam iniquum erat, quam legatos ad redemptionem mitti: nunquam enim reddidiſsent, quem ſic deſiderari publice iudicaſsent. Itaque præcucurri rogaturus, & hoc dicturus: Exercitus contemnit illum, reſp. relinqui: *Blandus* ait; Cogitauit mihi quid facerem, contentuſne eſsem paternis lacrymis, an comitatu publico preces meas adiuuarem: tandem venit in mentem, Troianum regem ad redemptionem filij ſine legatis iſse, & cum auro. *Sepullius Baſſus* ait, non expectaſſe ſe curiam quia putaueris futuros, qui redimendum negarent, quod factum apud Romanos ſæpius erat: itaque ante ſe voluiſſe redimere, quam poſſet aliquid de non redimendo conſtitui. *Ceſtius* dixit: Non quæſiui ſecretos tramites, & occultum iter, proditor ſcilicet eadem via veni; qua legati. De voce filij, colorem *Albutius* hunc fecit. Pudebat illum, inquit, quod captus erat; quærebat aliquod fortunæ ſuæ patrocinium: voluit videri non culpa ſua, ſed proditione hæc ſibi accidiſſe, itaque nomen adijcere non potuit. *Fuſcus Arellius* dixit, alienarum iam ſupplicijs animum & errantem has voces effudiſſe ſine argumentis, ſine reo. *Varius Geminus* omnia complexu eſt: Poteſt, inquit propter hoc, poteſt propter illud: ego vobis idem ſuadeo. *Cauete proditorem*: hoc ſi cauete vultis, imperatores ſenes facite. Illud, & in hac contro-

uer-

uerſia & in omni vitandum aiebat. *Ceſtius*? quotiens aliqua vox poneretur, ne ad illam quaſi ad ſententiam decurramus, ſicut in hac apud *Ceſtium* quidam auditor hoc modo cepit: *Vt verbis ducis veſtri ſcilicet, Iudices incipiam. Cauete proditorem*, ſic finiuit declamationem, vt diceret: *In quibus vitam finis imperator. Cauete proditorem*. Hoc ſententiæ genus *Ceſtius* ἠχὼ vocabat, & dicenti diſcipulo ſtatim exclamabat: ὑπὲρ τὴν ἠχὼ vt in illa Suaſoria, in qua deliberat Alexander, an Oceanum nauiget, cùm exaudita vox eſſet, *Quouſque inuicte*? ab ipſa voce quidam cæpit declamare, & in hanc deſijt. Ait illi Ceſtius deſinenti, ἐν σοὶ μὲν λήξω, σέο δ' ἄρξομαι. Et alter, cùm deſcriptis Alexandri victorijs gentibus perdomitis, nouiſſime poneret: *Quouſque inuicte?* exclamauit Ceſtius: *Et tu quouſque? Otho Pater* hoc colore vſus eſt pro patre: dixit enim, moleſtum fuiſſe imperatori, quòd illum ſuffixum legati intuebantur. Itaque, vt ab hoc illos ſpectaculo arceret, & exoneraret verecundiam ſuam, id dixiſſe, quo audito feſtinarent. Itaque dixiſſe, illum, non, *Caueam proditorem*, ſed, *Cauete*: quaſi ipſis legatis eſſet periculum, ne proderentur.

CONTROVERSIA XXIII.

Mutanda optio raptore conuicto.

Lex. Raptor raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet. Thema. *Rapta inducta nuptias optauit. Qui dicebatur rapuiſſe, raptorem ſe negauit. Conuictus eſt illa optionem petit. Contradicitur.*

Co-

CONtra Raptam. *Albutii Sili.* Prætcrquàm quòd in omni diſcrimine periculoſa libertas eſt, meruit puella, vt taceremus: miſericors in nos, etiam antequam rogaremus, fuit. Inhumana libertas eſt, ſi vincimus aduerſus iudices. Non oportet tibi ampliùs quàm ſemel licere optare: omnis nimia potentia ſaluberrima breuitate conſtringitur: qui poteſt condemnare, poſſit ſemel; qui poteſt occidere, poſſit ſemel; aut ſi quæ iteratio recipi poteſt, in potentiam mortis recipienda eſt. Proponite vobis iam ſupplicij faciem, carnificem, ſecurim: alicui hoc ſemel licere, nimium eſt: exorata ſum conde gladium: irata ſum, repeto optionem: & non ſemel mori ſatius eſt: occide iam non vitiatorem, ſed virum. *Porcii Latronis.* Periculoſius eſt negare raptum, quàm commiſiſſe; in hanc perturbationem adoleſcens perductus erat, vt ignoraret, quid feciſſet: non refugiebat tamen puellæ nuptias: fauebat tantum ſibi, vt innocens ducere. Itaque nihil aliud petit quàm libertatem, vt honeſtius duceret. Ita, apud vos, Iudices tutius eſt peccare quàm erubeſcere? Dignio pœne erat, ſi id peccaſſet, quòd meminiſſe poſſet. Exſurge, adoleſcens, & ſine vllo reſpectu pudoris ad pedes te puellæ demitte: accedite & vos, amici propinquique, & tu, mater & pater: quid tu, puella? ecquid te horum lacrymæ mouent? Non eo, inquit, ad illum magiſtratum: non diſſimulo: metuo te, puella, ſi nuſquam rogari vis, niſi vbi occidere potes. Grauius punior nunc, cùm me peccaſſe pudet, quàm cùm peccaui. Quæ poſt iniuriam ignoſcit, perdidit miſericordiam. *Ceſtii Pii.* Venit ad vos, veſtro beneficio tenturus puellæ

bene-

beneficium; optauit nupties: neque adhuc ſciebat, quàm verecundum maritum eſſet habitura. Vitiatorem dimiſiſti: virum occides? aiebat iudex: Quid habes, quòd tam pertinaciter neges? nuptias optat: minus eſt ergo quòd vitiauit; quàm quòd negauit? *Q. Haterii.* Non ſum, inquit, optatura mortem, ſed volo mihi licere & mortem optare: quàm poteſtas iſta delectat, crudelis eſt. *Blandi.* Ergo nos iniuriam periculoſius negauimus, quàm fecimus, *Iunii Gallionis.* Quadam nocte, quid dicam? Non negare iam non audeo. Nox, vinum, error: quid iraſceris, puella? iam non negat. Non diligenter cauſam mea acta eſt: dum nihil timetis, facilius me puellæ crediditis. Confitendum eſt vitium noſtrum: nos nuptijs fecimus moram: Siue adhuc eſſet vitiata, ſiue non eſſet, viſa indigna matrimonio, quæ hominem poſſet occidere. Tibi conſulebam, ne dicereris vitiatori nupta: ſi per te licuiſſet, honeſtiorem maritum habuiſſes. Tu negaſti? O hominem impudentem! ita tu non ante magiſtratus tribunal, in conſpectu populi, in modo foro clamitaſti: Ego virginem rapui; Neminem habere tam obſequentem maritum potes: hic iam nihil negauit. *Varii Gemini.* Exponam vobis rerum ordinem ſic, tamquam ab eo didicerim, qui, quid fecerit, neſcit. *Vibii Galli.* Vbi eſtis qui dicebatis: Nihil intereſt tua; Confitere, confitere: quia honeſtius putaſti raptori nubere. Sit, inquit, mihi heres, ſi quis intra decem menſes natus fuerit: numquid negat? Surge adoleſcens, dic, Rapui, vitiaui: incipe ſcire quòd neſcis: miraris ſi tibi non credit, multum eſt de quo timet.

Pars altera. P. Aſprenatis. Neſcio vtro iudicio aduerſarius fuerit improbior: priore id egit, ne

quam omnino pœnam ſtupri penderet: hoc id agit, vt ipſe optet, ex duobus lege conſtitutis ſupplicijs, vtrum velit pendere: Fatetur enim impune ſe habere maluiſſe, quam ducere vxorem: vxorem ducere malle, quàm mori: anteà legem vitiationis euertere conatus eſt, nunc transferre vult: aduocatos rogat, iudices rogat, omnes potius quam vitiatam. Vtinam non hoc illum liberaret metu, quod iudicis ſui nouit clementiam: nobis clamabat ſe innocentem: ſi quid peccaſſet, mori non recuſare. Aderat raptori populus: nec quicquam magis ſuſpectam faciebat vitiatæ cauſam, quam ſentias optionis. Si tibi iam de ſtupro tuo liquet, eſt quædam proxima innocentiæ verecundia, præbere ſe legibus: tuo vero meruiſti, quidem mortem ille inficiatione: ignoraſti, an peccaſſes; innocens eſſe voluiſti: cauſam haberes reuertere ad patres, puella, quandoquidem totiens iam rogas qui rogari ipſa debueras.

Diuiſio Latro, tres fecit quæſtiones; an illa optio iuſta fuerit. Non fuit, inquit, iuſta: non enim conſtabat te raptorem eſſe. Nihil refert, inquit, an negauerit: erat enim raptor, etiam ita ſi negabat, & iuſta fuit optio. An ſi iniuſta optio fuit, reuocari poſſit. Optio, inquit, ſemel puellæ datur immutabilis eſt, ſemel emiſſa. Iudex, quam tulit de reo tabellam reuocare non poteſt; quæſitor non mutabit pronuntiationem ſuam. Nihil tam ciuile, tam vtile eſt, quam breuem poteſtatem eſſe, quæ magna eſt; ſi volet & alteram ſuam optionem reuocare, & deinde tertiam, nunquam conſtabit quid futurum ſit, cùm illa; quid optauerit, poſſit ſequenti ſemper optione reſcindere. Tertiam fecit quæſtionem, An, ſi poſſit aliquando

reuocari optio, nunc debeat, Hac defenſio adoleſcentis, qui negauit ſe vitiaſſe. *Fuſcus* & ordinem mutauit quęſtionum, & numerum auxit. Fecit enim primam quæſtionem, An rapta non poſſit amplius optare quam ſemel. Poteſt, inquit: lex enim non adiecit, quotiens optet, ſed, ex quibus. Aut hoc, inquit, aut illud. Non adiecit, Neque amplius, quam ſemel. Contra ait; Lex iubet te alterutrum optare. Tu hodie, ſi mortem optaris, facies quòd nunquam factum eſt: vtrumque optaueris. Etiam ſi non licet, inquit, amplius quam ſemel, & mortem optabis & nuptias. Ego nondum putaui: optio eſt enim, quæ legitime fit; illa non eſt facta legitime; ſi prætor defuiſſet, nunquid optionem vocare? Si rapta defuiſſet, raptor non fuit. Non eſt illa optio ſermo eſt. An proximo iudicio confirma ſit optio. Rapta ait; Agebatur apud indices, vtrum deberet raptæ eſse optio; non iudicatum eſt, raptam eſſe debere? rapta ſit. Non, inquit, puella, quæſitum eſt enim, an ego in raptorem ius haberem: iudicatum eſt, habere me; vti debeo. Non poſſum ante legem habere, quam raptorem. Nouiſſimam quæſtionem fecit æquitatis, An raptæ debeat eſſe optio. *Paſſienus* hanc vltimam partem ſic diuidebat: An, adoleſcens malo aduerſus puellam animo inſiciatus eſt raptum, vt nuptias effugeret, dignus ſit qui iterum fortunam ſubeat optionis recuſatæ: deinde, an malo animo fecerit. *Varius Geminus* vltimæ quæſtioni vel parti, in qua quid debeat fieri, quæritur, duo hæc adiſciebat, quæ per ſe quæri putabat: An ſi puella pro certo adoleſcentis mortem optatura eſt, non debeat illi permitti optio, tam crudelitas vſurę ſua po-
 teſtate,

teſtate: Deinde, An mortem optatura ſit. Quid eſt, inquit, quare velis optare, niſi quod nuptias non vis? Hoc non tantum patimur ſed rogamus.

Color. Color pro adoleſcente introductus eſt à *Latrone* talis, vt diceret, ſe ebrium fuiſſe, & ignorare quid fecerit: hoc die magis credere de facto ſuo, quam ſcire: recuſaſſe autem, non, ne duceret vxorem, ſed, vt ſua voluntate duceret, & iudices non audiſſe ſolicitos; faciles fuiſſe quaſi de nuptijs ageretur. *Varius Geminus* raptam confeſſus eſt, & dixit, nihil tam contrarium eſſe adoleſcenti, quam etiamnum negare: ne non tantum raptam, ſed etiam iudicem offendat. *Ceſtius* nec Latronem ſecutus eſt dicentem, neſciſſe ſe; hodieque neſcire; nec Varium Geminum, confitentem ſe rapuiſſe: apertius negauit: Virum, inquit, inuenire non poterat, Iudices. Tertiam ſententiam ſecutus eſt. Si rapuit, indignum eſt puellam inuitam raptam eſſe: ſi non rapuit, nonne indignum eſt, fieri illum maritum? *Silo Pompeius* dixit, adoleſcentem verecundum natura, & ruſtici pudoris, non ſuſtinuiſſe confeſſionem. Non placebat Latroni color. Minus, inquit, ignoſcetur illi, ſi ſcit ſe rapuiſſe, & ſciens mentitus eſt. Contradicebat Silo, poſſe vlli fidem fieri, aliquem neſcire an rapuerit. *Hiſpanus Cornelius*. Non ſubducere illi, inquit, maritum volui, ſed honeſtiorem dare. Digna eſt, inquit, tam miſericors puella, quæ non videatur nupſiſſe raptori. *Hiſpo Romanus* ait, illos ſodales, qui ipſum impulerant. Circumſtetiſſe, & dixiſſet: Non eſt hæc quàm rapuiſti: timuit, ne illi, quàm rapuerat, faceret iniuriam. *Argentarius* dixit: vellem mortem optaſſe: non eſſet hic raptor iudicatus. Non cauſa tua illum premit, ſed optio. Dum vnuſquiſ-

quiſque iudex dicit, quid habet quòd tantopere recuſet: putat de capite agi: & ipſe ait, ſe non nolle ducere vxorem: ſed titulum recuſat. Nempe victus ducet vxorem. Non eſt ſolicite de eo iudicandum, cui damnato gratulandum. *Silo* hoc colore vſus eſt: Confuſum adoleſcentem ſubito, & tanto tumultu parum ſibi conſtitiſſe, & negaſſe, quia perturbatus erat: perſeueraſſe, quia negauerat.

LIBER QVARTVS.

Seneca filijs.

IAm videbar promiſſum meum impleſſe: Circumſpiciebam tamen, numquid me præteriret. Vluo Votieni Montani mentionem intuliſtis: & velim vos ſubinde aliqua nomina mihi offerre, quibus aduocetur memoria: quæ, quando ſenilis per ſe marcet, admonita, & alis quando laceſſita, facile ſe colliget. *Montanus Votienus* adeò numquam oſtentationis declamauit cauſa, vt ne exercitatus quidem declamauerit. Rationem quærenti mihi ait: Vtram vis? honeſtam, an veram? Si honeſtam, ne male aſſueſcam. Qui declamationem parat, ſcribit, non vt vincat, ſed vt placeat. Omnia itaque lenocinia ita conquirit: argumentationes, quia moleſtæ ſunt, & minimum habent floris: relinquit; ſententijs explicationibuſque audienteis delinire contentus eſt. Cupit enim ſe approbare, non cauſam. Sequitur autem hoc vſque in forum declamatores vitium, vt neceſſaria deſerant, dum ſpecioſa ſectantur. Accedit etiam illud, quòd aduerſarios quamuis fatuos fingunt;

reſpondent illis & quæ volunt, & cùm volunt. Prætereà nihil eſt quod errorem aliquo damno caſtiget; ſtultitia eorum gratuita eſt. Vix itaque in foro futurus periculoſus ſtupor diſcuti poteſt: qui creuit, dum tutus eſt. Quid, quòd laudationibus crebris ſuſtinentur, & memoria illorum aſſueuit certis interuallis quieſcere? Cùm ventum eſt in forum, & deſijt illos ad omnem geſtum plauſus excipere, aut deficiunt, aut labant. Adijce nunc, quòd ab alijs nullius interuentu excutitur. Nemo ridet, nemo ex induſtria obloquitur: familiares ſunt omnium vultus. In foro, vt nihil aliud, ipſum illos forū turbat: hoc, quòd vulgo narratur an verum ſit, tu melius poteſt ſcire: Declaratoriæ virtutis *Latronem Porcium* vnicum exemplum, cùm pro reo in Hiſpania Ruſtico Porcio propinquo ſuo diceret, vſque eo eſſe confuſum, vt à ſolœciſmo inciperet: nec ante potuiſſe confirmari, tectum ac parietes deſiderantem, quàm impetrauit, vt iudicium ex foro in baſilicam transferretur. Vſque eo ingenia in ſcholaſticis exercitationibus delicate nutriuntur, vt clamorem, ſilentium, riſum, cœlum denique pati neſciant. Non eſt autem vtilis exercitatio; niſi quæri operi ſimillima eſt illi ad quòd exercet: itaque durior ſolet eſſe verò certamine. Gladiatores grauioribus armis diſcunt, quàm pugnant: diutius illos magiſter armatos, quàm aduerſarius ſuſtinet. Luctantes binos ſimul ac tergos fatigant, vt facilius ſingulis reſiſtant. Curſores, quòd intra exiguum ſpatium de velocitate eorum iudicetur, id ſæpe in exercitatione decurrunt, quòd ſemel decurſuri ſunt in certamine. Multiplicatur ex induſtria labor quo condicimus, vt leuetur quo decernimus. In ſcholaſticis declamationibus contra euenit: omnia molliora, &

ſolutiora ſunt: in foro partem accipiunt, in ſchola eligunt. Illic iudici blandiuntur: hic inſeruiũt: illic inter fremitum circumſonantis turpæ intendendus animus eſt, vox ad aures iudicis perferenda eſt: hic ex vultu dicentis pendent omnium vultus. Itaque velut ex vmbroſo & obſcuro prodeuntes loco, claræ lucis fulgor obcæcat; ſic iſtos à ſcholis in forum tranſeuntes, omnia tamquam noua & inuſitata perturbant: nec ante in oratorẽ corroborantur, quàm multis perdomiti contumelijs, puerilem animum ſcholaſticis delicijs, languidum vero labore durarunt. *Lepidus*, vir egregius, & qui declamatorio, non ſtudio * *

CONTROVERSIA XXIV.

Cimon ingratus Calliæ.

Lex. Adulterum cùm adultera qui deprehenderit, dum vtrumque interficiat, ſine fraude ſit. Ingrati ſit actio. Thema. *Miltiades peculatus damnatus, in carcere alligatus deceſſit. Cimon filius eius, cùm ſepeliret, vicarium ſe pro corpore patris dedit. Callias diues, ſordide natus, redemit eum à republica, & pecuniam ſoluit, eique filiam ſuam collocauit, quam ille deprehenſam in adulterio, deprecante patre occidit. Ingrati reus eſt.*

PRo Cimone. *Albutii Sili*. Non me mouet periculũ meum; ſemper nos in malis noſtris non fortunam, ſed cauſam ſpectauimus. Non dubito, quin Callias redempturus Miltiadem, ſi iam habuiſſet filiam nubilem. *Muſæ*. Aliud alius pati non poteſt; mihi adulterium carcer eſt. *Arellii Fuſci patris*. Nihil, inquit, filiæ plus poſſum

dare quàm Cimonem virum : quando mihi contingent ex eo nepotes? Ferrum à lege mihi traditum, ad vindictam pudicitiæ, proijciam? Perdidiſti pecuniam, Callias, ſi tales ſoluiſti manus, Damnatus peculatus, nihil aliud hæredi ſuo relinquit, quàm ſe patrem. *Ceſtii Pii.* Non poteſt generoſus animus contumeliam pati. Merito tu ex Cimone nepotes habere concupiſti. Quid magis in me probaſti quàm carcerem? non ſum innocentior quàm pater, ne felicior quidem. Hoc vnum intereſt inter parentis & filij fortunam, quòd illius calamitatum exitus fuit carcer, mearum initium. Exponam vobis, quàm in neminem meorum ingratus ſim. Vnus Miltiadis cenſus inuentus eſt, Cimon: filius nec hic quidem quicquam habuit, quòd dare pro patre, præter ſeipſum, poſſet. In Cynægiri domo ſperare nuptias poteram, in Callimachi, nec verebar, ne Cynęgiris pluris ſuas æſtimaret manus. Redemptus Cimon redemptoris felicitas eſt. *Votieni Montani.* Faciam dicat, non accepi beneficium: alter reddidit. Certe beneficium reddam, cùm tam honeſtum deſideraris, quàm dediſti. Ego adulteros dimittam? quia aliud facerem, ſi adhuc alligatas haberem manus? egit me attonitum dolor. Non mehercule ſic exoraſſet Miltiades pater. Nihil Calliæ debeo, niſi liber ſum. Eſt vir egregius Callias, eſt miſericors: ſed vtinam tantum aduerſus bonos. Maior iniuria eſt, ſi nunc manus Cimonis alligantur, quàm fuit beneficium quo tunc ſolutæ ſunt. Non iſte iniquiore animo filiam amiſit, quàm ego vxorem; ſed æquiore animo impudicam pati voluit. Vis tu diuitias tuas abſcondere, cùm in eos inciderint qui mendicitate cenſentur? Nihil habet domus noſtra melius quòd oſten-

oſtendat,quàm paupertatem. Da pecuniam Miltiadi, qua damnationem luat, nocens erit; da Cimoni,qua patrem redimat,pius non erit.*Vibii Galli*. Nullo mihi felicior videor, quàm quòd Miltiadis pretium fui. Alligatus iacebat Perſicæ potentiæ vindex: libertatis publicæ aſſertor alligatus iacebat: crimen ingratæ ciuitatis. Adulteram dimittam patri? adulteram, cui non tam glorior, quòd filius ſim Miltiadis, quàm quod vicarius. Quid? tu pœnam putas pro Miltiade alligari? Si adulterum ſolum occidero, exulandum eſt quid faciam? non occidam? plus quàm præſtitiſti exigis; pro carcere exilium. Neutrum occidam? plus quàm præſtitiſti exigis: vnum beneficium dediſti;duo petis. Magnum vterque beneficium, dum datis, recepiſtis. Cimon, quòd Miltiadem redemit: tu, quòd Cimonem. Videbatur mihi omnis maiorum meorum circa me turba fremere, dicentium. Vbi ſunt illæ manus, quæ ſoluere Miltiadem? Non mihi occurrit indulgentia vxoris; non Callias ſocer? non vllius aut rei, aut beneficij memoria: feci quòd ſoleo,nihil aliud aſpexi quàm patrem.*Mentonis*. Cogita adulteros eſſe pro quibus rogas, cogita qualium miſereri ſoleas. Turpe eſt, ab eodem dimitti & adulteros & Cimonem. Ego ſum, qui referre gratiam ne mortuis quidem deſino. Ita mihi veros habere liberos contingat: quòd quantum ſit, Miltiades expertus eſt. *Porcii Latronis*. Ego adulteros dimittam? ardet cupiditate vindictæ animus. Has manus continere non poſſet Miltiades, quas alligare potuit. Si in hoc ſolutus ſum, redde me carceri. Ille Græciæ ſeruator, & Perſarum vindex, Orientiſque domitor, cui modo tam inſignem triumphum fortuna de hoſte detulerat, damnatus

eſt peculatus, ob hoc videlicet ipſum, vt innocentia eius, quæ alioquin latere potuerat, ipſa damnatione oſtenderetur : damnatus eſt innocens. Quis in ciuitate miſericors eſt? nunc occaſio miſericordiæ venit. Miltiades redimendus eſt. Redemi corpus tuum, Miltiades, ne funeri quidem inter futurus, in quod me ipſum impenderem. Miſereor accuſatoris mei, non quia perdidit filiam, ſed quia habuit. Dignus erat Callias habere tales, quales redemit. Quòd ſi me in hanc ſtuprorum patientiam redimiſti, matrimonio carcerem præfero. Honeſtius patri alligor, quàm adultero ſoluor. Vt audiui eſſe qui pecuniam numeraret, miratus ſum fuiſſe in ciuitate noſtra quemquam, qui Cimonem redimere quàm Miltiadem maluiſſet. Ego ne patrem quidem meum, niſi innocens fuiſſet, redemiſſem. *Blandi.* Obijciat licet vincula : nunquam tamen efficiet, vt non magis carcere glorier quàm matrimonio. Diuerſi ſunt hominum affectus : tu fortaſſe, Callia, vincula ferre non potes : ego adulteram vxorem. Effugient ergo adulteri, tamquam alligatas Cimonis manus? *Argentarij.* Redemptum me protinus appellare cępit de filiæ nuptijs. Statim, inquam Callias experitur an gratus ſim : habe filiam ſine Cimone : pro vna rogat, duos eripit. *Fuluii Sparſi.* Dic nunc, Ego te carcere exemi; dum ego reſpondeam, Ego me carceri tradidi. Nunquam effici poterit, vt melius actum putem quòd à Callia redemptus ſum, quàm quòd pro Miltiade alligatus. Filia tua abſtulit tibi generum Cimonem. Ductus eſt pater meus in carcerem, etiamnum captiuis ſuis plenum. *Iunii Gallionis.* Beneficium, nquit, tibi dedi, quod filiam tibi collocaui. Nunc verò, Miltiade, grauiorem fortunam

car-

carcere ſuſtines. Callias tecum communicare dignatus eſt. Ego me redemptum putabam. Filiæ iſtius emptus ſum. Steterunt ante oculos meos maiorum imagines, immiſſuſque ſede ſua Miltiades, maieſtate imperatoria refulſit, & iterum meas inuocauit manus. *Iunij Baſſi*, Calliæ filiam vxorem duxi: hanc tibi pater iniuriam feci, dum ingratus eſſe nolo. Placeas tibi licet, & iſtas iactes diuitias: tantidem tamen redemi patrem, quanti à te redemptus ſum.

Diuiſio. *Latro* in has quæſtiones diuiſit; An, quiſquis gratiam non retulit, cùm poſſit, ingrati tenentur. Multa, inquit, interueniunt propter quæ non debeam facere, etiam ſi poſſum. Si non tenetur, quiſquis non retulit gratiam, cùm poſſet, an hic teneatur. Hoc in hæc diuiſit. An poſſit ob id damnari, quod lege fecit: deinde, an facere debuerit. Nouiſſime, an, ſi affectu & indignatione ablatus, non fuit in ſua poteſtate, ignoſcendum illi ſit. Hoc non tamquam quæſtionem, ſed, vt illi mos erat, pro tractatione aut loco. *Montanus Votienus* quæſtionem hanc adiecit: An gratiam retulerit Cimon Calliæ, Tuli, inquit, filiam tuam vxorem; filia tua Miltiadis nurus facta eſt: non putas beneficium, habere communes cùm Miltiade nepotes? *Gallio* illam quæſtionem duram mouit ſed diligenter exſecutus eſt, quę ſolet eſſe in ingrati controuerſijs prima, an beneficium acceperit. Non erat, inquit, mihi pœna, in carcere eſſe; mea voluntate illo perueneram: ita me putas libentius in cubiculo iacuiſſe? Nullus tum erat locus Athenis honeſtior, quam qui Miltiadem habuerat. Deinde & illam ſubiunxit quæſtionem, An teneatur is, qui beneficium acceperit quòd non petiuit. Non rogaui, inquit, ter

L 6 de-

dediſti iſtud iactationi tuæ: putaſti ad gloriam tuam pertinere: ita tu non accepiſſes beneficium, ſi tibi ſoluere Militiadem contigiſſet? *Silo Pompeius* à parte Calliæ duo beneficia dixit ſe dediſſe; quod redemiſſet, & quod egenti filiam collocaſſet: hoc, quod ſecundum poſuit, nemo alius pro beneficio imputauit, in quo adeo non eſt dubium, an beneficium non dederit, vt dubium ſit an acceperit. *Niger Butidius* illas pręterea quæſtiones fecit. An, ſi ſua cauſa fecit hoc Callias, vt redimeret Cimonem, an ſit beneficium. Beneficium enim eſt, inquit, quod totum eius cauſa præſtatur, in quem confertur. Vbi aliquis ex eo aut ſperat quid, aut præparat, non eſt beneficium, ſed conſilium. Et diu executus eſt, & argumentis & exemplis. Deinde, an ſua cauſa fecerit Callias. Voluiſti, inquit, opinionem ſordium illuſtri facto effugere: petiſti ex hoc æternam memoriam. Non magis poterat ignotum eſſe, à quo Cimon ſolutus eſſet, quam pro quo alligatus. Voluiſti habere generum nobilem, pium. *Hiſpo Romanus* duram quæſtionem fecit: An retulerit gratiam hoc ipſo, quod occidit. Liberaui, inquit, te dedecore ſummo: inuito tibi beneficium dedi; non eſt quod mireris. Nam & me tu non rogantem redemiſti; Hoc loco commemorauit illos patres, qui filias vitiatas occiderunt, qui incluſerunt.

Color. Color & *Gallioni & Latroni & Montano* placuit, vt nihil in Calliam diceretur contumelioſe, & redemptorem, & ſocerum, & infelicem. *Ceſtius* multa in auarum, & in fœneratorem, & menſularium, & lenonem dixit: dum vult illud probare, reddidiſſe ſe beneficiũ, quod talem ſocerum habere ſuſtinuiſſet. *Latro* dixit: Filiam tuam dimittam: quid adultero faciam?

ciam ?

ciam? pro vna rogas, duos eripis. Hanc *Hybreas* aliter dixit ſententiam; σοὶ δὲ, μοιχὲ, τί ποιησω μὴπου Καλλίας πατὴρ ἐστί; Hæc tota diuerſa ſententia eſt à priore, etiamſi ex eadem eſt petita materia. Illa non eſt ſimilis, ſed eadem quam dixit prior *Addeus* rhetor, ex Aſianis non proiecti nominis; deinde *Arellius Fuſcus*: ἀχάριστος σοὶ δοκῶ. Καλλία σοι κὀδας στοῦ μοι τὴν χάριν ἔδωκα; ἤδη. Hanc ſi tractauit *Arellius Fuſcus*; Non dices me, Callia, ingratum: vnde redemerit, cogita. Memini deinde Fuſcum, cùm hæc à diſcipulis ſententia ei obijceretur; non inficiari, tranſtuliſſe ſe eam in Latinum: & aiebat, non commendationis ſe id, aut furti, ſed exercitationis cauſa facere. Do, inquit, operam, vt cùm optimis ſententijs certem: nec illas corrumpere conor, ſed vincere. Tum deinde retulit quandam Thucydidis ſententiam: Δειναὶ γὰρ αἱ εὐπραξίαι συγκρύψαι, συσκιάσαι τὰ ἑκάστων ἁμαρτήματα. Deinde Salluſtianam, *Res ſecundæ mire ſunt vitiis obtentui*: cùm ſit præcipua in Thucydide virtus breuitatis: hac eum Salluſtius vicit, & in ſuis illum caſtris. Nam in ſententia Græca tam breui habes, quæ ſaluo ſenſu detrahas: deme vel συγκρύψαι, vel συσκιάσαι. deme ἑκάστων; conſtabit ſenſus, etiam ſi non æque comptus, æque tamen integer. At ex Salluſtij ſententia nihil demi ſine detrimento ſenſus poteſt. Titus autem Liuius tam iniquus Saluſtio fuit, vt hanc ipſam ſententiam & tamquam translatam, & tamquam corruptam dum transfertur, obijceret Salluſtio. Nec hoc amore Thucydidis facit, vt illum præferat: laudat, quem non timet: & facilibus putat poſſe à ſe Salluſtium vinci, ſi ante à Thucydide vincatur. *Ceſtius* colorem

hunc pro Callia habuit; obiecit vltro Cimoni, quod paſſus eſſet vxorem ſuam adulteram fieri, quod non cuſtodiſſet, quod expectaſſet dum ſuperueniret pater, vt ſpectator calamitatis ſuæ fieret: Iam inquit, etiam ſi dimiſeris, ingratus es: ego non expectaueram dum rogaret. *Hiſpo Romanus* hunc colorem ſecutus eſt, & dixit, adoleſcentem tumidum, & nobilitatis ſuæ cogitatione inſolentem: diuiſa habuiſſe beneficia ſua, moleſte ferentem ſocerum ſuum dici Calliam. Item omnem operam dediſſe, vt mores puellæ in vitia non tantum labi pateretur, ſed ipſe impelleret, vt haberet iſtam dimittendi cauſſam. Nactum eam occaſionem non interueniſſe, ſed expectaſſe etiam dum ſuperueniret pater; hoc ſe cogitaſſe, Expectat me: vult mecum pares rationes facere, feciſſet, ſi non oſtendiſſet patri adulteram filiam. *Gorgonius* in hac cōtrouerſia fœdo genere cacozeliæ vſus, dixit: Iſtud publicum adulterium eſt, ſub Miltiadis trophæis concumbere. *Dorion* cùm deſcripſiſſet, gloriæ ſibi fuiſſe carcerem, nunquam non ſe illam fortunam oſtentaſſe, dixit: ὅτ' εἰ σέ μ' οὐδ' ἐν κατοςιοις τὰ πέδας. ἀπεκάλυψα. *Hybreas* dixit. Συζυγία μῦν ἔχωμοι.

CONTROVERSIA XXV.

Flaminus inter cœnam reum puniens.

Lex. Maieſtatis læſæ ſit actio. Thema. *Flaminius prætor inter pœnam à meretrice rogatus, quæ aiebat ſe nunquam decollari hominem vidiſſe, vnum ex damnatis occidit. Accuſatus maieſtatis.*

CONTRA FLAMINIVM. *Mentonis.* Iam etiam perituri dormiebat: peragitur totus

ordo ſupplicij, ne quid ſe meretrix negaret vidiſſe. O miſerum, ſi quis meretricẽ offendit! O miſeram matrem familiæ, ſi cuius formæ meretrix inuidit! nihil petenti prætor negaturus eſt. *Muſæ*. Hic eſt Flaminius qui exiturus in prouinciam vxorem à porta dimiſit. *Argentarij*. Non obijcio luxuriam, non obijcio hiſtrionum iocos: apud vos refrixerunt: in conuiuio nihil aliud quàm occiditis. Quin in carcere vixerunt, in conuiuio perierunt. *Blandi*. Feriatur in foro: omnes videant, meretrix audiat. Reliquiæ prætoris vnico trahebantur. Maieſtatem læſam dixiſſem, ſi exeunti tibi lictor à conſpectu meretricem non ſummouiſſet. *Vibii Ruſi*. Paratus erat accuſator cùm commentarijs, aiebat. Quid ſi meretrix deſiderauit? In hoc te cùm vxore non miſimus? vt ſalua prouincia ſit, optemus meretrici bonam mentem. Dedimus tibi legatum, dedimus quæſtorem, vt tu cùm meretrice cœnares meretrix vxoris loco accubuit: immò prætoris. *P. Aſprenatis*. Vni fortaſſe oſculo donauit homicidium. Etiam carnifices cœnaturi manus abluunt. *Porcii Latronis*. Ne à ſobrio quidem lictore percuſſus eſt. Non inquiro in totum annum, vna nocte contentus ſum. Bibi, lictor, vt fortius ferias. Ecquid intelligitis; quomodo damnatus ſit, qui ſic occiſus eſt? quid ſcio an, in cuius gratiam occiſus eſt, in eiuſdem etiam damnatus ſit? Quantum tibi perdiderat, tantum tu meretrici dediſti. Si negaret, quos teſtes haberem? quis enim in illo conuiuio fuit, cui tecum ſit credendum? Facilius eſt, vt, qui meretrici multa dederit, homicidium neget, quàm vt qui hoc quoque dedit, quicquam denegauerit. Nunquam iſtud mulierum oculis oſtendit ſolet aut iſtam iam ſępe vidiſſet. *Iulii*

Baſ-

Baſſi. Inter temulentas reliquias ſumptuoſiſſimę cęnę,& faſtidioſos ſub ebrietate cibos,modo exciſum caput humanum fertur. Inter purgamenta & iactus cęnantium , & ſparſam in conuiuio ſcobem , humanus ſanguis euertitur . Gratulor ſorti tuæ, Prouincia , quòd deſiderante tale ſpectaculum meretrice , plenum carcerem damnatis habuiſti. Seruum ſi verberarem voluiſſes,extra conuiuium abduxiſſes. *Romani Hiſponis.* Quis ferret te , ſi in triclinio tuo iudicium coegiſſes? Scelus eſt, in conuiuio damnari hominem : quid occidere?ad arbitrium meretricis de reo pronuntiaſti : niſi forte facilius in honorem eius decollas , quàm iudicas . *Fuluii Sparſi* . Contactam ſanguine humano menſam loquor , ſtrictas in triclinio ſecures . Quis credat iſta aut concupiſſe meretricem , aut feciſſe prætorem? Cadauer, ſecures , ſanguinem loquor . Quis inter hæc de conuiuio cogitat? Hominem,inquit,occidi nunquam vidi ; alio quàm Flaminio prætore omnia alia vidiſti ? *Silonis Pompeii* . Uirum nobiliſſimum, & tantis honoribus fructum turpiter meretrix clementem feciſſet , crudelem fecit . Nunquam vidi : adiſſe ſi vis : nec alio prætore videre potes. *Albutii Sili.* Si quis autem eſt, Iudices, qui deſideret, vt prætoris referam crudelitatem, quot præter hunc iugulauerit, quot innoxios damnauerit , quot carcere incluſerit: huic ego me ſatisfacturum polliceor , vno conuiuio, cùm ſua pretura reum euoluam. Inſtituuntur ab iſto in prouincia epulæ , & magnifico apparatu extruitur conuiuium : diſtinguuntur argenteis poculis aurea : quid multa ? * è carcere in conuiuium prætoris, cui ſtupenti miſero meretrix arridet, Interim virgæ promuntur : & victima crudelitatis ante menſam ac deos trucidatur.

tur. Me miſerum; imperij Romani terrore luſiſti. O qui crudelitate ſuperaſti omnes tyrannos, ſoli tibi inter epulas voluptati fuit morientium gemitus: hic vltimus apparatus cænæ fuit. In eodem triclinio video prætorem, amatorem, ſcorta, cędes. Meretrix prętori, prętor prouincię imperat. In conuiuio conſtituitur catenatus: qui cùm languenteis prętoris iſtius adſpexit oculos exiſtimans ipſum prætoris beneficio dimitti, gratias iſti agere, & vtriuſque manibus menſam tenens: Dij, inquit, immortales tibi patrem gratiam referant. Quicunque in eodem triclinio accubabat, alius vbertim demiſſo capite flebat: alius auertebat ab illa crudelitate oculos: alius ridebat, quo gratior eſſe meretrici, hic iſte inter varios conuiuarum vultus ſubmoueri iubet: miſerum ſtare ad præbendas ceruices immotum. Interim diſtinguitur mora poculis: nec ſobrij quidem carnificis manu, ciuis Romanus occiſus eſt. Non peto, quo minus ſecuri percutiatnr: illud rogo, legi potius quam ſcorto cadat. Memento terrorem imperio quæri, non oblectamenta mulierculis. Quid ergo nunc referam. Iudices, ludorum genera, ſaltationes, & illud dedecoris certamen, prætorne ſe mollius moueret, an meretrix? *Capitonis*. Exurgite nunc Bruti, Horatij, Decij, & cetera decora imperij. Veſtri faces, veſtræ ſecuros, in quantum, pro bone Iupiter! dedecus reciderunt? Iſtis obſcænæ puellæ iocantur. Quid ſi per Deos immortales nullo ſolemni die, populo inſpectante, in foro conuiuium habuiſſes? non minuiſſes maieſtatem imperij noſtri? atqui, quid intereſt, conuiuium in forum, an forum in conuiuium attrahas? Deinde deſcripſit, qualiter

in

in foro decolletur. Aſcendit prætor tribunal inſpectante prouincia: noxiæ poſt terga ligantur manus: ſtatim intento ac triſti omnium vultu, ſit à præcone ſilentium: adhibentur deinde legitima verba; canitur ex altera parte claſſicum: nunquid vobis videor deſcribere conuiuales iocos? Heu quam diſſimilis exitus initijs adeſt! Accuſauit te: quis? Iudicarunt te: qui? Te prætor damnatum pronuntiauit; occidit meretrix. *Buteonis*. Vt iſte cùm amica cęnaret iucundius, homo occiſus eſt. Nunquid, Iudices, vnquã pro roſtris vindictis prætorem cùm meretrice cænantem? *Votieni Montani*. Qui ſic conuiuatur, quomodo iraſcitur? Damnaturi iurant, nihil ſe gratiæ, nihil precibus dare; populo, vt in hanc legem iures. Maieſtas populi Romani per omnes nationes, per omnes diffuſa prouincias, in ſinu meretricio iacet. Et imperat pretori noſtro, quæ proſtitit: cuius oſculo nemo ſe abſtinuit, niſi qui pepercit ſuo. Conuiuas tuos ipſa narra: fuere, credo, tribuni, fuere præfecti, fuere equites Romani: cùm ijs ergo prætor. *Caſſij Seueri*. Ne de ſeruo quidem aut captiuo omni loco aut omni genere, aut per quos libebit, aut cùm quibus libebit, ſupplicium ſumi fas eſt adhibenturque ad ea magiſtratus ob cuſtodiam, non lætitia. *Triarij*. Quo crimine damnatus eſt? cedis: non tamen in conuiuio occiderat. Animaduerte diligentur, meretrix; ne iterum homicidium roges.

DIVISIO. *Montanus Votienus* has putabat quæſtiones eſſe: An quod quis in magiſtratu peccauit, proles vindicari poſſit maieſtatis læſæ. Reus enim, quod tueri ſe facto non poteſt, ad ius confugit, & dicit ſe hac lege non teneri. Num quidquid peccauit in magiſtratu aliquis, ma-

maieſtatem lædit? Puta aliquem, dum magiſtratus eſt, patrem ſuum occidere, veneno vxorē ſuam necare. Puto, non hac lege cauſam dicet, ſed illis parricidij & veneficij. Vis ſcire, non à quo fiat, ad rem pertinere, ſed quid fiat? priuatus poteſt accuſari maieſtatis læſæ, ſi quid fecit quo populi Romani maieſtatem læderet, Puta amicam habet Proconſul; ideo maieſtatis damnabitur? quod amplius dico, puta matronam corrupit, dum Proconſul eſt: adulterij cauſam dicit: non maieſtatis. Singula inquit, æſtima quę obijcis: ſi tantum amicam habuiſſet, nunquid accuſares? quod animaduertiſſet in aliquem nullo rogante, nunquid accuſari poſſit? Si non omne non rectè factum hac lege vindicari poteſt, an quod ſub auctoritate publica geritur? Nam cum adulterium committit, tanquam ciuis peccat, item cùm veneficium: cùm animaduertit; auctoritate publica vtitur: in eo autem quod ſub prætextu publicæ maieſtatis agitur, quicquid peccatur, maieſtatis actione vindicandum eſt. Dic enim mihi, ſi cùm animaduertere debeat, nec legitimo cultu ac more ſolemni vſus interdiu tribunal conſcenderit conuiuali veſtę: ſi cùm claſſicum canere debeat, ſymphoniam canere iuſſerit; non lædet maieſtatem? atqui quod fecit, fædius eſt: & comparuit. Deinde ſi poteſt vindicare maieſtatis lege id quod proconſul maieſtati publicæ & iuri apparatus eſt, peccauit: at hoc poſſit. Non poteſt: inquit, nihil enim detractum eſt populi Romani magnitudinis. Is lędit populi Romani maieſtatem, qui aliquid publico nomine facit: tamquam ſi legatus falſa mandata affert, ſic audiuntur tanquam populus Romanus illa dederit. Imperator fædus percuſſit; videtur populus Romanus percuſ-

cuſiſſe, & continetur inito fędere: nunc nec viribus quicquam populi Romani detractum eſt, nec opinioni; ei imputatur, ſi quid fecit, non populo Romano. At ex te ceteros æſtimant. Nonne & ante hunc alij fuerunt, ex quibus æſtimari poſſit? & poſt hunc erunt. At ſingulorum vitia nemo vrbibus adſcribit. Attamen factum ipſum turpe eſt. Et multa alia; nec ideo illis populi Romani maieſtas læditur. Nemo pæne ſine vitio eſt; ille iracundus eſt, ille libidinoſus eſt; non tamen, ſi quid in aliquo eſt mali, eo ſtatim maieſtas læditur. Deinde ad facti ipſius æſtimationem venit, & dixit hæc obijci, quod meretricem habuit, quod aliquam occidit, quod noctu, quod in conuiuio, quod rogante meretrice. *Silo Pompeius* has adiecit quęſtiones; An, ſi, quòd ei facere, licuit, fecit, non poſſit maieſtatis lege accuſari. Poteſt, inquit; hæc enim lex, quid oporteat, quærit; aliæ, quid liceat. Liceat ire in lupanar. Si præcedentibus faſcibus pretor deduceretur in lupanar, maieſtatem lædet; atqui quòd licet, fecerit. Licet, qua quis velit, veſte vti. Si prætor ius in veſte ſeruili vel muliebri dixerit, violauerit maieſtatem. Deinde illam fecit quæſtionem, An ei hoc facere licuerit. Non licuit, inquit, illo loco, aut illo tempore aut ex illa cauſa occidere. Quædam quæ licent, tempore & loco mutato non licent.

Color. De colore, inquit, quæritur, quo vti debeat is, qui pro Flaminio dicit. Quædam controuerſiæ ſunt, in quibus factum defendi non poteſt, excuſari poteſt; ex quibus eſt & hæc. Non poſſumus efficere, vt propter hoc non ſit reprehendendus; non ſperamus, vt Flaminium iudex probet, ſed vt dimittat; ſic agere debemus: tanquam pro facto non emendato, non ſcelerato

ta-

tamen. Itaque negabat ſe pro Flaminio narraturum. *Montanus*, ſed quæ obijciantur reſponſurum. Aiebat autem, illam ſententiam Rufi Vibij, colorem actionis eſſe bonum. *Senecio* dixit, bonum ſe habere animum pro reo, in quo libido omnis intra meretricem eſſet, crudelitas intra carcerem. Ipſe Montanus illum locum pulcherrime tractauit, quam multa populus Romanus in ſuis imperatoribus tulerit: In Gurgite luxuriam, in manlio impotentiam, cui non nocuit & filium & victorem occidere: in Lucullo auaritiam. In prætore, inquit, cum illi conſtiterit abſtinentia, diligentiam excutiatis, quomodo vna nocte cœnauerit: vtrum tamen, inquit, iniquius eſt: obijciunt, quod damnatus perierit meretrici; poſtulant, prætorem perire damnato. Colorem *Fuſcus Arellius* hunc introduxit: ebriũ fuiſſe, neſciſſe quid fecerit. *Silo Pompeius* hoc colore vſus eſt: Non putauit ad rem pertinere, vbi aut quando periret, qui perire deberet. *Triarius* ineptum introduxit colorem: Sermo erat, inquit, in conuiuio, contemni nimiam prætoris lenitatem, alios fuiſſe prætores, qui quotidie animaduerterent huius anno nullum eſſe occiſum. Dixit aliquis ex conuiuis: Tu ergo nunquam iratus; dixit & mulier. Ergo iratus, quod clementia ſua contemptui eſſe. Curabo, inquit, ſciant, non deeſſe mihi ſceleratum, quem videre lucem vltra non oportet. Occiſus eſt; qui? damnatus; vbi? in prętorio; quo tempore? Eſt enim vllum tempus, quo nocens perire non debeat? *Gallus Vibius* dixit; Meretrix oraui; timebam mehercules, ne exoraſſet; vt aut occideretur indemnatus aut damnatus viueret. Ex altera parte multa benedicta ſunt, multa corrupte; in deſcriptione ſuppli-

cij

cij vtique illi, qui voluerunt omnia legitima ſupplicij verba in ſententias trahere, in vitia inciderunt: tanquam dixit *Triarius*, Summoue audis, lictor? ſummoue à prætore meretricem: hoc loco non male adiecit, Verbera: ſed vide ne virgæ tuæ pocula noſtra diſturbent;. Deſpolia: meretrix, agnoſcis hoc verbum? verte prouincta agnoſcit. *Silo Pomp.* homo qui iudicio cenſebatur, & ipſe ad hanc deſcriptionem acceſſit, minimum tamen mali fecit: ait, Animaduerte, meretrix. Age lege: quicquam enim lege aditur? *Hiſpanus* dixit: Age lege: tibi dicitur, Flamini: viue ſine meretrice, cœna ſine carnifice. *Argentarius*, in quæ ſolebat ſchemata, tractationem violantiſſimam fregit. Age lege: ſcis, inquit, quid dicat? interdiu age, in foro age; ſtupet lictor: idem dicit, quod meretrix tua: hoc nunquam ſe vidiſſe. *Montanus Votienus* dixit: Percuſſurus lictor ad prætorem reſpexit, prætor ad meretricem. *Vibius Gallus* dixit: Lictori, quia bene percuſſerat, propinatum eſt: Illud quod tanquam latronis circumfertur, non eſſe Latronis, pro teſtimonio dico, & Latronem à ſententia inepta tumultuoſa vindico: ipſe enim audiui Florum, quendam auditorem Latronis, dicentem, non apud Latronem: neque enim illi mos erat, quemcumque audire declamantem declamabat ipſe tantum, & aiebat ſe non eſſe magiſtrum, ſed exemplum. Nec vlli alij contigiſſe ſcio, quam apud Græcos Nicetæ, apud Romanos Latroni, vt diſcipuli non audiri deſiderarent: ſed contenti eſſent audire. Initio contumeliæ cauſa à deridentibus diſcipuli Latronis *auditores* vocabantur: deinde in vſu verbum eſſe cœpit: & promiſcue poni pro diſcipulo auditor: hoc erat non patientiam

ſuam-

ſuam, ſed eloquentiam vendere. Vt ad Florum reuertar, ille dixit in Flaminio: Refulſit inter priuata pocula publicæ ſecuris acies: inter temulentas ebriorum reliquias humanum euerritur caput. Nunquam Latro ſic compoſuiſſet, vt quia publicam ſecurim dicturus erat, diceret priuata pocula: neque in tam mollem compoſitionem eius ſententia euanuiſſet, neque tam incredibiles vnquam figuras compingebat, vt in ipſo triclinio inter lectos & iocos & menſas percuſſum deſcriberet. Ille, cùm in hac controuerſia deſcripſiſſet atrocitatem ſuplicij, adiecit: Quid exhorruiſtis, Iudices? meretricios luſus loquor. Et ille dixit minus notam ſententiam, ſed non minus bonam: In ſocium noſtrum prętor populi Romani animaduertit, cùm priuata voce, tumultuario tribunali, ebrius fortaſſe, nec calciatus quidem, niſi ſi, vt omnia ſpectaret meretrix diligenter exegit. *Rufus Vibius* erat qui antiquo genere diceret: belle ceſſit illi ſententia ſordidioris notæ. Præto ad occidendum hominem ſoleas popoſcit. Alteram eiuſdem generis, ſed non eiuſdem ſucceſſus ſententiam: cùm deploraſſet conditionem violatam maieſtatis, conſuetudinem maiorum deſcripſiſſet, quàm ſemper voluiſſent ad ſupplicium aduocari: ſententiam dixit: At nunc à prætore lege actum eſt ad lucernam. *Pollio* tamen *Aſinius* aiebat, hanc ſe ſententiam recipere *T. Liuius* de oratoribus, qui verba antiqua & ſordida conſectantur, & orationis obſcuritatem ſeueritatem putant, aiebat Miltiadem rhetorem eleganter dixiſſe: ἐπί τὸ πλησῆον μα[illegible]τονωι: tamen in ijs etiam, niſi minus eſt inſaniæ, minus ſpei eſt. Illi, qui tument, & abundantia laborant, plus habent furoris: ſed plus etiam corporis.

Semper

Semper autem ad ſanitatem procliuius eſt; quod poteſt detractione curati: illi ſuccuri non poteſt qui ſimul & inſanit & deficit. Sed ne hoc genus protegere videar, in Flaminio tumidiſſime dixit *Murrhedius*; Prætorem noſtrum in illa feralli cœna ſaginatum meretricis ſinu excitabitis occiſuri. Et illud terracolon: Seruiebat forum cubiculo, prætor meretrici, carcer conuiuio, dies nocti. Nouiſſima pars ſine ſenſu dicta eſt, vt impleretur circuitus: quem enim ſenſum habet, Seruiebat dies nocti? Hanc ideo ſententiam retuli, quia & in tricolis, & in omnibus huius generis ſententijs curamus vt numerus conſtet, non curamus, vt ſenſus. Omnia autem genera corruptarum quoque ſenteneiarum de induſtria pono: quia facilius, quid imitandum, & quid vitandum, ſit docemur exemplo: & certe illud genus cacozeliæ eſt, quod amaritudine verborum quaſi aggrauatur. Iam res petit, vt in hac controuerſia referamus id quod *Licinius Nepos* dixit: Reus damnatus eſt legi, perijt fornici: & illud quod *Senianus* dixit, habet ſui generis inſaniam, cum diceret, nocte non debere ſumi ſupplicium, poſt longam deſcriptionem, cum tunc demum ne victimę quidem occiduntur. Et ad hanc controuerſiã Græci appoſuerunt manum: dixit in hac *Nicetes*: *ἐπὶ τὸ πλησίον μαίνενται ὡς ἴκυσαν ἤτι συμπόσιον ἐστὶν, ἤκιζον*. *Euctemon* dixit*: ΠΑΝΤΕΣΕΜΟΝ ΖΟΝΗΤΙΕΣΑΤΟ. *Glaucippus Cappadox* cùm cęnam luxurioſam deſcripſiſſet, indignã maieſtate prætoris adiecit; *Διηγήσομαι ὑμῖν τὸν κῶμον.* **hoc idem elegantius dixit: *Addeus*. cum deſcripſiſſet cęnam nocturnam: *Ὡς ἐρωτικὸς ὁ κῶμος*, *Nicetes* dixit;

ὐδέποτε τεθέαμαι ἀναιρούμενον, γύναιον, τῶ μὲν ὐ δεῖ. *Artemon* eodem loco aliam dixit ſententiam: τῦτο τὸ παιδίον ὅταν πρύτερον. *Glycon* dixit: ὡς δ' ἀπηντησαν οἷς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ πόρος ἐςίν, καὶ ἑταίρα καθῆσεν, ἔκραγέ τις τάλας, ἐμὲ ἄπαγε, ἐγὼ γὰρ ἀδικῶ. ὃν καὶ ἀπηγεν.

CONTROVERSIA XXVI.

Expoſitum repetens ex duobus.

Lex. Per vim, metumque geſta, ne ſint rata. *Alia* Pacta conuenta legibus facta, rata ſint. *Alia.* Expoſitum qui agnouerit, ſolutis alimentis recipiat. Thema. *Quidam duos expoſitos ſuſtulit, educauit: quærenti patri naturali pollicitur ſe indicaturum vbi eſſent, ſi ſibi alterum ex illis dediſſet pactum interpoſitum eſt reddit illi duos, repetit vnum.*

PRO PATRE. *Arelli Fuſci Patris.* Æquum eſt, vt cùm alienis diuidamus libero, quos non diuidimus cùm matribus? ſi alterum non abſtuleris, vtrumque habebis: quid faciam? vtrumque genui, vtrumque deſideraui, pro vtroque pactus ſum. *Albutij Sili.* Vna nati ſunt, vna expoſiti, vna educati, redditi potiſſimum diſtrahuntur: diſtraxit illos fortuna aliquando à parentibus, nunquam ab ipſis. Miſeremini Iudices; grauis inuidia eſt. *Iunii Gallionis.* Duos expoſui: quia alterum eligere non poteram, periclitor ne, qui cùm duobus liberis in iudicium veni, ſine vllo reuertar. Nam quem perdam, eligere non poſſum: cauſa pacti mei fuit vt haberem filios: conſummatio, vt perderem; pro

filios tibi debeo, non filios. Pete quantum vis pro diſciplinis, imputa quantum vis pro alimentis, licet plus putas, dum ne minus reddas. Maiores noſtri viderunt, quam effuſa eſſet indulgentia pro ſuis timentium, quam parata quicquid poſceretur dare. Itaque pro patre lex, non cum educatore pacta eſt. Non potui obligari de eis, qui in mea poteſtate non erant, ſi vis, ex æquo diuidamus? at habeatur vtriuſque ratio: habeam ego tamdiu duos, quamdiu tu habuiſti. Nolite timere, pueri? non diducam vos: aut vtrumque habebo, aut neutrum in au-ctione fratres quamuis hoſtilis haſta non diuidit. Plus quiddam eſt geminos eſse, quam fratres: perdit vterque gratiam ſuam, niſi cum altero eſt. *Fului j Sparſi*. Ignoſcere mihi aduerſarius debet meos retinenti, cùm ipſe alienos concupiſcat: repetit quod adhuc habui, retineo quod modo agnoui. Agnitio diuidet, quos iunxit etiam expoſitio. *Cornelij Hiſpani*. Dic, vter obſequentior ſit, vter indulgentior: vterque, inquis. Miraris, filiam meos diuidere non poſſum? omnia pro filio, paciſcor, propter filium. *Votieni Montani*. Ego vero ne patrocinium quidem habeo: ſi tam facile filios remitto, libenter expoſui. Reddere iſtud eſt liberos, an eripere, Vtrumque modo perdendi erant vel paciſcenti, vel neganti, pactus ſum flens tremenſque, tanquam cùm exponerem. *Ceſtij Pij*. Ne diuiderem filios, vna expoſui. Iſte quoque duos furſtulit, qui tantum vna contentus eſt. Iterum cogor exponere.

Altera Pars Iunij Gallionis contra, Expeditæ partes veſtræ ſunt, vtrumque ex hoc iudicio poteſtis patrem dimittere. *Mentonis*. Iſte aſſueuit carcere liberis ego etiamſi vnum accipiam

neceſſe

neceſſe eſt torquet: duobus aſſueui. Quid vnquam commiſit? & habet domi, quos de me interroges: nihil vnquam ſine illis feci, niſi iudicium. Vim vocas, quæ te patrem fecit? ſine herede manere me, qui paullo ante habui filios duos tales, vt, ex illis vnuſquilibet ſatis ſit? *Pompeij Silonis*. Videte quam modeſte agam; ego ſuſtuli, ego educaui ego reddidi: iſte eligat. *Vibij Ruſi*. Salui ſunt, inquam, liberi tui: poſt hanc vim meam iſte me oſculatus eſt. *Paſſieni*. Cedo mihi tabulas teſtamenti: plures in teſtamento habeo quam in pacto: hoc teſtamentum delere non cogito: ſi meos filios heredes facere non poſſum, tuos faciam: preces meas ad filios transferam: hoc enim nomen licebit, puto mihi vſurpare, dum litigo. *Arellij Fuſci patris*. Fertis hoc, optimi iuuenes ego vos expoſitos ſuſtuli, ego educaui, ego ęgrotantibus aſſedi: ſeuem me feciſtis, & relinquitis? *Argentarius*. In iſta vi duos filios perdidi.

Diuiſio. *Latro* ſic diuiſit: an in re vis aut neceſſitas ſit. Nulla, inqut, vis eſt arma lex, & vincula, & vltimam periculum complectitur; quorum nihil fuit in tua perſona. Illic, ait, vis eſt & neceſſitas, vbi, velim nolim, ſuccumbendum eſt: mihi erat neceſſe: non enim veterã habere alterum filium, niſi alterum promiſiſſem. Reſpondetur. Primum non eſt vis, vbi aliquid expediendæ rei cauſſa patiẽdum eſt, ſed ratio, tanquam. Quia non poſſum domum habere, niſi hanc emero: nulla alia venalis eſt: hanc occaſionẽ viuet venditor, & premit: non tamen hanc emptionem reſcindens: alioquin in infinitũ calumnia excedet. Dicet alius: Neceſſe mihi erat tibi neceſſe? quare? primum etiamnum carere poteras: deinde & alia via poteras inuenire, ſeparare alium indicẽ.

An aliter inuenire non poteras? ergò hoc tibi? plus præſtiti. An ſi, eſt re vis & neceſſitas, ita tamen reſcindantur, quæ per vim & neceſſitatem geſta ſunt, ſi vis & neceſſitas à paciſcente adhibita eſt: nihil, inquit, mea, an tu cogatis, ſi non à me cogeris: meam culpam oportet eſſe, vt meam pœna ſit. Non inquit, neque enim lex adhibenti vim iraſcitur, ſed paſſo ſuccurrit: & iniquum illi videtur, id iratum eſſe, quod aliquis, non quia voluit, pactus eſt, ſed quia coactus eſt: nihil autem refert per quem illi neceſſe fuit: iniquum enim quod reſcinditur, facit fortuna eius qui paſſus eſt, non perſona facientis. Deinde an ab hoc vis admota ſit. Tu, inquit, mihi vim admouiſti, qui non aliter indicabas, quam ſi pactus eſſem. Non eſt, inquit, admouere vim, aliquid cum certa conditione promittere; ſi qua vis eſt, à te tibi adhibita eſt, quod & ſponte, & ad exorandum ſe veniſſet, vt tantum patri rederet, quantum educatori ſuperfuiſſet.

Color. Pro educatore *Gallio* hunc colorem ſecutus eſt, ſe miſericordiam motum. Cum viderem, inquit, orbûm ſine herede eſſe, dixit modo ipſe, qui auidus eſt. Poſſumus duo patres eſſe. Et dixit illam amabilem ſententiam: Da itaque nunc pœna miſericors. *Montanus Votienus* ſic cœpit: Si quis me vidit, Iudices, modo duorum liberorum patrem, nunc ſolitudine periclitantem, certum habeo, dicit crudelem indicem. Et ſubmiſſe cum aduerſario egit: rogauit, vt altero contentus eſſet. Et illam ſumpſit contradictionem: Neſcio, inquit, vtrum, & dixit: Mihi crede, qui illos optime noui: vtrum vis elige: ideo ſic pactus ſũ, quia nihil intererat. *Hiſpo Romanus* erat natura, qui aſperiorem dicendi viam ſequeretur. Itaque hoc colore

egit

egit,vt inueheretur tanquam in malum patrem & diceret crudeliter exponentem, perfide recuperantem. In hoc,inquit,repetit,non,quia habere vult, ſed quia eripere: iraſcitur mihi quod duos educaui, quod indicaui. Et cum deſcripſiſſet ſæuitiam exponentis,adiecit: Etiamnum mihi videtur eiuſdem animi, eiuſdem duritiæ: quia nihil putat ſe debere ei, qui liberos ſuos educauit. Durus eſt pater, crudelis eſt: nolite credere ex illa feritate tam ſubitam mutationem. Sinite in vno filio experiri. Dixerat in hac controuerſia illam quæſtionem, qua dicebat ſe nequaquam vim adhibuiſſe. Quid ergo? Quis adhibuit vim? tu tibi. Non eſt quod dicas,Quis ſibi ipſi vim adhibet? ſolet fieri; ecce ego ipſe mihi nocui. Et illud dixit: Placeat mihi in irritum reuocari quæ geſta ſunt; dono quod indicauerim. *Argentarius* dixit ex altera parte miſeriorem ſe nunc eſſe, quam cum ignoraret ſuos, & cum tormenta patrij animi deſcripſiſſet, ait. Etiam nunc paciſci volo: quid do, vt liberos meos recipiam? quid do, ne agnouerim? Indignabatur Ceſtius, detorqueri ab illo totiens, & mutari ſententias ſuas. Quid putatis, aiebat. Argentarium eſſe? Ceſtij ſimius eſt ſolebat & Grecæ dicere: ὁ πιθηκίσμυ. Fuerat enim Argentarius Ceſtij auditor, & erat imitator, aiebat inuicem: Quid putatis eſſe Ceſtium, niſi Ceſtij cinerem? & ſic ſolebat iurare: Permanes præceptoris mei Ceſtij. Cùm Ceſtius viueret. Omnibus autem inſiſtebat veſtigijs Ceſtij: æque ex tempore dicebat, æque contumelioſe multa interponebat, illud tamen optima fide præſtitit, cùm vterque Græcus eſſet vt nunquam Grece declamaret: illos ſemper admiraretur,qui non fuerunt contenti vnius linguę

eloquentia ; cùm Latine declamauerant, toga poſita, ſumpto pallio, quaſi perſona mutata, redibant, & Græce declamabant; ex quibus fuit *Sabinus Clodius*, in quem vno die & Græce & Latine declamantem multa vrbane dicta ſunt. Dixit Haterius quibuſdam quærentibus, puſillas mercedes eum accepiſſe, cùm duas res doceret: nunquam magnas mercedes accepiſſe eos, qui ἑρμηνεύματα docerent. *Mecænas* dixit; Τῶν δ᾽ εἰδῶν δ᾽ οὐκ ἂν γνοίης, ποτέροισι μετείη. *Ceſſius Seuerus*. venuſtiſſimam rem ex omnibus, qui ab auditione eius cùm rediret, interrogatus quomodò dixiſſet reſpondit; Male. Καὶ κακῶς vicit. *Glycon* dixit: ἂν ἀμφοτέρους μοι μὴ ἀποδῷς, ἀπολέσεις αὐτῶν τὸ δίδυμον. *Gallio* autem elegantiſſime dixit à parte patris, cùm in vltima parte teſtamenti figuram tractaret; Quando ego mortuus ero, tunc mihi heres ſit; vis interrogem, vter? *Triarius* dixit à parte educatoris; Ergo ego tollere potui, educare potuit, tacere non potui?

CONTROVERSIA XXVI.

A filio in arce pulſatus.

Lex. Qui patrem pulſauerit, manus ei præcidantur. Thema. *Tyrannus patrem in artem cùm duobus filijs accerſit; imperauit adoleſcentibus, vt patrem cederent. Alter ex his præcipitauit ſe, alter cecidit. Poſteà in amicitiam tyranni acceptus, occiſo tyranno, præmium accepit. Reus fit cæſi patris. Petuntur manus eius, deſcendit pater.*

PRo Filio. *Ceſtij Pij*. Felicior eſſem, ſi plures reos defenderem. *Triarij*. Hæc vulnera quę

in ore videtis meo, poſteà feci quàm dimiſſus ſum. *Iunii Gallionis*. Gratias ago filio, quòd me non reliquit ſolùm tyranno, quòd manu illius vſus ſum: ego iuſſi, itaque crimini meo aſſum. Amicus, inquit, tyranni fuit: age, hoc tantum filius meus in arce ſimulauit? Procumbo ad genua veſtra, iudices, ille contumax, qui, cùm vapularem, non rogaui. *Muſa*. Occiſus eſt tyrannus: à quo putatis, niſi ab eo qui patrem pulſare non poterat? prçcidetis tyrannicidę manus: quid hoc eſt? integer tyrannus iacet præciduntur tyrannicidæ manus? patri præcidite, ne vindicem filium, propter quem ne à tyranno quidem impune vapulaui. Poſtquam occupauit arcem, ſecuti ſunt illum homicidæ, ſecuti venefici, ſecuti quiſquis pulſare patrem poterat: neceſſe fuit patrem cædere, tam hercules quàm neceſſe fuit ſpoliare templa, virgines rapere. Aiebam: Fili, fortius feri: tyrannus ſpectat. Si talis erat filius meus, qualem deſcribitis? neſcio cui magis expedierit, tyrannum viuere. O quantum illis debemus manibus, per quas iam nihil neceſſe eſt! Occidit tyrannum: ſic huius iratæ manus feriunt. Cùm occideret tyrannum, ſic aiebat: Pater interficit, pater te ferit: ſic feriunt qui volunt. Tecum, fili, inconſideratæ pietatis queror. Validius patrem cecidiſti, quàm iuſſit tyrannus. Iratus iacenti ipſas cadaueris manus in me ingeſſi. *Fuluii Sparſi*. Tales fuerunt, ex quibus poſſet alter contemnere tyrannum, alter occidere. *Iulii Baſſi*. Compreſſas filij manus in os meum impegi, cædentem conſolatus ſum. *Porci Latronis*. Cæde inquit, patrem dum ego negligens ſum, præcipitauit ſe ex arce filius, hoc non eſt patri parcere, ſed ſibi. Dura, fili, ad tyrannum tibi per patrem eundum eſt. Tenent,

ecce, cruentum tyranni caput: nunc illas præcidite. *Blandi.* Vt vidi tyrannicidam ex arce deſcendentem, nihil prius quàm manus oſculatus ſum. *Pompeij Silonis.* Vtrum ex filijs meis probatis? alter ſe occidit, alter tyrannum: nemo ius habet in iſtas manus, meæ ſunt iſtæ. Etiam cùm tyranno ſeruirent, mihi paruerunt: ita mihi ſuperſtite filio mori liceat, vt ego illum, qui mori maluit, parricidam vocaui. *Arelij Fuſci Patris.* Rogo vos per ſecuritatem publicam, per modo reſtitutæ libertatis lætitiam, per coniuges liberoſque veſtros: nemo ſuppliciter audiuit me rogantem, cùm vapularem. Quàm languidæ cedentis erant manus? non putares illas tyrannicidium poſſe facere: iſtæ mihi ſalutares porrexerunt cibos, iſtæ potiones; nunquam tamen indulgentiores ſenſi manus, quàm cùm me cæderent. *Votieni Montani.* Pereant, inquit potius: qui ſunt; qui tam fortiter loquantur? Vix inuentus eſt, qui tyrannum occideret. Fili, fortius, inquam, feri, ne nos colludere tyrannus intelligat: ſuſpenſas leuiter admouebat manus: filius ſimulabat ictus, pater gemitus. Si qua eſt fides, Iratus filium extuli, quòd me non ceciderat. Neceſſitas magnum humanæ infelicitatis patrocinium eſt. Hæc excuſat Saguntinos, quamuis non ciciderint patres, ſed occiderint: hæc excuſat Romanos, quos ad ſeruilem dilectum Cannenſis ruina compulit, quæ quicquid coegit, defendit. Jlle quoque mihi non peperciſſet, ſi vnicus fuiſſet. Ille me fratri relinquebat, hic tyranno. Etiamnum, inquit, in facie tua vulnera apparent. Fili, nocet tibi quòd tàm cito occidiſti tyrannum. *Mentonis.* Quæritis, quis hæc fecit vulnera? ille, cuius cecidit me in funere manus. Ita mihi libero & viuere con-

tin-

tingat, & mori, ita oculos meos filij manus operiant, vt ego inter liberos meos fortior ſteti.

Ex altera parte Arellij Fuſci Patris. Tamdiu cecidit patrem, donec placeret tyranno ſatelles: quid? tu tyrannicidium facere non potes, niſi in parricidio exercueris manus? Pater, inquit, adeſt: malo: non enim tantùm patrem, etiam patronum cecidiſti. *Iulij Baſſi.* Quoniam eo ſcelerum peruentum eſt, vt parricidæ pater adſit, non iſtius aduocationi adſum: defendit, quamuis nocentem. Ecquid agnoſcitis indulgentiam illius? Frater, qui maluit perire quàm patrem cædere, infelix cauſam ſuam cùm fratre iungebat: exclámat iſte: Nihil illi mandaui: ego tibi, & pro illo ſatisfaciam. Vt validius, inquit, cęderet. Pro republica, inquit: feci. Vis tu pudorem habere, nec imputare reipub. idem quòd tyranno? Pater, inquit, mihi adeſt. At mehercules frater non adeſſet. Habuiſti, quòd tyranno iactares, frater maluit mori. Quiſquis cædendus erat, iſti tradebatur. Tyrannum, inquit, occidit; at patrem quantulo minus quàm occidiſti? *Pompeij Silonis.* Gaudeo in ſubſellijs iſtius eſſe patrem; quomodo enim aliter efficere potuiſſem, vt vulnera eius videretis? Non multum refert mea, vbi ſit; ab hac parte crimen obijcitur, ab illa oſtenditur. Grauior teſtis eſſe ſolet, qui à reo ſurgit. Talis prorſus pater, quem nemo alius poſſet cædere, niſi amicus eſſe poſſet tyranni. Frater perijt, ne parricidium aut faceret, aut videret. Jn illa præcipitia non minus, inquam, fratrem fugit quàm tyrannum. *Cornelij Hiſpani.* Deſcendebat cruentus pater: vexato, laceratoque corpore vix agnoſcendus; putares duos fuiſſe qui cecidiſſent: fecit quòd debebat, qui patrem ceciderat, amicum occidit.

Ceſtij Pij. Ego, inquit, cæſus ſum; pænam remitto. Mirarer, niſi pro tam bono patre fuiſſet, qui mori vellet. Dignus eſt quem inuitum vindicetis. Itane apud vos tantum crudeles patres vindicantur? Pater, inquit, iuſſit; ergo frater tuus impius fuit, qui patri non paruit. Si quando lente parebant ſatellites: aiebat tyrannus; Non ſpectatis, quemadmodum patrem ceciderit? *Qui patrem ceciderit, manus eius precidantur*; hanc legem moriens laudauit tyrannus. Nouiſſime inter filium & patrem tyrannus interceſſit. * Aut non quiſquis patrem ceciderit, puniatur, In lege, inquit, nihil excipitur; ſed multa, quam vis non excipiantur, intelliguntur. Et ſcriptum legis anguſtum eſt, interpretatio diffuſa eſt; quædam vero tam manifeſta ſunt, vt nullam cautionem deſiderent. Quid legis intereſt, excipere; ne fraudi ſit ei qui per inſaniam patrem pulſauit; cùm illi non ſupplicio, ſed remedio opus ſit? Quid opus eſt caueri lege, ne puniatur infans, ſi pulſauerit patrem? quid opus eſt caueri, ne puniatur, ſi quis aut patrem ſopitum, aut ſubita corporis grauitate collapſum excitauit; cùm illa non iniuria, ſed medicina fuerit? Nondum de propria, ſed de communi cauſa loquor. Si officioſe quis cecidit patrem; non pulſauit, puniri debet?

Diuiſio. Hanc quæſtionem partes plureis diuiſit, An tutus ſit qui tyranno iubente fecit. Cogitate quam multa tyrannus exegerit. Pro publica innocentia eſt, non licere hoc quoque tyrannis, vt nos faciant nocentes. Tyranno iubente fecit; miſerior fuit ipſo vapulante. Non eſt impudica, quæ arceſſita fuit à tyranno; non dicitur ſacrilegus, qui deorum immortalium dona manibus ſuis tulit ad tyrannum, aut qui

fune-

funeſtas tyranni imagines inter effigies deorum immortalium conſecrauit. An tutus ſit, qui patre iubente fecit. Non cecidit, ſed paruit: & illud dixit in narrationibus: Stabat contumaci frater vultu: intellexit non poſſe cogi à tiranno. An tutus ſit, qui pro patria facit. An hic pro patria fecerit. Item, An illo iam tempore cogitationem tyrannicidij habuerit, & hoc animo ceciderit, vt aditum faceret ſibi ad amicitiam tyranni. *Montanus*, & illam quæſtionem vltimam fecit: An, etiam ſi quid peccatum eſt, tanto merito redemptum ſit. *Gallio* illam quæſtionem primam fecit: An vltio cæſi patris, nullius ſit niſi patris. Inuitum, inquit, me nemo vindicaret: ſi à quolibet alieno cæſus eſſem, & nollem agere iniuriarium: nemo nomine meo ageret; atqui nihil intereſt; pœna major eſt eius qui cecidit, ius idem eius qui cæſus eſt. Contra ait, omnibus actionem dari non enim priuatam eſſe iniuriam, ſed publicam; itaque nec taxatione defungi damnatum, aut iniuriarum pœna, ſed manus pendere; ad omnes patres pertinere hoc exemplum, ad omnes filios, & ad ipſam remp. tales eſſe qui fiant tyranni, certe qui tyrannorum amici. Et vltimas has fecit quæſtiones; An, ſi pio animo fecit, non teneatur; An bono animo fecerit. Et in illa quæſtionem Latronis, An tutus eſt qui patre volente fecerit; Nunc, inquit, fingis in filij patrocinium, ſed tunc noluiſti. Et adiecit; Ne dixeris, idem voluiſſe patrem quòd tyrannum. Quæritis, vtri paruerit? Tyrannus illum amauit, tamquam ſibi paruiſſet. Pater, inquit, voluit; ita tu non tyranno tantum, ſed patri dignus parricidio viſus es? Cùm deſcripſiſſet impium in patrem, adiecit; Tyran-

num quoque tunc cum amare deberes, occidiſti.

Color Montanus patrem accuſatoris declamauit, & hoc colore vſus eſt. Indulgentiſſimum fuiſſe in filius patrem; nimiam pietatem eius fuiſſe notam tyranno. Itaque illum, qui quæreret pudicis dolorem ex impudicitia, contumacibus ex ſeruitute, pijſſimo patri tormentum quæſiſſe ex filiorum impietate, & induxit illum animoſe loquentem, qui iuſſus eſt prior patrem cædere. Quid ſi non cecidero, inquit; quid facturus es? torquebis? occides? plus eſt quod imperas, quam quod minaris. Certamen erat in vno homine, vtrum plus poſſet natura, an tyrannus. Cæde, inquit; non cædo; verbera, non ferio. Hæc fratre audiente. Et illud dixit cùm promitteret amicitiam tyrannos; Magis præmium extimui tyrannici imperij quam imperium. Et cùm deſcripſiſſet cicatrices pulſati patris; Et forma eſt adhuc faciei, dixit, ab vtroque cæſſum putes. *Montanus* tamen aiebat, nihil poſſe melius dici. Ex hac parte tyrannus iubet, ex altera lex vetat; morieris, ni cecideris; morere, ne cædas. *Ceſtius* dixit: Tyrannus imperat, vt patrem cædas; non eſt nouum, noluiſti facere. Laudaturum me putas? ego vero non laudo, alterius iſta gloria eſt; tu fratrem imitatus es. *Argentarius* dixit: Tu patrem cecidiſti, cum & legem noſſes, & fratrem. *Montanus* dixit; Parricida eſſe voluiſti, violaſti patris corpus, fratris beneficium. Ab altera, hoc colore omnes declamarunt, tanquam patre iubente feciſſet. *Triarius* dixit: In filij mei manus incurrit. *Baſſus Iulius*: Ego me filij mei manibus cecidi: *Haterius* dixit: Ago gratias tyranno, quòd alterum filium meum cuſtodiri iuſſit, ne mori poſſet. *Ceſtius* ait in narratione. Tyrannus iubet

cæ-

cædere, expoſita tormenta ſunt: quid faciat? moriatur, inquis: hoc dicis: ne cædat patrem, occidat. *Fuſcus Arellius* dixit: Complecti volo iſtas manus, optime de me etiam ante tyrannicidium meritas. *Gallio* dixit: Viderit quantum tibi ſe putet debere reſpub. ego plus me quàm illam debere tibi iudicio: difficilius eſt, quòd me iubente feciſti. *Montanus Votienus* dixit in narratione: Si perſeueras, fili, fratrem ſequaris. Videris vtrum patrem cædere malis, an occidere. Hanc controuerſiam & ab *Iulio Sabino* bene declamari memini, cùm deſcriberet tyrannum occiſum, & eum ingenti gloria ex arce deductum. O te parricidam! niſi poſt tyrannicidium quoque intelligis quanto melius frater tuus perierit, quàm tu occideris. Illud non probaui, quòd multa in re ſeuera tentauit falſe dicere. Erat autem vrbaniſſimus homo, vt nobis ſæpe narraui, vt quicquid illi in eloquentia deerat, vrbanitate penſaret. Meminimus, cùm illum Syriacus Vallius, homo diſertus, accuſaret & videret Latinum Kalumniam teſtem circa coronam iudicij obuerſari, & totiens occurrere eunti Syriaco & quærere, quid haberet ſpei: deinde poſt iudicium, cùm Syriacus gratias illi ageret, quòd tantam curam ſui egiſſet: An mehercules, inquit, timebam, ne vno rhetore plus haberemus: & teſtis productus, cùm interrogatus eſſet an accepiſſet à patre ſeſtertia? dixit quot accepiſſet: an haberet? negauit. Deinde interrogatus, an Calumniam haberet? Ipſe, inquit, negligentiam meam noſti: an habeam, neſcio, accepiſſe me ſcio, & in Domitium nobiliſſimum virum, in conſulatu, cùm thermas proſpicientes, viam ſacram ædificaſſet, cœpiſſet deinde rhetores circumire, & decla-

mare,

mare: Ego, inquit, ſciebam hoc te facturum, & matri tuæ quærenti de tua deſidia dixeram: πρῶτον κολυμβᾶν, δεὐρέσῃ δὲ γράμματα. Duas eius vrbanas res præterite non poſſum. Secutus erat in prouinciam Cretam Oppium Flamam Proconſulem. Græci cœperunt in theatro poſtulare, vt Sabinus maximum magiſtratum gereret. Mos autem eſt, barbam capillumque magiſtratui Cretenſium ſummitere. Surrexit Sabinus, & ſilentium manu fecit, deinde ait Hunc magiſtratum ego Romæ bis geſſi: bis cauſam dixerat. Græci non bene intellexerunt: ſed bene precati Cæſari petebant, vt honorem Sabinus & tertio gereret. Poſtea deinde offendit illos tota comitum cohors: oppreſſi ſunt in templo ab omni multitudine, quæ poſtulabat, vt Romam Sabinus cum Turdo proficiſceretur. Erat inter infames maxime & inuiſos homines Turdus. Cum Turdus promitteret iturum ſe, vt inde poſſet exire, Sabinus ſilentio facto, ait Ego ad Cæſarem non ſum iturus cum mattea. Poſteà hoc Sabino, cum cauſam diceret, obiectum eſt. Multa illũ diſerte dixiſſe, meinini. Cum introductus eſſet ex carcere in ſenatum, poſtulaturus vt diaria acciperat, tunc dixit de fame queſtus: nihil onerosum à vobis peto, ſed vt me aut mori velitis aut viuere: atque illud dixit: Nolite, inquit, ſuperbe audire hominem calamitoſum.

Sæpe qui miſereri potuit, miſericordiam rogat.

Et cum dixiſſet Senianus locupletes in carcere eſſe: Homo inquit, adhuc indemnatus, vt poſſim viuere, parricidas panem rogo. Cum mouiſſet homines & flebili oratione & diſerta, rediit tamen ad ſales: rogauit, vt in Lantumias transferretur: Non eſt, inquit, quòd quemqaum

re-

veſtrum decipiat numen ipſum; Lantumiæ illæ minime lauta res eſt. Hoc retuli, vt & ipſum hominem ex aliqua parte noſſetis; & illud ſciretis, quam difficilem ſit naturam ſuam effugere. Quomodo poſſet ab illo obtineri, ne in declamationibus iocaretur, qui iocabatur in miſerijs ac periculis ſuis; in quibus iocari eum non debuiſſe, quis neſcit? potuiſſe, quis credit? *Murrhedius* non degenerauit in hac controuerſia; nam colorem ſtultiſſimum induxit. Voluit, inquit, & hic fratris ſequi exemplum; dum retineo, dum luctor, viſus eſt patrem cecidiſſe. Vnum ex his quos audiui declamantes, ſcio *Mentonem* vſum non patrono patre, ſed aduocato: ipſum tyrannicidam induxit dicentem, & colore vſus eſt; Non iuſſum ſe à patre, qui aiebat incredibile omnibus videri, patrem coram tyranno cædi ſe iuſſiſſe; ſed initum eſſe tyrannicidæ conſilium, vt per hoc ad amicitiam perueniret, per amicitiam ad tyrannicidium. Hæc eius ſententia laudata eſt, cùm deſcriberet ſe patri manus afferentem; Nihil in toto tyrannicidio difficilius fecit. Illud dixit; Iam tum factum eſſet tyrannicidium, ſi me frater non reliquiſſet. Et illud dixit; Vos ego tunc reſpexi, templa, leges, Reſp. nam ſi me tantum ſpectaſſem, facile tyrannum effugiſſem, illa, qua frater effugerat.

CONTROVERSIA XVIII.

Priuignus ab auo raptus nouercæ.

Lex. De vi ſic actio. *Thema. Quidam duos filios ſub nouerca amiſit, dubiis cruditatis & veneni ſignis. Tertium filium maternus auus rapuit, qui ad viſendos nepotes ægros non fuerat admiſſus, quærenti patri per præconem dixit apud ſe eſſe; accuſatur de vi.*

IV.

I*unii Gallionis*. Violentus & impotens ſenex hominem liberum ſinu meo rapui: quod ſeruari tibi difficile eſt, auo dona. Quotiens miſerum me puer, audies? à nouerca quiſquis es, fugitiue, reductus es. Habui filiam, quamuis iſte vnus filius ſuperſit, fœcundam. Quam indulgenter puerperia diuiſit? natus eſt filius: dixit, Filius hic meus eſt: natus eſt alter: dixit, Hic matris eſt: natus eſt tertius: dixit, Hic aui eſt. Cùm quæreret filium, erant qui ſuaderent & dicerent: Tace, meruit excludi. *Ceſtii Pij*. Quam cauſam rapienti habebat impotens ſenex? nunquid fratres eius occideram? Ignoſcite mihi, ſi tantum filiæ meæ mandata narro: hanc ſola ex meis morientem vidi: habui filiam: de omnibus meis, *Habui*, dicendum Habitu vagabatur lugubri, ſordidaque prætexta: omnes illius miſerabantur: quoſdam etiam dicenteis audiui? Quid? iſte puer matrem non habet? patrem non habet? aurem non habet? *Arellij Fuſci Patris*. Tres filios filiæ meæ debes, vnum mihi, ſine apud me nutriatur. Quid times? ne non admittare, cùm veneris? expoſuiſſe hactenus iuuet. Iam nunc fortuna, aut nouerca narranda eſt: vt vidit me, hæſit complexibus meis: puerum oſculabat miſer; interrogabam de fratribus: dum interrogo, dum fleo, perueneram domum. Rogo ne hoc cauſam meam peiorem fecerit, quod ille, quem rapui, vnicus erat *Votieni montani*. Mittit præconem, adijce illi omnia inſignia. *Hic puer matrem perdidit fratres amiſit, nouercam habet*. Affirmo tibi, non indicabit quiſquis fauerit. Erras; & vehementer erras; filios quos perdidiſti, non quæris: quem quæris, non perdidiſti. Vtra tandem iuſtior querella eſt? pater ab auo vnum re-

pe-

petit: auus duos à patre. *Vibij Ruſi.* Raptor ille & impotens, dum moriuntur nepotes mihi, ad ianuam ſteti: plus habeo quod auo, quam quod reo timendum ſit. *Fuluij Sparſi.* Vnus petit, alter petit: totiens fortunam accuſas, nunqnam nouercam. Facinus indignum! puer ad ſupplicium in domo aui à patre quæritur. Ad ægrotantes nepotes veni: non ſum admiſſus; hæc vis vera fuit. *Argentarij.* Pater quos cõſcios habuit neſcio; domi nõ fuit; amiſſa filia volui aliquem adoptare ex nepotibus; ſed aiebam, Quid neceſſe eſt? quotiens videre volam, in domum veniã; quotiens volam, in domum abducam; agamus tanquam affines. Tres habes filios; diuidamus; & vide quam non improbam diuiſionem deſiderem; ex tribus vnum poſco. Vtinam omnes, quos perdidit, quæreret. *Blandi.* Cùm tradere vellem puerum, neſcio quis exclamauit; Puer, tunc periſti. Nihil vobis ſubtraham; quidni? prgconi quoque omnia indicaui. *Mentonis.* Rapui nepotem, habeo; redderem, ſi pater quæreret.

Diuiſio. *Montanus Votienus* in has quæſtiones diuiſit. An in re vis ſit. Nulla, inquit, vis eſt, quæ arma, quæ pugnam, quæ vulnera non habet. Volo mihi deſcribi comitatum iſtius tumultus. Quæ turba eſt, vnus puer, & vnus ſenex? Rapuiſti, inquit, filium meum; immo nepotem meum ſuſtuli, immo venientem non potui excludere. An, ſi pro illo fuit, fieri, vim cui facta dicitur, non teneatur qui fecit. Vis iniurioſa damnatur; ſolet enim eſſe & ſalutaris. Cùm latrones aliquem obſiderent, ſi perfodiſſem villam armata manu, coniugem, liberos eius rapuiſſem, accuſari poſſem? Quòd viuit puer, beneficium meum eſt. Et medici alligant, & corporibus noſtris, vt medeantur,

tur, vim afferunt. An pro illo fuerit rapi. Hoc loco accuſatio nouercæ, & inſectatio, patris tam patienter ſuos perdentis. *Gallio* & illam quæſtionem fecit, & prius ſumendam quæſtionem putauit ex perſona, quam ex re: An cum auo nepotis nomine agi poſſit. Non magis; inquit, quam cum patre filij nomine, non magis quam cum matre. Habet ſua iura natura: & hoc inter auum patremque intereſt, quod auo ſuos ſeruare licet patri etiam occidere: Non potes, Inquit, ſic mecum agere tanquam cum alieno, vt dicas. Quid tibi cum illo, qui eſt inteſtati filius? tuus heres futurus ſit. Quam dementem alligaturus eſt, quædam iura non lege, ſed natura nobis attributa. Si nepotem ſuum auus peccantem aliquid, & inter puerilles iocos petulantius laſciuientem feriret, num iniuriatum quiſquam cum illo ageret? Et vltimam illam *Gallio* fecit, cum tractaſſet illa. Licet mihi, vt proſim, facere: deinde, huic profuit. An auo ignoſcendum ſit cum pronepote affectu elatus, fecerit. Hoc loco tractauit, quam indignum eſſet damnati illum ab hoc. *Latro* duas vltimas quæſtiones aliter poſuit, & plus complexus eſt. Etiam ſi vim fecit: an tamen damnari non poſſit, ſi bono animo fecerit; at enim, &, de animo fieri controuerſiam auo, & dicere patrem: Non vt nepotem ſeruaret, fecit, ſed vt infamaret vxorem meam, tanquam veneficam, me tanquam veneficæ emancipatum, cui male liberi ſui committerentur.

Color. Colore, ergo hoc *Latro* eodem vſus eſt pro patre, vt diceret, ne viua quidem vxore bene ſibi cum ſocero conueniſſe: mortua verò profeſſas inimicitias illum geſſiſse ſecum: languente vero puero, illum veniſſe; cum conuicio,

cio, cum vociferatione nefaria, & dicentem & auſpicantem quicquid accidit; auctores habere amicos ſe, ne admitteret hominem non ad officium nepotum, ſed inuidiam, & contumeliam generi venientem, qui ad ſanos nepotes nunquam dignatus eſſet accedere; medicos vero ſuaſiſſet ne veniret, ne puerum confunderet, & impleret ſuſpicionibus. *Siloni Pompeii* color fuit, vt Latroni videbatur, qui controuerſiæ repugnaret; dixit enim veniſſe auum ad imbecillum puerum, ad agros non ſemper proximus admitti; vtique ad eos, qui grauiter ęgrotant, ſæpe & patrem non admiſſum. Sic auo quoque intempeſtiue venienti dictum, Nunc non potes; ſtatim cum conuincio abiſſe; in altero idem feciſſe *Latro* aiebat, hunc colorem optimum eſſe, ſi recitaſſet, ſe recipi non poſſe: quia ponatur. Non eſt admiſſus, ſua hoc themate intelligere nos non hoc illi dictum, Nunc non potes; ſed ex toto; Non potes. *Gallio* vtrumque miſcuit, & hoc colore, qui videri non poteſt alioquin thema euertere, parcius vſus eſt. Dictum eſt, inquit, illi; Quieſcit puer, paulum commorare; medici vetuerunt quemquam admitti; ſcitis ſolere dicere illos, Nec ſi pater venerit. Protinus iſte clamare cœpit, Teſtor me non admitti; & tantum non tabellis ſignatis denuntiare. Auum diſtuleram, accuſatorem excluſi. Iterum, inquit, venit cùm conuicio. Iam vnum occidiſtis, alterum occiditis. Nihil eſt miſerius, quam vbi alicui ex miſeria ſua inuidia quæritur. Non eſt admiſſus, cùm diceret, ſe nepotem ſuum non videre velle, ſed inſpicere. Sic egit; Veni, non vt iſtum accuſarem, ſed vt me defenderem. *Gallio* hoc colore vſus eſt; Non admiſi auum; quia di-

ctum

ctum erat mihi, hoc illum animo venire, vt raperet.

Ex altera parte colorem hunc *Ceſtius* introduxit; Timuiſſe ſe de puero. Fruſtra, inquit, duos occiderat nouerca; & ait: Vellem ad vos nocentior venirem reus, vellem tres raperem. *Argentarius* hoc colore vſus eſt, rogatum à puero auum. Negabat, inquit, poſſe ſe viuere ſi in illa relinqueretur domo. *Hiſpanus* hoc colore vſus eſt, affectu eſſe ablatum. Suſtuli, inquit, nepotem meum. Non potui, inquit, ſatiari oſculis, non potui ab illo tam cito diſtrahi. Nolite mirari; poſt longum tempus illum videram. *Albutius* hoc colore vſus eſt, vt diceret; Noluiſſe illum in tam infauſta domo educari, ex qua duo iam fratres elati eſſent, ei qui poſteà deceſſit, inter cauſas moriendi caſum fratris fuiſſe: Et ſeruauit hunc colorem, ne quid in nouercam, ne quid in patrem diceret; aiebat, iuſtiſſimum futurum auum, ſi tantum ſe defendere voluiſſet. Quid ergo, quare rapuiſti, amabam: huic maxime ab initio animum meum addixeram. In domo veſtra nihil præter ipſam domum timui. Si apud me duo deceſſiſſent, ex domo mea illum rranſtuliſſem. *Marcellium Marcium* aiebat ſic narraſſe; Puer me ſecutus eſt; non criminor vobis illum; quicquid eſt, potius quam illius periculo fiat; ego rapui. Vbi eſt; inquit. Viuit, ſaluus eſt? veni, cum voles aſpicere. Redde, inquit, patri ſuo. Ego aſper! Age, monſtrabo ſi vis, quis ante me tibi filios abſtulerit. *Varius Geminus* eundem ſenſum dixit; Quæ eſt iſta tam ſera pietas, tam præpoſtera? quærere tuus à tertios incipis. *Montanus Votienus*, homo rariſſimi, etiam ſi non emendatiſſimi ingenij, vitium

ſuum,

ſuum, quod in orationibus non euitabat, in ſcholaſticis quoque euitare non potuit; ſed in orationibus, quia laxior eſt materia, minus earundem annotatur iteratio. In ſcholaſticis, ſi eadem ſunt, quę dicuntur, quia pauca ſunt, notantur. Memini, illum pro Galla Numiſia apud centum viros tirocinium ponere. Ex vncia heres erat patris ſui Galla obijciebatur illi veneficium; dixit rem diſertiſſimam, & omnibus ſeculis duraturam, quia neſcio an quicquam melius in eo genere cauſam dictum. Vnciam nec filiæ deberi, nec veneficæ. Non fuit contentus; adiecit; In paternis tabulis filiæ locus, aut ſuus debetur: aut nullius; etiamnum adiecit: Relinquis nocenti nimium, innocenti parum. Ne ſit quidem ſatiare ſe potuit; adiecit; Non poteſt filia tam anguſte paternis tabulis adhærere, quas aut totas poſſidere debet, aut totas perdere; & plura multa, quæ memoria non repeto. Ex ijs quædam in orationem contulit, & alia plura quam dixerat, adiecit. Nihil non ex eis bellum eſt, ſi ſolum ſit; nihil non rurſus ex eis alteri obſtat. Idem in hac declamatione feciſſe eum, memini. Erras, pater, inquit, & vehementer erras, quos perdidiſti, non quæris; quem quæris non perdidiſti. Deinde; Puer iſte inuentus perit. Deinde; Quiſquis puero ſanet, ne inueniatur: optet. Deinde; Puer niſi auum ſequitur, fratres ſecuturus eſt. Deſine quærere: quem ſi inueneris, ſic perdes, vt inuenire non poſſis. Et deinde; Rapuit iſtum auus, ne imperet nouerca. Et deinde; Unum tantum pater ex liberis ſuis quærit, qui ſaluus eſt. *Glycon* hunc ſenſum ſemel dixit; ſed genere corrupto;

habet hoc *Montani* vitium;

ſententias ſuas repetendo corrumpit: dum non eſt contentus vnam rem ſemel bene dicere, efficit, ne bene dixerit. Et propter hoc & alia, quibus orator poteſt poetæ ſimilis videri, ſolebat Scaurus Montanum inter oratores Ouidium vocare. Nam & Ouidius neſcit, quòd benè ceſſit, relinquere. Non multa referam, quæ Montaniana Scaurus vocabat. Vno hoc contentus ero. Cùm Polyxena eſſet abducta, vt ad tumulum Achillis immolaretur, Hecuba dixit:

... cinis ipſe ſepulti
In genus hoc pugnat.

poterat hoc contentus eſſe: adiecit.

... tumulo quoque ſenſimus hoſtem.

Nec hoc contentus adiecit,

Æacide fœcunda ſui.

aiebat autem Scaurus rem veram: Non minus magnam virtutem eſſe, ſcire deſinere, quàm ſcire dicere.

CONTROVERSIA XXIX.

Filia conſcia in veneno priuigni.

Lex. Veneficia torqueatur, donec conſcios indicet. Thema. *Quidam mortua vxore, ex qua filium habebat, duxit aliam: & ex ea filiam ſuſtulit; deceſſit adoleſcens: accuſauit maritus nouercam veneficii damnata cùm torqueretur, dixit conſciam filiam: petitur ad ſupplicium puella: pater defendit.*

PRO FILIA. *Ceſtii Pii.* Non eſt quòd putetis, has lacrimas aut filię eſſe, aut me patrem. Non prodeſſet tibi, puella, ne hoc quidem, quod te frater amauit, niſi mater odiſſet: Hoc me odi-

ôdiſti, nouerca, quòd ſciſti, conſciam me eligi, pęnę Dixit: Anteactam eius vitam excutiamus. *Silaii Sparſi*. Nefaria mulier, filiæ quoque nouerca, ne mori quidem potuit, niſi & occideret. Inter gladiatores victoris quoque conditio peſſima eſt, cùm moriente pugnantis. Nullum magis aduerſarium timeas, quàm qui viuere non poteſt; occidere poteſt. *Vibii Galli*. Concitatiſſima in mortem rabies eſt: deſperatione vltima in furorem animus impellitur. Quædam feræ tela ipſa commordent, & ad mortis auctorem per vulnera ſua ruunt. Abſciſſa miſione gladiator, quem armatus fugerat, nudus inſequitur. Præcipitati non quòd impulit tantum trahunt, ſed quòd occurrit: & naturali quodam deploratæ mentis affectu morientibus gratiſſimum eſt, commori. *Votieni Montani*. Dum filium vindico, vbi gratiſſime mihi nocere poſſit, oſtendit. O mendacium ſimile veneficio! Sic credibile eſſe in ſorore parricidium creditis? non timeo ne quis hoc in ſorore credat, quòd ego vix probaui in nouerca. Natam mihi filiam quaſi futuræ pacis obſidem ſuſtuli: aiebam, Dum matris meminit, obliuiſcetur nouercæ: illa, dum nouercæ meminit, matris oblita eſt. Filia, inquit, mihi conſcia eſt: poſt hanc vocem remiſſa putares tormenta: ſimilis facta torquenti eſt. Soror fratri venenum dedit? quamdiu luctati ſumus; vt crederetur nouerca priuigno dediſſe? Nouerca, quòd volueras conſecuta es: damnaſſe iam pęnitet. *Argentarii*. Facio rem, Judices, non nouam; liberos meos à nouerca vindico. Peto, ne, quia filium vindicaui, filiam perdam. Niſi ſuccurritis, nouerca vicit, ego victus ſum. Duxi, neſciò, peiorem vxorem, an nouercam. Hoc mihi carior eſt; quòd

quod tam inuiſa matri fuit. *Cornelij Hiſpanis*. Si conſcia eſſet, neminem expectarem: ſcitis, quemadmodum veneficam oderim. Inſtabam tormentis: aiebam, Morere peius, quam odiſti. Non ſatis mihi ardere ignes videbantur, non ſatis incidere verbera dixi: Si quid adiicere tormentis tuis poſſum, puto iubebo filiam afferri. Vocet huc aliquis matrem. Quid expauiſti, puella; quid ad ſinus meos refugiſti? quid extimuiſti tanquam nouercam? *Marillij*. Ne inter ſupplicia quidem deſinit occidere: & hanc quiſquam putet, non potuiſſe venenum ſine conſcia dare? Puella, quæ occidiſſe fratrem dicitur, quid ante peccauit? nouerca quoque ante occidit priuignum quam filiam: & Bonæ ſpei eſt: quæritis argumentum? matri ſuæ non placet. *Arellij Fuſci*. Etiam cineribus tuis infexa eſt nouerca: quod vnum poteſt, perſequitur ſororem tuam. Quid adhuc poteſt noſſe, niſi fratrem? proſit illi apud vos, quod illam pater laudat: proſit, quod talis mater accuſat. *Mentonis*. Non misereris huius? miſerior eſt quàm frater. Ille habuit ſine dubio nouercam torquere. Conſecuta es, mulier, quod voluiſti: ſolus omnium magis ſenſi nouercam, cùm perdidi. *Porcij Latronis*. Habui filium tam bonum, vt illum amare poſſet etiam nouerca, niſi in eam incidiſſet, quæ poſſet etiam filiam odiſſe. Hucne ſcelera reciderunt, vt parricidium puellare ſit, ætas, ſi magnitudinem rei non intelligit, non eſt idonea parricidio. Sed venefice, inquit; filia eſt. Si parentes inſpiciuntur, cur non potius patri videatur ſimilis, cui placet, quàm matri, cui diſplicet; Denique non recuſo, quo minus in illa vel matris exigatur imitatio. Illa, cùm huius ætatis erat, nec nouerca

erat,

erat, nec venefica. *Albutii Sili*. Duxi vxorem, nullis adhuc inquinata fabulis: nec miror innocenrem tunc fuiſſe: adhuc puella erat. *Blandi*. Vt ſcelerata ſit, nempe matri ſuæ ſimilis eſt: ante veneficium oportet faciat quàm parricidium. Filia, inquit, conſcia eſt Dij te perdant! etiam cùm torqueris, occidiſti. Seruus tortus Catonem conſcium furti dixi. Quid agitis? vtrum plus creditis, tormentis, an Catoni? *Buteonis*. Si conſcius à te, puella, quæretur, nominato patre. Quid nouerca tam ſero, puella tam cito? Filia, inquit, conſcia eſt. Male pereas! ac ego te putabam vnius nouercam. *Triarii*. Filia, inquit, tua conſcia eſt. Videbatur ſibi poſt hanc vocem viciſſe. Amiſſum fratrem fleuit in funere, totius populi habitum lacrimis ſuis expreſſit: itaque illam nouerca peius perire voluit quàm priuignum. Filia, inquit, conſcia eſt: Hoc vltimum fuit nouercæ veneficium. *Q. Haterii*. Succurrite quęſo, ne cùm torta ſit quę filium meum occiderat, filiam etiam, dum torquetur, occiderit. Liberos ſemper effero, vnius mulieris aut mendacio, aut veneno. Non flet quantum reę ſatis eſt: quemadmodum illi extorquebo lacrimas? afferre mihi imaginem fratris: video ſubito deſiderio fletus concitatus, nũquid talem vultum, cùm mater torqueretur? habuit.

Pars altera. Triarii. Si odiſſemus te, pateremur cùm eiuſmodi filia viuere. Quarundam ferarum catuli cùm rabie naſcuntur: venena ſtatim à radicibus peſtifera ſunt. Quantum illi ad ſcelera ætatis adiecit, quòd illam nouerca peperit? Quid illa, quæ fratrem in moram patri ſequenti ſparſit? Habemus exemplum, quòd & ſorori conueniat, & virgini.

Diuiſio Ceſtius in duas partes coniecturam di-

uiſit, & primum quæſiuit, An conſcia illi opus fuerit: deinde, Si opus fuerit, an hanc habuerit. Non ſeruauit autem modum. Nam & illum locum diu tractauit. Non poſse ſororem in mortem fratris impelli. Et iterum tam puellam voluit videri, vt nulli eſset idonea miniſterio. Itaque elegantiſſime deridebat. *Montanus Votienus* in hac controuerſia ineptias rhetorum, quod ſic declamarent, tanquam hęc, quæ nominata eſt, infans eſset: nec intelligerent ſi talis eſset, ne futuram quidem ream. Itaque hoc debemus, inquit, proponere nobis: puellam eius ætatis, in qua torta credibile ſcelus illud quidem, ſed intolerabile eſse aiebat. Induxerat *Ceſtius* matrem dicentem filiæ: Da fratri venenum. *Triarius* multo rem magis ineptam quia non inueniet illam, ſed concupiuit; nam exceſsus ſententiam traxit. Induxerat nouercam dicentem: Da fratri venenum: fecit illam reſpondentem; Mater, & mihi da; quid enim eſt tam abſurdum; quam matrem ſic locutam dum puella: Da fratri venenum? Non ferebant nec illam Triarij ſententiam, qua aliter *Haterius* vſus eſt, cum ad epilogum perueniſſe: Hoc loco debebat reus fleret; non flex puella: inueniat, quemadmodum fleat, aliquis, hoc eſt, imaginem fratris. Illa enim ſi tam puella eſt, vt dicat, Mater, quid eſt venenum? non poteſt tantæ pietatis eſse, vt eam imago fratris in lacrymas conciret. Tantus autem error eſt in omnibus ſtudijs, maxime in eloquentia cuius regula incerta eſt, vt vitia quidam ſua & intelligant, & ament. *Ceſtius* pueriliter ſe dixiſse intelligebat; Mater, quid eſt venenum? Deridebat enim *Murrhedius*, qui hanc ſententiam imitatus eſt in epilogo, cum alioqui

eęp:ſ-

cœpiſſet puellam, & diceret; Compone te in periclitantium habitum, profunde lacrimas, manus ad genua dimitte, rea es. Fecerat reſpondentem puellam; Pater, quid eſt rea? Et aiebat Ceſtius: Quòd ſi ad deridendum me dixit, homo venuſtus fuit. Ego nunc ſcio, me ineptam ſententiam dicere. Multa autem dico, non quia mihi placent, ſed quia audientibus placitura ſunt. Et illud. *Rufi Vibii* tolerabilius aiebat eſſe, ſed & ipſum aliqua obiurgatione dignum: dixerat in epilogo; Nutrix, ream tolle. Illud in *Haterio*, qui & promiſit oratorem, & præſtitit, negabat ſe poſſe ferre, quòd dixerat; Hæc rea non mittenda in exilium, ſed ferenda eſt: Cùm ſciret, inquit, in exilium exportandos locari ſolere: quid enim intelligi vult hac ſententia, niſi ex toto puellam ambulare non poſſe? Vſque in exilium: verum eſt, ſed nec mater eius potuiſſet. *Silo* à parte patris comparationem fecit inter ſe matris & filiæ totam hac figura declamauit. Non ſum, inquit, vobis dicturus, qualis debeat eſſe venefica: operam perdam, ſi cepero deſcribere debere eſſe ætate prouectam, vſu exercitatam, inuiſam viro, quæ poſſit etiam filiam occidere. Superuacuum eſt, vt pluribus verbis: in hac ipſa cauſa habemus veneficæ exemplar. Comparemus inter ſe duas reas; nec eſt quòd quæratis aliquem, qui cognitionem veſtram per omnes comparationes parteis ducat: ego vobis, dicam, quomodo illam accuſauerim, Ego illi obieci anteactam vitam: vos illi poteſtis obijcere? Et ſic omnia circumijt, & comparando defendit. Illam quæſtiunculam, quæ in prima parte tractata erat à quibuſdam. Non illi vtique fuiſſe opus conſcia, & ſic tranſcurrit; Aiebat, inquit, tota actione rea hæc. Quàm conſciam ha-

Quam conſciam habueram? ego negabam illi opus fuiſſe: aiebam, In eadem domo eras, venenum notum erat, nouercæ occaſio facilis conuinenti, nō eras ſuſpecta, nemo te timebat propter ſororem. Ex altera parte hoc vſus eſt colore: Nouercam video venenum dediſſe, vt filia ſua ſola heres eſset: eandem illi & conſciam fuiſse veneficij, cauſā. Omnes declamatores aiebat voluiſse aliquid noui dicere, eo loco quo nominabat nouerca filiam conſciam: dixit, inquit, *Hibreas*: Διὰ τί οὖν; ἐψεύσατο κατὰ τῆς ἰδίας θυγατρός. οὐκ· ἀλλὰ κατὰ τῆς ἐμῆς. Hanc ſententiam *Fuſcus Arellius* cùm eſſet ex Aſia, non caſu dixit, ſed tranſtulit ad verbum quidem. Quid ergo? inquit, mentita eſt de filia ſua? immo de mea. Modeſtius hanc ſententiam vertit. *Hæterius*. Quid ergo? mentita eſt: quid ni illa mentiretur de accuſatoris ſuis filia? *Ceſtius* dixit: Nominauit priuigni ſui ſororem. *Albutius* dixit: Quid habuit quòd dubitaret, an parceret filiæ eius à quo occidebatur, ſorori eius, quem occiderat? *Triarius* dixit; Quid ego mater mentita eſt? tolle matris nomen, poſt damnationem nouerca eſt. *Blandus* dixit: Nominabo iſtam quæ patri affuit, iſtam quæ mortuo fratre ac matre non fleuit. *Silo Pompeius* dixit; Filia, inquit; mihi conſcia eſt: poſt hoc, eundem vultum eius notaui, quem videram moriente priuigno. *Montanus Votienus* Marcellum Marcium amicum ſuum, cuius frequenter mentionem in ſcriptis ſui facit, tamquam hominis deſerti, iacebat hanc dixiſſe ſententiam: Inuenit, quomodo damnata accuſaret, moriens occideret, torta torqueret, non eſt hoc indicium, ſed alterum nouercæ veneficium. *Latro* dixerat, cùm deſcripſiſſet tormenta: Inſtabam

bam ſuper caput non accuſator, ſed tortor: ipſe ignes ſubijciebam, ipſe ad intendendum eculeũ manus admouebam: ego non bibam ſanguinem iſtius, non eruam oculos? filium mihi eripuit: niſi citius illam oppreſſiſſem, & filiam abſtuliſſet. *Triarius* dixit: Cùm accuſarem, obieci veneficium. In vltima parte inter præces meas excitaui puellam ad vltionem fratris ſui. Hæc res maxime, iudices, nouit, hæc maxime nouercam offendit. *Albutius* dixit: Poſtquam nominauit filiam, ad me reſpexit: videlicet vt ſciret, an ſatis torſiſſet. *Nicetis* egregiè dixit in hoc eodẽ loco: συνοῖδ' ἐμοὶ, φησὶν ἡ θυγάτηρ, καὶ προσέθηκεν ἐκ τούτου. *Montanus* cùm diceret illum locum, quamuis ſceleratos parentes, velle tamen innocentes liberos ſuos eſſe, dixit: poteſt illa filiam veneficam fingere, ſi poteſt facere: difficilius eſt filios inquinare, quàm perdere; & illud: Fauete ſæculo, Iudices, cùm ingentia ſcelera ferat, ne etiam immatura tulerit: fauete: nullum ſcelus commiſſum ſit, niſi quòd ſolet: fauete, vt potius non deſierit nouerca parricidium facere, quàm ſoror cœperit. Damnare illam potui, effugere non potui. Sero feciſti, nouerca: ſi hoc ante dixiſſes, potuiſti pręuaricationem paciſci: recte cùm damnareris, animoſa eras: recte nihil potes facere: ſi qua fides, accuſator inſidias reæ timui: nuſquam à ſinu meo dimiſi puellam, ipſe omnes prægustaui cibos. O incauta futuri mortalitas! poſtquam ad tortorem perduxi nouercam, timere de filia deſij.

Color. Omnes illo colore vſi ſunt, nominatam à nouerca filiam in dolorem patris. *Gallio* plura dixit: Fortaſſe, inquit, hanc nominauit, vt veros conſcios celaret: fortaſſe, vt quia acerri-

IVnii Gallionis. Violentus & impotens ſenex hominem liberum ſinu meo rapui: quod ſeruari tibi difficile eſt, auo dona. Quotiens miſerum me puer, audies? à nouerca quiſquis es, fugitiue, reductus es. Habui filiam, quamvis iſte vnus filius ſuperſit, fœcundam. Quam indulgenter puerperia diuiſit? natus eſt filius: dixit, Filius hic meus eſt: natus eſt alter: dixit, Hic matris eſt: natus eſt tertius: dixit, Hic aui eſt. Cùm quæreret filium, erant qui ſuaderent & dicerent: Tace, meruit excludi. *Ceſtii Pij.* Quam cauſam rapienti habebat impotens ſenex? nunquid fratres eius occideram? Ignoſcite mihi, ſi tantum filiæ meæ mandata narro: hanc ſola ex meis morientem vidi: habui filiam: de omnibus meis, *Habui*, dicendum Habitu vagabatur lugubri, ſordidaque prætexta: omnes illius miſerabantur: quoſdam etiam dicenteis audiui? Quid? iſte puer matrem non habet? patrem non habet? autem non habet? *Arellij Fuſci Patris.* Tres filios filiæ meæ debes; vnum mihi, ſine apud me nutriatur. Quid times? ne non admittare, cùm veneris? expoſuiſſe hactenus iuuet. Iam nunc fortuna, aut nouerca narranda eſt: vt vidit me, hæſit complexibus meis: puerum oſculabat miſer; interrogabam de fratribus: dum interrogo, dum fleo, perueneram domum. Rogo ne hoc cauſam meam peiorem fecerit, quod ille, quem rapui, vnicus erat. *Votieni montani.* Mittit præconem, adijce illi omnia inſignia. *Hic puer matrem perdidit fratres amiſit, nouercam habet.* Affirmo tibi, non indicabit quiſquis fauerit. Erras; & vehementer erras; filios quos perdidiſti, non quæris: quem quæris, non perdidiſti. Vtra tandem iuſtior querella eſt? pater ab auo vnum repe-

petit: auus duos à patre. *Vibij Ruſi*. Raptor ille & impotens, dum moriuntur nepotes mihi, ad ianuam ſteti: plus habeo quod auo, quam quod reo timendum ſit. *Fuluij Sparſi*. Vnus petit, alter petit: totiens fortunam accuſas, nunqnam nouercam. Facinus indignum! puer ad ſupplicium in domo aui à patre quæritur. Ad ægrotantes nepotes veni: non ſum admiſſus; hæc vis vera fuit. *Argentarij*. Pater quos cõſcios habuit neſcio; domi nõ fuit; amiſſa filia volui aliquem adoptare ex nepotibus; ſed aiebam, Quid neceſſe eſt? quotiens videre volam, in domum veniã; quotiens volam, in domum abducam; agamus tanquam affines. Tres habes filios; diuidamus; & vide quam non improbam diuiſionem deſiderem; ex tribus vnum poſco. Vtinam omnes, quos perdidit, quæreret. *Blandi*. Cùm tradere vellem puerum, neſcio quis exclamauit; Puer, tunc periſti. Nihil vobis ſubtraham; quidni? præconi quoque omnia indicaui. *Mentonis*. Rapui nepotem, habeo; redderem, ſi pater quæreret.

Diuiſio. *Montanus Votienus* in has quæſtiones diuiſit. An in re vis ſit. Nulla, inquit, vis eſt, quæ arma, quæ pugnam, quæ vulnera non habet. Volo mihi deſcribi comitatum iſtius tumultus. Quæ turba eſt, vnus puer, & vnus ſenex? Rapuiſti, inquit, filium meum; immo nepotem meum ſuſtuli, immo venientem non potui excludere. An, ſi pro illo fuit, fieri, vim cui facta dicitur, non teneatur qui fecit. Vis iniurioſa damnatur; ſolet enim eſſe & ſalutaris. Cùm latrones aliquem obſiderent, ſi perfodiſſem villam armata manu, coniugem, liberos eius rapuiſſem, accuſari poſſem? Quòd viuit puer, beneficium meum eſt. Et medici alligant, & corporibus noſtris, vt medean-

tur,

tur, vim afferunt. An pro illo fuerit rapi. Hoc loco accuſatio nouercæ, & inſectatio, patris tam patienter ſuos perdentis. *Gallio* & illam quæſtionem fecit, & prius ſumendam quæſtionem putauit ex perſona, quam ex re: An cum auo nepotis nomine agi poſſit. Non magis; inquit, quam cum patre filij nomine, non magis quam cum matre. Habet ſua iura natura: & hoc inter auum patremque intereſt, quod auo ſuos ſeruare licet patri etiam occidere: Non potes, Inquit, ſic mecum agere tanquam cùm alieno, vt dicas. Quid tibi cùm illo, qui eſt inteſtati filius? tuus heres futurus ſit. Quam dementem alligaturus eſt, quædam iura non lege, ſed natura nobis attributa. Si nepotem ſuum auus peccantem aliquid, & inter puerilles iocos petulantius laſciuientem feriret, num iniuriatum quiſquam cùm illo ageret? Et vltimam illam *Gallio* fecit, cùm tractaſſet illa. Licet mihi, vt proſim, facere: deinde, huic profuit. An auo ignoſcendum ſit cùm pro nepote affectu elatus, fecerit. Hoc loco tractauit, quam indignum eſſet damnati illum ab hoc. *Latro* duas vltimas quæſtiones aliter poſuit, & plus complexus eſt. Etiam ſi vim fecit; an tamen damnari non poſſit, ſi bono animo fecerit; at enim, &, de animo fieri controuerſiam auo, & dicere patrem: Non vt nepotem ſeruaret, fecit, ſed vt infamaret vxorem meam, tanquam veneficam, me tanquam veneficæ emancipatum, cui male liberi ſui committerentur.

Color. Colore, ergo hoc *Latro* eodem vſus eſt pro patre, vt diceret, ne viua quidem vxore bene ſibi cùm ſocero conueniſſe: mortua verò profeſſas inimicitias illum geſſiſse ſecum: languente vero puero, illum veniſſe; cùm conuicio,

cio, cum vociferatione nefaria, & dicentem & auſpicantem quicquid accidit; auctores habere amicos ſe, ne admitteret hominem non ad officium nepotum, ſed inuidiam, & contumeliam generi venientem, qui ad ſanos nepotes nunquam dignatus eſſet accedere; medicos vero ſuaſiſſet ne veniret, ne puerum confunderet, & impleret ſuſpicionibus. *Siloni Pompeii* color fuit, vt Latroni videbatur, qui controuerſiæ repugnaret; dixit enim veniſſe auum ad imbecillum puerum, ad agros non ſemper proximus admitti; vtique ad eos, qui grauiter ęgrotant, ſæpe & patrem non admiſſum. Sic auo quoque intempeſtiue venienti dictum, Nunc non potes; ſtatim cum conuincio abiſſe; in altero idem feciſſe *Latro* aiebat, hunc colorem optimum eſſe, ſi recitaſſet, ſe recipi non poſſe: quia ponatur. Non eſt admiſſus, ſua hoc themate intelligere nos non hoc illi dictum, Nunc non potes; ſed ex toto; Non potes. *Gallio* vtrumque miſcuit, & hoc colore, qui videri non poteſt alioquin thema euertere, parcius vſus eſt. Dictum eſt, inquit, illi; Quieſcit puer, paulum commorare; medici vetuerunt quemquam admitti; ſcitis ſolere dicere illos, Nec ſi pater venerit. Protinus iſte clamare cœpit, Teſtor me non admitti; & tantum non tabellis ſignatis denuntiare. Auum diſtuleram, accuſatorem excluſi. Iterum, inquit, venit cùm conuicio. Iam vnum occidiſtis, alterum occiditis. Nihil eſt miſerius, quam vbi alicui ex miſeria ſua inuidia quæritur. Non eſt admiſſus, cùm diceret, ſe nepotem ſuum non videre velle, ſed inſpicere. Sic egit; Veni, non vt iſtum accuſarem, ſed vt me defenderem. *Gallio* hoc colore vſus eſt; Non admiſi auum; quia dictum

ctum erat mihi, hoc illum animo venire, vt raperet.

Ex altera parte colorem hunc *Ceſtius* introduxit; Timuiſſe ſe de puero. Fruſtra, inquit, duos occiderat nouerca; & ait: Vellem ad vos nocentior venirem reus, vellem tres raperem. *Argentarius* hoc colore vſus eſt, rogatum à puero auum. Negabat, inquit, poſſe ſe viuere ſi in illa relinqueretur domo. *Hiſpanus* hoc colore vſus eſt, affectu eſſe ablatum. Suſtuli, inquit, nepotem meum. Non potui, inquit, ſatiari oſculis, non potui ab illo tam cito diſtrahi. Nolite mirari; poſt longum tempus illum videram. *Albutius* hoc colore vſus eſt, vt diceret; Noluiſſe illum in tam infauſta domo educari, ex qua duo iam fratres elati eſſent, ei qui poſteà deceſſit, inter cauſas moriendi caſum fratris fuiſſe: Et ſeruauit hunc colorem, ne quid in nouercam, ne quid in patrem diceret; aiebat, iuſtiſſimum futurum auum, ſi tantum ſe defendere voluiſſet. Quid ergo, quare rapuiſti, amabam: huic maxime ab initio animum meum addixeram. In domo veſtra nihil præter ipſam domum timui. Si apud me duo deceſſiſſent, ex domo meà illum tranſtuliſſem. *Marcellium Marcium* aiebat ſic narraſſe; Puer me ſecutus eſt; non criminor vobis illum; quicquid eſt, potius quam illius periculo fiat; ego rapui. Vbi eſt, inquit. Viuit, ſaluus eſt? veni, cum voles aſpicere. Redde, inquit, patri ſuo. Ego aſper! Age, monſtrabo ſi vis, quis ante me tibi filios abſtulerit. *Varius Geminus* eundem ſenſum dixit; Quæ eſt iſta tam ſera pietas, tam præpoſtera? quærere tuus à tertios incipis. *Montanus Votienus*, homo rariſſimi, etiam ſi non emendatiſſimi ingenij, vitium ſuum,

ſuum, quod in orationibus non euitabat, in ſcholaſticis quoque euitare non potuit; ſed in orationibus, quia laxior eſt materia, minus earundem annotatur iteratio. In ſcholaſticis, ſi eadem ſunt, quę dicuntur, quia pauca ſunt, notantur. Memini, illum pro Galla Numiſia apud centum viros tirocinium ponere. Ex vncia heres erat patris ſui Galla obijciebatur illi veneficium; dixit rem diſertiſſimam, & omnibus ſeculis duraturam, quia neſcio an quicquam melius in eo genere cauſam dictum. Vnciam nec filiæ deberi, nec veneficæ. Non fuit contentus; adiecit; In paternis tabulis filiæ locus, aut ſuus debetur, aut nullius; etiamnum adiecit: Relinquis nocenti nimium, innocenti parum. Ne ſit quidem ſatiare ſe potuit; adiecit; Non poteſt filia tam anguſte paternis tabulis adhærere, quas aut totas poſſidere debet, aut totas perdere; & plura multa, quæ memoria non repeto. Ex ijs quædam in orationem contulit. & alia plura quam dixerat, adiecit. Nihil non ex eis bellum eſt, ſi ſolum ſit; nihil non rurſus ex eis alteri obſtat. Idem in hac declamatione feciſſe eum, memini. Erras, pater, inquit, & vehementer erras, quos perdidiſti, non quæris; quem quæris non perdidiſti. Deinde; Puer iſte inuentus perit. Deinde; Quiſquis puero ſanet, ne inueniatur: optet. Deinde; Puer niſi auum ſequitur, fratres ſecuturus eſt. Deſine quærere: quem ſi inueneris, ſic perdes, vt inuenire non poſſis. Et deinde; Rapuit iſtum auus, ne imperet nouerca. Et deinde; Unum tantum pater ex liberis ſuis quærit, qui ſaluus eſt. *Glycon* hunc ſenſum ſemel dixit; ſed genere corrupto;

habet hoc *Montani* vitium; ſen-

ſententias ſuas repetendo corrumpit: dum non eſt contentus vnam rem ſemel bene dicere, efficit, ne benè dixerit. Et propter hoc & alia, quibus orator poteſt poetæ ſimilis videri, ſolebat Scaurus Montanum inter oratores Ouidium vocare. Nam & Ouidius neſcit, quòd benè ceſſit, relinquere. Non multa referam, quæ Montaniana Scaurus vocabat. Vno hoc contentus ero. Cùm Polyxena eſſet abducta, vt ad tumulum Achillis immolaretur, Hecuba dixit:

... cinis ipſe ſepulti
In genus hoc pugnat.

poterat hoc contentus eſſe: adiecit.

... tumulo quoque ſenſimus hoſtem.

Nec hoc contentus adiecit,

Æacide fœcunda ſui.

aiebat autem Scaurus rem veram: Non minus magnam virtutem eſſe, ſcire deſinere, quàm ſcire dicere.

CONTROVERSIA XXIX.

Filia conſcia in veneno priuigni.

Lex. Veneficia torqueatur, donec conſcios indicet. Thema. *Quidam mortua vxore, ex qua filium habebat, duxit aliam: & ex ea filiam ſuſtulit; deceſſit adoleſcens: accuſauit maritus nouercam veneficii damnata cùm torqueretur, dixit conſciam filiam: petitur ad ſupplicium puella: pater defendit.*

PRO FILIA. *Ceſtii Pii.* Non eſt quòd putetis, has lacrimas aut filię eſſe, aut me patrem. Non prodeſſet tibi, puella, ne hoc quidem, quòd te frater amauit, niſi mater odiſſet: Hoc me odi-

odiſti, nouerca, quòd ſciſti, conſciam me eligi pęnę. Dixit: Anteactam eius vitam excutiamus. *Silaii Sparſi*. Nefaria mulier, filiæ quoque nouerca, ne mori quidem potuit, niſi & occideret. Inter gladiatores victoris quoque conditio peſſima eſt, cùm moriente pugnantis. Nullum magis aduerſarium timeas, quàm qui viuere non poteſt; occidere poteſt. *Vibii Galli*. Concitatiſſima in mortem rabies eſt: deſperatione vltima in furorem animus impellitur. Quædam feræ tela ipſa commordent, & ad mortis auctorem per vulnera ſua ruunt. Abſciſſa miſione gladiator, quem armatus fugerat, nudus inſequitur. Præcipitati non quòd impulit tantum trahunt, ſed quòd occurrit: & naturali quodam deploratæ mentis affectu morientibus gratiſſimum eſt, commori. *Votieni Montani*. Dum filium vindico, vbi gratiſſime mihi nocere poſſit, oſtendit. O mendacium ſimile veneficio! Sic credibile eſſe in ſorore parricidium creditis? non timeo ne quis hoc in ſorore credat, quòd ego vix probaui in nouerca. Natam mihi filiam quaſi futuræ pacis obſidem ſuſtuli: aiebam, Dum matris meminit, obliuiſcetur nouercæ: illa, dum nouercæ meminit, matris oblita eſt. Filia, inquit, mihi conſcia eſt: poſt hanc vocem remiſſa putares tormenta: ſimilis facta torquenti eſt. Soror fratri venenum dedit? quamdiu luctati ſumus; vt crederetur nouerca priuigno dediſſe? Nouerca, quòd volueras conſecuta es: damnaſſe iam pęnitet. *Argentarii*. Facio rem, Iudices, non nouam; liberos meos à nouerca vindico. Peto, ne, quia filium vindicaui, filiam perdam. Niſi ſuccurritis, nouerca vicit, ego victus ſum. Duxi, neſcio, peiorem vxorem, an nouercam. Hoc mihi carior eſt; quòd

quod tam inuiſa matri fuit. *Cornelij Hiſpanis*. Si conſcia eſſet, neminem expectarem: ſcitis, quemadmodum veneficam oderim. Inſtabam tormentis: aiebam, Morere peius, quam odiſti. Non ſatis mihi ardere ignes videbantur, non ſatis incidere verbera dixi: Si quid adiicere tormentis tuis poſſum, puto iubebo filiam afferri. Vocet huc aliquis matrem. Quid expauiſti, puella; quid ad ſinus meos refugiſti? quid ex timuiſti tanquam nouercam? *Marillij*. Ne inter ſupplicia quidem deſinit occidere: & hanc quiſquam putet, non potuiſſe venenum ſine conſcia dare? Puella, quæ occidiſſe fratrem dicitur, quid ante peccauit? nouerca quoque ante occidit priuignum quam filiam: & Bonæ ſpei eſt: quæritis argumentum? matri ſuæ non placet. *Arellij Fuſci*. Etiam cineribus tuis infexa eſt nouerca: quod vnum poteſt, perſequitur ſororem tuam. Quid adhuc poteſt noſſe, niſi fratrem? proſit illi apud vos, quod illam pater laudat: proſit, quod talis mater accuſat. *Mentonis*. Non miſereris huius? miſerior eſt quàm frater. Ille habuit ſine dubio nouercam torquere. Conſecuta es, mulier, quod voluiſti: ſolus omnium magis ſenſi nouercam, cùm perdidi. *Porcij Latronis*. Habui filium tam bonum, vt illum amare poſſet etiam nouerca, niſi in eam incidiſſet, quæ poſſet etiam filiam odiſſe. Huccne ſcelera reciderunt, vt parricidium puellare ſit, ætas, ſi magnitudinem rei non intelligit, non eſt idonea parricidio. Sed venefice, inquit; filia eſt. Si parentes inſpiciuntur, cur non potius patri videatur ſimilis, cui placet, quàm matri, cui diſplicet? Denique non recuſo, quo minus in illa vel matris exigatur imitatio. Illa, cùm huius ætatis erat, nec nouerca

erat,

erat, nec venefica. *Albutii Sili.* Duxi vxorem, nullis adhuc inquinata fabulis: nec miror innocentem tunc fuiſſe: adhuc puella erat. *Blandi.* Vt ſcelerata ſit, nempe matri ſuæ ſimilis eſt: ante veneficium oportet faciat quàm parricidium. Filia, inquit, conſcia eſt Dij te perdant! etiam cùm torqueris, occidiſti. Seruus tortus Catonem conſcium furti dixi. Quid agitis? vtrum plus creditis, tormentis, an Catoni? *Buteonis.* Si conſcius à te, puella, quæretur, nominato patre. Quid nouerca tam ſero, puella tam cito? Filia, inquit, conſcia eſt. Male pereas! ac ego te putabam vnius nouercam. *Triarii.* Filia, inquit, tua conſcia eſt. Videbatur ſibi poſt hanc vocem viciſſe. Amiſſum fratrem fleuit in funere, totius populi habitum lacrimis ſuis expreſſit: itaque illam nouerca peius perire voluit quàm priuignum. Filia, inquit, conſcia eſt. Hoc vltimum fuit nouercæ veneficium. *Q Haterii.* Succurrite quęſo, ne cùm torta ſit quę filium meum occiderat, filiam etiam, dum torquetur, occiderit. Liberos ſemper effero, vnius mulieris aut mendacio, aut veneno. Non flet quantum reę ſatis eſt: quemadmodum illi extorquebo lacrimas? afferre mihi imaginem fratris: video ſubito deſiderio fletus concitatus, nũquid talem vultum, cùm mater torqueretur? habuit,

Pars altera. Triarii. Si odiſſemus te, pateremur cùm eiuſmodi filia viuere. Quarundam ferarum catuli cùm rabie naſcuntur: venena ſtatim à radicibus peſtifera ſunt. Quantum illi ad ſcelera ætatis adiecit, quòd illam nouerca peperit? Quid illa, quæ fratrem in moram patri ſequenti ſparſit? Habemus exemplum, quòd & ſorori conueniat, & virgini.

Diuiſio Ceſtius in duas partes coniecturam di-

uiſit, & primum quæſiuit, An conſcia illi opus fuerit: deinde, Si opus fuerit, an hanc habuerit. Non ſeruauit autem modum. Nam & illum locum diu tractauit. Non poſse ſororem in mortem fratris impelli. Et iterum tam puellam voluit videri, vt nulli eſset idonea miniſterio. Itaque elegantiſſime deridebat. *Montanus Votienus* in hac controuerſia ineptias rhetorum, quod ſic declamarent, tanquam hęc, quæ nominata eſt, infans eſset: nec intelligerent ſi talis eſset, ne futuram quidem ream. Itaque hoc debemus, inquit, proponere nobis: puellam eius ætatis, in qua torta credibile ſcelus illud quidem, ſed intolerabile eſse aiebat. Induxerat *Ceſtius* matrem dicentem filiæ: Da fratri venenum. *Triarius* multo rem magis ineptam quia non inueniet illam, ſed concupiuit; nam exceſsus ſententiam traxit. Induxerat nouercam dicentem: Da fratri venenum: fecit illam reſpondentem; Mater, & mihi da; quid enim eſt tam abſurdum; quam matrem ſic locutam dum puella: Da fratri venenum? Non ferebant nec illam Triarij ſententiam, qua aliter *Haterius* vſus eſt, cum ad epilogum perueniſſe: Hoc loco debebat reus fleret; non flex puella: inueniat, quemadmodum fleat, aliquis, hoc eſt, imaginem fratris. Illa enim ſi tam puella eſt, vt dicat, Mater, quid eſt venenum? non poteſt tantæ pietatis eſse, vt eam imago fratris in lacrymas conciret. Tantus autem error eſt in omnibus ſtudijs, maxime in eloquentia cuius regula incerta eſt, vt vitia quidam ſua & intelligant, & ament. *Ceſtius* pueriliter ſe dixiſse intelligebat; Mater, quid eſt venenum? Deridebat enim *Murrhedius*, qui hanc ſententiam imitatus eſt in epilogo, cum alioqui

cœpiſſet puellam, & diceret; Compone te in periclitantium habitum, profunde lacrimas, manus ad genua dimitte, rea es. Fecerat reſpondentem puellam; Pater, quid eſt rea? Et aiebat Ceſtius: Quòd ſi ad deridendum me dixit, homo venuſtus fuit. Ego nunc ſcio, me ineptam ſententiam dicere. Multa autem dico, non quia mihi placent, ſed quia audientibus placitura ſunt. Et illud. *Ruſi Vibii* tolerabilius aiebat eſſe, ſed & ipſum aliqua obiurgatione dignum: dixerat in epilogo; Nutrix, ream tolle. Illud in *Haterio*, qui & promiſit oratorem, & pręſtitit, negabat ſe poſſe ferre, quòd dixerat; Hæc rea non mittenda in exilium, ſed ferenda eſt: Cùm ſciret, inquit, in exilium exportandos locari ſolere: quid enim intelligi vult hac ſententia, niſi ex toto puellam ambulare non poſſe? Vſque in exilium: verum eſt, ſed nec mater eius potuiſſet. *Silo* à parte patris comparationem fecit inter ſe matris & filiæ: totam hac figura declamauit. Non ſum, inquit, vobis dicturus, qualis debeat eſſe venefica: operam perdam, ſi cepero deſcribere debere eſſe ætate prouectam, vſu exercitatam, inuiſam viro, quæ poſſit etiam filiam occidere. Superuacuum eſt, vt pluribus verbis: in hac ipſa cauſa habemus veneficæ exemplar. Comparemus inter ſe duas reas; nec eſt quòd quæratis aliquem, qui cognitionem veſtram per omnes comparationes parteis ducat: ego vobis dicam, quomodo illam accuſauerim. Ego illi obieci anteactam vitam: vos illi poteſtis obijcere? Et ſic omnia circumijt, & comparando defendit. Illam quæſtiunculam, quæ in prima parte tractata erat à quibuſdam. Non illi vtique fuiſſe opus conſcia, & ſic tranſcurrit; Aiebat, inquit, tota actione rea hæc. Quàm conſciam ha-

Quam conſciam habueram? ego negabam illi opus fuiſſe: aiebam, In eadem domo eras, venenum notum erat, nouercæ occaſio facilis conuinenti, nõ eras ſuſpecta, nemo te timebat propter ſororem. Ex altera parte hoc vſus eſt colore: Nouercam video venenum dediſſe, vt filia ſua ſola heres eſſet: eandem illi & conſciam fuiſſe veneficij, causã. Omnes declamatores aiebat voluiſſe aliquid noui dicere, eo loco quo nominabat nouerca filiam conſciam: dixit, inquit, *Hibreas*: Δἰ; οὖν; ἐψεύσατο κατὰ τῆς ἰδίας θυγατρὸς. οὐκ· ἀλλὰ κατὰ τῆς ἐμῆς. Hanc ſententiam *Fuſcus Arellius* cùm eſſet ex Aſia, non caſu dixit, ſed tranſtulit ad verbum quidem. Quid ergo? inquit, mentita eſt de filia ſua? immo de mea. Modeſtius hanc ſententiam vertit. *Haterius*. Quid ergo? mentita eſt: quid ni illa mentiretur de accuſatoris ſuis filia? *Ceſtius* dixit: Nominauit priuigni ſui ſororem. *Albutius* dixit: Quid habuit quòd dubitaret, an parceret filiæ eius à quo occidebatur, ſorori eius, quem occiderat? *Triarius* dixit; Quid ego mater mentita eſt: tolle matris nomen, poſt damnationem nouerca eſt. *Blandus* dixit: Nominabo iſtam quæ patri affuit, iſtam quæ mortuo fratre ac matre non fleuit. *Silo Pompeius* dixit; Filia, inquit; mihi conſcia eſt: poſt hoc, eundem vultum eius notaui, quem videram moriente priuigno. *Montanus Votienus* Marcellum Marcium amicum ſuum, cuius frequenter mentionem in ſcriptis ſui facit, tamquam hominis deſerti, iacebat hanc dixiſſe ſententiam: Inuenit, quomodo damnata accuſaret, moriens occideret, torta torqueret, non eſt hoc indicium, ſed alterum nouercæ veneficium. *Latro* dixerat, cùm deſcripſiſſet tormenta: Inſtabam

bam ſuper caput non accuſator, ſed tortor: ipſe ignes ſubijciebam, ipſe ad intendendum eculeũ manus admouebam: ego non bibam ſanguinem iſtius, non eruam oculos? filium mihi eripuit: niſi citius illam oppreſſiſſem, & filiam abſtuliſſet. *Triarius* dixit: Cùm accuſarem, obieci veneficium. In vltima parte inter præces meas excitaui puellam ad vltionem fratris ſui. Hæc res maxime, iudices, nouit, hæc maxime nouercam offendit. *Albutius* dixit: Poſtquam nominauit filiam, ad me reſpexit: videlicet vt ſciret, an ſatis torſiſſet. *Nicetis* egregiè dixit in hoc eodẽ loco: συνοῖδ' ἐμοὶ, φησὶν ἡ θυγάτηρ, καὶ προσέθηκεν ἐκ τούτου: *Montanus* cùm diceret illum locum, quamuis ſceleratos parentes, velle tamen innocentes liberos ſuos eſſe, dixit: poteſt illa filiam veneficam fingere, ſi poteſt facere: difficilius eſt filios inquinare, quàm perdere; & illud: Fauete ſæculo, Iudices, cùm ingentia ſcelera ferat, ne etiam immatura tulerit: fauete: nullum ſcelus commiſſum ſit, niſi quòd ſolet: fauete, vt potius non deſierit nouerca parricidium facere, quàm ſoror cœperit. Damnare illam potui, effugere non potui. Sero feciſti, nouerca: ſi hoc ante dixiſſes, potuiſti prævaricationem paciſci: recte cùm damnareris, animoſa eras: recte nihil potes facere: ſi qua fides, accuſator inſidias reæ timui: nuſquam à ſinu meo dimiſi puellam, ipſe omnes prægustaui cibos. O incauta futuri mortalitas! poſtquam ad tortorem perduxi nouercam, timere de filia deſij.

Color. Omnes illo colore vſi ſunt, nominatam à nouerca filiam in dolorem patris. *Gallio* plura dixit: Fortaſſe, inquit, hanc nominauit, vt veros conſcios celaret: fortaſſe, vt quia acerri-

I*Vnii Gallionis*. Violentus & impotens ſenex hominem liberum ſinu meo rapui: quod ſeruari tibi difficile eſt, auo dona. Quotiens miſerum me puer, audies? à nouerca quiſquis es, fugitiue, reductus es. Habui filiam, quamvis iſte vnus filius ſuperſit, fœcundam. Quam indulgenter puerperia diuiſit? natus eſt filius: dixit, Filius hic meus eſt: natus eſt alter: dixit, Hic matris eſt: natus eſt tertius: dixit, Hic aui eſt. Cùm quæreret filium, erant qui ſuaderent & dicerent: Tace, meruit excludi. *Ceſtii Pij.* Quam cauſam rapienti habebat impotens ſenex? nunquid fratres eius occideram? Ignoſcite mihi, ſi tantum filiæ meæ mandata narro: hanc ſola ex meis morientem vidi: habui filiam: de omnibus meis, *Habui*, dicendum Habitu vagabatur lugubri, ſordidaque prætexta: omnes illius miſerabantur: quoſdam etiam dicenteis audiui? Quid? iſte puer matrem non habet? patrem non habet? autem non habet? *Arellij Fuſci Patris*. Tres filios filiæ meæ debes, vnum mihi, ſine apud me nutriatur. Quid times? ne non admittare, cùm veneris? expoſuiſſe hactenus iuuet. Iam nunc fortuna, aut nouerca narranda eſt: vt vidit me, hæſit complexibus meis: puerum oſculabat miſer, interrogabam de fratribus: dum interrogo, dum fleo, perueneram domum. Rogo ne hoc cauſam meam peiorem fecerit, quod ille, quem rapui, vnicus erat *Votieni montani*. Mittit præconem, adijce illi omnia inſignia. *Hic puer matrem perdidit fratres amiſit, nouercam habet*. Affirmo tibi, non indicabit quiſquis fauerit. Erras; & vehementer erras; filios quos perdidiſti, non quæris: quem quæris, non perdidiſti. Vtra tandem iuſtior querella eſt? pater ab auo vnum re-

pe-

petit: auus duos à patre. *Vibij Ruſi*. Raptor ille & impotens, dum moriuntur nepotes mihi, ad ianuam ſteti: plus habeo quod auo, quam quod reo timendum ſit. *Fuluij Sparſi*. Vnus petit, alter petit: totiens fortunam accuſas, nunqnam nouercam. Facinus indignum! puer ad ſupplicium in domo aui à patre quæritur. Ad ægrotantes nepotes veni: non ſum admiſſus; hæc vis vera fuit. *Argentarij*. Pater quos cōſcios habuit neſcio; domi nō fuit; amiſſa filia volui aliquem adoptare ex nepotibus; ſed aiebam, Quid neceſſe eſt? quotiens videre volam, in domum veniā; quotiens volam, in domum abducam; agamus tanquam affines. Tres habes filios; diuidamus; & vide quam non improbam diuiſionem deſiderem; ex tribus vnum poſco. Vtinam omnes, quos perdidit, quæreret. *Blandi*. Cùm tradere vellem puerum, neſcio quis exclamauit; Puer, tunc periſti. Nihil vobis ſubtraham; quidni? præconi quoque omnia indicaui. *Mentonis*. Rapui nepotem, habeo; redderem, ſi pater quæreret.

Diuiſio. *Montanus Votienus* in has quæſtiones diuiſit. An in re vis ſit. Nulla, inquit, vis eſt, quæ arma, quæ pugnam, quæ vulnera non habet. Volo mihi deſcribi comitatum iſtius tumultus. Quæ turba eſt, vnus puer, & vnus ſenex? Rapuiſti, inquit, filium meum; immo nepotem meum ſuſtuli, immo venientem non potui excludere. An, ſi pro illo fuit, fieri, vim cui facta dicitur, non teneatur qui fecit. Vis iniurioſa damnatur; ſolet enim eſſe & ſalutaris. Cùm latrones aliquem obſiderent, ſi perfodiſſem villam armata manu, coniugem, liberos eius rapuiſſem, accuſari poſſem? Quòd viuit puer, beneficium meum eſt. Et medici alligant, & corporibus noſtris, vt medeantur,

tur, vim afferunt. An pro illo fuerit rapi. Hoc loco accuſatio nouercæ, & inſectatio, patris tam patienter ſuos perdentis. *Gallio* & illam quæſtionem fecit, & prius ſumendam quæſtionem putauit ex perſona, quam ex re: An cum auo nepotis nomine agi poſſit. Non magis; inquit, quam cum patre filij nomine, non magis quam cum matre. Habet ſua iura natura: & hoc inter auum patremque intereſt, quod auo ſuos ſeruare licet patri etiam occidere: Non potes, Inquit, ſic mecum agere tanquam cùm alieno, vt dicas. Quid tibi cùm illo, qui eſt inteſtati filius? tuus heres futurus ſit. Quam dementem alligaturus eſt, quædam iura non lege, ſed natura nobis attributa. Si nepotem ſuum auus peccantem aliquid, & inter puerilles iocos petulantius laſciuientem feriret, num iniuriatum quiſquam cùm illo ageret? Et vltimam illam *Gallio* fecit, cùm tractaſſet illa. Licet mihi, vt proſim, facere: deinde, huic profuit. An auo ignoſcendum ſit cùm pro nepote affectu elatus, fecerit. Hoc loco tractauit, quam indignum eſſet damnati illum ab hoc. *Latro* duas vltimas quæſtiones aliter poſuit, & plus complexus eſt. Etiam ſi vim fecit: an tamen damnari non poſſit, ſi bono animo fecerit; at enim, &, de animo fieri controuerſiam auo, & dicere patrem: Non vt nepotem ſeruaret, fecit, ſed vt infamaret vxorem meam, tanquam veneficam, me tanquam veneficæ emancipatum, cui male liberi ſui committerentur.

Color. Colore, ergo hoc *Latro* eodem vſus eſt pro patre, vt diceret, ne viua quidem vxore bene ſibi cùm ſocero conueniſſe: mortua verò profeſſas inimicitias illum geſſiſſe ſecum: languente vero puero, illum veniſſe; cùm conuicio,

cio, cum vociferatione nefaria, & dicentem & auſpicantem quicquid accidit; auctores habere amicos ſe, ne admitteret hominem non ad officium nepotum, ſed inuidiam, & contumeliam generi venientem, qui ad ſanos nepotes nunquam dignatus eſſet accedere; medicos vero ſuaſiſſet ne veniret, ne puerum confunderet, & impleret ſuſpicionibus. *Siloni Pompeii* color fuit, vt Latroni videbatur, qui controuerſiæ repugnaret; dixit enim veniſſe auum ad imbecillum puerum, ad agros non ſemper proximus admitti; vtique ad eos, qui grauiter ęgrotant, ſæpe & patrem non admiſſum. Sic auo quoque intempeſtiue venienti dictum, Nunc non potes; ſtatim cum conuicio abiſſe; in altero idem feciſſe *Latro* aiebat, hunc colorem optimum eſſe, ſi recitaſſet, ſe recipi non poſſe: quia ponatur. Non eſt admiſſus, ſua hoc themate intelligere nos non hoc illi dictum, Nunc non potes; ſed ex toto; Non potes. *Gallio* vtrumque miſcuit, & hoc colore, qui videri non poteſt alioquin thema euertere, parcius vſus eſt. Dictum eſt, inquit, illi; Quieſcit puer, paulum commorare; medici vetuerunt quemquam admitti; ſcitis ſolere dicere illos, Nec ſi pater venerit. Protinus iſte clamare cœpit, Teſtor me non admitti; & tantum non tabellis ſignatis denuntiare. Auum diſtuleram, accuſatorem excluſi. Iterum, inquit, venit cùm conuicio. Iam vnum occidiſtis, alterum occiditis. Nihil eſt miſerius, quam vbi alicui ex miſeria ſua inuidia quæritur. Non eſt admiſſus, cùm diceret, ſe nepotem ſuum non videre velle, ſed inſpicere. Sic egit; Veni, non vt iſtum accuſarem, ſed vt me defenderem. *Gallio* hoc colore vſus eſt; Non admiſi auum; quia dictum

ctum erat mihi, hoc illum animo venire, vt raperet.

Ex altera parte colorem hunc *Ceſtius* introduxit; Timuiſſe ſe de puero. Fruſtra, inquit, duos occiderat nouerca; & ait: Vellem ad vos nocentior venirem reus, vellem tres raperem. *Argentarius* hoc colore vſus eſt, rogatum à puero auum. Negabat, inquit, poſſe ſe viuere ſi in illa relinqueretur domo. *Hiſpanus* hoc colore vſus eſt, affectu eſſe ablatum. Suſtuli, inquit, nepotem meum. Non potui, inquit, ſatiari oſculis, non potui ab illo tam cito diſtrahi. Nolite mirari; poſt longum tempus illum videram. *Albutius* hoc colore vſus eſt, vt diceret; Noluiſſe illum in tam infauſta domo educari, ex qua duo iam fratres elati eſſent, ei qui poſteà deceſſit, inter cauſas moriendi caſum fratris fuiſſe: Et ſeruauit hunc colorem, ne quid in nouercam, ne quid in patrem diceret; aiebat, iuſtiſſimum futurum auum, ſi tantum ſe defendere voluiſſet. Quid ergo, quare rapuiſti, amabam: huic maxime ab initio animum meum addixeram. In domo veſtra nihil præter ipſam domum timui. Si apud me duo deceſſiſſent, ex domo mea illum tranſtuliſſem. *Marcellium Marcium* aiebat ſic narraſſe; Puer me ſecutus eſt; non criminor vobis illum; quicquid eſt, potius quam illius periculo fiat; ego rapui. Vbi eſt, inquit. Viuit, ſaluus eſt? veni, cum voles aſpicere. Redde, inquit, patri ſuo. Ego aſper! Age, monſtrabo ſi vis, quis ante me tibi filios abſtulerit. *Varius Geminus* eundem ſenſum dixit; Quæ eſt iſta tam ſera pietas, tam præpoſtera? quærere tuus à tertios incipis. *Montanus Votienus*, homo rariſſimi, im ſi non emendatiſſimi ingenij, vitium

ſuum,

ſuum, quod in orationibus non euitabat, in ſcholaſticis quoque euitare non potuit; ſed in orationibus, quia laxior eſt materia, minus earundem annotatur iteratio. In ſcholaſticis, ſi eadem ſunt, quę dicuntur, quia pauca ſunt, notantur. Memini, illum pro Galla Numiſia apud centum viros tirocinium ponere. Ex vncia heres erat patris ſui Galla obijciebatur illi veneficium; dixit rem diſertiſſimam, & omnibus ſeculis duraturam, quia neſcio an quicquam melius in eo genere cauſam dictum. Vnciam nec filiæ deberi, nec veneficæ. Non fuit contentus; adiecit; In paternis tabulis filiæ locus, aut ſuus debetur: aut nullius; etiamnum adiecit: Relinquis nocenti nimium, innocenti parum. Ne ſit quidem ſatiare ſe potuit; adiecit; Non poteſt filia tam anguſte paternis tabulis adhærere, quas aut totas poſſidere debet, aut totas perdere; & plura multa, quæ memoria non repeto. Ex ijs quædam in orationem contulit & alia plura quam dixerat, adiecit. Nihil non ex eis bellum eſt, ſi ſolum ſit; nihil non rurſus ex eis alteri obſtat. Idem in hac declamatione feciſſe eum, memini. Erras, pater, inquit, & vehementer erras, quos perdidiſti, non quæris; quem quæris non perdidiſti. Deinde; Puer iſte inuentus perit. Deinde; Quiſquis puero ſanet, ne inueniatur: optet. Deinde; Puer niſi auum ſequitur, fratres ſecuturus eſt. Deſine quærere: quem ſi inueneris, ſic perdes, vt inuenire non poſſis. Et deinde; Rapuit iſtum auus, ne imperet nouerca. Et deinde; Unum tantum pater ex liberis ſuis quærit, qui ſaluus eſt. *Glycon* hunc ſenſum ſemel dixit; ſed genere corrupto;

habet hoc *Montani* vitium; ſen-

odiſti, nouerca, quòd ſciſti, conſciam me eligi, pęnę Dixit: Anteactam eius vitam excutiamus. *Silaii Sparſi*. Nefaria mulier, filiæ quoque nouerca, ne mori quidem potuit, niſi & occideret. Inter gladiatores victoris quoque conditio peſſima eſt, cùm moriente pugnantis. Nullum magis aduerſarium timeas, quàm qui viuere non poteſt; occidere poteſt. *Vibii Galli*. Concitatiſſima in mortem rabies eſt: deſperatione vltima in furorem animus impellitur. Quædam feræ tela ipſa commordent, & ad mortis auctorem per vulnera ſua ruunt. Abſciſſa miſione gladiator, quem armatus fugerat, nudus inſequitur. Præcipitati non quòd impulit tantum trahunt, ſed quòd occurrit: & naturali quodam deploratę mentis affectu morientibus gratiſſimum eſt, commori. *Votieni Montani*. Dum filium vindico, vbi gratiſſime mihi nocere poſſit, oſtendit. O mendacium ſimile veneficio! Sic credibile eſſe in ſorore parricidium creditis? non timeo ne quis hoc in ſorore credat, quòd ego vix probaui in nouerca. Natam mihi filiam quaſi futuræ pacis obſidem ſuſtuli: aiebam, Dum matris meminit, obliuiſcetur nouercæ: illa, dum nouercæ meminit, matris oblita eſt. Filia, inquit, mihi conſcia eſt: poſt hanc vocem remiſſa putares tormenta: ſimilis facta torquenti eſt. Soror fratri venenum dedit? quamdiu luctati ſumus; vt crederetur nouerca priuigno dediſſe? Nouerca, quòd volueras conſecuta es: damnaſſe iam pęnitet. *Argentarii*. Facio rem, Iudices, non nouam; liberos meos à nouerca vindico. Peto, ne, quia filium vindicaui, filiam perdam. Niſi ſuccurritis, nouerca vicit, ego victus ſum. Duxi, neſcio, peiorem vxorem, an nouercam. Hoc mihi carior eſt; quòd

quod tam inuiſa matri fuit. *Cornelij Hiſpanis*. Si conſcia eſſet, neminem expectarem: ſcitis, quemadmodum veneficam oderim. Inſtabam tormentis: aiebam, Morere peius, quam odiſti. Non ſatis mihi ardere ignes videbantur, non ſatis incidere verbera dixi: Si quid adiicere tormentis tuis poſſum, puto iubebo filiam afferri. Vocet huc aliquis matrem. Quid expauiſti, puella? quid ad ſinus meos refugiſti? quid extimuiſti tanquam nouercam? *Marillij*. Ne inter ſupplicia quidem deſinit occidere: & hanc quiſquam putet, non potuiſſe venenum ſine conſcia dare? Puella, quæ occidiſſe fratrem dicitur, quid ante peccauit? nouerca quoque ante occidit priuignum quam filiam: & Bonæ ſpei eſt: quæritis argumentum? matri ſuæ non placet. *Arellij Fuſci*. Etiam cineribus tuis infexa eſt nouerca: quod vnum poteſt, perſequitur ſororem tuam. Quid adhuc poteſt noſſe, niſi fratrem? proſit illi apud vos, quod illam pater laudat: proſit, quod talis mater accuſat. *Mentonis*. Non misereris huius? miſerior eſt quàm frater. Ille habuit ſine dubio nouercam torquere. Conſecuta es, mulier, quod voluiſti: ſolus omnium magis ſenſi nouercam, cùm perdidi. *Porcij Latronis*. Habui filium tam bonum, vt illum amare poſſet etiam nouerca, niſi in eam incidiſſet, quæ poſſet etiam filiam odiſſe. Hucne ſcelera reciderunt, vt parricidium puellare ſit, ætas, ſi magnitudinem rei non intelligit, non eſt idonea parricidio. Sed venefice, inquit; filia eſt. Si parentes inſpiciuntur, cur non potius patri videatur ſimilis, cui placet, quàm matri, cui diſplicet? Denique non recuſo, quo minus in illa vel matris exigatur imitatio. Illa, cùm huius ætatis erat, nec nouerca

erat,

erat, nec venefica. *Albutii Sili.* Duxi vxorem, nullis adhuc inquinata fabulis: nec miror innocentem tunc fuiſſe: adhuc puella erat. *Blandi.* Vt ſcelerata ſit, nempe matri ſuæ ſimilis eſt: ante veneficium oportet faciat quàm parricidium. Filia, inquit, conſcia eſt. Dij te perdant! etiam cùm torqueris, occidiſti. Seruus tortus Catonem conſcium furti dixi. Quid agitis? vtrum plus creditis, tormentis, an Catoni? *Buteonis.* Si conſcius à te, puella, quæretur, nominato patre. Quid nouerca tam ſero, puella tam cito? Filia, inquit, conſcia eſt. Male pereas! ac ego te putabam vnius nouercam. *Triarij.* Filia, inquit, tua conſcia eſt. Videbatur ſibi poſt hanc vocem viciſſe. Amiſſum fratrem fleuit in funere, totius populi habitum lacrimis ſuis expreſſit: itaque illam nouerca peius perire voluit quàm priuignum. Filia, inquit, conſcia eſt: Hoc vltimum fuit nouercæ veneficium. *Q Haterii.* Succurrite quęſo, ne cùm torta ſit quę filium meum occiderat, filiam etiam, dum torquetur, occiderit. Liberos ſemper effero, vnius mulieris aut mendacio, aut veneno. Non flet quantum rer ſatis eſt: quemadmodum illi extorquebo lacrimas? afferre mihi imaginem fratris: video ſubito deſiderio fletus concitatus, nũquid talem vultum, cùm mater torqueretur? habuit,

Pars altera. Triarii. Si odiſſemus te, pateremur cùm eiuſmodi filia viuere. Quarundam ferarum catuli cùm rabie naſcuntur: venena ſtatim à radicibus peſtifera ſunt. Quantum illi ad ſcelera ætatis adiecit, quòd illam nouerca peperit? Quid illa, quæ fratrem in moram patri ſequenti ſparſit? Habemus exemplum, quòd & ſorori conueniat, & virgini.

Diuiſio Ceſtius in duas partes coniecturam di-

uiſit, & primum quæſiuit, An conſcia illi opus fuerit: deinde, Si opus fuerit, an hanc habuerit. Non ſeruauit autem modum. Nam & illum locum diu tractauit. Non poſse ſororem in mortem fratris impelli. Et iterum tam puellam voluit videri, vt nulli eſset idonea miniſterio. Itaque elegantiſſime deridebat. *Montanus Votienus* in hac controuerſia ineptias rhetorum, quod ſic declamarent, tanquam hęc, quæ nominata eſt, infans eſset: nec intelligerent ſi talis eſset, ne futuram quidem ream. Itaque hoc debemus, inquit, proponere nobis: puellam eius ætatis, in qua torta credibile ſcelus illud quidem, ſed intolerabile eſse aiebat. Induxerat *Ceſtius* matrem dicentem filiæ: Da fratri venenum. *Triarius* multo rem magis ineptam quia non inueniet illam, ſed concupiuit; nam exceſsus ſententiam traxit. Induxerat nouercam dicentem: Da fratri venenum: fecit illam reſpondentem; Mater, & mihi da; quid enim eſt tam abſurdum; quam matrem ſic locutam dum puella: Da fratri venenum? Non ferebant nec illam Triarij ſententiam, qua aliter *Haterius* vſus eſt, cum ad epilogum perueniſſe: Hoc loco debebat reus fleret; non flex puella: inueniat, quemadmodum fleat, aliquis, hoc eſt, imaginem fratris. Illa enim ſi tam puella eſt, vt dicat, Mater, quid eſt venenum? non poteſt tantæ pietatis eſse, vt eam imago fratris in lacrymas conciret. Tantus autem error eſt in omnibus ſtudijs, maxime in eloquentia cuius regula incerta eſt, vt vitia quidam ſua & intelligant, & ament. *Ceſtius* pueriliter ſe dixiſse intelligebat; Mater, quid eſt venenum? Deridebat enim *Murrhedius*, qui hanc ſententiam imitatus eſt in epilogo, cum alioqui

cęp.ſ-

cœpiſſet puellam, & diceret; Compone te in periclitantium habitum, profunde lacrimas, manus ad genua dimitte, rea es. Fecerat reſpondentem puellam; Pater, quid eſt rea? Et aiebat Ceſtius: Quòd ſi ad deridendum me dixit, homo venuſtus fuit. Ego nunc ſcio, me ineptam ſententiam dicere. Multa autem dico, non quia mihi placent, ſed quia audientibus placitura ſunt. Et illud. *Ruſi Vibii* tolerabilius aiebat eſſe, ſed & ipſum aliqua obiurgatione dignum: dixerat in epilogo; Nutrix, ream tolle. Illud in *Haterio*, qui & promiſit oratorem, & pręſtitit, negabat ſe poſſe ferre, quòd dixerat; Hæc rea non mittenda in exilium, ſed ferenda eſt: Cùm ſciret, inquit, in exilium exportandos locari ſolere: quid enim intelligi vult hac ſententia, niſi ex toto puellam ambulare non poſſe? Vſque in exilium: verum eſt, ſed nec mater eius potuiſſet. *Silo* à parte patris comparationem fecit inter ſe matris & filiæ totam hac figura declamauit. Non ſum, inquit, vobis dicturus, qualis debeat eſſe venefica: operam perdam, ſi cepero deſcribere debere eſſe ætate prouectam, vſu exercitatam, inuiſam viro, quæ poſſit etiam filiam occidere. Superuacuum eſt, vt pluribus verbis: in hac ipſa cauſa habemus veneficæ exemplar. Comparemus inter ſe duas reas; nec eſt quòd quæratis aliquem, qui cognitionem veſtram per omnes comparationes parteis ducat: ego vobis dicam, quomodo illam accuſauerim, Ego illi obieci anteactam vitam: vos illi poteſtis obijcere? Et ſic omnia circumijt, & comparando defendit. Illam quæſtiunculam, quæ in prima parte tractata erat à quibuſdam. Non illi vtique fuiſſe opus conſcia, & ſic tranſcurrit; Aiebat, inquit, tota actione rea hæc. Quàm conſciam habue-

Quam conſciam habueram? ego negabam illi opus fuiſſe: aiebam, In eadem domo eras, venenum notum erat, nouercæ occaſio facilis conuinienti, nō eras ſuſpecta, nemo te timebat propter ſororem. Ex altera parte hoc vſus eſt colore: Nouercam video venenum dediſſe, vt filia ſua ſola heres eſset: eandem illi & conſciam fuiſse veneficij, causā. Omnes declamatores aiebat voluiſſe aliquid noui dicere, eo loco quo nominabat nouerca filiam conſciam: dixit, inquit, *Hibreas*: Δί᾽ οὖν; ἐψεύσατο κατὰ τῆς ἰδίας θυγατρὸς. οὐκ· ἀλλὰ κατὰ τῆς ἐμῆς. Hanc ſententiam *Fuſcus Arellius* cùm eſſet ex Aſia, non caſu dixit, ſed tranſtulit ad verbum quidem. Quid ergo? inquit, mentita eſt de filia ſua? immo de mea. Modeſtius hanc ſententiam vertit. *Haterius*. Quid ergo? mentita eſt: quid ni illa mentiretur de accuſatoris ſuis filia? *Ceſtius* dixit: Nominauit priuigni ſui ſororem. *Albutius* dixit: Quid habuit quòd dubitaret, an parceret filiæ eius à quo occidebatur, ſorori eius, quem occiderat? *Triarius* dixit; Quid ego mater mentita eſt? tolle matris nomen, poſt damnationem nouerca eſt. *Blandus* dixit: Nominabo iſtam quæ patri affuit, iſtam quæ mortuo fratre ac matre non fleuit. *Silo Pompeius* dixit; Filia, inquit; mihi conſcia eſt: poſt hoc, eundem vultum eius notaui, quem videram moriente priuigno. *Montanus Votienus* Marcellum Marcium amicum ſuum, cuius frequenter mentionem in ſcriptis ſui facit, tamquam hominis deſerti, iactabat hanc dixiſſe ſententiam: Inuenit, quomodo damnata accuſaret, moriens occideret, torta torqueret, non eſt hoc indicium, ſed alterum nouercæ veneficium. *Latro* dixerat, cùm deſcripſiſſet tormenta: Inſta-

bam

bam ſuper caput non accuſator, ſed tortor: ipſe ignes ſubijciebam, ipſe ad intendendum eculeū manus admouebam: ego non bibam ſanguinem iſtius, non eruam oculos? filium mihi eripuit: niſi citius illam oppreſſiſſem, & filiam abſtuliſſet. *Triarius* dixit: Cùm accuſarem, obieci veneficium. In vltima parte inter præces meas excitaui puellam ad vltionem fratris ſui. Hæc res maxime, iudices, nouit, hæc maxime nouercam offendit. *Albutius* dixit: Poſtquam nominauit filiam, ad me reſpexit: videlicet vt ſciret, an ſatis torſiſſet. *Nicetis* egregiè dixit in hoc eodē loco: συνοῖδ' ἐμοὶ, φησὶν ἡ θυγάτηρ, καὶ προσέθηκεν ἐκ τούτου. *Montanus* cùm diceret illum locum, quamuis ſceleratos parentes, velle tamen innocentes liberos ſuos eſſe, dixit: poteſt illa filiam veneficam fingere, ſi poteſt facere: difficilius eſt filios inquinare, quàm perdere; & illud: Fauete ſæculo, Iudices, cùm ingentia ſcelera ferat, ne etiam immatura tulerit: fauete: nullum ſcelus commiſſum ſit, niſi quòd ſolet: fauete, vt potius non deſierit nouerca parricidium facere, quàm ſoror cæperit. Damnare illam potui, effugere non potui. Sero feciſti, nouerca: ſi hoc ante dixiſſes, potuiſti prǫuaricationem paciſci: recte cùm damnareris, animoſa eras: recte nihil potes facere: ſi qua fides, accuſator inſidias reæ timui: nuſquam à ſinu meo dimiſi puellam, ipſe omnes prægustaui cibos. O incauta futuri mortalitas! poſtquam ad tortorem perduxi nouercam, timere de filia deſij.

Color. Omnes illo colore vſi ſunt, nominatam à nouerca filiam in dolorem patris. *Gallio* plura dixit: Fortaſſe, inquit, hanc nominauit, vt veros conſcios celaret: fortaſſe, vt quia acerri-

me inſtabat accuſator, hoc metu territus finem tormentis imponeret: fortaſſe in dolore tormentorum ſtupefacta, neſciuit quid loqueretur. Nouiſſime dixit, Fortaſſe in hoc, vt quæ pœnas veneficij dabat, accuſationis exigeret. Illum ſenſum adiecit: Ex meis hoc affectibus eſt imo: cùm tum ira, tum odio furorem, circumſpiciebam omnes vltionis vias, oblitus innocentiæ: ſi proprios habuiſſet liberos nouerca, occidiſſem. In hanc ipſam quotiens impetum facere volui? ſed propter hoc à me tuta erat, quòd à matre nō erat.

LIBER QVINTVS.

Seneca Nouato, Senecæ, Melæ, Filiis ſalutem.

QVòd vltra mihi moleſti ſitis, non eſt. Interrogate, ſi qua vultis, & ſinite me ab iſtis iuuenilibus ſtudijs ad ſenectutem meam reuerti. Fatebor vobis, iam res tædio eſt. Primo libenter aſſilui, velut optimam vitæ meæ partem mihi reducturus: deinde iam pudet, quandiu non ſeriam rem agam. Scholaſtica ſtudia leuiter tractata delectant: contrectata & propius admota, faſtidio ſunt. Sinite ergo me ſemel exhaurire memoriam meam, & admittite vel adactum iureiurando, quòd adfirmem dixiſſe me, quæ ſciui, quæque audiui, quæque ad hanc rem pertinere credidi. Pertinere autem ad rem non puto, quomodo L. Magius gener T. Liuij declamauerit, quamuis aliquo tempore ſuum populum habuit, cùm illum homines non in ipſius honorem laudarent, ſed in ſoceri ferrent quomodo

do L. Aſprenas, aut Quinctilianus ſenex declamauerit; tranſeo iſtos, quorum fama cum ipſis extincta eſt. De Cauro ſi me interrogatis cùm illum mecum audieritis, iniqui eſtis. Non noui quenquam, cuius ingenio P. R. pertinacius ignouerit. Dicebat negligenter ſæpe cauſam in ipſis ſubſellijs? ſæpe, dum amicitur, dicebat, deinde litiganti ſimilior quam agenti, cupiebat auocare aliquam vocem aduerſariorum, & in altercatione vires ſuas nouerat. Nihil erat illo venuſtius, nihil paratius; genus dicendi antiquam, verborum quoque non vulgarium, grauitas, ipſe cultus habituſque corporis, mire ad auctoritatem oratoriam aptatus. Sed ex ijs omnibus ſcire poſſet, non quantum oratorem præſtaret Scaurus, ſed quantum deſereret. Pleræque actiones malæ, in omnibus tamen aliquod magni neglectique ingenij veſtigium extabat; raro aliqua actio bona, ſed quam fortunæ imputares. Sed illum longa, immo perpetua deſidia eo perduxerat, vt nihil curare vellet, nihil poſset. Orationes ſeptem edidit, quæ deinde ſenatuſconſulto combuſtæ ſunt. Bene cum illis ignis egerat. Sed exſtant libelli, qui cùm fama eius lugent, multoque diſſolutiores ipſis actionibus. Illas enim cùm deſtitueret cura, calor adiuuabat? hi caloris minus habent, negligentiæ non minus. Declamantem audiuimus, nouiſſime quidem cum M. Lepido ita, vt, quod difficillimum erat, ſibi diſpliceret. De Labieno interrogatis? Declamauit non quidem populo, ſed egregie. Non admittebat populum, & quia nondum hæc conſuetudo erat inducta, & quia putabat turpe ac friuolæ iactationis. Affectabat immo cenſorium ſupercilium cùm alius animo eſſet. Magnus orator, qui per

multa impedimenta eluctatus, ad famam ingenij confitentibus magis hominibus peruenerat, quàm volentibus. Summa egeſtas erat, ſumma infamia, ſummum odium. Magna autem debet eſſe eloquentia, quæ inuitis placeat: cùm ingenia fauor hominum oſtendit, fauor alat, quantam vim eſſe oportet, quæ inter obſtantia erumpat? Nemo erat, quin; cùm homini omnia obiecerat, ingenio multum tribueret. Color orationis antique, vigor noue. Cultus inter noſtrum ac prius ſeculum medius, vt illum poſſet vtraque pars ſibi vindicare. Libertas tanta, vt libertatis nomen excederet; vt, quia paſſim ordines hominesque laniabat, Rabienus vocaretur. Animus per vitia ingens, & ad ſimilitudinem ingenij ſui violentus, & qui Pompeianos ſpiritus nondum, in tanta pace poſuiſſet. In hunc primum excogitata eſt noua pœna: effectum eſt enim per inimicos, vt omnes eius libri incenderentur. Res noua & inſueta, ſupplicia de ſtudiis ſumi. Bono hercule publico, iſta in pænas ingenioſa crudelitas poſt Ciceronem inuenta eſt. Quid enim futurum fuit, ſi ingenium Ciceronis triumuiris libuiſſet proſcribere! Sunt dij immortales lenti quidem ſed certi vindices generis humani, & magna exempla in caput inuenientium regerunt: ac iuſtiſſima patiendi vice, quòd quiſque alieno excogitauit ſupplicio, ſæpe expiat ſuo. Quæ vos, dementiſſimi homines, tanta vecordia agitat? parum videlicet in pænas notæ crudelitatis eſt: conquirite in voſmetipſos noua quibus pereatis: & ſi quid ab omni patientia rerum natura ſubduxit, ſicut ingenium, memoriamque nominis, inuenite quemadmodum perducatis ad eandem rem corporis mala. Facem ſtudijs ſubdere, & in monumenta diſciplinarum ani-

animaduertere, quanta & quam non contenta certa materia ſæuitia eſt? Dij melius! quod eo ſæculo iſta ingeniorum ſupplicia cœperunt, quo & ingenia deſierunt. Eius, qui hanc in ſcripta Labieni ſententiam dixerat, poſteà viuentis adhuc ſcripta combuſta ſunt: iam non malo exemplo, quia ſuo. Non tulit hanc Labienus contumeliam, nec ſuperſtes eſſe ingenio ſuo voluit, ſed in monumentn ſe maiorum ſuorum ferri iuſſit, atque ita includi; veritus ſcilicet, ne ignis qui nomini tuo ſubiectus erat, corpori negaretur: non finiuit tantum ſe ipſe, ſed etiam ſepeliuit. Memini aliquando cum recitaret hiſtoriam, magnam partem conuoluiſſe, & dixiſſe; Hæc quæ tranſeo, poſt mortem meam legentur. Quanta in illis libertas fuit, quam etiam Labienus extimuit? Caſſij Seueri, hominis Labieno iunctiſſimi, belle dicta res ferebatur. Illo tempore, quo liberi Labieni ex S. C. vtebantur: Nunc me, inquit, viuum vri oportet, qui illos edidici. Monſtrabo vobis bellum libellum; quem à Gallione veſtro petatis. Recitabit reſcriptum Labeno pro Batyllo Mæcenatis, in quo ſuſpicientis adoleſcent.s animum, illos dentes ad mordendum prouocantis. Puto, iam nihil, quod interrogetis, reſtat. Muſa rhetor, quem interdum ſoletis audire, licet Mela meus conrrahat frontem, multum habuit ingenij, nihil cordis. Omnia vſque ad vltimum tumorem perducta, vt non extra ſanitatem, ſed extra naturam eſſent. Quis enim ferret hominem de ſiphonibus dicentem, *Cælo repluunt*: de ſparſionibus, *Odoratos imbres*: & in cultum viridium, *Cælatas ſiluas*: & in pictura, *Nemora ſurgentia*? Aut illud quod de ſubitis mortibus memini eum dicente cum vos me illo perduxiſſetis; Quicquid auium

volitat, quicquid piſcium natat, quicquid ferarum diſcurrit, noſtris ſepelitur ventribus. Quære nunc, cur ſubito moriamur, mortibus viuimus. Non ergo, ſi & iam manumiſſus erat, debuit de corio eius nobis ſatisfieri. Non ſum ex iudicibus ſeueriſſimis, qui omnia ad exactam regulam redigam. Multa donanda ingenijs puto, ſed donanda vitia, non portenta ſunt. Si qua tamen tolerabiliter dicta ſunt, non ſubtraham: ne plura videantur, vel ſubijcietis vos. Oſcus non incommode dixit, ſed ſibi nocuit, dum nihil ſine ſchemate dicere cupit: oratio eius non figurata erat, ſed praua. Itaque non inurbane Pacatus rhetor, cum illi Maſſiliæ mane occurriſſet, ſchemate illum ſalutauit. Poteram, inquit, dicere: Aue, Oſce. Ipſe ab eloquentia multum aberat, natus ad contumelias omnium ingenijs inurendas. Nulli non impreſſit aliquid, quod affugere non poſſet. Ille Paſſieno, prima eius ſyllaba in Græcum mutata, obſcœnum nomen impoſuit, declamatori ſubtili, ſed arido. Ille Sparſo dixit, ſcholam communem cum rhetore quodam habenti: Tu potes controuerſiam intelligere, qui non intelligitis te laterem lauare? Sparſo autem dicebat valenter, ſed dure. Ad imitationem Latronis ſe direxerat, non tamen vnquam ſimilis illi erat, niſi cum eadem diceret. Vtebatur ſuis verbis, Latronis ſententijs. Cùm Baſſo certamen illi fuit, quem vos quoque audiſtis, homine deſerto, cui demptam velles, quàm conſectabatur, amaritudinem & ſimulationem actionis oratoriæ. Nihil indecentius, quàm vbi ſcholaſticus forum, quòd non nouit, imitatur. Amabam itaque Capitonem, cuius declamatio eſt de popilio hæc quæ meo Latroni ſubijcitur. Bona fide Scholaſticus erat, in his de-

cla-

clamationibus, quæ illi bene ceſſerunt, nulli non poſt primum Tetradeum præferendus. Primum Tetradeum quorum faciam, quæritis? Latronis, Fuſci, Albutij, Gallionis. Hi quotiens conflixiſſent, penes Latronem gloria fuiſſet, penes Gallionem palma: reliquos, vt vobis videtur, componite. Ego vobis omnium feci poteſtatem: hos minus nobiles ſinite in partem abire, Paternum, Moderatum, Fabium, & ſi quis eſt nec clari nominis, nec ignoti. Cùm in his ad ſatietatem veſtram me præſtiterim, permittite me mihi & aliquos, quos non noſtis, ex ſinu proferre: quibus quo minus ad famam peruenerint, non ingenium defuit, ſed locus. Bene declamauit Gauius Silo, cui Cæſar Auguſtus, cùm frequenter cauſas agentem in Terracinenſi colonia audiſſet, plenum teſtimonium reddidit: dixit enim. Nunquam audiui patrem familiæ diſertiorem. Erat qui patremfamiliæ præferret, oratorem ſubducere. Patrem enim eloquentiæ putabat, eloquentiam abſcondere. Solebat declamare ſtudioſe Turrinus Clodius, cuius filius fraterno vobis amore coniunctus eſt, adoleſcens ſummæ eloquentiæ futurus, niſi mallet exercere quantum habet, quam ſequi quantum conſequi poſſet. Sed Turrinus Clodius multum de viribus remiſerat, dum Apolodorum ſequitur, & ſummam legem dicendi cùm putat. Tantum tamen illi ſuperfuit virium, quantum valeret, etiam ſi ars abeſſet. Sententias dicebat excitatas, inſidioſe aliquid petentes. Nunquam non de colore Latroni controuerſiam fecit. Latro nunquam ſolebat diſputare in conuiuio, at aliquando declamare ex tempore ſolebat. Dicebat quoſdam eſſe colores, prima facie duros, aſperos: eos non poſ-

ſe, niſi actione probari. Negabas itaque vlli placere poſſe, niſi totum noſſent ſe, & ſuas vires, & illarum fiducia alijs metuenda & prærupta euadere. Multa ſe non perſuadere iudici, ſed auferre. Turrinus contra nihil probare, niſi tutum: non quia imbecillus erat, ſed quia circumſpectus: cauſas nemo propoſuit diligentius nemo reſpondit paratius; & pecuniam itaque & dignitatem, quam primum in prouincia Hiſpania habuit, eloquentiæ debuit. Natus quidem erat patre ſplendidiſſimo, auo D. Iulij hoſpite: ſed ciuili bello attenuatæ domus nobilis vires excitauit, & ita ad ſummam perduxit dignitatem, vt, ſi quid illi defuit, ſcias locũ defuiſſe. Inde filius quoque eius, id eſt, meus, (nunquam enim illum à vobis diſtinxi) habet in dicendo paternam diligentiam, quæ vires ex induſtria retundit. Hoc & in ipſo genere vitæ ſequitur, ad ſumma euaſurus iuuenis, niſi modicis contentus eſſet; ideo dignus eſt, cuius tam modeſtis cupiditatibus fortuna præſtet fidem. Horum nomina nc me à nimio fauore, ſed à certo poſuiſſe iudicio ſcietis, cum ſententias eorum retulero, aut pares nouiſſimorum auctorum ſententijs, aut præferendas.

CONTROVERSIA XXX.

Lugens pauperis filius diuitem ſequens.

Lex. Iniuriarum ſit actio. Thema. *Quidam cum haberet filium, & diuitem inimicum, occiſus, inſpoliatus inuentus eſt. Adoleſcens ſordidatus diuitem ſequebatur. Diues eduxit eũ in ius & poſtulauit, ſi quid ſuſpicaretur, accuſaret ſe. Pauper ait, Accuſabo, cum potero. & nihilominus ſordidatus diuitem ſe-*

que-

quebatur. Cùm peteret honores diues, repulſus eſt. Accuſat iniuriarum pauperem.

PRo paupere. *Vibii Galli.* Gratias diuiti, quòd quos odit, reos iam facere contentus eſt: interdiu publico nobis interciditur: quærite quid nocte fiat. Non ambulabis, inquit, eadem via qua ego, non calcabis veſtigia mea, non offeres delicatis oculis ſordidatam veſtem, non flebis inuito me, non tacebis, perieramus, ſi hic magiſtratus eſſet. *Albutii Sili.* Quòd ſordidatus fui, luctus eſt: quòd fleui, pietas eſt, quòd non accuſaui, timoris eſt; quòd repulſus eſt, veſtrum eſt. Non taceam, qui adhuc viuo, quòd tacui? Noſtis populi loquacis ſuſpiciones. Quare iſte honores illo viuo nunquam petijt, ego vero omnes quæſo, omnes vt me in inquiſitionem paternæ mortis adiuuent; & ad tua genua, diues, veniſſem, niſi timerem, ne inuidiam tibi fieri diceres; & iam pridem hoc animo ſequor, occaſionem loquendi capto; nec mehercules poſſum dicere, inhumanitate tua fieri quòd non audeo; ſed vitium me meum ſequitur. Taceo; vtinam hoc vitium habuiſſet & pater; dum libere loquitur, multos offendit; neque te puto, ſolum in ciuitate habuit inimicum. Vt iſte aït, cauſam meam populo probaui. *Iulii Baſſi.* Quando autem iſtis diuitibus non ſordidati ſumus? accuſa, inquit, pauper diuitem, egens candidatum; ego accuſem; ambulare mihi meo arbitrio non licet. In ius vocauit. Accuſa, inquit; reum me perage; perora; quis accuſare ſic loquentem poteſt? Cur, inquit, me ſequeris: quaſi aliud iter pauperes, aliud diuities habeant. *Ceſtii Pii.* Non eſſem reus, ſi accuſaſſem barba demiſſa, ſordida-

tus

nus cùm criminibus meis ad vos veni. Omnia licet fiant, non deſinam inquirere percuſſorem & fortaſſe iam inueni. Quam ſubito pater meus in media ciuitate. (Quid me intueris; quid obſeruas? quid dicam?) ſubductus eſt. *Arellij Fuſci Patris.* Incidere magno comitatu, ſplendido cultu, non eſt fortunæ meæ: iſta diuites poſſunt: ſatis eſt, ſi viuimus. Cùm ſpoliatum cadauer non ſit, quis fuerit percuſſor, neſcio: quiſquis fuit, quaſi diue ſpolia contempſit. Quare, inquit me ſequeris per publicum? facimus indignum commiſſum eſt diues, & pauper per eadem veſtigia inceſſimus. *Oſci.* Accuſa, inquit, vbi eſt qui primo cœperat? Vellem pater meus quoque à te non diſceſſiſſet? viueret. Quare, inquit, me reum non facis, quia accuſatorem me non times. Mortuo patre meo: metuo enim, ne quis iniuriam ſibi fieri putet, ſi dixero occiſum. Occiſus eſt pater meus? à quo, ſi permittis, neſcio. *Iunij Gallionis.* Quid iſt e accuſanti feciſſet, qui perſequitur tacentem? cur non agis? quia vis tecum agi. Nunquid nunc tibi iniuriam facio, ſordidatus; quod reo licet, lugenti non licet? Quid potui patri meo minus præſtare: in honorem eius veſtem mutaui. *Fuluij Sparſi.* Sordidatus es, inquit, fles; hoc dicis; Pauperis occiſi filius pauper es. Pater meus in media ciuitate ſaluis legibus occiſus eſt: quis hoc fine lacrimis narrare poſſit? non deponam has ſordes; niſi inuenero cui induam. Quis occidit patrem meum? neſcio: nihil amplius teſtari poſſum quam hanc vocem meam: Adhuc neſcio. Delibero interim, vt induam veſtem quam patri meo reliquit percuſſor. Cur me ſequeris? magiſtratus poſt terga ſua non ſummouent. *Argentarij.*

Non

Non vis patrem meum fleam? laceſſere nos vltro non ſolebat. *Clodij Turrini Patris*. Quare, inquit, ſordes ſumpſiſti? quid igitur, ne lugebo quidem quem vindicare non poſſum; nulli iniuriam facio niſi patri, quem adhuc tacitus fleo. *Porcij Latronis*. Cuius neceſſarius, ita crudeliter interempti patris dolor eſt. Nihil fortius eſt, quam quod gemit. Accuſa, inquit, me vnde tam ſecurus es? inueniſſe videris, quis alius occiderit. Non erat præda quam graſſator ſequeretur, ſed erat virtus ſumma, firmiſſimum ignoti munimentum, contumax aduerſus faſtidium diuitiarum innocentia. Hæc ab inimico petita ſunt ſpolia. Neſcio, quomodo miſerum eſſe interdum in miſeria iuuat, & plerumque omnis dolor per lacrymas effluit. Nimium funere noſtro exultat. Non ſolebat viuo illo prouocare nos vt reus fieret. Si quis omnium mortalium miſeriarum inter neceſſarias ſuper occiſum patrem lacrimas increditam adhuc inertiam miratus eſt, in hac indignitate præſentis periculi omnem ſuam ponat admirationem. Si pauper accuſandi diuitis animos non ſumpſit miramini? quia tacet, reus eſt. Per has lacrimas, per hunc ſqualorem, per hæc neceſſaria omnibus periclitantibus inſtrumenta, non inuidioſum veſtræ miſericordiæ præmium petimus, vt abſoluto ſic eſſe tanquam reo liceat. Potens iſte & gratioſus, & quod ne ipſe quidem negat, diues fuit, & qui nihil vnquam ſibi putaret timendum, etiam reo. Creſcere deinde in dies odium alterius impotentia, alterius libertate. Diues nihil aliud quam nos pauperes exiſtimare, nos nihil aliud quam innocentes, inter quotidianas acies sēper inuicti: quis de noſtra interim morte cogitauerit, neſcio; quod dilli-

diſſimulari non poteſt, ſcio quis optauerit: *Venit iſte cum turba clientium, & paraſitorum, & aduerſus paupertatem totam regiam ſuam effundit. Cur me non accuſas? non poſtulas, vix temperabat quin diceret: Quid ego in te accuſatorem non audeam qui occidendum eum curaui, qui tantum meum litigauerat?* Ciuitates pleurmque finitimæ inter repentinam diſcordiam bello tument. Inter ciuilia bella tantum in vltionem ſatis eſt, quantum quiſque ad maledicendum occupauit. M. Cicero qua violentia in abſentiam Metelli ſtrepit? M. Cato, Pulcro obiiciente furtorum crimina, audiuit. Quæ maius indignitas eſſe potuit illius ſæculi, quam aut Pulcher accuſator, aut reus Cato; In Cn. Pompeium, terra marique victorem, fuit qui carmen componeret, vno, vt ait, digito caput ſcalpentem. Fuit aliquis qui licentia carmini tres auratos curus contemneret. M. Bruti ſacratiſſimam eloquentiam lacerat, cùm quidam eius ciuili ſanguine non inquinatas ſolùm manus, ſed infectas ait: atque ille tamen, cùm tres conſulatus, ac tres triumphos ſcinderet, adeò non timuit, ne eſſet reus, vt etiam diſertus eſſe curauerit. Solus hic eſt in veſtra ciuitate innocentior Catone, nobilior Metello, fortior Pompeio.

Diuiſio. Latro ſic diuiſit. An in re iniuria ſit. Nulla, inquit, iniuria eſt. Sordidatus ſum, inquã: multi faciunt. Omnia iniuriæ genera comprehenſa ſunt: pulſare non licet, conuicium facere contra bonos mores non licet. Hoc loco *Scaurus* dixit: Noua formula iniuriarum componitur, quòd nihil contra bonos mores fecit. Etiam ſi in re iniuria eſt, An, ſi non malo animo fecit, tutus ſit. An malo animo faciat. Hoc *Latro* in

duas

duas quæſtiones diuiſit. An, ſi credidit ab hoc ipſo patrem ſuum occiſum, de propter hoc ſecutus eſt, ignoſcendum illi ſit. Deinde, An credidit. *Gallio* illam primam fecit quæſtionem; An quod liceat cuiquam facere ſi faciat, iniuria non teneatur. Licet, inquit, flere, licet ambulare qua velis, ſumere nihil, inquit, vt & alienum iniuriarum facere. Sordidatus es, non queror: ſed ſi ſordes tuæ inuidiam mihi concitant, queror.

Color. De colore quæſitum eſt. Quidam aperte inuecti ſunt in diuitem; quidam ex toto nihil: dixerunt quidam ſecuti ſunt mediam viam. Cum præter hæc nihil ſit, *Latro* volebat videri inueniſſe quartum genus, vt hoc modo in diuitem diceret: Tu quidem non feciſti, ſed tamen ego habui cauſas propter quas poſſem decipi & de te aliquid fruſtra ſuſpicari, quia inſpoliatus pauper inuentus eſt. Hoc eſt autem medium illi genus, nec dimittendi diuitem, nec accuſandi. Nam & dimittere non debet quem diſtulit: & accuſare ob hoc ipſum non debet, quia diſtulit. *Albutius* nihil dixit, in diuitem. Hoc colore declamauit: Committit iniuriarum, inquit: ſi quem non poſtulauit, accuſat. Quare, inquit, ſequeris me? vt aliquando mei miſerearis, vt deſinas afflictam domum perſequi, vt ſcias, me in hoc habitu accuſare non poſſe, vt concupiſcas gloriam vindicatæ mortis. Tu ſolus, potes, ſi voles, inuenire quis occiderit, tu accuſare. At me quidam propter hoc ſuſpectum habent. Potes diſcutere illam ſuſpicionem: quære, quis fecerit. Vt ſcias, inquit, te inuidiam mihi facere: cùm dixiſſem, Accuſa me: non negaſti te accuſaturum, ſed reſpondiſti, Accuſabo, cùm potero. Ignoſce mihi, non magis adhuc quemquam accu-

ſare

ſare poſſum, quam abſoluere. quæro quis fecerit. Hæc leuia argumenta ſunt, hæc vana ſunt quæ alios tangunt: quod inimicus eſt, quod illic inſpoliatus inuentus eſt, non eſt quare accuſem eſt quare ſuſpicer, *Rufus Vibius* hoc colore poſuit; Sordidatus ſum, lugeo ſequor te, vt tutior ſim: timeo, neſcio quem, illum qui partem meum occidit: ſcio me, quamdiu tecum ſum, perire non poſſe. Dum hunc colorem ſequitur *Murrhedius*, ineptiſſime dixit: Quare te ſequor? pater meus, quia ſolus inambulat, occiſus eſt. *Oſci* color non placuit Gallioni. Sequor, inquit, vt inueniam quis fecerit, hoc mecum cogito: Quiſquis eſt ille qui fecit, volet hoc inimico imputare, ad diuitem veniet. Multò, inquit, hoc iniurioſius eſt, ſi inquirendi cauſa facit, ſi non tantum in conuicium, ſed periculum diuitis ſequitur. *Gallio* ſubtiliter agendum putauit, & ad poſitionem controuerſiæ colorem actionis dirigendum, vt diceret: Suſpicor, à te patrem meum occiſum: quis enim illum alius oderat magis? quis impotens alius eſt? veſtem enim illius ſine dubio neſcio quis percuſſor non concupiſcebat. Dicet aliquis: Quid ergo? ſi inimicus eſt, protinus interfector eſt? non ideò non accuſo. *Hiſpo Romanus* palam accuſauit, & dixit: Non cauſam ſibi deeſſe, ſed vires. etiam hanc ſententiam in procœmio, magno cùm aſſenſu hominum dixit: Eum accuſatorem habeo, qui ſe reum non eſſe miratur. *Baſſus Iulius* in hac controuerſia dixit: Quare me ſequeris per publicum? facinus indignum, Iudices, factum eſt, pauper & diues eandem terram calcamus. Conſectari autem ſolebat res ſordidas, & inueniebat qui illas vnice ſuſpiceret. Memini, illum declamantem declaraſſe contro-

trõuerſiã de lenone, qui decem iuuenibus denuntiauit, ne in lupanar accederent, & foueam igne repletam terra ſupeiecta obruit, in quàm adoleſcentibus lapſis, & conſumptis accuſatur Reipub. læſæ. Apud illum declamantem Albutius faſtidioſus auditor, eos quibus inuidere poterat, admirabatur. Hanc Baſſi ſententiam non mehercules referrem, ſi canem ad oſtium alligaſſes. Idem Latronis illas ſentẽtias aiebat tumidas magis eſſe, quàm fortes. Summa hominum admiratione circumferebantur: Lugent argumenta patres, & oſſa liberorum coniectura diuidunt: & illam; Producta ſacerdos tuam; & illam: Super cineres liberorum noſtrorum lupanar de* quantum eſt. Ipſe vtique laudabat; itaque docuerat. Nam in hac ipſa controuerſia ne Baſſus quidem videbatur aliquid dixiſſe ſordidius; dixit ipſe; Ita ne peribunt decẽ iuuenes propter dipõdios tuos? *Euſlemon* à filij parte, cùm patrẽ ſuum narraſſet ſolum ſine comite oppreſſum, & occiſum, dixit: Διὰ τοῦτο ἀσφαλέστατόν ἐστι μετὰ πλουσίων. & idem: περιπατεῖν διὰ τί σιγῶ; ὁ πατὴρ μουλέγων ἀπέθανεν. *Hermagoras* dixit: κτίσωμαν ἰδία, ὦ πένητες, πόλιν. οἱ δὲ πλούσιοι τὴν αὐτῶν. Illud in narratione: ὑπό τινος ἀνῃρέθη, οὐκ οἶδα. Ἔχει ἐχθροὺς φύσει τά τε ἀῤῥοῦσα γῆς, *καὶ ἡ τὸ ῥεῖν ὕδωρ γεύνηται. καὶ ἡ ῥεῖν δυναμένη. *Artemon* ὅταν εὕρω τὸν φονέα, τότ' εὖ γράψομαι· καὶ ποτὲ δεῖ αὖ εὕρω πούντα.

CON.

CONTROVERSIA XXXI.

Uir fortis non cedens forti patri.

Lex. Uir fortis, quòd premium; volet, optet. Plures iudicio contendant. Thema. *Pater & filius fortiter fecerunt. Petit pater à filio, vt ſibi cederet; ille non vult, iudicio contendit: vicit patrem: petit pro præmio ſi tnam patri, pater ipſum abdicat.*

IVnii Gallionis. Quem optem huius iudicij euentum neſcio, cùm crimen meum ſit, viciſſe. Videtis, quemadmodum in hoc quoque iudicio opera ſua iactat: & miratur quiſquam ſi hoc patre natus, gloriæ cupidior eſt? Faciles habetis partes, viros fortes iungite. Diffidemus quia nimium ſimiles ſumus. Cùm exiremus in aciem, aiebat: Si adoleſcens eſſem, nemo pugnaret fortius: maiorum quoque ſuorum virtutes referebat, ſed omnibus ſe præferebat. Cùm ad ætatem tuam peruenero, non contendā cùm vllo, quamuis ſi exemplum tuum ſequi voluero, etiam cùm filio contendam. Quia patriæ iudicium habeo, patris perdidi. Dicam abdicāti: Non luxuriabor, non amabo, hanc emendationem criminū meorum non poſſum promittere: ego verò pugnabo & fortiter, & fortiſſimè. Vidi patrem iam ſenem loricam induentem: multum eſt, pugnare cum exemplo. Iudicium vocatur, quo pater, & filius ſpolia contulimus. Ecce amitto: ego tibi cedere poſſum, ſeni non poſſum. Quòd contendi, legis: quòd vici, iudiciū: quòd pugnaui, patris eſt: volui cedere: coucurrerunt iuuenes, ætatis cauſa agebatur. Uici non filius patrem, ſed iuuenis ſenem. Ego vici, ſed omnes patri gratulati ſunt: parui adoleſcens magnis exemplis deceptus ſum, dum cogita mecum Horatium Etruſcas acies corpore ſuo ſummouentem, & Mucium in hoſtilia arma

ma ruentem; & dum te, Deci, cogito,qui & ipſe noluiſti patri cedere. Tranſibo in ſubſelia tua, complectar inuitum: licet repugnes,fortior ſum. *Fuluii Sparſi.* Neceſſe fuit mihi,fortiter militare pugnandum habebam non imperatori tantum, ſed patri. Si tu viciſſes,diceretur: Patri ceſſit: abdicationem enim timuit. Solebas enim ſemper optare,vt contingeret tibi habere filium meliorem. Iudicium vocas duplicem domus noſtræ triumphum? *Clodii Turrini.* Tu Mucio diceres, Non eſt quòd oſtendas iſtã manum? Tu Scipioni poſt deletam Carthaginem, Tace? Loquax eſt virtus,nec oſtendit ſe tantum,ſed ingerit. Aiunt etiam nunc quidã,Pater ceſſit filio, & in hoc abdicat,vt verum videatur fuiſſe certamen. Opta, pater,vt à nepote vincaris. Poſteà,inquit,fortiter pugnare poteris: vnde ſcio? vulneribus me ſenem feci. Quis te felicior? tu omnes viciſti, te filius. Quanto honeſtius modo pater, & filius inter ſe contenderant,honeſtiorem facturus victum vter viciſſet. Dubito quid faciam: tace? ſed ſilentium videtur confeſſio. Narrem virtutes meas? ſed illud quoque nouum accidit mihi,quòd vni abdicato meas narrare non conceſſit. Proceſſi in aciẽ coram patre fortiter,inquit,pugna. Turpe eſt adoleſcenti,vinci à ſene. Auidus ſum gloriæ: hoc ſi vitium eſt,paternum eſt: fortis ſum: numquid improbas,pater? aut iam abdicabis,ſi viro fortiſſimo ſum fortior? dicam tamen audacter. Fortiſſimo ſum nec timeo in ea ciuitate hoc crimen, in qua fortes etiam ſenes nouimus. *Iulii Baſſi.* Ad te quoque ignominiæ meæ pars redundat. Pudeat te, pater, ſi à filio abdicando victus es. *Arellii Fuſci.* Ignoſce,iuuenis errauj: ambitioſus nõ ero cũ ſenex fuero. *Gabii Silonis.* Vtrum pates viciſſe? ego præmiũ tantũ habeo, tu & præmium

mium,& virum fortem. Permittente legè fecit, immo in eadem rè & habet legem, & timet.

Diuiſio. *** Contra ait; Si quid fecit quod non licet,lex vindicabit: ſed quicquid licet, non oportet. Pater non quæritur de ſcelere filij, ſed de officio. Deinde vtatur quiſque ſua lege: tibi illud licuit, & mihi hoc licet: abdicare liberos liceat: eſt aliqua lex, quæ filio patrem præferat? Si poteſt abdicari, etiam propter id, quod lege permittente fecit. An abdiceri etiam propter hoc non poſſit, quod præmium accepit. Non poteſt, inquit, in ea re priuatim puniri, in qua publice honoratur. Eidem rei non poteſt præmium dari, & nota denuntiari. Cetera iura, puto, paterno imperio ſubiecta eſse: hoc ius maius eſt ceteris, quod victoria de ſumma virtute quæritur. Non potes propter hac legem filium abdicare, propter quam à filio victus es. Si poteſt abdicare, An debeat: hoc diuiſit; An etiam ſi non debeat cùm patre contendere, ignoſcendum tamen ſit, ſi adoleſcens gloriæ cupiditate lapſus eſt. Deinde, An contendere debuerit. Tum, inquit, & honeſtum certamen erat, & tutum. Quid enim eſt glorioſius quam aut virum fortem vincere,aut vinci à filio? ſi non debuiſset contendere, non viciſſet. Et potuit fieri, vt, ſi hic tibi ceſſiſſet, alius quis ad certamen procederet; qui nunc non proceſſit,quia ſciebat nihil ſibi profuturum,ſi re viciſset, cùm deberet filio tuo vinci: nulla laus tua fuiſſet:apparuiſſet enim illam victoriam non viri fortis fuiſse, ſed patris: ſilentio virtutes noſtræ tranſiſsent; nunc illuſtratus es, dum conferuntur. *Turrinus* hoc loco belle dixit:Plures tibi inuidere cęperunt,poſtquam victus es. Itaque noui generis res accidit:filius vicerat:omnes aie-

bant;

bant : O felicem patrem . Nouiſſimam fecit quæſtionem . An , etiam ſi quid iudicio peccauit, præmio emendauerit. Hoc loco dixit Gallio illam ſententiam, quæ valde excepta eſt ; Cùm diu deprecatus eſſet , ait, ſi nihil profecero, quid me facturum putas? ad templum iturum aut ad deos ſupplicem ? ad tuas ſtatuas confugiam . *Silo Pompeius* tentauit & in hac controuerſia illam quæſtionem , quàm in omnibus virorum fortium abdicationibus putabat eſſe tenendum . An vir fortis abdicari poſſit, aiebat in nulla magis controuerſia illam poſſe tractari . Non potes , inquit, eum abdicare, qui te poteſt vincere. Miraris , ſi patria lege ſubducitur quã ,& comparatur & præferetur ?

Color : Colorem pro adoleſcente *Gallio* illum dixit ; Meæ , inquit iuuenis, ætatis cauſa agi videbatur , cùm dubitaret exaudiſſe quamdam dicentem : Nihil agis ; ego tibi cedo, illi non cedo . *Ceſtius* hoc colore vſus eſt , putaſſe ſe , ipſi patri honeſtius hoc eſſe , certe domui , laudes vtriuſque in foro inſpici . *Montanus Votienus* ait ; Cognoui non quid imperares , ſed quid præcepiſſet : dixeras ſemper, cùm me hortareris ad gloriam , vt nulli cederem . Inuidioſa omnibus in illo iudicio fortuna tua videbatur, cùm quæreretur , vtrum pugnaſſes felicius , an genuiſſes . Non eſt quod putes me viſum illis fortiorem;decepti ſunt,pater : iudicauerunt non quòd erat , ſed quòd re malle crediderunt . *Argentarius* ait : Occaſionem beneficij quęſtu non concupiui accipere ; præmium habet alter , alter percipit. *Fuſcus Arellius Pater* ait ; Si nauigare imperaſſes,per hibernos fluctus egiſſem ratem;ſi peregrinari,nihil fuiſſet, iubente te,durum hanc rem imperabas difficilē forti viro, vinci. *Blandus*

hoc

hoc colore narrauit: Pater mihi obiecit, quod illi vna re non ceſſerim, Ego multiplicabo crimina mea. Nunquam illi, quotiens recte faciendum fuit, ceſſit: ſemper volui videri frugalior, videri volui aboriofior; nam cùm ad vires ventũ erat etiam ipſe credebat; non ego illum vincebam, ſed ętas. *Turrinus* hoc colore vſus eſt. Volui, inquit, cedere, ſed erant qui dicerent non licere: hoc enim modo legem ſalluberimam tolli. Diſputari contra præmium patris videbantur, & dicturi: Non licet inter ſecedere fortibus: non ipſorum tàntum cauſa agitur, ſed publica: omnium intereſt ſcire, quis ſit fortiſſimus. His vocibus hominum miſſus ſum ad id certamen, in quo ad iſtum vtraque pertineret victoria. Quid putatis me dicturum? fortiorem me viſum? falſum eſt: cum hoc quoque, quod ego fortis eram, iſtius eſſet. Quid ergo? quare vicerim, quæritis? Viſum eſt ad ruborem totius iuuentutis pertinere, neminem pugnaſſe fortius, quam ſenem. Et cùm dixiſſet ſe præmia in patrem contuliſſet: dixit, Vici te, pater: ſed nempe vici tibi. *Albutius* hoc colore narrauit: Noluit, inquit, videri per colluſionem patri titulum fortiſſimi viri contigiſſe. Non ceſſi ante iudicium, vt in iudicio cederem: & feci, Nihil aliud quam laudaui patrem, virtutes eius retuli: viſus ſuum propter hoc ipſum præmio dignus. *Silo Gabius* ait: Solebas mihi, pater, inter dignorum virorum exempla narrare quædam etiam domeſtica; aiebas autem: Patrem fortem virum habuiſti: vide vt tu ſis fortior: proceſſi tecum in aciem, nec illinc inulti redimus: omnis gloria in vna domo erat. Iubebat Reſpublica, fortes viros recognoſcere: O quantam ego cupiditatem gloriæ in patre meo vidi, quàm iuuenilem?

nilem! Contendere me vetabat imperio, iubebat exemplo. Uentum eſt in iudicium: omnium quas ego noui, res inuidioſiſſima: quærebatur de patre meo, vtrum fortior eſſet, an felicior. *Oſcus* hoc colore narrauit. Erant qui accederent, & dicerent. Roga patrem tuum, cedat tibi: non eſt vtile reipublicæ hoſtium excitare animos: excitabuntur, ſi ſcierint, neminem in hac ciuitate eſſe fortiorem quàm ſenem: illi me coegerunt, quaſi tunc quoque aliquid præſtiturus eſſem reipublicæ, venire in iudicium: in quo quid habet? ego ſum iudicatus iunior. *Dento* dixit: Timeo ne ob hoc ipſum patri vilior fiam: ego ſciam an vſquam glorioſius ſit. *Triarius* hoc colore vſus eſt; In iudicio volui tibi cedere, vt non imperaſſe videreris, ſed viciſſe: & ceſſi: defunctorie cauſam meam egiſſem? notum ſit illum cedere, quia parum eſt illi, non putabat. *Nicetes* in hac controuerſia dixit: Εἰ ὁ πάππος ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποδοθεὶς, ΗΜΕΙΣ ἡμῖν παρέστη σῷ τότε δικας:δίῳ, οὐκ ἂν εἶπεν· τίς νῦμοι ἡμέρη ἥδε θεοῖ φίλοι; νὴ δία μάλα χαίρω τοῖ τ' ἀρετῆς πέρι δῆριν ἔχουσιν, εἶπεν, μῶν ὅδε πατρὸς ἀμείνων; *Scaurus* hunc ſenſum aliter dixit: O ſi auus meus intereſſet iudicio, quàm libenter ſpectaret & diſcordiam noſtram! Clamaſſet mihi: Non eſt quòd cedas, ipſe mihi nunquam ceſſit. *Labienus* partem patris declamauit, & dixit quòd etiam deſertoribus licet: Nolo habitare cùm aduerſario meo, non capit idem contubernium fortem virum & victum. Statuam, inquit, tibi poſui imo ne poſſem vnquam me victum obliuiſci, ignominiam meam in æs incidiſti.

CONTOVERSIA XXXII.

Demens, quòd mori coegerit filiam.

Lex. Dementiæ ſit actio. Thema. *Bello ciuili quædam virum ſecuta eſt, cùm in diuerſa parte haberet patrem, & fratrem: victis partibus ſuis, & occiſo marito, venit ad patrem, non recepta in domum, dixit, Quemadmodum tibi vis ſatisfaciam? Ille reſpondit: Morere. Suſpendit ſe ante ianuam eius. Accuſatur pater à filio dementiæ.*

CONtrà Patrem. *Porcij Latronis.* Sic ſibi ſatisfieri ne victor quidem voluit; excuſauit victos, qui reſtituit. Quoniam repoſcis vitam quàm dediſti, accipe. Nullum fuit in proſcriptione mulierculæ caput. *Oſci.* Inquinaſti filiæ ſanguine penates: quanquam quid loquor penates, tamquam in domo perierit? Allatum ad ſe Cæſar Pompeij caput fleuit, & hoc illi propter filiam præſtitit. *Arellij Fuſci.* Quemadmodum tibi vis faciam ſatis? Hoc ipſo ſatisfeciſſe debuerat puella. Filiam habuit adeò piam & in maritum & in patrem, vt alterum vſque in mortem ſecuta ſit: alteri etiam per mortem ſatisfecerit: quàm periculoſe eum offendo, qui, ſimul iraſci cępit, neſcit ignoſcere? *Clodii Turrini Patris.* Morere. Quid aliud meruerat, ſi ſatisfacere nollet? Niſi occupaſſes ſoror, fortaſſe pater tibi ſatis feciſſet. Hoc certum habeo vnuſquiſque veſtrũ ſuadebat puellæ: Ad iratum patrem venis: in quas potes te compone blanditias: roga, deprecare, ſi nihil proficies, habes quemadmodũ cogas, morituram te denuntia. Hoc quòd ignouiſti, victor, ad viros pertinet: illæ tibi gratias agunt:

nam

nam fęminas,ne ſi iraſceris quidem, proſcripſiſ-ſes. Quare ſecuta es virum? Adeo tibi vetera e-xempla exciderunt bonarum coniugum,quibus filiam ſolebas ſanus hortari? Aliqua ſpiritum vi-ri redemit, ſuo: aliqua ſe ſupra ardentis rogum miſit: impendiſſet ſe puella viro, niſi ſeruaſſet patri. *Fuluii Sparſi*. Filia ante limen paternum in cruore ſuo volutatur: quid exhorruiſtis? pa-terna ſatisfactio eſt. Noſtis domus noſtrę legem: aut dicendum mihi, aut moriendum eſt. Qualis eſt iſta ſatisfactio, quia filia exoratum patrem ſibi non ſentit? *Albutii Sili*. Vtræ meliores par-tes eſſent, ſoli videbantur iudicare dij poſſe. Si vis ſatisfacere mihi, morere. Quòd ad me atti-net, iraſcare malo. Si parricidium eſt, fuiſſe, in diuerſis partibus, numquam defendiſſet apud Cæſarem Ligarium Cicero. Marce Tulli, quam leue iudicaſti crimen, de quo confeſſus es! Do-na filiam, ſi miſericors es deprecanti, ſi hoſtis, edicto, ſi pater naturæ: ſi iudex, cauſæ: ſi ira-tus es, fratri. *Buteonis*. Ante ipſum limen do-mus deceſſit, ne dubitari poſſet, vtrum marito periſset, an patri: vbi ſtuduiſti; vbi audiſti? neg-te iſtuc in bello didiciſſe. *Marillii*. Meruerat, inquit, mori, etiamnum accuſas? certe iam tibi ſatisfactum eſt. O nouum monſtrum! iruto vi-ctore viuendum eſt: exorato patre moriendum eſt. *Paſſieni*. Vtinam interueniſſem, non ſatisfe-ciſſe ſola patri. Furioſum te dicerem, ſi pro ge-nero non rogaſſes. Secutus eſt gener diuerſas partes: vxor ſuas. *Labieni*. Hoc, obſequi conſe-quatur denique, vt intra domum moriatur. M. Cato, quo viro nihil ſpecioſius ciuilis tempeſtas abſtulit, potuit beneficio Cæſaris viuere, ſicut Tullius, ſi voluiſſet. Optima ciuilis belli defēſio, obliuio eſt. *Muſæ*. Allato ad ſe capite Cn. Pom-

peij, Cæſar auertiſſe oculos dicitur,quod tu ne in morte filiæ quidem feciſti. *Cornelii Hiſpani*. Peruagata eſt illa crudelis belli fortuna omnem ordinem, & vſque ad vltimæ plebis ſupplicia deſcendit: nihil in ciuitate noſtra immune victoris iræ, præter fœminas, fuit. Hanc laudem miſeræ vrbi ſeruare licuit. At tu, pater, vt victor inſanis. *Mentonis*. Semel repulſa iterum redit: iterum repulſa, tertio rogat, non fatigatur, ſcit exorari etiam hoſteis. O te crudelem niſi iam tibi & pro genero ſatisfactum eſt! Non ignoro, in quanto periculo ſim, neſcit placari iratus, nec etiam filiæ, ſi excanduit. *Triarii*. An non exorares victorem pro alio, pater? Morere, inquit. Illi quoque, quibus animaduertere in damnatos neceſſe eſt,non dicunt *Occide*. non *Morere*, ſed *Age lege*, crudelitatem imperij verbo mitiore ſubducunt.

Pars altera Turrinus Clodius belle dixit:Nolite mirari ſi durioribus vtar;non ſũ proceſſurus vltra verba;minabor,deinde ignoſcã,fecit victor.

DIVISIO. *Latro* vſus eſt in hac controuerſia, illa vulgata quæſtione; An poſſit agi cum patre ob vllam aliam rem, quam ob dementiam. Impotens ſum, crudelis, ſum, immitis, non tamen demens. Mores tuos patri debes approbare, non patris exigere. Dic, Deſipis, nihil intelligis, ego ſanitatis meæ, ſi potuero, argumenta colligam; dicam in ſenatu non ſtulte ſententiam. Quid tibi videor feciſſe dementer? Partes male egi? damnare non potes patrem propter verba, immo propter verbum. Si damnari dementiæ aliquis pater, etiam non demens, ob aliquod improbandum factum poteſt,an hic poſſit. Hoc in duo diuiſit. An,etiam ſi hoc animo dixit, vt filiam mori vellet, damnan-

nandus tamen non ſit. Hic accuſatio filiæ, contrarias parteis à patre ſequentis, cum illam ipſa natura publicis excepiſſent malis. Animaduertit Manlius in filium, & victorem; animaduertit Brutus in liberos non factos hoſteis, ſed futuros: vide an ſub ijs exemplis patri fortis tantum loqui liceat. Deinde, An non eo animo dixerit, vt eam mori vellet. Dixit, inquit, iratus, cum vellet caſtigare, non occidere. *Gallio* & illam quæſtionem fecit, An non ob id puella perierit, quòd pater illi tam dure reſponderit. Perijt, inquit, propter deſiderium viri: alioquin vnius verbi amaritudinem morte penſaſſet? Immo mulier præceps, temeraria, inſano flagrans amore & attonito, quę virum patre reuicto ſecuta fuerat, res viri conſecuta eſt. *Silo Pompeius* huic quęſtioni prçponebat illam, ex qua in hanc tranſitus ſit, An, etiam ſi propter hoc verbum patris perijt, damnari tamen pater non debeat: nec enim euentus imputari debet cuiuſque rei, ſed conſilium. Si poſt hoc verbum puella vixiſſet, numquid patrem dementiæ damnare poſſes? atqui hoc verbo ſi quid factum eſt, non à patre, ſed à puella factum eſt. Non oportet autem illius temeritatem, dementiam videri patris. Poſt hanc quæſtionem faciebat illam, An ob hoc perierit.

Color. Color à patre accuſatoris ſimplex eſt, ait patrem durum fuiſſe, crudelem, bono publico eum fuiſſe periturum. Dixit, dure, inquit, eo vultu ea affirmatione, vt videretur non iubere tantum ſed occidere. Hoc loco dixit *Turrinus Clodius*: Hoc poſt bellum, immo poſt edictum: & adiecit: Nunc inelligit reſp. Imperator, quantum tibi debeat, cui ſine ſanguine ſatisfactum eſt. Omnes enim dixerunt, patre nolente illam nupſiſſe.

Gallio dixit: Nondum mihi videbatur ſcire, quis meruiſset: volui iam intelligere crimen ſuum *Ceſtius* hoc loco: Contumaciter, inquit, rogauit, ſic quomodo & periJt, non vultu demiſso, non ſummiſſioribus, verbis, nondum tanquam victa: nihil agnoui filiæ, nihil victæ. Primum quare ad me non fratrem ſuum miſit? an etiam fratri iraſcitur. *Argentarius*. Non duces exorauimus, quorum liberi in diuiſis partibus fuerant: diximus; Ignoſce nobis ſeueris eſſe, ſi licuerit eſse ſecuris. Quid peccaui, quod filiam ex hoſtium caſtris venientem non primo verbo recepi? *Turrius Gabius* ait: Volui fratrem ſorori dare beneficium: eo durius loquar, vt ille me pro ſorore ſua deprecetur. Primum quare me ſolum rogat, cum debeat duobus ſatisfacere? *Silo Gabius* dixit: Volui, inquam, mora torquere: ſine, inquam, iterum ac tertio roget. Nec mitiſſimus quidem victor ſtatim ignouit. *Labienus* ait: Non ſum ſtatim exorauit: & ſi vixiſset, non eſsem fractus primis vocibus eius; ne tertio quidem rogatus, aut quarto. At victor cito exoratus eſt. Noli mirari facilius eſt ignoſcere bello quàm parricidio. *Hiſpanus* de morte eius hoc dixit. Iterum illam nobis vir abduxit. *Albutius*, Tuto me, ait, putaui loqui fortius: non dubitaui enim, quin frater illi dicturus eſset: Non eſt quod times exorabitur; ſi difficilior erit, illum ego rogabo, & ſi rogaſſes adoleſcens, feciſſem; non magis tibi ego quam ſorori tuæ maritus? *Montanus Votienus* dixit. Non eſt quod putes illam cecidiſse ira patris; cui vixerat, periJt illi ſe, cui addixit, impendit. Et eundem ſenſum in argumentis, cum dixit, non propter patrem illam periJſſe. Quid eget inquis propter quem?

Scis

Scis illam virum habuiſſe, pro quo mori poſſet.

CONTROVERS. XXXIII.

Debilitans expoſitos.

Lex. Reipub. læſæ ſit actio. Thema: *Quidam expoſitos debilitabat, & debilitatos mendicare cogebat, ac mercedem exigebat ab eis, Reip. læſæ accuſatur.*

CONtra debilitatom expoſitos. *Porcij Latronis*. Æſtimare, quale ſit ſcelus iſtius, quo factum eſt ne læſi patres liberos ſuos aut agnoſcat, aut recipiant; etiam confeſsas iniurias tacent. Vectigalis iſtius crudelitas fuit, eo magis quod omnes præter iſtum miſeticordes ſumus. Mendicares; niſi tot mendicos feciſses. Effecit ſceleſtus iſte, vt nouo more nihil eſſet miſerius expoſitis, quam tolli. Parentibus, quam agnoſcere. *Caſſii Seueri*. Huic cæci innitentes baculis vagantur, huic trunca brachia circumferentur, huic conuulſi pedum articuli ſunt, & torti tali; huic eliſa crura: illius inuiolatis pedibus crurib uſque, femina contudit; aliter in quemquem ſęuiens oſſifragus iſte, alterius brachia amputat, alterius eneruat, alium diſtorquet, alium delumbat; alterius diminutas ſcapulas in deforme tuber extundit, & riſum in crudelitate captat. Produc agedum, familiam ſemiuiuam, tremulam, debilem, cæcam, mancam, famelicam: oſtende nobis captiuos tuos. Volo mehercules noſse illum ſpecum tuum, illam humanarum calamitatum officinam, illud, infantium ſpoliarium. Sua cuique calamitas tanquam ars aſſignatur. Huic recta mēbra ſunt,

&, ſi nemo obſtet naturæ, proceritas micabit: in frangatur, vt humo ſe alleuare non poſſit, ſed pedem crurumque reſolutis vertebris repret: huic extirpentur radicitus: huic ſpecioſa facies eſt: poteſt formoſus mendicus eſſe: reliqua membra inualida ſint, vt fortunæ iniquitas in beneficia ſua ſæuientis magis hominum animos peruellat. Sine ſatellitibus tyrannus calamitates humana diſpenſat. *Vibii Galli*. Intuemini debilia infelicium membra, neſcio qua tabe conſumpta: illi præciſas manus, illi erutos oculos, illi contractos pedes. Quid exhorreſcitis? ſic iſte miſeretur. Tot membra franguntur, vt vnum ventrem impleant; &, ô nouum monſtrum! integer alitur, debiles alunt. *Albutii Sili*. Periiſſent, inquit: ita non ſic infelicius ſuperſunt, quàm perituri fuerant? Periſſent, inquit, interroga patrem, vtrum maluerint. Eruantur, inquit, oculi illius, huius præcidantur manus? Quanti ex his fortes viri? quanti tyrannicidæ? quanti futuri ſacerdotes? Nec puto, incredibile in hac fortuna loquor: certe ex hac turba origo Romanæ gentis apparuit. Egregius educator plus acceptum crudelitati, quàm expenſum miſericordiæ refert. *Triarii*. Periſſent, inquit. Puto, experieris nos non eſſe crudeles, tamen nemo non noſtrum, cùm iſtis ſtipem porrigeret, mortem precatus eſt. Surge tu debilis; conatur, & corruit. Surge tu mute: ſed quid excitaris? rogare non potes. Surge tu cæce: ſed ad quorum eas genua, neſcis. O te inter omnes debiles ante hoc iudicium feliciſſimum, quòd iſtum dominum non videbas: in hoc iudicio infeliciſſimum, quòd iſtum reum non vides. Expoſitos aluerunt etiam feræ, ſatis futuræ mites ſi præteriſſent. *Cornelii Hiſpani*. Ergo

ſi illis

ſi illis temporibus iſte carnifex apparuiſſet, conditorem ſuum Roma non haberet. Timeo ne hoc proſit reo, quòd nemo ex his quemquam videri vult ſuum. *Iulii Baſſi.* Intuemini vtramque partem, & ei ſuccurrite, quæ miſerabilior eſt: liceat videre mercenarios tuos: hic cæcus eſt, hic debilis, hic mutus. His tu mori non permittis? Vis in te iudices more tuo miſericordes ſint, tu exemplo? *Argentarii.* Quorum cùm vbique audiantur preces, in ſua tantum cauſa ceſſant. Adijciamus aliquid ad quæſtum: deme huic oculos, illi manus. *Arellii Fuſci Patris.* Præcidatur, inquit, lingua: genus eſt rogandi, rogare non poſſe. Miſeremini horum omnium, Iudices, quorum miſereri etiam ſingulorum ſoletis. *Ceſtii Pii.* Vt hanc cauſam ſuſciperem, ne ab eis quidem rogatus ſum, pro quibus ago; quid enim miſeri rogare ſciunt, niſi ſtipem? quid infelix iſte peccauit aliud, quàm quòd natus eſt? *Clodii Turrini Patris.* Age ſi quis agnouerit ſuum, petes alimenta, tamquam alueris? non eſt quòd timeas, nemo agnoſcet. O miſerum, ſi cuis alimenta tuo dat! ò miſerum, ſi negat! Ita vos iſtis vindictam negaturos putas, quibus ne id quidem negamus, quòd tibi daturi ſint? Et quòd eſt indigniſſimum crudelis cùm ſit, miſericordia publica alitur. Uenite miſeri, & hodie primum vobis rogate. *Mentonis.* Errant miſeri circa parentum ſuorum domos: & fortaſſe aliquis à patre alimenta non impetrat. Nulli plus reddunt integra mancipia. Cur tu tam exiguum refers? * & vi aſſequi poteras, vt non rogares, vt non acciperes: ſpiritum tibi non relinquerem, niſi crudelior futurus eſſem tibi relinquendo. Tibi captura quotidiana non reſpondet: apparet te nondum hominibus

ſatis miſerum videri. *Gabii Silonis.* Tu, inquit, in illa vicinia mendicabis, tu ad limen accedes; & crudelis, miſeris parentum domos demonſtrat. Hic non facile ſtipem impetrat? etiamnum aliquid illi detrahatur. *Iunii Gallionis.* Serua oculos, vt videat quem roget; ſerua manus, vt habeat quibus ſtipem accipiat. Occurrunt nuptijs omnia dira, fatis publicis auſpicia feralia. Feriatis maxime ac ſolemnibus & hilaritati dicatis diebus ſemianimes iſti greges oberrant: à te fortaſſe aliquis acceptam ſtipem portat ad deos. *Fuluii Sparſi.* Scio Iudices, varijs quemque cauſis ad accurandum ſolere compelli: quoſdam ambitio gloriæ, quam ex damnato petierunt, prouocauit, alios odia & ſimultates protraxerunt; non dubito, fuiſſe quoſdam qui præmium peterent; ego omnibus ceteros impellentibus cauſis vaco. Quæ enim gloria eſt in tam ſordido reo? quæ ſimultates, vt non eas quoque contraxiſſe pudeat? aut quod præmium, cum iſtum alant ij, qui ſe alere non poſſunt? Non is eſt qui rogare neſciat etiam docere ſolet. Quos affectus veſtros optare debeam, neſcio; ſi miſericordiæ propiores fueritis, crimina rei vobis oſtendam ſi verum fuerit. At reus hunc nos publice paſcimus. Exigitur a te talio, non habes totidem membra, quot debes. Lupa oblita feriatis, placidior, velut fœtibus ſuis præbuiſse vbera fertur. Sic lupa venit ad infantes: expectemus hominem. Gratulo tibi, Roma, quod in conditores tuos homo non incidit. Ergo cum de publica miſericordia cogitares, tam crudelis eſse potuiſti? Proxima, inquit, die hic plurimum retulit? faciendus eſt huic ſimilis alter: hic ſatis retulit, fiat & alius miſer ad hoc exemplum. Ite nunc, inquit, & alimenta mihi

quæ-

quærite. Tu inquit, qui oculos non habes, per oculos rogato: tu, inquit, qui manus perdidiſti, per manus rogato. Tu per illa membra quæ trahis debilia: per ea quiſque, quæ non habet, ambiat. O miſeros qui ſic rogant! miſeriores, qui ſic rogantur! Ecce, neſcio quis, Meus, inquit, filius ſi viueret, huic fortaſſis ſimilis eſſet. Num, inquit, ego meum tranſeo? Alius inquit: Potuit meus in eundem incidere dominum: quid ſi incidit? omnes omnibus conferunt, dum vnuſquiſque timet, ne ſuo neget.

Pars altera Arellii Fuſci. Debilitaſti, inquit plus patres nocuerant.

Diuiſio: *Latro* ſic diuiſit, An læſa ſit reſp. Primum quod reip. crimen conſtare oportet: deinde tunc reum quæri. An læſa ſit reſpubl. non ſolet argumentis probari. Manifeſta ſtatim reip. damna ſunt, ſi muri diruti ſunt, ſi claſſis incenſa eſt, ſi exercitus amiſſus, ſi vectigalia diminuta. Hoc damnum, quod tu obijcis, non videbat. Dic mihi, quando remp. læſit? cum vnum expoſitum debilitauit? atqui etiam qui occidit vnum, non tamen reip. læſæ tenetur reus, ſed cædis: etiam qui duos, etiam qui plures: Dic mihi, quis numerus efficiat, vt læſa videatur reſp. Duo debilitatur, nondum reſp. Infantes perdidit, & infelices. Potuerunt, inquit, duces fieri: potuerunt etiam ſacrilegi eſſe & homicidæ: potuerunt & perire. Attamen crudelem rem facit & leniſta, nec damnatur reip. læſæ: & leno, qui cogit inuitas pati ſtuprum, nec lædit Remp. Ego nunc non laudari reum deſidero, ſed abſolui: noceat hoc illis cum honores petit. Poteſt aliquis & non eſſe homo honeſtus, & eſſe innocens reus. Deinde an, ſi læſa ſit Reſp. ab hoc læſa ſit. Non à

me, inquit, ſed à parentibus qui proiecerunt? Hic crudelis, vt multum illis abſtulerit, vitam reddidit. Contra ait: Illi ſingulos exponunt, tu omnes debilitas: illi ſpem, tu inſtrumenta viuendi detrahis. Deinde, An teneatur reip. læſæ, ſi fecit quòd ei facere licet. Non potuit, inquit, vlla res lege damnari, quæ legi innititur. Si domum meam diruam, numquid dices me remp. lædere? Et poteras deſcribere, quàm inhumanum ſit, illos parietes maiorum, in noſtram vſque perductos memoriem, in hoſtilem modum deiici. Si in agris meis arbuſta ſuccidere velim, dices, An hoc licuerit facere. Licuit, inquam, Expoſitis, inquit, in nullo numero ſunt; ſerui ſunt; hoc legum latori viſum eſt: denique ſi non licet, habent legem talionis: agere ſinguli iniuriarum poſſunt. Reipub. quidem læſæ non poteſt agi eorum nomine, qui extra rempub. ſunt. Non poteſt pro omnibus agi, pro quibus ſingulis non poteſt. Scio, quoſdam putare quæſtionem eſſe, An poſſit à priuato homine lædi reſpub. *Sparſum* certe ita declamare memini. Quòd ſi quiſquam recipit, & illam recipiet; An à muliere poſſit, an à ſene, an à paupere poſſit; quorum nihil vnquam quæritur. Sed dici tamen ſolet, quomodo: cùm illa quæſtio tractatur, An reſpub. læſa ſit, totiens reus in argumenta non læſæ reipublicæ non dicit; nè potuit quidem lædi à priuato, à paupere, ab ægro, ab infante. *Gallio* fecit illam quæſtionem, An in expoſitis lædi poſſit reſpublica. Non poteſt, inquit. An lædi poſſit in aliqua ſui parte; hæc nulla reipub. pars eſt: non in cenſu illos inuenies, non in teſtamentis. Sed hæc quoque in illam incurrit. An reſp. læſa ſit: dicitur enim; Ne lædi quidem

dem potuit in eis, quos non habebat.

Color. Pro illo, qui debilitat expoſitos, pauci admodum dixerunt. Dixit *Gallio*: & hoc colore vſus eſt: Egentem hominem, & qui ne ſe quidem alere, nedum alios poſſet, ſuſtuliſſe eos, qui iam relicti ſine ſpe vix ſpiritum traherent: quibus non iniuria fieret, ſi aliquid detraheretur: ſed beneficio cederet, ſi vita ſeruaretur. Faciant inuidiam, alicui oculos deeſſe, alicui manus: dicant illos per hunc tam miſere viuere, dum fateantur per hunc viuere. *Gallio* illud quoque in argumentis tentauit: Adeò, inquit, hæc res non nocuit reipub. vt poſſit videri etiam profuiſſe. Pauciores erunt, qui exponent filios. *Turrinus Clodius* hoc colore vſus eſt: Multos patres exponere ſolitos inutiles partus. Naſcuntur, inquit, quidam ſtatim aliqua parte corporis mutilati, infirmi, & in nullam ſpem idonei, quos parentes ſui proijciunt magis, quàm exponunt, aliqui etiam vernulas, aut omine infauſto editos, aut corpore inualidos abijciunt. Ex his aliquos hic ſuſtulit, & eas partes, quæ cuique poſſens miſerabiliores eſſe, miſeratus abſtulit: ſtipem rogant, & vnius miſericordia viuunt, omnium aluntur. At res fęda eſt, mendicos habere, à mendicis ali, inter debiles verſari. Age non pudet vos ex hoc producere contubernio reum, à quo dicatis læſam rempublicam? Et ſic deſcendit ad argumenta, vt diceret: Quomodo hic potuit lædere? *Silo Pompeius* illo colore vſus eſt: Miſericordem hunc fuiſſe, voluiſſe vitam dare; ſed non potuiſſe alere: itaque eo compulſum, vt vnuſquiſque aliquam partem corporis pro toto dependeret. *Labienus* eam diſerte declamauit partem eius, qui debilitabat expoſitos, quàm nemo alteram partem: cùm illam

om-

omnes diſertiſſimi viri vel ad experimenta ſuarum virium dixerim. Illum autem locum vehementiſſime dixit. Vacare homines huic cogitationi, vt cruent, quid homo medicus inter mendicos faciat? Principes, inquit, viri contra naturam diuitias ſuas exercent: exciſorum greges habent, exoletos ſuos, vt ad longiorem patientiam impudicitiæ idonei ſint, amputant: & quia ipſos pudet viros eſſe, id agunt, vt quam pauci viri ſint. His nemo ſuccurrit delicatis & formoſis debilibus. Curatis, quis ex ſolitudine infantes auferat, perituros niſi auferantur, non curatis, quòd iſti beati ſolitudines ſuas ingenuo, tum ergaſtulis excolunt: non curatis, quòd iuuenum miſerorum ſimplicitatem circumueniunt, & ſpecioſiſſimum quemque, maximè ideò num caſtris, in ludum conijciunt. In mentem nobis venit miſereri horum, quòd membra non habent? quid illorum, quòd fruſtrà habent? Hoc genere inſectatus ſæculi vitia, egregia, figura; inquinatum & infamem reum, maiorem criminum impunitate defendit. Celebris hæc apud Græcos controuerſia eſt. Multa ab alijs pulchre dicta ſunt, à quibus non abſtinuerunt noſtri manus: multa corrupte, quibus non ceſſerunt. *Nicetes* dixit: Τί κάκιον; ἢ τούτους τροφὰς αἰτεῖς, οἷς μὴ τρέφειν, ἀσεβὲς ἐστιν. Hunc dixit ſenſum *P. Aſprenas*, eodem modo, vno verbo propiore vſus. Hunc alunt, qui alimenta poſſunt, quibus crudelis eſt qui negat. Circa hunc ſenſum eſt & ille à *Quinctiliano* dictus: Neſcio vtrumne nos miſerabiliores dicant, quòd alimenta accipitis, an quòd huic datis. Accipitis enim, quia debiles eſtis: ei datis per quem debiles eſtis. *Addeus* rhetor: Κλαίουσαι μητέρας ἠρακίζον, εἰ μὲν ἐμὸς λέγ-

ϰσαι, τὸν ἐμὸν εἰ δὲ ἀλλότριος, ϰαὶ τὸν ἐμὸν ἄλλοι.
Hunc ſenſum quidam Latini dixerunt: ſed ſic, vt putem illos non mutuatos hanc ſententiam, ſed imitatos. *Blandus* dixit: Porrigit aliqua mendico rogata ſtipem, Vtique ſi peperit, expoſuit: ò quàm miſera cogitatio porrigentis eſt! hic fortaſſe meus eſt. *Oſcus* dixit. Qui iam porrexit plurimis ſtipem, ſuo negat. *Arellius Fuſcus* dixit. Alit rogata filium mater: miſera ſi ſcit ſuum eſſe: miſera ſi neſcit. *Artemon* dixit: Τὰ μὲν τῶν ἄλλων ἐρωτᾷν δεῖ γ᾽ ἕως πτέπει· ἀλλ᾽ ἁμέτερα ἀνώπηρα τρίφει· Hanc ſententiam *Latro Porcius* virilius dixit, qui non poteſt furto ſuſpectus eſſe. Græcos enim & contemnebat & ignorabat: cùm deſcripſiſſet debiles artus omnium, & alios incurſantes, alios repentes, adiecit; Pro dij boni! ab his aliquis, alitur integer; ΔΑΜΑΣΣΟΜΒΡΟΣ dixit Πάλαι μὲν ἐκθέτυς ϰίνδυνος ἦν τὸ ῥιφῆναι, νῦν δὲ τὸ τράφῆναι. Hunc ſenſum *Ceſtius* tranſtulit. Effeciſti, inquit, vt maius periculum eſſet educari, quàm exponi. *Fuſcus Arellius* aliter dixit; Illa adhuc in miſeræ fortis infantia timebatur, feræ, ſerpenteſque, & inimicus teneris artubus rigor & inopia; inter expoſuerunt pericula non numerabamus educatorem. *Glycon* corruptam dixit ſententiam: Κρυσάτω τις τὴν θύραν· τῶν ἐχόντων τὶ προσαγάγοι τις. Et illam; Αγε, σὺ δὲ ϰλαῖε, σὺ δὲ θρήνει. ὤκκκων ἀσυμφεαίν! Sed noſtri quoque bene inſanierunt. *Murrhedius* dixit: Producitur miſerorum longas ordo, maior pars ſe ſine ſe trahit. *Licinius Nepos*. Vt ſoluendo ſis, in pęnas, quotiens tibi renaſcendum eſt? Illud *Sparſus* dixit, quod non corruptum tantum, ſed con-

contrarium dicebat eſſe Montanus: Solus plura habes membra quàm tot hominibus reliquiſti. Ita enim hoc poteſt videri læſiſſe rempublicam, ſi multi ſunt debilitati. Apparet autem non multos eſſe, ſi plura habet membra, quàm debilitatis reliquit. Et illud ęque ab illo aiebat corrupte dictum. Pro dij! erunt plures mendici, quàm membra Gręcas ſententias in hoc, refero, vt poſſitis eſtimare, primum quàm faciles Græcæ eloquentiæ in Latinum tranſitus ſit; & quàm omne, quòd benè poteſt dici, communi omnibus gentibus ſit: deinde vt ingenia ingenijs conferatis, & cogitatis Latinam linguam facultatis nõ minus habere, licentiæ minus. *Labieni* ſententiam ſeparaui, quia locuti de illa homines erãt. Sed vbi quotidianum diurnum & mendicantium quęſtus recognoſcit tu hodie minus attuliſti: cedo lora: gaudeo me nõ omnes emancaſſe Quid fles? quid roga? plus retuliſſes, ſi ſic rogaſſes. Dixerat & illam ſententiam: Date miſeris, quòd vnum percipere gaudium poſſunt. Aliquis ex illis damnatum iſtum videat, aliquis audiat, *ἄυτη μόνη*, *Glycon* dixit, *κακῶν ἀσύμφωνων τοῖς πλαιπώροις χαρὰ καταλέλειπται*. *Vinicius* ſummus amator Ouidij, hunc aiebat ſensũ diſertiſſime apud Naſonem Ouidium eſſe poſitum, quem ad fingendas ſimiles ſententias aiebat eſſe memoria tenẽdum. Occiſo Achille hoc epiphonema apponit:

Quòd Priamus gaudere ſenex poſt Hectora poſſet. Hoc fuit.

Caſſius ſeuerus dixerat: Oſtende nobis captiuos. *Iulius Baſſus* dixerat: Oſtende nobis merendarios tuos. *Labienus* cõmodius videbatur dixiſſe: Oſtende nobis alumnos tuos. *P. Aſprenas* dixit: cùm induxiſſet ſtipẽ porrigentẽ mendico. O infelicẽ patrem! & hoc qui dicit, fortaſſe pater eſt.

CON-

CONTROVERSIA XXXIV.

Parrhaſij Prometheus.

Lex. Læſæ Reip. ſit actio Thema. *Parrhaſius pictor Athenienſis, cùm Philippus captiuos Olynthios venderet, emit vnum ex his ſenem: perduxit Athenas, torſit; & ad exemplar eius pingit Promethea. Olynthius in tormentis perit. Ille tabulam in templo Mineruæ poſuit: accuſatur Reipub. læſæ.*

CONTRA PARRHASIVM. *Gauii Silonis.* Infelix ſenes vidit iacentis diuulſæ patriæ ruinas: abſtractus à coniuge ſuper exuſtæ Olynthi cinerem ſtetit: iam ad figurandum Promethea ſatis triſtis eſt. Pro Iupiter? (quem enim melius inuocem aduerſus Parrhaſium, quàm quem imitatus eſt?) Olynthium tantum picturæ tuæ excipio. Num quis, vt naufragum pingeret, hominem merſit? Cæditur: parum eſt: inuritur, etiamnum parum eſt; laniatur, hoc, inquit, in irato Philippo ſatis eſt, ſed nondum in irato Ioue. *Iulii Baſſi.* Producitur. Superuacuum eſt, inquit: nondum quantum ſatis Prometheo, poteſt gemere. Vltima Olynthij deprecatio eſt: Athenienſis, redde me Philippo. Non eſt iſtud donum, ſacrilegium eſt. Seruus, inquit, meus fuit. Putes Philippum loqui. Ædem Mineruæ, tam quam caſtra Macedonum, fugiunt. *Clodii Turrini.* Parum, inquit, triſtis eſt. Aliquis Olynthius parum triſtis eſt, niſi qui Athenienſem dominum ſortitus eſt? Dabo tibi, Parrhaſi, maiora tormenta: duc illum ad iacentem Olynthum, duc illo vbi liberos, vbi domum perdidit: ſcies certe, quàm triſtem illum emeris. Olynthijs

vrbem

vrbem aperuimus, templa præcluſimus. Ergo nemo Olynthius tortus eſset, ſi omnes illos Macedones emiſſent. Torqueatur; hoc nec ſub Philippo factum eſt. Moriatur; hoc nec ſub Ioue. *Argentarii*. Hoc hoſpicio Olynthius Athenis exceptus eſt; tantum porro Olynthius poſſit*. Parrhaſius quid? non & oculos noſtros torquet? ibi ponit tabulam, vbi fortaſſe nos tabulam fœderis poſuimus. Hoc promethea facere eſt non pingere. Aiebat tortoribus; Sic incendite, ſic iſtum, quem fecit cum maxime, vultum ſeruate, ſit ſibi ipſi exemplar. *Ceſtii Pii*. Emi, inquit; immo ſi Athenienſis, redemiſti; ſi neſcis, Parrhaſi, in illo templo pro Olynthij dona ſoluuntur. Crudelis ille Græciæ carnifex, illum tamen nihil amplius quam vendidit. Producitur nobilis ſenex, longa miſeriarum tabe confectus reductis introrſus oculis, tam triſtis, quaſi iam tortus eſſet; vt admoueri ſibi catenas vidit; Superuacuæ inquit, ſunt; ſi ad alium dominum perueniſſem, Athenas ſugerem. Iſtud tibi in nullo Olynthio permitto, niſi Laſthenem emeris, *Triarii*. Corrupiſti duo maxima Promethei munera, ignem & hominem. Quemcumque præco flentem viderat, ſciebat te emptorem? miſerebantur omnes. Te fortaſse ipſe Philippus reduci iuſſiſſet, Athenienſem vidiſſet & emptorem * quod ego fabuloſum eſse non dubito. Sed vtrum vult Parrhaſius, eligat; parum pię, aut infami auctione imitatus eſt, Clamabat iſte; Nondum ſatis triſtis es; nodnum ſatis, inquam, adieciſti ad priorem vultum; talis in actione Philippus. *Muſæ*. Narraturus ſum Olynthij ſenis igneis, verbera, tormenta; aliquis me nunc queri de Philippo putat. Dij deæque te perdant! miſericordem Philippum fe-

feciſti. Si iſti creditis, iratum Iouem imitatus eſt: ſi nobis, Iratum Philippum vicit. Pinge, Philippum crudelem, oculo effoſo, iaculo perfractum, per tot damna à dijs immortalibus tortum. *Cornelij Hiſpani*. Vltima membrorum meorum tabes tormentis immoritur. Parrhaſi, quid agis? non ſeruas propoſitum. Hoc ſupra Promethea eſt. Tantum patiendum eſt, pingente Parhaſio, quantum irato Ioue. *Arellij Fuſci Patris*. Pinge Promethea, ſed homines facientem, ſed igneis diuidentem; pinge, ſed inter munera potius quam inter tormenta. Inter altaria, Olynthij ſenis crucem poſuit. Miſerrime ſenex, fortes ex ſeruis tuis aliquis felicius ſeruit. Vtique felicior eſt, quiſquis Macedoni ſeruit. *Fuluii Sparſi*. Si ad ſuccurrendum profectus es, queror quod vnum emiſti: ſi ad torquendum, queror quòd vllum. Vtinam Philippe his auctionem cùm exceptione feciſſes; Ne quis Athenienſis emeret. Non vidit Phidias Iouem, fecit tamen velut tonantem: nec ſtetit ante oculos eius Minerua; dignus tamen illa arte animus, & concepit deos, & exhibuit. Quid facturi ſumus, ſi bellum volueris pingere? diuerſas virorum ſtatuemus acies, & in mutua vulnera armabimus manus, victi ſequentur, victores cruenti reuertentur? Ne Parrhaſij manus ludat temere coloribus, internecioni humanæ timendum eſt. Si neceſſe eſt aliquem torqueri, eme nocentem ſeruum, vt eodem tempore ex eo exemplum ſumas & ſupplicium. Statuitur ex altera parte Parrhaſius cùm coloribus, ex altera tortor cùm ignibus, flagellis, eculeis. Iſta aut videntem, aut expectantem, Parrhaſi, parum triſtem putas? Dicebat miſer; Non prodidi patriam. Athenienſes, ſi nihil merui, ſuccurrit; ſi

me-

merui, reddite Philippo. Inter iſti Parrhaſius, dubium eſt, ſtudioſus pingat, an ſæuiat. Torque, verbera: ſic iſte carnifex colores temperat. Quid ais? parum triſtis videtur, quem Philippus vendidit emit Parrhaſius: Etiamnum torque, etiamnum: bene habet, ſic tene. Iſte vultus eſſe debuit lacerati, hic morientis. *Porcii Latronis*. Si videtur tibi, iſtis muneribus aram miſericordiæ orna. Nemo ergo ex Olynthijs miſerius ſeruit, quam qui Athenienſem dominum fortius eſt? Miſer vbicumque Philippum non viderat, pacem putabat. Alliga, inquit. Aiebat Solutus apud Philippum ſui. *Albutii Sili*. Expecta dum Euthycrates aut Laſthenes capiatur. Phintias omnia Parrhaſio tortore digna fecit. Philippus quinque vendidiſſe contentus eſt. Producitur ſenex nobilis flens reſpiciens patriam: placuit iſti vultus infelix: habuit aliquid Promethei ſimile etiam ante tormenta. Diligenter agit cauſam, vt Philippus. Olynthio non eſt: ego pecuniam perdidi: redi: ad auctorem. Propter hominem Promotheus diſtortus, propter Promothea homines ne torſeris. Philippus ſic rogabatur: Liceat Olynthijs viuere. Parrhaſius aliter rogatur: Olynthij mori liceat. Triſtem volo facere: nemo faciet, ſi Philippus non fecit.

DIVISIO. hanc controuerſiam magna pars declamatorum ſic dixit, vt non controuerſiam diuideret, ſed accuſationem: quomodo ſolent ordinare actionem ſuam in foro, qui primo loco accuſant. In ſcolaſtica, quia non duobus dicitur locis, ſemper non dicendum tantum, ſed reſpondendum eſt. Obijciunt quod hominem torſerit, quod Olynthium, quod deorum ſupplicia imitatus ſit, quod tabulam in templo Mineruæ poſuerit. Si Parrha-

rhaſius reſponſurus non eſt, ſatis bene diuidunt. Nihil eſt autem turpius, quam aut eam controuerſiam declamare, in qua nihil ab altera parte reſponderi potuerit, aut non refellere, ſi reſponderi poteſt. *Gallio* fere ſimilem diuiſionem in Parrhaſio habuit, quam habuerat in illa controuerſia, cuius mentio eſt in hoc ipſo libro. Debilitabat expoſitos, detractis quibuſdam. Diuiſit autem ſic, An læſa ſit reſpublica. Quid perdidit? nihil. Nondum de iure controuerſiam facio. Perdidit vnum ſenem Olynthus? fac Athenienſem non ages mecum reipublicæ læſæ, ſi Athenienſem ſenatorem occidero, ſed cædis. Ita: verum Athenienſium corrumpitur opinio: miſericordia ſemper cenſi ſumus. Nunquam vnius facto publica fama corrumpitur. Solidior eſt opinio Athenienſium, quam vt labefactari tormentis captiui poſſit. Læſa eſt, inquit, reſpublica. Si quis Olynthi depoſitum negauerit, videbitur, vt exiſtimo, non rempublicam, ſed hominem læſiſſe. Olinthis hoc tribuiſti, vt eodem loco eſſent, quo Athenienſes. Læſiſti, inquit, rempublicam, quod hanc picturam in templo poſuiſti: lædunt rempublicam, qui aliquid illi auferunt, non qui adijciunt: qui diruunt templa, non qui ornant. Peccauerunt ergo & ſacerdotes, qui tabulam receperunt: quare tamen non reciperent? Deorum adulteria picta ſunt, poſitæ ſunt picturæ Herculis liberos occidentis. Deinde, An ob id accuſari poſſit læſe reipublicæ quod ei facere licuit. Ea lege perſequere, quæ non licuit. Dicis mihi. Hoc facere non oportet, huic rei æſtimatio immenſa eſt: itaque nulla vindicta eſt. Et id tantum punitur, quod non licet. Satis abundeque eſt, ſi opifex rerum imperitus ad legem

gem innocens eſt. An hoc ei facere licuerit? Hoc in illa diuiditur. An Olynthius fuerit apud Athenienſem, etiam antequam fieret decretum. Seruus, inquit, eſt meus, quàm ego emi belli iure: vobis, Athenienſes, expedit, alioquin imperium veſtrum in antiquos fines redigitur, quidquid eſt bello partum. Et eſt contra. At ille ſeruus alij emptori eſſe poteſt. Athenienſis non. Quid enim ſi Athenienſem à Philippo emiſſes? Atqui ſciebas Olynthios nobis coniunctos eſſe fœdere. Vt ſcias inquit, ſeruos fuiſſe, decretum poſteà factum eſt Athenienſium, quo iuberentur & liberi & ciues eſſe: quare hoc illis ius, ſi iam habebant, dabatur. Deinde, an decreto hoc non contineatur, liberi vt fiant, ſed vt eſſe liberi iudicentur. Hoc cenſuimus, Olynthios ciues noſtros eſſe; ita & ille ciuis noſter fuit. Non, inquit: nam decretum in futurum factum eſt, non in præteritum. Vis hoc ſcire? Non quiſquis Olynthium ſeruum habuit, accuſabitur, quod ciuem in ſua ſeruitute tenuerit. Si quis tunc inter neceſſaria ſeruilium officiorum miniſteria percuſſit, aut cecidit, iniuriarum accuſabitur? atqui quantum ad ius attinet, nihil intereſt, occiderit, an ceciderit: nam aut nec cædere licuit, aut nec occidere.

Color. A parte Parrhaſij fecit hunc colorem, emptum eſſe à Parraſio ſenem, inutilem, expiraturum. Si verum vultis, inquit, non occidit illum, ſed deficientis, & alioquin exſpiraturi morte vſus eſt. Forſit, inquit, tamen: ſi lucri cauſa, obijce, nempe crudelitatis pretium Athenæ habent. In argumentis dixit, quantum ſemper artibus licuiſſet: medicos, vt vim ignoratam morbi cognoſcerent, viſcera reſcidiſſe: hodie cadauerum artus reſcendi, vt neruorum

articulorumque poſitio cognoſci poſſit. *Albutius* hoc colore: Calamitoſum fuiſſe orbum, palam mortem optantem: nec aliter illum Philippus vendidiſſet, niſi putaſſet illi pœnam eſſe viuere. *Silo Pompeius* putabat commodius eſſe, ſi hoc animo eſſet Parrhaſius ad auctionem, vt aliquem in hunc vſum emeret:poterit enim videri, elegiſſe viliſſimum & maxime inutilem. *Fuſco Arellio* placebat, emptum quidem illum in alios vſus: ſed cùm deficeret, & mori vellet, in id quòd vnum ex cadauere artifex poterat, impenſum. *Gallio* ad neutrum ſe alligauis, nec dixit, quo animo emiſſet. *Gallionis* color intolerabilis eſt: dixit enim, ſenem ex noxijs Olynthijs emiſſe. Quòd ſi licet illi fingere, non video quare non eadem opera dicat, & conſciam proditionis Laſtheni, & ſe pœnæ cauſa torſiſſe. *Hiſpo Romanus* ignorantiam illam excuſauit. Pitor, inquam, intra effitiuam ſuam clauſus,qui hæc tantùm vulgaria iuria nouerit, in ſeruum nihil non domino licere, pictori nihil non pingere, mancipium ſuum, operi ſuo impendit. Non omnia, inquit, narras: Olynthius fuit ille qui perijt.Quid autem ad rem pertinet,cuius nationis ſeruus fuerit? Audes,inquit,ſeruum dicere Olynthium? etiam, poſt bellum, & ante decretum, alioquin quòd vos illis dediſtis beneficium, niſi quòd iam illos nec torquere licet, nec occidere; Græci nefas putauerunt,pro Parrhaſio dicere: omnes illum accuſauerunt, in eoſdem ſenſus incurrũt. *Glycõ* dixit: Πῦρ καὶ ἄνθρωπος, Προμηθεῦ, τὰ σὰ σε δῶρα βασανίζει. *Triarius* hoc ex aliqua parte cùm ſurriperet inflexit. Hoc aiebat *Seuerus Caſſius*, qui hoc facerent, ſimiles ſibi videri furibus, alienis poculi anſas mutantibus. Multi ſunt, qui detractos

ver-

verbo, aut mutato, aut adiecto, putant ſe alienas ſententias lucri feciſſe. *Triarius* autem ſic vertit. Corrupiſſe duo maxima Promethei munera, ignem & hominem: ſed egregie illam ſurripierunt. *Euctemon* qui dixit, Προμηθεῦ, ἐπὶ σέ τις πῦρ καὶ ἄνθρωπον, ſanius quàm Glycon: ΑΔΛΙΟΣΙ, Προμηθεῦ, μέ τις γράφων ἄνθρωπον, ἀφανίζει. *Damus* corruptiſſime: Δικαίως ὦ Προμηθεῦ. διὰ τί γὰρ πῦρ ἔκλεπτες ἀνθρώπῳ. Hic eſt *Craton* venuſtiſſimus homo, & prohomo & profeſſus, *Aſinius*, qui bellum cùm omnibus Atticis gerebat, cùm donaret illi Cæſar talentum, in quo XXIV. ſeſtertia ſunt Athenienſium more, ἢ πρόσθες, φησὶν, ἢ ἄφελε, ἵνα μὴ ἀττικὸς ἦς. hic Cæſari, quòd illum nunquam niſi menſe Decembri audiret, dixit, * & cùm commendaretur à Cæſare Paſſieno, nec curaret, interroganti, quare non complecteretur tanti viri gratiam, ἡλίου καίοντος ἅπτω, παρόντος λύχνον οὐχ ἅπτω. Sæpè ſolebat apud Cæſarem cùm Timagine confligere, homine acidæ linguæ, & qui nimis liber erat; puto quia diu non fuerat ex captiuo cocus, ex coco lecticarius, ex lecticario vſque ad amicitiam Cæſaris felix; vſque eo vtramque fortunam contempſit, & in qua erat, & in qua fuerat, vt, cùm illi multis de cauſis iratus Cæſar interdixiſſet domo, combureret hiſtorias rerum ab illo geſtarum; quaſi & ipſe illi ingenio ſuo interdiceret, diſertus homo & dicax, à quo multa improbe, ſed venuſte dicta; ne modum excedam, excurro, & ad Parrhaſium reuertor. *Nicetes* dixit; Εν πινάκι ἀπύρω ζωγραφοῦνται, ΠΑΝV βυθῶν, αἰοῦνται. *Hiſpo Romanus*, dixit: Ignes, ferrum, tormenta, pi-

pictoris iſta, an Philippi officina eſt? *Sparſi.* ſententia in deſcriptione picturæ habet aliquid corrupti: vbicumque ſanguine opus eſt, humano vtitur: dixit enim quòd fieri non poteſt. Illum locum omnes tentauerunt: Quid ſi volueris bellum pingere? Quid ſi incendium? Quid ſi parricidium? A Græcis *Dorion* furioſe dixit: Τίς Οἰδίπους ἀλήτης ΛΑΙ, τίς Ατρεύς, οὐ γράφεις, Ιδ' Ηραν, μὴ μύθους ἴδης ΖΗΝΝΙΑΣ.* ζῇ Αἴας. Sed nihil eſt quòd minus ferri poſſit, quā quòd à *Metrodo* dictum eſt: μή μοι Τρωάδας, μηδὲ Νιόβην· Επίθες τῷ πυρὶ προνωπὸν Προμηθέα ΠΑΣΑΟΤΚΕΝ πέπτωκεν. *Triarius* dixit: Nondum dignum irato Joue gemiſti. *Haſterius* dixit ſenſus: Nondum vultus ad fabulam conuenit: & illud: Parrhaſi, vt omnia fiant ad exemplum, viuat qui tortus eſt. Sed ſi vultis audire, ſupra quòd non poſſit procedere inſania, *Licinius Nepos* ait. Si vultis digne punire Parrhaſium, ipſe ſe pingat: Non minus ſtulte *Aemilianus* quidam Græcus rhetor: quòd genus ſtultorum amabiliſſimum eſt. *Hexarida* fatuus dixit: Αποκτείνατε Παῤῥάσιον, μὴ θελήσας γράφειν ἐξ ἡμῶν ἀρχέτυπον εὕρῃ. *Pauſanias* dixit. Δικάσε, Παῤῥάσιε, ἀσεβεῖς ἐκπορευόμεθ' υἱέων νοῦ, ἀφαγνίσαντες. *Otho Pater* cùm Parrhaſio diceret, in hoc colore deriſus eſt. Quia conciderant, inquit, per proditores Olynthij, volui pingere iratum proditori ſuo Jouem. *Gargius* multo ſtultius, quare Promethei Parrhaſius ſupplicium pinxiſſet. Ego, inquit, ardente Olyntho non odiſſem ignium auctorem? *Latronis* illa celebris ſententia eſt, quàm

Sparſus quoque ſubtractus quibuſquam verbis: dixit in deſcriptione mortuorum: Parrhaſi, emorior, ſic tene; hanc ſententiam aiunt & *Dioclem Cariſtinum* dixiſſe non eodem modo; ἄπιςος ἡ ὑπεροψία πρὸς τὸ χρέσκειν εἶδος. ἐβόα, M. ἰνι. *Hiſpo*; * Rideon' honeſte *Romanns* fecit; multo enim vehementius inſanit, quàm noſtri fanatici. Voiuit videri volturios ad tabulam Parrhaſi; aduolato, fabula eleganti ad turpem ſententiam perductus. Traditur enim, Zeuxin, vt puto; pinxiſſe puerum, vnam tenentem; & cùm tanta eſſet ſimilitudo vuæ, vt etiam aues aduolarent operi, quendam ex præſentibus dixiſſe, aues male exiſtimare de tabula: non fuiſſe enim aduolaturas, ſi puer ſimilis eſset. *Zeuxin* alui obleuiſſe vnam, & ſeruaſſe illud, quòd melius erant in tabula, nō quòd ſimilius. *Spiridion* æque familiariter in tēplum volturios ſubire putauit, quàm paſſeres aut columbas. Dixit enim; Σαρκοφάγα σου ἡ γραφὴ ἐς τὰ ζῶα. Sed nolo Romanos in qua re vinci. Reſtituti aciem *Murrhedius* qui dixit. Pinge Triptolemum; qui iunctis draconibus ſulcauit auras. Inter illos, qui de Prometheo corrupte aliquid dixerant, & *Apaturius* locū ſibi vindicat; dixit enim; ὦ τοῦτο τὸ πῦρεἰς θεὺς παρακλαπῆναι.

CONTROVERSIA XXXV.

Fur accuſator proditoris.

Lex. Iniuriarium ſit actio. *Lex*. Fur concione prohibeatur. Thema. *Quidam cùm diuitem poſtulaſſet proditionis, noctu parietem domus eius perfodit, & ſcrinium in quo miſſæ erant ab hoſtibus litteræ, ſuſtulit. Damnatus eſt diues. Concionari cùm vellet accuſator, à magiſtratu prohibitus eſt. Agit iniuriarum*.

PRO

PRO FVRE. *Porcij Latronis*, Id ſolum ſuſtuli, quod fur reliquiſſet: nihil tam fur timuit, quam ne dominus furtum nollet agnoſcere. Fac mihi inuidiam prodidi furtum meum.

Ago magiſtratui iſti gratias: cùm ad illum furtum meum detuliſſem; furem ſummoueri nō iuſſit. Ruentem ciuitatis ſtatum vnius parietis ruina repoſui. *Oſci*. Sollicitus erat, ne quod perdiderat quæreretur Jndicium profiteor, multos furti conſcios habeo: furti mei ciuitas conſcia eſt. At illud tuto illi oſtendi: hoc furtum non ſolus habeo. Furtum eſt, quod timet dominus agnoſcere? potui non eſſe, pauper, habui quod magno venderem. Teneo ecce epiſtolas, in quibus manifeſta proditionis argumenta ſunt, in quibus hoſtium conſilia. Te interrogo, ſi furtum eſt, repono. Muſæ Furtum vocas, quod qui perdiderat, negabat ſuum? furtum feci, ſed ex hoſtibus. *Clodij Turrini*. Furtum vocas, quod qui perdiderat, ſupplicium tulit, qui ſurripuerat præmium? Vtri permiſiſſetis loqui, ſi eo tempore cur veniſſet & dominus? potui Rempub. magno vendere vel proditori. *Arellij Fuſci Patris*. Mille nauium duces furto. Troiam cepiſtis: ſi bene furto euertuntur vrbes, quanto melius ſeruantur? Si non iudicauero cuius ſit nemo cognoſcet. *Vibij Ruſi*. Cuius ego, ſi potuiſſem, non parietem tantum, ſed pectus ipſum perfodiſſem. Nondum totum conſummaui officium non eſt tam anguſta Reſpublica, vt ab vno opprimi poſſit. *Ceſtij Pij*. Nolite à me omnia exigere quæ ſcio; multa ſunt; quædam & in concione dicenda. Hoc furtum liberos veſtros docete. Rogo vos, Judices, per furtum meum, quotiens furtum meum protuli, tacet dominus; ego fur? Ecce altera iniuria. Non tu, in-

quit, perfodiſti domum? Tace, ego noui iſta melius. Narrare ſoleo, non negare quæ ſcio.

******

Cetera deſunt. Quæ ſequuntur, ex Epitoma ſumpta ſunt.

In forum veni, narraui nocturnam expeditionem meam, Conuenerant omnes tanquam ad concionem. Cur me ſubmoues ante accuſationem, cùm nec proditores inauditi pereant? O furtum in concione narrandum? proditoris vigilantiſſimum pectus, & in exitia noſtra ſemper ſollicitum, publica fata ſapiebant. Ita etiam miniſtros eius alligauerat ſomnus, vt mihi liceret eligere quòd tollerem. Diruere mihi videbar hoſtium muros. Furtum vocas, quo nihil melius tuo anno factum eſt. Nemo fur Remp. cogitat: nihil non licet pro Repub. facere.

Pars altera pro Magiſtratu. Quale illud, Dij ſpectaculum fuit? compoſuerat inter ſe fortuna Reip. furem, & proditorem: vt vidit inutile furtum ſuum, prodidit, vt nobis vendere, quòd nulli poterat. Tam callidus fur, vt etiam proditori poſſet imponere. Conſilium videri vult infelicitatem furti ſui. Lex quæ nocturnum furem occidit, quoquo modo iubet, non de damnato, ſed de fure loquitur. Odit hoc vitium, nec immerito: non multum abeſt à proditore. Suſtulit, quòd non elegit, ſed quòd illi fatum publicæ felicitatis obiecit. Vno tempore & proditorem nobis oſtendit, & furem, qui diuitem compilare mallet, quàm *Damnare*. Effregit domum manu ſuſpenſa, eluſit illum: non tunc primum fecit. Suſtulit, non quòd voluit, ſed quòd potuit. Bono exemplo damnatus eſt proditor, malo inuentus.

Controuerſiarum, quæ extant, Finis.

EPI-

EPITOME
SEV
EXCERPTA
EX
M. ANNÆI SENECÆ
CONTROVERSIARVM
Decem Libris.

Qui hactenus L. ANNÆO SENECÆ *inſcripti*, DECLAMATIONVM *titulo publicati ſunt.*

AD LECTOREM.

EPitomæ huius Libri quinque, videlicet. Primus, Secundus, Septimus, Nonus, & Decimus, ſequimur enim Frobenianam, & Gryphinianam primaſque Editiones, nuperis illis, & interpolaris longe meliores, & caſtigatiores continet EXCERPTA *quædam ex quinque illis Libris* CONTROVERSIARVM, *qui integriores ſuperius exhibiti ſunt. Reliqui vero libri, Tertius, Quartus, Sextus, & Octauus, ſingolares ſunt; Quorum archetypa temporis iniuria pridem interciderunt, ſeruatis tantùm ac ſuperſtitibus miſerandis illis* RELIQVIIS, *quas aliquis eloquentiæ ſtudioſus inde excerpſit, ac collegit. Hoc volebam, neſcius ne eſſes. Vale, ac conatibus noſtris faue.*

INDEX

CONTROVERSIARVM

Quæ penitus interciderunt, & quarum Epitome ſequuntur.

LIB. III.

I. *Luxurioſus à ſodalibus excæcatus.*
II. *Parricida æquis ſententiis abſolutus.*
III. *Abdicandus quis fratrem abdicatum adoptauit.*
IV. *Seruatus à filio.*
V. *Pater raptam continens.*
VI. *Domus cum tyranno incenſa.*
VII. *Venenum datum filio furenti.*
VIII. *Olynthius pater reus concurſus.*
IX. *Crux ſerui venenum ægro domino negantis.*

LIB. IV.

I. *Pater à ſepulchro à luxurioſo raptus.*
II. *Metellus cæcatus.*
III. *Patre exule filia rapta.*
IV. *Armis ſepulchri victor.*
V. *Priuignus medicus.*
VI. *Indiſcreti filius, & priuignus.*
VII. *Tyrannicida, & adulter tyranni.*
VIII. *Patronus operas remiſſas repetens.*

LIB. V.

Præfatione laudatur Caſſius Seuerus.

I. *Laqueus inciſus.*

II. *Ge-*

II. *Gener diuitis inimici.*
III. *Fratres pancratiaſtæ.*
IV. *Damnatus parricidii alligans fratrem.*
V. *Exuſta domus cùm arbore.*
VI. *Raptus in veſte muliebri.*
VII. *Trecenti ab Imperatore recepti.*
VIII. *Tyrannus poſt abolitionem candidatus.*

LIB. VI.

Præfatio de Aſinio Pollione, & Aſinio Gallo eius filio, & de Haterio.

I. *Chirographum abdicato.*
II. *Exul pater fundo probibitus.*
III. *Mater nothi lecta pro parte.*
IV. *Potio ex parte mortifera.*
V. *Iphicrates reus.*
VI. *Adultera venefica.*
VII. *Demens qui filio ceſſit vxorem.*
VIII. *Verſus virginis Veſtalis.*

LIB. VI.

I. *Orba poſt laqueum ſacrilega.*
II. *Phidias ameſſis manibus.*
III. *Infamis in nurum.*
IV. *Homicida ſui.*
V. *Fortis nolens, ad patrem fortem redire.*
VI. *Pater naufragus diuitis ſocer.*

EXCERPTA
E X
CONTROVERSIARVM
LIBRO PRIMO.
DECLAMATIO PRIMA.

Patruus abdicans.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. Thema. *Duo fratres inter ſe diſſidebant: alteri filius erat Patruus in egeſtatem incidit. Patre vetante, adoleſcens illum aluit; ob hoc abdicatus tacuit. Adoptatus à patruo eſt. Patruus accepta hereditate locuples factus eſt. Egere cœpit pater. Vetante patruo aluit illum adoleſcens: Abdicatur. C. D.*

(*Excerpta ex Controuerſ.* I. *lib.* I.)

DECLAMATIO. Eo iam perductus erat, vt omnem ſpem vltimorum alimentorum in ea ſola domo ponerent, in qua habebat abdicatum & inimicum. Ipſe, inquit, me ali vetuit. Imitationem alienæ culpæ innocentiam vocas? Omnis inſtabilis, & incerta felicitas eſt. Quis crederet iacentem ſuper crepidinem Marium, aut fuiſse conſu-

ſulem, aut futurum? Quid non timendum felicibus puras? Quid deſperandum felicibus? Ne circa plura inſtabis fortunæ exempla te mittam, vide quis alimenta rogetur, & quis roget. Non ſum hoſpes grauis. Vnum ſenem aduoco (al. *adduco*) Hoc tibi vitio placuit pater. Perierat totus orbis, niſi iram finiret miſericordia. Iactatus inter duos patres, vtriusque filius, ſemper tamen felicioris abdicatus. Illud tamen, pater, deos teſtor, diuitem te relinquo. Circumibo tecum pater aliena limina. Oſtendam omnibus, & me qui alimenta dedi, & te qui negaſti. Abdicari non poſſum ob id quod feci lege cogente. Quid ſi flere me veres, cum vidi hominem calamitoſum? Non ſunt affectus noſtri in noſtra poteſtate. Quædam iura non ſcripta, ſed ſcriptis omnibus certiora ſunt.

Pars altera. Creſcere ex mea propoſuit inuidia homo, qui ſe melius iactare poteſt, quam defendere. Iuſtus meus metus; ne heredem ingratum ſcribam, inimicum relinquam. Etiam ſi tu non odiſti eum, qui fecit mihi iniuriam: ego odi illum, qui fecit tibi. Deſinit eſt filius, qui non tantum à patre abdicatus, ſed ab alio adoptatus eſt. Audite, quàm valde eguerim. Fratrem rogam. Quis es tu, qui de facto patrum feras ſententiam? Ed te arbitrum odia noſtra non mittimus. Iudices deos habemus.

Extra Alfius Flauus prætextatus apud *Ceſtium* controuerſias declamabat. Semper autem commendabat eloquentiam eius aliqua res extra eloquentiam. In puero eloquentiæ lenocinium erat ingenij ætas.

DECLAMATIO II.

Sacerdos proſtituta.

Lex. Sacerdos caſta è caſtis, pura è puris ſit. Thema. *Quidam virgo à piratis capta venit. Empta à lenone, & proſtituta eſt. Venientes ad ſe exorabat ſtipem. Militem qui ad ſe venerat, cùm exorare non poſſet, colluctantem & vim inferre volentem occidit. Accuſata, abſoluta, & remiſſa ad ſuos eſt. Petiit ſacerdotium. Contradicitur.*

(*Ex Controuerſ. 2. lib. 1.*)

DECLAMATIO. Sacerdos veſtra adhuc in lupanari viueret, niſi hominem occidiſſet. Quo mihi ſacerdotem, cuius precaria caſtitas eſt? Id enim deerat, vt eas templa recipiant, quas aut carcer, aut lupanar eiecit. Indignam te ſacerdotio dicerem, ſi tranſiſſe per lupanar. Fortuna, inquit, pati coegit, & miſereri debent omnes mei. At nos non facimus miſerandas ſacerdotes. Nec eſt apud nos maximus honor vltimorum malorum ſolatium. Ita domi cuſtodita eſt, vt rapi poſſet. Ita curæ fuit ſuis, vt rapta non redimeretur: Ita raptæ pepercere piratæ, vt lenoni venderent: ſic emit leno, vt proſtitueret: ſic venientes deprecata eſt, vt ferro opus eſſet. Mouet me reſpectus omnium virginum, ſic in ciuitate nulla inueniri poterit, nec meretrice caſtior, nec homicida purior. Nulla eſt ſatis pudica, de qua quæritur. Omnes, inquit, exoraui. Si quis dubitat an meretrix eſſet, audiat quàm blanda ſit. Putemus tres ſacerdotium petere: vnam quę capta ſit: alteram quę proſtiterit: tertiam quæ hominem occiderit. Omnibus nego.

Pars altera. Voluerunt dij eſſe miraculo in captiua libertatem, in proſtituta pudicitiam in homicida innocentiam. Narrent ſane omnes tamquam ad proſtitutam veniſſe, dum tamquã à ſacerdote deceſſerint: quàm pudica ſit mile oſtendit: quàm innocens, iudex: quàm felix, reditus. Inter tot pericula dij non ſeruaſſent, niſi ſibi ſeruaturi fuiſſent. Totum populus ad ſeruandam pudicitiam contulit, quidquid ad violandam attulerat. Dicat dijs pudicitiam, quibus debet.

Extra. Longe recedendum eſt ab omni obſcœnitate & verborum & ſenſum. Quædã ſat ius eſt cauſę detrimento tacere, quã verecundię dicere.

DECLAMATIO II.

Inceſta de ſaxo.

Lex. Inceſta de ſaxo deijciatur. *Thema*. *Inceſti damnata antequam deiiceretur. Veſtam inuocauit: deiecta vixit. Repetitur ad pœnam. Contradicitur.*

(*Ex controuerſ.* 3. *lib*. I.)

DECLAMATIO. Id enim deerat: vt modeſtior in ſaxo eſſet, quàm in ſacrario fuerat. Dubitari non poteſt, quin vſque deijcienda ſit, donec efficiatur, propter quòd deiecta eſt.

Patrocinium ſuum putat pereundi infelicitatem. Quid tibi importuna mulier imprecer? niſi vt ne bis quidem deiecta pereas. Exponam cùm quo ſtuprum, vel quando commiſerit. Quia probaui iſta, damnaſtis. Non putas legem cauiſſe vt perires, quæ cauit quemadmodum perires? Male de dijs exiſtimas, ſi ſacerdoti ſuæ tam ſero ſuccurrunt. Ita dij maluerunt abſoluere damnatam, quàm ſacerdotem?

Pars altera. Damnata deiecta eſt, abſoluta deſcendit. Putares puellam non deijci, ſed demitti. Lex ſacerdotem non ad ſaxum vſque differet, niſi ſententiam deorum expectaret. Erat altitudo montis etiam ſecure deſpicientibus horrenda.

DECLAMATIO IV.

Forti ſine manibus.

Lex. Adulterum cùm adultera qui deprehenderit, dum vtrumque corpus interficiat, ſine fraude ſit. *Altera.* Liceat adulterum in matre & filio vindicare. Thema. *Vir fortis in bello manus perdidit: deprehendit adulterum cum vxore de qua filium adoleſcentem habebat: Imperauit filio, vt occideret. Non occidit. Adulter effugit. Abdicat filium. C. D.*

(*Ex Controuerſ. 4 lib 1.*)

DECLAMATIO. Solus ego ex omnibus maritis nec dimiſi adulteros, nec occidi. Quis non putet, aut filio fuiſſe, aut filium ſine manibus; Conceptus eſt iſte: ex quo ſciemus, cum adulteros deprehendero. Tunc primum ſenſi me manus perdidiſſe. In bello meas, domi etiam filij manus perdidi. Tam fruſtra ad filium, quam ad gladium cucurri. In bello manus: Vſque eo pugnauit pro vobis, vt pro ſe non poſſet. Adoleſcens, quos demiſiſti; ſequere. Non potui, inquit matre occidere. Quo ſi excuſator adijce & patrem.

Pars Altera. Alterum putaui parricidiũ, matrem coram patre occidere. Non ſemper ſcelera noſtri ſunt iuris. Attroces quoq; animos miſeri-

cors

cors natura debilitat. In tam inopinati flagitij ſpectaculo, toto corpore ſtupui. Pater, tibi manus deſuerunt, mihi omnia, priuſquam in me reuerter, exierumt, Maius erat ſceſus quod imperabas,quam quod deprehenderas. Si quid exegeris maius viribus meis, dicam. Ignoſce, non poſſum. Ignoſcit filio pater,nauigationem recuſanti, ſi non ferat mare: ignoſcit non ſequenti caſtra, ſi non poteſt, quamuis ipſe pater militaris ſit. Ipſam lege recita; *Liceat & marito, liceat & filio*. Quare tam multos nominat,ſibi quia aliquos putas eſse,qui non poſſint? Exierunt adulteri inter patrem debilem & filium ſtudentem.

DECLAMATIO V.

Raptor duarum.

Lex. Rapta, Raptoris aut mortem, indotatas nuptias optet. Thema. *Vna nocte quidam rapuit duas. Altera mortem optat, altera nuptias.*

(*Ex Controuerſ.* 5. *lib.* 1.)

DECLAMATIO. Stupro accuſator, ſtupro defenditur. Cum altera rapta litigat, alteram aduocat. Vindicate, patres. Fortior publicæ diſciplinæ ſeueritas ſurgat, iam binæ rapiuntur. Coit populus, velut publico metu tertius, vix credens duos fuiſſe raptores. Alteram iniurię rapuit, alteram patrocinio. Perieras iam, raptor, ni bis perire meruiſses. Si te ante rapuiſſet, & nuptias optaſses, deinde hanc vitiaſſe antequam nuberes, negares illum, iubente rapta, deberę mori? Nihil amplius raptori præſtare poteſt, quam ne lege tua pereat.

Con-

Contra alienam legem nullum ius habes. Tu raptori præſtas, vt illum ipſa non occidas. Non potes præſtare, ne quis occidat.

Pars Altera. Inter pares ſententias mitior vincat. Refert Virginiam, dic Lucretiam. Plures tamen Sabinæ ſunt. Contumelioſum mihi erit te dignam videri, in cuius honorem homo occidatur: me dignam non videri, in cuius honorem ſeruetur.

DECLAMATIO VI.

Archipiratæ filia..

Thema. *Captus à piratis ſcripſit patri de redemptione: non redimebatur. Archipiratæ filia eum iurare coegit, vt diceret ſe vxorem, ſi dimiſſus eſſet: iurauit. Relicto patre ſecuta eſt adoleſcentem: Duxit illam. Orba incidit. Pater imperat archipiratæ filiam dimittat, & orbum ducat: nolentem abdicat.*

(*Ex Controuerſ.* 6. *lib.* 1.)

DECLAMATIO. Bonæ ſpei vxor, bonæ ſpei nurus, quæ vel amare poteſt captiuum, vel odiſſe patrem. In carcere, inquit, ac tenebris iacebam. Narra, obſecro, ſoceri beneficia: puella non miſericordia mota eſt, ſed libidine.

Pars Altera. Eo meo loco non deſeruit, in quem, & pater venire timuit. Vidiſſes membra vinculis preſſa, macie retractos introrſus oculos, attritas catenis & inutiles manus; talem quis amare, niſi miſericors, poteſt? In tot Conſulatibus Marius nihil habet clarius quàm ſe auctorem: Pompeius, ſi hæreditariæ extuliſſent imagines, nemo Magnum dixiſſet. Seruium regem

tulit Roma. Quid tibi videntur illi rapti ab aratro, qui paupertate ſua beatam fecere Rempublicam? Non poſſumus vna felices eſſe, quòd ſolemus, vna infelices erimus.

DECLAMATIO VIJ.

A piratis tyrannicida dimiſſus.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. Thema. *Quidam alterum fratrem tyrannum occidit, alterum in adulterio deprehenſum, deprecante patre, interfecit. A piratis captus, ſcripſit patri de redemptione. Pater piratis epiſtolam miſit. Si præcidiſſent ei manus duplam pecuniam ſe daturum. Pirata illum dimiſerunt. Pater in egeſtatem incidit, petit alimenta. Negantem vult in vincula ducere.*

(*Ex controuerſ. 7. lib.* 1.)

DECLAMATIO. *Si præcideritis*. Si iraſcetis, potius ſcribe. *Si occideritis*. Tyrannicida exitum tyranni rogo: non timeo, ne, quas manus piratæ ſoluerunt, iudices alligent. Pro adultero filios rogas. Quærit nunc, quomodo tyranni fiant. *Duplam dabo*. Apparet, pro vnico filio rogat. *Duplam dabo*: alteram pro filio, alteram pro tyrannicida. *Si manus præcideritis*. Hoc nec adultero fecimus, nec tyranno. Etiamnum manus meas petis? Nega tuam eſſe epiſtolam; & habes argumentum, dic: Ego te rogare etiam pro adultero ſoleo. Remiſerunt me Reip. cùm manibus, patri cùm epiſtolis. Hoc noſtro ſeculo ad fabulas deerat, vt narraretur aliquis ſolutus à piratis, alligatus à patre.

Eius

Eius crudelitatis emptor, cuius nec pirata venditor. *Duplam dabo*. Quid neceſſe eſt? potui vilius ſolui. *Vt præcidatis manus*. Obſtupuere prædones, &, Indica, inquiunt, patri, non omnia piratas vendere. Qualem optem patrem, neſcio. Diues debilitat, egens alligat. Neutrum manibus meis expedit. Vbi eſt patrimonium tuum, quos tyrannos inſtruis, quo adulteros facis?

Pars Altera. Suſcepi tria prodigia, inter me & ſe furentia; vnum, qui poſſet patriam opprimere: alium qui fratrem violare: alium, qui patrem. Lex hæc ſcripta eſt pro malis patribus. Nam boni etiam ſine lege aluntur. Sciebam piratas non facturos, niſi pecuniam accepiſſent: & ſi ſperaſſent, vtique præcidiſſent. Non ira illa patris, ſed calliditas fuit. Vnde redimerem, non habebam. Rogare in tam auara ciuitate neminẽ poteram, in qua nec filij quidem patres alunt: vſus conſilio ſum, ſciens piratas non crudeles, ſed auaras: feci vt deſperarent, quod poſses redimi. An prudenter cogitauerim neſcio: interim feliciter cogitaui. Excluſa mens eſt, ex quo vidi vnum in arce filium, alterum in adulterio, tertium in parricidio. Relictus ſolus ex his ſenex.

Extra. Hic color approbandus eſt impetu. Magna enim vi opus eſt, vt aliquis accuſando ſe miſerabilem faciat. *Sparſum* memini hominem inter ſcholaſticos inſanum, inter ſanos ſcholaſticum.

DECLAMATIO VIIJ.

Ter fortis.

Lex. Qui ter fortiter fecerit, militia vacet.

Thema. *Ter pater fortem in acies quarto volentem exire retinet, nolentem abdicat.*

(Ex

(*Ex Controuerſ.* 8. *lib.* 2.)

DECLAMATIO. Quòd patriæ ſupereſt, patri vindico. O me, filio pugnante laſſum. Iam pro te neſcio quid etiam lex timet. Miraris, ſi quòd legi ſatis eſt, patri nimi eſt. Cauſa mihi abdicandi eſt ne ſine filio viuam. Abdicatio mea in poteſtate abdicati eſt. Optimus virtutis finis eſt, antequam deficias, deſinere. Lex quoque ter viro forti non diffidit, aut conſulit.

Pars altera. Certe abdicatis pugnare licet. Pudet me, ter victi militant. Senator poſt ſexageſimum & quintum annum in curiam venire non cogitur, nec vetatur. Quicquid honoris nomine datur, in vtramque partem licet. Alioquin deſinit præmium eſſe, cui neceſſitas iniungitur. Otium imperas animo non otioſo. Tumultus exortus eſt. In me omnium ciuium diriguntur oculi: & adhuc, verum dicendum eſt, nihil mihi patria debet. Nunquam pugnaui, niſi coactus. Adhuc militia mea legis munus eſt. Athenienſes abdicato vicerunt duce. Quantum intereſt! Ille abdicationem virtute deleuit, ego merui.

EX LIBRO SECVNDO.

DECLAMATIO I.

Adoptandus poſt tres abdicatos.

Thema. *Diues tres filios abdicauit; petiit à pauper vnicum in adoptionem. Pauper dare vult: nolentem ira abdicat. Contradicitur.*

(*Ex Controuerſ.* 1. *lib.* 2.)

DECLAMATIO. Nunquam futurum putaui, vt aut pater meus liberos odiſſet,

ſet, aut diues concupiſceret. Diu Dubitauit, ille amicum tentaret, an hic filium. Ita nos pauperes ſumus, qui habemus quod diuitias rogent? Si immerito abdicauit, odi patrem, tot eijcientem innocentes: ſi merito, odi domum tot facientem nocentes. Amo æque paupertatum ac Patrem, vtrique aſſueui. Non tibi per multos fulta liberos domus eſt: quanquam nec ſic quidem debuiſti dare. Tutior aduerſus fortunam eſt, cui aliquid poſt damnum ſupereſt. Abdico, inquit, apparet, vnde venias. Vna inter nos diſputatio eſt; Iſte me dignum putat beato patre ego me meo. Diuitem, inquit, eſſe te volo. O me abdicandum, ſi talem patrem relinquo. Quid me videri velim, neſcio. Innocentem? ſed abdicor: nocentem? ſed adoptor. Non, vt in ceteris abdicationibus, in mea poteſtate eſt nō abdicari. Perditurus ſum patrem, ſi abdicor, perditurus ſum ſi non abdicor. Quid intereſt, vtrum eijciar, an transferat? Et ſi parendum: in omnibus patri, in eo non parendum, quo efficitur, ne pater ſit. Graue eſt, carere vnico: grauius eo, quem alius concupiſcit. Non delectant ignoti ſeruorum domino greges, nec ſonantia laxi ruris ergaſtula; patrem gratis amo. Neceſſe eſt vt timeam infelicem liberis domum. Non poteſt inueniri reconciliationis aptius tempus: diues filios quęrit.

Pars altera. Magnum, & hoc inter cetera paupertatis incommoda eſt, quod abdicationem filius non timet. Senatorium gradum cenſus aſcendit. Cenſus equitem Romanum à plebe fecerint. Senſus in caſtris ordinem promouet. Cenſu iudex in foro legitur. Facilius eſt paupertatem laudare, quam ferre. Si emendati, inquit, fuerint liberi mei, habeo hunc cùm illis: ſi perſeuerauerint, habebo pro illis.

Ex-

Extra. Aridi declamatores fidelius quos propoſuerint colores tuentur; non enim alicuius ſententiæ dulcedo ſubrepit, nullum ſchema ſollicitat. Sic quæ malam faciem habent, ſæpe pudicæ ſunt; non animus illis deeſt, ſed corruptor. *Gallus Vibius* fuit tam magnæ olim eloquentię, quàm poſteà inſaniæ. Cui hoc accidiſſe vni ſcio, vt ad inſaniam non caſu caderet, ſed iudicio perueniret. Nondum inſanos imitatur dum lenocinium ingenij furorem putat; quòd ſimulabat, ad verum redegit. Otho Iunius pater edidit quatuor libros colorum, quos belle Gallio noſter Antiphonis libros vocat; tantum in illis ſomniorum eſt. Syriacus contra Maximum Stertinium, à quo premebatur, cùm comes eius fuiſſet, dixit; Per annos quindecim in officio tuo fui dic quid peccauerim? Sed hæc eſt conſuetudo veſtra iniuriam vocatis finem ſeruitutis.

DECLAMATIO II.

Iusiſurandum mariti & vxoris.

Thema. *Vir & vxor iurauerunt, vt ſi quid alteri accidiſſet, alter moreretur. Vir peregre profectus eſt, miſit nuntium vxori, qui diceret ſe deceſſiſſe. Vxor ſe precipitauit. Recreta, iubetur à patre virum relinquere: non vult t abdicatur C. D.*

(*Ex Controuerſ. 2. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Dij immortales, qua debetis prudentia humanum genus regitis; effeciſtis, vt illud non periculum amantis eſſet, ſed experimentum. Hos diuidere vult ſocer,

quos

INDEX
CONTROVERSIARVM
Quæ penitus interciderunt, & quarum Epitome ſequuntur.

LIB. III.

I: *Luxurioſus à ſodalibus excæcatus.*
II. *Parricida æquis ſententiis abſolutus.*
III. *Abdicandus quis fratrem abdicatum adoptauit.*
IV. *Seruatus à filio.*
V. *Pater raptam continens.*
VI. *Domus cum tyranno incenſa.*
VII. *Venenum datum filio furenti.*
VIII. *Olynthius pater reus concurſus.*
IX. *Crux ſerui venenum ægro domino negantis.*

LIB. IV.

I. *Pater à ſepulchro à luxurioſo raptus.*
II. *Metellus cæcatus.*
III. *Patre exule filia rapta.*
IV. *Armis ſepulchri victor.*
V. *Priuignus medicus.*
VI. *Indiſcreti filius, & priuignus.*
VII. *Tyrannicida, & adulter tyranni.*
VIII. *Patronus operas remiſſas repetens.*

LIB. V.

Præfatione laudatur Caſſius Seuerus.
I. *Laqueus inciſus.*

II. *Ge-*

II. *Gener diuitis inimici.*
III. *Fratres pancratiaſtæ.*
IV. *Damnatus parricidii alligans fratrem.*
V. *Exuſta domus cum arbore.*
VI. *Raptus in veſte muliebri.*
VII. *Trecenti ab Imperatore recepti.*
VIII. *Tyrannus poſt abolitionem candidatus.*

LIB. VI.

Præfatio de Aſinio Pollione, & Aſinio Gallo eius filio, & de Haterio.

I. *Chirographum abdicato.*
II. *Exul pater fundo prohibitus.*
III. *Mater nothi lecta pro parte.*
IV. *Potio ex parte mortifera.*
V. *Iphicrates reus.*
VI. *Adultera venefica.*
VII. *Demens qui filio ceſſit vxorem.*
VIII. *Verſus virginis Veſtalis.*

LIB. VI.

I. *Orba poſt laqueum ſacrilega.*
II. *Phidias ameſſis manibus.*
III. *Infamis in nurum.*
IV. *Homicida ſui.*
V. *Fortis nolens, ad patrem fortem redire.*
VI. *Pater naufragus diuitis ſocer.*

EXCERPTA
E X
CONTROVERSIARVM
LIBRO PRIMO.
DECLAMATIO PRIMA.

Patruus abdicans.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. Thema. *Duo fratres inter ſe diſſidebant: alteri filius erat Patruus in egeſtatem incidit. Patre vetante, adoleſcens illum aluit; ob hoc abdicatus tacuit. Adoptatus à patruo eſt. Patruus accepta hereditate locuples factus eſt. Egere cœpit pater. Vetante patruo aluit illum adoleſcens: Abdicatur. C. D.*

(*Excerpta ex Controuerſ.* 1. *lib.* 1.)

DECLAMATIO. Eo iam perductus erat, vt omnem ſpem vltimorum alimentorum in ea ſola domo ponerent, in qua habebat abdicatum & inimicum. Ipſe, inquit, me ali vetuit. Imitationem alienæ culpæ innocentiam vocas? Omnis inſtabilis, & incerta felicitas eſt. Quis crederet iacentem ſuper crepidinem Marium, aut fuiſse conſu-

ſulem , aut futurum ? Quid non timendum felicibus puras ? Quid deſperandum felicibus ? Ne circa plura inſtabis fortunæ exempla te mittam, vide quis alimenta rogetur, & quis roget . Non ſum hoſpes grauis . Vnum ſenem aduoco(al. *adduco*) Hoc tibi vitio placuit pater. Perierat totus orbis, niſi iram finiret miſericordia . Iactatus inter duos patres, vtriusque filius, ſemper tamen felicioris abdicatus. Illud tamen, pater,deos teſtor,diuitem te relinquo . Circumibo tecum pater aliena limina. Oſtendam omnibus,& me qui alimenta dedi , & te qui negaſti . Abdicari non poſſum ob id quod feci lege cogente . Quid ſi flere me veres ; cum vidi hominem calamitoſum ? Non ſunt affectus noſtri in noſtra poteſtate . Quædam iura non ſcripta , ſed ſcriptis omnibus certiora ſunt .

Pars altera. Creſcere ex mea propoſuit inuidia homo , qui ſe melius iactare poteſt , quam defendere . Iuſtus meus metus ; ne heredem ingratum ſcribam , inimicum relinquam . Etiam ſi tu non odiſti eum , qui fecit mihi iniuriam : ego odi illum , qui fecit tibi . Deſinit eſt filius , qui non tantum à patre abdicatus , ſed ab alio adoptatus eſt . Audite , quàm valde eguerim . Fratrem rogam . Quis es tu , qui de facto patrum feras ſententiam ? Ed te arbitrum odia noſtra non mittimus . Iudices deos habemus.

Extra Alſius Flauus prætextatus apud *Ceſtium* controuerſias declamabat . Semper autem commendabat eloquentiam eius aliqua res extra eloquentiam . In puero eloquentiæ lenocinium erat ingenij ætas .

DECLAMATIO II.

Sacerdos proſtituta.

Lex. Sacerdos caſta è caſtis, pura è puris ſit. Thema. *Quidam virgo à piratis capta venit. Empta à lenone, & proſtituta eſt. Venientes ad ſe exorabat ſtipem. Militem qui ad ſe venerat, cùm exorare non poſſet, colluctantem & vim inferre volentem occidit. Accuſata, abſoluta, & remiſſa ad ſuos eſt. Petiit ſacerdotium. Contradicitur.*

(*Ex Controuerſ. 2. lib. 1.*)

DECLAMATIO. Sacerdos veſtra adhuc in lupanari viueret, niſi hominem occidiſſet. Quo mihi ſacerdotem, cuius precaria caſtitas eſt? Id enim deerat, vt eas templa recipiant, quas aut carcer, aut lupanar eiecit. Indignam te ſacerdotio dicerem, ſi tranſiſſe per lupanar. Fortuna, inquit, pati coegit, & miſereri debent omnes mei. At nos non facimus miſerandas ſacerdotes. Nec eſt apud nos maximus honor vltimorum malorum ſolatium. Ita domi cuſtodita eſt, vt rapi poſſet. Ita curæ fuit ſuis, vt rapta non redimeretur: Ita raptæ pepercere piratæ, vt lenoni venderent: ſic emit leno, vt proſtitueret: ſic venientes deprecata eſt, vt ferro opus eſſet. Mouet me reſpectus omnium virginum, ſi in ciuitate nulla inueniri poterit, nec meretrice caſtior, nec homicida purior. Nulla eſt ſatis pudica, de qua quæritur. Omnes, inquit, exoraui. Si quis dubitat an meretrix eſſet, audiat quàm blanda ſit. Putemus tres ſacerdotium petere: vnam quę capta ſit: alteram quę proſtiterit: tertiam quæ hominem occiderit. Omnibus nego.

Pars altera. Voluerunt dij eſſe miraculo in captiua libertatem, in proſtituta pudicitiam in homicida innocentiam. Narrent ſane omnes tamquam ad proſtitutam veniſſe, dum tamquā à ſacerdote deceſſerint: quàm pudica ſit mile oſtendit: quàm innocens, iudex: quàm felix, reditus. Inter tot pericula dij non ſeruaſſent, niſi ſibi ſeruaturi fuiſſent. Totum populus ad ſeruandam pudicitiam contulit, quidquid ad violandam attulerat. Dicat dijs pudicitiam, quibus debet.

Extra. Longe recedendum eſt ab omni obſcœnitate & verborum & ſenſum. Quædā ſat ius eſt cauſę detrimento tacere, quā verecundię dicere.

DECLAMATIO III.

Inceſta de ſaxo.

Lex. Inceſta de ſaxo deijciatur. Thema. *Inceſti damnata antequam deiiceretur. Veſtam inuocauit: deiecta vixit. Repetitur ad pœnam. Contradicitur.*

(*Ex controuerſ.* 3. *lib.* 1.)

DECLAMATIO. Id enim deerat: vt modeſtior in ſaxo eſſet, quàm in ſacrario fuerat. Dubitari non poteſt, quin vſque deijcienda ſit, donec efficiatur, propter quòd deiecta eſt.

Patrocinium ſuum putat pereundi infelicitatem. Quid tibi importuna mulier imprecer? niſi vt ne bis quidem deiecta pereas. Exponam cùm quo ſtuprum, vel quando commiſerit. Quia probaui iſta, damnaſtis. Non putas legem cauiſſe vt perires, quæ cauit quemadmodum perires? Male de dijs exiſtimas, ſi ſacerdoti ſuæ tam ſero ſuccurrunt. Ita dij maluerunt abſoluere damnatam, quàm ſacerdotem?

cors natura debilitat. In tam inopinati flagitij ſpectaculo, toto corpore ſtupui. Pater, tibi manus defuerunt, mihi omnia, priuſquam in me reuerter, exierumt, Maius erat ſcelus quod imperabas, quam quod deprehenderas. Si quid exegeris maius viribus meis, dicam. Ignoſce, non poſſum. Ignoſcit filio pater, nauigationem recuſanti, ſi non ferat mare: ignoſcit non ſequenti caſtra, ſi non poteſt, quamuis ipſe pater militaris ſit. Ipſam lege recita; *Liceat & marito, liceat & filio*. Quare tam multos nominat, ſibi quia aliquos putas eſse, qui non poſſint? Exierunt adulteri inter patrem debilem & filium ſtudentem.

DECLAMATIO V.

Raptor duarum.

Lex. Rapta, Raptoris aut mortem, indotatas nuptias optet. Thema. *Vna nocte quidam rapuit duas. Altera mortem optat, altera nuptias.*

(*Ex Controuerſ.* 5. *lib.* 1.)

DECLAMATIO. Stupro accuſator, ſtupro defenditur. Cum altera rapta litigat, alteram aduocat. Vindicate, patres. Fortior publicæ diſciplinæ ſeueritas ſurgat, iam binæ rapiuntur. Coit populus, velut publico metu tertius, vix credens duos fuiſſe raptores. Alteram iniurię rapuit, alteram patrocinio. Perieras iam, raptor, ni bis perire meruiſses. Si te ante rapuiſſet, & nuptias optaſses, deinde hanc vitiaſſe antequam nuberes, negares illum, iubente rapta, debere mori? Nihil amplius raptori præſtare poteſt, quam ne lege tua pereat.

Con-

Contra alienam legem nullum ius habes. Tu raptori præſtas, vt illum ipſa non occidas. Non potes præſtare, ne quis occidat.

Pars Altera. Jnter pares ſententias mitior vincat. Refert Virginiam, dic Lucretiam. Plures tamen Sabinæ ſunt. Contumelioſum mihi erit te dignam videri, in cuius honorem homo occidatur: me dignam non videri, in cuius honorem ſeruetur.

DECLAMATIO VJ.

Archipiratæ filia..

Thema. *Captus à piratis ſcripſit patri de redemptione: non redimebatur. Archipiratæ filia eum iurare coegit, vt diceret ſe vxorem, ſi dimiſſus eſſet: iurauit. Relicto patre ſecuta eſt adoleſcentem: Duxit illam. Orba incidit. Pater imperat archipiratæ filiam dimittat, & orbum ducat: nolentem abdicat.*

(*Ex Controuerſ. 6. lib. 1.*)

DECLAMATJO. Bonæ ſpei vxor, bonæ ſpei nurus, quæ vel amare poteſt captiuum, vel odiſſe patrem. Jn carcere, inquit, ac tenebris iacebam. Narra, obſecro, ſoceri beneficia: puella non miſericordia mota eſt, ſed libidine.

Pars Altera. Eo meo loco non deſeruit, in quem, & pater venire timuit. Vidiſſes membra vinculis preſſa, macie retractos introrſus oculos, attritas catenis & inutiles manus: talem quis amare, niſi miſericors, poteſt? Jn tot Conſulatibus Marius nihil habet clarius quàm ſe auctorem: Pompeius, ſi hæreditariæ extuliſſent imagines, nemo Magnum dixiſſet. Seruium regem

tulit

tulit Roma. Quid tibi videntur illi rapti ab aratro, qui paupertate ſua beatam fecere Rempublicam? Non poſſumus vna felices eſſe, quòd tolemus, vna infelices erimus.

DECLAMATIO VIJ.

A piratis tyrannicida dimiſſus.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. Thema. *Quidam alterum fratrem tyrannum occidit, alterum in adulterio deprehenſum, deprecante patre, interfecit. A piratis captus, ſcripſit patri de redemptione. Pater piratis epiſtolam miſit. Si præcidiſſent ei manus duplam pecuniam ſe daturum. Pirata illum dimiſerunt. Pater in egeſtatem incidit, petit alimenta. Negantem vult in vincula ducere.*

(*Ex controuerſ. 7. lib.* 1.)

DECLAMATIO. *Si præcideritis.* Si iraſcetis, potius ſcribe. *Si occideritis.* Tyrannicida exitum tyranni rogo: non timeo, ne, quas manus piratæ ſoluerunt, iudices alligent. Pro adultero filios rogas. Quærit nunc, quomodo tyranni fiant. *Duplam dabo.* Apparet, pro vnico filio rogat. *Duplam dabo*: alteram pro filio, alteram pro tyrannicida. *Si manus præcideritis.* Hoc nec adultero fecimus, nec tyranno. Etiamnum manus meas petis? Nega tuam eſſe epiſtolam; & habes argumentum, dic: Ego te rogare etiam pro adultero ſoleo. Remiſerunt me Reip. cùm manibus, patri cùm epiſtolis. Hoc noſtro ſeculo ad fabulas deerat, vt narraretur aliquis ſolutus à piratis, alligatus à patre.

Eius

Eius crudelitatis emptor, cuius nec pirata venditor. *Duplam dabo*. Quid neceſſe eſt? potui vilius ſolui. *Vt præcidatis manus*. Obſtupuere prædones, &, Indica, inquiunt, patri, non omnia piratas vendere. Qualem optem patrem, neſcio. Diues debilitat, egens alligat. Neutrum manibus meis expedit. Vbi eſt patrimonium tuum, quos tyrannos inſtruis, quo adulteros facis?

Pars Altera. Suſcepi tria prodigia, inter me & ſe furentia; vnum, qui poſſet patriam opprimere: alium qui fratrem violare: alium, qui patrem. Lex hæc ſcripta eſt pro malis patribus. Nam boni etiam ſine lege aluntur. Sciebam piratas non facturos, niſi pecuniam accepiſſent: & ſi ſperaſſent, vtique præcidiſſent. Non ira illa patris, ſed calliditas fuit. Vnde redimerem, non habebam. Rogare in tam auara ciuitate nemiñe poteram, in qua nec filij quidem patres alunt: vſus conſilio ſum, ſciens piratas non crudeles, ſed auaras: feci vt deſperarent, quod poſses redimi. An prudenter cogitauerim neſcio: interim feliciter cogitaui. Excluſa mens eſt, ex quo vidi vnum in arce filium, alterum in adulterio, tertium in parricidio. Relictus ſolus ex his ſenex.

Extra. Hic color approbandus eſt impetu. Magna enim vi opus eſt, vt aliquis accuſando ſe miſerabilem faciat. *Sparſum* memini hominem inter ſcholaſticos inſanum, inter ſanos ſcholaſticum.

DECLAMATIO VIIJ.

Ter fortis.

Lex. Qui ter fortiter fecerit, militia vacet.

Thema. *Ter pater fortem in acies quarto volentem exire retinet, nolentem abdicat.*

(Ex

(*Ex Controuerſ.* 8. *lib.* 2.)

DECLAMATIO. Quòd patriæ ſupereſt, patri vindico. O me, filio pugnante laſſum. Iam pro te neſcio quid etiam lex timet. Miraris, ſi quòd legi ſatis eſt, patri nimi eſt. Cauſa mihi abdicandi eſt ne ſine filio viuam. Abdicatio mea in poteſtate abdicati eſt. Optimus virtutis finis eſt, antequam deficias, deſinere. Lex quoque ter viro forti non diffidit, aut conſulit.

Pars altera. Certe abdicatis pugnare licet. Pudet me, ter victi militant. Senator poſt ſexageſimum & quintum annum in curiam venire non cogitur, nec vetatur. Quicquid honoris nomine datur, in vtramque partem licet. Alioquin deſinit præmium eſſe, cui neceſſitas iniungitur. Otium imperas animo non otioſo. Tumultus exortus eſt. In me omnium ciuium diriguntur oculi: & adhuc, verum dicendum eſt, nihil mihi patria debet. Nunquam pugnaui, niſi coactus. Adhuc militia mea legis munus eſt. Athenienſes abdicato vicerunt duce. Quantum intereſt! Ille abdicationem virtute deleuit, ego merui.

EX LIBRO SECVNDO.

DECLAMATIO I.

Adoptandus poſt tres abdicatos.

Thema. *Diues tres filios abdicauit; petiit à pauper vnicum in adoptionem. Pauper dare vult: nolentem ira abdicat. Contradicitur.*

(*Ex Controuerſ.* 1. *lib.* 2.)

DECLAMATIO. Nunquam futurum putaui, vt aut pater meus liberos odiſſet,

ſet,aut diues concupiſceret. Diu Dubitauit, ille amicum tentaret, an hic filium. Ita nos pauperes ſúmus, qui habemus quod diuitias rogent? Si immerito abdicauit, odi patrem, tot eijcientem innocentes: ſi merito, odi domum tot facientem nocentes. Amo æque paupertatum ac Patrem, vtrique aſſueui. Non tibi per multos fulta liberos domus eſt: quanquam nec ſic quidem debuiſti dare. Tutior aduerſus fortunam eſt, cui aliquid poſt damnum ſupereſt. Abdico, inquit, apparet, vnde venias. Vna inter nos diſputatio eſt; Iſte me dignum putat beato patre ego me meo. Diuitem, inquit, eſſe te volo. O me abdicandum, ſi talem patrem relinquo. Quid me videri velim, neſcio. Innocentem? ſed abdicor: nocentem? ſed adoptor. Non, vt in ceteris abdicationibus, in mea poteſtate eſt nō abdicari. Perditurus ſum patrem, ſi abdicor, perditurus ſum ſi non abdicor. Quid intereſt, vtrum eijciar, an transferat? Et ſi parendum: in omnibus patri, in eo non parendum, quo efficitur, ne pater ſit. Graue eſt, carere vnico: grauius eo, quem alius concupiſcit. Non delectant ignoti ſeruorum domino greges, nec ſonantia laxi ruris ergaſtula; patrem gratis amo. Neceſſe eſt vt timeam infelicem liberis domum. Non poteſt inueniri reconciliationis aptius tempus: diues filios quęrit.

Pars altera. Magnum, & hoc inter cetera paupertatis incommoda eſt, quod abdicationem filius non timet. Senatorium gradum cenſus aſcendit. Cenſus equitem Romanum à plebe fecerint. Senſus in caſtris ordinem promouet. Cenſu iudex in foro legitur. Facilius eſt paupertatem laudare, quam ferre. Si emendati, inquit, fuerint liberi mei, habeo hunc cùm illis: ſi perſeuerauerint, habebo pro illis.

Ex-

Extra. Aridi declamatores fidelius quos propoſuerint colores tuentur; non enim alicuius ſententiæ dulcedo ſubrepit, nullum ſchema ſollicitat. Sic quæ malam faciem, habent, ſæpe pudicæ ſunt; non animus illis deeſt, ſed corruptor. *Gallus Vibius* fuit tam magnæ olim eloquentię, quàm poſteà inſaniæ. Cui hoc accidiſſe vni ſcio, vt ad inſaniam non caſu caderet, ſed iudicio perueniret. Nondum inſanos imitatur dum lenocinium ingenij furorem putat; quòd ſimulabat, ad verum redegit. Otho Iunius pater edidit quatuor libros colorum, quos belle Gallio noſter Antiphonis libros vocat; tantum in illis ſomniorum eſt. Syriacus contra Maximum Stertinium, à quo premebatur, cùm comes eius fuiſſet, dixit; Per annos quindecim in officio tuo fui dic quid peccauerim? Sed hæc eſt conſuetudo veſtra iniuriam vocatis finem ſeruitutis.

DECLAMATIO II.

Iuriſiurandum mariti & vxoris.

Thema. *Vir & vxor iurauerunt, vt ſi quid alteri accidiſſet, alter moreretur. Vir peregre profectus eſt, miſit nuntium vxori, qui diceret ſe deceſſiſſe. Vxor ſe precipitauit. Recreta, iubetur à patre virum relinquere: non vult t abdicatur C. D.*

(*Ex Controuerſ. 2. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Dij immortales, qua debetis prudentia humanum genus regitis; effeciſtis, vt illud non periculum amantis eſſet, ſed experimentum. Hos diuidere vult ſocer,

quos

quos non mors quidem diuidet. Moriar, inquit: habeo & cauſam, & exemplum: Quædam ſed maritoſum rogis ardentibus miſcuerunt: quædam anima redimentur maritorum ſuorum ſalutem, ſolicitudine breui. Inter has puella viua numeratur. Aſſiduæ contentiones erant: Sine te viuere non poſſum: imo ego ſine te: qui certaminum exitum eſſe ſolet: iurauimus. Hic animus ſine dubio iratium fuit, vt viui non diducerentur: cùm illud quoque cauerint, ne morte diuiderentur.

Pars altera. Non poſſum, inquit, relinquere virum. Quid non poteſt, quę mori poteſt; Pæne dum falſæ mortis nuncium miſit, veræ recepit. Potes ſine viro pati: peregrinationem eius tuliſti. Iureiurando iam liberata es caſu proximo.

Extra. Ouidius Naſo apud Arellium Fuſcum magiſtrum ſuum, hanc controuerſiam declamauit. Nam Latronis admirator erat. *Latro* in præfatione quadam dixit. Non vides, vt immota fax torpeſcat, & ignes exagitata reſtituat? Mollit viros otium, ferrum ſitu rubiginem ducit: Naſo dixit.

Vidi ego iactatus mota face creſcere flammas,
Et rurſus nullo concutiente mori.

Hic autem dixit. Quicquid laboris eſt, in hoc eſt, vt vxorem à viro, & virum ab vxore diligi concedas. Neceſſe eſt deinde, vt iurare permittas, ſi amare permiſeris. *Eiuſdem*: Pauca noſti, pater, crimina: & litigauimus aliquando, & cecidimus: & fortaſſe, quòd non putas, peierauimus. Rogatus aliquando ab amicis ſuis, vt tolleret tres verſus: petiuit inuicem, vt tres exciperet in quos nihil illis liceret. Conſcripſerant illi, quos tolli vellent, ſecreto: hic, quos tutos eſſe vellet. In vtriſque codicilijs ijdem verſus erant:

ex

ex quibus primum fuiſſe narrabat *Albinouanus Pedo*, qui inter arbitros fuit:

Semibouenumq; virim, ſemiuirumq; bouem, ſecundum.

Et gelidum Borean, egelidumque Notum.

Ex quo apparet, ſummi ingenij viro non iudicium defuiſſe ad compeſcendum licentiam carminum ſuorum, ſed animum. Aiebat interim, decentiorē eſſe faciē, in qua aliquis næuus eſſet.

DECLAMATIO III.

Raptor patrem non exorans.

Lex. Raptor niſi & ſuum & raptæ patrem intra triceſimum diem exorauerit, pereat. Thema. *Raptor patrem exorauit, ſuum non exorat. Reum facit dementiæ.*

(*Ex controuerſ. 3. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Quid contremiſcis, ſenectus? Quid lingua, trepidas? Quid obtorpuiſtis oculi? Nondum eſt triceſimus dies. Ne triſtiore quidem vultu expugnatam filię pudicitiam tulit. Nimis cito exoratus eſt. Ne omnia vitia eius ab adoleſcētia repetam, virginem rapuit, patrem accuſat. Hoc intra triginta dies. Putas me accuſatori permiſſurum, quod filio negaui? Miraris dubitare patrem; Lex ipſa inter mortem & nuptias dubia eſt. Semper enim ſibi omnia licere credidit: nihil me vnquam rogauit. Ignouit, inquit; ita aliquis ante me rogatus eſt? Demens ſum. Vides; nimirum turpiter viuo. Legem ignoro, dies tuos non numero. Demens, inquis, es. Poteſt aliquis ignoſcere ſic roganti? Deliberabo cùm amicis, deli-

be-

rum, fratre ceſſante. Deficientis ſpiritus in aduentum meum ſuſtinebatur. Intrauit iam cadentes oculos ad nomen meum erexit, fugientemq; animam retinuit. In ſinu meo: & filium & animam depoſuit. Nunciatum eſt mihi, in vltimis eſſe filium: nec hoc à fratre.

Pars altera. Pater iſtius incertus eſt: bene cùm ipſo ageretur, ſi & mater. Incidit in meretricem, inter cætera malam & fecundam. Mulier, neſcio aduerſus patrem iniurioſior ſis, quod abſtuliſti illi heredem, an quod dediſti. Adoptauit eius filium, propter quam eiecerat ſuum.

DECLAMATIO V.

Torta à tyranno pro marito.

Thema. *Torta à tyranno vxor, nunquid de viri tyrannicidio ſciret perſeuerauit negare: poſteà maritus eius tyrannum occidit; intra quinquennium non parientem, ſterilitatis nomine dimiſit. Agit illa ingrati.*

(*Ex Controuerſ. 5. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Eas nuptias tyrannicidium diduxit, quas non diduxit tyrannus. Trahebantur matronæ; rapiebantur virgines: nullæ tunc videbantur feliciores, quam quæ liberos non habebant. Suſpicatus eſt hunc tyrannus de tyrannicidio cogita, ſiue iſti aliquid excidit, ſiue non bene tegit vultus magna conſilia; tamen de vxori garrulitate queri non poteſt, cùm ſciat quemadmodum taceat. Impoſita in eculeum? ſepius ad abſentem virum reſpexit, quàm ad præſentem tyrannum. Explicatur totus aduerſus infelicem fæminam tyrannicæ crudelitatis apparatus, & illa inſtru-

ſtrumenta, virorum quoque animos ipſo viſu frangentia, ad excutiendam muliebris pectoris ſcientiam proponuntur. Verberibus corpus abrumpitur. Neſcio, Reſpublica, an tibi liberos iſta mulier datura ſit: tyrannicidam dedit. Miraris, ſi tranſit quinquennium inter vxorem tortam, & virum occupatum? Sciſſum corpus flagellis, igne aductum, tormentiſque conuulſum? ignoſceris puto miſeri, ſi dixero, Feſſa eſt. Quid tyrannicidio gloriaris? Facilius eſt tyrannum occidere, quam ſuſtinere. Verbera, lamine eculei, quicquid antiqua ſæuitia inuenerat, quicquid adiecerat noua. Quid amplius dicam? & tyrannus torquebat, cum de tyrannicidio quæreret. Num premit cenſum oneroſa ſumptibus, & (vt ſeculi mos eſt) in deterius luxu fluẽte muliebris ambitio certamine mutuo, vſque in publica damna priuaris inſanit? Nunquid gemmas, & ex alieno litore petitos lapillos? Expecta, poteſt parere. Non reſpondet ad certam diem fœcunditas. Sui iuris rerum natura eſt. Vtrum putas mirandum eſſe, tuum tyrannicidium, an huius ſilentium?

Pars altera. Ego torta, ſum merito obijceres, niſi te vindicaſſem: etiam ſi ſciſti de tyrannicidio viri, nec indicaſti, non eſt beneficium, ſcelus non facere. Deinde nec ſciſti: non enim tibi indicaui. Nec tam magnum conſilium, virilibus quoque animis graue, commiſi muliebri garrulitati: quæ id ſolum poteſt tacere quod neſcit. Quo tempore vxor torta eſt, nihil adhuc de tyrannicidio cogitabam: poſteà cogitaui. Et hæc ipſa mihi cogitandi cauſa fuit, vxori vltio. Si, quod audierat, tacuit, non beneficium eſt, ſed fides.

Extra. *L. Vinicius*, quo nemo ciuis Romanus

nus in agendis cauſis præſentius habuit ingenium. Quicquid longa cogitatio illi præſtituta erat, prima intentio animi debet. Ex tempore cauſas agebat ſed non deſiderabat hanc commendationem, vt ex tempore agere videretur. De hoc eleganter dixit diuus Auguſtus. *L. Vinicius ingenium iu numerato habet*.

DECLAMATIO VI.

Pater & filius luxurioſi.

Thema. *Quidam luxuriante filio luxuriari cæpit. Accuſatur à filio dementia.* C.D.

(*Ex controuerſ.6. lib.2.*)

DECLAMATIO. Accuſator meus intra ſe contrarios habet affectus. Cupit reum damnari, crimen abſolui. Sed tu ſenex, inquit, hoc dicis: luxuria tua ſerius cœpit, citius deſinet. Quidam ſummum bonum dixerunt voluptatem. Nihil eſt mihi opus præcipientibus. Habeo exemplum. Oſtendi tibi luxuriam, quàm in te non videbar. Ebrietatem patri obijcis ebrius.

Pars altera. Adoleſcens luxurioſus peccat, ſenex luxurioſus inſanit? Nemo vitia quia odit, imitatur. Quis imperator ob hoc de prælio fugit, vt bene pugnaret exercitus? Non coercet vitia, qui prouocat. Meam luxuriam patri imputabo. Non ſub ſeuera ſui diſciplina, non ſub bene inſtitutæ domus lege, quæ poſſet adoleſcentis formare mores, & à vitijs ætatis abducere. Quodam modo ad luxuriam à patre præmiſſus ſum. Madent cani vnguento, & commeſſator ſenex nulli nimis luxurioſus, ſed parum ſanus videtur.

DECLAMATIO VII.

Peregrinus negotiator.

Thema. *Quidam cùm haberet formoſam vxorem, peregre profectus eſt: in vicinam mulier peregrinus mercator migrauit: ter illam appellauit de ſtupro, adiectis pretiis. Negauit illa. Deceſſit negotiator, teſtamento omnibus bonis eam reliquit heredem; & adiecit elogium*, Quia pudicam comperi. *Adit hereditatem: redit maritus: accuſat adulterii vxorem ex ſuſpicione.*

(*Ex Controuerſ. 7. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Seram querelam detulit? Non accuſo adulteram, niſi diuitem factā. Poſt tantos impudicitiæ quæſtus, ſi tacere poſſum, confitendum habeo, hac me cauſa abfuiſſe. Tempus eſt de vxore marito credi. Ferat matrona oculos iacentes in terram & aduerſus officioſum ſalutatorem inhumana potiùs quàm verecunda ſit longè ante ſuam impudicitiam ore, quàm verbo neget. Nemo fortiter negantem iterum rogabit. Omnium bonorum heres ſola eſto, quia corrumpi non potuiſti, quia tam fideliter pudicitiam cuſtodiſti. Tace pauliſper nomen auctoris. Nunquam non teſtamentum viri creditur? Adeone iam omnis patientia ſeculi noſtri abijt, vt aduerſus quærimoniam viri, alieno teſte defendatur vxor? Muliebrium vitiorum fundamentum auaritia eſt. Quæ poteſt non timere opinionem adulterij, poteſt non timere adulterium. Ex omni rupe conchylium trahitur, quo veſtis cruentetur. Infelices ancillarum greges laborans, vt adultera, tenui veſte perſpicua ſit; eo

nihil

nihil in corpore vxoris ſuæ plus maritus, quam quilibet alienus peregrinuſque agnouerit. Fruſtrà æſtimabo eſſe indicia, ſi tantum qui rogat, comperit pudicam. Omnes te impudicam loquuntur: pudicam tantum vnus, & peregrinus: cui plus laudator quàm accuſato nocet. Vxorem meam nuſquam audiui pudicam niſi in adulteri elogio. Deijce in terram oculos, & aures tuas externorum vocibus claude. Sibi quiſque pro te neget. Pudicam ille dixit, ego impudicam. Puto, plus creditis cui, quàm peregrino: marito quàm adultero. Ipſum elogium corruptoris animo ſcripſit. *Quia pudicam*, inquit, *Comperi*, quòd nulli præter me contigit.

Pars Altera. Formoſa eſt: hoc natura peccauit. Sine viro fuit; hoc maritus peccauit. Appellata eſt, hoc alius peccauit. Negauit: hoc pudicè. Heres relicta eſt: hoc feliciter. Hereditatem adijt: hoc conſulto fecit.

EX LIBRO TERTIO

Seneca Nouato, Senecæ, Mele, Filiis ſalutem.

QVOSDAM diſertiſſimos agnoui viros, non reſpondentes famæ ſuę cùm declamarent, in foro maxima omnium admiratione dicentes, ſimul ad has domeſticas exercitationes ſeceſſerant; deſertos ab ingenio ſuo. Quòd accidere pleriſque æquè mihi mirum, quàm certum eſt. Memini itaque me à *Seuero Caſſi* quærere, quid eſſet, cur in declamationibus illi ſua non reſponderet eloquentia. In nullo enim hoc fiebat notabilius. Oratio eius erat valens cultu, ingentibus plena ſententijs. Nemo mi-

nus paſſus eſt aliquid in actione ſua otioſi eſſe? Nulla pars erat, quæ non ſua virtute ſtaret. Nihil in quo auditor ſine damno aliud ageret. Omnia intenta aliquo petentia. Nemo magis in ſua poteſtate habuit audientium affectus. Verum eſt quòd de illo dicit Gallio noſter: cùm diceret, rerum potiebatur: adeò omnes imperata faciebant. Cùm ille voluerat, iraſcebantur. Nemo non illo dicente timebat, ne deſineret. Non eſt, quòd illum ex his quæ edidit, æſtimetis. Sunt quidem & hæc quibuſdam grata. Verum eloquentia eius longe maior erat quàm lectio. Non hoc ea portione illi accidit qua omnibus ſe, quibus maiori commendationi eſt audiri quàm legi, ſed in illo longe maius diſcrimen eſt. Primum tantundem erat in homine quantum in ingenio: corporis magnitudo conſpicua, ſi ſuauitas valentiſſimæ vocis. Quamuis hæc inter ſe raro coeant, vt eadem vox & dulcis ſit & ſolida. Pronunciatio, quæ hiſtrionem poſſet producere, tamen quæ hiſtrionis poſſet: videri. Nec illo quicquam magis mirareris, quàm quòd grauitas, quæ deerat vitæ, actioni ſupererat: quandiu citra iocos ſe continebat, cenſoria oratio erat. Deinde ipſa quæ dicebat, meliora erant quam quæ ſciebat. Vir enim præſentis animi, & maioris ingenij quàm ſtudij, magis placebat in his, quæ inueniebat: quàm in his quæ attulerat. Iam verò iratus commodius dicebat. Ideò diligentiſſimè canebant homines ne dicentem interpellarent. Vni illi proderat executio: melius ſemper fortuna, quàm cura, de illo merebat. Id nunquam tamen hæc felicitas illi perſuaſit negligentiæ. Vno die priuatas plures agebat, & ita vt alteram ante meridiem ageret, alteram poſt meridiem: publicam verò nunquam

am-

amplius quam vnam vno die. Nec tamen ſcio quem reum illi defendere, niſi ſe, contingerit. Adeo nunquam vllam materiam dicendi, niſi periculis ſuis, habuit. Sine commentario nunquam dixit: nec hoc commentario contentus erat, in quo nudæ res ponuntur. Et maxima parte perſcribebatur actio. Illa quoque quæ falſe dici poterant, annotabantur, ſed cum procedere nollet: niſi inſtructus, libenter ab inſtrumentis recedebat. Ex tempore coactus dicere, infinito ſe antecedebat. Nunquam non vtilius erat illi deprehendi quam præparari: ſed magis illum ſuſpiceres quod diligentiam non relinquebat, cum illi tam bene temeritas cederet. Omnia ergo habebat, quæ illum vt bene declamaret, inſtruerent; phraſim nec vulgarem, nec ſordidam, ſed lectam: genus dicendi non remiſſum, aut languidum, ſed ardens & concitatum: nec lentas, nec vacuas explicationes, ſed plus ſenſus quam verborum habentes: diligentiam, maximum etiam mediocris ingenij ſubſidium. Tamen non tantum infra ſe cum declamaret, ſed etiam infra multos erat. Itaque raro declamabat, & non niſi ab amicis coactus. Sed quærenti mihi, quare in declamationibus impar eſſet ſibi, hoc aiebat: Quod in me miratis, pæne omnibus euenit. Magna quoque ingenia, à quibus multum abeſſe me ſcio, quanto plus quam in vno eminuerunt opere? Vrigilium illa felicitas ingenij in oratione ſoluta reliquit. Ciceronem eloquentia ſua in carminibus deſtituit. Orationes Salluſtij in honorem hiſtoriarum leguntur. Eloquentiſſimi viri Platonis oratio, quæ pro Socrate ſcripta eſt, nec patrono, nec reo digna eſt. Hoc non ingenijs tantum, ſed corporibus vi-

bemus accidere: quorum vires non ad omnia, quæ viribus efficiuntur, aptæ ſunt. Illi nemo luctando par eſt: ille ad tollendam magni ponderis ſarcinam præualet: ille quidquid apprehendit, non remittit, ſed in procliue nitentibus vehiculis, imoraturas manus inijcit. Ad animalia venio: alij ad aprum, alij ad ceruum canes faciunt. E quorum non omnium, quamuis celerimi ſint, idonea curriculis velocitas eſt. Quidam melius equitem patiuntur, quidam iugum. Et vt ad morbum te meum vocem, Pylades in comedia, Batyllus in tragædia, multum à ſe aberant. Numenio cùm velocitas pedum non concedatur tantum, ſed obijciatur, lentiores manus ſunt. Quidam cùm hopolomachis, quam cùm Thracibus, optime pugnant. Et quidam ſic cùm ſcena componi cupiunt, quomodo alteri eſt. In ipſa oratione quamuis vna materia ſit, tamen ille qui optime argumentatus, negligentius narrat. Ille non tam bene implet, quam præparat. Paſſienus noſter cùm cæpit dicere, ſecundum principiumque ſtatim fuga fit, ad epilogum omnes reuertuntur. Media tantum quibus neceſſe eſt, audiunt. Miraris eundem non æque bene declamare, quam cauſas agere, aut eumdem non tam bene ſuaſorias, quam iudiciales controuerſias dicere? Silo Pompeius ſedens & facundus & literatus eſt, & haberetur diſertus, ſi à prælocutione dimitteret: declamat tam male, vt videar belle optaſſe cum dixit: Numquam ſurgas. Magna & varia res eſt eloquentia: nec adhuc vlli ſic indulſit, vt tota contingeret; ſatis felix eſt, qui in aliquam eius partem eſt receptus. Ego tamen & propriam cauſam videor poſſe reddere: aſſueui non auditorem ſpectare, ſed iudicem: aſſueui non mihi reſpon-

reſpondere, ſed aduerſario. Non minus deuito ſuperuacua dicere, quàm contraria. In ſcolaſtica quid non ſuperuacuum eſt, cùm ipſa ſuperuacua ſit? Indicabo tibi affectum meum: cùm in foro dico, aliquid ago: cùm declamo, id quod belliſſime Cenſorinus aiebat de his qui honores in municipijs ambirioſe peterent, videor mihi in ſomnis laborare. Deinde res ipſa diuerſia eſt. Totum aliud eſt pugnare: aliud, ventilare. Hoc ita ſemper arbitratum eſt, ſcholam quaſi ludum eſſe, forum arenam. Et ideò ille in foro primum verba facturus, tiro dictu eſt. Agedum iſtos declamatores produc in ſenatum, in forum: cùm loco mutabuntur, velut adſueta claſſi, & dilectæ vmbræ corpora ſub diu ſtare non poſſunt: non imbram ferre, non ſolem ſciunt: vix ſe inueniunt. Aſſueuerunt enim ſuo arbitrio diſerti eſſe. Non eſt quòd oratorem in hac puerili exercitationes ſpectes. Quid ſi velis gubernationem in piſcina æſtimare? Diligentiſſime tibi me excuſarem, tamquam huic rei non eſſem natus: niſi ſcirem & Pollionem Aſinium, & Meſſala Coruinum, & Paſſienum qui nunc primo loco ſtat, minus benè videri, quàm Ceſtium, aut Latronem. Vtrum ergo putas, hoc dicentium vitium eſſe, an audientium? Non illi peius dicunt, ſed hi corruptius iudicant. Pueri fere, aut iuuenes, ſcholas frequentant. Hi non tantum diſertiſſimis viris, quo paulo ante retulit, ſed etiam Ciceroni Cæſtium ſuum præferrent, niſi lapides timerent. Quo tamen vno modo poſſunt, præferunt. Huius enim declamationes ediſcunt. Illius orationes non legunt, niſi eas quibus Cæſtius reſcripſit. Memini me intrare ſcholas: cùm recitaturus eſſet in Milonem Ceſtius, ex conſuetudine ſua miratus dice-

bat: Si Thrax eſſem, Fuſius eſſem: ſi Pantomimus eſſem, Batyllus eſſem: ſi equus, Meliſſio. Non continuibilem exclamaui: Et ſi cloaca eſſes, magna eſſes. Riſus omnium ingens: ſcholaſtici intueri me, quis eſſem qui tam craſſas ceruices haberem. Cæſtius Ciceroni reſponſurus, mihi quid reſponderet, non inuenit, ſed negauit ſe executurum, niſi exirem de domo. Ego negaui me de balneo publice exiturum, niſi lotus eſſem. Deinde libuit Ciceroni de Cæſtio in foro ſatisfacere: ſubinde nactus eum, in ius ad prætorem voco; & cum quantum volebam iocorum conuiciorumque effudiſſem, poſtulaui, vt prætor nomen eius reciperet lege inſcripti maleficij. Tanta illi perturbatio fuit, vt aduocationem peteret. Deinde ad alterum prætorem eduxi, & ingrati poſtulaui. Iam apud prætorem vrbanum curatorem ei petebam; interuenientibus amicis, qui ad hoc ſpectaculum concurrerent, & rogantibus dixi, moleſtum me amplium non futurum; ſi iuraſſet diſertiorem eſſe Ciceronem, quam ſe: verum nec vt hoc faceret, vel ſerio effici potuit. Hanc, inquit, tibi fabulam retulit, vt ſcire in declamationibus in tantum aliud genus hominum eſſe. Si comparari illis volo, non ingenio mihi maiore opus eſt, ſed ſenſu minore. Itaque vix iam obtineri ſolet, vt declamem: illud obtineri non poteſt, vt velim, alijs inquam familiariſſimis audientibus: & ita faciebat. Eius declamationes inæquales erant: ſed ea quæ eminebant, in quacumque declamatione poſuiſſes, inæqualem eam feciſſent. Compoſitio aſpera, & quæ vitaret compoſitionem ſententię viuę. Iniquum tamen erit ex eis eum æſtimari, quæ ſtatim ſub texam: non enim hæc ille optime dixit, ſed hæc optime teneo.

CON-

CONTROVERSIA I.

Luxurioſus à ſodalibus excæcatus.

Lex. Cæcus de publico mille denarios accipiat. Thema. *Decem adoleſcentes cùm bona ſua comediſſent, ſortiti ſunt, vt cuius nomen exiſſet, excæcaretur, & acciperet mille denarios. Exiit ſors cuiuſdam. Excæcatus eſt, petiit mille denarios. negantur.*

CONTRA EXCÆCATVM. Hi ſunt oculi quos extimuiſtis mariti. O legem, ſi excæcat homines, abrogandam. Nulli dat mille denarios, niſi qui inuitus accepit. Dic nunc, Miſerere. Hoc, cùm excæcareris, non dixiſti, Reſpub. debilitatem conſolatur, non emit. Conſumptis patrimonijs membra conferunt. Vtilius eſt Reipub. vnum cæcum repelli, quam nouem fieri. Non ſolus à vobis petit alimenta ſed primus. Alam eum, qui propter debilitatem alitur: non alam qui propter alimenta debilitatur. Sic fit, vbi homines maiorem partem vitæ in tenebris ita agunt, vt nouiſſime ſolem quaſi ſuperuacuum faſtidiant.

Pars altera. Illis nouem mihi daturus eſt: nulli non fauorabilis erit, ſi eos, á quibus excæcatus eſt, decipit. Crcumuentus adoleſcens ab illi nouem veteranis conſumptoribus: Solus, inquit, nouem conſcientibus reſiſtere non potui. Omnia ex compoſito facta ſunt: vnus mentionem intulit, omnes approbauerunt. Electus eſt, qui ſortiretur. Sors huiuſque exiret prima ſubiecta eſt. Cùm repugnaret, excæcatus eſt. Si circumuentus eſt, inquit, iniuriam perſequatur, de vi agat, talionem petat: videbimus: primum eſt, vt habeat vnde viuat.

CONTROVERSIA II.

Parricida æquis ſententijs abſolutus.

Thema. *Quidam filium accuſauit parricidii. Æquis ſententiis abſolutum abdicat.*

CONTRA FILIVM. Minus eſt iam quòd rogo: non peto, vt me à parricida vindicetis: ſed vt ſeparetis. Parricidam non accuſo, ſed fugio. Quando iſte accuſatore parcet, qui patri non pepercit? igitur nihil medium eſt inter teſtamentum, & culeum? Non eſt abſolutus parricidia, ſed dubius. Vt abſoluaris, multis tibi ſententijs opus eſt: vt damneris, vna. Non abſoluerunt reum, ſed ſæculo pepercerunt. Miraris in hac ciuitate miſericordiam, in qua lex abſolutionem dat paribus tabulis. Quæris quàm multis non placeas: ſi vnum adiecero, parricida es. Abſolutionem legi non innocentiæ debes. Abſolutus, inquit, ſum. Non abdico te propter parricidium, ſed propter alia vitia, quæ te fecerunt tam credibilem parricidam.

Pars altera. Manifeſtus eſt adoleſcentis color, vt dicat ſe auctoritate patris oppreſſum.

CONTROVERSIA III.

Abdicandus quia fratrem abdicatum adoptauit

Lex. Cùm filio tricenario pater patrimonium diuidat. Thema. *Quidam habuit filium frugi, & luxurioſum. Abdicat luxurioſum. Frugi peregre profectus eſt. Captus eſt à piratis: ſcripſit de redemptione patri. Patre ceſſante luxurioſus præuenit, & redemit: rediit frugi. Adoptauit fratrem ſuum. Abdicatur.*

PRO FRATREM ADOPTANTE. Non eſt quòd quiſquam me laudet: prior frater

fecit

fecit inter nos pietatis exemplum: vna nauigauit, vna periclitatus eſt, vna omnes emenſus eſt terras, tantum reliquit me ad paternam domum. Non eſt quod excuſatione ætatis vtaris: potes nauigare. Vtrique gratis agere deberet, Frater me iſti reduxit: ego iſti fratrem. Si tamquam inertem abdicaſti, nauigauit: ſi tamquam impium, ſuos redemit. Non poteſt eripi filio, quod à lege accepit. Quomodo enim pater eriperet, quod non poteſt non dare?

Pars altera. Per alterum mihi neceſſe eſt abdicare quem nolo. Hoc vno alter alteri placet, quod vterque patri diſplicet. Vtamur medicina, qua cogimur, quod in vulneribus periculoſis fieri ſolet, vt malum cum ipſo corpore exſecetur. Adoptare adoleſcentis permittis, quem lex in diuidendo patrimonio experitur? Lex te ad miniſterium patrimonij admittit, non in dominium. Eſt aliqua ætas: à qua aliquis filius eſſe deſinat? Nec tricenario quidem filio adoptare licet. Neque enim quiſquam poteſt alium in manum ſuam recipere, qui ipſe in aliena manu eſt. Quomodo fieri poteſt, vt tibi poteſtas vitæ necisque, aut in fratrem ſit, aut in filium non ſit? Si bene de te meruerat, patrem pro filio rogaſſes. Nam quod ego non redemit, paupertatis fuit. Nihil in medio comparebat. Quicquid tricenarius reliquerat, abdicatus abſtulerat. Quid facerem, ſolus, ſenex, inops cuius patrimonium alter diuiſerat, alter abſumpſerat?

CONTROVERSIA IV.

Seruatus à filio.

Lex. Seruatus contra ſeruatorem nequam habeat actionem. Thema. *Seruatus in filio eum abdicat. Ille præſcribis;*

CONTRA FILIVM. Licuiſſet perire,ſi nõ licet loqui. Seruatum me putatis? Captus ſum. Redde me hoſti. Captiuis loqui licet. Quo tantoperè beneficia vitę iactat? Audite quis prior dederit. Si quis me hoſti reddiderit, ſeruatorem vocabo. An vos abdicationem putatis actionem? etiam ſi actio eſt, lex quæ de ſeruato loquitur, ad perſonas tantum extraneas pertinet: ad filium, & ad patrem non magis, quàm ad ſeruum & dominum, libertum & patronum. Vt à patria poteſtate diſcedas, & ad æſtimationem beneficij venias; qui dat vitam, ſi prior accepit, non obligat, ſed reddit. Proceſſi in aciem, exemplum filio meo: vicit me non hoſtis, ſed ætas: ſeruauit, quem ſæpè ſeruaueram. Rediuiuum me ſenem meretrix vocat: paraſitorum iocantium materia ſum: omnibus iſtis tamquam ſeruatoribus tacere iubeor. Fili, ſi viuere mihi non licet, cur perire non licuit? Ego, inquit, te protexi. Ita tu adoleſcens in acie non ante patrem ſtetiſti? Audite filij mei gloriam: parricidium non fecit: cùm poſſet ſeruare ſeruauit.

Pars altera. Hic me genuit. Hic mihi ſpiritũ, hic mihi has manus, quibus ſeruaretur, dedit.

CONTROVERSIA V.

Pater raptam continens.

Lex. Rapta raptoris, aut mortem, aut indotatas nuptias optet. Thema. *Raptor poſtulat, vt rapta educatur: pater non vult.*

CONTRA RAPTOREM. Ille raptor eſt, ego in ius abducor. Non eſt enim tam facile homini probo occidere, quàm perdito mori. Communis, inquit, lex eſt: dij faciam, ne

cogas

cogas me experiri, an tota mea iſta ſit. Quando ergo, inquit, optabis? Hoc tempore non poſſum. Curo vulnera: familiam reficio: expugnatam domum lugeo: ereptam virginitatem conſolor. Minantem ſibi ipſi cuſtodio. Quando optabis? cùm rapta voluerit, non cùm raptor? Quando optabis? cùm tu noles. Quando, inquit, optabis? paro me optioni: confirmo animum. Non eſt facilè hominem occidere: premo interim gemitus meos, & introrſus erumpentes lacrymas ago. Scio quid futurum ſit: vultus te meus decipit. Stultè, quenquam morari putas nuptias filiæ ſuę? in ſecurim incurris, & carnificem vltro vocas. Cùm rogare debeas, conuitium facis. Nemo vindicare ſe cogitur.

Pars altera. Nihil eſt miſerius, quàm incertum inter vitam mortemque deſtitui. Iam beneficium erit, etiam ſi mortem optauerit. In amorem filiæ iſtius incidi. Appellare de nuptijs debui patrem: feci. Sed videtis, quàm etiam in lege lentus ſit. Raptor vitam alieni arbitrij habet, libertatem ſui. Lex communis eſt. Habet hic raptor quòd timeat. Habet & quòd ſperare poſſit. In lege, inquit, non eſt ſcriptum quando: immo ſtatim. Quotiens enim tempus non adijcitur, præſens intelligitur. Tam longum tibi ius in caput eius non permittitur. Crudelius eſt quàm mori, ſemper timere mortem.

CONTROVERSIA VI.

Domus cùm tyranno incenſa.

Lex. Damni illati ſit actio. Thema. *Quidam tyrannum ex arce fugientem cùm perſequeretur, in priuatam domum compulit. Incendit domum tyrannus cùm domo conflagrauit. Præmio accepto, agit cùm illo dominus damni.*

PARS

PARS PRIMA. *Pro tyrannicidas.* Cur non excluſiſti? Quare recepiſti? quare nullam aliam domum tyrannus petijt? Nemo non venienti domum clauſit. Aditum in domum non habui, qui in arcem habui. Non gaudes te aliquid impendiſſe publicæ libertati? Hic eſt in cuius domo tyrannus occiſus. Tamquam tyrannicida, monſtratis. Redde, inquit, domum. Jta viuo tyranno non perdideras, Tyranni amicus, tyranni ſatelles: certè, quòd negare non potes, hoſpes. Diu exſpectaui, an eijceretur tyrannus. Facilius potes accuſare aut te, qui tam familiaris tyranno fuiſtî, vt illi maxima tua placeret domus, qua illum recepiſti: aut tyrannum, qui tibi damnum dedit, quòd in tuam domum confugit: aut, vt culpa te liberem, facilius potes accuſare fortunã, quę tyrannum potiſſimum ad te detulit.

Pars altera. Eius debet eſſe damnum, cuius eſt præmium. Non eſt iniquum, eius rei tibi iniuriam imputari, cuius fructum percepiſti. Non elegit domum tyrannus: nec enim hoc illi vacabat: ſed in eam quàm potuit, irrupit. Cùm ego in ea non eſſem, nactus hic occaſionem nocendi, intrare noluit: & tyrannicidum elegit, dubium, lentum, periculoſum vrbi: accepit præmium, maius ſine dubio, quaſi damnum ſarcire deberet.

CONTROVERSIA VII.

Venenum datum filio furenti.

Thema. *Filio furenti & ſua membra lanienti pater venenum dedit. Accuſatur ab uxore malæ tractationis.*

CONTRA MARITVM. Non mirum eſt quare viuat, quæ filium perdidit. Viuit, qui occidit.

Pro

Pro altera. Quem quotidie perdebam, aliquando extuli. Falleris miſera mulier, in orbitatis tuæ tempore, non perdidiſti tunc filium, ſed tunc extuliſti.

Color. Alſius Flauus hanc ſententiam dixit: Ipſe ſui & alimentum erat, & damnum. Hunc *Ceſtius* quaſi corrupte dixiſſet, obiurgans: Apparet, inquit, te poetas ſtudioſè legere. Iſte ſenſus eſt eius qui hoc ſæculum amatorijs non artibus tantum, ſed ſententijs impleuit. Ouidius enim in libris Metamorphoſeon dixit:

Ipſe ſuos artus lacero diuellere morſu
Cæpit, & infelix minuendo corpus alebat.

CONTROVERSIA VIII.

Olynthius pater reus concurſus.

Lex. Qui cętum & concurſum fecerit, capitale ſit. Thema. *Victa Olyntho, cùm filio adoleſcente Olynthius ſenex Athenas venit. Athenienſes omnibus ciuitatem Olynthiis decreuerunt. Inuitatus ad cęnam ab adoleſcente luxurioſo, cùm filio venit. Ibi cùm de ſtupro filii mentio eſſet pater profugit, adoleſcens retentus eſt. Pater flere ante domum cæpit: incenſæ eſt domus. Decem adoleſcentes perierunt, & filius Olynthii: Accuſatur pater, quod cætum concurſumque fecerit.*

PRO REO CONCVRSVS. Miſero ſi flere non licet, magis flendum eſt: Imperari dolori ſilentium non poteſt. Fuerunt ex populo qui dicerent. Hic meum filium, hic meam corrupit vxorem: ſuum quiſque illo & ignem attulit, & dolorem. Timeo, fili, ne dum te quæro in oſſa alicuius raptoris incidam. Vbi Athena-

rum

rum fides? Vbi hoſpitales inuicem dextræ? Capti, inquam, fili, ſumus. Dum licet, fugiamus: ſed tamquam à Philippo. Pariter apud Philippum certe viri fuimus. Lacrymæ meæ vocantur in crimen, quaſi ex quo Olynthus capta eſt, flere deſierim. Tantus ſcilicet ſum, vt in ea ciuitate populum concitare potuerim, in qua filium ſeruare non potui. Non quotiens conuenerunt in aliquem locum plures, cœtus & concurſus eſt: ſed quotiens conuocati, quotiens parati, quaſi ad ducem ſuum concurrerunt. Non ſi vna vicinia coit, aut ſi tranſeuntium paucorum numerus affluxit: ſed vbi totus, aut ex parte magna populus, vbi diuiſa eſt in partes ciuitas. Cętus, multitudinis magnæ nomen eſt, coeuntis ex conſenſu quodam. At illic initio pauci fuerunt. Deinde reliqui non ad me conuenerunt, ſed ad incendium: quòd tamen populus maluit ſpectare, quàm extinguere. Lex non meum punit, propter quem cœtus factus eſt, ſed eum à quo cœtus factus eſt. Non mihi tanto vitio fuit vt amitteret filium: & tentaui populum rogare, nec potui.

Pars altera. Quid cœtu opus eſt? Sunt ſcriptæ ad vindictam iniuriarum omnium leges. Mota ſemel multitudo modum non ſeruat. Ardere illo incendio ciuitas potuit.

CONTROVERSIA IX.

Crux ſerui venenum ægro domino negantis.

Thema. *Æger dominus petiit à ſeruo vt ſibi venenum daret. Non dedit. Cauit teſtamento vt ab hæredibus crucifigeretur. Appellat ſeruus tribunos.*

PRO

PRO SERVO. Lex Cornelia te appello. Ecce heres iubet, quòd tu vetas. Ne quis illum domino diſplicuiſſe putet: tunc huic parari crucem iuſſit, cùm ſibi venenum. Plura ſerui crimina confitemur; intempeſtiuas potiones, inutiles cibos, deſideranti negauit. Quid enim ille non voluit, qui venenum petijt? Maluit crucem pati, quàm mereri. Si vincitur, periturus eſt: ſi non vincitur, ſeruiturus eſt ei à quo in crucem petitur. Ex altera parte lex eſt, ex altera teſtamentum: crux vtrimque. Furioſus ſeruum ſine cauſa occidere voluit. Quæritis inſaniæ argumentum? & ſe ipſe voluit occidere. Seruo, inquit, tribuni non poſſunt ſuccurrere? Seruo natum regem habuimus. Seruo indice, patefacta eſt Bruti liberorum cùm Tarquinijs coniuratio. Ergo nihil intereſt, venenum domino aliquis dederit, an negauerit? Etiam vbi remedium eſt mori, ſcelus eſt occidere. Tam citò vos de vita domini ſeruum deſperare vultis, quàm heredem? Mortem ſi ſupplicium putas, quid rogas? ſi beneficium, quid minaris? Venenum quiſquam obiecit, niſi datum? Vllum tu finem facies tribuniciæ poteſtati, quàm P.R. vt ipſe plurimum poſſet valere, plus quàm ſe voluit? Venenum habere ſcelus eſt tam magnum, quàm dominum occidere.

Pars altera. Mori volens elegit hunc miniſterio nequiſſimum ſeruum, audacem, infeſtum ſibi. Ille non ſaluti conſuluit domini, quem videbat inſanabili morbo tabeſcere, ſed tormenta extendit. Seruus herilis imperij non cenſor eſt, ſed miniſter. Agitur de iure teſtamentorum, quorum interijt omnis poteſtas, ſi neglexerint imperia mortuorum, Tribuni. Itane, furcifer, tu non morieris domini arbitrio, morietur dominus tuo?

EX LIBRO QVARTO.

Seneca Nouato, Senecæ, Malæ, Filiis ſalutem.

QVOD munerarij ſolent facere, qui ad expectationem populi detinendam, noua patria per omnes dies diſpenſant, vt ſit quod populum & delectet & reuocet: huc ego facio: non ſemel omnes produco, aliquid noui ſemper habeat libellus: vt non tantum ſententiarum vos, ſed etiam auctorem nouitate ſolicitet. Acrior eſt cupiditas ignota cognoſcendi quam nota repetendi. Hoc in hiſtrionibus, in gladitoribus, in oratoribus, in quibus modo aliquid fama promiſit, in omnibus denique rebus videmus accidere. Ad noua omnes concurrunt, ad noua conueniunt. Non tamen expectationem veſtram macerabo, ſingulos producendo: liberaliter hodie & plena manu faciam. Pollio Aſinus nunquam admiſſa multitudine declamauit: nec illi ambitio in ſtudio defuit. Primus enim omnium Romanorum aduocatis hominibus ſcripta ſua recitauit. Et inde eſt quo Labienus homo mentis, quam linguę amarioris dicit: Ille triumphalis ſenex ἀκροάσεις ſuas nunquam populo commiſſit. Siue quia parum in illis habuerit fiduciæ, ſiue (quod magis crediderim) tantus orator infrius id opus ingenio ſuo duxerit: exerceri quidem illo volebat gloriari faſtidiebat. Audiui autem illum & viridem, & poſtea iam ſeuem, cum Marcello Eſeruino nepote ſuo quaſi præciperet. Audiebat illum dicentem: & primum quidem diſputabat de illa parte, quam Marcellus dixerat: prætermiſſa oſtendebat, tacita leuiter implebat, vitioſa coarguebat. Deinde dicebat partem contrariam. Floridior erat aliquanto in declamando, quam

in

in agendo. Illud ſtrictum eius & aſperum, & nimis rarum in dicendo iudicium, adeo ceſſabat, vt in multis illi venia opus eſſet, quæ ab ipſo vix impetrabatur. Marcellus, quamuis puer, iam tantæ indolis erat, vt Pollio ad illum pertinere ſucceſſionem eloquentiæ ſuæ crederet, cum filium Aſinium Gallum relinqueret, magnum oratorem: niſi illum (quòd ſemper euenit) magnitudo patris non produceret, ſed obrueret. Memini intra quartum diem, quam Herium filium amiſerat, declamare eum nobis: ſed tanto vehementius, quam vnquam; vt appareret, hominis naturam contumacem cùm fortuna ſua rixari: Nec quidquam ex ordine vitæ ſolito remiſit. Itaque cùm mortuo in Syria Caio Cęſare per codicillos queſtus eſſet diuus Auguſtus, vt erat mos illi clementiſſimo viro, non ciuiliter tantum, ſed etiam familiariter, quod in tam magno & recenti luctu ſuo homo cariſſimus ſibi, pleno conuiuio cœnaſſet, reſcripſit Pollio: Eo die cænaui, quo Herium filium amiſi. Quis exigeret maiorem ab amico dolorem, quã à patre? O magnus viros, qui fortunæ ſuccumbere neſciunt, & aduerſas res ſuæ virtutis experimenta faciunt. Declamauit Pollio Aſinus inter quartum diem quam filium amiſerat. Præconium illud ingentis animi fuit, malis ſuis inſulantis. At contra, Haterium ſcio tam imbecillo animo mortes filiorum tuliſſe, vt non tantum recenti dolori cederet, ſed veteris quoque & obliterati memoriam ſuſtinere non poſſet. Memini cùm diceret controuerſiam de illo, qui à ſepulchris trium filiorum abſtractus iniuriarum agit, mediam dictionem fletu eius interrumpi: deinde tanto maiore impetu dixit, tanto miſerabilius, vt appareret, quàm magna interim pars eſſet

in

ingenij, dolor. Declamabat Haterius admiſſo populo ex tempore: ſolus omnium Romanorum, quos meo tempore cognoui, in latinam linguam tranſtulit Grçcam facilitatem. Tanta illi erat velocitas orationis, vt vitium fieret. Itaque diuus Auguſtus optime dixit: Haterius noſter ſufflaminandus eſt. Adeò non currere, ſed decurrere videbatur: nec verborum tantum illi copia, ſed etiam rerum erat: quotiens velles eandem rem, & quamdiu velles, diceret. Alijs totiens figuris, alijs tractationibus. Ita vt nec regi poſſet, nec conſumi. Regi autem ab ipſo non poterat; alioquin libertum habebat, cui pareret, & ſic ibat, quomodo ille aut concitauerat eum, aut refrænauerat. Iubebat eum tranſire, cùm aliquandiu locum dixerat: tranſibat, inſiſtere iubebat: eodem loco permanebat: iubebat epilogum dicere: dicebat. Habebat in ſua poteſtate ingenium, in aliena modum: Diuidere controuerſiam, putabat ad rem pertinere, ſi illum interrogares: non putabat, ſi audires. Is illi erat ordo, quem impetus dederat. Ac non dirigebat ſe ad declamatoriam legem, nec verba cuſtodiebat. Quædam enim ſcholæ iam quaſi obſoleta refugiunt: nec ſi qua ſordidiora ſunt, aut ex quotidiano vſu repetita, poſſunt pati. Ille in hoc ſcholaſticis morem gerebat, ne verbis calcatis, & obſoletis vteretur. Sed quædam antiqua, & à Cicerone dicta, à ceteris deinde deſerta dicebat, quæ nec ille quidem orationis citatiſſimæ curſus poterat abſcondere. Adeò quidquid inſolutum eſt, etiam in turba notabile eſt. Hoc exempto, nemo erat ſcholaſticis nec aptior, nec ſublimior: ſed dum nihil vult, niſi culte, niſi ſplendide dicere, ſæpe incidebat in ea, quæ deriſum effugere non poſſent. Memini illum (cùm libertinum reum defenderet, cui obijcie-

ijciebatur, quòd patroni concubinus fuiſſet) dixiſſe. Impudicitia in ingenuo crimen eſt, in ſeruo neceſſitas, in liberto officium. Res in iocos abijt: non facit mihi officium, & multum ille & hic in officijs verſatur; ex eo impudici & obſcęni aliquandiu officioſi vocati ſunt. Memini & illam contradictionem ſic ab illo poſitam, magnam materiam Pollionis Aſinij, & tunc Caſſij Seueri iocis præbuiſſe. At, inquit, inter pueriles condiſcipulorum ſinus laſciua manu obſcęna luſiſti: & pleraque huius generis illi obijciebantur. Multa erant quæ reprehenderes, multa quæ ſuſpiceres, cùm torrentis modo magnus quidem, ſed turbidus flueret. Redimebat tamen vitia virtutibus: & plus habebat quòd laudares, quàm quòd ignoſceres: ſicuti in ea, in qua fleuit declamationes.

CONTROVERSIA I.

Pater à ſepulcro à luxurioſo raptus.

Thema. *Quidam amiſſis tribus liberis cùm aſſideret ſepulcro, à luxurioſo adoleſcente in vicinos hortos deductus eſt, & detonſus. Coactus conuiuio intereſſe, mutata veſte, dimiſſus iniuriarum agit.*

PRO PATRE. Nunquam lacrymę opprimuntur imperio, ſed etiam irritantur. Nulla flendi maior eſt cauſa, quàm flere non poſſe. Rapuit me qualem in conuiuio puderet venire, dimiſit qualem ad ſepulcrum redire puderet. Credo mirari aliquem, quòd in forum, amiſſis modo liberis, veniam. At ego iam in conuiuio fui. Quouſq; inquit, flebis? Eſt quædam in ipſis malis miſerorum voluptas, & omnis aduerſa fortuna habet in querelis leuamẽtũ. Ibi me flere prohibes, vbi cru-

deliter ipſe non fleres. Cum miſerrimum ſit flere, quam infelix ſum, cui ne hoc quidem licet! Vidi ebriorum ſitim, & vomentium famem, quis eſt iſte, qui ſupra flentem patrem cenſuram lugendi poſtulat? Proiectus in omnia gulæ libidiniſque flagitia, omnibus notandus cenſoribus, ſæculo præcepta componit. Scit quantum ſuper amiſſos tres liberos patri flendum ſit, quem, ſi viuere pater: fleret. Senex, orbus, inflexit, hoc tantum inter miſerias ſolatium capio quod miſerior eſſe non poſſum. Cineres meorum in ſepulchro video. Magnum ſolatium eſt, ſæpius appellare liberorum non reſponſura vocabula. Hic mihi viuendum eſt; ne cui de nuptijs, ne cui de liberis cogitanti ditum omen occurram; cogit flere, qui non ſinit. In illo conuiuio morari, etiam felicis patris eſſet iniuria.

Pars altera. Quæſtus fui pridem de inhumanitate eorum, qui illum propinquitate contingerent. Nemo amicus, nemo, inquam, propinquus eſt? Sed melius, vt video, illius rabiem nouerant. Feſto die ſodales, amicique mecum: quorum vnus. Quid hunc miſerum ſic perire patimur? Nemo ſibi ipſi finem flendi fecit. Pudet illos deſinere cogi volunt. Conſolarer te diutius niſi iam & accuſare poſſes.

CONTROVERSIA II.

Metellus cæcatus.

Lex. Sacerdos integer ſit. Thema. *Metellus pontifex cùm arderet Veſtæ templum, dum Palladium rapit, oculos perdidit. Sacerdotium illi negatur.*

PRO METELLO. Veſta mater, fortaſſe nullum ſacerdotem haberes, niſi Metellum ha-

habuiſſes. Sacrorum cauſam ago, non Metelli. Plus eorum intereſt, ne Metellum ſacerdotem: quàm Metelli, ne ſacerdotium perdat. Non erat tantus Metellus, cùm illi ſacerdotium dedimus. Ciuitas ſollicita pendebat. Duo periclitabantur, quibus nihil populus habebat pretioſius, ſacra & metellus. O faciendũ ſacerdotem, niſi eſſet. Lex integrum ad animum refert, non ad corpus. Lex æſtimari hoc voluit tunc cum quis peteret, non cum haberet ſacerdotium. Habes Veſta, duplex pontificis tui meritum: ſeruauit ſacra, nec vidit.

Extra controuerſiam. POLLIO. Ante hoc ſi cæcus factus eſſet, non abſtuliſſet. Si poſteà cæcus factus eſt, vidit.

Pars altera. Sacerdos non integri corporis, quaſi mali ominis reſcitanda eſt. Hoc etiam in victimis notatur, quanto magis in ſacerdotibus? Poſt ſacerdotium magis obſeruanda eſt debilitas. Non enim ſine ira deorum debilitatur ſacerdos. Apparet non eſſe propitios deos ſacerdoti, quem ne ſeruati quidem ſeruant.

Color, Hunc colore *Gallio* non probabat; ſummo cùm honore Metelli aſſerens, contra Metellum agendum ita, vt rogetur cùm iudicibus officio pontificum & ipſe conſulere.

CONTROVERSIA III.

Patre exule filia rapta.

Lex. Imprudentis cædis damnatus, quinquennio exulet. *Altera*. Rapta raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet. Thema. *Cùm quinam haberet filiam & filium imprudentis cædis damnatus, in exilium abiit. Filia eius rapta eſt. Raptor ad patrem puellæ ſe contulit. Imperauit ab illo, vt iuberet filiam*

nuptias optare, & epiſtolam daret ad filium. Fratre auctore, mortem optauit puella. Pater rediit: abdicat filium.

CONTRA FILIVM. Quomodo me excuſabo Reip. cui duos abſtuli? Neutrum mea culpa. In altero me fortuna decepit, in altero filius. Filia etiam fratri paruit: filius nec patri. Per humanos, inquit, errores. Agnoui preces mea. Potes, inquit, omnibus oſtendere, quam non poſſis hominem occidere. Scio me ciuem debere Reipublicæ: hoc intererit tamen quod imprudentes occidimus: prudentes ſeruauimus. Aliquem in exilio infra fortunam meam vidi.

Pars Altera. Irrupit contumelioſe, tanquam in exulis domum. Peruenit ad patrem, non pepercit eius pudori. At ego querebar, quod abſenti fecit iniuriam. Non poſſum ob hoc abdicari, quod lege factum eſt. Non potuiſti pater de iniuria iudicare, quam non noueras. Multa nobis extorquentur, quæ nolumus ſcribere: & tu in ea fortuna eras, in qua poſſes iniuriam accipere: & ille is erat, qui etiam in patria poſſet iniuriam facere. Quia ſciebat malam cauſam ſuam, egit apud illum, qui eam non nouerat. Rediit ſuperbus, iubebat, & nos optare nuptias cogebat. Vicebatur ſic & illic coegiſſe. Aliquid tamen epiſtolis conſecutus eſt. Nemo vmquam tardius periit. Collegit ingentem numerum perditorum, expugnauit domum: vexauit puellam. Hoc tibi raptor non narrauerat.

Color Latro aiebat, ſemper inuiſum eſſe qui reum alium pro ſe ſubijceret. Non oportere hoc deriuari factum in ſororis voluntatem. Qui defendit, inquit, crimen, auditur tanquam reus: qui transfert, tanquam accuſator. Malo autem

tem loco eſt,qui habet rei fortunam, accuſatoris inuidia. *Aſinius Pollio* dicebat, colorem in narratione oſtendendum, in argumenti exſequendum. Non prudenter eos facere,qui in narratione omnia inſtrumenta coloris conſumerent. Nam & plus eos ponere, quàm narratio deſideraſſe, & minus quàm probatio.

CONTROVERSIA IV.

Armis ſepulcri victor.

Lex. Sepulcri violati ſit actio. Thema. *Bellum cùm eſſet in quadã ciuitate, vir fortis in acie amiſſis armis, de ſepulcro viri fortis arma ſuſtulit. Fortiter pugnauit, & repoſuit. Præmio accepto accuſatur ſepulcri violati. C. D.*

PRO VIRO FORTI. Arma vix contigeràm, ſecuta ſunt. Hæc ſi ſumo, arma ſunt: ſi relinquo, ſpolia. Vidiſſes vere violari ſepulcrum ſi illo veniſſet hoſtis. Vterque quod alteri deerat, commodauimus. Ille viro arma, ego armis virum. Reſp. multum conſecuta eſt: vir fortis nihil perdit. Neceſſitas eſt, quæ nauigia iactu exonerat: neceſſitas eſt, quæ ruinis incendia opprimit; neceſſitas eſt ex temporis. Quicquam non fit legitime pro legibus? Melius cum ipſo ſepulcro actum eſt, in notiora ſunt arma iterum victricia. Pro Republica plerumque templa nudantur, & in vſum ſtipendij dona conflamus.

Pars altera. Reum habemus in prælio inertem, in fuga audacem, turpem non minus patrocinio, quam crimine. Arma ſua perdidit. Hoc excuſare non poterat, niſi rapuiſſet aliena. Rapuit alienas. Hoc excuſare non poterat, niſi & ſua perdidiſſet. Arma victricia, arma con-

ſecrata dijs Manibus, arma quæ te quoque fecerunt virum fortem. Repoſui, inquit, arma. Gloriatur, quod non & illa perdiderit. Non teneor lege, quia repoſui. Tam teneris hercle, quam qui vulnerauit aliquem, licet vulnus ſanauerit: quam qui ſurripiat aliquid, licet deprehenſus reddiderit. Non eſt hoc illi crimen propter virtutem donandum: iam gratiam virtuti retulimus, premiũ conſecuta eſt. Æquos nos eſſe conuenit: vnum virum fortẽ honorauimus, alterum vindicemus.

CONTROVERSIA V.

Priuignus medicus.

Thema. *Abdicauit quidam filium. Abdicatus medicinæ ſtuduit. Cùm pater ægrotaret, & medici negarent poſſe ſanari. Reductus eſt patri. Ægrotare nouerca cœpit. Deſperauerunt medici. Rogat pater filium, vt curet Nouercam. Nolentem abdicat.*

PRO FILIO MEDICO. Quo pacto iſtud euenit, vt abdicatione mea pater ægrotaret, reditu nouerca? Pietati ceſſere morbi. Medicinam relinquo: multum laboris, multum vigiliarum: adijce huc, quòd qui ſanantur ingrati ſunt: & medicus poſſum decipi, & non poſſum priuignus excuſari. Eundem, inquit, medici morbum eſſe dicunt: nempe illi, qui negauerunt te poſſe ſanari. Ego vero cedo domo, ſi fateris illam ſic poſſe ſanari. Timeo fortunam: imputabitur mihi, ſi quid acciderit. Ecce tu me non poſſe non credis. Omnes medici negant: & nunc diligentiores fuerunt quia in te decepti ſunt. Non ſum tantæ ſcientiæ, quantæ videor. Magnis præceptoribus opus eſt. Ego abdicatus ſtudui. Quæris quo-

quomodo te ſanauerint? non tibi medicus, ſed filius profuit. Deſiderio laborabas, gratum tibi erat, quicquid meis manibus acceperas: vt primum intraui, recreatus es; quid in te curandum eſſet, aduerti. Hæc non eodem morbo laborat. Multa ſunt diſſimilia, ſexus, ætas, animus. Nihil magis ægris prodeſt, quàm ab eo curari, à quo volunt. Temerarijs remedijs graues morbi curantur, quibus vti non audeo in nouerca.

Extra. Non oportet adoleſcentem quicquam nouercæ ſuccenſere, alioquin odit & gaudet. Ferendus eſt adoleſcens, ſi ſe excuſet: non eſt, ſi vlciſcitur.

Pars altera. Lugendum eſt, flendum eſt, in hoc me conſeruaſti? Hoſtis aliquando vulnus ſanauit quod fecerat, ob hoc maxime, qui alius ſanare nō poterat. Negāt poſſe ſanari Nemo ſuſcipit: nemo vult enim filio curationem præripere.

Extra. *Pollio* dicebat, inter patres & filios id ſolum iudex putat licere, quòd oportet.

CONTROVERSIA VI.

Indiſcreti filius & priuignus.

Thema *Quidam mortua vxore, quæ in partu perierat, duxit aliam: puerum rus miſit. Ex illa ſubinde ſuſtulit filium. Vtrumque puerum ruri educauit. Poſt longum tempus redierunt ſimiles. Quærenti matri vter eius eſſet, non indicat Accuſatur ab ea malæ tractationis.*

PRO MARITO. Quid fletis pueri? ſecuri eſtote. Non memini Iam lites ſunt, & nondum indicaui. Qualis eris nouerca; quæ ſic fieri cupit? Alter tuus eſt: alter tui frater eſt; & ſi per

te licuit, neuter priuignus eſt. Dum alterius vis eſſes mater, vtriuſque es nouerca. Si coegeris, mentiar: non mater, ſed nouerca decipietis. Hos ipſa noluit natura diſtingui. Indicarem niſi tam pertinaciter quæreres. Hic tuus eſt. Quid alterum nouercalibus oculis intueris? Ille tuus eſt. Vni tibi contingit, vt habeas priuignum, & non ſis nouerca.

Pars altera. Malæ tractationis ago. Filius enim rus ablegatus à patre, & educatus eſt ſic, vt ignotus eſſe poſſet, & matri. Tibi rediit vterque filius, huic vterque priuignus. Eo crudelius caret, quo propius acceſſit. Times huius iniquitatem: cum iniquus ipſe magis ames eum cui alterius vis donare matrem, quam cui non vis reddere ſuam.

Extra. Quod ad colore pertinet viri, *Hiſpo Romanus & Silo Pompeius* hoc vſi ſunt: Neſcio & ideo non indico tibi. Quidam miſcuerunt etiam, & vtroque vſi, dixerunt: Neſcio, ſed etiamſi ſcirem, non indicarem tibi: quod *Latro & Ceſtius*. Sed *Aſinius Pollio* neutrum colorem probabat: Si dicit, inquit, Neſcio: nulli fidem faciat. Vxor ipſa non quæreret ab illo, niſi ille ſcire poſſet. Dici enim contra virum poteſt: Quære à nutrice; à pædagogo. Veriſimile non eſt, neminem domi eſſe qui ſciat. Ille autem mixtus color vtrumque corrumpit, & ignorantis fidem, & non indicantis fiduciam. Nam cùm dicit: Etiam ſi ſcirem, non indicatem: efficit vt illum iudex ſcire; putet cum dicit, Neſcio efficit: vt videatur indicare debere, ſi ſciat. Hoc autem ipſe colore vſus eſt, quem aiebat ſimpliciſſimum. Scio, ſed non indico: quia pueris hoc vtile eſt, tuo filio. Magnis amaturus ſum eum, qui matrem videbitur non habere.

CON-

CONTROVERSIA VII.

Tyrannicida, & adulter tyranni.

Lex. Tyrannicidæ præmium detur. Thema. *In adulterio deprehenſus à tyranno, gladium extorſit à tyranno, & occidit eum. Petit præmium. Contradicitur.*

CONTRA TYRANNICIDIVM. Non feciſſe tyrannicidium, niſi illum tyrannus armaſset. Cuius adulter non fuit, qui etiam tyranni fuit? imputat nobis, quod deprehenſus in adulterio mori noluit. Tyrannicida veſter iure occidi potui à tyranno. Certamen in pari conditione contractum publica fortuna diſtraxit. Non innocentior, vicit ſed fortior. Tulit ſecum tyrannus gladium: ſic enim occiſuri veniunt. Cur ſolus ad præmium venis? tirannum certe occidiſti cum adultera. Non loricam, clypeumve ſumpſit, ſed tenuem ac perlucidam veſtem; perfuſus vnguento intrauit cubiculum, in quo non eſſe tyrannum diligenter agnouerat. Tyrannicida noſter ne tyrannum inueniret, optauis. Ducat tyrannicidam in arcem tyrannus, non vxor: odium, non amor: aſcenſurus ferat animum, ferat ferrum; eat illo, vbi inueniat tyrannum. Omnia honeſta opera voluntas inchoat, occaſio perficit. Sæpe honorata virtus eſt, etiam vbi eam fefellit exitus. Scelera quoq; quamuis citra exitum ſubſederunt, puniuntur. Nec infelix virtus amittit gloriæ titulum: nec gloriam virtutis intercipit fortuita felicitas. Nunquam maiorum noſtrorum prudentia tantis muneribus tyrannicidium emeret, ſi illud etiam libido promitteret. Nouo inauditoque morte pugnabant tyrannicida pro adulterio, tyrannus pro pudicitia. Oc-

cidiſti tu maritum, fortuna tyrannum. Tyrannum cadere Reipublicæ volo. Occidat illum ciuis iratus, miſceat maledicta vulneribus, qualia in adulterum maritus attulerat. At adulteræ oſculis ad premium curris. Nolo tyrannicida imitetur, antequam occidat tyrannum. Populus Romanus veneno vinci hoſtem noluit, proditione noluit. Honorabo ſubitum tyrannicidium: non honorabo fortuitum, non coactum.

Pars altera. Non habebas, inquit, ferrum. Quid enim tyranno profuit quod habuit? In eo qui inermis ad tyrannum venit, non minor virtus eſt, ſed periculum maius. Non quæras quid in arcem tulerim: tyrannicidium retuli. Non eſt gladius meus: ſed manus mea eſt, ſed animus meus eſt: ſed conſilium, ſed periculum, ſed tyrannicidium meum. Adulterium vocas, quo effectum eſt, ne quis timeat adulterium. Diligenter arce munita occaſionem requirens, tentaui ſeruos, tentaui amicos: per vxorem ſolam fuſſit occaſio. Non putaui adulterium, vxorem tyranni polluere: ſicut nec homicidium, tyrannum occidere. Ferrum in arcem ferre, periculoſum erat: inuenire, facile. Si tyrannum, inquam, inuenero obuium, quælibet res telum erit: certe ſemper ſolet ſecum tyrannus habere ferrum. Gladius inter duos, fortioris eſt. Quàm ſolicitus fui adulter, ne non deprehenderet.

CONTROVERSIA VIII.

Patronus operas remiſſas repetens.

Lex. Per vim metumve geſta, irrita ſunto. *Thema*. *Bello ciuili patronus victus & proſcriptus, ad libertum confugit. Receptus eſt ab eo, & rogatus, vt operas remitteret.*

ret. Remiſit. Conſignatio facta eſt. Reſtitutus indicit operas. Contradicitur.

PRO PATRONO. Patronus à liberto reſtitutionem peto. Si paciſci tunc à me voluiſſes operas, ſpopondiſſem. Bona bello perdidi, ad reſtitutionem nudus veni. Nunc libertorum operas deſidero. Profer tabulas illa proſcriptionis tabula crudeliores. Perſequebatur illa, quos vicerat: hæ perſecutæ ſunt, quos receperant. Illa vitio fuit, in his perfidia. Denique illa iam deſijt, hæ perſeuerant. Non mea, inquit, ſed aliena vis fuit. Æque dignus eſt pœna, qui ipſe vim adhibet, vt qui ab alio admota, ad lucrum ſuum vtitur. In hunc primum incidi. Et dum timeo ne offenderem, ſecutus ſum hoc exigentem. Non recipit me, ſed incluſit. Nihil eſt venali miſericordia turpius.

Pars altera. Nihil tibi opus eſt poteſtas. Sciſti illum parere, etiam cùm cogi non poteſt. Quaslibet indicas operas, nunquam tamen indices ita periculoſas, quàm indixiſti. Habeo iudicia tua. Bene de ſeruo iudicaſti, manumiſiſti: bene de liberto. Proſcriptus mihi potiſſimum te cōmiſiſti. Si noluiſſem patronum habere, potui. Vnus ex proſcriptis fuiſti, qui tunc poſſes etiam rogari. Reſtitutio tibi proſcriptionem remiſit, non quicquid in proſcriptione geſſiſti, reſcidit.

Extra. Omnes inuecti ſunt in libertum. *Vallius Geminus*, *& Otho Iunius* egerunt lenius, vt patronus remiſſurus videretur operas, ſi obtinuiſſet. Nam Otho dixit: Sine me iudicio meo videri remiſiſſe. Faciam, remittam. Quid me ſic times, tamquam inuitus promiſerim? Contra *Ceſtius* ait: Tunc huiuſmodi vtendum eſſe coloribus, vbi verendum eſt, ne videamur rem

duram poſtulare. Vbi contra honeſtam perſonã promiſſo iudex molliore fallendus eſt. Quid in hac perſona veremur & cauſa: niſi hoc vnum, quòd ex hoc colore metuendum eſt: ne,ſi volumus hæc remittere, etiam voluiſſe videamur.

EX LIBRO QVINTO.

** Epiſtola deeſt.**

CONTROVERSIA I.

Laqueus inciſus.

Actio. Inſcripti maleficij ſit actio. Thema. *Quidam naufragio facto, amiſſis tribus liberis, & vxore, incendio domus, ſuſpendit ſe. Præcidit illi quidam ex prætereuntibus laqueum. A liberato reus fit maleficii.*

PRO INCIDENTE LAQVEVM. Tres, inquit, liberos perdidi. Vtinam & illos ſeruare potuiſſem! Viue: mutantur vices felicitatis humanæ, proſcriptus aliquando proſcripſit. Victi fugiunt, proſcripti latent, natant naufragi. Amiſi, inquit, vxorem, liberos, patrimonium. Tu putabas ea te conditione accepiſſe, ne perderes? Ludit de ſuis fortuna muneribus, & quæ dedit, aufert, & quæ abſtulit, reddit: nec vnquam tutius eſt illam experiri, quàm cùm locum iniuriæ non habet. Cn. Pompeius in Pharſalia victus acie, vixit. Maius tu tuum putas eſſe naufragium? Craſſus vixit, & non priuatas perdiderat, ſed publicas opes. Omnia tibi fortuna abſtulit, ſed ſpem reliquit. Tollem ſpem hominibus, nemo victus retentabit arma: nemo infeliciter expertus ne-

gotia-

gotiatione, alios appetet, quæſtus, nemo naufragus viuet. Spes eſt vltimum aduerſarum rerum ſolatium. Vt viueres, nataſti. Miſertus ſum: nec in te ampliùs: quàm periculum cogitaui. Non attendi incendium, non orbitatem: aut ſi attendi, memineram te poſt illa vixiſſe. Non viſus es mihi animum moriendi habere. Legeras locum, in quo interpellari poſſes.

Pars Altera. Tot ille fundorum dominus, aliena arbore ſuſpendo laqueum. De fortuna nihil queror: mori permittit. Nunc, inquit, morere. Iniuria eſt, vt qui meo arbitrio debui, tuo moriar. Amiſi vxorem, liberos, patrimonium. Fortuna mihi nihil præter laqueum reliquit: iſte nec laqueum. Sumpſi inſtrumenta mortis, ſolitudinem & laqueum: alterum aptum morituro, alterum miſero. Quiſquis interueneris, ſi amicus es, deſle: ſi inimicus, ſpecta. Cùm à me iſte accuſatur, grauiorem de me quàm de reo ferre ſententiam. Ego, vt moriar: iſte, vt ne prohibeat. Ne hæc narrarem, mori volui. Præcidit remedium meum, ſi qua fides eſt: non enataui, ſed eiectus ſum. Nihil iam timebam, niſi viuere. Domus meæ fata claudo, nullo miſerior, quàm quòd vltimus morior. Cui me vitæ reſeruas? Vt ædificem? Aſpice incendium. Vt nauigem? Aſpice naufragium. Vt educem? Aſpice ſepulchrum. In tam calamitoſa domo feliciores fuiſtis, vxor & liberi: vobis mori contigit.

CONTROVERSIA II.

Gener diuitis inimici.

Thema. *Pauper cùm haberet filium, & diuitem inimicum filiam habentem, peregre profectus eſt. Rumor fuit de morte eius. Filius cùm*

diuite in gratiam rediit, & eius filiam dixit. Reuerſus pater cogit illum uxorem repudiare. Nolentem abdicat.

PRO PATRE PAVPERE. Nemo quicquam facile credit, quo credito dolendum ſit: ego diu non credidi de nuptijs tuis. Deſertor patris, inimici cliens, vxoris mancipium, non fleuiſti patrem, non quæſiuiſti, ſic inimico placuiſti. Rumor, inquit, fuerat, deceſſiſſe te. Mirabar, ſi talem vxorem viuo patre habere potuiſſes. Non quæris, vbi perierim. Mors mea tibi debet eſſe ſuſpecta: inimicum habeo. Quis alius hanc famam potuit immittere, niſi qui me viuo filiam collocare non poterat? Non times, ne inter ipſas nuptias tuas patris oſſa referantur? Tot ſerui ſequuntur, tot liberi, tot clientes, vt quicquid dixerit, rumor ſit. Fabricius aurum à Pyrrho accipere noluit: beatior iſte fuit animo, quàm ille regno. Plures inſidias in itinere fugi: & factum diues, quòd faciendum mandauerat, credidit.

Pars Altera. Vanum gloriæ genus, odium diuitiarum. Mortales eſſe inimicitiæ debent. Scipio Gracchi inimicus, & tamen poſteà ſocer. Cuius vitio inimicitiæ contractæ ſint apparet. Ille amat filium tuum, tu nec tuum.

Extra Senianus rem ſtultiſſimam dixit: Diues me ſemper contempſit, nunquam niſi pro morto habuit. Vt aliquid & ipſe ſimile de Seniano dicam, poſt hanc ſententiam Senianum ſemper pro mortuo habui.

CONTROVERSIA III.

Fratres pancratiaſtæ.

Actio Malæ tractationis ſit actio. Thema. *Duos filios quidam pancratiaſtas inſtituit, ad Olympia*

Olympia eduxit. Cum compoſiti eſſent, vt ſimul pugnarent, acceſſit ad pugnantes pater, & ait abdicaturum ſe, ſi quis perdiderit. Commortui ſunt iuuenes, & decreti ſunt his honores diuini. Reus ſit pater malæ tractationis ab vxore.

CONTRA PATREM. Tertius ſine ſorte pugnaſti, & vtrumque viciſti. Stetit cruentus Pater. Iam perierant, & adhuc minabatur. Morientur, non aliter ab altero, ſed vterque à patre. Miſera mater, odiſse non poteſt, qui filium ſuum occidit. Iuuenes inuicti, niſi habuiſsent patrem. Pij iuuenes, nec patricidium patri negare potuiſtis. Vincere propter parricidiũ nolunt, vinci propter abdicationem. Abdico, inquit, eum qui victus erit. Demens meliorẽ abdicatus es. Inuoco Iouẽ cuius Olympia parricidijs abſoluta ſunt.

Pars altera. Non facturus dixi, & ſi facturus pro gloria eorum dixi. Non debeo in inuidia ſolus eſse, cum luctus communis ſit. Omnes aiebant colluſuros fratres. Minatus ſum, non vt neceſſitatem filijs imponerem, ſed vt populo ſatisfacerem.

CONTROVERSIA IV.

Damnatus parricidij alligans fratrem.

Lex. Qui falſum teſtimonium dixerit, vinciatur apud eum, in quem dixit. Thema. *E duobus filiis profectus cum vno pater, adoleſcens ſolus rediit. Accuſatus eſt à fratre parricidii, & damnatus. Diebus feſtis intercedentibus pæne ex lege dilata eſt. Rediit pater. Accuſauit damnatus fratrem falſi teſtimonii, & obtinxit, & vinxit. Cogit pater vt victum ſoluat. Nolentem abdicat* C. D.

PRO PATRE. Falſum, inquit, in fratrem teſtimonium dixit. Si vis graue illius crimen facere, te exorabilem præſta. Crudelis in fratre, miraris, ſi in te creditum parricidium eſt? Ergo ego duos filios habere non poſſum? adoleſcens, iam potes, & patricidium facere. Alligatus eſt alter filius, quia non reuertebar: alter quia redij. Nunquam ſolues fratrem? Si talis es, nihil teſtis mentitus eſt. Patricida. Non impio in te, ſed in patrem pio animo dixit. Suſpectum habui, quod reliqueras patrem. Inter catenas filij taceo, eodem clauſus ergaſtulo. Ingrate, teſtem tuum ſimul alligaſti.

Pars altera. Meo periculo ſolutus ſum, meo alligatus. Vix ſolui poterat, ſi teſtimonium falſum pro fratre dixiſſet. Parricidium de patre finxit, de fratre commiſit. Veniſſe patrem mihi carnifex nuntiauit. Parricida ſim, ſicut obijcitur, hoc leuiter iraſcor. Miraris, ſi eum fratrem alligare poſſum, qui me potuit occidere? Ingrata erat ipſa penæ meæ dilatio. Expectare grauius videbatur quàm pati. Imaginabar mihi culeum, ſerpentes, profundum.

CONTROVERSIA V.

Exuſta domus cùm arbore.

Lex. Qui ſciens damnum dederit, reddat quadruplum: Qui inſciens, ſimplum. Thema. *Diues pauperem vicinum rogauit, vt ſibi venderet arborem quam ſibi dicebat obſtare. Pauper negauit. Diues incendit platanum, cùm qua & domus arſit. Pro arbore pollicetur quadruplum, pro domo ſimplum.*

CONTRA DIVITEM. Excitatus flammarum ſonq, vicinorum primo fidem im-

imploraui. Arbor ramis diſcurrentibus totam domum texerat. Nō poteſt exorari? incendatur. Eſt hoc impotentiæ, ſine fine concupiſcere, ſine modo iraſci. Non poteſt expugnari precibus: expugnatur ignibus. Nihil inter me & pauperem intereſt, ſi iure agimus. Liceat & pauperem gaudere profectu. Vos poſſidetis agros, vrbium fines, vrbeſque domibus impletis. Intra ædificia veſtra vndas & nemora comprehenditis. Nihil lætius oculis tuis occurrit, quam ruinæ meæ. Domum perdidi, qui carere nec arbuſcula quidem poteram. Delicijs tuis diues ardebimus. Oculis voluptas incendio quæritur, & proſpectus ignibus laxatur. Profectui obſtabat. Quid? inambulantibus nobis non obſtant ſeruorum cateruæ? in immenſam excitati altitudinem parietes lucem non impediunt! Infinitis porrectæ ſpatijs ambulationes, & vrbium ſolo ædificatæ domus, non nos prope à publico excludunt? Sub hac arbuſcula imaginabor diuitum ſiluas. Quantum perdidi, quem fatetur iratus inimicus plus perdidiſſe quam volui? Non iniquum poſtulo, eius damno deſinat incendium, cuius conſilio cœpit. Scilicet vt domus ad cælum omne conuerſæ, brumales æſtus habeant, æſtiua frigora, & non ſuis vicibus intra iſtorum penates agatur annus: alunt in ſummis culminibus mentita nemore, & nauigabilium piſcinarum freta: arata quondam populus rura, ſingulorum nunc ergaſtulorum ſunt: latiuſque nunc villici quam reges imperant. Maria ſubmouentur proiectis molibus. Neſciebas quanta ſit potentia ignium, quā irreuocabilis, quemadmodum totas abſumat vrbes, quā leuibus initijs oriantur incendia? Etiam ſi partem damni dare noluiſti, ſi tamen noluiſti, in totum, quaſi prudens

dens dederis, tenendus es; ex toto enim noluiſse debet, qui imprudentia defenditur. Si fateris ſcienter ianuam incendiſſe, ſi vnum tignum, puto tota domus intelligeretur ex parte: nec enim quiſquam omnia incendit, ſed vnam aliquam rem, ex qua ſurgat in omnia ſe ſparſurus ignis. Atqui pars domus eſt arbor, quæ in domo eſt.

Pars altera. Peſtilentem mihi domum faciebat arbor: cælum omne per quod ſalubris ſpiritus venire poſſet, obduxerat: rogaui pauperem, & dixit: Nihil tibi nocet arbor reciſa, mihi plurimum non reciſa. Quid ad te illi rami pertinent, qui extra domum ſunt? Quaſdam partes domus meæ rami premebant. Iam etiam quoſdam parietes mouerant. Scitis quanta vis ſit arborum? muros diſcutiunt.

CONTROVERSIA. VI.

Raptus in veſte muliebri.

Lex. Impudicus concione prohibeatur. Thema. *Adoleſcens ſpecioſus ſponſionem fecit, muliebri veſte ſe exiturum in publicum: Proceſſit. Raptus eſt ab adoleſcentibus decem: accuſauit illos de vi & damno. Concione prohibitus à magiſtratu, reum facit magiſtratum iniuriæ.*

CONTRA ADOLESCENTEM. Muliebrem veſtem ſumpſit, capillos in feminæ habitum compoſuit, oculos puellari lenocinio circumdedit colorauit genas. Non creditis? & qui non crediderant, victi ſunt ſponſione. Et hoc de ſponſione forſitan venerat, vt auderet impudicus concionari. Date illi veſtem, puella eſt: date noctem, rapietur. Sic illum veſtis ſumpta decuit vt videretur non tunc primum veſtem ſumpſiſse. Facta totius adoleſcentiæ remitto. Vna nocte con-

contentus ſum: ſic imitatus eſt puellam, vt raptorem inueniret. Numquid cecini? Numquid carmen famoſum compoſui, aut (vt proprium genus iniuriæ tuæ dicam) numquid te rapui? Apud patres noſtros, qui forenſia ſtipendia auſpicabantur, nefas putabatur brachium extra togam exerere. Quam longe ab his moribus aberant qui tam verecunde etiã virtute vtebantur? Conſtat hunc ſtupratum: cũ damnati ſint qui rapuerunt.

Pars altera. Coſtant ſemper grauem, ſemper ſerium fuiſſe. Sed hoc iocis adoleſcentium factum eſt. Cæterum tam nota erat verecundia eius, vt nemo ſine ſponſione crediderit.

CONTROVERSIA VII.

Trecenti ab imperatore non recepti.

Lex. Nocte portas aperire in bello non liceat. *Altera*. Imperator in bello ſummam poteſtatem habeat. Thema. *Trecenti ab hoste capti, ui ad portas nocte venerunt, Imperator non aperuit. Ante portas occiſi ſunt Imperator, poſt victoriam reus eſt læſæ reipublicæ*.

PRO IMPERATORE. Non putaui meos. Nouerant legem. Cur, inquit, trecenti perierunt; immo cur, ne perirent, capti ſunt? Hos ego interdiu non recepiſſent, niſi victores: noctu, ne victores quidem. Procedens poſtridie in prælium, pugnaturis oſtendi trecentos, in quibus laudari nihil poteſt præter fugam: nihil deſiderari, præter numerum. Fugiunt vt leges relinquant: redeunt, vt tollant. P. Romanus Canenſis prælio in ſummas redactus anguſtias, cùm ſeruorum deſideraret auxilia, captiuorum con-

tem-

tempſit, & credidit eos libertatem magis tueri poſſe, qui nunquam habuiſſent, quàm qui perdidiſſent. Nocte quomodo hoſtem, ciuemque diſtinguam? Quam mihi dabis notam, vt arma cognoſcam? Credo in inſidijs hoſtes fuiſſe, vt excluſos occiderent, ſequerentur admiſſos.

Pars altera. Infeſtus ille trecentis fuit: iniquos eos collocauit loco, hoc ne argui poſſet, non recepit. Capti ſunt fortiſſimi duces, Regulus, Craſſus. Hæc poſtrema rogantium vox erat: Mitte arma: certè lex non vetat.

CONTROVERSIA VIII.

Tyrannus poſt abolitionem candidatus.

Lex. Competitori liceat in competitorem dicere. Thema. *Tyrannus ſub abolitione dominationem depoſuit, vt ſi quis obieciſſet tyrannidem, capite puniretur. Petit magiſtratum; competitor contradicit.*

CONTRA TYRANNVM. Candidatus anno meo ſpondeo, nulla rapietur, nullus occidetur, nullum ſpoliabitur templum. Cur honores tamdiu non geſſerit, narret per communem deprecor libertatem. Moriar: obijcietur tibi quod occiderit ciuem. Vult aliquo imperio, aliqua poteſtate diſtingui, homo magnæ nobilitatis, magnæ gratiæ, ingentis pecuniæ. Siciliæ dicitur fuiſſe dominus, qui incluſo æneis tauris homines ſubiectis vrebat ignibus, vt mugitum ederent, verba non poſſent. O hominem in ſua crudelitate faſtidioſum? qui cùm vellet torquere, tamen nolebat audire.

Pars altera. Quicquid egi, quicquid geſſi, cauſa Reipublicæ feci. Peto ne mihi lex pro

me

me lata noceat, neve quid noceat, quia non obijcitur quòd non noceret obiectum.

EX LIBRO SEXTO

CONTROVERSIA I.

Chirographum cum abdicato.

Thema. *Abdicato fratri frater chirographum dedit, dimidiam ſe partem hereditatis daturum ſi non reſpondiſſet. Ille tacuit. Abdicatur alter à patre.*

PRO PATRE. Tantum æris alieni habet, quantum viuo patre non poſſet ſoluere. Vis ſcire cuius fidei ſis? nec frater quidem tibi ſine chirographo credidit. Alterius ſpe morior, alterius fide. Viuo: & iam patrimonium meum diuiſum eſt. Niſi ſuccurritis, vincit me & ille, qui tacuit: non diſſimulo me hodie duos abdicare. Chirographum prode parricidarum fœdus, & nefariæ ſpei pactum. Chirographum danti impium, accipienti turpe, patri periculoſum.

Pars altera. In omnem me fortunam, frater, tibi iungam comitem. Si militandum, vna militabimus: ſi peregrinandum, vna vrbes peragrabimus: ſi quotidianam rogaueri ſtipem, & illam tecum diuidam. Nolui recentem iram exagitari patris. Malui, vt tacendo patrem vinceres. Meæ patris heres ero, tuæ cuſtos. Et quia de re maxima melius ſibi quiſque credit, do chirographum: tu da operam, vt iſtud magis à patre accipere, quàm à fratre videaris. Hoc quòd honeſtè, & quod piè gerebamus, tam palam egimus; vt pater ſciret. Quòd enim timebam, niſi ſi

re-

reſciſſet pater, moleſte ferret, filium ſuum hominem auatum non eſſe fratrem pium? Ita mihi contingat patrem vtrique noſtrum placari.

CONTROVERSIA II.

Exul pater fundo prohibitus.

Lex. Exulem tecto & cibo iuuare non liceat. *Altera.* Imprudentis cædis damnatus quinquennium exulet. Thema. *Quidam cum filium & filiam haberet, imprudentis cedis damnatus, in exilium profectus eſt. Solebat venire in poſſeſſionem vicinum finibus. Reſciuit hoc filius. Occidit villicum. Villicus excluſit patrem; cœpit ire ad filiam. Accuſata illa, quod exulem recepiſſet, aduocato fratre abſoluta eſt. Poſt quinquennium pater abdicat filium.*

PRO PATRE. Accuſator ciuium me fecit exulem: filius etiam meorum. Filiam honeſtiorem inueni, quod accuſata eſt: ſeruum frugaliorem, quod cęſus eſt. Male meruiſti de patre quem excluſiſti: de ſorore, cui præiudicio nocuiſti: de iudicibus, quos in tam bona timuiſti cauſa. Aut tu peccaſti, aut ſoror. Filius me docui, quod illum non recipio. Abſoluta eſt, inquit, me aduocato, ſoror. Ita tu patrem non recipiebas, cum tam bene iſtam cauſam agere poſſes? cùm abſoluta eſt quæ receperat, damnatus eſt qui expulerat? Filia me patrem iudicauit, ſeruus dominum: Vni filio exul fui. Ignoſce, fideliſſime ſeruulorum, & tibi imprudens nocuit. Quàm bonam eius cauſam putas fuiſſe, quæ ne te quidem aduocato damnata eſt? Si te herede poſſum mori, dignus ſum, qui etiam tibi hunc ſeruum relinquam: Alij exul eſt tibi pater eſt. Nul-

Nulla lex ſcelus imperat. Certe quæ fecit, abſoluta eſt. Lex eum tenet, qui iuuat exulem, non qui patiatur iuuari. Ignora, diſſimula: lex te innocentem eſſe, non curioſum iubet. Si mea cauſa faciebas, me admonuiſſes: ſeruum prohibuiſſes, non cecidiſſes.

Pars altera. Facere lege prohibente non potui. Accuſata & abſoluta eſt: quia muliercula non videbatur noſſe leges. Non pro me timui, ſed pro te. Reos in notitiam hominum venerat. Captabaris: timui, ne occidereris. Vis ſcire notũ fuiſſe? Soror accuſata eſt. Malui ſeruum cædere frugaliſſimũ, quàm patrem optimum amittere.

CONTROVERSIA III.

Mater nothi lecta pro patre.

Lex, Maior frater diuidat patrimonium, minor eligat. *Altera* Liceat filium ex ancilla tollere. Thema *Quidam cum haberet legitimum filium, alium ex ancilla ſuſtulit, & deceſſit. Maior frater ſic diuiſit, vt totum patrimonium ex vna parte poneret, ex altera nothi matrem. Minor elegit matrem, & accuſat Fratrem circumſcriptionis.*

PRO NOTHO. Vnus omnium exheredatus ſum diuidendo. Elegiſſet, inquit, alteram partem. Tu ſolus talis potuiſti eſſe filius, qualis frater eras. Lex te diuidere, me eligere iuſſit: aperte, ne minor circumſcribatur, timet. Sic diuiſit, vt ſi vellem non eſſe mendicus, relinquerem fratrem in egeſtate, matrem in ſeruitute. Non eſt diuidere, ex altera parte patrimonium ponere, ex altera onus. Talis fuit, vt illi coheredem

dem pater ex ancilla tolleret: Elige, vt patrimonio careas aut ſcelere. Circumſcriptores dici ſolent, qui aliquid abſtulerunt: iſte nihil reliquit. Tu, inquit, voluiſti pauper eſſe. Cur igitur queror, ſi egeſtate delector? Obijci inquit, non poteſt, quod lege factum eſt: immo nihil niſi quo lege factum eſt. Nam ſi quid aliter geſtum eſt, per ſe irritum eſt: circumſcriptio ſemper crimen ſub ſpecie legis inuoluit. Quòd apparet in illa, legitimum eſt: quod latet, inſidioſum. Semper circumſcriptio per ius ad iniuriam venit. Lex iubet maiorem diuidere, minorem eligere: nec tu diuiſiſti, nec ille elegit. Sic à te alligatus eſt, vt neceſſe haberet, quòd non expediebat, malle. Nota fuit in matrem mea pietas. Non timuit, ne eligere poſſem alteram partem.

Pars altera. Ego nihil aliud quàm diuiſio. Circumſcriptio non in diuiſione eſt, ſed in electione. Habes matrem, quam quidam totis redemerunt bonis, habes gloriam, quam per ignes quidam, multi per arma quæſierunt. Multa de patrimonio rapuit, cùm haberet ius dominæ ancillæ imprudentiam. Timebas, ne in illam ſæuirem. Non expediebat mihi, cùm in illa totum patrimonium habiturus eſſem. Nunc tantundem habes; habes enim partem, quàm voluiſti: vt tantumdem haberes, nec pater voluerat, ideò matrem tuam ancillam reliquit.

CONTROVERSIA IV.

Potio ex parte mortifera.

Actio. Veneficij ſit Actio. Thema. *Proſcriptum vxor ſecuta eſt. Quodam tempore ſecreto poculum tenentem interrogauit, quid eſſet. Ille dixit, venenum & mori ſe velle. Rogauit illa vt*

vt partem ſibi daret;& dixit, ſe nolle ſine illo viuere. Partem bibit ipſe, partem vxori dedit, Perijt. Illa ſola. Teſtamento inuentus eſt maritus heres: reſtitutus arguitur veneficij.

CONTRA MARITVM. Sic egit, vt deprehenderentur: ſic deprehenſus eſt vt exoretur, ſic bibit, vt viueret, Quod eſt illud venenum, quod tantum heredi non nocet? Nemo vnquam tam palam vxori dedit venenum. Fugit, ne occideretur, qui dixit ſe mori cupere. Vnus proſcriptione locupletior factus eſt: vt viuere vellet vxor illi perſuadere non potui, perſuaſit res blandior, vxoris hereditas. Sciuit quam partem potionis hauriret. Contrarias partes gladio perſecutus eſt, ſuas veneno: occidendi finem prius victores fecerunt, quam victi. Iam quid putabatis futurum, cum in exilium vxor teſtamentum tulliſſet, maritus venenum? Vbi eſt vxor? Ecquid pudet te? Iam etiam proſcripti redeunt. Statim ſumpta potione collapſa eſt. Nolite mirari, ſi tam efficax venenum eſt: heres eſt, qui dedit. Summis fere partibus lenis, & innoxius humor ſuſpenditur: grauis illa, & peſtifera pars ſuo pondere ſubſidit. Apparet te diu præparatum venenum habuiſſe: ſciſti diuidere. Etiam ſi poteſt defendi qui volenti dedit, tu potes qui feciſti, vt vellet? Id genus veneni fuit, quod pondere ſubſiderat in imam potionem. Cibis eſt vſque ad venenum, vxor venenum.

Pars altera. Virum in pace dilexit, in bello ſecuta eſt, in conſilio vltimo non reliquit. O, inquit, dignum quem innocens ſequatur. Bello ciuili lege proſcriptus ſum. Exulaui. Quid his malis adijci poteſt, niſi vt venenum bibam, & viuam? Venenum, inquam, eſt. Hoc qui daturi

ſunt

ſunt, diſſimulant. Venenum Cato vendidit? Quærite, an proſcriptio licuerit emere, quod licuit Catoni vendere.

CONTROUERSIA V.

Iphicrates reus.

Lex. Qui vim in iudicio fecerit, capite puniatur. Thema. *Miſſus Iphricates aduerſus Thracum Regem, bis acie victus fædus cum eo percuſſit, & filiam eius duxit vxorem. Cum Athenas rediſſet, & cauſam diceret, viſi ſunt circa iudicium quidam Thracum cultu armati, & ipſe reus gladium ſtrinxit. Cum iudices citarentur ad iudicandum palam abſolutorias tulerunt ſententias. Accuſatur, quòd vim in iudicio fecerit.*

CONTRA IPHICRATEM. Nemo iudicum tuorum non timuit ſic, tanquam tu de illis iudicaturus eſſes. Cum toto tibi regno ſocer venit aduocatus. Non maioribus copijs bellum inſtruxit, quam iudicium. Iphicrate, conde gladium. Iudicum eſt. Quid tibi cum gladio! Certe bis victis arma ponenda ſunt. Quæ eſt iſta contra rerum naturam permutatio, in bello nuptiæ, in iudicio bellum?

Pars altera. Ego vim non feci. Omnia enim legitime peracta ſunt. Accuſator ſuo loco dixit: reus ſuo reſpondit: perfectum per omnes numeros ſuos iudicium eſt. Cùm iudices ſententias ferrent, ſtrinxi gladium, vt occiderem me ſi dãnatus eſſem. Iudices tulerunt palam abſolutorias, vt gratiam duci ſuo referrent. Nuptiarum cauſa, vtilitas Reipublicæ fuit. Miles ſæpius pulſus erat infelici prælio. Barbaros circa iudi-

cium fuiſſe, non propter iudicium armatos, ſed propter morem ſuum, quid poſteris, inquit, queri? Quod obſides vobis abduxi?

CONTROVERSIA VI.

Adultera venefica.

Actio Veneficij ſit actio Thema. *Quidam cùm haberet vxorem, & ex filiam nubilem indicauit vxori cui iam collocaturus eſſet. Illa dixit. Celerius morietur, quàm illi nubet. Deceſſit puella ante diem nuptiarum, dubiis ſignis cruditatis, & veneni. Torſit ancillam pater, dixit illa ſe nihil ſcire de veneno ſed de adulterio dominæ, & eius cui collocaturus erat filiam. Accuſat vxorem veneficii & adulterii.*

CONTRA VXOREM. *Morietur*. teneo veneficam. *celerius quam nubat*: teneo, adulteram *Morietur:* factum eſt: *celerius quam nubat*: factum eſt. Adulterium ſeriùs deprehendi quam factum eſt, veneficium antequam fieret. Duo crimina ad vos detuli, & duas indices: altera dicet, quod factũ eſt: altera quod futurum eſt. Generi adultera, filiæ pellex. Quam infelix eſt domus, in qua adulterium argumentum eſt! Dixi, Honeſtus eſt: dixi, Pulcher eſt; dum laudo generum, commendaui adulteram. O me tardiſſimum in malis meis! veneficium nec denuntiatum quidem credidi: adulterium veneficio demum deprehendi. Verſæ ſunt in exequias nuptiæ, mutatuſque genialis lectus in funebrem. Subiectæ ſunt rogo infelices faces: profertur putre corpus, & venenis tumens. Quid vltra quæritis? Verbis ſigna, ſignis tormenta conueniunt. Ad vocem tuam facta conueniunt. *Morietur*

an-

antequam nubat: factum eſt. Vidimus fluens corpus, & in cadauere illius mater verba credidimus. Generum adulterio perdidi, vxorem parricidio filiam veneno.

Pars altera. Duo grauiſſima crimina obijcit, adulterium & veneficium: adulterium, ancilla teſte: veneficium, nec ancilla quidem. Cùm indignaretur ſe non rogatam, exciderunt illi verba, quæ non minus quàm pater filiam luget. At quare dixiſti: *Celerius morietur, quàm illi nubat*? Verba dolori parum conſiderata exciderunt. Et eſt ſæpe fortuita diuinatio.

CONTROVERSIA VII.

Demens qui filio ceſſit vxorem.

Actio. Dementiæ ſit actio. Thema. *Quidam habebat duos filios: duxit vxorem. Alter ex adoleſcentibus cùm ægrotaret, & in vltimis eſſet, medici dixerunt animi vitium eſſe: Intrauit ad filium ſtricto gladio pater rogauit vt indicaret cauſam ſibi. Ait amari à ſe nouercam. Ceſſit illi vxorem pater. Ab altero accuſatur dementiæ.*

PRO PATRE. Audite rem nouam: fratrem crudelem, nouercam miſericordem. Inſanus ſum, quia aliquis meo beneficio ſanus eſt. Tradidi vxorem illi: ſed eripueram. Teſtor, inquit, præſides pietatis deos, amare antequam duceres. Ita tu iniuriam vocas, quòd fratrem habes, non habes nouercam: Tranſij præter iſtius oculos cum ferro: gladium mihi nemo niſi æger extorſit. Patri, qui periculum filij morientis ſuſtinere non potuit, ignoſcendum in qualicunque facto eſt.

Pars

Pars altera. Alter lenocinio curauit, alter parricidio conualuit. Quid hoc adulterium non putas, quod marito conciliante committitur? Neſcio furioſius vxorem dixerit, an habueris? an dimiſerit, an collocauerit. Quam demens eſt, cui adulterium pro beneficio imputandum eſt! Strinxit gladium maritus, non vt adulterium vindicaret, ſed vt faceret. Mori potius debuit frater quam ſanari turpiter. Quid enim ſi matrem, ſi ſororem concupiſceret? Quędam remedia grauiora ipſis periculis ſunt. Omnia inter nouercam & priuignum compoſita ſunt. Simulatum morbū, denſum animo turpiſſimo patrē.

CONTROVERSIA II.

Verſus virginis Veſtalis.

Thema. *Virgo Veſtalis ſcripſit hunc verſum: Felices nuptæ: moriar, niſi nubere dulce eſt. Rea eſt inceſti.*

CONTRA VESTALEM. *Felices nuptæ*, cupientis eſt. *Moriar niſi*, affirmantis eſt. *Nubere dulce eſt*. Aut experta iuras, aut inexperta peieras. Neutrum ſacerdotis eſt. Tibi magiſtratus ſuos faſces ſubmittunt. Tibi conſules prætoreſque via cedunt. Nunquid exigua mercede virgo es? Sacerdos raro iuret, nec vnquam niſi per ſuam Veſtam. Moriar. Nunquid perpetuus ignis exſtinctus eſt. Moriar. Nunquid de nuptijs appellata es? Ad vltimum Veſtam inuoco, vt tam infeſta ſit ſacerdoti, quam inuiſa eſt. Recita carmen: dum quæro quale ſit tu carmen ſcribas, tu verba pedibus ſuis emollias, & ſeueritatem templo debitam modulatione frangas. Quod ſi vtique laudare vis nuptias

narra Lucretiam. De illius morte ſcribe, antequam iure de tua. O te ſupplicio omni dignam cui quicquam ſacerdotio felicius eſt. *Dulce eſt:* quàm expreſſa vox, quàm ex imis viſceribus emiſſa, non expertæ tantùm, ſed delectatæ. Inceſta eſt etiam ſine ſtupro, quæ cupit ſtuprum.

Pars altera. Vnus illi verſus obijcitur, nec hic quidem totus. Non oportet, inquit, ſcribere carmen. Multum intereſt, obiurges, an punias. Inceſti damnari nulla poteſt, niſi cuius corpus violatum eſt. Quid tu putas poetas, quæ ſentiunt, ſcribere? Vixit modeſte, caſtigate. Non in illa cultus luxurioſior: non conuerſatio cùm viris licentioſior. Vnum crimen vobis confiteor. Ingenium habet. Quid ni inuideat Corneliæ matri Gracchorum? Quid ni illi, quę Catonem peperit? Quid ni inuiderint ſacerdotes parientibus.

Extra controuerſiam. Varius Geminus apud Cæſarem dixit: Cæſar, qui apud te audent dicere magnitudinem tuam ignorant; qui non audent, humanitatem.

EX LIBRO SETTIMO.

DECLAMATIO I.

Ab archipirata filio dimiſſus.

Duobus filiis quidam ſuperinduxit nouercam. Alterum domi parricidii damnauit: tradidit fratri puniendum: ille eum exarmato nauigio impoſuit. Delatus adoleſcens ad piratas, archipirata factus peregrinationi patrem cepit, & remiſit. Reuerſus pater, abdicat filium.

(Ex

(*Ex Controuerſ.1.lib.7.*)

DECLAMATIO. Tanta tempeſtate confuſus, diſplicere nihil potuit: nec ſatis memineram, talem miniſterium mihi pater, an nouerca mandaſſet: miniſterium an pœnam eſſe voluiſſet vindictam parricidij, an parricidium. In ſui fratrem culeo iubes: non poſſum. Non ignoſcis: an non credis? ego contendo te ne quidem poſſe. Nemo repertus eſt naufragij comes: omnia inſtrumenta circumciſa ſunt. Adminiculum ſpei nullum. Patri ſum excuſandus, an fratri; Hoc pietatis tuæ munus ad inferos perferam, licuiſſe mihi per fratrem aliter quam parricidæ mori. Viuit, inquit, frater: non credo. Seruauit, inquit, me: feciſti vt crederem. In domo, in qua tamen facile parricidium creditum eſt, ego fratrem occidere non potui, frater patrem. Emicabant denſis vndique nubibus fulmina, & tempeſtates horridæ abſconderant diem, intumuerat mare, iuſtis quoque nauigijs horrendum. Habes, inquam, frater, ſi innocens es, nauigium: ſi nocens culleum. Non potui facere parricidium: quam facile erramus omnes! & *factum* putaui. Frater, inquit, tu primus in domo parricidium facies. Iacebat in litore nauigium, quod etiam integrum infeliciter vexerat. Credam parricidam: ſi tibi proficiſcenti nauigium ſuum reddidit. Subito mihi cum animo pariter excidit ferrum, & neſcio, qua perturbatione tenebræ ſtupentibus offunduntur oculis: intellexi quam difficile eſſet parricidium facere, etiam quod imperaſſet pater. Ita mihi, quæ ſola miſeros in domo noſtra reſpicit, fortuna ſuccurrat. Profectos pater tranquillo mari, auſpicato itinere, inte-

gra naui. Quid hoc eſt? felicius nauigauit damnatus, quàm qui damnauerat. Vtrum videtur vobis, innocentiam apud piratas didiciſſe, an ne apud piratas quidem perdidiſſe? Perieras pater niſi in parricidam incidiſſes. Sciſſa quoque vela fecerant ſinus, & inſtructas claſſes naufraga præceſſerat nauis. Scires nauigare; qui ſeruaturus eſſet patrem. Erat nauigium, imo fuerat. O crudelis, & pertinax nouerca, nihilominus ſæuis! maria iam quieſcunt, prædones miſerentur, irati parcunt. Veni ad vos, vt probem me parricidam. Multas rerũ natura mortis vias aperuit, & multis itineribus fata decurrunt. O maria iuſtiora iuſtiora iudicijs! O mitiores procellæ patre! Non putatis miſericordem, qui quem damnauit, fratri puniendum dedit? Centurio Mithridatem non potuit occidere? Mithridatem, dij boni, quàm non dubium parricidam! Gaude pater, neuter ex filijs tuis parricidium fecit. Narra pater, quomodo te dimiſerit, ſic dimiſſus. Nocens eſt iſte; ſed mihi frater eſt. Naturæ iura ſacra ſunt: etiam apud piratas. Dixiſſes, inquit, te non poſſe. Ita tu neſciebas? Non licuit, non debui, non potui.

Pars altera. Nega nunc parricidium fuiſſe, quem ſcis eſſe piratam. Dimiſit me in patrocinium ſuum, vt quia non occiderat, videretur nec ante voluiſſe. Quis porro me vno miſerior eſt? Vitam parricidæ debeo.

Extra. Magna bonorum rhetorum manus in hanc partem tranſijt, vt aliquid dici debuerit in nouercam: Fuerunt & illi, qui non quidem palam dicerent, ſed per ſuſpicionem & figuras; quòd *Paſſienus* non probabat, aſſerens minus verecundum eſſe aut tolerabile, infamare nouercam, quàm accuſare. Quidam principia tantum habuerunt in ſua poteſtate, poſt ablati ſunt im-

impetu. Excuſatius eſt autem, in malum colorem incidere, quàm tranſire. *Hiſpanus* duro colore vſus, hoc ſe tamquam grauius elegiſſet dixit ſupplicij genus: qui color prudentibus diſplicebat. Quàm enim ſpem habebat abſolutionis, ſi nec paruit, nec pepercit?

DECLAMATIO II.

Popilius Ciceronis interfector.

De moribus ſit actio. *Popilium parricidii reum Cicero defendit: abſolutus eſt. Præſcriptum Tullium ab Antonio miſſus occidit; caput ad Antonium retulit. Accuſatur de moribus.*

(*Ex Controuerſ. 2. lib. 7.*)

DECLAMATIO. Occidit Ciceronem Popilius. Iamne creditis occiſum ab iſto patrem? Occiſurus Ciceronem debuit incipere à patre. Antonius, inquit, iuſſit. Non te pudet, Popili? Imperator tuus te credidit poſſe parricidium facere. Abſcidit caput, amputauit manum. Minus in illo crimen eſt, quòd Ciceronem occidit. Pro dij boni! occiſum Ciceronem malos mores voco: Hoc vnum feliciter, quòd ante occidiſti patrem, quàm Ciceronem. Facilius pro parricida Cicero iudicem mouit, quàm pro ſe clientem. Ad vos hoc patroni ſpectat exemplum. Nullos magis odit Popilius, quàm quibus plurimum debet. Abſcidit ceruices. Parce iam, Popili: Nihil tibi, niſi occidendum mandauit Antonius. Pudeat te, Popili: accuſator tuus viuit. Non crediſſet Popilium facturum Antonius, niſi parricidium feciſſe meminiſſet. Dij manes Popilij ſenis, & inultæ patris vmbræ, te

Cicero perſequitur: vt quem negaſti, ſentias parricidam. Non hauſit Minturnenſis palus exulem Marium. Cimber etiam in capto vidit imperantem. Cn. Pompeius terrarum mariſque domitor, libenter ſe Hortenſij clientem profeſſus eſt. Et Hortenſius bona Pompeij, non Pompeium defenderat. Ita tu, Popili, ſi Antonius iuſſiſſes, & patrem occidiſſes.

Pars Altera. Si illa tempora in crimen vocas, dicis non de hominis, ſed de reipublicę moribus. Miraris, ſi eo tempore neceſſe fuit Pupillo occidere, quo Ciceroni mori? Ciceronis proſcriptio fuit, occidi: mea, occidere. Iuſſit imperator, iuſſit victor. Ego illi negare quicquam poſſem, cui nihil negare poterat Reſpublica?

Extra. Populum pauci ex hiſtoricis tradiderunt interfectorem Ciceronis: & hi quoque non parricidi? reum, à Cicerone defenſum: ſed in priuato iudicio.

DECLAMATIO III.

Ter abdicatus venenum terens.

Ter abdicatus, ter abſolutus, comprehenſus eſt in ſecreta domus parte à patre, medicamentum terens interrogatus quid eſſet, ait venenum, velle ſe mori, & effudit. Accuſatur parricidii.

(*Ex Controuerſ. 3. lib. 7*)

DECLAMATIO. Dic quid commiſerim, nec ſecreta fallunt. Vt interuenit pater, in has cogitationes abij: Quiſquamne tam infelix fuit quiſquamne me magis odit quàm ego; Miſereri mei cœpi. Ter cauſam dixi. Acceſſit ad hæc ſupplicia mea venenum. Vtinam, ſi nec hoc tibi ſatis eſt. Habuit venenum Mithridates habuit Demoſthenes.

Pars

Pars altera. Cùm ſe mori velle dicat, vitam rogat. Teneo parricidam, etiam in ſuam mortem paratum. Quantum eſt quod negas, cum tantum ſit quod fateris? Venenum quæſiſti, venenum emiſti, venenum intuliſti in eam domũ, in qua habebas inimicum patrem. Indica, quis vendiderit: dicetur illi: Tu vendebas cuiquam venenum? Tu abdicato? neſciebas cui daturus eſſet? quęritis, cui venenum parauerit? non bibit. Quos negat, parricidium eſt: Quod confitetur veneficium: Mihi, inquit, paraui: ne quis dubitet, an alium poſſit occidere. Tam inuiſum tibi fuiſſe patrem dico, vt occidere volueris: tam inuiſum ipſe confiteris, vt mori volueris.

Extra. Coniecturæ duplex à perſona: vna, an ſibi parauerit, an patri. *Labierium* diuus Iulius ludis ſuis mimum produxit: deinde equeſtri ordini reddidit: quem cùm iuſſiſset ire ſeſſum, omnes equites ita ſe coactauerunt, vt venientem non reciperent. Multos tunc in ſenatum legerat Cæſar, & vt repleret exhauſtum ciuili bello ordinem, & vt his qui bene de partibus meruerant, gratiam referret. Cicero in vtrumque rem iocatus, mandauit Laberio tranſeunti: Recepiſſem te, niſi anguſte ſederem. Laberius ad Ciceronem remiſit: Atqui ſoles duabus ſellis ſedere. Quia Cicero male audiebat, tanquam nec Pompeio certus amicus, nec Cæſari, ſed vtriuſque adulator.

DECLAMATIO IV.

Mater cæca filium retinens.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur. *Quidam habens uxorem & filium, peregre profectus in piratas incidit: ſcripſit utrique de re-*

 dem.

demptione: Vxor ſtendo cæca facta eſt. Filium euntem ad redemptionem, alimenta poſcit, non remanentem, alligere vult.

(*Ex Controuerſ. 4. lib. 7.*)

DECLAMATIO. Nauigaturus vxori filium reliquit, nec adhuc cæca erat. Non eſt quòd mulieris affectum lege æſtimetis, quia minatur: omnia facit, ne filius alligetur. Quotiens duobus eſt communio, poteſtas eius ſit tota, qui præſens eſt.

Pars altera. Vnis vinculis duos alligat. Victo mater catenas denuntiat, victori ad piratas eundum eſt. Filiusfamiliæ nulli poſſum ſeruire, niſi patri. Petis ab eo alimenta, quem pater peregrè mittit. Primæ partes patris ſunt, ſecundæ matris. Ille peregrè eſt, tu domi: ille captus, tu libera: ille inter piratas, tu inter ciues: ille alligatus, tu ſoluta. At tu cæca es, infelicior ille quòd videt catenas ſuas, & cædes, & vulnera, & cruces eorum qui non redimuntur. A periculoſum eſt. Quã multi nihil pro patribus periculoſum putauerunt? Non, inquit, vindictam, ſed miſericordiã quærit. Ita quiſquã exigit pietatem, vt impediat?

Extra. Caluus, qui diu cùm Cicerone iniquiſſimam litem de eloquentiæ principatu habuit, vſque eo concitatus actor fuit, vt in media oratione eius exclamaret Vatinius reus: Rogo vos Iudices, num ſi iſte diſertus eſt, ideò me damnari oportet?

DECLAMATIO V.

Quinquennis teſtis in procuratorem.

Mortua quidam vxore, ex qua filium habebat, duxit aliam: ſuſtulit ex ea filium. Habebat procuratorem ſpecioſiſſimum. Cùm ſæpè iurgarent nouerca & priuignus, iuſſit eum

eum ſe migrare. Ille trans parietem habitationem conduxit. Rumor erat de adulterio matris & procuratoris. Quodam tempore pater in cubiculo ſuo occiſus inuentus eſt; vxor vulnerata, communis paries perfoſſus. Placuit propinquis quæri à filio quinquenni qui vna dormierat, quem percuſſorem cognoſceret. Ille procuratorem digito monſtrauit. Accuſat filius procuratorem cædis. Ille eum parricidii.

(*Ex controuerſ. 5. lib. 7.*)

DECLAMATIO. Vt audiui clamorem, ſi qua fides eſt, deprehenſos adulteros credidit. Da puerum. Aliquis non eſt vno teſte contentus? da poculum. Obijcite priuigno parricidium, filio mendacium. Dic puer, quis occiderit patrem: dic audaciter: eundem nominas, quem populus. Nox places ſceleri, adulterij tempus. O magna in contrarium peruerſitas ſæculi! inuentus eſt qui patrem poſſit occidere, non poſſit nouercam. Oſtende iſtud non vulnus, ſed argumentum: oſtende vulnus. Percuſſor ille quàm timuit ne occideret! tam leuiter te vulnerauit: illa dextera, cui nec paries obſtitit, nec pater? Nihil eſt puero teſte certius. Nam ad eos annos peruenit, vt intelligat: & non ad eos quibus fingat.

Extra. Vinicius, vir exactiſſimi ingenij, nec dicere ineptias, nec ferre poterat.

DECLAMATIO VI.

Demens qui ſeruo filiam iunxit.

Tyrannus permiſit ſeruis dominas ſuas rapere. Profugerunt principes ciuitatis, & ſimul qui filium habebat & filiam; cùm omnes

ſerui dominas vitiaſſent, ſeruus eius virginem ſeruauit, occiſo tyranno; reuerſi ſunt principes: in crucem ſeruos ſuſtulerunt. Ille manumiſſo filiam iunxit. Reus eſt à filio dementiæ.

(*Ex controuerſ.* 6. *lib.* 9.)

DECLAMATIO. Haberemus ſolatium, ſi has nuptias tyrannus feciſſet, non pater. Sanum putatis eſſe, qui imitari tyrannum maluit, quàm ſeruum? Similem ſe fecit tyranno, filiam raptis, libertum cruciarijs. Plus permiſit ſeruo dominus, quàm tyrannus. Quiſquis has nuptias fecit, aut inſanus, aut tyrannus. Egregius gener, cui nihil eſt glorioſius, quàm quòd inter cruciarios non eſt. Virginitatem ſub patre perdidit, quàm ſeruauerat ſub tyranno. Itane dignus eſt nuptijs, quia indignus eſt cruce? Melior conditio vitiatarum, quàm virginis eſt. Illis mutare nuptias contigit. Propitius pater ita collocauit filiam ſuam, vt iratus tyrannus alienas: cùm ſanus eſſet pater, ne has videret nuptias, fugit. Miſerrima ſoror, ſub tyranno patrem deſiderabas, ſub patre tyrannum deſideras. Non eſt illi præmium, vnum ſpectare omnium cruces? Dominam non ſtuprauit. Auge beneficia; nec dominum occidit, nec venenum dedit. Non eſt beneficium, ſcelere abſtinere. Quòd aliæ in tyrannidæ paſſæ ſunt, hæc in libertate: ceteræ abſentibus ſuis, hæc præſentibus. In alijs ſtuprum vocatur, in hac matrimonium. Timuit ille ſupplicium. Sciuit rempublicam liberandam: daturas pęnas: qui contaminaſſent: & aduentare tyrannidi tempus vltimum vidit. Conuenire ſeruuli, conuenire libertini, empta cognatio.

Pars altera. Si quis tyranno indicaſſet, ſolus hic in cruce pependiſſent. Licet cui volo filiam col-

collocare. Marcus Cato coloni ſui filiam duxit vxorem. Filia non mariti petulantiam timebit, non verborum contumeliam, non pollicem, non repudium. Neminem natura liberum fecit, neminem ſeruum. Impoſuit hæc fortuna poſteà ſingulis nomina. Nuper & nos ſerui fuimus. Seruus rex fuit.

DECLAMATIO VII.

Cauete proditorem.

Pater & filius imperium petebant. Prælatus eſt filius. Commiſſio prælio captus eſt. Miſſi ſunt decem legati ad imperatorem redimendum. Euntibus occurrit pater, dixit ſe aurum ad redemptionem attuliſſe, filiam crucifixam. Ille peruenerunt, quibus imperator ex cruce dixit: Cauete proditorem. *Reus fit pater proditioni.*

(*Ex Controuerſ. lib. 7.*)

DECLAMATIO. Imperator ſupplicium tulit proditor pretium. Triſtiorem iſtum vidimus, cùm filius imperator pronunciatus eſt, quàm cùm captus. Quemadmodum rediſti tutus, ſenex ſolus, cùm auro, cùm etiam imperatores capiantur. Plus accepit auri, quàm quòd poſſet abſcondi: nolite mirari, & imperatorem, & filium vendiderat. *Cauete proditorem;* iam comitijs cauimus. Abſtuliſſent tibi aurum hoſtes, niſi dediſſent. *Cauete proditorem.* Iudicium fuit morientis breuè; filij verecundum. Cur dimiſiſſes es; ſi nihil aliud, & ducem genuiſti; & dux eſſe voluiſti. Candidatus proceſſit contra patrem: iam tunc nobis verecunde indicauit filius, tibi credere rempublicam noluit. Legati noſtri aurum ferebant, pater afferebat.

bat. Num immobilis diriguiſti? Num & illic quaſi & ipſe affixus hæſiſti? quid tam cito receſſis? Adhuc & viuit & loquitur. Voce proditionem indicauit, ſilentio proditorem. Optimus imperator curare rempublicam: ne in cruce quidem deſijt. Tibi non dixit: *Cauete proditorem*. Nec imperator potuit tacere proditionem, nec filius loqui proditorem. Expecta, dum mittantur legati: dicis: affectu non ſuſtinet moram. Ergo ſi redimere non potes viuum, ſaltem mortuum redime. Nunquam tam durus hoſtis fuit, vt paternis lacrymis non flecteretur. *Cauete proditorem*: id eſt, ne quis inſcijs cuſtodibus exeat, ne quis ignorante Republica ad hoſtes perueniat, ne quis ex hauſtum caſtris grauis auro reuertatur. Indicio nihil deeſt. De proditione vobis dicit imperator: de proditore, legati. Sublata eſt quæſtio. Quæritis quem dixit? videte cui nihil dixerit.

Pars altera. In comitijs filio meo ceſſi. Decretum non expectaui: ſed amens & attonitus protinus cucurri. Ad ſummam feſtinaui, nec occurri. Sciebam hoſtes patrum lacrimis ſæpè flecti.

Extra. *Latro* non curaui dicere, nullam factam eſſe proditionem, ſed ſe proditorem non eſſe. Suſpectus eſt, inquit, iudicij, qui plus quàm ſe defendit. *Ceſtius* poſita ſuaſoria, in qua deliberat Alexander, an Oceanum nauiget, cùm exaudita vox eſſet *Quoſque inuictes* deſcribenti diſcipulo late Alexandri victorias, genteſque perdomitas, & addenti, *quouſque*? poſt illa exclamauit, *Et tu quouſque*.

DE-

DECLAMATIO VIII.

Mutanda optio raptore conuicto.

Lex. Rapta raptoris mortem, aut indotatas nuptias optet. Thema. *Rapta producta nuptias optauit. Iuuenis raptorem ſe negauit. Conuictus eſt. Illa optionē petit. Raptor contradicit.* (*Ex Controuerſ.* 8. *lib.* 7.)

DECLAMATIO. Optare tibi non ampliùs quàm ſemel licuit. Proponite ſupplicij faciem, carnificem, ſecurim. Hoc ſemel licere nimium eſt. In hanc perturbationem perductus ſum, vt ignorantem quid feciſſem. Grauis punior, cùm me peccaſſe pudet, quàm cùm peccaui. Optauit nuptias: nec adhuc ſciebat, quàm verecundem maritum eſſet habitura: raptorem dimiſiſti: virum occides? Minus eſt ergo quòd vitiauit, quàm quòd negauit. Ergo nos iniuriam periculoſius negauimus, quàm fecimus. Quadam nocte, quid dicam? non negare iam non pudet. Nox, vinum, error: quid iraſceris, puella? iam non negat. Iudex datam tabellam reuocare quàm retulit, non poteſt. Quæſitor non mutat pronuntiationem: Nihil tàm ciuile, quàm breuem poteſtatem eſſe, quæ magna eſt. Si mortem optaueris, hodie facies quod nunquam factum eſt: vtrumque optaueris.

Pars altera. Id egit priori iudicio ne quàm omninò pœnam ſtupri penderet: hoc id agit, vt ipſe optet. Vtinam non metu liberaret illum, quòd iudicis ſui clementiam notuit. Eſt quædam proxima innocentiæ verecundia præbere ſe legibus. Lex non adijcit quoties optet, ſed ex quibus. Aut hoc, inquit, aut illud: non adijcit. Ne ampliùs quàm ſemel.

EX LIBRO OCTAVO.

CONTROVERSIA I.

Orba poſt laqueum ſacrilega.

Lex. Magiſtratus de confeſſo ſuma ſupplicium.

Thema. *Amiſſo quædam viro cum duobus liberis, laqueo ſe ſuſpendit. Incidit ei laqueum tertius filius. Cum ſacrilegio facto quæreretur ſacrilegus illa dixit magiſtratui: ſe feciſſe ſacrilegium. Vult magiſtratus tamquam de confeſſa ſumere ſupplicium. Filius contradicit.*

CONTRA MAGISTRATVM. Facio, Iudices, in foro quod domi feci, matrem mori prohibeo. Quomodo, inquam, feciſti? quod loco quæ ſuſtuleras, condidiſti? Herebat, nec quicquam ſacrilegij niſi Penam nouerat. Amiſſis duobus filijs, ſacrilega ſibi videbatur, quod viuebat. Non affuturus veni, ſed ſeruaturus. Alij pro reis rogant: ego rogabo rem. Nullum accuſator niſi in ſubſellijs meis habet teſtẽ. Non eſt confeſſio, niſi quàm accuſator eruit: negat rea, tortor expreſſit. Fertur quædam viſo contra ſpem filio expiraſſe. Si ad mortem agit matres magnum gaudium, quid magnus dolor? Mater, habes non mediocre ſolatium. Vides aliquid & deos perdere. Magis deos miſeri, quam beati colunt. Non fecit ſacrilegium mulier, non fecit orba, non fecit quę cuſtoditur, non fecit quę confitetur. Iratis, inquis, dijs ſacrilegium potuit committere: frangitur calamitoſis animus, & ipſa ſe infelicitas damnat, & hoc conditio humana, vel peſſimum habet, quod fortuna quos miſeros fecit, & ſuperſtitioſos facit. Diligentius dij coluntur irati. Quis ergo fecit? Vnde ſcire poſſum,

poſſum, qui matrem cuſtodio? Ago cauſam legum, ne carnificem, quem ſacrilegis minantur, calamitoſis adhibeant. Deos ita coluit, vt quæ tam pro multis timeret. Confeſſio conſcientiæ vox eſt. Confeſſio, coacti, & quæ fecit agnoſcentis eſt verbum.

Pars altera. Omnium vox erat, ſacrilegium latere non poterit. Quiſquis eſt, non ipſe bonum exitum faciet, non quiſquam ſuorum. Et ſi nemo fuerit accuſator, ipſe narrabit. Cōcitata proceſſit, velut dijs perſequentibus. Feci, inquit. Supplicium de ea vel nunc exigamus homines, de qua olim dij exigere cęperunt. Violatorum minimum maieſtate compulſa eſt, vt mori vellet, & deberet, & non poſſet. Inciſus eſt ei laqueus. Tu putabas ſacrilegam ſecreto mori poſſe? Omnia fecit, vt taceret: quę ne confiteretur, etiam mori voluit. Si crimen quæritis, ſacrilegium factum eſt. Si facti cauſam quæritis: ſi priuſquam amitteret liberos, auara: ſi poſtquam amiſerit, irata.

CONTROVERSIA II.

Phidias amiſſis manibus.

Lex. Sacrilego præcidantur manus. *Thema.* *Elii ab Athenienſibus Phidiā acceperunt, vt is Iouem Olympiū faceret; pacto interpoſito, vt aut Phidiam, aut centum talenta redderent. Ioue perfecto Elii Phidiam aurum rapuiſſe dixerunt, & manus tāquam ſacrilego præciderūt; truncatum Athenienſibus reddunt. Petunt Athenienſes centum talenta. Contradicitur.*

CONTRA ELIOS. Iam Phidiam commendare non poſſumus. Tunc demum illa maieſtas exprimi poteſt, cùm animus opera proſpexit. Manus duxit ante ſibi, quam operi. Iouem

uem fecit. Sacrilegi vos eſtis, qui præcidiſti conſecratas manus. Primum ſanguinem ſui artificis vidit Deus. Teſtor Iouem, iam propriũ Phidiæ Deum. Ars alios in miſeria ſuſtinet, te fecit miſerum. Paciſcendum Phidiam manus fecerant. Sine eo Phidiam nos recepturus ſperatis, ſine quo vos accepturi non fuiſtis? Commodauimus pui poſſet facere deos, recepimus qui ne adorare quidem poſſit. Non pudet vos Iouem debere ſacrilego? Supereſt homo, ſed artifex perijt. Pænam nobis Phidiæ, non Phidiam redditis. Manui quæ deos ſolebant facere nunc nec homines quidem rogare poſſunt. Talem fecit Iouem, vt hoc eius opus Elij vltimum eſſe vellent. Manus commodauimus: manus repoſcimus. Elius teſtis eſt, Elius accuſatur, Elius Iudex: Athenienſibus tantùm reus. Inuoco deos, & illos, quos fecit Phidias, & illos quos facere potuit. Recepimus Phidiam. Confiteor, ſi poſſumus commendare.

Pars altera. Habuimus autem olim ſacrum habuimus ebur: ſacræ materiæ artificem quæſiuimus: diſpoſueram quidem, vt alijs quoque templis ſimulacra Phidias faceret: ſed non tam neceſſe erat ornare deos, quam vindicare.

CONTROVERS. III.

Infamis in nurum.

Thema. *Duorum iuuenum pater vni vxorem dedit: quo peregre profecto, infamari cæpit ſocer in nurum. Maritus reuerſus abduxit ancillam vxoris, & torſit. Illa in tormentis periit. Maritus incerto quid quæſierit, ſe ſuſpendit. Imperat alteri filio pater; vt eandem ducat. Nolentem abdicat.*

CON-

CONTRA PATREM. Duc, inquit, fratris vxorem. Si hoc fieri poteſt. Adulterum frater inuenit: Hæc eſt mihi cauſa abdicationis, quæ fratri mortis fuit. Dic, inquit, fratri vxorem. Tentari me, ſi qua eſt fides, credidi. Mulier ſi nubere lugenti potes, facis, vt omnia de te credantur. Cogor eam ducere, quæ mihi cauſa abdicationes eſt, populo rumoris, viro mortis. Legi jam vxorem: quę, ſi peregrinatio inciderit, mecum peregrinari velit: quæ, ſi viro aliquid acciderit, nubere alij nolit. Qui audiunt me abdicari, putant fratrem aliquid ſuſpicatum de me.

Pars altera. Obieciſti mihi vltimum nefas, & quod qui tantum eſt ſuſpicatus, noluit viuere. Impulſu tuo frater torſit ancillam; & quia nihil repetit, falſas ſuſpiciones morte expiauit.

CONTROVERSIA IV.

Homicidia in ſe.

Lex. Homicida in ſe ſepultus abijciatur. Thema. *Quidam ſe occidit. Petitur, vt inſepultus abiiciatur. Contradicitur.*

PRO HOMICIDA SEPELIENDO. Afferre ſibi coactus eſt manus aſſiduis malis. Summam infelicitatem ſuarum in hoc remouit, quod exiſtimabat licere miſero mori. Infeliciſſime adoleſcens, cum te & ſepulturam prohiberi video, deſino morari quod perijſti. Tales inimicos habes, vt etiam mortuum perſequantur. Facilius miſerum, quã ſceleratum, fortuna vincit. Sumpſiſti hoc ferrum Cato & quã inuidioſum, quòd Catonẽ occideris? Curti, perdideras ſepulturam, niſi in morte reperiſſes quid eſt miſerius in vita, quàm velle mori? Quid in morte quã ſepeliri non poſſe? Quis miretur cũ mori voluiſſe,

quem

quem ſurgentem quoque fortuna perſequitur; Omnibus natura ſepulturam dedit: naufragos idem fluctus qui expulit, ſepelit: ſuffixorum corpora crucibus in ſepulturam ſuam defluunt: eos qui viui vruntur, pœna funerat. Iraſcere interfectori, ſed miſerere interfecti. Homicida, inquit, eſt, quia ſe occidit. Huic iraſceris? Pro quo iraſceris? Non aliud Scæuola Mucio cognomen dedit, & capto, contra Porſennam regem, libertatem reliquit, quam vtilitas ſui. Non aliud Codrum illud ceteris imperatoribus dedit exemplum, quam quod poſitis imperatorijs inſignibus, ad mortem cucurrit. Nec vllo maior fuit dux, quam quod ſe ducem non eſſe mentitus eſt. Non poſtulo, vt glorioſum, ſed vt tutum ſit mori. Non magis crudeles ſunt, qui volentes viuere occidunt, quam qui mori volentes non ſinunt. Curtius deijciendo ſe in præcipitem locum, fatum ſepulturæ miſcuit. Celebretur Cato, quia ſe occidit: huic miſerrimo, quod aliquid non ignaue de ſpiritu ſuo ſtatui, tantum impune ſit. Etiam vulnera infelicis ſcrutantur in crimen. Æſtimate an viuere licuerit, cui ne mori quidem licuit.

Pars altera. Facinus indignum, ſi inueniantur manus, quæ ſepeliant eum, quem occidere ſuæ. Sumpſit gladium. Video ardentes oculos In quem, neſcio: quòd ſolum ſcio, ſcælus cogitat. Neſcio cuius criminis ſibi conſcius confugit ad mortem. Cuius inter ſcelera etiam hoc eſt, quod damnari non poteſt. Contra hos inuentum eſt, vt aliquid, poſt mortem timerent, qui nec mortem timent. Nihil non auſurus fuit, qui ſe potuit occidere.

CON-

CONTROVERSIA V.

Fortis nolens ad patrem fortem redire.

Thema. *Abdicauit quidam filium. Ille tacuit. Fortiter fecit. Petit pro præmio ad patrem reditum. Pater contradicit. Pater poſteà fortiter fecit. Petit ad ſe filii reditũ. Filius cõtradicit.*

CONTRA FILIVM. Ego fortior ſum: poſt tuam pugnam pugnauimus, poſt meam vicimus. Reuertere, dignam domum te feci. Iſti oculi mei ſunt: iſtæ manus meæ ſunt: iſta contumacia mea eſt. Si mereor prẽmiũ, mihi date: ſi non mereor, illi ſuum reddite. Ego, inquit, eadẽ lege præmium non accipe. Hoc eſt vnde abdicatus es. Putas nihil inter te & patrem intereſſe? Poſt tam ſimilia opera, ſi tantum commilito eſſes, me patrem adoprare debueras. Admoneo te, iuuenis, hoc præmiũ qui recuſauerat, petit. Timeo, inquit, ne me iterum abdices. Cõmiſſurum me putas, vt iterum rogem? Bello grauiore pugnaui, quo neceſſe fuit etiã ſenibus militare, quo fortes eſſe non potuerunt, etiam qui priore bello fuerant. Ille annos ſuos exercuit ego vici meos. Tu fregiſti bellum, ego ſuſtuli. Quanta exhortatio iuuenum fui ſenex fortis! Vtriq; noſtrum præmium reddite. Militaui ſenex militaui exanguis: militaui qui iam vicarium dederam. Vterq; noſtrum cum rogatur, faſtidit: cum relinquitur, rogat. Quid nos ſuſpicari cogis, quod non vis in paternam domum redire? Turpe erat virum fortem, niſi à patre coacto, non recipi.

Pars altera. Quid me captiuum ex libero cupis? Quid ignominiæ ſubijcis virum fortem? Quid efficis, vt poſſim abdicari? Meus, inquit, es filius. Quid opus eſt præmio, ſi tuus ſum!

CON-

CONTROVERSIA VI.

Pater naufragus diuitis ſocer.

Lex. Vitiata vitiatoris, aut mortem, aut indotatas nuptias optet. Thema: *Diues pauperem de nuptiis filiæ interpellauit tertio. Ter pauper negauit. Profectus cum filia, naufrago expulſus eſt in diuitis fundum. Appellauit illum diues de nuptiis filiæ. Pauper tacuit, & fleuit. Diues nuptias fecit. Redierunt in vrbem. Vult pauper Educere puellam ad magiſtratus. Diues contradicit.*

CONTRA DIVITEM. Educator ad magiſtratus puella: quid times? Certe vxor tua eſt. Queri nec de morte poteris, ſi hanc puella maluerit. Nemo vnquam raptor ſerius perijt. Vt litus agnoui, naufragus in altũ nataui. Quid times, ſi exoraſti? Acceſſit ad me primum. Filiam tuam ducere volo, inquit. Non fleui: tunc enim licuit negare. Nuptias filię tanquam naufragium meum fleui. Naufragus plus de litore queror. Inter naufragium quidem & nuptias, ne vna quidem nox interfuit. Differat nuptias, dum flare ſocer deſinat. Putat me iam filiam commiſiſſe ſibi, cum hic necdum ſe committat vxori? Lacrimis inter verba manantibus venio: talis & in nuptijs filiæ fui. Si rapta eſt cur opinionem recuſas? Si vxor eſt, cur times? Loquor vbi primum licet. Procul à conſpectu reliqueram patriam, nondum tamen poſſeſſionem diuitis prętereram. Subito fluctibus inhorruit mare, ac diſcordes in perniciem noſtram flauere venti: demiſſa eſt nox cælo, & tantum fulminibus dies redditur: inter cælum, terramque dubij pependimus: adhuc tamen bene, Iudices, nauigauimus:

mus naufragium maius reſtat in litore. Erat in ſummis montiū iugis, ardua diuitis ſpecula. Illic ille naufragiorum reliquias computabat, illic vectigal infelix, & quantum ſibi iratum reddere t mare Interrogor de nuptijs filię, cùm adhuc pulſaret aures meas fluctus, feci quòd debui, & captus, & naufragus, inimico ſtuprum lacrimis negaui. Delicatus diues, qui etiam inter naufragia amare poteſt. Matrimonij celebritatem remoti angulo ruris abſcondit: ibi fecit nuptias, quo nemo mihi naufragus venit. Lacrima eſt indicium inoptatę rei: lacrimę pignora ſunt nolentium, & repugnantis animi vultus iudex. Nemo vnquam quod cupit deflet. Lacrimæ coacti doloris intra præcordia, & intolerabilis ſilentij eruptio. Sic, ille, qui ſuper cinerem deflet patrimonium, odit incendium: ſic qui naufragium deflet maria deteſtatur. Fletus humanarum neceſſitatum verecunda execratio eſt: Tuæ nunc ſunt partes puella: diſcedo: & quòd prius feci, taceo. Si nupta es habes quòd optes: ſi vitiata, quòd imperes.

Pars altera. Naufragum duo ſacratiſſima inter homines exceperunt, hoſpitium, & affinitas: alterum præſtitit: alterum etiam rogaui. Oblatas conciliante fortuna nuptias, quòd erat amantis; ſæpiùs rogaui: quòd feſtinantis, non diſtuli. Quid hic raptoris eſt, niſi quòd indotatam duxi? Erat ſocer, qui putat mihi cariorem futuram puellam, ſi me potuerit occidere. Quid enim mihi supereſt? preces meæ, quas toties adhibui, an iſtius lacrymæ quas moui? Nihil mihi inimicus obijcere poteſt præter matrimonium. Magnus eſt amor, qui ex miſericordia venit. Fundebamus lacrymas ex pœnitentia diſſidij prioris; nec plura aut me proloqui aut iſtum reſpondere paſſæ, ſunt mentes gaudij:

oc-

occupatę. Nulla integritas tantùm ſibi, etiam exploratâ, confidit, vt cauſam velis dicere. Si interrogaueris filiam partem legis amputaturus es: ſi non interrogaueris, legem. Si genero vitam daturus eſſet, etiam innocentiam reliquiſſet. Quęritis quid dum fleret, fecerit? Non negauit, & ſolebat negare. Si nolles mortem, optaturus eſt? non enim poteſt eas partes legis deſidera, quas habet.

EX LIBRO NONO

DECLAMATIO I.

Cimon ingratus.

Lex. Adulterum tum adultera qui deprehenderit, dum vtrumque interficiat, ſine fraude ſit. Ingrati ſit actio. *Miltiades peculatus damnatus, in carcere altigatus, deceſſit. Cimon filius eius, vt eum ſepeliret, vicarium ſe pro patris corpore dedi. Callias diues ſordidè natus, redemit eum à Reſpub. & pecuniam ſoluit: eique filiam collocauit. Ille prehenſam in adulterio, deprecante patre, occidit vxorem Ingrati reus eſt*.

(*Excerpta ex Controuerſ. 1. lib. 9.*)

DECLAMATIO. Adulterium mihi carcer eſt. Ferrum mihi à lege traditum, ad vindictam pudicitiæ proijciam. Perdidiſti pecuniam Callia, ſi tales ſoluiſti manus. Non poteſt generoſus animus contumeliam pati. Hoc intereſt inter fortunam patris & filij, quòd illius calamitatum exitus fuit carcer mearum initium. Vnus Miltiadis cenſus inuentus eſt Cimon filius. Redemptus Cimon redemptoris felicitas eſt. Reddam beneficium,

cùm

cùm tam honeſtum deſideraueris, quàm dediſti. Ego adulteros dimittam? quid aliud facerem, ſi adhuc alligatas manus haberem? Quid? tu pęnā putas pro Miltiade alligari? Magnum vterque beneficium dum damus, recipimus; ego, quòd Miltiadem redemi: tu quòd Cimonem. Turpiſſimum duxi, ab eodem dimitti & adulteros, & Cimonem. Ego ſum, qui referre gratiam ne mortuis quidem deſino. Ita mihi veros habere liberos contingat: quòd quantum ſit. Miltiades expertus eſt. Dignus erat Callias talem genuiſſe, qualem redemit. Dic nunc. Ego te carcere exemi: cui reſpondeam. Ergo me carcere tradidi. Nunquam fiet, vt melius actum putem, quòd à Callia redemptus ſum, quàm quòd pro Miltiade alligatus. Ego me à te redemptione putabam; emiſiſti me filię tuę. Callię filiam duxi: hanc tibi pater, dum ignoratus eſſe nolo, iniuriam feci. Non poſſum ob id damnari, quòd lege factū eſt. Beneficiū eſt, quòd totum eius cauſa præſtatur, in quem confertur. Vbi aliud ex eo quis ſperat, aut præparat, non beneficium, ſed conſilium eſt. Summo te dedecore liberā inuitum. Redemiſti me, & tu non rogantē. Habeo Virginios, & quicūque vitiatas filias, vel clauſerūt, vel occiderūt.

Pars altera. Duo beneficia dedi: & redemi, & egenti filiam collocaui. Obijcio tibi, quòd vxorem paſſus es adulteram fieri, quòd non cuſtodiſti, quòd moratus es, dum ſuperueniret pater ſpectator ſuæ calamitatis. Ego non exſpectaueram, donec rogares. Moleſte ferebas ſocerum dici Calliam. Mores puellæ non tantum paſſus es in vitia labi, ſed ipſe impuliſti: nactus occaſionem non omiſiſti.

Extra. Hic color & *Gallioni, & Latroni, & Montano.* placuit, vt nihil in Calliam diceretur

con-

contumelioſè, in redemptorem, in ſocerum infelicem. Multas quæſtiones rhetorici, & poetæ Romani à Græcis dictas non ſurripuerunt, ſed & prouocauerunt. Thucydidis ſententia eſt: Δεινοὶ γὰρ αἱ εὐπραξίαι συγκρύψαι, καὶ συσκιάσαι τὰ ἑκάστων ἁμαρτήματα Salluſtius: Res ſecundæ mire ſunt vitijs obtentui. Sic cũ ſit præcipua in Thucydide virtus breuitas, hac eum Salluſtius vicit, & in ſuis eum caſtris cecidit. Nam in ſententia Græca tam breui habes, quæ ſaluo ſenſu detrahas: deme vel συγκρύψαι, vel συσκιάσαι, deme ἑκάστων, conſtabit ſenſus, etiamſi non æquè comptus, æquè tamen integer. At ex Salluſtij ſententia, nihil demi ſine detrimento ſenſus poteſt. T. autem Liuius tam iniquus Salluſtio fuit, vt hanc ipſam ſententiam, & tamquam translata, & corruptum dum transferretur, obijceret Salluſtio nec amore Thucydidis fecit, vt illum præferat, ſed laudat, quem non timet: & facilius putat à ſe poſſet Salluſtium vinci, ſi ante à Thucydide vincatur.

DECLAMATIO II.

Flaminius in cœna reum puniens.

Maieſtatis læſæ fit actio. *Flaminius orator inter cœnam à meretrice rogatus, quæ aiebat nunquam ſe vidiſſe hominem decollari, vnum ex dãnati occidit. Accuſatur læſæ maieſtatis.*

(*Ex Controuerſ. 2. lib.9.*)

DECLAMATIO. Obijcio luxuriam, hiſtrioniam, iocos. An in conuiuio nihil aliud, niſi occiditis? Ubi fortaſſe oſculo donauit homicidium. Cœnaturi carnifices manus abluunt. Non inquino in totum annum: vna nocte contentus

ſum

ſum. Facilius eſt, vt qui multa meretrici dederit homicidium neget, quàm vt qui homicidium dederit, quicquam negarit. Seruum ſi verberare voluiſſes, extra conuiuium abduxiſſes. Contactam ſanguine humano menſam, ſtrictas in triclinio ſecures, quis credat iſta concupiſſe meretricem, vel feciſſe prætorem? Virgę promuntur, & ante menſam deoſque crudelitatis victima trucidatur. Me miſerum, Romani imperij terrore luſiſti. Legi potius, quàm ſcorto cadat. Exſurgite Bruti, Horatij, Decij, & cætera imperij decora. Veſtris faſcibus, ſecuribus veſtris iam puellæ iocantur obſcęnæ. In eo quòd ſub prætextu publicæ maieſtatis agitur, quidquid peccatur, maieſtatis actione vindicādum eſt. Percuſſurus lictor ad prætorem reſpicit, prætor ad meretricem.

Pars altera. Si legatus falſus mandata affert ſic audiuntur, tamquam illa populus Romanus dederit. Imperator fœdus percuſſit, videtur populus percuſſiſſe Romanus, & fędere continetur. Nunc nec viribus quicquam populi detractum eſt, nec opinioni. At ex te cæteros æſtimant? Et ante hunc alij fuerunt, ex quibus ęſtimari poſſunt. Nemo aſcribit vrbibus vitia ſingulorum. Obijciunt quòd damnatus perierit meretrici, & poſtulant prætorem perire damnato. Libido omnis intra meretricem eſt, crudelitatis intra carcerem. Multa populus Romanus in ſuis imperatoribus tulit: in Manlio impotentiam, à quo & filius & victor occiſus eſt: in Sylla crudelitatem: in Lucullo luxuriam: in multis auaritiam. Non putaui ad rem pertinere, vbi aut quando periret, qui perire deberet. Occiſus eſt: quis? damnatus: vbi? in prætorio: quo tempore? eſt enim tempus, quo noxius perire non debeat?

Extra. Quædam controuerſiæ ſunt, in quibus

factum defendi poteſt, excuſari non poteſt; Non ſperamus vt Flaminium iudex probet, ſed vt dimittat. Itaque ſit agere debemus, tanquam pro facto non emendato, ſed non ſcelerato. *Tit. Liu.* de oratoribus, qui verba antiqua & ſordida conſectantur, & oratoris obſcuritatem, ſeueritatem putant: tamen in his etiam ſi minus eſt inſaniæ minus ſpei eſt. Illi qui timent, & abundantia laborant, plus habet furoris, ſed plus & corporis. Semper ad ſanitatem procliuis eſt, quòd poteſt detractione curari: illi ſuccurri non poteſt qui ſimul & inſanit, & deficit. Murhedius dixit tetracolon: Seruiebat forum cubiculo, præter meretrici, carcer conuiuio, dies nocti. Nouiſſima pars ſine ſenſu dicta eſt, vt expleretur circuitus: quem enim ſenſum habet; Seruiebat dies nocti; Hanc ideò ſententiam retuli, quia & in tricolis, & in omnibus huius generis ſententijs, curamus vt numerus conſtet, non curamus vt ſenſus. Omnium autem corruptarum ſententiarum exempla de induſtria pono: quia facilius, & quid imitandum, & quid vitandum, ſit docemur exemplo.

DECLAMATIO III.

Expoſitum repetens è duobus.

Per vim metumque geſta, non ſint rata. Pacta conuentaque legibus facta, rata ſint. Expoſitum qui agnouerit, ſolutis alimentis recipiet. *Quidam duos expoſitos ſuſtulit, & educauit: quærenti patri naturali, pollicitus eſt ſe indicaturum vbi eſſent; ſi ſibi alterum ex illis dediſſet. Pactum interpoſitum eſt. Reddit illi duos: repetit vnum.*

(*Ex-*

(*Ex controuerſ. 3. lib 9.*

DECLAMATIO. Tum alienis diuidemus liberos, quos non diuidimus, cùm matribus; vtrumque genui, vtrumque deſideraui, pro vtroque pactus ſum. Vna nati ſunt, vna expoſiti, vna educati: redditi diſtrahuntur; Diſtraxit illos fortuna aliquando à parentibus, nunquam ab ipſis. Duos expoſui, quia alterum eligere non poteram. In auctionem fratres producor, quamuis hoſtilis haſta non diuidit. Plus quiddam eſt geminos eſſe, quàm fratres: perdit vterque gratiam ſuam, niſi cùm altero eſt. Ignoſcat retinenti meos, cùm ipſe concupiſcat alienos. Agnitio diuidet, quos iunxit etiam expoſitio? Omnia pro filio paciſcor, præter filium. Pactus ſum flens, tremens, tamquam cùm exponerem: Mihi tunc vis & neceſſitas erat: non enim poteram inuenire filios, niſi alterum promiſiſſem.

Pars altera. Vtrumque poteſtis ex hoc iudicio patrem dimittere. Liberis hic carere conſueuit: ego & cùm vnum accepero, neceſſe eſt torquear: duobus aſſueui. Vim vocas, quæ te patrem fecit? Ego ſuſtuli, ego educaui, ego reddidi: ille electurus eſt. In iſta vi duos filios perdidi. Lex arma, & vincula, & vltimum periculum complectitur.

Extra. In Sabinum Clodium, vno die & Græcè & Latinè declamantem, multa vrbane dicta ſunt. Dixit *Haterius* quibuſdam quærentibus, quòd puſillas mercedes acciperet, cùm duas res doceret: Numquam magnas mercedes accipere eos qui hermeneumata docerent. *Mæcenas* dixit Τοὺς εἰδὴν δὴ οὐκ ὤν γνοίη; πτέροισι μετεῖν. *Caſſius Seuerus* ab auditione eius rediens, inte rogatus quomodo dixiſſet, reſpondit, Male καὶ κακ.

DECLAMATIO IV.

A filio in arce pulſatus.

Lex. Qui patrem pulſauerit, manus ei præcidantur. *Tyrannus patrem cum duobus filiis in arcem arceſſit: imperauit adoleſcentibus, vt patrem cæderent. Alter ex his præcipitauit ſe, alter cecidit. Poſt in amicitiam tyranni receptus eſt. Occiſo tyranno præmium accepit. At reus fit cæſi patris. Petuntur eius manus: pater defendit.*

(*Ex Controuerſ.* 4. *lib.* 9.)

DECLAMATIO. Felicior eſſem, ſi plures reos defenderem. Præcidetis tyrannicidæ manus. Quid hoc eſt; integer tyrãnus iacet. Tam neceſſe fuit patrem cædere, quam ſpoliare templa virgines rapere. O quantum debemus iſtis manibus, per quas iã nihil neceſſe eſt. Tales fuerunt, vt ex his poſſet tyrannum alter contemnere, alter occidere. Præcipitaſti te fili: hoc non eſt patri parcere, ſed tibi. Dura, fili; in tyrannum tibi per patrem eundum eſt. Vtrum ex filijs meis probatis? alter ſe occidit, alter tyrannum. Suſpenſas leuiter admouebat manus: filius ſimulabat ictus, pater gemitus. Neceſſitas magnũ humanæ infelicitatis patrociniũ. Hęc excuſat Saguntinos, quamvis non ceciderint patres, ſed occiderint.

Si nec iſte * cæcidiſſet. Ille me fratri reliquerat, hic tyranno. In lege, inquit, nihil excipitur. Sed multa licet non excipiantur, intelliguntur. Et ſcriptum legis anguſtum, interpretatio diffuſa eſt. Quid intereſt lege excipere, ne fraudi ſit ei qui per inſaniam partem pulſauerit: cùm illi non ſupplicio, ſed remedio opus ſit; ne puniatur infans, ſi pulſaucrit patrem. Hoc qui cogen-

gente tyranno fecit, ipſo fuit miſerior vapulante. Non eſt impudica, quæ accerſita, eſt à tyranno: non eſt ſacrilegus ſacerdos, qui deorum immortalium dona ſuis manibus pertulit ad tyrannum. Patre iubente fecit: nec cæcidit ipſe, ſed paruit. Vltio cæſi patris, nullius eſt, niſi patris. Si à quolibet alieno cæſus eſſem, & iniuriarum agere nollem, nemo nomine meo ageret. Nunc nihil intereſt. Pœna maior eſt eius qui cæcidit, ius idem eius qui cæſus eſt.

Pars altera. Tamdiu cæcidit patrem, donec placeret tyranno ſatelles. Pro Republ. inquit, feci. Idem & Reipubl. imputas & tyranno. Habuiſti quod iactares tyranno. Frater maluit mori: perijt, ne parricidium faceret, aut videret. Cæſus, inquit, pœnam dimitto. Mirarer, niſi pro tam bono patre fuiſſet, qui mori vellet. Pater, inquit, voluit, ſed frater noluit. Pater, inquit, voluit. Ita tu non tantum tyranno, ſed etiam patri: dignus viſus eſt parricidio. Cæcidiſti patrem, cũ & legem noſſes, & fratrem.

Extra. Ab Oppio proconſule, cùm quo in Cretam *Sabinus* ierat, in theatro Græci poſtulare cæperant, vt Sabinus maximum magiſtratum gereret. Mos autem eſt, barbam & capillos magiſtratui Cretenſium ſubmittere. Surrexit Sabinus, & ſilentio manu facto, Hunc magiſtratum, inquit, ego Romæ bis geſſi: bis enim reus cauſam dixerat. Græci non intellexerunt, ſed bene præcati Cęſari, petebant, vt illum honorem Sabinus tertio gereret. Idem cùm reus rogaret, vt in lautumias transferretur: Non eſt, inquit, quemquam veſtrum decipiat nomen lautumiæ: illa animo meo lauta res eſt. Iocabatur in miſerijs ac periculis ſuis, in quibus iocari eum non debuiſſe, quis neſcit? potuiſſe, quis credit?

DECLAMATIO V.

Priuignus ab auo raptus nouercæ.

De vi ſit Actio. *Quidam duos filios ſub nouerca amiſit, dubiis cruditatis & veneni ſignis. Tertium filium auus maternus rapuit, qui viſendos nepotes ægros non fuerat admiſſus. Quærenti patri per prætonum, dixit apud ſe eſſe. Accuſatur de vi.*

DECLAMATIO. Habui filiam, quamuis vnius filius ſuperſit; fæcundam: apud me nutriatur ſine. Quid times; ne non admittare, cũ veneris? Non quæris filios, quos perdidiſti: quæ non perdidiſti, quæris Pater à me vnum repetit ego duos à patre. Plus habeo quod auo, quam quod reo timendum ſit. Veni ad ægrotantes ne potes: admiſſus non ſum hæc? vera vis fuit. Nulla vis eſt, quæ arma, pugnam, vulnera non habuit. Deſcribe iſtius comitatũ tumultus: vnus eſt, & vnus ſenex. Rapuiſti, inquit, filium meum immo nepotem meum ſuſtuli; immo venientem non potui excludere. Sic cuius obſeſſam latronibus armata manu coniugem, liberoſque rapuiſset. Quod viuit puer beneficium erit meum. Et medici alligant, & corporibus noſtris vi medentur. Non poteſt mecum agere, tanquam cùm alieno. Habet ſua iura natura. Et hoc inter patrem & auum intereſt, quod auo ſeruare licet ſuos patri & occidere. Quæ eſt iſta tam fera pietas, tam præpoſtera? quærere tuos à tertio incipis. Quiſquis puero fauit, ne iuueniretur optaui.

Pars altera. Non vt nepotem ſeruaret, fecit, ſed vt infamaret vxorem veneficij, me venefice mancipatum. Cùm ſocero mihi, Iudices, ne viua quidem priore vxore, conuenit: mortua

vero,

vero, inimicum profeſsus. Languente puero, cùm vociferatione & conuiuio auſpicans quicquid accidit, venit ad ſanos nepotes numquam anteà veniſſet. Non admiſi: & tunc enim vidi venire rapturum.

Extra. Habet hoc *Montanus* vitium ſententias ſuas repetendo corrumpit: dum non eſt contentus vnam rem ſemel bene dicere, efficit, ne bene dixerit. Própter hoc ſolebat Montanum *Scaurus* inter Oratores Ouidium vocare. Nam & Ouidius neſcit, quòd bene ceſſit, relinquere. Cum Polyxene eſſet adducta tumulo Achillis immolanda, Hecuba dixit:

. . . . . *cinis ipſe ſepulti*
In genus hoc pugna.

Poterat eſſe contentus, adiecit:

. . . *Tumulo quoque ſenſimus hoſtem.*

Neque hoc contentus, adiecit:

AEacides fecunda fui,

Aiebat Scaurus: non minus magnam virtutem eſſe, ſcire deſinere, quàm ſcire dicere.

DECLAMATIO VI.

Filia conſcia in veneno privigni.

Lex. Venefica torqueatur, donec conſcios indicet. *Quidam mortua vxore, ex qua habebat filium, duxit aliam, & ex ea filium ſuſtulit: Veneficii damnata, dum torqueretur, dixit conſciam puellam. Petitur ad ſupplicium puella. Pater defendit eam.*

(*Ex Controuerſ.* 6. *lib* 9.)

DECLAMATIO. Non prodeſſet tibi, puella, quòd te amauit frater, niſi mater odiſſet. Nefanda mulier, etiam filiæ nouerca, ne mori quidem potuit, niſi & occideret. In gladia-

toribus quoque conditio dura victoris eſt, cum moriente pugnantis. Nullum magis aduerſarium timeas, quam qui viuere non poteſt occidere poteſt. Concitatiſſima eſt rabies in deſperatione, & morte vltima in furorem animus impellitur. Quædam feræ ipſa tela commordent, & in mortis auctorem per vulnera ruunt. Gladiator quem armatus fugerat, nudus inſequitur: & præcipitanti non quod impulit tantum trahunt, ſed quod occurrit. Naturali quodam deploratæ mentis affectu, morientibus gratiſſimum eſt commori. O mendacium ſimile veneficio! dum nouercæ meminit, matris oblita eſt. Peto, ne, quia filium vindicaui, filiam perdam: niſi ſuccurritis, nouerca vicit, ego victus ſum. Ne inter ſupplicia quidem deſinit occidere. Proſit apud vos puellæ, quòd pater eam laudat: proſit, quòd mater accuſat. Conſcias, inquit, eſt filia. Ego torqueri cœpi, nouerca torquere. Habui filium talem, vt illum amare poſſet nouerca, niſi in eam incidiſſet, quę odiſſe etiam filiam poſſet. Seruus furti tortus, Catonem conſcium dixit. Vtrum plus tormentis creditis, an Catoni? Quòd nouerca tam ſero, puella tam cito? In hoc veneficij pœnas dabat, vt accuſationis exigeret.

Pars altera Quarundam ferarum catuli cùm rabie naſcuntur: venena à radicibus ſtatim peſtifera ſunt. Quid illa quæ fratrem in moram ſequentis patris ſparſit? habes exemplum, quòd & ſorori conueniat, & virgini. Nouerca in hoc priuigno dedit venenum, vt filia ſola heres eſſet: idcircò adhibitu & conſciam.

EX

EX LIBRO X.

DECLAMATIO I.

Lugens pauperis filius diuitem ſequens.

Iniuriarum ſit actio, *Quidam cùm haberet filium, & diuitem inimicum, occiſus, inſpoliatus inuentus eſt. Adoleſcens ſordidatus ſequi diuitem cœpit. Diues eduxit eum in ius, & poſtulauit; vt, ſi quid ſuſpicaretur, argueret. Adoleſcens ait: Accuſabo eum potero. Diues petens honores, repulſus eſt: accuſat iniuriarum pauperis filium.*

(*Ex Controuerſ.* 1. *lib.* 10.)

DECLAMATIO. Gratias diuiti, quòd quos odit, iam reos facere contentus eſt. Non ambulabis, inquit, eadem via, non calcabis veſtigia mea, non offeres delicatis oſculis ſordidam veſtem, non flebis, me inuito, non tacebis: perieramus, ſi hic magiſtratus eſſet. Quòd ſordidatus fuit, luctus eſt: quòd fleuit, pietatis: quòd non accuſauit, timoris; quòd repulſus eſt, veſtrum eſt. Honores patre meo viuo numquam petiuit. Vitium me meum ſequitur: taceo. Vtinam hoc vitium habuiſſet & pater. Quando vobis non ſordidati ſumus? Accuſa, inquit, pauper diuitem. Ambulare mihi arbitrio meo non licet? Accuſa, inquit, reum perage, perora: quis accuſare ſic loquentem poteſt? Cur, inquit, me ſequeris; aliud ergo pauperes iter, aliud diuites habent? Quiſquis percuſſor fuit, quaſi diues ſpolia contempſit. Mortuo patre meo: metuo enim, ne quis ſe lædi putet, ſi dixero occiſum. Sordidatus, inquit, fles. Quid aliud fa-

cere poſſum, occiſi pauperis filius? Quid accuſant feciſſet, qui perſequitur tacentem? Quare, inquit, ſequeris me? vt aliquando miſerearis mei, vt deſinas afflictam domum perſequi. Eum accuſatorem habeo, qui ſe non eſſe reum miratur. Cur, inquit, non agis? Quia adeò non meruis, vt cogas, Sordidatus ſum. Quòd reo licet, lugenti non licet? An ne lugebo quidem quem vindicare non poſſum? Non erat in illo præda, quàm graſſator appeteret: erat ſumma virtus, contumax aduerſus diuitiarum faſtidium innocentia. Hæc ab inimico petita ſunt ſpolia. Quis cędem machinatus eſt? Scire non poſſum: quòd diſſimulari non poteſt, ſcio quis optauerit. Et tu diues inimicus es: & ille inſpoliatus inuentus eſt: non eſt cur accuſem, ſed eſt cur ſuſpicer.

Pars altera. Vt ſcias te inuidiam mihi facere, cùm dixiſſem. Accuſa me: non negaſti, ſed reſpondi. Accuſabo cùm potero.

DECLAMATIO II.

Vir forti non cedens forti patri.

Viro forti præmium. Si plures fuerint, iudicio contendant: *Pater & filius fortiter fecerunt Pater petit à filio, vt ſibi cederet. Ille noluit, iudicio contendunt, vicit patrem; petit præmio ſtatuas patri: abdicatur. C. D.*

DECLAMATIO. Quem optem iudicij huius euentum neſcio, cùm crimen meum ſit; viciſſe. Patriæ iudicium habeo, patris perdidi. Patrem in acie vidi, pugnaui cùm exemplo. Iudicium vocatur, quo pater & filius ſpolia contulimus. Vici, non filius patrem, ſed iuuenis ſenem. Ego vici, ſed omnes gratulati ſunt patri. Cogitaui Horatium Etruſcas acies corpore ſuo ſub-

ſubmouentem: cogitaui Decium, qui nec ipſe patri ceſſit. Pugnaui non tantum imperatori, ſed etiam patri. Auidus ſum gloriæ: hoc ſi vitium eſt, paternum eſt. Pudeat pater, ſi te vicit filius abdicandus. Ego præmium habeo: & tu præmium, & virum fortem. Virtutes noſtræ ſilentio præteriſſent; illuſtratæ ſunt dum conferuntur. Iudicauerunt non quòd erat, ſed quòd te malle credebant. Honor ad vtrumque peruenit: alter præmium habet, alter percipit.

Pars altera. Non habitare cùm aduerſario meo: non capit idem contubernium, victum & virum fortem. Statuam, inquit, tibi poſui: imo ne poſſem vnquam me victum obliuiſci, ignominiam meam in es incidiſti.

DECLAMATIO III.

Demens quòd mori filiam coegerit.

Dementiæ ſit actio. *Bello ciuili quædam virum ſecuta eſt, cùm in diuerſa parte haberet patrem & fratrem. Victis partibus ſuis, & occiſo marito, venit ad patrem: à quo recepta, ait patri: Quemadmodum vis tibi ſatisfaciam? Ille reſpondit. Morere. Suſpendit ſe ante ianuam eius. Accuſatur pater à filio dementia.*

DECLAMATIO Sic tibi ſatisfieri, ne victor quidem voluit. Nullum fuit in proſcriptione mulieris caput. Inquinaſtî filiæ ſanguine penates: quamquam quid loquor penates, tamquam in domo perierit? Allatum ad ſe Pompeij caput Cæſar fleuit: & hoc illi propter filiam præſtitit. Quemadmodum vis ſatisfaciam tibi? Hoc ipſo ſatisfeciſſe puella debuerat: & adeò in maritum & in patrem pia; vt alterum vſque ad mortem ſecuta ſit, & altera morte ſatisfecerit.

Periculosè offendo patrem, qui neſcit ignoſcere. Morere: quid aliud meruerat, ſi ſatisfacere noluiſſet? Defendiſti Ligatium Cicero: quam leue iudicaſti crimen, de quo confeſſus es! Ante ipſum domus limen extincta eſt; ne dubitari poſſet, marito periſſet, an patri. Meruerat, inquit: accuſas etiamnum? Et certe iam tibi ſatisfactum eſt. Secutus eſt gener diuerſas partes vxor ſuas. Optima ciuilis belli defenſio, obliuio eſt. Morere, inquit. Etiam quibus animaduertere in damnatos neceſſe eſt, non dicunt, *Occide*, non, *Morere*: ſed, *Age lege*. crudelitatem imperij verbo mitiore ſubducunt.

Pars altera. Mores tuos patri debes approbare, non patris regere. Multa potes iam dementiæ ſigna colligere: non potes patrem propter verba damnare. Animaduertit Manlius in filium, & victorem quidem: animaduetit Brutus in liberos, non factos hoſtes, ſed futuros: vide an ſub iſtis exemplis patri fortius liceat tantum loqui. Contumaciter rogauit, quemadmodum & perijt: nihil agnoui filiæ, nihil victæ: non miſit ad patrem fratrem. An etiam num iraſcitur fratri. Cur me ſolum rogat, cum duobus ſatisfacere debeat? Victor, inquit, cito exoratus eſt. Facilius eſt ignoſcere bello, quam parricido. Etiam morte patri quæſiuit inuidiam. Periſſe propter patrem dicitur mulier, quæ virum habuit, propter quem mori poſſet.

DECLAMATIO IV.

Mendici debilitati.

Reipubl. læſæ ſit actio. *Quidam expoſitos educabat, & debilitatos mendicare cogebat, vt Reip ſibi mercedem referrens. Accuſator. læſæ.*

(Ex

(*Ex Controuerſ. 4. lib. 10.*)

DECLAMATIO. Factum eſt, ne liberos patres aut agnoſcant, aut recitant. Vectigalis iſti crudelitas, eo magis, quod omnes præter iſtum miſericordes ſumus. Effectum eſt, vt mihi eſſet miſerius expoſitis, quam tolli: parentibus, quam agnoſcere. Alterius comminutas ſcapulas in deforme tuber extundit. Produc familiam tuam. Volo noſſe illam humanarum calamitatum officinam. Sua cuique calamitas tamquam ars aſſignatur. Intuemini illi erutos oculos, illi effractos pedes. Quid horreſcitis? ſic iſte miſeretur. Nouum monſtrum: integer alitur, debiles alunt. Periſſent, inquit: ita non infelicius ſuperſunt? Periſſent: inquit? interroga patres, vtrum maluerint. Quanti ex his viri fortes, quanti tyrannicidæ, quanti futuri ſacerdotes? Num incredibilia loquor? Ex hac fortuna origo Romanæ gentis apparuit Plus acceptum crudelitati, quàm expenſum miſericordię refert. Expoſita, aluerunt etiam feræ, ſatisfortunæ mites, ſi præteriſſent. Quorum cùm vbique audiantur preces, in ſua tantum cauſa ceſſant. Abſciſſa eſt illis lingua, & eſt rogandi genus, rogare non poſſe. Miſeremini omnium, Iudices, quorum ſingulorum miſereri ſoletis. Iſtis non vindictam negaturos putas, quibus ne id quidem negauimus, quod tibi daturi erant? Res indigniſſima: cùm tam crudelis ſit, miſericordia publica viuit. Exurgite miſeri, & hodie vobis primum rogate. Tibi, inquit, quotidiana captura non conſtat, apparet te nondum ſatis miſerum videri. Occurrunt nuptijs dira omnia, ſatis publicis auſpicia feralia: Et diebus in hilaritatem dicatus ſemianimes

mes iſti greges oberrant. Alunt iſtum, qui ſe alere non poſſunt. Non eſt qui rogare neſciat: ſolet etiam docere. Non habes tot membra, quot debes. Ergo tu cùm de publica miſericordia cogitaret, tam crudelis eſſe potuiſti? Miſeros, qui ſic rogant: miſeriores, qui ſic rogantur: Omnes omnibus ſtipem conferunt, dum quiſque timet, ne filio neget. Effeciſti vt maius eſſet malum educari, quàm exponi. Timebantur feræ atque ſerpentes, & inimicus teneris artubus rigor, inopia quoque: inter expoſitorum pericula non numerabamus educatorem.

Pars altera. Debilitaſti, inquit; plus illi patres nocuerunt. Quid videtur laniſta? qui iuuenes cogit ad gladium: & tamen non accuſatur læſæ Reipub. Quid leno? qui ſtuprum pati cogit inuitas, nec Rempub. læſit. Ergo reum non laudari deſidero, ſed abſolui: noceat hoc illi, cum petet honores. Poteſt enim aliquis & non eſſe homo honeſtius, & eſſe innocens reus. Vt illis multum ablatum ſit, vita reddita eſt. Reipub. læſæ non poteſt agi eorum nomine, qui extra Remp. ſunt. Egens homo, & qui ne me quidem alere, nedum alios poſſum, ſuſtuli relictos: quibus non iniuria fieret, ſi aliquid detraheretur: ſed beneficia cederet, ſi vita ſeruaretur. Faciant inuidiam, dicant illos per me miſere viuere, dem fateantur per me viuere. Vnius miſericordia viuunt, omnium aluntur. Mirum eſt, vacare homines huic cogitationi, vt curent quid homo mendicus inter mendicos agat. Ciuitatis iſtius principes diuitias ſuas exercent contra naturam: exciſorum greges habent: exoletos ſuos, vt ad longiorem patientiam impudicitiæ idonei ſint, amputant: & quia ipſos pudet viros eſſe, id agunt, vt quam pauci viri

ſint.

ſint. His nemo ſuccurrit delicatis & formoſis debilibus. Curatis quis ex ſolitudine infames auferat, perituros niſi auferantur: non curatis, quòd iſti beati ſolitudines ſuas ingenuorum ergaſtulis excolunt, & miſerrimorum iuuenum ſimplicitate decepta, ſpecioſiſſimum quemque, ac maxime idoneum caſtris, in ludū detrudunt.

DECLAMATIO V.

Parrhaſius & Prometheus.

Reipublicæ læſæ ſit actio. *Parrhaſius pictor Athenienſis, cùm Philippus captiuos Olynthios venderet, emit vnum ſenem. Athenas perduxit, deinde torſit. Ad exemplar torti, Prometheum pinxit. Olynthius in tormentis periit, ille in templo Mineruæ tabulam poſuit. Accuſatur læſæ Reipubl.*

(*Ex controuerſ.* 5. *lib.* 10.)

DECLAMATIO. Senex abſtractus à liberis ſuper exuſtæ patriæ cinerem ſtetit: ad figurandum Prometheum ſatis triſtis eſt. Nemo vt naufragium pingeret, merſit hominem. Vltima Olynthij precatio fuit: Redde me Philippo. Seruus, inquit, meus fuit. Putes Philippum loqui. Ædem Mineruæ fugimus tamquam caſtra Macedonem. Parum, inquit, triſtis eſt. Aliquis Olynthius parum triſtis eſt? Vis, Parrhaſi, triſtem videre? duc illum ad Olynthium iacentem. Scis certè, quàm triſtem emeris. Olynthijs vrbem aperuimus, templa præcluſimus. Nemo Olynthius tortus eſſet, ſi omnes illos Macedones emiſſent. Torqueatur: hoc nec ſub Philippo. Moriatur hoc nec ſub Ioue. Sic iſte hoſpitalis Olynthio fuit. Hoc eſt Pro-

Promethea facere, non pingere. Emi, inquit: immo ſi Athenienſis es, redemiſti. In iſto templo pro Olynthijs vota ſuſcepimus. Ille carnifex Græciæ iſtum tamen non amplius quam vendidit. Producitur nobilis ſenex, longa miſeriarum tabe confectus, & tam triſtis, quam ſi iam tortus eſſet. Quemcumque præco viderat flentem, agnoſcebat emptorem. Vereor, ne quis cùm audierit Olynthij verbera tormenta, ignes, me queri de Philippo putet. Si iſti creditis, iratum Iouem imitatus eſt: ſi nobis, vicit iratum Philippum. Tantum patiendum eſt pingente Parrhaſio, quantum Irato Ioue. Miſerrime ſenex, aliquis fortè ex ſeruis tuis felicius ſeruit. Si ad ſuccurrendum profectus es, queror quod vnum emiſti: ſi ad torquendum, queror quod vllum. Statuitur ex altera parte Parrhaſius cum coloribus, ex altera tortor cùm ignibus. Dubium eſt inter iſta, Parrhaſius ſtudioſius pingat; an ille ſæuiat. Producitur reſpiciens patriam ſenex. Placuit Parrhaſio vultus infelix: Habuit autem aliquid Olynthius Promethæi ſimile & ante tormenta. Ignis, tormenta, ferrum officina hæc, pictoris, an Philippi eſt?

Pars altera. Numquam vnius malo publica fama corrumpitur. Solidior eſt opinio Athenienſium, quàm vt labefactari tormentis captiui poſſit. Læſiſti, inquit, Rempubl. quòd hanc picturam in templo poſuiſti: lædunt Rempubl. qui aliquid illi auferunt, non qui aliquid adijciunt. Peccauerunt ergo recipiendo tabulam, & ſacerdotes. Cur autem non reciperent? deorum crimina in templis picta ſunt. Multum ſemper artibus licuit Medici vt vim ignotam morbi cognoſcerent, viſcera hominum reſciderunt.

DE.

DECLAMATIO VI.

Fur accuſator proditionis.
Iniuriarum ſit actio Fur concione prohibeatur.

Quidam cum diuitem accuſaſſent proditionis, noctu parietem eius perfodit, & ſcrinium. in quo miſſæ erant ab hoſtibus literæ ſuſtulit: damnatus eſt diues. Cùm concionari vellet accuſator, à magiſtratu prohibitus eſt. Agit iniuriarum.

(*Ex Controuerſ* 6. *lib.* 10.)

DECLAMATIO. Id ſolùm ſuſtuli, quòd fur reliquiſſet: nil magis fur timui, quàm ne dominus furtum agnoſcere nollet. Ruentem ciuitatis ſtatum, vnius parietis ruina ſuſpendit. Profiteor iudiciũ furti mei: ciuitas conſcia eſt Furtum eſt, quod timet dominus agnoſcere? quòd qui perdidit, ſupplicium tulit: præmium, qui ſurripuit? Cui magis permiſiſſes loqui, ſi eodem tempore & fur veniſſet, & dominus? Mille nauium duces furto Troiam cepiſtis. Si benè furto euertuntur vrbes, quanto melius liberantur? In forum veni, narraui nocturnam expeditionem meam. Conuenerant omnes, tamquam ad concionem. Cur me ſubmoues ante accuſationem: cùm nec proditores inauditi pereant? O furtum in concione narrandum! proditoris vigilantiſſimũ pectus, & in exitia noſtra ſemper ſolliciũ, publica fata ſopierant: ita etiam miniſtros eius alligauerat ſomnus, vt mihi liceret eligere quòd tollerẽ. Diruere mihi videbar hoſtium muros. Fùrtũ vocas quo nihil melius tuo anno factum eſt. Nemo fur Remp. cogitat: nihil non licet pro Rep. facere.

Pars altera. Quale illud, dij, ſpectaculũ fuit? compoſuerat inter ſe fortuna Reip. furẽ, & prodito-

ditorem. Vt vidit inutile furtum ſuum, prodidit, vt nobis venderet, quòd nulli poterat. Tam callidus fur, vt etiam proditori poſſet imponere. Conſilium videri vult infelicitatem furti ſui. Lex quem nocturnum furem occidi quoquo modo iubet, non de damnato tantum, ſed de iure loquitur. Odit hoc vitium, nec immerito, non multum abeſt à proditore. Suſtulit quòd non elegit, ſed quòd illi fatum publicę felicitatis, obiecit. Vno tempore & proditorem nobis mallet, quàm damnare. Effregit domum manu ſuſpenſa: eluſit illum, non tunc primum ſe ait. Suſtulit non quòd voluit, ſed quòd potuit. Bono exemplo damnatus eſt proditor, malo inuentus.

L. ANNÆI SENECÆ
RETHORIS
FRAGMENTVM.

Quinctilianus. Cap. 2. lib. 9.

NOui vero & præcipuè declamatores audacius, nec mehercule ſine motu quodam imaginantur, vt Seneca in Controuerſia, cuius ſumma eſt, quòd pater filium & nouercam, inducente altero filio, in adulterio deprehenſos occidit, *Duc, ſequor, accipe hanc ſenilem manum, & quocunque vis imprime.* Et paulo poſt: *Accipe*, inquit, *quod diu non credidiſti, ego vero non video, nox oboritur & craſſa caligo.* Habet hæc figura manifeſtius aliquid; non enim narrari res, ſed agi videtur.

EPI-

EPITAPHIVM
M. ANNÆI SENECÆ.

CVra, labor, meritum, ſumpti pro munere honores,
Ite, alias poſthac ſollicitate animas.
Me procul à vobis Deus euocat. Ilicet actis.
Rebus terrenis hoſpita terra vale.
Corpus auara tamen ſolemnibus accipe ſaxis;
Namque animam cœlo reddimus, oſſa tibi.

GRÆCA.

Quibus hiatus expleti, Latinè reddita.

CONTROVERSIA II.

Ἐγὼ δ᾽ ἐζησιόπησα πώτερον τῷ ἄνδρα· γεγένηται τις, ἢ προσέῤῥαπται. *Locus non explicabilis.* forte οὐ ἐδυσώπησα πρότεν.

Εἶδε· φιλάῤῥενα μοιχὸν ἔλαβον.

Nouit, virorum amantem adulterum accepi.

CONTROVERSIA III.

Τάλαινα καὶ τὸ δεύτερον.

Miſera etiam ſecundo.

Ἀεὶ ἐχθρὸν νομίσῃς ἐφ᾽ ᾧ βέβλησαι.

Semper hoſtem putaueris, per quem deiecta fuiſti.

CONTROVERSIA V.

Ἐπὶ τὴν τρίτην νὺξ ἔχανεν.

Ad tertiam nox inhiauit.

CON-

CONTROVERSIA VI.

Ὅρκος ἐστὶ πεῖσμα (alias στήριγμα) καὶ παρὰ πειράταις νημερτὲς μένον.

Iuſiurandum eſt firmamentum, etiam apud piratas verum manens

Λοιδόρησον νῦν τὸν ἀρχιπειράτην, τὸν μιαιφόνον, τὸν ΠΡΟΣΕΛΟΝ, πρόσθες, εἰ θέλεις, καὶ τὸν ἐπίορκον.

Conuitiare nunc archipiratæ ſanguinario .... adde ſi libet etiam periuro.

CONTROVERSIA VII.

.... καὶ κύσε χεῖρας.

Δεινὰς, ἀνδροφόνους, αἵ οἱ πολέας κτάνον υἷας.

.... Atque oſcula fixit.

Sanguineis manibus natorum cæde cruentis.

Ἐλεήσατε αὐτὸν ὃς κινδυνεύει πατέρα θρέψαι.

Miſereat vos eius, qui ob alimentum patri datum periclitatur.

Φιλότεκνε πάτερ, καὶ σοί τι...

Pater filij amans, & tibi aliquid....

Ἄξενον σκάφος· καὶ τίς τῶν ἀντιπάλων ἐν αὐτῷ τῷ σκάφει πατήρ ἐστι;

Jnhoſpitalis ſcapha: & quis aduerſariorum in ipſa ſcapha pater eſt?

Διπλᾶ δώσω, ἂν ἀποκόπτητε τὰς χεῖρας. ἐζήτουν οἱ πειράται, μή τις τυραννήσας, μή τις μοιχεύσας.

Dupla dabo, ſi manus ſecabitis. Quærebant piratæ, num quis tyrannidem exercuerit, num quis fornicatus ſit.

CONTROVERSIA VIII.

Οὗτος ἂν καὶ ἄτιμον ἐφίλουν.

Adeo

Adeo inglorium diligebant.

Παραςήσωμεν αὐτὸν τοῖς δικαςαῖς ἀρειμάνιον.

Siſtamus illum iudicibus belli ardore inſanum.

Κείσομαι ὡς τεῖχος, τὴν τάφρον ὑπέρβηθι, καὶ πατέρα.

Iacebo vt murus: foſſam tranſi, & patrem.

Δαιμόνιε, φθίσει σε τὸ σὸν μένος. Homerus Il. ξ. υ 207

Te generoſe tuus perdet furor.

Οὐκέτι ἐν ὧδε κύκτῳ. καταφερόνω τούτου. πατρὶ ἐμῇ.

non amplius....

Ἂν ἐπιτύχῃς, μίαν προσθήσεις ἀρετεῖαν. ἂν δ' ἀποτύχῃς, τρεῖς ἀρετείας ἀπολέσεις.

Si nactus eris, vnam appones fortitudinem. Sin minus, tres amittes res præclarè geſtas.

Οὐκ ἔστιν δὲ ἱκανὸν εἰς τὸ ὑποκείμενον ΤΟΣ προπεμπτικόν.

Parum idoneum eſt ad præſentem rem... comitatiuum.

Ἔστι πατήρ ἐστι. οὐ τύχη μαντικώτατον.

Eſt pater, eſt maxime: nonne fortuna eſt res quæ maxime furura præſagit?

Μία γάρ ἐστι πρὸς τύχην ἀσφάλεια, τὸ μὴ ποσάκις αὐτῆ πειρᾶσαι.

Vna eſt enim ad fortunam ſecuritas, non toties eam experiri..

Τί σε ποιοῦμαι, τέκνον, ἵν' ἄσμενα ποιοίην, ἀλλ' εἰ μὲν φθαίην, φοβοῦμαι μή τι οὐ παράταξις, μή τι οὐ πόλεμος. μὴ τοῦτο ἀρκεῖ, φοβοῦμαι περὶ τῆς οἰκουμένης. τί, τέκνον, ἐρυθριᾷς.

Quid tibi faciam, fili, vt libentia tibi faciam? ſed ſi quidem præuerram, timeo, ne quid non acies, ne quid non bellum: ne hoc quidem ſufficit; metuo orbi terrarum: quid fili erubeſcis?

CON-

CONTROVERSIA IX.

Ὅτι ὡμονόησα, πονηρεύῃ, ὁμολογῶν οἷ ἐφίσανται.
Quia conſenſi, agis malignè confitens, qualia aggrediantur.

Οὐ σύ γε εἶ πατὴρ τῶν βεβαίων κτημάτων. Πλουτοῦσιν, οἷς πλούσιοι προπάτορες ἀπαντῶσιν.
Non tu es pater ſtabilium poſſeſſionum: diuites ſunt, quibus maiores diuites obueniunt.

Περιελευσόμεθα τέσσαρες ἑνὸς ἀπόρρητον.
Circumluſtrabimus quatuor vnius arcanum.

CONTROVERSIA XI.

Πέπεισται, φησὶν, ὁ τῆς φθαρείσης πατὴρ ὅδε· ὡς ταχέως μονονοὺ πρὸ τῆς φθορᾶς.
Perſuaſus eſt, ait, hic corruptæ pater: quam cito tantum non ante corruptionem!

Λέγε, σέ τις πρὸς πατέρα τῆς ἐφθαρμένης, Ἀντίφωνα κεῖται. σ' ἐποπτεύει, καὶ σιωπᾶς ἀεί.
Dic, te quis ...... ad corruptæ patrem. Pars aduerſaria conſtituta eſt; te contuetur; tu autem aſſiduè ſiles.

Μάλα ἀπορῶ σὲ μέσον ΕΡΗΣΡΥΕΗΣ *ἔτι ἔφθην ὦ* ΚΡ. *πότερον ἀπώθω μέριμναν, οὗ πρὶν ὦσα τὸν ἔλεον,*
Valde animi pendeo, te medium .... adhuc aſſecutus ſum, ò Cr. vtrum appello anxiam curam cuius antea repuli commiſerationem?

Ἐβόων ἀστοὶ, ἐβόων ἁλιεῖς, τίς ἄρ' ἥρπασέ σε; εἰς τί παρεγίνετο; καὶ ταῦτα ἤτοι ἱστὰς ἐνέδρας, ἤ τι ὅμοιον.
Inclamabant Ciues, inclamabant piſcatores, quiſnam te rapuit? ad quid acceſſiſti? ad quid acceſſit? & hæc ſiue ponens inſidias, ſimile

mile quid.

CONTROVERSIA XIV.

Εἰ τὴν ἀρχὴν δαπανῶ, σὺ δ' οὐκ ἐρᾷς παύῃ;
Num principatum decoquo, tu vero à re amata quieſcis?

Ἐπὶ τῆς ἀσωτίας τούτῳ διαφωρούμεθα· σὺ μὲν δαπανᾶς ἡδόμενος, ἐγὼ δὲ δωρούμενος.
In luxuria ſic diſcrepamus: tu quidem voluptuando ſumptus facis, ego vero largiendo.

Στῆτε μέν, ἣν ἐν δέοντι ἀνασωτεύῃ.
State quidem, ſi forte tempeſtiue luxuriari deſinit.

Αἱ δ' ἔξω ῥυεῖσαι σάρκες εἰς μηδὲν μεταβάλλονται.
Quæ vero foras fluunt carnes, in nihilum rediguntur.

Ω τύχης βαρείης ταῦτα ἐπιτάττοντες ἀλλήλοις ἐπράττομεν.
O grauis fortuna! hæc nobis mutuo imperantes, agebamus.

Γνῶσῃ, τέκνον, ὅτι νοῦς, ἂν πάθῃ τι, ἀναφύει.
Noſcas, fili, mentem perturbationibus renaſci.

CONTROVERSIA XVI.

Ποσειδῶν, ἀμετρίτων δέσποτα βυθῶν, τῆς ἀερίων καρπωσάμενε βασιλείας, ἀνάγεται πατροκτόνος· μετὰ πατέρα δίκασον.
Neptune, immenſi domine profundi, adepte regnum ætherium, adducit parricida: poſt partem iudica.

Οὐκ εἶχε καιρὸν παίζειν.
Non habuerat jocandi occaſionem.

Πεπείρασαι, πάτερ, ὅτι * (κακῶν) * κοινὸν πρὸς συνεχῆ

νυνεχ ἢ ἐς ἐςιν δ᾽ χρηςϴ.

Expertus es, pater, quòd norma ad res ingenioſas filius eſt vtilis, ac frugi.

Νηὶυ δ᾽πυοήσαντϴ ἀναγωγὴ, ἄκυσον. Subaudi ςόλυ.

Naualis claſſis bene nauigantis eductio, attende.

Σκάφϴ ἔρημον ἀνέςυ τύχης.

Nauis deſerta non reducis eſt fortunæ.

Ναυαγὸς ἀπὸ λιμδ᾽ων ἀνῆγον.

Naufragus è portu ſoluebam.

Αἴτησαι νῦν πάτερ, πῶς ἀπέδυσεν, ἀνέδυσεν, al. ὅπως ἀπὸ δυο εἷς.

Exige nunc pater, vt emerſerit, quomodo è duobus vnus.

CONTROVERSIA XIX.

Παράθει, μῆτερ. ἴθι, λαβὲ τέκνυ. ταλαίπωρε, ὁρᾷς; βαίνει σοι. ἐκράτησέ σ᾽. εἰ μέ, φησιν, ὑ τρέφῃς, ἀπόμδνον, ἵνα θύῃς.

Appone mater: vade, recipe filium: miſer vides? accedit ad te, vicit te, ſi me, inquit, non alis, exſpecta vt ſacrifices.

Τέκνον κἂν με φεύγῃς, καταινύξομαί σ᾽ ἐπαιτῶσα.

Fili, quamuis me fugias, dolebo, te obiurgans.

CONTROVERSIA XX.

Μάταιον ἀδιαφόρημα,

Inanis neglectus.

Μητρυιᾷ χρῆσον ἔμπνυν μάρτυρα, ὦ γνήσιον δ᾽σεβές, ὦ παιδίον (τὸ ΠΛΗΣΙΟΝ) σῆς μητρὸς ὅλον, καὶ πατρός.

Nouercæ vtendum da ſpirantem teſtem, ò pu

ſille pie, ò puer matris tuæ tôtus, & patris.

Τοῦ μὲν ἰδίου μάρτυρος ἐφείσατο, τοῦ δ' ἐμοῦ κατεφρόνησεν.

Teſti quidem ſuo pepercit, meum verò contempſit.

Οὐκ ἔστιν ἡμέτερος.

Non eſt noſter.

CONTROVERSIA XXI.

Ο' μὲν πατὴρ χείρων γέγονεν τυράννου, ὁ δὲ δοῦλος ἑαυτοῦ.

Pater quidem deterior factus eſt tyranno, ſeruus autem ſeipſo.

CONTROVERSIA XXII.

Εἴσοι μὲν λήξω, σέο δ' ἄρξομαι.

Si tibi deſianm, à te initium ſumam.

CONTROVERSIA XXIV.

Σοὶ δὲ, τί ποιήσω, μὴ καὶ νῦν Καλλίας πατήρ ἐστι;

Adulter, tibi quid agam? num etiam tunc Callias pater eſt?

Ἀχάριστος σοὶ δοκῶ, Καλλία. οὐκ οἶδας ποῦ μοι τὴν χάριν ἔδωκας ἤδη.

Jngratus tibi, Callia, videor: neſcis vbi mihi iam beneficium præſtiteris.

Δειναὶ γὰρ αἱ εὐπραξίαι συγκρύψαι, καὶ συσκιάσαι τὰ ἑκάστων ἁμαρτήματα.

Solent enim res ſecundæ vniuſcuiuſque vitia tegere atque obumbrare.

Ὅτ' εἰσῆλθεν Κλινίας, τὰς πέδας ἀπεκάλυψα.

Ingreſſo Clinia pedicas retexi.

Συγγνώμην ἔχω μοί.
Jpſe mihi ignoſco.

CONTROVERSIA XXV.

Ἐπὶ τὸ πλησίον μαίνονται.
Ad propinqua inſaniunt.
Ὡς ἤκουσαν ὅτι συμπόσιόν ἐστιν, ἤριζον.
Vt audierunt conuiuium eſſe, contenderunt.
ΠΑΝΤΕΣ ΕΜΟΝ ΤΙΕΣΑΤΟ. fort. πάντες ἐμόναζον ὅτ᾽ εἱστιᾶτο.
Omnes ſoli erant, dum conuiuatur.
Διηγήσομαι ὑμῖν καὶ τὸν κῶμον. male editum κώμνον.
Narrabo & vobis conuiuium.
Ὡς ἐρωτικὸς ὁ κῶμος!
Quam amatoriæ epulæ!
Οὐδέποτε τεθέαμαι ἀναιρούμενον ἀναίτιον, οὔτε εὐτυχῆ οὐδὲ ὄψῃ.
Nunquam vidi ſublatum innocentem, neque fortunatum videris.
Οὐδέποτε τεθέαμαι ἀναιρούμενον δύναιον τῷ μὲν οὐ δεῖ.
Nunquam vidi ſublatam mulierculam à quo quidem non oportet.
Ὡς δὲ ἀπήντησαν οἷς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ πέρος ἦν καὶ ἑταίρα καθεῖρξε ἐκέκραγέ τις τῶν ἄλλων ἐμὲ ἄπαγε. ἐγὼ γὰρ ἀδικῶ· ὃν καὶ ἀπῆγεν.
Vt verò ij occurrerunt, qui carceris habent aditum, & amica intromiſit, clamauit miſer quiſpiam: me abduc; ego enim nocenſum, quem etiam abduxit.

CONTROVERSIA XXVI.

Ὁ πίθηκός μου.

Jſte ſimius meis.

Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνοίης ποτέροισι μετείη.

Haud ſciſſes Diomedem, vtra de patre fuiſſet.

Καὶ κακῶς Et inepte.

Αν ἀμφοτέρους μοὶ μὴ ἀποδῷς, ἀπολέσεις αὐτῶν τὸ δίδυμον,

Si ambos mihi non reddideris, par ipſum vitiabis.

CONTROUERSIA XXVII.

Πρῶτον κολυμβᾷν, δεύτερον δὲ γράμματα.

Primùm natare, deinde literas diſcere.

CONTROVERSIA XXVIII.

Τοῦτο τὸ παιδίον ὅταν παιδίον ἔχων εὑρεθῇ, τότε ἀπολεῖται.

Hic puer cùm repertus fuerit, peribit.

CONTROVERSIA XXIX.

Τί οὖν; ἐψεύσατο κατὰ τῆς ἰδίας θυγατρός; οὐκ. ἀλλὰ κατὰ τῆς ἐμῆς.

Quid igitur? in ſuam filiam mentitus eſt? non; verum in meam.

Συνοῖδ' ἐμοὶ, φησὶν ἡ θυγάτηρ. καὶ προσέθηκεν ἐν τούτῳ.

CONTROVERSIA XXX.

Διὰ τοῦτο ἀσφαλέστατόν ἐστι μετὰ πλουσίων περιπατεῖν. διὰ τί σιγῶ; ὁ πατήρ μου λέγων ἀπέθανεν.

Prtreà tatutiſſimum eſt cùm diuitibus amboparle: cuecceo? pater meus dicendo periit.

Κτίσωμεν ἰδίᾳ, ὦ πένητες, πόλιν. οἱ δὲ πλούσιοι τὴν αὐτῶν.

Exſtruamus priuatim, ò inopes ciuitatem: hi verò diuites ſuam.

Ὑπὸ τίνος ἀνῃρέθη, οὐκ οἶδα. ἔχει ἐχθροὺς φύσει τῆς τε ἄρρυσα γῆς, καὶ ἡ τὸ ῥεῖν ὕδωρ γίνηται.

A quo ſublatus ſit, neſcio: terra hoſtes habet tum vbi ab omni aquarum fluxu aliena eſt, tum & vbi ad aqnæ fluxum apta nata eſt.

Ὅταν εὕρω τὸν φονέα, τότ' εὖ γράψομαι. καὶ ποτε δεῖ ἂν εὑρῶ πένητα.

Quando homicidam repererο, tunc appoſitè accuſabo: & oportet tandem pauperem nanciſcar.

CONTROVERSIA XXXI.

Εἰ ὁ πάππος ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποδοθεὶς, ΗΜΕΙΣ ἡμῖν παρέστη τῷ τότε δικαστηρίῳ, οὐκ ἂν εἴπω. τίς νόμος ἡμέρη ἥδε, θεοὶ φίλοι; νὴ Δία μάλα χαίρων· οἱ τ' ἀρετῆς πέρι δῆριν ἔχουσιν, εἶπον, μῶν οὐδὲ πατρὸς ἀμείνων;

An auus ille à natura datus, nobis adfuerit in eo quòd tunc inſtitutum eſt iudicio, non facilè dixerit. Quæ mihi dies hæc, cari dij? per Iouem valdè gaudebo: illi qui de virtute contẽtionẽ ſuſcipiunt, dixerũt, nũ hic patre melior?

CONTROVERSJA XXXJJJ.

Τί κάκιον; καὶ τούτους τροφὰς αἰτεῖς, οὓς μὴ τρέφειν, ἀσεβές ἐστιν:

Quid peius; & hos alimenta poſcis, quos non alere impium eſt.

Κλαίουσαι μητέρες ἠράνιζον, εἰ μὲν ἐμός, λέγουσαι τὸν ἐμόν· εἰ δὲ ἀλλότριος, καὶ τὸν ἐμὸν ἄλλοι.

La-

Lamentantes matres ſtipem corrogabant, ſi quidem meus, dicentes, meum: ſin alienus, & meum alij.

Τὰ μὲν τῶν ἄλλων ἐρωτᾷν δεῖ γ' ἕως πρέπει· ἀλλ' ἡμέτερα ἀνάπηρα τρέφει.

De aliorum rebus quærere oportet, dum dicet: ſed noſtra nutriunt mutila.

Πάλαι μὲν ἐκθέτους κίνδυνος ἦν τὸ ῥιφῆναι. νῦν δὲ τὸ τραφῆναι.

Olim quidem expoſitos periculum erat abijci; nunc verò nutriri.

Κρουσάτω τις τὴν θύραν. τῶν ἐχόντων τι προσαγάγοι τις. ἄγε σὺ δὲ κλαῖε, σὺ δὲ θρήνει. ὢ κακῶν ἀσυμφώνων.

Pulſato quis oſtium. Rerum huc pertinentium aliquid adducat quiſpiam. Age tu plora, tu lamentare. O mala diſſona!

Αὕτη μόνη τοῖς ταλαιπώροις χαρὰ καταλέλειπται.

Hoc ſolum miſeris iſtis gaudium relictum eſt.

CONTROVERSIA XXXJV.

Πῦρ καὶ ἄνθρωπος Προμηθεῦ, καί σε δῶρα βασανίζει.

Ignis & homo, ò Prometheu, tua dona te torqueat.

Προμηθεῦ, ἐπὶ σέ τις πῦρ καὶ ἄνθρωπον.

Prometheu, poſt te aliquis ignem, & hominem.

Προμηθεῦ, μέ τις γράφων, ἄνθρωπον ἀφανίζει.

Prometheu, me quidam pingens, hominem perdit.

Δικαίως, ὦ Προμηθεῦ. διὰ τί γὰρ πῦρ ἔκλεπτες ἀνθρώπῳ;

Rectè, ò Prometheu: nam quare ignem homini clepſiſti?

Ἣ πρόσθες, φησὶν, ἢ ἄφελε, ἵνα μὴ Ἀττικὸς ἧς.

Vel

Vel appone, inquit, vel aufer, ne ſis Atticus.

Ἡλίου καίοντος ἅπτω, παρόντος λύχνον οὐχ ἅπτω.

Sole ardente accendo, præſente lucernam non accendo.

Εἰ πίνακι διαπύρῳ ζωγραφοῦνται, πάνυ τυραννοῦνται.

Si in tabula ignita pinguntur, tyrannide vtique vexantur.

Τίς Οἰδίπους ἀλήτης, τίς Ἀτρεύς, οὐ γράφεις. Ἴδ' Ἥραν, μὴ μύθους ἴδῃς. ΖΗΝΙΑΣ. ζῇ Αἴας.

Quis ſit Oedipus erro, quis Atreus, non pingis. Vide Junonem; ne fabulas videas. Viuit Ajax

Μή μοι Τρωάδας μηδὲ Νιόβην ἐπίθες τῷ πυρὶ προτείνομενον Προμηθέα *(πέπτωκεν)* ΠΑΣΑΟΥΚΗΝ. ΠΟΛΟΥΚΕΝ.

Non mihi Troades, neque Nioben: impone igni extenſum Promethea. cecidit.

Ἀποκτείνατε Παῤῥάσιον, μὴ θελήσας γράφειν, ἐξ ἡμῶν ἀρχέτυπον εὕρῃ.

Occidite Parrhaſium; ne pingere volens de nobis exemplar reperiat.

Διὰ σὲ, Παῤῥάσιε, … ὁρμώμεθ' υἱέων καὶ ἀφαγνίσαντες.

Propter te, Parrhaſi, Vrbano egredimur filiorum templo, poſtquam conſecrauimus.

Ἄπιστος ἡ ὑπεροψία πρὸς τὸ χρήσιμον εἶδος ἐβόα Μένε.

Jnfidus faſtus ad gratam formam clamabat. Mane.

Σαρκοφάγα σου ἡ γραφὴ καὶ τὰ ζῷα.

Carnivora ſunt tua & pictura & animalia.

ᾧ τοῦτο τὸ πῦρ εἰς θεοὺς παρακλαπῆναι.

Cui contra Deos hunc ignem furandi facultas adeſt.

F J N J S.

INDEX RERVM IN L. ANNÆO SENECA MEMORABILIVM.

Quæ ad Philoſophiam & Hiſtorias potiſſimum pertinent.

Vbi numeri ante *a*. primum, ante *b*. ſecundum tomum notant.

A

ABaton petram non niſi antiſtites collocant. 646. b
Alſcondita multa in rerũ natura. 737 b
Abſtinentia animaliũ cur inducta à Pythagora & Sextio. 453.b
Abſtinentia laus. 465. 456.526. b
Asadcmicus incerta omnia dicit. 318.b
Academicorum noua ſcientia, nihil ſcire 327 b *veterũ opinio improbatur.* 216.b
Acceptorum obliuio unde ſit. 273.b
Accidunt nobis plura mala quam contingunt. 463 464.b
Accuſandi rabies ſub Tiberius Cæſare. 466 a
Acetabula & calculi præſtigiatorũ. 121.b
Achæis libertas cum immunitate data. 528 a
Achaia terræ motu agitata. 682.b
Achaiæ ciuitates Ponticis littoribus impoſitæ. 136.a *vrbes terrarum motibus pronutæ.* 349.b
Actioni genuit nos natura. 598.a
Actiones omnes vitæ totius, honeſti, ac turpis reſpectu temperantur. 243.b
Actiones virtutum om-

omnes pares ſunt 188.b 191.b
Adamas ſecari vel teri nequit. 277.a
,indifferentia. 277.b
Adiiciales cenæ tricies HS. cõſtiterũt. 393.b
Admirator, irritamentum omnium, in quæ inſanimus 382.383b
Admonendine ſint omnes promiſcuè. 85.b
Admonitiones inter benefaciendum vitandæ. 426.a
Adoleſcens ſecreto ambulans monetur ne ſolitudine male vtatur. 27 b
Adoleſcens triſtis hilari & amabili præfertur. 102.103.b
Adoleſcentis & ſenis corrigendi via diuerſa. 76.77.b
Aduerſa non ſunt metuenda. 34.b
Adulandi certamen apud principes, & reges. 560 a
Adulatio amicitiæ ſimilis. 120.b *perniciosa.* 243.244.a
Adulationibus minime credendum. 168.b
Adulatores fugiendi. 641.b
Adulatorum voces excludendæ. 495.b
Adulterium Clodi cum Cæſaris vxore 403.b
Adulterium ſponſaliorum genus decentiſſimum. 414.a
Adulterij pudor nullus. 459 a
Æacus, homo iuſtiſſimus. 752.b
Ædificia veterum qualia. 337.b
Ædificiorum luxuria. 479.487 b.
Ædilium officiũ. 304 b
Æger medicinam, non regionem, quærit. 438. b
Ægrum maxime reficit amicorum affectus & ſermo. 254.b
Ægritudo in ſapientem non cadit. 331.b
Ægroti conſolatio. 760 b
Ægyptus Nili incremento dilatata ſunt. 705. b *quando inundetur.* 644 b
Ægypti fertilitas ad menſuram Nili reſpondet. 646. *ſacerdotes & præfecti ſtipem*

pem ~~& aurea~~ dona in ora Nili iaciunt. ibid. b
Æneatores. 749.b
Æneæ pietas in parentes. 457.a
Aër an ex atomis conſtet. 572.b cur turbidus, & inconſtans. 757. b frigidus per ſe & obſcurus. ibid. interea corpora eſt à quibus vnitas. 566.b mas & femina 616. & naturalem vim ſe mouendi habet. 664.b nunquam immobilis 661. b quomodo ſit pars & materia mundi. 570. b quo terris propior, eo craſſior. 656. b vnde accendatur. 574.b
Æris & venti diſcrimen. 664.b
Æris partes tres. 575.b natura. ibid. b vis 577.b vitia. 706 b
Æs alienum quis habere dicatur. 525.a
Æs leue & graue 56.b
Æſchines pauper Socratis auditor, cum nihil haberet, ſe ipſum donat præcept. 413.a
Æſopeilogi. 167.a
Æſtate qui loca ſub terra refrigeſcant. 650. b
Æſtus æquinoctialis omnium maximus. 634.b
Ætas ad bonam mentem aptior. 222. a nihil confert beatæ vitæ. 363.b tota partibus conſtat. 32.b quorum breuiſſima ſit. 356.a
Ætatis humanæ breuitas. 412. b partes. 32.b
Ætatum omnium ſemina nobis inſita. 482.a
Ætatum quæ iucundiſſima. 31.b
Æthiopia feruentiſſima caret niuibus. 648.b
Æthiopiæ ſolitudine cur ſiccæ. 611.b
Æthiopes Macrobij Cambyſen ob libera reſponſa irritant. 105.a
Æthiologia ſeu cauſſarum inquiſitio. 400.b
Ætna cõſumaturne & ſubſidat, an verò ignis minuatur. 260b

ingentem vim arenę vrenti effudit.586.b
AEtnæ incēdiū. 476 a
Affectio naturalis rationi inexpugnabilis. 155.b
Affectus & morbi animi, quid differant. 238.b
Affectus quid, & affectibus præludentia principia 52.a Stoicis corpora sūt 445.b an vt vult Ariſtoteles, virtuti pro armis ſint.43.a omnes diſciplina domari poſſunt 61.a omnes ſui ſigna dant.26.a quemadmodum creſcant vel efferantur. 44.a
Affectus habere modicos, an nullos, vtrum ſatius 489.b
Affectuum mediocritas impugnatur.35 36.a
Affectibus caret muta animal.29.a prorſus careat ſapiens.294 b
Africam & Hiſpanias mare ſeiunxit.708.b in Africa cur pauci fontes. 611.b
Africus ventus, Græcis 673. b
Agnus nubibus immolari ſolitus. 654.b
Agricolæ votum, annonæ caritas. 567. a
Agricolæ boni imitādi ſapienti. 334.a
Albula circa canales ſuos duratur. 622.b
Alcibiades ab Æſchinæ victus. 413. a
Alexander Macedo à Corintijs ciuitate donatus 418.a à pueritia latro, hoſtiū & amicorum pernicies. 419 nepos Antigoni 107.a à nullo ſe beneficijs victū glorians, à Diogene victus fuit 515. a Clitum cariſſimū ſibi inter epulas trāsfodit 91.a 286.b Darium occidit. 702 b falſum geſſit cognomen. 352. b Geometriam diſcere cœpit. ib. lętatur ſe Herculi æquari. 419. a lanceā in conuiuas torſit 107.a Liberi Herculiſque veſtigia ſecutus.418. a Lyſimachum ſibi familiarem leoni obiacit 102 a poſt Darium & Indos pauper eſt. 506.b quid ſit vltra mare ma-

magnũ quærit. 676 b *victor ab Oriente in Oceanũ vſque affectib. ſuccubuit.* 476. b *vulneratus hominem ſe fatetur, non Iouis filium.* 168. b Xenophonte canente *manum ad arma miſit.* 52. a
Alexandri cuidam vrbem donantis vox ſtultiſſima. 432. a *crimen æternum Calliſthenes.* 702. b *cupido inſatiabilis.* 175. a *faſtus.* 418. a *furor & cupiditas.* 381. b *reſponſum cuidam ciuitati dimidium rerum omnium promittenti datũ.* 145. b
Alexandrum bibendi temperantia & Herculaneus Scyph. condidit. 287. b
Alexandriæ bibliotheca combuſta. 257. a *niues non cadunt,* 649. b
Alexandrinæ naues & earum inſigne. 248. *& ſeq.* b
Alimenta antiqua, ilex & quercus. 630. b
Alobrogũ cohors. 527. a
Alpes. 666. b
Alpheus poetis celebratus, in Achaia mergitur, & in Sicilia fontem Arethuſam effundit. 689. b
Amantium affectus, inſana amicitia. 24. b *praua deſider.* 567. a
Amare & amicum eſſe diuerſa. 101. b
Ambitio inſatiabilis. 441. a
Ambitio ex aſpero vitæ genere vitanda. 11. b
Ambulationis definitio controuerſa inter Ceſanthem & Chryſippum. 475. b
Amicitia ſolum inter ſapientes. 580. a *omnia facit communia ib.* a 139. b *propter ſe, non ob aliud expetenda.* 23. b
Amicitia quidam caruerunt, non amico. 13. b
Amicitiæ appetitio naturalis. 25. b
Amicitiæ fidelis laus 253. a
Amicitiæ temporarum. 23. b
Amicus quis à poten-

tibus cenſeatur. 564 à *quomodo cito fiat*. 22. b *verus quis*. 564. a
Amicus ſibi, amicus omnibus. 14. b
Amici emiſſo quomodo ferenda. 173. b
Amico an quidquam donari poſſit 576. a
Amicum facere quam habere iucundius. 22. b
Amici primi & ſecundi à quibus inſtituti 564. a
Amicorum delectus habendus 6. b *amiſſione non affligitur ſapiens*. 235. b
Amicorum omnia communia eſſe, quo pacto intelligatur. 576 551. a
Amiſſio rerum quomodo deferenda. 409. b
Amiſſionis filiorum & amicorum conſolatio. ibid. b
Amnium origo. 615. b
Anacharſis inuenit figuli rotam. 343. b
Analogia verbum à Latinis ciuitate donatum. 509. b
Anaxagoræ *viſum in cælo numen magnitudine trahit*. 717. b
Antipater Tull Numę nepos dicitur. 457. b
Angina præceps morbis genus. 422. b
Anguillæ, cibus grauis. 621. b
Animalis diuiſio. 531.
Animalia igne generantur. 664. b *opimæ ſint ne iracundiſſima*. 64. a *quomodo moueantur*. 533. b *ſunt pars mundi*. 570 b *vnde nomen traxerint*. 470. b
Animalia muta carent affectibus humanis. 29. a *boni malique capacia non ſunt*. 531. b *in hominum vsũ à dij dato*. 480. a *proſunt, ſed beneficia non dant*. 531. a *recens nata intellectum habent ſalutaris aut mortiferę rei*. 519 b
Ammaliane ſint virtutes. 470. b
Animalibus *cur Pythagoras & Sextius abſtinuerint*. 453. b
Animalibus ſitne omnibus ſuæ conſtitutionis ſenſus. 515. b

Ani-

Animalibus multis nulla futuri temporis cognitio eſt licet ſit aliqua præſentis, & præteriti 533.b
Anima in antiqua elementa vertentur. 218.a
Animarum æternitas conſenſu hominum probari ſolet. 493.b
Animus à voluptatum blandimentis procul abſtrahendus 137.b *diuinis delectatur.* 538.b *dominus omnium eſt.* 439 b *facilius ſequitur quam ducitur.* 324.a *formam dat reb.* 412.a *inuictus.* 515.a *liber & Deo cognatus* 145 a *labore exercendus, ſic tamen vt ei interuallum aliquod detur.* 43.b *non fędatur corporis deformitate.* 185.b *nullos niſi communes & cũ Deo terminos ſibi poni patitur.* 430.b *ſpiritus eſt quodammode ſe habens.* 135.b
Animus boni viri depingitur. 485 b
Animus animal eſt Senecæ, ſed non actiones eius. 446.b *item corpus.* 445.b
Animus diuinus origini ſui hæret. 113.b
Animus æger & in diuitijs & in paupertate male habet 51b
Animus impatiẽs ſummum bonum. 21.b
Animus magnus mediocribus contentus eſt. 107.b
Animus mutandus, nõ cælum. 83.b
Animus ſanus quis 221.b
Animi libertas quæ 582.b *origo diuina.* 135.a 360.b *pondus & pęna corpus.* 182. b *virtus vna, ſede multæ huius ſpecies.* 204.a
Animi motus fortuiti non ſunt affectus. 52.a
Animi pars irrationalis duplex. 355.b
Animũ ſurſum vocant initia ſua. 263.b *de animo quam variæ ſit quæſtionts.* 324.b
Animis remiſſio danda 269.a
Annæum Serenum immodice

modice fleui Seneca. 275.b
Annulus in poculum aqua plenum coniectus. 555.b
Annulis plus creditur quam animis. 458.a
Annus ſeptimus vitæ ſignum imprimit. 571.a
Anno nouo quid fieri ſolitum. 283.b
in Anteceſſum dare. 501.b *accipere.* 17.b *reponere.* 503.a
Antelucanum quorumdam. 520.b
Antenor Patauij conditor. 241.a
Antigonus belli præmium patri defert. 476.a *Cynici petitionem cauillatur.* 352.a *quam miti animo tam ſuorum quam hoſtium maledicta tulerit.* 107.a
Antiſthenis reſponſum cum ei mater barbara obiecta eſſet. 278.b
Antonius Ciceronem occidit. 52.a *cum muliere Auguſto timendus.* 340.a *ingratus in ſuum dictatorem.* 528.a
Antonij defectio per Nilum ſignificata. 648.b
Apes in legendo & ſcribendo imitari debemus. 289.b
Apum rex cur ſine aculeo. 319.a *ſubtilitas.* 519.b
Apibus mellis non faciendi ſed colligendi ſcientia eſt ſecundũ quoſdam. 289.b
Apicius. 513.b *luxuriæ deditus.* 374.a
Apicij popinæ ſcientiam profeſſi triſtis exitus. 143.a
Apollonius Myndius, naturalium inſpiciendorum peritiſſimus, quid de cometis ſtatuerit. 715.b
Apolloniæ Pycta longior. 640.b
Appion Grammaticus quam curioſe ſcripſerit de Homero. 326.b
Appius Silanus Claudij ſocer ab eo interfectus. 749.b
Aqua & polenta ſatiari quis poteſt. 467.b
A quo elementum primum,

mum, & mundi primordium. 616.b *animalia edit ratione ſui motus* 664 b *cur l ulluriätibus nulla ſatis frigida.* 658. b *ſine ſpiritu non poteſt intendi.* 574. b *ſulphurata duratur circa tubos.* 622. b *noxia in Theſſalia circa Tempo.* 624. b *per Aquã viſa longe maiora apparent quam ſunt.* 555.b

Aquæ quomodo fiant. 609. b *certis interuallis ſe retrahunt & reddunt.* 618. b *cur quædam caleant vel ferueant.* 623. b *fecunditatem afferentes.* 626. b *miræ naturæ.* 622. b *mortiferæ.* 624. b *ſubterraneæ.* 688. b

Aquarũ diuiſio. 623. b *medicamina vnde.* 622. b *ſapores varij, & horum cauſſæ. ib. varia diſcrimiaa.* 609. b *vitia vnde.* 617. b *vtilitates.* 609 b

Aquarum ſub terra naſcentium cauſſæ. 611. b

Aquarum quoddam genus cum mundo cæpit. 623. b

Aquis certis iniectatur non mergantur. 625.b

Aquilo ventus. 672.b *nubes in Africam reijcit.* 674.b

Aquilone flante minutæ pluuiæ ſunt. 653b

Arbores ſolidæ & fragiles quæ. 232.a

Arborum corticibus gentes quædam corpora tegunt. 338.b

Arbuſtum quamuis vetus transferri poteſt. 303.b

Arcadia Cretæ vrbs. 614.b

Arcadum regna in Tiberis ripa collocauit Euander. 137.a

Arceſilaus oblatam à filio familias pecuniam non accepit. 438.a *puluino ægri pauperis, & ignorantis ſacculum ſubiecit.* 426. a *vino indulſit.* 246.a

Archelaus ſole deficiẽte regiam cluſit & filium rotondit. 516.a

Ar-

Archelaum regem rogantem Socrates adire recuſat, 516.a
Architectones improbati. 353.b
Arcus cœleſti quid ſit. 548.b *cur ſole maior appareat.* 237.b *quando, & quomodo fiat.* 545.b *quid prenuntiet.* 554.b
Arcus colore, 656.b *cur ſaltem dimidia pars videatur.* 554.b
In Arcu ſubſitne corporis aliquid certi necne. 562.b
Ardea vrbi. 351.b
Arcæ ſiderum. 543.b
Arei philoſophi oratio qua Liuiam conſolatus eſt. 189.a
Arethuſa ſunt. 203.a 165.b *quinta quaque æſtate purgamenta eiectat.* 628.b
Argenti paucæ lamellæ, cenſorium crimen erat. 384.a
Argeſtes ventus, 673.b
Argis imperans, poſtea ſeruus quinque modios accepit, & quinque denarios. 266.b
Aſideus rex. 202.a
Ariopagos religioſiſſimũ iudicium. 251.a
Ariſtarchi nota 326.b
Ariſtidis ad ſuppliciũ ducti dictum ad magiſtratum. 149.a
Ariſtippi vnguento delectat dictum 591.a
Ariſtophani iocorum materiam præbuit Socrates. 393.a
Ariſto propter Platonẽ notus. 472.a
Ariſto Chius quas partes philoſophiæ ſtatuat. 331.b
Ariſto philoſophus ingeſtatione differebat & in eum aliquot ioci. 87.b
Ariſtonis Stoici opinio philoſophiæ decreta preceptis præferentis refutatur. 365.b
Ariſtoteles Alexandri preceptor. 102.a *iræ defenſor.* 87.a *ne damnaretur ab Athenienſibus, fugit.* 403.a *lus ex moribus quam ex verbis Socratis traxit.* 14.b
Ariſtotelis egregium dictum. 736.b *expoſtulatio cum natura.* 336.a *opinio de iræ neceſſitate.* 35.87.

Arith-

Arithmetica quid doceat. 319.b
Arruntius Punici belli ſcriptor, Salluſtianus fuit. 481.b
Arruntius teſtamentorum captator. 567.a
Ars imitatio naturæ. 179.b
Artes liberaliſſima, & decreta, & præcepta ſua habent. 401.a
Artes multæ ſuperuacuæ, ad luxuriam excogitata. 338.b
Artes vulgares non ſunt à Philoſophia inuentæ. 336.b
Artes alit laus corrũpit laudatio. 428.b
Artium quatuor genera. 322.b
in Artibus excuſatius eſt voluntate peccare quam caſu. 385.b
Arteriæ ſpiritus receptacula. 616.b
Articuli, dolorum ſedes. 255.b
Articulorum deprauationes ex libidine. 74.b
Artificis finis. 179.b
Artificis diuini ingenium. 473.b
Artifici triplex operis ſui fructus. 446 a
Aſclepiadis ſecta 385.b
Aſclepiodotus Poſidonii auditor. 583.b *citatur.* 701.b
Aſclepiodoti hiſtoria allegatur. 670.b
Aſia vindicat ſibi Tuſcos. 137. a.xij. *vrbs ſimul perdidit.* 681.b
Aſiæ vrbes terremotu concuſſæ. 349.b
Aſpis ad vmbram exſurgit. 114.a
Aſſario à Claudio interfectus. 749.b
Aſthmatis deſcriptio. 146.b
Aſtrapoplecta. 562.b
Aſtureones. 309.b
Atabulus ventus Apuliam infeſtat 674.b
Atalanta inſula ſuperfuſa. 703.b
Aterius teſtamentorũ captator. 567.b
Athenodorus negat ſe ad cęnam eius iturũ qui ſibi nihil pro hoc debiturus ſit. 253.a *reip. tractationem & ciuilia officia commendat.* 247. a *reprehenditur.* 249.a
Athenodori dictũ. 28.b

Athenas tacere iuſſit Alexander. 380.b
Athenis dimidium licet, Alexandriæ totum. 746.b
Athenienſium legatus procax in Philippum 108. a *reſp. an ſapienti eligenda.* 403. a *vrbi miſerrima ſub triginta tyrannis.* 251.a
Athletæ plagas ferunt gloriæ cupiditate. 257.b
Athletarum fatum. 155.b
Atilius Buta prætorius vitam in contrarium ceteris circumegit. 523.b
Atomi. 572.b
Atomi & micæ Epicuri. 492.a
Attalus Aſiæ rex 289. *eo regnante Cometes viam lacteam adæquauit.* 621.b
Attalus Stoicus philoſophus quomodo fulminum doctrinam dixiſerit. 596. b *culcitram corporis reſiſtentem laudat.* 453b *Etruſcorum diſciplinam Græca ſubtilitate miſcuit.* 597. b *quæ de diuitiarum contemptu dixerit.* 466. b *Senecæ præceptor.* 450 b
Attali dictum de diſcentium & docentium propoſito 440 b *efficax in docendo.* 452.b *imago de cane miſſa fruſtra oro aperto captante* 222.b
Atterranea fulmina. 362.b
Atteſtata fulmina. ib.
Atticus clarus ob epiſtola Ciceronis. 61.b
Attici gener, progener & pronepos. ib.b
Attilij Reguli rus Senatui publice curari placuit. 146.a
Attoniti qui vocentur. 584. b
Auaritia. 48.a *concitatior in magnarum opum congeſtu.* 441.a
Auaritia pœna. 488.b *vituperium.* 581.a
Auctoramentum. 124 a
Auctoramenta ſeruitutum. 442.b
Auctores integri viris legendi, non floſculi carpendi. 97.b
Audex non ſine timore.

re. 498.a
Auditores philoſophorum quã varios ſcopos habeant. 450.b
Aue, vulgare & publicum verbum. 564 a
Auentinus mons duabus de cauſſis extra pomerium eſt. 337 b
Aufidius Baſſus, vide Baſſus.
Augiæ cloacas purgare. 745.b
Auguſtus auunculus maior Clau. & Meſſalinæ. 177 a *Hoſtiũ impudicum, à ſeruis occiſum, indignum vindicta putauit.* 363. b *in conſilium à T. Ario de filio cognituro aduocatus.* 316.a *in iuuenta crudelis, in principatu & ſenectute mitis.* 308. *liberorum & nepotum mortem fortiter tulit* 200.a *L. Cinnam ex inimico amicum ſibi lenitate, & clementia facit, uxoris Liuiæ conſiliũ ſecutus.* 308. a *multorũ inſidijs petitus.* 341. a *ob clementiam Deus & parens dictus.* 311.a *patienter Timaginem inimicum & huius hoſpitem Pollionem tulit.* 108.a *Publicatæ filiæ impudicitiæ verecundia ductus, Mecanatem & Agrippam amiſſos deſiderat.* 562. a *templum in Gallia Circlo vento vouit & fecit* 673.b *Pollionis ſæuitiam caſtigat.* 121. a *vltra* Rhenum, Euphratẽ, *& Danubium terminos mouit.* 339 a
Auguſti filia impudica & adultera. 340. a 562. a *inſidiatores* 308. a *liberalitas in Rufum clementiæ coniuncta.* 466.a *luctus varij.* 176. a *nepos Caius Cæſar.* 177. a *ſoror Octauia.* 176. a *votum de otio.* 339. a *vxor Liuia.* 186.a
Auguſti acta continentes libro Timagines combuſſit. 108.a
Auguſti iudicium, Claud. beneficium malo. 420. a *de Auguſto*

guſto iniqua Lentuli Auguris querela. 440.a
Auguſtorum cognomen bonorū datū. 315.a
Auiditas ingratos facit. 441.a
in Aula quomodo quidam ſenectutem ſit conſecutus. 78.a
A. Cremutij collocatio cum Marcia. 217.a *laus.* 184.a *libri ib. mors per inediam.* 184.a
Aurei ſeculi deſcriptio. 344.b
Aures ſapienti claudenda. 93.b
Aurium dolor acutiſſimus. 255.b *faſtidiū taxatur.* 118.a
Auri uſus fructuſque quomodo gratior fiat 42.b
Auſcultatio, vitium teterrimum. 264.a
Auſpicium deſtrum, & ſiniſtrum. 588.b
Auctor Grecæ Notus. 673.b *ventorum calidiſſimus.* 648.b *nubes in Italiam impellit.* 674.b *Siculo pelago infeſtus.* 39.b
Auſtro flante imber improbior. 653.b
ab Auſtro nubes ingraueſcunt. 560.b
A à Seneca approbatur. 208.b *animo ſæpe præſumpta.* 253.b

B

BAba 44.b
Babillus Ægyptij præfectus in omni literarum genere rariſſimus.
Babylonis muros Alexander vicit. 281.a
Babylonem oppugnaturus Cyrus. 106.a
Baiæ vitiorum diuerſorium fugiendę. 137
Baliſtæ. 579.b
Balnea blattaria. 303b
Balnea plebeia, & libertinorum, tempore Senecæ. ibid.b
Balneorum ſuſpenſuræ ætate Senecæ inuentæ. 341 b
Balnearia ſine igne caleſiunt. 624.b
Balneolum ex conſuetudine antiqua tenebricoſum. 303.b
Barbam vellentes aut intervellentes. 482b

Baſſus Aufidius quaſſo quidem corpore, ſed firmo animo nullo mortis metu tenetur. 88 b

Beata vita quid. 367. *& ſeqq.* a *vna eſt.* 298. *bonum in ſe perfectum habet.* 297 b *in quo poſita ſit.* 354 384.b

Beatæ vitæ adiuncta. 366 a *cauſa & firmamentum.* 93 b

ad Beatam vitam ſufficiantne philoſophiæ præcepta. 385.

Beatus quis. 120 b

Beatus etiam in ſummis cruciatus poſitus. 359 b

Beati hominis deſcript. 368.a

Beatiſſimuſne eſſe poſſit naturalibus bonis deſtitutus. 356.b

Belienus Baſſus quæſtor à C. Cæſare animi cauſa flagelis cæſus. 103.a

Bellerophontes pænas dat in fabula Euripidis. 382.b

*Beneficium quid.*411.a *quemadmodũ dandum.*431.a *quomodo dicatur creditum.*486.a *ſua cauſa nobis qui dat vel ſua & noſtra quo loco habendus* 546.a *à quo detur, non opus eſt vt ſciat.*426.a *ingratum quod.* 421.a *an ab impudico accipiendum* 437.a *an aliquando ſit repetendum.* 533. a *an debeatur ei qui inuitus prodeſt.* 543. a *an domino dari poſſit à ſeruo.* 450. a *an eripi poſſit* 538. a *an ingrato vir bonus daturus ſit.* 496. a *an reddiderit qui omnia fecit vt redderet.* 584. a *an ſibi ipſi dari poſſit.* 519. a *à ſapiente acceptum an reddendum ſi ille ſapiens eſſe deſinit.* ib. a *filio datum, an etiam ad patrem pertineat.* 529 a

*Beneficium à beneficij materia multũ differt.*411.a *in animo conſiſtit. non in eo quod ſit vel datur.* 412.a *iniuriæ contrarium.*518. a *merce-*

cenariam. 548. a *mora corrumpitur.* 424. a *non eſt id quod ſub oculos venit, ſed beneficij nota.* 412. a *non negligenter, nec tarde nec contumelioſe dandum.* 405 a

Beneficium opera utilis eſt, ſed non contra. 500. a *quibuslibet datum, nulli gratum.* 419 a *venale eſſe non debet.* 497. a *verecunde, & parce repetendum interdum* 590. a *vnum altero maius eſſe nequit: ea per quæ beneficium datur, poſſunt eſſe maiora & plura.* 582. a

Beneficium duæ res coplent. 500 545 a *inficiari, an repetere turpius.* 405 a *iucundum facit tribuentis voluntas.* 421. a *qui libenter accepit, reddidit.* 444. a

Beneficium dare an res per ſe expetēda. 477. a & deinc. *dare ſcit ſolus ſapiens.* 269. b

Beneficium dare, & prodeſſe, differunt. 520. a

Beneficium debere non minoris animi quā dare 569. a

Beneficium vbique iactanti quid reſponſum. 427 a

ad Beneficium ſitne iniuria veniendum. 556 a

Beneficij duplex ſignificatio 447, *pars optima perit, ſi actio ingrati detur.* 453. a *proprium, de reditu non cogitare.* 445 a

Beneficij dati quomodo quis non meminiſſe debet. 590. a

Beneſitij & crediti diuerſa cōditio. 508. a

Beneficij gratiā noſmet corrumpimus 404. a

Beneficij, officij, & miniſterij diſtinctio. 461. a

Beneficij reddendi debito annos ſoluat, qui cum prius profuerat, plus poſtea nocuerit. 268 b

Beneficij quam pecuniæ creditur diligentius quærendus. 434. a

Be-

Beneficio accepto quid debeamus 411.a
Beneficio accepto ſtatim de reddendo cogitandum. 440.a
in Beneficio dãdo qualis ſit eligẽdus 485.a
Beneficia à quibus accipienda. 434. a *an Deus det.* 479. a *an maiora quã acceperit parentib. liberi dare poſſit* 486. a *an non parent amicitias* 56 b *qualia ad malos perueniant.* 524 a *quo vſque obligent* 529 a *accepta augenda ſeu extolenda ſunt* 441. a *aſperitate verborũ & ſupercilio in odiũ aducuntur.* 423 425 a *cum iuditio danda* 419 a *danda ſunt neceſſaria, vtilia, iucunda iucunda vtiq; manſura.* 416 a *data non ſunt iactanda.* 428. 429 a *hilari animo accipienda.* 438. a *impetrantib. nocitura, negãda ſunt.* 430. a *in turpitudinẽ noſtram reditura, non tribuenda* 432.a *nec delicate nec ſubmiſſe & humiliter nec ſupine, nec faſtigioſe accipienda* 439.a *an nõ ſunt ſuperbe accipienda* 434. a *quædam palam, quędam ſecreto danda.* 427 a *quędam tempore magna fiunt.* 454. a *quædam maiora ſunt, etiamſi minus apparent. ibi.* *ſatis cõparantũ.* 429. a *ſuperbe data, ingrata & inuiſa.* 19 b
Beneficia gratiſſima. 422. a *illibata.* 423. *viſcata.* 19. b
Beneficia vocãtur etiã quę beneficij ſpeciem habent. 525.a
Beneficia Dei nobis pręſtita. 443.a
Beneficia niſi ſecreto accipere nolentium reprehenſio. 438. a
Beneficiorũ auctor plus delectat quã res ipſa. 520. a *exprobatio odioſa.* 429. a *fructus non eſt ſpectãdus, ſed ipſa* 406. a *initia & exitus ſpectanda.* 431. a *obliuio vnde.* 449..450 a
Beneficiorũ & debitorũ di-

diuerſa ratio. 458.a
Beneficiorum erga dominos exempla. 456 a
Beneficiorum reddendorum occaſiones obſeruandæ, non manu faciendæ ſunt. 569. a
Beneficijs gratiam non re erre turpe. 448. a
Beneficij vinci an turpe ſit. 512.a
à Beneficijs non debet abſterrere ingratorum turba. 406. a
in Beneficijs accipiẽdis quomodo ſe homines gerere debeant. 434. 438. 439. a
in Beneficijs tribuendis ſola accipientis vtilitas ſpectanda. 484.
Benignitas. 425. a
Beroſi, qui bellum interpretatus eſt, opinio de mundi fine. 634 b
Bibentes ieiuni arguuntur. 522. b
Bibere, & ſudare, cardiaci vita eſt. 43. b
Bibliotheca Alexandrina quot librorum fuerit. 257. a
Bibliothecarũ oſtentatio reprehenditur. 258. a
Bilis nigra, in furioſo curanda. 369. b
Bilis luridum ſuffuſio vnde. 387. b
Bilem cur maxime moueat fatigatio. 94. a
Beonis argumenta, modo omnes ſacrilegos eſſe colligentia, modo neminem. 578 a
Bionis dictum. 267. a elegans dictum. 255. a
Bonitas Dei cauſſa mũdi faciendi. 181. b
Bonitas non eſt, peſſimis eſſe meliorem. 262 b
Bonitatis pars magna, velle fieri bonũ. 100 b
Bonum hominis propriũ ratio perfecta. 142. b
Bonũ & honeſtum apud alios diuerſa ſunt, apud Stoicos tantum diuiſa. 508. b
Bonum precario dicitur in arboribus & animalibus. 532. b
Bonum ſenſibilene ſit an intelligibile. 530. b ſitne aliquod cõtra naturam. 193. b
Bonum vnum eſt, quod honeſtum eſt, cetera falſa bona ſunt. 213. 228. b
Bonum an ex malo naſcatur. 312 b
Bonum nihil eſt Stoicis quo

quo quis male vti poteſt. 508 b *Stoicis corpus eſt.* 492. b *corpus eſſe probatur.* 445.b
Bonum omne animal eſſe ridet Seneca. 474 b
Bonum ſummum quid. 213. b *nec augetur. nec minuitur.* 216.b *immortale eſt.* 370.a *vbi ſit.* 572 a *ſitne in mutis animalibus. & infantibus.* 530.b
Bonis ſummi locus quis. 311 b
Boni variæ definitiones. 503. b *proprietas ib. &* 504. *boni honeſtique prima notitia quomodo ad nos peruenerit* 509.b *boni nullius ſine ſocio iucunda poſſeſſio eſt.* 14. *boni ſenſus etiam peſſimis ſubeſt.* 405.b
Bona quæ ſint. 94. b *omnia paria.* 213. b *quomodo paria eſſe poſſint.* 285.b
Bona corporis, & fortunæ, non. ſunt bona. 256.a *commoda & producta nominanda.* 231.b
Bona quædam ſecundum naturam, quædam contra naturam, quædam media. 193. b *triplicia.* 524. a *vt etiam Stoicis* 185 b *vera & falſa.* 191 b *vera tam omnium quam ſingulorum.* 216.b *vulgaria omnia caduca.* 409.b
Bonorum & commodorum diuerſa ratio. 315.b
Bonus quis. 100.b
Boni inter ſe proſunt. 459.b
Bracti felicitas. 487.b
Bracteatus leo. 113.b
Breuiarium, olim ſummarium. 107.b
Bruma. 634.b
Brutus regem Romanis capitibus deiecit. 201.a
Bruti turpis & erubeſcenda mors. 316. b *vide* M. Brutus.
Buris merſa. 702. b *& ſeq.*
Burrus præfectus Neronis. 327.a
Buſta Gallica. 527.a

C

Cæca virtum oculorum in domum tenebroſam confert. 134.b
Cæcil. fenerator. 501.b
Cæcilianum dictum. 475.b
Cæcinna tria fulminum. 591.b *quæ fulminibus nomina poſuerit.* 596.b
Cæcinnę facundio Cicero obfuit. 600.b
Cæleſtia ſemper in motu ſunt 135. a *deſitura ſunt.* 214.b
Cælius orator iracundiſſimus, etiam aſſentatione offendebat. 93 a
Cælum in ardere viſum. 562 a
Cæli alimentum è terra eſt. 695. b *circuli.* 673.b
Cęna peracta reliquię circumſtantibus diuiduntur. 250.b
Cænæ adiįciales tricies HS. conſtiterunt. 393.b
Cænarum luxuria. 480.b
Cænare cum ſeruis turpe exiſtimantes reprehenduntur. 123.b
Cænatio. 269.b *velis ac ſpecularibus munita.* 659 b
Cænationum faſtigia. 140. a *laquearia verſatilia.* 388.b *ornamenta.* 257.a
Cæpionis inſidiæ Auguſto ſtructæ. 308 a
Cæſar quo pacto omnia habeat. 578.a
Cæſaris reſponſum vni ex cuſtodiarum agmine mortem roganti datum. 252.b
Cæſari Deo fiebat quotidianum ſacrum. 266 a
Cæſari quidam proſcriptione triumuirali ſeruatus reddit. 427.a
C. *Cæſar* Calig. *à Claudio flagris & ferulis vapulans.* 753. b *contumeliarum faciendarum cupidiſſimus, ferendarum impatiens.* 294. a *iratus cęlo, Iouem ad pugnam vocauit.* 48. a *cur Iulium Græcinum occi-*

occiderit. 438. a *iuſſit Lepidũ Decimo trib. ceruicẽ præbere :ipſe Chereæ præſtitit.* 9. b *optauit vt pop. Rom. vnã ceruicem haberet* 104. a *Paſtore eo die ad cænã inuitauit, quo filium eius duci iuſſerat* 78 a *Põpeio Pẽno de vita data gratias agẽti ſiniſtrum pedem oſculandũ porrexit* 429. a *probrum iudicabat ſe Caligulã nominari* 195 a *ſoccatus de capite cõſularis viri audit.* 429. a *villam in Herculanenſi ob matrẽ ibi olim cuſtoditam diruit* 107 a *Xerxẽ ſecutus pontes nauib iunxit* 359 a *humani ſanguinis auidiſſimus cur orbi terrarum præſ* 502. a

C. Cæſaris Caligulæ ambitio notatur. 381. b *deformitas* 294 a *dementia à Demetrio ridetur.* 577. a *furioſus luctus ob Druſillã ſororem amiſſam.* 179. a *nefanda ſæuitia.* 104. a *pater Germanicus.* 502. a *ſuperbia.* 429. a *exitiũ cauſſa* 294. a *ſub C. Cæſaris morte populus Rom. fame laborauit.* 359. a

C. Iulius Cæſar 441. b *Corfinium obſedit:& Domitium ſeruauit.* 465 a *epiſtolas ad Põpeium miſſas cõbuſſit* 70. a *per decem annos patria caruit.* 241. a *Põpeii hoſtis, ac victor ingratus,* 528. a *victoria clemẽtiſſime vſus eſt* 70 a 528. a

C. Iulii Cæſ cædes credita fuit Tillio Cimbro 285. b *coniunctio cum Rep.* 3[illegible] a *dictum ſe neminem niſi armatum occiſurum.* 528. a *vox,* Oderint dum metuant 47. 261 313 a *de Cæſ. dictatum, in incerto eſſe vtrum illum magis naſci Reip. profuerit, an nõ naſci.* 675. b *Vide quoq; Iulius C.*

Caſſius abſtemius. 285 b

Caios Gracchus. 221. a *primus turbã ſuã ſegreg. inſtituit.* 564. a

C. *Marius ingratus, ad conſulatum à caliga perductus.* 527. a *vnum conſulatum accepit, ceteros rapuit.* 381. b *vide* Marius.
C. *Vettius præter Marſorum à ſeruo cæſus.* 465. a
Calamitas, virtutis occaſio. 229. a
Calamitatum mollimētū, conſuetudo. 258. a
Calidum nihil abſque adiutorio ignis. 94. b
Caliga gregariorum militum. 357. 527. a
Caligula, vide C. Caligula.
Calliſtenes nobili ingenio fuit, & furibūdi regis Alexandri impatiens. 702. b *citatur. ibid.* 717. b
Calliſtratus exſul reditum abominatus, ſi Athenienſib neceſſitas exules reſtituendi eſſet. 566. a
Calliſtus ſeruus quam gratiam domino retulerit. 145. b
Calor in quibus corporib. diutius conſeruetur. 655. b *hieme ſub terris maior non eſt.* 650 b.
Caluiſii Sabini diuitis compendiaria ad memoriam firmandam, vt eruditus haberetur. 82. b
Calui ſententia in Vatinium. 372. b
Cābyſ. furioſus, ac furore feliciter vſus 302 b
Cambyſis vinolēti crudelitas in Prexaſpis filiū. 99. a *exercitus ad Ammonē miſſus, arenis obrutus.* 586 b *inexplebilis cupiditas.* 574 a *ira in Æthiops vix fame domatur.* 105 a
Camillus. 498. a *exſul à Republica factus.* 528 a
Campanie fomenta Hannibalem eneruarunt. 137 b
Campaniæ ingens terræ motus. 679. 904. 709. b
Canentium ordo per vias olim. 291 b
Canis bona. 242 b
Canis nomen ambiguum. 446 a
Cani miſſa fruſtra ore aperto captāti. homi-

num

num deſideria comparantur. 222.b
Canij Iuli à Caio duci iuſſi admiranda tranquillitas, & ad mortem vſque philoſophantis conſtantia 265.a
Canopus. 137.b
Cantorum plus in comeſſationibus Rom. quam olim ſpectatorum in theatris. 291.b
Capillorum cultus. 534 b capillorum cura qualis apud veter. 566.b
Capitolium dedicauit Puluillus. 199.a
Capitolij vectigal ſingulis comeſſationibus hauſtum. 143.a
Capra, ignis globus Ariſtoteli. 540.b
Captiuus an ſe ab impuro patiatur ſeruari. 437.a
Captiuis & pretio partis æqui bonique natura parcere iubet. 262.a
Capitis dolor ſanguine emiſſio leuatur. 238.b
Caricæ cum pane, pulmentario. 307.b
Carminum efficacia in præceptis animo tradendis. 452.b
cum Carneade dubitare. 353.a
Carthaginis horror, Scipio. 303.b mœnia vna manu capta. 281.a
Caſtigatio aliquando neceſſaria. 32.a quomodo accipiẽda. 73.a
Caſtigatio ſceleratorum iræ expers eſſe debet. 41.a
Caſtor & Pollux. 541.b
Caſtorum primores quales. 402.b
Caſus non obſtat philoſophiæ ſtudio. 46 b
Catægis, ventus Pamphyliæ. 674.b
Cataractæ Nili. 645 a
Cathedrarij philoſophi veris & antiquis oppoſiti. 350.b
Cathena in ſiniſtra leuior. 259.a
Catil L. Syllæ miniſter. 103.a ingratus. 527.
Catelinarum cædes & latrocinia. 209.a
Marc. Cato Cenſorius, proauus Catonis, minor quam hic poſſedit. 384.a

imperator triumphalis vno caballo contentus erat, & ne quidem toto. 309.a *Eius dictum.* 518. 535.a 505.b

M Cato iun. an modeſte philoſophatus ſit ſimul Cæſarem & Põpeium laceſsẽs. 41.b *animũ ſibi manu ex traxit* 630.b *certius ſapientis viri exemplar quem Vlixes et Hercules* 275.a *Deorum alumnus* 193 a *in Clodij iudicio teſtimonium dixit* 403.b *iniuriã in balneo factam non agnoſcere maluit quã ignoſcere.* 77. 78. 290.a *mortem ferro adactam vicit.* 409 b *obrutus ſputis, & è ſenatu in carcerem ductus.* 41.b *vino laxauit animum fatigatum.* 269.a *virtutũ viua imago, gladio incumbit.* 268. a

Catonis conſtantia in fortunæ varietate. 440.b *in rebus extremis inſtrumenta, Platonis liber & gladius.* 71.b *felicitas* 228. a *laus* 268. a *mors deſcribitur, & oratio, ante mortem habita.* 212. a 199 400.b *Catonis Vtica.* 139.b

Catoni cauſam agenti in frontem medium inſpuit Lentulus. 120. a

Catoni ebrietas obiecta. 271.a

Catonem diu ciuitas ignorauit. 263. b *in libertatem gladius aſſeruit.* 80.b

Catones quidam ſunt alternis diebus. 523.

Caton præcepta. 372.b

Catuli verba ad indices Clodianos. 404.b

Caucaſus. 649.b

Caudex quid antiquis. 352.a

Cauea æneatoribus cincta. 291.b

Cauillationes, Græcis ſophiſmata. 468.b

Cauſſa quotuplex Stoicis, Ariſtoteli & Platoni. 179.b

Cauſſæ aut nimis multæ aut nimis paucæ ab Ariſtotele & Platone ponuntur. 181.b

Cauſſarum inquiſitio. 396.b
Cauſſariæ partes. 202.b
Ceſeo hoc amplius. 466.
Cenſorium crimen pauca argenti lamellæ. 384.a
Centauri in rerum natura non ſunt. 160.b
Centeſimæ ſanguinolentæ. 582.a
Centurio ſupplicio præpoſitus, à Piſſone duci iuſſus. 45.a
Centurio periturorum agmẽ trahens. 266.a
ad Cereos & faces funera ducenda. 361.a
ad Cereos & faces viuere. 523.b
Cernulat fortuna quos. 7.b
Ceron flu. Macedones nigreſcere faciens. 625.b
Cetyx. 240 a
Ceſtu decernere vetãtur Lacedemonij. 499 b
Chæreas tribunus militum ob exprobatam mollitiam Caiũ Cæſarem occidit 294 a
ſpeculatores futuræ grandinis. 654.b
Chalcedis terræ mõtus. 592.b
Caldæi quid de Cometis cenſuerint. 716.b
Chaldæorum obſeruatio de poteſtate ſtellarum. 588.b
Chamæleontis color curuerietur. 551.b
Chaos inane Epicureũ. 223.b
quid? 399.b
Charimander librum de Cometis, compoſuit. 705.706.b
Charis Heſiodo, quæ Homero Muſa 410 a
Charydis. 94 b *fabuloſa* 203.a *an reſpondeat fabula, ſcire cupit Seneca.* 260 b
Chaſmata. 560 b
Chaſmata terræ 690.b
Chelidon, unus ex Cleopatræ mollibus, patrimonium grande poſſedit. 310 b
Chimara. 472.b
Chiragra quomodo interquieſcat. 255 b
Chorum veterum philoſophorum ex multorum vocibus conſtabat. 291 b
Chriæ. 98.b
Chriſippus à Seneca in ordinem cogitur. 410 a fin-

a *ſingit Gratias Iouis & Eurynomes filias.* 409. a *librum ſuum de beneficijs ineptijs replcuit. ib. citatur.* 397 a
Chryſippi viri magni, ſed Græci, acumen ſæpe retunditur, interdum pungit, non perforat. 410. a *diſtinctio de ſapientis* ἀχρειίᾳ 24. b *præceptum de reddendo beneficio.* 440. a *ſimilitudo de pilæ luſu.* 438. a *ſubtilitas & breuitas, in ſcribendo.* 409. a
Chryſipi diſcipuli, & Cleanthis diſſenſio de ambulatione. 475. b
Chryſippi lege viuere otioſo licet. 405. a
Chryſippum aſſidua ſalutatio ad mortem, perducebat. 151. b
cum Chryſippo viuendum. 437 b
Cibi opportunitas in ægris. 423. a
Ciborum copia animo obeſt. 43. b
M. Cicero ætatem ſuam complorat. 340. a *citatur.* 160. a *clientibus ſuis præbet ceruicem,* 268. a *gradarius fuit in orando.* 111. b *negat ſe habiturum tempus vt Lyricos, & Dialecticos legat, etſi ætas duplicetur.* 133. b *vocis eſſentiæ auctor.* 158. b *Romanæ eloquentiæ autor.* 111. b
Ciceronis calamitates, 209. a *compoſitio qualis.* 419. b *flebiles voces in quadam ad Atticum epiſtolæ.* 341. a *poſt Catilinam exilium.* 528. a
Ciceronis exemplum ſecutus eſt Seneca. 448. b
Ciceronis vrbanitatem quomodo effugerit Vatinius. 501. a
Ciceronis vmbra Cæcinnam poſſit. 600. b
Ciceronem expellens Clodius, Antonius occidens. 52. a
Cicero F. conſul propter patrem. 501. a
Ciconum flumen potum ſaxea reddit viſcera. 662. b
Cimbri à Mario cæſi. 527. a

Cimbrorum cladis cauſa ira. 37.a

Cinna conſul. 501.a

Circenſe tormentum. 389.a

Circius ventus Galliæ peculiaris. 674.b *Ei templum fecit Auguſtus.* ibid.

Circulatores Philoſophi. 87.b

Circulorum cæleſtium numerus. 673.b

Circumſtantias, Græcis 573.b

Ciſternina aqua. 306.b

Ciuilia officia geſturus quid ſpectare debeat. 252.a

Ciuis boni opera numquam inutilis eſt. 201.a

Ciuitatis captæ imago. 594 a

Ciuitatis mores magis corrigit parcitas animaduerſionum. 323.a

Clamores varij non turbarum Senecæ animum. 283.b

Claritas bonorum virorum quid. 427.b

Claritas quæ poſt mortem contingit, an bonum. 426.b

Claritatis & gloriæ diſcrimen. 429 b

Claſſico concio conuocatur. 42.a

Claudius Cæſar mitiſſimus. 166. a *fratrum mortuum æquo animo tulit.* 177. a *in cælum ire viſus.* 740. b *inducitur cōſolans Polybium.* 175. a *plures intra quinquennium culeo inſuit, quam omnibus ſæculis inſuti leguntur.* 323. a *ſexaginta quatuor annos cum anima luctatus eſt.* 742. b *templum in Britannia habet.* 746.b

Claudij amici. 751. b *auia.* 747. b *auus M. Antonius.* 177.a *auunculus Auguſtus. ib.* a 748. b *cædes* 746. b *clementia.* 178. a *fuſus.* 742.b *generi.* 749.b *Pater.* 177. a *patruus. ibid. patria.* 744.a *pœna apud inferos.* 753.b *præfecti.* 751.b *ſocer.* 749. b *vltima vox.* 742.b *vxor.* 749.b

Claudij beneficium Auguſti iudicium malo. 420.a
pro Claudio Cæſare votum Senecæ. 173.a
Claud. Caudex primus Romanis perſuaſit nauem conſcendere. 352 a
Cleanthes. 178 b *aquũ traxit, & hortulos rigauit.* 118. b *præcepta cum decretis philoſophiæ coniungi vult.* 366 b *Zenonem expreſſit.* 14.b
Cleanthes & Chryſippus diſcipulus eius diſſentiunt de ambulationis definitione. 475.b
Cleanthis doctrina de ingrato 525.a *exemplum de duobus pueris Platonem quærentibus* 545 a *verſus à Seneca Latini facti.* 448.b
Clementia homini maxime conuenit, regi tamen & principi præcipue 302. 311. a *reges ſecuriores reddit* 307. a *an non pertineat ad innocentes.* 301.a
Clementiæ fama 74. a *opera* 333. a *plures definitiones.* 329.a
Clementiæ contraria crudelitas. ib.
Cleonis puniti tempeſtatis obſeruatores, cum vinee vapulaſſent, aut ſegetes. ib.
Cleopatræ amor Antonium perdidit. 288.b
Clepſydra. 75.b
Clitus ab Aleſſandro inter epulas transfoſſus. 81.a 287.b
Clop. adulterij reus iudices corrupit. 403.b
Ciceronem expulit. 52.a
Clœlia equeſtri ſtatua inſidens. 201.a
Clypei flagrantes. 728 b
Clypei ignei. 542.b
Cn. Piſonis rigor, tres ob vnius innocentiã duoi iubentis. 45.a
Cn. Pompeius. 200. a 214 140. b *ingratus in remp* 514. a *villas circa Baias extructas montibus impoſuit.* 139.b
Cn. Pomp cupiditas & ambitio notatur. 381 b *mors.* 209 a *ſocer Scipio* 72 b *vid. quoque*

que Pompeius.
Codices, tabulæ publicæ. 352.a
Colaphis percuſſo ſapienti quid faciendum. 290.a
Color animalium cur variabilis. 551.b
Color cæleſtium non vnus. 541.b
Columbarum colla cur varij coloris. 551.b
Columnæ flagrantes. 628.b
Comæ cura æxprobrata. 349.a
Comeſſatio fuminibus territa. 48.a
ex commentario ſapere, turpe ſeni. 98.b
Cometa an ſi ſidus erraticum. 715.b
Cometes apparuit ſub Helices, & Buris euerſionem. 716. b *cur non ſtet, ſed procedat.* 728. b *lacteam viam extentus equauit* 621.b *non eſt ſubitaneus ignis, ſed inter æterna opera naturæ ſiue ſtella eſt.* 730. 736. b *non minor ſole ante Achai cum bellum effulſit.* 621. b *ſex menſes durãs.* 728.b
Cometæ an in ſe terreni quid habeant. 735.b *an tardæ eant ib. cur nõ cito extinguãtur* 621. b *in qua parte cęli aſpiciantur.* 712 b *multi nõ videntur.* 728. b *quomodo ſtãt.* 715. b *& deinceps, ſub Auguſto. Claud. Nerone Cæſar, & poſt necem diui Iulij apparuerunt.* 622. *&c.*
Cometarum curſus cur ignotus. 615. b *genera* 562. b *natura nõdum perfecta.* 731. b *forma.* 617. b *ſignificationes:* 735.b
de Cometis quæ conſideranda. 714.b
Comitia conſularia aut prætoria. 501.b
Comitia fortunæ. ib.
Comitiatæ vitium. 95.a
Commoda ſeu producta. 231.b
Commoda & incommoda extra non ſunt. 357.b
Commodorum & bonorum diuerſa conditio. 315.b
Communia pluribus modis. 582.a

Communio rerum quomodo cum proprietate ſingulorum conſiſtat. 576.a
Comœdiarum ſales in Socratem. 295.a
Compoſitio alia alijs in oratione placet. 420.b *non nimis anxia eſſe debet.* 485.b
Compoſitionis genera deprauata. 482.b
Concurſatio circumcidenda eſt. 263.a
Conditio omnis verſabilis eſt. 242.b
Conflagrationis mundi tempus. 634.b
Congiaria Alexandri, vrbes. 432.a
Congiaria annua. 345.a
Conicctura, fallaciſſimum irritamentum, ex animo tollenda. 70.a
Conen defectiones ſolis collegit, ſed non meminit cometarum. 715.b
Conſcientia bona. 305.b *bona & mala.* 117.b
Conſcientia flagellatur facinora mala 406b
Conſenſus publicus, veritatis argumentum 492.& ſeq.b
Conſilium futuri ex præterito venit. 282.b *ſub die, ſeu ſub manu naſci debet.* 212.b *an ingrato dandum.* 500.a
Conſiliorum rerumque diſſimilitudo unde. 58.b
Conſtitutio animalium quid. 517.b
Conſuetudo omnia pati docet. 258.a
Conſuli quis honor exhibitur. 278.b
Contemplationi rerum naturam nos genuiſſe docetur. 398.a
Contemplatiuæ artes ſua habent decreta. 386.b
Contemnenda mirari ſolemus. 487.b
Contemnere quæ oporteat. 236.a
Contemptus vitandus. 40.b *quomodo vitandus.* 442.b
Contumelia quid 285.a *unde dicta.* 287.a
Contumelia ſapiens affici non poteſt. 286.a
Contumeliæ & iniuriæ diſcrimen. 279.a
Contumeliæ videntur quæ

quædam, quæ tamen non ſunt. 289.a
Conuerſatio multorum pernicioſa. 15.b *virorum bonorum vtilis.* 162.b *mores immutat.* 92.a
Conuerſatio & ſolitudo miſcenda ſunt. 269.a
Conuictus magnorum virorum efficacior oratione. 14.b
Conuiuæ diligendis. 56.b
Conuiuij ſermo qualis. 176.b
Corbulo iocatus in Fidum Cornelium. 293.a
Cordus, vide A. Cræmutius Cordus.
Corfinium Cæſar obſedit. 465.a
Corinthij Alexandrum Macedonem ciuitate donant. 418.a
Coriolanus ingratus. 527.a
Cor.um apud Lacedemonios forma publica percuſſus. 525.a
Corneliæ duæ liberorum ſuorum obitus magno animo tulerunt. 151.a
Cornelia lex de ſiccarijs. 752.b
Corneliam legem Sylla
Cornelius Senecio eques Rom. 421.b
Cornelius Seuerus, vide Seuerus.
Corona principe digniſſima que. 316.a *non honor ſed honoris inſigne.* 412.a *naualis.* 472.a
Corona circa ſidera, Hale Græci, quomodo fiat. 555.a
Coronæ, virgæ & arcus differentia. 558.b
Corona etiam interdiu, licet raro fiunt. 545.b
Coronis ſubſitne aliquid corporis certi necnon. 562.b
Corpus, animi pondus & pena. 182.b
Corporis & animi ſeparatio infantis ex vtero materno emiſſioni cōparatur. 430.
Corporis humani & terræ ſimilitudo. 616.b
Corporis potius quā ingenij exercitatio pluribus curæ eſt. 265.b
Corporis temperatura tolli nequit. 29.b
Cor-

Corporis tegumenta varia gentium. 338 b
Corporum diuiſio. 426. b
Corpori non eſt ſeruiendum. 38. b *quantum indulgendum.* 18. b
Corſicæ deſcriptio. 20. *& ſeq.* a
Corus an rectè à quibuſdam Argeſtes dicatur. 672. b
Caſſi vrbis præfecti, viri grauis, ſed vniuerſi fides in ſecretis continendis. 285. b
Craſſus diues. 384. a *multis nimis cultus & recens.* 481. b
Craſſum Parthis auaritia dedit. 676. b
Craſſus Magnus à Claudiu occiſus. 749. b *ſocer filiæ Claudij.* ib.
Craſſi F. Magnum vocari vetuit C. Cæſar. ib.
Craſtinus ſine ſollicitudine expectandus. 33. b
Crates Stilponis auditor quid præceperis adoleſcentulo ſecreto ambulanti. 27. b
Credere omnibus, & nulli, vtrumque vitium eſt. 7 b
Crediti nomen quomodo beneficio tribuatur. 486. b
Crediti & beneficij diuerſa conditio 508 a
Creditor beneficij quã pecuniæ diligentius quærendus. 435 a
Creditor ſæpe debitori damnatur, cur 541 a
Creditori etiam prodigo pecunia reddenda. 587 a
Credulitas plurimum mali fecit. 71 a
Crimina pleriſque voluptati ſunt. 405. b
Criſpi Paſſieni egregiũ dictum. 308. a *ſubtilitas, & dictum de adulatione.* 640 b
Crocodili deſcrip 647. b
Creſus rex rogum ſuum & aſcendit, & extingui vidit. 262. a
Credules qui dicendi. 329. a
Crudelitas acerbiſſima quæ trahit pœnam. 424. a
Crudelitas quid. 329. a *quid peſſimum habent.* 314. a
Crudelitas regia inimicorũ numerum tollenda

lendo auget. 308.a
Crudelitatis exſecratio 324.a *exitus. ib. regnum quale.* 326.a
Crudelitatis & feritatis diſtinctio. 329.a
Crypta Neapolis. 154.b
Cryſtallina Vedij fregit Auguſtus. 121.a
Culina patrimoniorum exitium. 415.a
Cupiditas hominum infinita. 594.a
Cupiditas nouorum vetera obſcurat. 450.a
Cupiditatis vituperiũ. 333.b
Cupiditates terminandæ. 259.a 64.b *vbi terminandæ.* 74.b
Cupiditatũ finis, timoris remediũ eſt. 13.b
Cupiditatum ſeries infinita. 15.b
Curio nonnullis nimis cultus & recẽs. 481 b
Curius Dentatus primus in triumpho duxit elephantos 351.a
Curij Dentati dictum 252.a
Currus non honor, ſed honoris inſign 412.a
Curſores raro hic ran faciant. 301.b
ex Cuſtodiarum agmine vnus mortem rogat Cæſarem. 252.-
inter cuſtodias quidam ad ſpectaculum miſſus ceruicem ſibi ratæ circumactu frangit. 210.b
Cutyliarum inſula natans. 626.b
Cyclades ſparſæ. 632.b
Cymbala cur ſonent. 586.b
Cynicus nummos poſcẽs Antigoni cauillatione deluditur. 431.a
Cynici an recte obuios quoſque monuerint. 86.b
Cyprus ſæpius terræ motu vaſta. 350.b
Cyrnus, ideſt Corſica. 126.a
Cyrti Babylonem oppugnaturi furor in Gynden fl. 106.b *cupiditas.* ib.a

D

DAcus Iſtro ſeclusus. 537.b
Dædalus ſerram commentus eſt. 337.b
Danubius. 537. 631.b *Europam Aſiamque diſterminat.* 688. b

ſinũ-

ſimilem Nilo naturam habere à philoſophis, ſed falſo traditur. 644.b
Dare & accipere contraria. 522.a
Darius primus Perſas obtinuit. 102.a
Darij crudelitas in Oebazi liberos ib. eius mater ſeruijt. 126.b
Darium occidit Alexander. 702.b
Debeaturne aliquid ei, qui inuitus profuit. 543.a
Debeaturne aliquid ei qui ſua cauſa nobis profuit. 546.b
December menſis luxuriæ & Saturnalibus dicatus. 51.b
Decimo tribuno Lepid. ceruicē præbuit. 9.b
Decius ſe pro rep. deuouit. 199.b
Decij patriam ſeruarunt morte. 566.a
Decreta ſapientiæ neceſſaria eſſe. 367.b
Decretoria arma. 499b
Decretoria hora. 430.b
Decretorius ſtilus. 314.
Decuria prima in qua vocem præco experitur. 125.b
Defectio ſolis perfecta. 559.b
Delicatus quidam interrogat, an ſedeat. 350.a
Deliciæ ad rabiem incitant. 127.b
Deliciarum rabidarum vox, Quouſque eadem. 247.a
Delos immota credita tremuit. 705.b
Delphinorum & crocodilorum pugna. 647.b
Demades an merito damnauerit funeribus neceſſariam vendentem, indeque lucrum optantem. 567.a
Demaratus Lacedæmonius à Xerxe præmijs afficitur, quia ſolus verum dixit. 561.a
Demetrius Cynic magni iudicij vir. 572.b *a non virtutis ſcientiam ſed egeſtatem profeſſus eſt.* 381.a *eodem loco imperitorum voces habet.* 352.b *vitam ſecurā mari mortuo comparat.* 200.b

Eius dictũ à Ceſare ducenta donata reiicientis. 582. a *oratio qua naturæ opes repudiat.* 580. a *præceptum vtraque manu proficienti tenendum* 572. a *verba ad quemdam potentem libertinum.* 640. b *vnica de dijs querela.* 237. a *vox de infelice felice.* 225. a
Demetrium ſecum circumfert Seneca, & ſeminudum admiratur. 173. b
Demetrius Pompeianus locupletior Pompeio. 156. a
Demetrius Poliorcetes Stilponem interrogat num quid perdidiſſet vrbe capta. 280. a 25. b
Demochares, Parrheſiaſtes ob procacem linguam appellatus. 108. a
Democritus. 354. a *antiquorum omnium ſubtiliſſimus.* 715. b *diu furere viſus* 263. b *diuitias, vti onus bonæ mentis, proiecit.* 235. a
Democriti dictum. 17. b *inuenta.* 343. b *præceptum de tranquillitate vitæ.* 264. b
Dentium dolor cur acutiſſimus. 255. b
Depoſitum non ſemper redditur. 484. a
Deſiderium ſuorum modicum, naturale eſt. 191. a
Deſideria rerum omnium quomodo deponenda. 204. b
Deus à morte defendit etiam quæ mortalia ſunt. 163. b *an det beneficia.* 479. a *an futura ſignificet.* 587. b *cogitatione viſendus eſt.* 737. b *ſacra quidem ſcripſit, ſed ſequitur.* 234. a *idem cum natura.* 482. a *in homines venit.* 227. b *magiſter ex occulto producit ingenia.* 482. a *mala omnia à bonis viris remouit.* 235. a *maximuſque potentiſſimuſque vehit omnia.* 95. b *omnium rerum ideas in ſe habet.* 180 b *quos probant, exerc.* 230. a
quo-

quomodo rogandus. 28 b *ſine murmuratione comitandus*. 448. b *vbique & omnibus præſto eſt*. 395.b *vndique in ſe totum redit, licet in interiora tendat*. 351.a *vniuerſi arbiter & rector*. 46.b
Deus & materia, cauſſæ rerum. 181.b
Deus in humano corpore hoſpitum eſt animus. 95.b
Dei variæ appellationes. 482.a *varia nomina* 595. b *propoſitum in optimorum caſtigatione*. 252. a *vox*. 575.a
Dei & boni viri amicitia & neceſſitudo. 221.a
Dei omnia plena. 483 a
Deo Stoici rotundã formã tribuunt. 474.b
Deo quis ſit dignus. 53.b
Deum inermem facit Epicurus, & extra mundum proijcit. 492.a
Deum nemo nouit. 95.b
Deo auctore cunctapronentum. 448.b
Deorum erga nos benignitas 443. a *prouidentia*. 555. a *cultus quis*. 395.b
Deorum in homines beneficia contra Epicuros aſſeruntur. 479.a
Deorum licet omnia ſint, ijs tamen domũ poſitum, & ſtipis iacitur. 576.a
Deorum omnia eſſe, quomodo intelligatur. 578 a
Deos eſſe, ex publico cõſenſu probatur. 493b
Deos conſilij primi non pænitet. 554.a
Deos qui placatos habeat. 462.b
Deos tacite & intra noſmetipſos precamur. 422.a
Deos vota & officia admonant. 537.a
Deus auctores vitijs inſcribere, illa incendere eſt. 357.a
in Deos querimonia quorumdam arguitur. 442.a
per Deo fictiles olim iurabatur. 143.a
Dij duodecim à Ioue in conſilium vocantur.

503.b *ſuperiores & inuoluti, ib. gratuiti.* 497. a *beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perſeuerant.* 597. a *e iam ingratis multa tribuunt.* 499. a *etiam malis benefaciunt.* 406. a *excuſantur quod malis imperia permittant.* 502. a *futura omnia norunt. ibid.* a *iniuriam nec accipere queunt, nec facere* 395. b *hominibus, nec volunt obeſſe, nec poſſunt.* 72. a *nudi ſunt.* 255. a

Dijs nulla coactio, ſed voluntas æterna pro lege eſt. 554. a

Dijs præter voluntatem nihil præſtare poſſumus. 586. a

Dijs cauſſa benefaciẽdi natura. 410. a

Dijs quæ obijci ſoleant. 597. a

Dijs nullis rei indigentibus nihilominus gratia referri pont. 444 a

à Dijs quæ petenda. 27. b

cum Dijs verecunde agendum. 736. b

Διαλεκτικὴ in duas partes diuiditur. 312. b

Dialecticę interrogationes exturbandę ſunt 280. b

Dialectica lex. ibid.

Dialectici ſolum curãt Non & hoc. 122. b

Dialecticorum libri à limine ſaltem ſalutandi, nec in ijs tẽpus terendum 132. b *interrogationes & captiones reprehenduntur.* 129. 132. b

Dialecticorũ ſcholis in ſtatũ ſophiſma. 315. b

Dicendi celeritas in philoſopho improbatur. 109. 110. b

Dicẽdi genus corruptũ ex corrupta vita naſcitur. 477. b

Dictator olim magiſter populi dictus. 457. b

Dicturi apud populum varię afficiũtur. 29 b

Dies vnus quomodo par ſit omni. ibid. b

Didymus grammaticus quatuor millia librorũ ſcripſit. 325. b

Dies vnus gradus eſt vitæ. 32. b

Dies vnus quomodo par ſit omni. ib.b
Dies ater. 388. b *feſtus ſeruorum*. 126. b *niualis*. 653.b
Diei noctiſque officia commutantium reprehenſio. 520.b
Dies quibuſdam longi videntur, noctes breues. 356 a
Diebus feſtis & voluptati dicatis quomodo ſapientię ſtudioſus ſe gerat. 51.b
Digitus ad caput relatus impudici indicium. 142.b
Digiti ſanguine litatū nubibus. 654.b
Dignitas faciliusc reſcit quam incipit. 421.b
Diligentia quorumdam ſuperuacua. 335.a
Diluuij tempus. 599.b *fatalis cauſſæ deſcriptio*. 629.532 b
Diodorus Epicureus ſibi gulā præſecuit. 381.a
Diogenes, à puero caua manu bibēte doctus, calicem frangit cum ſui obiurgatione. 338.b *Alexandrum vicit*. 515.a *an recte obuios quoſque monuerit*. 86. b *regia opes calcauit*. 514.a *ſeruiit*. 126.b
Diogenis dictum, cum ſeruus vnicus ei aufugit. 256.a *felicitas* 255.a
Diog. Stoico de ira differenti adoleſcēs proteruus inſpuit. 120.a
Dionyſius maior iure multis regibus præferri poteſt. 312.a
Dionyſius tyrannus deſcriptus. 203.a
Diſcendi cupiditas quomodo dirigēda. 449 b
Diſcendum non ſemper ſed & præcipiendum. 99.b
Diſcendum quam diu ſit. 241.b
Diſcēti quid debeat eſſe propoſitum 450. b
Diſplicentia ſui vnde? 245 a
Diſputationes quid ſint 450 b
Diſtillatio vna tuſſim, & ſiluam & vetuſphthiſin facit. 229.b
Diues quomodo quis celerrime fieri poſſit. 50. 505.b
Diuitis, & pauperis cōparatio. 265.b

Diuiti cuidam tandem panis, & aqua defuit 262. a
Diuitem quem vulgo exiſtiment. 308. b
Diuitet an animoſius detrimeta ferãt. 255. a *cur magni videantur* 510 b *mendicis miſeriores* 289. a *ſępe pauperibus ſimiles ſint* 147. a
Diuinatio è fulmine, auibus & animalibus irridetur. 587 b
Diuiſio nulla & nimia idẽ vitij habet 328. b
Diuitiæ quæ fiat. 83. b *bonum non ſunt* 232. 388. a 311. 313. b *quę ſint magnæ* 9. b *quo loco apud ſapientem ſint.* 370. b *quomodo certe fiant.* 539. a
Diuitiæ tenent illum, non diuitias habet ille, dicendum. 507. b
Diuitiarum contemptus. 59. 504. b *inſtabilitas.* 539. a *modus quis.* 6. b
Diuitijs quis maxime fruatus. 42. b
Diuitijs incommoda non recte imputantur. 314.
Diuitias paraſſe multis non finis miſeriarũ fuit. ſed mutato. 50. b
Diuitias quomodo & ſtultus & ſapiẽs poſſideat. 390. a
Decenti & diſcẽti idem debet eſſe propoſitum. 449.
Dogmata ſapientiæ non eſſe ſuperflua 397. b
Dolendi decor ſapienti ſeruandus. 415. b
Dolendi finem qui conſilio non facit, tempore inuenit. 175. b
Dolẽdum quomodo ſit ob amicos amiſſos. 173 b
Dolor omnis aut tolerabilis eſt, aut bre. 254. 255 b *cito in odium venit.* 175. b *futurorum non eſt præoccupandus.* 36. b *qui extenditur, nec magnus eſſe, nec qui magnus eſt, extẽdi poteſt.* 367. b
Doloris contẽptus 219. b *oſtentatio.* 414. b *ſolatia & remedia* 18 191. a 255. 76. b 5
Doloris opinione vexamur. 278. a
Dolore doloris ſenſus amittitur ob duas cauſas. 155 a

Do-

Dominus eiuſdem rei quomodo duplex eſſe poſſit. 577. a
Dominorum in ſeruos ſuperbia reprenditur. 123 b
Dominorum iniurijs in ſeruos poſitus iudex. 463. a
Dominos obuios ſalutamus, ſi nomen non ſuccurrit. 6.b
Domitius a ſeruo quomodo ſeruatus. 465. a
Donari ne quid amicis ſapienti, regi, reip. poſſit. 563. a
Donare, res difficilis. 387. a
Doſſeni monumento inſcriptus titulus. 329. b
Druſus Libo adoleſcens nobilis conſilium ab amita Scribonia petiit, mortemne ſibi conſciſceret, an exſpectaret. 84. a
Druſi Liuię Feres geſtæ & mors. 84. a
Druſillæ ſororis mortem quam acerbe tulerit C. Cæſar. 179. a
Duillius primus nauali prælio vicit. 351. a

E

Ebrietas interdum vtiles. 49. 271. a *vnius horæ hilarem inſaniam longi temporis tædio penſat.* 169. b *voluntaria inſania eſt.* 286. b
Ebrietatis accuſatio. 286. b
Ebrietati honor habebitur aliquando. 485. a
Ebrietate deuinctus animus non eſt in ſua poteſtate. 286. b
ab Ebrietate quomodo deterreant Zeno & Poſidonius. 284. b
Ebrius duobus modis dicitur. ibid b
Ebrius & ebrioſus differunt. ibid. b
Ebrijs an committendus ſecretus ſermo. 284. b
Editio publicauit monumenta ingeniorum etiam ad indignos peruētura. 500.
Educationis vis. 65. a
Egeſtas non obſtat Philoſophiæ ſtudio 50. b

ad Egeſtum venter corpora exhaurit 637 b
Ἐγκολπίας *ventus*. 665. b
Ἐγκύκλι *partes* 322. b
Egnatij Auguſto inſidiantur 338 339 a
Εἶδος *quid Platoni*. 161. b.
Εἴκρεστυος. 399. a
Electio, vi & metu perit. 436 a
Elementa mundi 498 b *quatuor*. 615. b & *totidem eorum poteſtates*. 65. a
Elementorũ diuiſio ſecũdum Ægyp. 616. b
Elementorum alterni recurſus ſunt. 614. b
Elementarius ſenex quid. 102 b
Elephantem in genua ſubſidere & ambulare per funem iubet minus Æthiops. 302 b
Elephãtes per cina vox terret. 61. e
Elephanti cxx. *ante currum ducti*. 335. a
Elephantorũ grege excelſiſſim. ducit 335 b
Elephantorum iugo colla ſubmiſſa. 77. a
Elephãtorum duodeuiginti pugna cum noxijs hominib. 352 b
Empedoclis ſententia de naturali aquorũ feruore. 624. b
Empta precibus, omni cariora. 422. a
Ens, vide Quid eſt.
Entia in ſe modos Plato partitur. 160 b
Epheſtios regio herbida, innoxia ab igne circumeunte. 261. b
Ephorus, hiſtoricus non religioſiſſimæ fidei, ſæpe decepitur, ſæpe decipit. 726. b *hiſtorijs componendis quam cauſis agẽdis vtilior ab Iſocrate indicatus eſt*. 253. a
Epicurus an merito reprehendat Stilponem & eos qui dicunt ſapientem ſe ipſo eſſe contentum 21. 26 b *cum Metrodoro ſuo Athenis ignotum & Græciæ pæne inauditus*. 263 b *dulce eſſe torqueri dicit*. 189. 200. b *duo bona agnoſcit*. 194. b *exulceratiti ventris dolore tortus, beatiſſimum, & vltimum ſe diẽ geret bit*.

bit. 196. b *fortis eſt, licet manuleatus ſit.* 97. b *honeſte viuendum eſſe docet* 62. b *immerito mollia præcipere putatur.* 291. a *obiurgat & eos qui concupiſcunt mortem & eos qui timent* 75. b *Senecæ iudicio ſancta & recta præcipit.* 375. a *ſeruos amicos vocat.* 446. b *Stilponis obiurgator.* 26. b *Stoicis conſentit.* 270 b *tria proficientium genera facit.* 140. b *voluptatis magiſter certis diebus famem experiri ſolitus.* 52. b

Epicuri egregium dictum. 405. b *dictum de philoſophiæ ſeruitute.* 20. b *dictum omnibus philoſophis commune.* 88. b

Epicuri dicta cur commemores Seneca. 62. b *inepta diſtinctio de beatitudine ex virtute & volup.* 233. b

Epicuri epiſt. ad Idomenea. 461. b *epiſtola ad Idomeneum de occaſione obſeruandæ.* 65. b *obiurgatur quod Deum inermem faciat, & tamen colat.* 490. a *præceptū.* 30. b *ſententiæ eius cur notetur à Seneca.* 97. b *ſecta non otioſa eſt.* 402. a & *immerito male audit.* 376. a *voluptas ſicca & ſobria eſt.* 375. a

Epicuri non ſchola, ſed contuberniū magnos viros fecit. 14. b

Epicuri hortulis quid inſcriptum. 62. b

Epicuro quæ ſit Dei felicitas. 479 a

Epicurea bonorum diuiſio. 195. b

Epicurea cantilena de vano inferorum metu. 74. b

Epicurea voluptatis laudatio cur pernicioſa. 375. a

Epicureorum vituperatio. 488. a

Epigenes duo Cometarū genera facit 717. b

Epiſtola non debet ſiniſtram manum legentis implere. 122. b

Epiſtolæ amicorū imagines ſunt. 109. b

Epi-

Epiſtolæ clarorum virorum obſcuros alioqui homines notos faciunt. 60.b
Epiſtolæ Senecæ quales ſint. 256.b
Epiſtolarum commercium vtile. 106.b
Epiſtolis adſcribendæ voces grauium auctorum. 97.b
Eques Romanus, nomen ex ambitione natum. 95.b
Equi albi regium currum trahere ſolebat. 84 a
Ereſinus fluuius abſorptus tandem rurſus emergit. 628.b
Erixonem equitem Romanum populus, ob filium flagellis occiſum, graphijs confodit. 315.a
Error vbi publicus factus eſt, recti locum tenet. 527.b
Errori non iraſcendum 58.a
Eſſentiæ vox à Cicerone & Fabiano vſurpata. 158.b
Eteſiæ à nautis ſoniculoſi & delicati vocantur. b *an cauſſa ſit incrementi Nili.* 649.b *in Italia nubes conſiſtere non patiuntur, at Indiam & Æthiopiam continuis aquis irrigant.* 674.b
Etheſiarum *cauſa & tempus.* 666 *& ſeq.* b
Etruſcorum diſciplinam Attalus Græca ſubtilitate miſcuit. 597.b
Euaporatio è terris variæ. 541.b
Eudoxus primus ab Ægypto in Græciam iſtrorum ſcientiam tranſtulit. 715.b
Euripidis verſus, recitati populum ad eijciendum tragœdiæ auctorem concitant. 488.b
Euronatus. 673.b
Europæ Aſiæque terminus. 688.b
Eurus. 672. b *Latinis* Uulturnus. *ib.*
Exempla plus proſunt, quam præcepta 14.b
Exequi immaturas fax cereuſq; preceſſit. 261.a
Exercitat finis. 282.b
Exercitationes quę conueniæãtq; non. 43.b

quæ diligendæ. 270.a
Exercitus in centurias deſcribi ſolet. 328.b
Exitus bonorum mali non debent nos contriſtare. 268.a
Exoletorum agmina per nationes coloreſque deſcripta. 389.b *plauſus.* 33 b
Expetendũ & adexpetendum quid. 492 a
Expeti propter ſe quid dicatur. 493,a
Expiationes quid proſint, ſi fata immutabilia. 590.b
Exſecrantium voces nocent. 166.b
Exſiliũ quid ſit. 134.a
Exſilij metus vt demendus 761. b *remedia.* 238.a
Exulis paupertas nullum incommodum habet. 141.a

F

FAbrilia ferramenta non eſſe à ſapientibus excogitata. 337.b
Fabianus Papir. à Cicerone, Aſinio & Liuio ſaltem vincitur. 240. b *dubitabat, an ſatius eſſet nullis ſtudijs admoueri, quam his implicari.* 354. a *diſertus & elegans.* 158 b *philoſophus verus & antiquus contra affectus impetu pugnandum ait.* 540. a *populo diſſerebat, ſed modeſte audiebatur.* 142.b
Fabiani viri & vita et ſcientia, & eloquentia egregij diſputatio expedita, non concitata. 111.b
Fabiani Papirij libri de ciuilibus. 418.b
Fabiani pudor in ſenatu decens. 29.b
Fabius cunctator. 456 a *cunctando imperij vires recreauit.* 37.a
Fabius turpiſſimam Imperatori aiebat excuſationem, Non putaui. 54.b
Fabius Perſicus impurus in ſacerdotium propter maiores receptus. 501.a
Fabij Perſici pecunia à Iulio Græcino repudia-

diata. 438. a
Fabij Verrucoſi dictum. 425. a
Fabij trecenti. 501. a
Fabij CCC non victi, ſed occiſi dicuntur. 513. a
Fabricius diuitias imperator reiecit, cenſor notauit. 499. b *Pyrrhi regis aurum repulit* 509. b *Pyrrhum monuit vt inſidias medici vitaret.* ibid. *quibuſdam parum pauper eſt.* 513. b *triũphalis ſenex radices & herbas cœnat quas in agro repurgando vulſit.* 226. a
Fabricij paupertas ib. a
Familia periculũ adit. cum incertum eſt an mors domini voluntaria fuerit 250. b
Familiæ nomina in prima parte ædium collocantur. 467. a
Familiares olim dicti, qui nunc ſerui. 126. b
Fames ambitioſa nõ eſt 507. b *malum panem, ſiligineum reddit* 526. b *paruo conſtat.* 49. b
Fames & ſitio ſedatu facilis. 9. b
Fames exercitus Perſici. 106. a
Fax cereuſque immaturas exequias præceſſit. 216. a
Faces diurnæ. 542. ſi
Faces igneæ. 540. b *quomodo fiant.* 716 b
ad Faces & cereos funera ducenda. 362. a
Faſces duodecim 94. a *honoris inſignia.* 412 a
Fatum quid. 469. 590. b *idem cum Deo.* 470. a 595.
Fatum vnum eſt, nec fulmine mutari poteſt. 589 b
Fatum non tollit philoſophiæ ſtudium. 46. b
Fati lex prima 590. b *circuitus.* 682. b *obiurgatio quotidiana.* 362. b
Fato tam diuina quàm humana reguntur. 242. a
Fata an ita immutabilia ſit, vt expiationibus & votis auerti non poſſint 90. b
Fata Deus quidem ſcripſit, ſed ſequitur. 339. a
Fauete linguis, in ſacri

dici ſolitum. 392. a
Fauonius idem cum Zephyro. 672. b
Fauonij indiciũ. 544. b
Febriculæ lõgas diſtillationes ſequũtur. 253. b
Febris dea Claudium comitatur. 744. b
Febris peregrinatione diſcutitur. 434. b
Febris natura. 694. b
Febrium genera innumerabilia vnde. 387. b
Febrem habere dicimur cum illa nos habeat. 507. b
Felicitas auida eſt, & alienæ auiditatis expoſita. 55. b bracteata. 487. b iracundiam nutrit. 68. a
Felicitas diuitum perſonata. 266. b
Felicitas vera vbi poſita ſit 479. a Deo proxima. 358. b
Felicitatis immoderata incommoda. 352. a 107. b inquietudo. 102. b intemperantia periculoſiſſima 230. a reprehẽſio 235. 236. a
Felix nemo ſit aliena infelicitate. 382. b
Felix vulgi, voluptatũ ſeruus eſt. 377. a
Felicis cognomen honori datum. 315. a
Felices qui videntur, quales ſint intrinſecus. 235. a cuius rei inopia laborẽt. 590. a
Felicium exclamatio, quod viuere non liceat. 343. a
Felicium gaudia & tẽpora miſera. 358. a
Feminæ podagr & calue medicorũ maximũ mendace faciũt. 389. b per liberos ambitioſæ. 149. a quædam non conſulum numero, ſed maritorum, annos ſuos computant. 459. a
Feminarum adulteræ. ib luxuria & libido. 388. b voluntas mobilis & vaga. 764. b
Feminas fecundas facientes aquæ 606. b
Feminis annus ad lugendum conſtitutus. 175. b luctus ſpatium decem menſium datum. 149. a
Fenus quid. 581. a
Feræ hominis conuictu manſueſcunt. 91. a ita carent, ſed non impetu. 5. a

Ferarum venatio & poſſeſſio periculoſa. 377.a
Fercula multa multos morbos fecerunt. 388.b
Ferias monſtruas certis diebus ſibi quidam dederunt. 270.a
Feritatis origo & deſcriptio. 54.a
Ferrum cur effoſſum. 581.a
Feſti dies cur inſtituti. 270.a *quomodo philoſopho agendi.* 51.b *vide Dies.*
Fides hominum impreſſis inſignis creditur. 458.a
Fides penes auctores erit dictum hiſtoricorum. 653.b
Fido Annæo longior. 640.b
Fidus Cornel. ob Corbulonis contumelioſum dictum lacrymatus eſt. 293.a
Figuli rotæ inuentor. 343.b
Filius quantum patri debeat. 470.a
Filio datum beneficium an ad patrem pertingat. 530.a
Flacci mors. 173.b
Flamma ingentis pilæ ſpecie viſa. 540.b
Flaui cur iracundiſſimi. 66.a
Flendi ius ab Homero præſcriptum. 173.b
Flendi larga & aſſidua materia quæ res. 162.a
Fletus primum naſcentium omen. ib.
Fletus naſcentium cauſſa. 431.b
Florales ioci nudarum mulierum. 404.b
Floſculi non ſunt viro ex auctoribus captandi. 98.b
Fluctus quid. 661.b
Flumen in idem bis non deſcendimus. 162.b
per Flumen gratis vehens an beneficium det. 538.b
Flumina in vſum hominum à Deo tributa. 480.a *cur quædam æſtate augeantur.* 627.b *cur quædam certis menſibus magna, certis anguſta.* 618.b *cur quadam in ſpecum palā decidant, quædam*

paullatim intercidunt, eademque ex interuallo reuertũtur. 627.b *quædam cum ipſo mundo cœperunt* 623.b *ſubterranea.* 689.b
Fulminum curſus quomodo continuetur. 610.b *quorumdam vis mira.* 624.b
Fulminum magnorum capita veneramur. 112.b
Fulminibus quæ ragiones, & cur abundet. 611.b
Focos cum opſonijs transferre luxuria commenta eſt. 259.b
Fontem monſtrare ſitientibus, beneficium eſt. 454.a
Fontes certo tempore purgamenta eiectantes. 628.b *cur aliquando ſiccentur, aliquando noui emergant.* 614.b *cur quidam ſenis horis pleni ſeniſque ſicci ſint.* 618.b
Fontium perpetuæ cauſæ. 610.b
Forma non cauſa eſt, ſed pars. 181.b
Formido noxia. 688.b
Formido nimia multos ad mortem cogit 8.b
Fortis quis abuſiue. 447.a
Fortis vir quis. 284.a
Fortis ſine timore eſt. 297.b
Fortes natura iracundi ſunt. 63.a
Fortitudo quid. 446.b *Stoicis eſt animal.* 470.b
Fortuita non ſunt bona. 109.b
Fortuitorum præmeditatio & contemptus. 476.b
Fortuitus omnes ſubiecti ſunt. 9.b
Fortuna neque boni neque mali aliquid nobis tribuit. 407.b *non habet longas manus.* 276.b *quos ſibi aduerſarios aſſumat.* 225.a *relinquenda eſt.* 276.b
Fortuna magna, ſeruitus magna. 166.a
Fortunæ contemptus. 237.a *ius nullum in præteritum.* 347.a *momentanea varietas* 94.b *munera philoſopho vitanda.*

da 19.b *inſtabilitas* 606.b
Fortunæ bona non excludi à ſapiente. 385.a
Fortunæ indulgentia quos eſt ad virtutem tendenti. 379.a
Fortunæ manus ſunt homines potentes. 284.a
Fortunæ nihil intactum. 178.a
Fortunæ omnes copulati ſunt. 258.a
de *Fortunæ fide nihil ſibi premittendum*. 364.a *cum Fortuna expoſtulat*. 160.a
Frigidum nihil ſine aere. 94.b
Frugalitas quid. 50.b *commendatur*.256.a *ſenectutem producit*. 163.b
Fulgere media correpta dicebant antiqui. 600.b
Fulgetra. *ib.*
Fulgores quomodo fiãt. 600.b
Fulgurationis & fulminis diſcrimen. 579 b
Fulgurationes fulmina & tonitrua ſimul fiunt. 576 b
Fulgurationum cauſa. 541.b
Fulguris cauſſa, nocte tranquilla. 584.b
Fulguritis odor ſulphureus. 581.b
Fulguritorum capita ad exitum fulminis ſpectant. 587.b
Fulmen cur, ignum cum ſit, terram petas 582. b *cur oblique feratus*. 601.b *cur ſubitum appareat & ſine ignis continuatione*. *ib.*
Fulmen placabile, & pernicioſum. 593 b
Fulmen & fulgor quid defferant. 600 b
Fulminis mira opera. 587.b
Fulmine cur montes plerumque feriantur. 601.b
Fulmine icta verminat. 587.b
Fulmini vis ineſt peſtifera. 598.b
Fulmina an à Ioue mittantur. 593. b *cur æſtate plurima*. 600 b *futurorum prænuntia*. 587. b *priuata & publica*.

597.

597.a
Fulminum ars triplex. 588. b *auctoritas in augurijs & auſpicijs.* 589. b *diuiſio iuxta Attalum.* 597. b *diuiſio iuxta Etruſcos.* 595. b *tria genera iuxta Cæcinnam.* 591. b *genera vera.* 592. b *motus eximitur.* 601. b *metus ad quid proſit.* 594. b *nomina.* 596. b *procurationes & expiationes quid proficiant.* 590. b
Fulminum ſcientia valent Tuſci. 587. b
Funera quomodo deflenda. 415. b
Furem ſignata ſollicitant. 201. b
Furentiũ indicia. 26. a
Furnius quomodo patri Antonianas partes ſecuto venia impetrata Auguſtum demeruit. 440 a
Furor ex ira. 82. a *vt curandus.* 370. b
Furtũ quomodo ſapienti fieri poſſit. 579 a
Futura bona non ſunt. 498. b *proſpiciendo molliuntur.* 261. a
Futurorum metus taxatur. 236. b

G

Gallia cur fluminibus abundet. 611 b
Galliæ populi truces & inconditi 138. a
Galli in ſuo ſterquilinio plurimum poteſt. 745 b
Galli in Græcia. 136. a
Galli Germanos ceciderunt. 37. a
Gallorum gens à Caſſandro abſeſſa. 614. b
Gallos togatos videre conſtituerat Claud. 741. b
Gallio Senecæ frater. 365. a *adulationis oſor.* 641. b
Gaudium ſecurum ſola virtus præſtat. 82. b
Gaudij & voluptatis diſcrimen apud Stoicos. 165. b
Gaudio vero ſoli ſapiẽtes fruuntur. 68. b
Gaudere non poteſt niſi bonus & ſapiẽs. 169.
Geminus Varius Vinicium tractim dicentem diſertum negat. 110. b

Generoſus quis. 118.b
Genius ſingulis adſignatus. 463.b
Genus generale & genera ſpecialia. 159.b
Generis humani conuitium. 526.a
Geometres quid doceat. 319.b
Geometrarum rationes cogunt. 549.b
Germania cur fluminibus abundet. 611.b
Germanicus C. Cæſaris pater. 502.a *frater Claudij Cæſar.* 177.a
Germanici mors non fuit ſine denuntiat. 540.b
Germanus puer protinus haſtile vibrat. 103.b
Germanici cuiuſdam ad ſpectaculum duri mors ſponte occupata. 227.a
Germanorum animoſitas, & patientia. 36.a
Germanorum tranſitus non inhibuit Pyreneus. 136.a
Germanis iracundia, cladis cauſſa. 36.a
Geſtatio exercitationis ſpecies quid proſit. 148.b
Geſtationum hora delicatis ſtatæ. 350.b
Glacies potui miſta. 659.b
Gladiat r ignominiam iudicat cum inferiore componi. 225.a
Gladiatorem in arena capere conſilium, vetus prouerbium. 63.b
Gladiatores iræ denudat. 36.a
Globi igne. 582.b
Gloria quid. 529.b *ex ſcriptis & conuerſationi eruditorum comparatur.* 60.b *multorum conſenſum requirit.* 437.b *umbra virtutis eſt, aliquando pręcedens* 263.b
Gloriæ & claritatis diſcrimen. 429.b
Gręca quomodo in Latina verenda. 244.a
Græcia maior. 136.a
Gręcia admiratur patrē ſacra rite peragentē filij morte nuntiata, 198.a *Epicurum & Metrodorum pęne in auditos habuit* 265.b *ſtellis numeros & nomina fecit.* 732.b

Græci in Gallia. 136.a
Græci quidam dicaces in antigonum. 107.a
Græcorum inutilia ſtudia. 351.a
in Græcis dicendi celeritas fertur. 111.b
Grçcimus Iul.vir egregius à C.Cæſare occiſus. 420.a
Græcini Iulij, ob nõ accepta à Fabio Perſico & Rebilo infamibus pecuniam obiurgati reſponſa. 438.a *v. Iul Græcin.*
Graij Maſſiliam incolentes, diu in Corſica conſederunt. 158 a
Grãmaticus circa curam ſermonis, hiſtorias & carmina verſatur. 317. 318.b *nõ erubeſcit ſolæciſmum, ſi ſciens facit.* 385 b *quo animo Virgilium legat.* 455 b
Grãmatici cuſtodes Latini ſermonis. 399 b
Grandiſcapiæ arbores. 306.b
Grando quid. 653.b *cur non hieme cadat* ibid. *cur rotunda.* 652. b *quomodo fiat.* ibid.
Grandinis venturę ſpeculatores nubib. immolant 654.b
Gratiane referenda ijs 543.a *apud paucos poſt rẽ manet.* 417.a *per quæ etiam felicibus referri poſſit.* 563.a
Gratiam referre beneficijs an res per ſe expetenda 477.490 a
Gratiæ cantũ demitur quantum moræ adijcitur .424 a
Gratiam an retulerit beneficium grato animo accipiens. 446.a
Gratiam referre ſcit ſolut ſapiens. 270.b
Gratiam referre, & non reddere, dicimus. 269.b *ad Gratiam reddendã quæ requirantur* 449.a
Gratiæ non ſunt furtiue agendæ in angulo, & ad aurẽ 439.a
Gratias ago mihi cum dicimus, quid velimus. 522.a
Gratiæ Iouis & Eurynomes filiæ, ætate minores quam Horæ.

ræ, 409. a *cur tres, cur ſorores, cur manibus implexis ridentes, iuuenes, virgines, ſoluta veſte.* 408. a *Veneri comites datæ.* 409. a *apud quædam poetam præcinguntur.* ib.
Gratiarum nomina. ib. a
Gratis cur Mercurius adeſt. ib.
Gratuita quæ vocemus. 115 b
Gratus ſine impendio qui meminit 450 a
Gratus eſſe poteſt ſola voluntate. 444 a
Grati & ingrati comparatio. 450 a
Grato animo nihil honeſtius. 274. b
Gratorum duo genera. 493. a
Gratia an ſit quæ tardius mouentur. 735. b
Gregibus maxima corpora vel vehemētiſſima præſunt 334 b
Gryllus propter Xenophontem netus. 472. a
Gubernator deteriorne fiat tēpeſtate. 300. b *duas perſona hab.* ib.
Gubernatoris temerarij & cauti comparatio. 39. b
Gulæ libido inſatiabilis et luxuria. 141. a
Gyarus. 735. a
Gylippo Syracuſas petenti viſa eſt ſtella ſuper lanceam. 542. b
Gymnicum certamen. 63. a
Gyndes fluuius à Cyro in cccl x. riuos diſperſus. 106. a

H

Habere dicimur febrem, cum illa nos habeat. 507. b
Habitus qualis conueniat. 11. b
Habitus animi rectus. 397 b
Hamus aliquando aquarum inops fuit. 614. b
Halo quomodo fiat. 543.
Hannibalis crudelitas. 54. a
Hannibalem fomenta campaniæ eneruarunt. 137. b
Harmodius & Ariſto-

giton tyrannicidæ. 585.a
Harpago liberi epulandi appoſiti. 100.a
Harpaſto Senecæ vxoris fatua, ſe cæcam eſſe neſciens. 134.b
Haſtulæ contra fulmina. 587.b
Hater oratoris celeberrimi celeritas in dicendo improbatur. 111.b
Hecaton 499.a 12.b *reprehenſus.* 437.a
Hecatonis dictum. 22.b *exemplum de Calliſtrato.* 566.a
Hecuba ſeruijt. 126.b
Hederæ idoneæ eliciendis ignibus. 581.b
Helice merſa. 702. & *ſeq.* b
Heluiæ Senecæ matr. infelicitas. 131. a *laus.* 149. a & *ſeq. pater.* 155. a *ſoror. ibid.*
Hemina ſanguinis. 265.a
Heracleto cognomen fecit orationis obſcuritas. 32.b
Heraclitus in publicum procedens flebat. 58.a
Heracliti dictum. 162.b *opinio de fulguratione.* 600 b
Herculamenſis oppidi pars terræ motu corruit. 679.b
Hercules. 171. a *ſolus à Corinthijs ciuitate donatus.* 418. a *totum orbem pererrauit.* 743. b *viuus viſtus.* 268.a
Herculis laus. 418. a *templum.* 746.a
Hereditatem iuriſconſulti negant vſucapi poſſe ſed ea quæ in hereditatem ſunt. 541a
Hermachum magnum virum fecit Epicuri contubernium. 15.b
Heſychia, quies. 354.b
Hieme calor ſub terris non eſt maior. 650.b
Hieme cur putei & ſpecus caleant. 693.b
Hippias tyrannus 69.a
Hippocrates in mendacio deprehenditur ob feminarum intemperantiam. 387 b
Hippocratis medicorum maximi exclamatio. 335.a *ſecta alia ab alijs medicorũ.* 385.b
Hiſp. machera. 536.a

Hiſpaniæ incolæ Pœni. 136.a
Hiſpanias ab Africa mare eripuit. 708.a
Hiſpani Corſicam coluerunt. 138.a *Germanos cædunt.* 36.a
Hiſp. tog. videre Claud. conſtituerat. 741.b
Hiſtriones non irati ſunt ſed iratam agunt. 65.a
Hiſtoriæ ingentis minutiſſimæ ſcriptæ & arctiſſime plicata, recitator. 383.b
Hiſtoricos mos, cum multa mentiti ſunt. 651.b
Homerus maiorne ætate fuerit an Heſiodorus quæſtio inutilis. 318. b *nō fuit philoſophus, quod modo Stoicus, modo Epicureus, modo Peripateticus, modo Academicus dicatur* ib. b *Odyſſea & Iliade conſummata, principium operis ſuo adiecit* 326.b *vni Graziarum nomen mutauit, & in matrimonium produxit.* 409.a
Homeri carmina à Pœlybio conuerſa. 167.a
Homero vnus ſeruus fuit. 146 a
Homo quid. 195. 114. *in adiutorium mutuum generat, eſt.* 30. *non eſt tumultuarium opus.* 555. a *non ex veſte aut conditione æſtimandus* 127. b *nudus, ratione & ſocietate munitus eſt.* 495. a *ratione proprium bonum habet, cetera communia cū animalibus.* 241. b *ſaccus eſt.* 252. b *ſacra res per luſum & iocum occiditur.* 391.b
Hon.o, ſpecies eſt Ariſtoteli, Senecæ genus. 158.b
Homini ex homine periculum vitandum. 433.b
Homines non ſunt qui ventri obediūt. 171.b
Hominum fraus ac perfidia notatur. 458 a
Honeſtum, verum & vnicum bonum. 227. *& ſeq.* b *per ſe expetendum.* 478. *& ſeq.* a
Honeſtum omne voluntarium. 188.b

Honeſtum & bonum apud alios diuerſa sũt apud Stoicos tantum diuerſa. 508. b
Honeſtum, & iucundũ idẽ eſſe nequit. 378. a
Honeſti amor etiam malis innatus. 490. a
Honeſti comes ratio. 484. a
Honeſti & boni diſcrimen. 502. b
Honeſti & boni notitia prima quomodo ad nos peruenerit. 509. b
Honor conſulis, & prætoris. 178. b
Horæ maiores ætates quam gratiæ. 409 a
Horatij Goclitis egregiũ facinus. 510. b
Hoſpitis ingrati pœna. 507. a
Hoſtes tot, quot ſerui, prouerbium. 124. b
Hoſtius quidã nefandæ obſcœnitatis. 563. b
Humanæ ſortis iniqui æſtimatores culpantur. 442. a
Humanas res videri in deterius labi, ſtare tamen eodem loco. 414. 415. a
Humani officij formula. 396. b
Humanitas. 328 b
Hyperbole. 590. a
Hipocriſis natura. 11. b
Hyrcani ab Alexandro vaſtati. 476. b

I

IApyx ventus Calabri 974. b
Idæa deorum mater. 295. a
Ideæ Platonis. 160. 180 b *quid vtilitatis ad ferant.* 163 b
Ideæ definitio & explicatio. 161. b
Idos Ariſtoteli formæ 179. b *quid ab idea differat.* 161. b
Idomeneus ex epiſtolis Epicuri elatus. 61. b
Ignis an terræ motus cauſſa. 690. b *quẽdã etiam creat.* 664 b *exitus mũdi eſt Stoicis.* 615. b *maſculus, & femina ibid. mirabilis in Lycia.* 261. b *natura adſcendit, violentia deſcendit.* 582. b *non defendit.* 577. *quemadmodum fiat.* 581. b *quomodo è nube gignatur.* 582. b

de

de Igne, ſitne in nubib. an ad tempus fiat, & vnde proferatur, variæ opiniones. 376. 481. b
Ignes terris operti. 575.
Ignium plura genera. 560. b
Ignium in aere multæ varięq; facies. 540. b
In aera viſorum cauſſæ ib. b
Ignominia nihil detrahit ſapientis virtuti. 147. a
Illitteratus quis. 525. a
Imago obſcænis admota 466. a
Imaginem ſuam quidã vbique vident. 547. b
Imagines in atrio poſitæ 467. a
Imagines veterum, incitamẽta animi. 178. b
Imagines non ſolis poetis conceſſę 165. b *cur adhibendæ in orationibus.* ib.
Imbres an amnibus cõtinui curſus cauſſæ ſint. 641. 642. b
Imbres bonis, & malis communes. 500. a
Impatientia quid. 21. b
Imperandi varia genera. 300. b
Imperare ſibi, maximum eſt imperium. 476.
Imperatori etiam victo quomodo laus debeatur. 585. a
Imperia penes quos eſſe ſoleant. 64. a
Impertubatus quis Peripateticis. 292. b
Imprecatio quæ grauiſſima. 463. b
Inane aeri quidam permiſcent. 573. b
Inclinatio, terræ motus ſpecies. 700. b
Incommoda quædã pro his ſunt quibus accidunt. 225. a
Indi ab Alexandro domiti. 476. b
Indigere & opus eſſe differunt. 24. b
Indolentia 214. a *bonum non eſt.* 311. b
Indulgentia patrum, & matrũ diuerſæ 223. a
In Infantibus non eſt ſummũ bonũ 330. b
Infelicitas conſummata. 108. b
Inferorum metus vnus Epicuræis. 74. b
Inferos terribiles fabula facit. 82. a
Inferum furiæ & monſtra. 82. a

In-

Ingenium beatiſſimum ſub qualibet cute latere poteſt. 184. b
Ingenium nullum magnum ſine dementiæ mixtura. 271. a
Ingenia quo illuſtriora, eo breuiora. 214. a
Ingenia Deus producit. 282. a
Ingeniorum dignatio nunquam interit. 61. b
Ingeniorum monumenta etiã indignis publicauit editio 500 a
Ingeniorum triplex genus. 140. b
Ingratus animus omnium vitiorum maximum. 415. a
Ingratus quis. 439 492. 511. 569. a *quam iniuriam inferat.* 415. a
Ingrati actio an iuſte detur. 452. a *huic actioni nemo iudex ſat idoneus.* 454. a
Ingrati animi vitium cur tam frequens. 404. a
Ingrati hoſpitis pœna 507. a
Ingrato cur nulla lex poſita. 490. a
Ingrato noto an vir bonus beneficium dare debeat. 496. 497. a
Ingrati publice ſumus omnes. 529. a
Ingrati etiam de ingratis queruntur. 448. a *omnes miſeri.* 272. b *quemadmodum ferendi ſint.* 594. a *quomodo poſſint grati effici.* 406. a
Ingratorũ duo genera 497. a *multa genera* 449. a *plurima exempla* 527. a *pœna.* 459.
Ingratorum cauſſa non ſunt omittenda beneficia. 268. b
Ingratorum turba non debet tardiores ad bene merendum facere. 405. a
Ingratos ipſi facimus 404 a
Ingratus quid maxime faciat. 440. a
Ingratitudo an impunita eſſe debeat nec ne. 452. a
Initia rerum in poteſtate noſtra ſunt, exitus fortunæ eſt. 41. b
Initiati tantũ sãctiora ſacrorũ norũt. 399. b

Iniuria alicui fieri poteſt, nec tamen ille accipere. 282. a
Iniuria ſapiens non poteſt affici. 275. 277. 278. 281. 447. a
Iniuriæ & contumeliæ diſcrimen. 278. a
Iniuriæ pœna. 111. a *vindic. tres ſcopi.* 323. a
Iniuriæ altius quã merita deſcendũt. 405. b
quomodo nos moueãt 72. a
Iniur. iniurijs repẽſare honeſtum nõ eſt. 77. a
Iniurias ſapienti tolerabiles eſſe, Epicurus iniurias nõ eſſe Stoicus dicit. 291. a
Innocentem quomodo ſe quiſque dicat. 40. a
Inopiæ remediũ. 467. b
Inquiſitio publicorũ, ſecretorumque, teterrimum vitiũ. 264. a
Inſanis ſuffragium & iuriſdictio committitur. 447. a
Inſanos, quib. mens mota eſt, non erepta, denuntiatio & caſtigatio coercuit. 374. b
Inſula in Ægæo mari ſurrexit. 583. b
Inſulæ natantes. 626. b
nouæ in mari enatæ. 700. b *quędã ex ſe cõcepere flamam.* 579. b
Intemperantiæ vituperium. 658. 659. b
Inuenta multa cur oblitterentur. 739. b
Inuentis priorum noua addenda ſunt. 99. b
Inuidia, pernicioſum optimis telum. 228. b
ingratos facit. 440. a
vitanda. 259. a 40. b
quomodo vitanda? 442. b
Inuitum nihil faciendum. 172. b
Ira quid. 54. a *affect. ex omnib. maxime rabidus.* 26 a *voluntariũ animi vitium.* 51. a *an ſit ſecundum naturam* 30. a *an quia vtilis ſæpe fuit, aſſumẽda ſit.* 33. a *breuis inſania.* 26 a *cur vitãda.* 54 b *feritatis & crudelitatis procreatrix.* 50. a *iudic. ne an impetu incipiat.* 50. a *muliebre maxime & puerile vitium.* 47. a *pernicioſa ſequentibus.* 101. a *quomodo excidẽda, vel certe refrenanda ſit.* 84. 85. a

ſitne

ſitne ad fortitudinẽ neceſſaria. 34. 68. a ſitne pœnæ cupiditas. 28. a ſitne virtutis calcari. 87. a ſitne vtilis. 59. a
Ira aliena quomodo lenienda ſit. 120. a
Ira carent omnia præter hominem. 29. a
Iræ cauſſa. 66. a & deinceps. comites. 62. a comparatio cum ceteris affectibus. 85. a contentio cum luxuria. 89. a definitio. 28. a definitio Ariſtotelica. 29. a deformitas & periculum. 81. a effectus, & dãna 26, 63. 85. 121. a fœditas. 85. a ineptitudo ad iudicia, & ſententias ferendas. 43. a irritamentum primum reprimendum. 35. a locus 66. a remedia duo. 65. a remedium maximum mora. 75. 96. a
Iræ, & iracundiæ diſcrimen. 30. a
Iræ præpotentum exempla. 99. a
Iræ ſitne aliqua voluptas. 78. a
Iram ſupprimi poſſe, exemplis demonſtratur. 100. a
Iræ feminarum & puerorum acres magis quam graues. 66. a
Iracundia nunquam mittenda interdum ſimulanda eſt. 62. a ſimplicitatis indicium. 89. a
Iracundiæ leuiſſima initia. 114. a
Iracundiæ quinam opportuni ſint. 65. a
Iracundi ſimplices dicuntur. 64. a
Iracundis quæ ſequenda, quæ vitanda ſint. 89. 92. a
Iracundiſſimi qui. 40. a
Iraſcanturne qui innocentes ſeruiunt. 54. a
Iraſcendumne ſit malis & peccantibus. 40. a
Iraſcine doleant boni viri pro ſuorum iniurijs. 38. a
Iraſcine debeat ſapiens 46. a
Iraſci punientem non decet. 41. a
Iraſci quibus ſoleamus & quam recte. 71. a

Ira-

Iratorum habitus qualis. 88.a
Iris, vide Arcus.
Irationalis anima pars bipartita eſt. 355 b
Iſocrates Ephorum a foro ſubduxit. 253 a
Iſter fl. 537. 649 a *cum mundo cæpit* 623. b *circa Iſtrum vagarum gentium tolerantia.* 214.b
Italia præpotens. 138.a *cur riuis abundet.* 611.b
Italiæ latus quod infero mari abluitur, maior Grecia fuit. 136.a
Italiæ locis quibuſdam peſtilens vapor exhalatur. 767.b
Iter ingredientibus quid ad clamari ſolitum. 710.b
Iuba, & Petreius ſe mutuo interemerunt 224.a
Iudex quomodo in puniendo affectus eſſe debeat. 41.a
Iudicio fauor efficit. 243.a
Iuliæ duæ proneptes Auguſti à Claudio occiſæ. 748.b
I. Cæſari quomodo beneficia veteranus quidam in memoriam reuocauerit. 535.a
I Cæſari talus in Hiſpania tortus. ib.
à D. Iulio an vitam accipere debuerit M. Brutus. 436 b
D. Iulium plures amici confecerunt quam inimici. 114.a *vide* C. Iulius.
Julius Græcinus de Ariſtonæ philoſopho rogatus quid reſponderit. 108. b *vide* Græciuus Iulius.
Iuno ſingulis adſignata. 72.b
Iupiter qualis fulmina mittat 595. b *Capitolinus.* 143.a 595.b *opt max. quis,* 482.a *quo antecedat virũ bonum* 226. b *quod mittit fulmen ſolus, cur placabile.* 594.b *retrogradus.* 733. b *vni Vulcano crus fregit, & vxorem ſuſpendit.* 748. b *voluptate delinitus noctẽ duplicauit.* 340.b
Jouis allocutio. 448. b *color.* 541.b

Iouis vita reſoluto mundo. 25.b
Iucem ad pugnam vocauit C. Cęſar. 48.a
Iurabatur per fictiles deos. 143.a
Iuriſconſultorum acutæ ineptiæ. 541.a
Iuſſo pro iuſſero. 157.b
Iuſtitia Stoicis animal eſt. 474.b
Iuuentutis ingratitudo. 529. a *ſtudia.* 321.b

K

KAIHIAΣ. 672.b
Kalendariũ quid. 581.a
in Kalendario nemo beneficia ſcribit. 407.a
Kalendis Ianuarijs, i. anno nouo, legere, ſcribere, dicere aliquid, & in Virginem deſilire ſolitus Seneca. 284.b

L

Laberianus verſus totum in ſe populum conuertens. 60.a
Labor neque annum, neque malum. 93.b
Labor optimos citat. 233.a
Lac retinet pabuli ſaporem. 623 b
Lacedum ſeruire iuſſit Alexander. 380.b
Lacedæmonij cur ſuos ciues pancratio aut ceſtu decernere vetuerint. 513. a *liberorum indolem publicè verberibus admotis reperiuntur.* 231. a *vnguentarios verbe expulerunt.* 659 b
Lacedæmonijs corium vſum pecuniæ præſtitit. 525.a
Lacon impubes, ne ſeruiret, illiſum parieti caput rupit. 251.b
Lacones. 280.b
Ladæ velocitas. 505 b
Ladon fl. terræmotu effuſus. 704.b
Lælius Sapiens. 178.b *ad exemplum eligendus.* 30. 78. b *Lælij ſapientis dictum ad quemdam ſexagenarium.* 712. b *ſapientia.* 401.b
Lapides cur in quibuſdam aquis non peſſum

ſum eant. 625 b
Laſſitudo corporis cauenda iracundis. 93.a
à Laſſo rixam quæri, vetus dictum. 94.a
Latinæ linguæ potentia. 161.a
Latini ſermonis egeſtas. 157.b
Latro quis 525.a
Latrones philetæ Aegyptijs vocati. 139.b
Lauandi qualis mos apud veteres. 305.b
Laudationis commodum, & incommodum. 68.a
Laus & laudatio differunt. 428.b
Laurea in Capitolini Iouis gremio repoſita. 143.a
Laurus idonea eliciendis ignibus. 581.b
Lautitia ad cœnas tranſlata. 479.b
Lectio omnis generis voluminum improbatur. 4.b varia delectat, certa prodeſt. 119. b cum ſtylo temperanda eſt. 289.b
Lex iuſti iniuſtique regula. 486.a
Lex naturæ. 10. 77.b
Lex à L. anno militem non cogit, à lx. ſenatorem non citat. 361.a breuis eſſe debet. 375 b
Leges cum prolixo improbantur. ibid. b quando cœperint. 336 b quid ſint. 374 b
Legum auctores ſapienter. 236 b
Legum preſes quam caſtigandi rationem ſequatur. 32 a
Lentulus factioſus & impotens in frontem Catoni inſpuit. 120 a
Leo magiſtrum ſuum beſtiarum à feris protexit. 436.a
Leones rotæ motu terrentur. 60. a ſoluti & alligati in circo dati. 352.a
Leones mappa proritant. 114 a
Leonidas quam fortiter allocutus ſit Lacones. 280 b
Lepidus Decimo tribuno ceruicem præbuit C. Caſaris iuſſu. 10 b
Lepidum principis ornamenta tenentem per mul-

multos annos tulit Auguſtus. 310. a
Librarij exclamationes. 151. b
Liber inuento vini cur dictus. 271. a
Librorum multitudo improbatur. 257. a
Librorum multorũ lectio perniciosa. 4 b
Libris non multis, ſed bonis opus eſt. 119 b
Liberalis triſtis ob Lugdunum exuſtũ. 348. b
Liberalis Ebucij laus. 511. a
Liberales multi ob frõtis infirmitatẽ. 422. a
Liberalia ſtudia non numerantur in bonis 317. b vide Studia.
Liberalitas vnde dicta 387. a non debet negotiari. 420. a
Liberi maiorane beneficia parentibus dare poſſint, quam acceperint. 478. a
Liberorum vera laus. 477. a amiſſio vtiferenda. 411 763. b
Liberorũ amiſſione non affligitur ſapiẽs. 235. b
Libertas. 295. a 318. b 183. b abſoluta quæ 240. b iſta & inter amicos data 387. a vera. 20. 266. b
ad Libertatem quod iter. 101. a
Libertinus quid. 95. b
Libidinis effectus. 74 b
Libidinis deteſtandæ exemplum. 563. b
Libidini deditis quã turpiter viuant. 226. a
Libra tardiſſime emergit. 734. b
Libonotus. 673. b
Licinius multos annos Lugduni regnauit. 744 b
Ligures Corſicam incoluerunt. 138. a
Vi ψ Latinis Africus 673. b
Litterarum inutilium ſtudia reprehenduntur. 351. a
Liuia vxor Auguſti. 186. a Areo philoſopho ſe conſolandam præbuit. 189. a
Liuiæ conſilium Auguſto datum 308. a filius Tiberius. 189. a luctus ob Druſi mortem. 188. a
Liuius Druſus queritur quod nullæ ſibi, ne puero quidem, feriæ contigerint. 341. a

Liuij Druſi immatura ambitio, & mors. 201.a
Liu. dialogos & libros philoſophicos ſcripſit. 420.b
Liuij viri diſertiſſimi dictum improbatur. 48.a *vide* T. Liu.
Loculamenta librorum tecto tenus extructa. 258.a
Locus non multum ad tranquillitatem confert. 150.b *non multum confert ſtudijs.* 434.b
*Locorum mutatio vitanda.*4 b *mutationibus nihil proficiũt vitia ſecum circumferentes.* 83 b
Lucis & ſplendoris diſcrimen. 60 b
Lucilius clarus redditus epiſtolis Senecæ. ib. deſtillationibus & febriculis vexatus. 253.b
Lucilij carmen de Ætna. 262.b
L. Bibulus uno die duos filios, conſulatum anno luxit. 199 a
L. Cinna Cn. Pompeij nepos inſidijs Auguſto ſtructis veniam conſequitur. 307.a
L. Piſo urbis cuſtos, arcana ab Auguſto commiſſa, quamuis ebrius, continuit. 285.b
L. Syllarum felix, decorum crimen. 198.a *Corneliam legem tulit.* 217.a *ingratus, quia patriam durioribus remedijs quam pericula erant, curauit.* 257.a *merito tyrannus ob crudelitatem appellatus.* 312 a *primus in circo leones ſolutos dedit.* 352. a *quomodo filij mortem tulerit.* 198. a
L. Syllæ crudelitas in Marium. 103.a
L. Syllæ tyrannis. 226.a *vide* Sylla.
Lucretia. 201.a
Luctus immodici improbatio. 411.b
Luctus tempus feminis conſtitutum. 150. a 175.b
in luctu filios tendere moris erat. 515.a
Luctibus frangi, naturale non eſt. 191.a

Lucus ſidem numinis facit. 112. b
Lugdunenſis colonia, prouincialiũ ornamẽtiũ, & monti impoſita, centeſimo ab origiue ſua anno exuſta eſt. 347. 349. 350. a
Lugendi quomodo ſint amici. 173. b
Lunæ & ſolis circuitus commoda. 495. a
Lunare ſidus æſtus marini cauſſa. 221. a
Luxuria. 48. a *iracundiam alit.* 71. a *non noſtri ſæculi vitium tantum eſt.* 403 b
Luxuria conuiuiorum & veſtium, corruptæ ciuitatis iudicium eſt. 480. b
Luxuriæ caſtig. 142. a. 466. 521 619. 658. 659 738. b *exempla.* 394. b *gradus* 479 b *incrementum.* 339. b *loca vitanda* 137 b *miniſtri.* 388. b *propoſitum.* 522. b *tormenta.* 5(7. b
xuriæ publicæ argumentum eſt orationis laſciuia. 477. b
xurioſorum natura. 525. b
Lychnobius. 525. b
Lycus fl. intercidit & renaſcitur. 627. b
Lycurgus. 336. b
Lymphatici. 707. b
Lynceſtius animis potus furore mentem mouet. 632. b
Lyrici nouem. 82. b
Lyricos vt legat ſe tempus habiturum Cicero negat. 132. b
Lyſimachus ab Alexandro leoni obiectus fuit. 103. 324 a
Lyſimachi in amicũ ſuũ ſeuitia inaudit. 103. a

M

Macedonia terræ motu agitata. 682. b
Macedoniæ oppida deuorata. 349 b
Macedonũ gazæ à Diogene calcata. 514. a
Macte virtute eſto, ex acie redeuntibus dicitur. 196. b
Mæander fluuius poetarum omnium exercitatio & ludus. 437. b
Mecænas vir ingenioſus & magnũ exemplum Romanæ eloquentiæ da-

daturus niſi felicitas eum caſtraſſet. 56. b *abſentis Cæſaris partib functus eſt.* 478. b *ab Auguſto deſideratur.* 562. a *ingenium grande & virile habuit, niſi illud ipſe diſcinxiſſet.* 362. b
Mecænatis dictũ. 506. a *dictum è libro qui Prometheus inſcribitur.* 78. b *infelices moroſæ uxoris repudia.* 227. a *vt vita diſcincta, ſic oratio, ſoluta.* 478. b *verba citata ibid. verſus.* 362 b
Mecænatis veſtitus & comitatus mollitiem præ ſe tulit 478. b *votum turpiſſimum.* 423. b *& carmen effeminatum.* ib. b
Mecænatem quidam delicijs prouocant. 513. b
Magiſter populi antiqui nunc Dictator. 457. b
Magiſtratum contemptores perperam exiſtimantur philoſophi. 224 b
Magni cognomen honori datum. 315 a
Magnitudinis non eſt certus modus. 116. b
Magnum à bono ſeparari non poteſt. 48. a
Magi Platoni defuncto cur immolauerint. 163. b
Mago imperium ablatum. 101. a
Malefaciendi non animus, ſed vires quibuſdã deſunt. 114. b
Malitia omni ſeculo fere eadem, paullulum dumtaxat vltro aut citro mota. 414. a
Malitia ipſa maximã partẽ veneni ſui bibit: dictũ Att. 272 b
Mala cur bonis viris accidant, cum ſit prouidentia. 220. a *fortuita præmeditando molliuntur.* 262. a *interdum honeſti ſpeciem offerunt* 510. b *naturalia minus terribilia quam quæ ex aliena potentia pendent.* 38. b *plura contingunt nobis quam accidunt.* 463. b *quæ optimis quibuſque accidunt, pro vniuerſis ſunt.* 232. a

omnia remouit Deus à viris bonis. 235 a
Malorum fortuitorum metus remedia. 72.b
Malorum futurorum contemptus & præmeditatio. 447 b
Malorum futurorum metu torqueri, quam ſtultum ſit. 70 b
Malorum noſtrorum cauſſa. 526.b
Mali commodi fruuntur propter bonos. 499. a nullo vitio carent 498 a qualia beneficia accipiant. 524. a
Mali ſumus, fuimus & erimus. 414 a
Malis etiam honeſti aliquid ineſt. 490 a
Mamercus Scaur. Coſ. ancillarum menſtruum ore exceptans. 502.a
Mamerci Scauri dictũ obſcœnum. ibid.
Manipulares duo de rege ſuo male loquentes 107 a
Manilij pietas in patrem imperioſum. 476.a
Manubiæ Iouis triplex. 593.b
Mappa vrſos leoneſque proritat. 114.a
Marcellinus homo ingenioſus, & vrbanus non facilis ad corrigendum, nec tamen deploratus. 85 b
Marcellinus reditus à ſenatu impetratus. 240.a
Marcellum Mitylenis exulantem Brutus relinquere non potuit Cæſar videre. ib a
Marcelli Octauiæ filij laus, & mors ſine fine à matre defl. 186.a
Marcelli memoriæ celebrandæ carmina compoſita. ib.
Marcia. 183 a
M. Agrippa 472. a vir ingentis animi, fatetur ſe multũ debere ſententiæ Salluſtianæ de concordia. 163.b
M. Antonius Claudij fratris obitum fortiter tulit 156 a fratri xx. legionum ſanguine parentauit. ib.
M. Antonij egregia exclamatio. 539. a conſulis laius petijt Auguſtus inſidijs. 308.a

M. Antonio proſcriptionis edictum inter cænam dictatum. ib.

M. Antonium ebrietas & Cleopatræ amor perdidit. 288 b

M. Brutus an à D. Iulio vitam accipere debuerit 436.a *doluit ſe reuerti ſine Marcello exſule.* 140.a

M. Cato vterque. 178.b *vide* Cato.

M. Cicero, vide Cicero.

M. Mario vicatim ſtatuæ poſita, & turæ ac vino ſupplicatum fuit. 103. a *eius crudele ſupplicium.* ib.

Marcus Senecæ F. 128. 154.a

Mare & terra ſibi vndique paria ſunt. 634 b

Mare vnde ſit 615. b *immunda littoribus impingit.* 628 b

Maris commercium, commune bonum. 500. a

Maris nomina varia. 636. b *ſapor dulcis Euthymeni.* 649.b

Maria cur non creſcant fluminum acceſſione. 610.b

Mari ambitio reprehenditur. 381.b

Marium vbi caliga dimiſit, conſulatus exercet. 358.a *quære* C. Mar.

Mars & Saturn. 326.b

Martis & Saturni congreſſus. 716 b

Martis rubor remiſſior. 641 b

Marullo filium lugenti ſcripta epiſtola à Seneca. 411 b

Maſſiliam Graij colunt. 137.a

Materia quid Stoicis & Ariſtoteli. 179 b

Materiæ & partis differentia. 570.b

Mathematica. 323 b

Matronæ quos deteſtentur. 414.a

Maturitas imminentis exitij indicium eſt. 214. a

Media ac indifferentia. 277.b

Medicamenta valetudinaria non ſunt dono mittenda. 417.a

Medicina alijs in remedium, alijs in leuamentum adhibetur. 371

Medicina & decreta & præcepta habet. 385.b *etiam ſceleratis opem miniſtrat.* 500.a *quando proficiat.* 332.b
Medicina veterum qualis. 387.b
Medicinæ vſus apud ægros, honor apud ſanos. 301.a
Medicus regis filiam curans. 121.a
Medicus ægros perambulat 550.a *ægris prodeſt, ſed hos non obligat.* 488.a *bonam valetudinem non præſtat.* 222.b *cibi aut balnei tempus non poteſt per epiſtolas eligere.* 63.b *& curat & manet.* 370.b *quam viam teneat in curandis morbis.* 32.a *quando peregerit ſuas partes.* 584.a *quid ægro præcipiat.* 254.b *vitam det.* 474.a
Medici affectus erga ægros. 288.a *infamia grauiſſima.* 554.a
Medico quantum debeatur. 548.a
Medicum non facit peregrinatio. 438.b *ſanantem, non eloquentem æger quærit.* 237.b
Medici quid mortis meditationem vocent. 746.b
Medicorum lacerationes 193.b *ſupellex.* 388.b
Medicorum maximus ob fœminarum luxuriam in mendacio deprehenſus. 389.b
Medicorum maximi exclamatio. 235.a
Medicis grauis annus in quæſtu eſt. 567.a
Mel in arundinum filijs inuenitur. 289.b *quomodo fiat ab apibus.* ib. *quibuſdam morbi vitio amarum.* 460.b
Melas fl. miræ naturæ. 625.b
Meminiſſe & ſcire quid differant. 99.b
Memoria certiora quæ nullum extra ſe ſubſidium habet 324.b *frequenti cogitatione conſeruatur.* 450.a
Memoria beneficiorum cur caduca. 451.a

ſu-

ſubinde reficienda. 439.a
Memoriæ malæ, quam compendiariam excogitarit ſibi Sabin. 82.b
Mænander velut ruſticus poeta in ſcenam proſiluit. 643.a
Menenius Agrippa ære collato funeratus eſt. 146.a
Mens ſine Deo nulla bona. 227.b ſui iuris eſt. 463 a
Mens bona à ſe ipſa impetratur, non ab alio. 112. b bona non emitur: ſed mala. 83.b
Mentis bonæ fundamentum & culmen. 67. b malæ indicium. 513.b
Menſtruum ancillarum ore exceptam Coſſ. 502.a
Mercurius cur Gratijs additus 408. a cum Parca expoſtulat de Claudio. 740.b
Meridianus circulus. 673.b
Meritorum frequens commemoratio odioſa. 429. a memoria ſubinde refic. 439.a
Meſſalla nominis origo. 352.a
Meſſalla & Narciſſus diu. publ. hoſtes. 642.b
Meſſallina uxor Claud. à Claud. occiſa. 748.b
Meſſana capta Valerio Coruino nomen Meſſallæ dedit. 352.a
in metallum antiquum demiſſi, flumina & aquas ingentes viderunt. 670.b
Metalla in hominum viſum à Deo data. 481.a
Metalla ferri & æris non ſunt à ſapientibus inuenta. 337.b
Metellus cur luce priuatus. 232.a
Metellus fortiter tulit exſilium. 71.b
Metellus triumphans CXX. elephantos duxit. 353 a
Metilius Marciæ F. 201. a eius laus. 214.a
Meteodori amicitia cũ Epicuro. ibid. opinio cognatam. 416 b
Metrodorum magnum vi-

virum Epicuri contuberniũ fecit. 15. b
Metus ſceleratis perpetuus. 406. b
Meta futurorum malorum torqueri, quàm ſit ſtultum. 70. b
Miles à quinquageſimo anno non cogit. 361. a
Milles Bellũ optat. 567 a *ex confragoſo fortior; vrbanus & verna, ſegnis.* 138. b
Miles Iulio Cæſari beneficia à ſe præſtita in memoriam reuocat. 535. a
Miletus lxxv. *vrbium.* 136. a
Militares viri gloriantur vulnerib. 230 a
Militiæ vinculũ 392. b
Mindyridis mollities. 71. a
Miniſterij, officij & beneficij diſcrepantia. 436. 437. b
Miniſterijs non sũt ſerui æſtimandi 126. b
Mirari quæ ſoleamus. 487. 713. b
Mirmillo ſub C. Cæſare de raritate numerũ queſtus. 229. a
Miſer quis ſit. 230. a 26. b
Miſeri cordia nõ virtus ſed vitium eſt. 330. a
Miſericordiæ genus, cito occidere. 424. a
Miſeris nihil eſt. 471. b
Mithridates Armeniæ rex inter Caianas cuſtodias. 262. a
Moralia non omnia bonos mores faciũt. 515 b
Moralis philoſophiæ partitio. 330. b
Moralibus quędam rationalia immixta ſunt. 426. b
Monẽtis auctoritas quomodo proſit. 410. b
Moneri velle ac poſſe ſecunda virtus 537. a
Monitiones nõ ſunt ſuperuacuæ. 370. 373. 378. b
Monitionum genera. 375. b
Monitores ad latus habendi. 382. b
Montanus Iulius tolerabilis poeta, & amicitia Tyberi notus & frigore. 529. b
Montani Iulij carmen. ibid.
Montium cacumina an calidiora ob ſolis viciniam. 666. b
Morbus õnis tria grauia

nia habet. 254.b
Morbi metus vt pellendus. 39.b
Morbi prænuntia ſigna. 236.b
Morbi ſupplicia, luxuriæ. 387.b
Morbi non extimeſcendi ſed fortiter ferendi ſunt. 254.b
Morbi, vitia montis incuterata. 294.b
Morborum animi & affectuum diſcrimen. 238.b
Morborum tam variæ genera vnde orta. 387.b
Morum argumentum ex minimis interdum capitur. 142.b *corruptio è turba & ſpectaculis.* 15.b *euerſio quanta.* 391.b *corruptorum indicium oratio corrupta.* 480.b
Mori tota vita diſcendum eſt. 325.a *vnum ex vitæ officijs eſt.* 252.b
Mori ſua morte, bellam rem eſſe, falſum verbum. 205.b
Morimur peiores quam naſcimur. 66.b
Morimur quotidie. 75.b
Moritur nemo niſi ſuo die. 205.b
Morituri cur ſe gratos oſtendere velint. 494.a
Mortalia omnia mortalium bona. 408.b
Mortalitatis extendendæ ratio. 355.a
Mors quid. 184. 529.b *cur timeatur tantopere.* 278.b *inter indifferentia ponitur.* 277.b *interdum in ſuorum vtilitatē reuocanda.* 434.b. *naturalis eſt.* 91.b *naturæ lex eſt.* 712.b *nec bonum, nec malum eſt.* 207 a *numquam recuſanda, aliquando adſciſcenda.* 205.b *omnes aquas.* 351.b *omnibus ex æquo cōmunis.* 32b *optimum naturæ inuentū.* 208.a *ſit ne ob ſenectutem, vel morbum, vel dolorem ſibi conſciſcenda.* 164.b *ſitne occupāda an exſpectanda, cum eam vis externa denūtias.* 207.b *vitam inter-*

mittit, non eripit. 104 b omnium pars eſt, ſed per quæ venit, diuerſa ſunt. 194.b
Mortis cauſſa variæ, 196.a commoda. 208. a contemptores. 71: 249. b contemptus. 236. a 9. 71 104. b contemptus & præparatio ad eam. 90.b effugia quæ homines quærere ſolent, refutata. 251. b infamia certatim à multorū ingenijs aucta. 279.b malum nullum. 88. 147. b motus. 423. b metus remedium. 758.b
Mortis moræ. 15. 277.b præmeditatio. 208. b ſolatium. 682. b viæ variæ. 101.a
Mortis contemptus argumentum eſt animi ab altiore venientis ſede. 512.b
Mortis genera alia præter ſenectutem, ſpei mixta ſunt. 89.b
Mortis meditatio medicis dicitur aſthma morbus. 146.a
Mortis omnes æque timidi. 66.b
Mortis timore mori ſtultitia eſt. 206 b
Mortem ante oculos habere, non moleſtum ſenectuti. 32.b
Mortem concupiſcentes & timentes obiurgat Epicurus. 75.b
Mortem cur aliquando inuocent homines. 356.a
de morte, publica querela. 529 a
Mortium ſigna an dij præmittant. 540.b
Mortuis nulla mala ſunt. 208.a
Motus affectuum triplex. 53.a
Motus animorum non omnes affectus ſunt. 52.a
Motus inuoluntarij. 51.a
Mucius dextra ignes premit, & erroris ſui à ſe exigit pœnas. 226. a ignem vicet. 409. b ſpectator diſtillantis in hoſtili foculo dextr. 196. b trunca manu duos reges vicit. 196 b
Mucij manus inſtar occiſi Porſenæ fuit. 585.a

Mucio facilius ignouit Porſena, quam Mucius ſibi. 71.b
Muliebris in cultu inſania taxatur. 581.a
Mullus quinque millibus HS. emptus ab Octauio. 393.b
Mullorum morientium color obſeruatus. 620.b
Mundus deorum templum. 578.a
Mundus non ſemper ſuum ordinem tenebit. 214.b
Mundus non eſt cauſſa. 182.b
Mundus vel anima, vel corpus. 635.b
Mundi cauſſæ quinque 180.b *concordia ex diſcordibus conſtat.* 734.b *contemplatio.* 204.a *conflagratio.* 634.b *variæ dotes.* 496.a *noui generatio.* 638.b *officium.* 487.a *partes.* 570.b
Mundum prouidentia regi, pluribus probatur. 220.a
Munus accipi poteſt, accipiendo quod ſuum eſt. 577.a
Munus munere expungere, reiiciendi genus eſt. 509.a
Munera amicorum ſæpe non differunt ab hoſtium votis. 431.a
Munera duratura danda ſunt, vt memoriã excitent. 417.a *ſuperuacua, aut morbum exprobratura, non ſunt mittenda.* ib.a
Munerum diuinorum æſtimatores reprehenduntur. 442.a
Murænæ inſidiatur Auguſto. 308.a
Mures ſubterraneæ. 619.b
Murium tergis induũtur Scythæ. 338.b
Muri vſus. 549.a
Muſica non facit virum bonum. 318.b
in Muſica arte bonum dicitur duobus modis. 319.b

N

NAndi imperit. ferũt quidam. 625.b
Nares totius populi in Syria R. Perſ. recidit. 105.a

Natura cur vultus noſtros in cælum erexerit. 378. b ad contemplationem & ad actionem non genuit. 398. a paucis contenta. 171. b per conſtituta procedit. 618. b
Natura rerum cur nihil dicatur perdere. 519. a eadem eſt erga omnes 351. b ſua ſacra non ſimul tradit. 737. b
Naturæ lex. 10.77. b
Naturæ contemplationis vſus. 608. b
Naturæ in nos meritum. 49. a
Naturæ maxima gloria homo. 554. a
Naturæ conuenienter viuere quid ſit 370. a
Naturę legibus obtemperandum. 448. b
Naturæ ordinem in vitæ ratione immutantes taxantur. 521. b
Naturæ Dei, & noſtræ diſcrimen. 339. b
Naturæ nihil negandum paucis contentæ. 505. a
de Naturæ malignitate querela. 335. 581. a
ſecundum naturam viuendum. 10 b
Naturale quas proprietates habeat 191. a
Naturalis philoſophiæ partis diuiſio 225 b
Naturalia vitia arte vinci nequeunt. 28. b
Naufragij conſolatio. 763. b
Naufrago ignoto benefacere ſolemus 485. a
Nauigatio belli cauſa ſuſcepta improbatur. 675. b
Nauigij gubernacula piſcium exemplo facta. 341. b
Nauigia quid natare faciat. 574 b
Naumachiæ ſpectaculū ſecundum. 210. b
Nauſea maris. 144. b
Nauſeabundus gubernator. 458. b
Nauſiphanis opinio de incertitudine rerum 327 b
Nautis in tempeſtate terra magis quam quidquam aliud timetur. 144. b
Neapolit. crypta. 155. b
Nebulæ ſub terra. 669. b
in Neceſſitate viuere, nulla eſt neceſſit. 33. b

Negatiorum turba non obſtat ſtudijs. 172.b
Negotijs quomodo ſe extricare debeat philoſophiæ cupidus. 63.b
Neptune nūquam hanc nauem niſi rectam. 300.b
Nequitiæ certamen. 57.a
Nero Cæſar veritatis amantiſſimus. 689.b *ad inueſtigandū Nili caput miſit.* ibid.
Neronis Cæſaris cum Auguſto comparatio. 311.a *clementia.* 300. 311.a *laudet.* 298.a *verſus.* 551.b
Neronis in latrones animaduerſuri vox generoſa. 328.a
Neronis principatu cometes ſex menſes viſus. 729.b
Nerui, ſedes dolorum. 255.b
Neſciebam, imperitorum vox. 248.b
Neſtoris vita breuis naturæ reſpectu. 252.b
Nicopolis nobilis terræ motu. 705.b
Nilus Ægyptum vilatat. 705.b *æſtate augetur.* 437.627.b *cum mundo cœpit.* 623.b *cur æſtiuis menſibus abundet.* 644.b *nihil exedit, nec abradit terras.* 646.b *quoties non exundauerit.* 648.b
Nili animalia. 647.b *cataractæ & fragor.* 645.b *inundationis cauſſa.* 689.b *miracula.* 114.b *primum incrementum & progreſſus.* 644.b *ſeptem oſtia.* 647.b *caput qui inuoſtigarent, à Nerone miſſi.* 689.b
Nili fragor cadentis cauſſa vrbis transferendæ. 152.b
Nili venæ ſcopuli duo dicti. 646.b
Nilotica aqua fæmina fæcundiores facit. 626.b *cur ningatur hiem.* 653.b
Nix quid. ib. b *fixa & dura minus alget quam tenera & labefacta.* 654.b *à quibuſdā editur.* 660.b *emi ſolita.* 658.b
Niuis reponēdæ officinæ. 660.b *aſſeruatio &*

potio luxurioſa. 658.b
Nobile quid faciat. 117.b
Nobilitas turpiſſimos quoſdam induſtrijs præculit. 501.a
Nobilior quiſnam altero. 467.a
Nocens aliquando latendi fortunam habet, nunquam fiduciam. 405.b
Nocens nobis poſtea quam profuit, an nos debito ſoluat. 268.b
Nocens fit etiam non nocendo. 282.a
Nocitura petentibus neganda. 430.a
Noctis, & diei officia commutantium reprehenſio. 520.b
Nominis illuſtris prætextus Deus. 467.a
Nomina ſecum fieri quidam nolunt. 439.a
Nomenclatori memoriæ loco audacia eſt. 410.a
Non putaui, turpiſſima excuſatio. 76.a
Noſce te. 195.a
Notus ventus, Latine Auſter. 673.b
Nouitas pondus calamitatibus adijcit. 348.b
Nouorum cupiditas, priora obſcurat. 450.a
Nubes quid. 587.b
reſoluta ventum facit. 661.b
Nubes atritæ, cum ſint vdæ, quomodo ignem gignere poſſit. 582.b
ſubterraneæ. 670.b
Nubium obſeruandarum periti grandinẽ prædicunt. 654.b
Nubibus quidam immolant. ib.
in Nubibus vnde, & quomodo ignis, & qua ratione è nubibus emittatur. 576.b
Numantiæ mœnia vna manu capta. 281.a
Numerus perfectiſſimus. 164.b
Nundinis lauari toti veteris ſolitu 305.b
Nutricis cur minima auctoritas. 596.a

O

OBſtinatio animi. 245.a
Occaſio in rebus obſeruan-

uanda. 63.b
Occaſus quotuplex. 672.b
Oceanus. 623.b *terrarum vinculum.* 205a *ad lunæ arbitrium exundat.* 221.a
Occupatorum conditio miſera. 360.a *vita breuiſſima.* 344.a
Occupatio deſidioſa. 349 a
Occupationes nouæ veteribus ſubſtitui ſolent. 357.a *non tanti eſſe debent vt philoſophiæ ſtudium differatur vel omittatur.* 221.b
Occupationum præmia contemnenda occupationes fugienti. 65 b
Occupationibus diſtrictus quomodo ſe explicare debeat, ſi philoſophiæ ſtudium amplecti cupiat 64.b
Octauia ſoror Auguſti. 176.a
Octauiæ impatiens luctus ob Marcellum amiſſum. 186.a
Octauius Auguſti pater. 472.a
Oculorum amiſſio vt ferenda. 762.b
Oculorum dolor cur acutiſſimus. 255.b
Oculorum in rebus viſis fallacitas. 548.b
Oculorum faſtidium reprehenditur. 118.a
Oculos noſtros multa fugiunt. 737 b
Oderint dum metuant, verſus exſecrabilis. 313.a
Odium blandum & affabile. 431.a *vitãdum.* 40.b *quomodo vitandum.* 442.b
Oebaſi tres liberi à Dario occiſi. 80.a
Offendentia nos quomodo accipienda 75.a
Officij humani formula. 396.b
Officia præceptis diſponuntur. 374.b
Officiorum quam iuris regula patet latius. 74.a
inter Oleum & virum occupati homines. 43.b
Olinetum alteri ponere. 305.b
Olinetum dub. modes diſpoſitum. *ib.*
Olympia. 228.a 628.b

Olym-

Olympus, & oſſa terræ metu receſſerunt. 704. b

Omen triſte, matribus occurrere. 188. a

Omnia fiunt ex omnib. 612. b

Omnia in omnib. ſunt. ibid. b

O Latine dici nequit. 158. b *ſex modis dicitur.* ib.

Oneſicritus præfect. claſſib. Alexandri 574. a

Opera pertinax nihil inexpugnatum relinquit. 135. b

Opera vtilis non omnis beneficium eſt 500 a

Opes nõ sũt bona. 310. b

Opum poſſeſſio non interdicitur. 53. b

Opinio nõ cruciat 206. a

Optabilia ſintne omnia bona. 198. b

Optantium voces nocẽt. 378. b

Oraculo reddita præcepta. 372. b

Oratia quid 427 b *animi vultus eſt* 485. b *certam regulam non habet.* 480. b *etiam timidiſſimis audax.* 80. b *qualis philoſophum deceat.* 419. b

Oratio popularis & philoſophi multum differt. 109. b

Oratio talis hominibus, qualis vita 477. b

Orationis celeritas Græcis potius quam Latinis permiſſa. 111 b *licentia quid oſtendat.* 480. b *compoſitio varia.* 419 480 b

Orator iratus an aliquando melior. 64. a

Oratori quando conſtet eloquentiæ officium. 585 a

Oratori qualis oratio apud Homerum data. 109 b

Oratorius vigor. 420. b

per Orbationẽ, antiqui dixerunt. 116. b

Orbis in tres diuiſus, Cæſarẽ. Pomp. Craſ. 275. a

in Orbe omnia æqualia. 519. a

Organorum ac tibiarum genus ex pulpito conſonabat olim. 291. b

Origo omnium eadem. 467 a

O ſeu finitor, ſeu finiens. 673. b

Os moriturorũ ſpongia vel

vel panno occludi iuſſit C. Cæſar. 105.a
Os præcidi in mendacijs leuioribus ſolet. 563.b
Oſſa Olympo olim cohæſit. 704.b
Oſſa leguntur. 79.a
Otioſi qui vulgo dicuntur. 349.a
Otioſi ſoli ſunt ſapientes. 353.a
Otium an ſapienti conceſſum. 598 a ſectandum, ſed non iactandum 200.b
Otium ſine litteris mors eſt, & hominis viui ſepultura. 276.b
Otium nonnullorum occupatum. 349 a
Otij agra patientia vnde. 228.b
Otij vitia negotia diſcutienda. 153 b vota. 340.a
Otij philoſophici finis. 247.a
Ouidij laus & cenſura. 632 b gener. 292. a
Ouium ſexcentarum grex terræ motu examinatus. 705.b
Ouium greges inficientia flumina. 625.b

P

Pacuuius qui Syriæ vſu ſuam fecit, à cœna quotidie ſe ad ſymphoniam efferri curauit. 32.b
Pædagogia oblita facit vehuntur. 527.b
Pædagogiū pretioſa veſte ſuccingitur 380.a
Pædagogus vnicuique datus deus inferioris notæ. 477.a
Pædagogi publici aſſis non faciendi. 528.b
Pallor, corporis pulſus, non affectus indiciū eſt. 32.a
Panetius. 97. b eleganter reſpondent adoleſcentulo quærenti, An ſapiens amaturus eſſet 450. b quid de Cometis ſtatuerit. 736.b
Pancratio decernere vetantur Lacedæmonij. 500. a
Panis olim cinere calido, & feruente teſta, percoctus. 341. b
Panis quadra non eſt beneficium. 500. a

Pa-

Paph us o[illegible]cs cor-ruit. 350.765.b
Pupulas alienas obſer-uatis, ipſi obſiti vulce-ribus. 393.a
Par Deo dignum quod-nam. 123.a
Parabolis in ſcribendo qui uſi. 167.b
Parabolis, inopinata omnibus. 169 b
Pararij, pro interceſſo-ribus. 439 457 a
Parciſſimus, homo puſil-li & contracti animi vocatur. 437.a
Parel. quid ſint, & quo-modo fiant. 558.b *bina quomodo fiat* 559.b
Parentatur interdiu mortuis. 511.b
Parentes liberos benefi-ciis vincunt. 514.a
Parentum amor magis in ea quorum miſere-tur inclinat. 191.b *beneficia in liberos.* 556.a *caſtigatio quē-admodum accipiēda.* 73.a *cura de infantia liberorum.* 556.a *ex-hortatio ad liberos.* 475.a *officium.* 315.a *veneratio.* 475.a
Parentibus cur quædā priuilegia data. 456.a
Parentibus maiora ne beneficia liberi dare poſſint quam accepe-rint. 471.a
Parmenidi dictum 326 327.b
Parricida culleo inſui-tur. 42.a
Parricidæ cum lege cæ-perunt. 427.a
Parſimonia. 446 a *ſera in fundo eſt* 4 b
Parſimoniæ laus 256.a
Par.h.s de Craſſo ſen-tentiam tulit. 10.b
Parthus infans arcum ſtatim tendit. 103.b
Partim capillum effun-dunt. 534.b
Parthos reges ſine mu-nere ſalutare non li-cet. 50.b
Paruo adſueſcendum eſt. 526.b
Paſithea una Gratiarū Hom. & nupta 409.a
Paſtor equ. Rom. ut do-lorem ob filij mortem apud C. Cæſarem ſuppreſſerit. 78.a
Patauij conditor Ante-nor. 137.a
Pater an beneficium ac-cipiat ab eo qui filio dederit. 520.530.a
Pater patriæ cur prin-

ceps vocetur. 314. a
Pater quidam, morte filij nuntiata, ſacra rite perfecit. 198. a
Pater familiæ olim, qui nunc dominus. 126. b
Patri quantum præſtare debeat filius. 470 471. a
Patrũ & matrũ indulgentia diuerſa. 223. a
Patientiæ laus. 230. 231. a
Patria carere, intolerabile non eſt. 134. a
Patriã relinquẽdi quærendiq; cauſſæ variæ 136. 137. a
Patrimonia bina auriculis depẽdent. 765. b
Patrimonia, maxima humanarum ærumnarũ materia. 254. a
Patrimonium exitium culina. 415. a
Paulina uxor Senecæ. 434. b
Paulinus. 325 a *curæ frumenti publici præfectus.* 358. a
Paulus. 349. a *Perſen victum egit in triumpho.* 304. a *filiorum circa ſui triũphi dies orbationem magno animo tulit.* ib.
Paullo bellum aduerſus Perſeum gerente ignis lunari magnitudine apparuit. 550. b
Paulus prætorius imaginẽ Tiberij obſcænis admonẽs à ſeruo ſeruatur. 466. *& ſeq.* a
Pauonum ceruix cur varij coloris. 551. b
Pauper quis ſit 5. b
Pauper quomodo numquam ſias. 47. b
Pauper non eſt, cui nihil deeſt quod ſatis ſit. 506. b *& cui modicum ſat eſt.* 4 b
Pauperis & diuitis cõparatio. 146. a 256. b
Pauperib quoq; licet eſſe liberalia. 413. a
Paupertas non per poſitionem, ſed per detractionem ſeu orbationem dicitur. 316 b
Paupertas parui poſſeſſio ib. b *cur amanda.* 58. b *non eſt mala.* 266. b *nõ obſtant philoſoph.* 48. b *nulli malũ niſi repugn.* 529. b
Paupertatis commẽdatio 48. 761. b *contemptus.* 235. a *exprimẽtum certis dieb. faciendum.* 52. 52. 60.

Paupertatis metu philoſophandi tēpus non eſt differendum. 70.b.
Paupertatē nemo grauem ſentit, niſi qui putat. 145.a *qui non ſentiat.* ibid. a
Pauſanias pænam de ingrato ſumit. 607 a
Peccantium multitudo conſuetudinē peccandi facit 323. a *pudorem ſceleris tollit.* 459. a
Peccantium pæna prima & maxima peccaſſe. 405. b
Peccantibus non iraſcendum. 40. a
Peccati notitia, initium ſalutis. 85. b
Peccata quomodo vitētur. 30.78. b
Peculiū mancipia pro capite numerāt. 265.
Pecunia ex quo in ono re eſſe cepit, verus rerum honor cecidit. 487. b *multorū malorum cauſa.* 11.a *neminem diuitem fecit.* 648. b *nihil ad animū pertinet.* 715. a *ſic in quoſdam, vt denarius in cloacam incidit:* 531. b.
Pecuniæ mala. 255 a *modo optimus.* 256. a *poſſeſſio quam anxia.* 498. b *amiſſæ cōſolatio.* 762 b
Peneus fluu Theſſalis paludes ſiccauit 704.b
Peregrinatio hominum reprehenditur. 537.b
Peregrinationis vtilitas. 437 b.
Peregrinationes quādo proſint, quando non. 83. 435 436. b
Perfectū quid ſit. 532 b
Pericula alia nō æque pernicioſa, atque ea quæ ex homine ſunt. 342. b
Peripateci an recte temperent affectus. 432. & *ſeq.* b
Peripateticorum reſpōſa ad ſtoicorum argumentum. 490. 292. 309. b. 316. b
Perſes victus ante currū in triumpho actus 573. a
Perſici regni ſtemma totum imperij cupidum. 199 a
Perſonarum ac dignitatum ratio habenda.

Per-

Perſonata felicitas quorum. 267.b
Peruſinæ aræ & proſcriptiones. 311.a
Pedes quibus dolent, vino aut balneo abſtinent. 201.b
Peſtilens vapor exhalans in Italia. 707.b
Peſtilentia à terræ motu ib.b *imbecilla robuſtaque inuadit*.88 a *manu facta*. 35.b
Petr. & Iuba ſe mutuo interemerunt. 224 a
Phalaris tyrannus 54.
Phalaridus taurus. 189 b
Pharos quantum abſit à continenti. 705.b
Phidias. 22. b *triplicem fructum operis habet*. 445.a
Philethæ latrones Ægyptiis dicti. 140.b
Philippus Macedonum rex ciuitates aut vicit, aut emit. 380. b *plures in metallum antiquum demiſit explorandi gratia*. 670.b
Philippi Macedonum regis patientia in legati Athenienſium contumeliis audiendis. 10. a *latrocinia*. 860 b
Philippus medicus Alexandri. 67.a
Philologia. 645 b
Philoſophandnm eſt re & vita non verbis. 85.b
Philoſophari, valere eſt. 74.b
Philoſophia quid. 232. b *iactanda non eſt*. 643 b *in viros tranſcribit*.8 b *inſularum hoc eſt*. 34. b *murus inexpugnabilis*.276. b *honeſte tractanda*. 40.b *nec reiicit, nec eligit quemquã*. 117. b *non eſt, inutilis ſiue fato ſiue caſu omnia adminiſtrentur* 47.b *primum ſimplex, cur operoſior facta*. 391.b *quid præſtet*. 88. b *quid promittat*. 12.b *ſine virtute non eſt*. 329 b *ſubmiſſis verbis, non clamore docenda eſt*. 10.b
Philoſophia facta, eſt philologia. 645.b
Philoſophia & ſapientia quomodo differant. 542.b

Phi-

Philoſophiæ decreta & præcepta quid differant. 737.b

Philoſophiæ plures diuiſiones. 329 b *effectus.*46.b *laus.*145.b *nomen inuidioſum.* 11.b *placita per quã neceſſaria.* 391.b *partes duæ.* 385 b *partes tres.* 322.b *partium ad homines, & ad deos ſpectantium diſcrimẽ.*535.b *pars præceptiua an ad vitam beatam ſuffic.* 383. b *pars præceptiua ſola ne reiicienda, an, vt Ariſt. vult, reiicienda.* 365. b per totam epiſtolam, *regnum quale.*145.b *ſeruitus vera libertas.* 20.b *ſtudioſus quomodo ſe ex negotiorum procuratione expedire debeat.* 63. b *vis.* 450.b

Philoſophiæ decreta præceptis præfert Ariſto Stoicus. 366.b

Philoſophiæ inuenta non eſſe artes vulgares. 335.b

Philoſophiæ præceptis animus penitus imbuendus, non leuiter tingendus eſt. 46.b

Philoſophię deditos non eſſe refractarios, nec magiſtratuum ac regum contemptores. 224.b

Philoſophiam clamores dedecent. 142.b

Philoſophiam conlatrantium. 577 a

Philoſophiam velut venale aliquod artificium diſcentes arguuntur. 458 b

Philoſophus verus qualis ſit. 468.b

Philoſophi ſchola quibuſdam otij diuerſorium eſt. 460.b

Philoſopho fortunę munera fugienda. 19 b

Philoſophiam qualis oratio deceat. 109.b

Philoſophi cathedrarij à veris diſtincti. 330. a

Philoſophi ad quid audiendi vel legendi ſint. 458. b *permulta habent ſuperuacua.* 326. b *olim Romæ eiecti.* 122.a

Philoſophorum auditores variæ aff. 4.0.b

de-

defenſio contra vulgo iactatum dictum, quod aliter loquantur, aliter viuant. 380 *& ſeq.* a *familiæ cur deficiant.* 739. b
Philoſophorum veterum chorus qualis. 291 b
Philoſophis non ſollicite verba quærenda. 237. b *pecunia non interdicit.* 370.a *quale vitæ genus deligendum.* 11.b
Phenix. 113.b
Phthiſis. 239.b
Pictor inter ceram opuſque facili vultu ac manu commeat. 515.b
Pictores non recipiuntur in artes liberales. 310.b
Pij ſumus ad mercedem. 487.b
Pilæluſus beneficia reddenda docet. 431.a
Pilæluſui beneficia comparat Chryſippus. 418.a
Pila in caſtris ardere viſa. 542 b
ad Pileum ſeruos vocare. 127.b
Piſcatum ire delabra. 619.b
Piſces quibuſdam locis è terra eruuntur. ib. b
Piſcium ſubterraneorum eſu homines mortui. 621 b
Piſiſtrati Athenienſium tyranni moderatio in conuiuæ ebrij conuitijs ferendis. 74 a
Piſtrinum ſapientum inuentum eſſe vult Poſidonius. 339 b
Pythiæ. 560.b *an inter cometas ponenda.* 562.b
Plato à duobus pueris quæritur. 33.a *iræ pœnas à ſe exigit.* 74 a *plus ex moribus quam ex verbis Socrat, traxit.* 14.b *pueri vinum negandum pudat.* 67. a *quæcumque ſunt in ſex modios partitur.* 160.b *quinque cauſas ſtatuit.* 180.b *ſerui caſtigationẽ Speuſippo commiſit.* 74 a
Platonis argumentum de ira. 33.b

latonis dictum. 214. 503. a 118. b *dictum de animaduerſione*. 46. a *dictum de offic. portitoris ſibi præſtito* 551 a *ideæ*. 151. b *liber à Catone lectus vltima nocte*. 71. b *nauigationes*. 173. b *pater*. 477. a *teſtimonium*. 677. b
latoni legimus adiecta principia improbantur. 375. b
latoni nomen latitudo pectoris fecit. 163 b
latoni obiectum quod pecuniam petierit. 393. a *quod aliter viueret, aliter loqueretur*. 381. a
atoni tres ſerui fuerunt. 146. a *vnde contigerit, vt ſuo natali deceſſerit, & annum vnum & octogeſimum impleuerit*. 163. b *defuncto Magi immolauerunt* ib. *apud Platonem educatus puer patrem reprehendit*. 69. a
Pluuia vltra x. *pedes terram non madefacit in altitudinem*. 611. b
Pluuiæ an quid conferant fluminibus ib. *quando copioſæ, quã dolente*. 653. b
Podagra. 60. a *ad tempus reſpondet*. 618. b *quomodo interquieſcat*. 255 b
Podagræ delinimenta magis quã remedia componuntur. 380. a
Podagricæ feminæ contra Hippocratis doctrinam. 389. b
Pœna omnis, remedij genus eſt. 41. a
Pœna quid ſpect. 323. a
Pœnæ inferendæ duo fines. 46. 77 b
Pœni in Africa à Regulo fuſi. 146. a *Hiſpaniam incolunt*. 136. a *in Sicilia à Metello victi*. 353. a
Poetæ non ſolliciti de vero, id ſpectãt quod belle facit ad verſum. 410 a *temporum nimis accurati deſcriptores*. 741. b
Poetarum fabula de inferis. 207. a *furor fabulis humanos errores alentium*. 356 a
Poetarũ ſcopus eſt aures oblectare, & dulcem fa-

fabulã nectere 411.a
Pogoniæ. 562 b
Poliorcetes Demetr. cognomen. 280 a
Pollloni Aſinio quid dixerit Scaurus homo obſcanus. 502 a
Pollionem Aſiniũ oratorem magnum nulla res vltro decimam retinuit. 270. a
Pollux & Caſtor. 542.b
Polyænum magnum virum fecit Epicuri cõtubernium. 15 b
Polybius Claudij libertus 751.b *fabellas & Æſopheos lõgos connectit* 167. a *Homeri & Virgilij carmina reſoluit & tranſtulit.* ibid. a
Polybij apud Claudium potentia. 165. 166. a *locus.* 167. a
Pompa per vitrum aſpicientibus multo maiora, vt & aquæ innat intia. 548 555 b
Pomaria in ſummis turribus. 522. b
Pomarium Rom. quando proferre licebat. 353. a
Pompeij Cãpaniæ vrbs terræ motu deſedit. 679 b
Pompeiorum fortuna. 177. a
Pomp ab vltimo mancipio transfoſſus. 352. a *alienum exercitum fugit.* 644 b *clienti præbet ceruicem* 268.a *primus in circo elephantorum duodeuiginti pugnam edidit.* 352 a
Pompeij cognominis inanis iactatio. ib. *verecundia in concionibus.* 29 b
Pompeij theatrum exuſtum à Cæſare reſectum. 212.a
de Pompeij capite pupillus & ſpado tulere ſententiam 9. b
Pompeio Penno ſiniſter pes oſculandus porrigitur à C. Cæſare. 429 a
Ponticis littoribus Achaiæ ciuitates impoſitæ. 136 a
Pontificalis carminis verba ſollennia. 198.a
Pontificis oculi velamento à funere arcebantur. 200.a
Pontus cur in inferum

mare aſſidue fluat, nō autem refluat. 650.b
Popinarum inſtitores. 151.b
Popul. in tribus deſcribitur. 328.b *cur reges principeſq; amet & protegat.* 303.a *vitiorum auctor.* 16.b
Populi ſcita. 134.a
Populo non placeat ſapientiæ deditus. 87.b
Populorum tranſportationes publica exilia ſunt. 157.a
Porſena facilius Mucio ignouit, quam ſibi Mucius. 71.b *Mucij gloriæ inuidit.* 196.b
Perſonę ocıſi inſtar Mucij manus fuit. 585.a
Portentoſi fœtus extingui ſoliti. 41.a
Poſidonius plurimum philoſophiæ contulit. 339.b *Zenonis cauſſam agit de ebrietate* 284.b
Poſſidonij colectiones de diuitijs. 315.b *elegans dictum.* 152.b *opinio de colore arc.* 551. b *de grandine.* 651.b *opinio de tonitru.* 599.b *ſententia.* 476.b
Poſidonio de artium inuentione non aſſentitur Seneca. 336 b
à Poſidonio diſſentit Seneca. 375.b
à Poſidonio ſcripta miracula. 728.b
Poſſeſſio rei & uſus. 563.a
Potentes cur magni videantur. 246 b
Potentia aliena terribilis quomodo vitanda. 38 b
Potio liberalior interdum conceſſa. 271 a
Præceptiua philoſophiæ pars an ſatis ſit ad conſummandam ſapientiam. 383.b *ſitne à philoſophia remouenda.* 369.b per totam epiſtolam.
Præceptor liberalib. ſtudijs quis dign. 317.b
Præceptoris beneficia. 474. a *officium.* 550 a
Præceptori quantum debeatũr. 548. 549.a
Pręceptores plus laboris ab his exigũt in quib certior ſpes eſt. 231 a
Præceptores ſapientiæ quales eligẽdi. 141 b
Præceptorum beneficia

cur

tur intercidant 437.
a *caſtigatio quomodo accipienda.* 50.a
Præceptorum generis humani veneratio. 197.b
Præceptum vetus, Deum ſequere. 379.a
Præcepta carmini inſerta, aut proſa oratione in ſententiam coartata, multum habet. 387.b
Precepta maius proſunt quam exempla. 38.b *ſeminibus comparantur.* 127 b *ſine decret. nihil proſunt.* 412.b
Præcipuum quid in rebus humanis 608.b
Præcordia luxu corrupta. 659.b
Prædictio quam vim habeat. 583 b
Præſtigiatorum acetabula & calculi. 121.b
Præſumptioni omnium hominum multum dari ſolet. 492.b
Prætexta non honor, ſed honoris inſigne. 412.a
Prætori quis honor exhibitus. 178.b
Praxaſpi quæ merces à Cambyſe relata fuerit ob fidele conſilium. 99 a
Precantiũ voces deum beneficium teſtantur. 479 a
Precibus empta omni recariora. 422.a
Pretium cuiuſque rei pro tempore eſt. 549 a
Priamus ut iram diſſimulauerit. 80.a
Priapi ſignum choreæ datum à Caio. 294.a
Princeps cur pater patriæ dicat 315.a *quibus de cauſſis punire, & quomodo debeat.* 321.a
Principis precipua virtus clementia. 302. 304.a
Principe quæ digna corona. 326 a
Principes cur amentur. 303.a *deorum exemplum imitari debent.* 306.a
Principum officium. 315.a
Principali id eſt, ideſt aliquid irrationale & rationale. 353.b
Principia omnium exigua,

 gua,

gna 469 a *à ſequen. ii magnitudine obruuntur ib. longè à perfecto abſūt.* 686.b
Procella vti fiat. 667 b
Proconſul de tribunali deſiliens & lictori faſces auferens. 46.a
Procurationes quorſum fiant ſi fata immutabilia ſunt. 590 b
Prodeſſe & beneficium dare differunt. 531.a
Prodeſſe qui dicantur. 460.b
Prodigus non ſine auaritia. 498.a
Producta ſeu commoda 231 b
Proficientium tres claſſes. 238.b
Promiſſa quatenus ſeruanda. 508.a
Promiſſorum dilatio arguitur 424 a
Propoſitum ſitne cauſſa rei. 180-b
Protagoræ dictum. 327 b
Prouidentia Deus dici poteſt. 595.b
Prouidentia maximum bonum conditionis humanæ. 13
Prouidentia ſi mundus regitur, cur multa bonis viris accidant mala. 220 a
Prouidentia argumenta plurima. ib.
Prouocatio à regibus ad populum fuit. 4·7.b
Pruina. 625 b
Prytanes. 250.a
Pſeudomenos. 121.b
Ptolomæus Africæ rex inter Caianas cuſtodias. 262.a
Publius tragicis conticiſque vehementior. 261.a
Publij verſus laudari. 190. a 21. b
P. Clodius remp. venundedit. 275.a
Pudica dici quæ non poſſit. 488.a
Pudor deprehenſus amittitur. 596.a
Puer ſtatura ingentis viri. 214.a
Puerorum educatio ſalubriter inſtituenda. 67.a
Puerorum infelicium greges 389.b
Pueris quibus omne ludricum in pretio eſt, ſimillimi ſumus. 487.b

Pullus nubibus immolari ſolitus. 654.b
Puniendi tres cauſæ. 323.a *finis.* 46 a
Puniens iraſci non debet. 41 a
Punire quomodo Printeps debeat. 321.a
Purgatio ſtatum diem ſeruat. 618.b
Purpura conchylio ſaturata. 144 a
Purpuræ color diuerſus vnde 549.b
Putei cur hieme caleant. 693 b
Puteolanus puluis miræ naturæ 621 b
Pyræneus Germanorum tranſitus non inhibuit. 136 a
Pyrrhonis præcepta nemo tradit. 739.b
Pyrrhus certaminis gymnici præceptum. 63.a
Pyrrhi regis aurum repulit Fabricius. 509.b
Pyrrhum Fabricius monet, vt inſidias medici caueat 510.b
Pythagoras. 354 a *ait, alium animum fieri intrantibus templum & oraculi opperientibus vocem.* 376. b *cur animalibus abſtinuerit.* 453 b
Pythagoræ amorem Senecæ iniecit Socion. 453 b *diſcipuli quinquennium tacebunt.* 152. b *tacitus ſeceſſus.* 336.b
Pythagorica ſchola præceptorem non inuenit. 739.b
Pythagoricus quidam ſutori etiam mortuo debitam pecuniam reddit. 589 a
Pythicis oraculis adſcripta vox Noſce te. 195 a
Pythocles vt locuples faciendus 62.b
Pyxides medicorum. 388.b

Q

Quadra panis. non eſt beneficiũ. 500.a
Quadrantaria res. 304.b
Quadruplatores beneficiorum. 593.a
Quæſitor eſt, vbi iudex deſijt eſſe. 358 a
Quæſtiones inutiles damnantur. 318 b

Quæſtionum de vniuerſo diuiſio. 568.b
Quæſtionum operoſa ſolutio quid vtilitatis ferat. 523.a
Quam diu hæc; delicatorum ſollicita cogitatio. 356.a
Quartana flagellis diſcuſſa. 544.a
Querela de hominum nequitia omni tempore. 414.a
Quercus & ilex antiqua alimenta 630.b
Quies an ſummo bono adijci debeat. 354.b
Quies bonum non eſt. 311 *& ſeq.*
Quies quibus vtilior negotio. 25 a
Quieſcentes ſemper & inquieti reprehenduntur. 7.a
Quintius dictaturam properat euadere. 358
Q. Catuli buſtum. 123.a
Q. Sextij patris, magni viri & Stoici, liber laudatur. 176.b *vide* Sext.
Quiritium ius. 608.b
Quod eſt, ſeu, ſex modis dicitur à Platone. 158.b *ſummum genus rerum.* ib.
Quouſque eadem; vox rabidarum deliciarũ. 247.a 76.332.

R

RAbirius poeta 539.a *Rapto viuere, iniurioſum, rapto mori pulchrum.* 211.b
Ratio quid. 187.193 b *arbitra eſt bonorum & malorum.* 192 b *bonum proprium hominis.* 234 b *dijs hominibuſque communis.* 360.b *non eget affectum armis.* 43.a *nunquam in adiutorium affectu aſſumit.* 35. a *omnis honeſti comes.* 484. a *vbique reſpectanda.* 435.a
Rationalis philoſophiæ partis diuerſio. 331.b
Rebili conſulanis, hominis infamis pecuniam renuit. Iulius Græcinus. 438.a
Reddidit gratiam, non dicimus. 269.b
Regalis ingen mos. 563a
Reges, vide Rex
Regiæ potentiæ miniſtri arguuntur ſuperbiæ. 424.a

Regiam ad menſam adhibitorum quale vitæ genus. 100.a
Regiones à bonis morib. alienæ vitãdæ. 137.b
Regionum electio parũ confert ſtudijs. 435.b
Regnum aureo ſæculo penes ſapientes fuit. 335.b
Regulus & Virginius. Coſſ. 679.b
Regulus 200.b *à Pœnis captus eſt,non victus.* 513 a *clauis cõfixus.* 269 a *crucem vicit.* 409 b *fidei & patiẽtiæ documentũ.* 227.a
Reguli arca. 199.b
Reijculi dies. 344.a
Relatiua patrẽ deſiderant regulam. 414.a
Relatiuorum natura. 521.b
Religio primum militiæ vinculum. 392.b
Religioſi ſunt boni etiã fare ac fitilla. 412.a
Remedia extrema in deſperatione tentanda. 88.b
Remedia non ſunt quæ fortuito ſanãt. 544.a
Remediorum crebra mutatio nocet. 5.b
Remediorum qualium vſus apud veteres. 387.b
Remetiri dicta & facta ſua Seneca ſolebat. 116.a
Remetiri vinum vomitu. 227.a 188.b
Remiſſio animis danda. 269.270.a
Remus integer in aqua fracti ſpeciem reddit. 548.b
Reprehenſiones in beneficijs cauendæ. 426.a
Rerum natura cur nihil perdere dicatur. 519 a
Rerum potius quam verborum ratio habenda. 119.b
Reſp an, quomodo, & quando ſapienti adminiſtrãda. 248.250. 252. a *ſitne ſapienti capeſſẽda, ambigitur inter Stoicos, & Epicureos.* 387.a
Reſpubl. ſine Cæſare eſſe non poteſt. 303 a
Reipubl. ingratitudo in optimos ciues. 528.a
Reip. qui proſint. 248.a 249.a
Reſpublicæ duæ. 308.a
Reus ſententijs paribus abſoluitur. 273.b

Rex omnis ex ſeruis oriundus. 118 b
Regis & tyranni diſcrimen. 312 a
Regis quomodo omnia eſſe dicantur. 563 b
Regi verborum intemperantia non eſt ex maieſtate. 306 a
Regem maxime decet clementia. 302 a
Regem natura commenta eſt. 319 a
aut Regem, aut fatuum naſci oportet. 740 b
Reges cuius rei indigi. 560. a cur amentur. 303. a multa opertis oculi donant. 507. a mali cur regnent. 503. a
Reges Romani duo, quorum alter patre, alter matre caruit. 457. b
Reges quid ſecuros præſtet. 320 a
Reges Parthos non poteſt quiſquam ſine munere ſalutare. 50. b
in Reges quid homines armet. 115 a
Regum animi notantur 127 b
Regum contemptores perperam philoſophiæ dediti cenſentur. 224 b
Regum conſuetudo. 564 a
Regum amicis quanti conſtent bona conſilia, exemplo declaratur. 100 a
Regibus exemplum poſitus Iupiter. 279 b
Regibus maior ſecuritas eſt ex manſuetudine. 308 a
à Regibus prouocatio ad populum fuit. 457 b
Rhenus 469
Rhinocolura vrbs, vnde extiterit. 105 a
Rhodanus. 631 b
Rhodij vox effeminatiſſima. 206 b
Rhodijs libertas cum immunitate data 518 a
Rhodiorum fons. 528 b
Ridens in tormentis 258 b
Rogantis verba intercidenda. 422.
Rege, moleſtum & oneroſum verbum. ib
Roma quod tantum ſemel capta eſt, Scipioni debet. 302

Ra-

Romæ incendium dolet Timagenes: , quod meliora ſciret reſurrectura quam arſiſſent. 351.b
Romæ aut Scipio deeſſe debebat, aut Romæ libertas. 302.b
Romanæ pacis exitium. 303.a
Romana vitia. 349.a
Romani ducis verba ad milite locum occupaturos. 281.b
Romani imperator, vox notatu digna. 579
Romani imperij exſul auctor. 137.a
Romani mores. 37.a
Romanorum ſtudia inutilia. 351.a
Romanorum vltimus Syllæ pomerium protulit. 353.a
Romanus popul. vbicumque vicit, habitat. 137.a *eius fideliores ſocij.* 81.a
Romanus luctus. 177.a
Romanus ſermo non tam præproperus quã Græcus. 110.b
Romulus perit ſolis defectione. 457 b
Romuli caſa. 140.a
Rubentes cur iracundiſſimi. 66.a
Rubor ſubito viris grauiſſimis offuſus. 28.b
Rufillus. 305.b
Rufus ordinis ſenatorij ab offenſo Cæſare gratiam & munus impetrat. 466.a
Rutilia Cottam filium ſecuta eſt in exſilium. 152.a
Rutilius ob innocentiam exſul. 212. a *maliuolentiæ expoſitus.* 381. a *in exſilio viuit* 268. a *ſolus Sullæ dictatori aliquid negauit.* 226. a *ſuam damnationem libenter tulit.* 71.b
Rutilij innocentia violata effulſit. 263.b *exſulis animoſitas in reditus.* 566.a

S.

SAbbathis lucernam accendere. 395.b
Sabinus, vide Caluiſ. Sabin.
Saccus homo eſt. 252 b
ad Sacrificium acceſſuri vultum ſubmittunt. 736.b
Sacrilegium quarum re-

rerum ſit. 578.a *an ex aliqua parte bonum.* 312.b
Sacrilegia minuta puniuntur, magna in triumphis feruntur. 525.a
Sacrilegi puniuntur. 525.a
Sacrilegos omnes eſſe probat Bion. 578.a
Sacrilegus Deo iniuria non poteſt facere. ib.
Sacra alienigenarum gentium mota. 454.b
Sacrorum ſāctiora ſolis initiatis nota. 399.b
Sæculū aureum. 335.b 345.b 346.b 488.b
Senitiæ deteſtatio. 324.a 325.a *inſtrumenta.* 39.b
Salluſtij verba. 477.a 171.b 719.b
Salluſtio vigente qualis orationis cultus. 481.b
Saltu ſaliaris aut ſullonius. 43.b
Salutare Parthos reges nemo ſine munere poteſt. 50.b
Saluatio meritoria. 354.a
Salutatio potētū. 564.a
Salutationes matutinæ deorum. 395.b
Salutis initium, peccati notitia. 85.b
Sanguis, pars & materia noſtri. 570.b
Sanguine nubibus litatum. 654.a
Sanguinis vitalis calor continetur. 481.a
Sanitas etſi de fato, debetur tamen & medico. 591.b
Sapiens quis. 169.b *Deum aliquo antecedit.* 146.b *etiam in Phalaridis tauro peruſtus exclamabit Dulce eſt.* 189.b *externa incomoda ſentit, nulla interna.* 222. *incuruari, & ſuccumbere nō poteſt* 218.b *miſer fieri nequit* 360.b *nec liberorum, nec amicorum omiſſione affligitur.* 235.b *nihil cupit.* 575 a *non eſt dolorū expers.* 218.299.b *non ignoſcet, nec veniam dabit* 331.335.a *non miſerebitur, ſed ſuccurret & proderit.* 331.a *nō timet.* 298.b *nulla iniuria vel contumelia affici poteſt.* 258. 152.269.

433. a *nullare indiget, & tamen multis illi opus eſt*.24. b *nũquam commouetur*. 101. b *omnib. affectibus vacare debet*.293 294. b *ſimilis Deo excepta mortalitate*. 284.a *ſolus ſcit referre gratiam & beneficiũ dare*. 270. b *tremet, dolebit, & expalleſcet*. 219.b
Sapiens an ad remp. accedat, controuertitur 397. a *an beatoir qui diutius vixerit*. 359. b *an iraſci debeat*. 55 a *an lacrymari debeat*.415.b *an munus accipere, debere, emere, & cõducere poſſit*. 576. a 677. a *an ſapiẽti proſit*. 470. b *colaphis percuſſus quid faciat*.291. a *corpore parum proſpero vſus an neque miſer, neq; beatus habendus*.357 b *cũ non accipiat iniuriam, cur puniat hãc inferentes*.288. a *deliberaturus ſitne aliquẽ in conſiliũ aduocaturus*. 461. b *ſitne ſeipſo cõtentus, & propter hoc amico nõ indiget*. 21 22.24. b
Sapiens Stoicorum an alicubi inueniatur. 282. a
Sapientis animus qualis debeat eſſe. 354.b *animus talis, qualis mundi ſtatus ſuper lunam*.169 b *cõparatio cum Ioue*. 226. b *deſcriptio*. 574. a *fiducia quanta*. 260. a *inuenta*. 143. b *partes duę*.218. b *patria, & virtutis exercendæ campus*. 250. a
Sapientis amicis carentis vita qualis. 24.b
Sapientis omnia ſunt. 574. a *quomodo hoc intelligat*. 575.576.a
Sapiẽtis & gubernatoris diuerſa cõditio.408 b
Sapientis & ſapientiæ affectatoris diuerſa remedia in contumelijs ferendis. 296.a
Sapientis Stoicis & Epicuri diſcrimẽ.21 22b
Sapienti an aliquid donari & beneficiũ dari poſſit. 575. a *etiam in afflicta rep occaſio eſt ſe proferẽdi*.252. b *furtũ quomodo fieri poſſit*

poſſi. 579. a *nec paupertate, nec à dolore nocetur*. 299. 301. b *nihil contra opinionem accidit*. 264. a *non interdicitur naturę cõtẽplatione* 182. b *potentium iræ declinãdæ*. 39. b *ut, Deo omnia ſæcula ſeruiunt*. 356. a

Sapientem ſe non eſſe, quomodo quis intelligat. 166. b

Sapientem an nunquã ſui facti pæniteat. 504. a

Sapientẽ inter & ſtultum quid interſit, ſi vterque habere vult. 390. a

Sapientes nõ fuerunt in ſæculo fortunato. 345. 346. b

Sapientes omnes pares ſunt & ęquales. 262. b *quo Deum antecedant*. 236. a *ſoli veri gaudij participes*. 68. b

Sapiẽtes quidquid oportet, iuuat. 421. b

Sapientium in diuersũ itura turba plus ex morib. quã ex verbis Socratis traxit. 14. b

Sapientium voluptates quales. 375. a

Sapientia quid. 377. a *ars eſt*. 85. b *de quibus rebus ſit*. 329. b *non eſt in litteris ib. ſola, libertas*. 105. b

Sapientia an bonum ſit, ſapere vero bonum non ſit. 492. b

Sapientia futura an bonum ſit. 498. b

Sapientia vetus, rudis fuit. 386. b

Sapientia ſumma. 211. b

Sapientia & philoſophia quomodo differant. 329. b

Sapientia effectus. 342. b *inuenta amplificanda ſunt*. 167. b *præcepta pauca tenenda, ſed ita vt in promptu ſint*. 572. a *præceptor, quales eligendi* 141. b *ſtudium vere liberale*. 317. b

Sapientia conſummata & precedentis viri quo differant. 222. b

Sapientiæ alludentes. 223. b

Sapientiam profeſſi reprehenduntur à Seneca. 208. b

Sapientiam ſectantium ma-

magnum diſcrimen. 220.b
Sappho. 526.b
Sardes, Aſiæ ciuitas maxima. 555.a
Sarmatas Danubius cohibet. 687.b
Satagei. 408.b
Satellij Quadrati diuitum arroſoris, arriſoris & deciſoris conſilium Sabino datum. 82.b
Saturiras etiam in aqua, & polenta. 53.b
Saturnalia. 51.b
Saturnalia non ſemper erunt. 750.b
Saturno & Mars. 320.b
Saturni ſtella. 716.b
Scaur ſenatus princeps. 502.a
Scauri iocus de Ariſtone philoſopho. 87.b *vide* Mamercus.
Sceleratis nunquam contigit ſecuritas. 405.b
Sceleris in ſcelere ſupplicium eſt. 405 b
Scelerum enumeratio & reprehenſio. 56.a
Scenici artifices quomodo verecundiam repræſentent. 52.b
Schola deſerta, theatrum factum. 241.b
Schola philoſophi, quibuſdam otij diuerſorium eſt. 450.b
Sciebam, ſapientis vox. 248 b
Scientia rerum bonum. 93.b
Scientia quarundam rerum inutilis. 351.a
Scientia quæ vtilis ac neceſſaria 572.a
Scipio Æmilianus eodem ferre tempore patris triumphum, & duorum fratrum funera ſpectauit. 175.a *à Paulo patre in adoptionem datus*. 199.a
Scipio Africanus ruſticitatis ab aliquibus damnatur. 304. b *à Rep. dimiſſus*. 528 a *exſul Liternum ſe recepit* 367.a *Hannibalis victor & Antiochi*. 358. a *ſine ira bellum geſſit*. 237.a *tripudiare ſolebat*. 269. a
Scipion Africani pietas in fratrem captũ, & mortuũ. 176.a *villa*,

manes, ara & ſepulchrum. 302. b *balneum quale.* 303. b *erga patrem beneficia.* 472. a *filia Cornelia.* 201. a *filiæ ex ærio dotem acceperunt.* 147. a *animam in cœlum vnde erat, rediiſſe creuit Seneca.* 302. b
Scipio Numantiam claudit & comprimit. 37. a
Scipio Cn. Pompeij ſocer morte ſua maioribus ſe parem fecit. 72. b
Scire plus velle quam ſit ſatis, intemperantiæ genus eſt. 325. b
Sciron, ventus Athenis infeſtus. 674. b
Scordalus pro feroci. 151. b
Scorpiones. 579. b
Scribendum & legendum ſimul. 289. b
Scribonia amita Druſi Libonis. 207. b
Scribonia ſocrus filiæ Claud. 478. b *à Claudio occiſa.* 749. b
Scriptæ eruditorum hominum ignotos notos faciunt. 61. b
Scripta quorumdam clarum nomen habent, ſed exſanguia ſunt. 176. b
Scythæ comam ſpargunt. 534. b *iracundiſſimi.* 63. a *tergis vulpium & murium teguntur.* 338 b
Scythis bellum indixit Darius. 102. a
Scylla. 355. b
Scylla ſaxum eſt non terribile nautis. 250 b
Secreta eloqui nulla lex vetat. 533. a
Sectæ diuerſa. 385 b
Securitas ſecuritate mutua paciſcenda eſt. 320 a
Securitatis pars maxima quæ. 443. b
an ſedeat, delicatus interrogat. 350. a
Seianus ad latus Tiberij ſtetit. 200. a *Cordum Satrio Secundo congiarium dedit.* 212. a *ſummi honoribus functus, à populus in fruſta diuiſus fuit.* 262. a
Seiani crudelitatem. 212 a
Seiani tam odium quã

amor periculoſum. 148 b
de Seiano eum actum, eſt prodigium viſum. 540.b
Seiani ſatellites. 184.a
Seia, id eſt, fulgores quomodo fiant. 561.b
Seminum vis. 469.a
Senatorem à ſexageſimo anno lex non citat. 361.a
in Senatu poſt decimam horam nouam relationem fieri, vetitum erat. 270.a
Seneca ſedulus auditor Attali fuit. 450. b *Claudio Cæſari adulatur*. 173. b *cum Earino curſu contendit*. 283. b *Demetrium ſecum circumferre ſolitus*. 172.b *diligens vinearum foſſorum*. 611. b *dormiturus facta, & dicta diei remetitur*. 119.a *epiſt. ſuis clarum ſe Lucilium reddere promittit*. 61. b *immo deo Annæum Serenum fleuit*. 175. b *in quantum Stoicos ſequatur*, 395. a *iuuenis edidit volumen de motu terrarum* 685. b *magnorum virorum imagines & natales celebrat*. 178.b *matrem de ſuo exſilio conſolatur*. 129.a *non turbatus fuit clamor* 283. b *cum ſenectutem lectulo adfiſſus*. 197. b *puer apud Sotionem philoſophum ſedit*. 131.b *quæſturam geſſit*. 155. a *qualis in exſilio fuerit* 158. a *quantum profecerit ex Attali* 452 b *Scip. manes ad aram adorat*. 302. *ſe paruo contentum* 526. b *ſenectutis ſuæ argumenta* 31. b *ſenex philoſophum diſputantem audit*. 240 b *vrbis fuga febrem fugit*. 434.b
Senecæ abſtinent. 453 b *fratres*. 153. a *frater Gallio*. 363. a 641. b *infelicitas in nauigando*. 143. 144. b *infirmitas mentis iam ad recta, iam ad praua vrgentis* 240.a

in-

inuenta in Tiberij Cæſari, principatum incidit. 454. b libri moralē philoſophiam continentes. 449. b
b mala valetudo. 146. b nomen, prænomen & cognomen. 482. a opus & quæſtiones de morali philoſophia. 443. b ſpes de ſui reſtitutione. 174. a ſomnus. 283. b vigiliæ, & de poſteris cura 18 b vxor Paulina. 448. a vxor mortua. 154. a
Senecæ pater philoſophiam oderat 454. b ideo Heluiam minus ſtudijs indulgere paſſus. 153. a
Senecæ amorem Pythagoræ iniecit Sotion. 453. b
Senecnm patris ſenectus in vita retinuit. 253. b
Senectus quid. 177. b.
Senecio Cornelius, eques Rom. ex tenui principio ſe promouens, ſubito angina ſuffocatur. 421 b
Senectus, & morbi coniūcti apud Virg. 456.
Senectus laſſo ætatis, nō fractæ, nomen. 79. b
Senectus quando attentius conſeruanda. 434. b
Senectutis commendatio. 31. b
Senectutis extrema an faſtidire oporteat, & finem non operiri, ſed manu facere. 164 b.
Senectutem in aula quomodo quidam conſecutus ſit. 79.
Senex elementarius, res turpis. 102. b.
Senex linteatus, laurum & lucernam medio die præferens. 392. a
Senis & iuuenis corrigendi diuerſa ratio. 77. b
Seni quoque diſcendum eſt. 240 b
Seni turpe, ex commentario ſapere. 98. b
Sene viuere incipiente nihil turpius. 37. b
Senes putris ſiniles. 287. a queruli & iracundi. 66. a
Senes puerorum vitia habere, turpe. 8. b
Senum decrepitorū querela de vita. 348.

Senibus infantia exprobratur. 66. b
Senile corpus nauidehiſcenti & ædificio putri comparantur. 89. b
Senilis anima in primis labris eſt. 92. b
Senſibilene an intelligibile ſit bonum. 530. b
Senſus de bonis ac malis non iudicat. 192. b
Senſus in homine quam in aliis animalibus tardior. 530. b
Senſus conſtitutionis ſuæ an ſit animalibus. 515. 516. b
Sententiæ abruptæ & ſuſpicioſæ. 477. b
Sententiæ pueris ediſcēdæ. 98. b
Sententiis partibus reus abſoluitur. 273. b
Sententiarum vitia. 481. b
Sepelire mortuum an beneficium. 532. a
Septemtrio vetus. 673. b
Septemtrionalis plaga. 655. b
Sepultura ſapienti negligenda. 362. b
Sepulturæ iactura non æſtimanda eſt 759. b
Serapio philoſophus volubilis linguæ. 109. b
Serenus ad eum Senecæ aliquot libri. 238 274. a
Serenus Seneca minor mortuus. 175. b
Seres. 338. b
Sermo improborum vitandus. 527. b
Serpēs in Africa ſæuus. 281. b
Serpens peſtifera quādo tutò tractetur. 115. b
Serræ inuentor. 337. 338. b
Seruientibus ira pernicioſa eſt. 101. a
de Seruii regis matre dubitatur. 457. b
Seruitus corporis ſolius eſt, non mentis. 449. a
Seruitus quæ grauiſſima. 608. b
Seruitus paucos, plures ſeruitutē tenēt. 65 b
Seruitutem mortē effugit Lacon puer impubes. 251 b
Seruus nomen eſt ex iniuria natum. 95. b
Seruus ad dominū beneficiū dare poſſit. 450 451. a *omnis ex regibus oriundus.* 118 b
Seruus cū peculio licet domini ſit, huic tam munus dare pōt. 576.

Serui

Serui definitio Chryſip-pea. 463.a
Serui à pedibus domini ſtare ſoliti 466.a *cometi ad memoriam refricandam. ibid. etiam menſæ admo-nendi.* 123.b
Serui, olim familiares appellati. 126.b *quo-modo tractandi,* 123.b
Serui ex dominis facti, & ex ſeruis domini. 125.b
Serui omnes ſumus. 127 b
Serui quot, hoſtes. 124 b
Serui ad ſtatuam con-fugere licet 319 a
Seruos colendi potius, domini, quam timen-di. 127.b
Seruarum dies feſtus. 126.b
Seruorum fidelitatis er-ga domino exempla. 463. *& ſeq.* a *fuga ægre ferenda* 448 b *varia miniſteria.* 145. b *numerus De-metrio quotidie re-latus.* 256.a
Seruorum ira non pau-ciore ceciderunt quam regum. 9.b
Seruos epicurus amicos vocauit. 446.b
Seruos vt à liberis cul-tus diſtingueret, ali-quando dicta in ſe-natu ſententia eſt. 324.a
Seueritas non eſt con-traria clementiæ. 330.a
Seuerus Cornelius Æt-nam deſcripſit. 263.b *vide* Cornel.
Sextius cur animalibus abſtinuerit. 453. b *dicebat, Iouem plus non poſſe quam vi-rum bonum.* 226. b *iter ad deos mon-ſtrat.* 227.b
Sextius pater latum clauum D. Iulia dante repulit. 409.b *vide* Q. Sext.
Sextij Græcis verbis, Romanis moribus philoſophantis ima-go de exercitu & ſa-piente. 167 b
Sextus Papinius flagris à C. Cæſare animi cauſa cæſus. 103.a
Sextus Pompeius ſoro-ri & fratri ſuper-ſtes. 176.a
Sicilia ab Italia inun-da-

datione ſecluſa eſt. 706.b
Siciliæ circuitus. 260.b laus 644.b in Siciliæ ſtagno quodam inieɛta non merguntur. 625.b
Siculorum iuuentum pietas in parentes. 476.a
Siculum pelagus auſter exaſperat. 39.b
Sidera ſemper vt in opere ita in paɛtu. 571.b
Sidera quinque. 205.a
Sidera volantia. 540.b
Sidera circumneɛtentis fulgoris cauſsæ. 542.b
Siderum defeɛtio cur breuis. 722 b
Siderum vis. 627.b
Sidon mari ſuperfuſa. 703.b
Silentium non eſt ſtudijs neceſſarium. 151.b
Silenum habeo in caſtris. 107.a
Siluæ in teɛtis domorum, ac faſtigijs. 522.b
Siluæ fulmine crematæ. 580 b
Simplices qui. 64.a
Siremps lex eſt. 552.b
Sirenes. 154.b
Siſyphus. 74.b
Sitis luxurioſorum. 660.b
Smaragdi fiɛtitij inuentor. 543.b
Socculus aureus margaritis diſtinɛtus oſculandus porrigit. 429.a
Sociale animal. 573.a
Societas ſalua quando ſit. 77.a
Sociorum garum. 390.b
Socrates. 176 b ab amicis ſe coargui paſſus. 97. a ab Athenienſibus damnatus fuit. 403.a damnatus an iniuriam accepit. 282. a ad Archelaum regem cur venire noluerit. 516. a Ariſtophani iocorum materiam præbuit. 393. a carcerem omni curia honeſtiorem reddidit. 392. a in carcere diſputat, & exire noluit. 71. b dies in careere exegit. 207. b in carcere moritur. 268. a colapho percuſſus quid dixerit. 95. a

cum

cum pueris ludare, non erubuit. 269. a *facetus, deriſor omnium, maxime potentium.* 516. a *loquens inducitur* 390. 391. a *non fuit patricius.* 118. b *pallium verecunde ab amicis petit* 590. a *perpeſſicius ſenex, per omnia aſpera iactatus.* 440. b *totam philoſophiam ad mores reuocauit.* 213. b *quam ſummam diceat ſapientiam.* ib. *ſerui caſtigationem, ne iraſceretur diſtulit.* 41. a *ſophroniſcum exſpirare non patitur.* 472. a *venenum vicit.* 409. b *veritatem & virtutem idem eſſe dicebat.* 215. b

Socratis æqualitas in fortunæ inæqualitate. 440. b *calamitatum enumeratio.* 439. b *idem vultus.* 55. a *irati ſignum.* 97. a *mors laudatiſſima.* 228. a *reſponſum datum cuidam querenti.* 435. b

Socratis ex moribus plus quam ex verbis philoſophi traxerunt. 15. b

Socratem calix venenatus è carcere in cœlum tranſtulit. 199. b *cicuta magnum fecit.* 37 b *in carcere Athenæ occiderunt* 251. a *vix famam recepit.* 263 b.

Sol quibuſdam ſaxum, aut fortuitorum ignium globus. 597. a *etiam ſceleratis oritur.* 497. a *aliquando cauſſa venti.* 664. b.

Solis alimentum. 696. b *area viſa.* 543. b *defectio perfecta.* 559. b *defectio quomodo deprehendatur.* ib. *quomodo fiat.* 516. a.

Solis defectionem quantopere Archelaus rex metuerit. 503. b.

Solis & lunæ dot. 496. a

Solis lux & vix integra eſt, etiam interpoſita. 357 b.

Solis

Solis miracula. 713.b
*officium.*487 a *radiorum duplicatio cauſſa coloris.* 666.b
Solis boues vbi ſtabulare fingantur. 629 b
Soli quantum debeatur. 552. 554. 597.a
Solem quidam pedalem dixerunt. 549 b
Soles bini ternique viſi. 558.b
*Solatium maximum mortis noſtrarũ.*158.a
Solitudo mala ſuadet. 78.b *quibus vitandæ* 26 27.b
Solitudo & frequentia miſcenda ſunt 269.a
Solœciſmũ ſcienter commiſſum non erubeſcit grammaticus. 385.b
*Solõ Athenas æquo iure fundauit.*336 b *vino indulſit.* 271.a
Solſtitium & bruma in quib ſiguis fiãt 634 b
Solutio omnis non idem ſed tantundem reddit. 541.a
Solutio difficilium quæſtionum ad quid proſit. 523.a
Sophiſmata, id eſt captiones. 121. b *Latinæ cauillationes dicuntur.* 468.b
Sophroniſcus Socratis pater. 472.a
Sotion philoſophus. 131.b *Pythagoræ amorem Senecæ iniecit.* 453.b
Spadonibus tributum Roma pendit. 528.a
Spectaculum meridianum. 16.b
Spectacula matutina. 125 a 209 b *bonis moribus damnoſa.* 16 b *mane & meridie fiebant.* ib.
Specularia. 230 a
Speculariorum vſus Senecæ tempore innotuit. 341.b
*Speculum iratis opponẽdum.*82.a *concauum qualem imaginem reddat.* 549.b & *ſeq*
Speculi ratione imago redditur. ibid.
Specula cur inuenta. 565.b *ex multis minutis compoſita.* 551.b
Speculorum variȩ naturæ 553. 563.b *luxuries.* 566.567.b
de ſpeculis duæ opiniones. 550.b

Spe-

Specus ſubterraneus. 619.b
Spes, nomen incerti boni. 27.b
Spes improborum vt vitanda. 443.b
Spes longas inchoantium dementia. 422.b
Speuſippo ſerui caſtigationem Plato commiſit. 96.a
Spiritus & ſanguis corporis humani. 693.a
Spiritus ſacer inter nos ſedet. 155.b
Spiritus quomodo ſubbeat terram. 702.b
Spiritus vitalis terræ ineſt. 696.b
Spiritus terræ motus cauſſa ſtatuitur. 692 *& ſeq.* b
Spiritus vis. 572.b
Spiritus & venti diſcrimen. 669.b
Splendidum nihil ſine luce. 94.b
Splendoris & lucis diſcrimen. 60.b
Spongia ad emundanda obſcœna. 209.b
Spongia inſerta os morituris incluſum. 105.a
Sponſaliorum genus decentiſſimum adulterium 414.a
Sp. Anij lucifugæ vitæ deſcribitur. 524.b
Stagna quædam ſine fundo 621.b *ſacrata*. 112.b *ſubterranea*. 619.b
Stabilitor, Dei cognomen. 469.b
Stator item. ib.
Stella ſuper lanceam viſa. 542.b
Stellæ Artemidoro innumerabiles. 723.b *cur ſtare vel ridere dicantur*: 733.b *falſo putantur decidere aut tranſilire*. 541.b *volantes*. 560.b *tranſuolantes tempeſtatis ſignum*. 541.b
Stellarum tranſuolantium cauſæ. 578.b
Stellarum alimentum. 571.b *curſus*. 495.a *effectus*. 576.b *numerus, & nomina quandiu fuerint excogitata*. 732.b
Stellarum concurſu nõ fit cometes. 713.b
Stellarum quinque curſus ſolum quãdo notus eſſe cœperit. 732.b

pote-

poteſtas à Chaldæis obſeruata 587.b
Stellis duplex motus. 730.b
de Stellis quæſtiones. 714 b
Stemma non inſpicere docet philoſophia. 118 b
Stigmata ingratum hoſpitem teſtantia. 507.a
Stilponis auditor Crates. 24 b *obiurgator Epicurus.* 25. b *reſponſum Demetrio datum interroganti, num quid perdidiſſet.* 280.a
Stilponis quid Epicurum obiecerit. 21 b
Stilus & lectio coniungenda ſunt 289 b
Stips æris abiecti non eſt beneficium. 521.a
Stoica lingua. 34.b
Stoica ſectæ paradoxum. 444.a
Stoicæ ſectæ ſpecies quidam ad vitia horrantur. 529.b
Stoicus quidam Senecæ amicus Marcellinum ad mortem ſubeundam hortatur. 250.b
Stoici animam hominis magno pondere extriti permeare non poſſe exiſtimant. 156.b *defenſi.* 498 .a *Deo rotundam formam dant* 474.b *duos ingratos ſtatuũt* 497.a *ſingulis & Genium & Iunonem dederunt.* 443.b
Stoicorum animalia infinita deridet Seneca. 470. b *cum Peripateticis diſputatio.* 299 b *decretum de perpetuo actu ſapientis.* 291 a *exempla, & præcepta.* 396. a *paradoxa.* 523.a *paradoxum, ſapientem nunquam facti ſui pœnitere.* 504. a *placitum, ſapientiam bonum eſſe, ſapere bonum non eſſe examinatur.* 492. b *præcepta in actu mori imperantia.* 18.b *opinio de cometis, & ceteris cęli oſtentis.* 729 b *opinio de paritate bonorũ probatur.* 186 b *opinio de rerum principijs* 615 b *ſapientia à Zenone cępit.* 146.a

Stoicorum ſecta de fati immutabilitate defenditur. 590 b
Stoicorum & cæterorum ſapientium diſcrimen. 274. a
Stoicorum & Epicureorum diſſenſio de otio ſapientis. 396 397. a
Stoicorum paradoxorum nullum falſum eſt. 407. b
Stoicis vna ſaltem cauſſa. 179 b
Stoicis præceptis quæ ſidem detrahere ſoleant 276. 277. b
Stomachi faſtidientis eſt multa deguſtare 5. b
Struthio camelus depilatus. 293 a
Studia liberalia cur ita dicta. 317 b *ad alia multum, ad virtutem nihil conferunt* 321. b *non cenſentur inter bona* 317 b *præſidia certiſſima sũt.* 152. a
Studijs liberalibus non obſtãt negotia. 172. b
Studiorum modus tenẽdus. 257 b
Studijs non neceſſarium eſt ſilentium. 151. b
in ſtudijs, vtilia nõ ſubtilia quærẽda. 119. b
Stultitia cur nos tã pertinaciter teneat. 168. b *ſemper incipit viuere.* 37 b
Stultus omnia vitia habet. 498 a
Stulti & ſapientis quod diſcrimen, ſi vterque habere vult. 390. a
Stulti res non eſt. 447. a
Stulti vita qualis. 44. b
Stulto nulla re opus eſt ſed omnib. eget. 24. b
Stulti omnes mali 526 a *omnes inſaniũt, nec tamen omnes elleboro curantur* 448. a
Styx in Arcadia mortifera. 624. b
Subtilitas nimia veritati infeſta eſt. 327 b
Succuſſio terræ motus ſpecies. 700. b
Sudare & bibere, cardiaci vita eſt. 43. b
Sudor quibuſdam etiã conſtantiſſimis in populi conſpectu erumpit. 29. b
Sudorẽ quid aquileges vocent. 618. b
Sufes (Pœnorum ſupremus Dictator) 249. a
Superbia in beneficio dãdo vitanda. 377. a
Superbia miniſtrorum re-

regiæ potentiæ reprehenditur. 434. a
Superſtitio quid 529. b
Superſtitionis argumentum, abſtinentia quorundam animalium. 454. b
Superuacuis ſuperſedẽdum. 163. a
ad Supplicium decem dies medij. 266. a
Supplicia multa principi turpia ſunt 324 a
de ſceleratis ſine ira ſumenda. 42. a
Suſpectus ſui nimius ingratus facit. 440 a
Suſpicionibus locus dandus non eſt. 70 a
Sylla Coloniam in Corſicam deduxit. 138 a
Romanorum vltimus pomærium protulit. 353. a *violentiſſimus erat ruborẽ ſuffuſus.* 28. b
Syllæ dictum ad Senatum ob gementium conclamationem exterritum. 313. a *crudelitas.* 527. a *proſcriptio.* 52. a
Syllæ dictatori ſolus aliquid negauit Rutilius 226. a 71. b *vide* L. Scylla.
Syllanæ crudelitatis, exemplum, quod à rep. liberos proſcriptorum remouit. 281. a
Syllanæ proſcriptionis ſpoliarium. 226. a
Syriæ molles bello viri. 12. a *oppida terræ motu agitata.* 349. b
in Syria ſtagno natant lateres. 625. b
in Syria totius populi nares reciſæ ſunt. 105. a
Syrtes. 95. b
Syrticæ gentes in defoſſo latent ob æſtum. 339. b

T

Tabernaculum in cubiculo 250. b
Tabulæ nouæ beneficiorum. 411. a
Tabularum duodecim cautio. 655. b
Tallium rerum quomodo tollendum. 247. a
Talaria, tormenti genus. 194. a
Talthybius deorum nuntius. 751. b
Tardiloquium laudatur 111 b
Tarpeio proditor hoſpiſne

ue publicus imponitur. 42.a
Taurus colore rubicundo excitatur. 114.a
Tectorum machinationes non excogitauit philoſophia. 336 b
Teleſphorum Rhodius decurtatus in cauea paſtus fuit. 102.a
circa Tempe noxia pecori aqua. 624.b
Temperantia. 323. b
Temperatura corporis tolli arte nequit. 29.b
Tempeſtatis argumenta 541. 544. 554. 560. b
Tẽpeſtates ad munuſculis redimãtur. 655 b
Templa compoſiti intramus. 736. b
Temperantiæ amicitiæ. 22. b
Tẽpus ad neceſſaria diſcẽda nõ ſufficit 132.b
Tẽporis breuitas. 500. b *diſpẽdia varia.* 249.a 500.a *edacitas.* 128 a *fuga colligenda & ſeruãda.* 3. b *iactura triplex. ib. partes tres* 532. b *partes inter ſe cõparatæ.* 346. 347.b *velocitas.* 243. 131. 712. b *vtilitas curtanta.* 344. 345.a
Temporis vnius honeſta auaritia eſt. 337.a
Temporis velocitas non patitur ſuperuacua diſcere. 134. b
Tempori parce. 326. 372. b
de Tempore quã multæ ſint quæſtiones. 328. b
Tentyritæ quomodo crocodilos ſuperent. 648.b
Terra corpori humano confertur. 616. b *cum mari globum falſit* 633.b *mas & femina* 616. b *non eſt ſine ſpiritu vitati.* 694 b *puncto comparatur.* 538.b *pars mundi & materia.* 571. b *quibuſdam animal.* 694. b *quibuſdam terræ motus cauſſa eſt.* 691 b *quomodo ad continuãda flumina ſufficiat.* 610.b *ſub finem mũdi in humorem ſoluetur.* 636. b
an Terra mundo ſtante vertatur. 714. b
de Terra queſtiones. 569.b
Terram aquæ innatare rudis & inepta opinio eſt. 616. 686.b
Terra multa habet mor-

tiſera. 716 b
Terrarum orbis pila eſt. 656. b
*Terræ motus ingens in Campania.*679.b *inſanis aliquot ſimiles diſcurrere fecit.*707.b *per CC. milliaria non extenditur.* 704. b
*Terrę motus cauſſę.*686 690.691.b& deinc *effectus.* 85. 705. b *&* deinc.*genera.*700.*&* ſeq. b.
Terræ motu qui fiat ut loca diſijciantur, & intereant. 704.b
Terræ motum præcedit areis trãquillitas 692 b *ſequitur peſtilentia.* 706. b *& ventus.* 697. b
Terræ motus timor demitur. 680. 709. b
Teſſellæ in balneo ſeparatæ, iterumque commiſſæ terræ motu. 709. b
Teſtamenti ordinatio quam diligenter curetur. 495. a
Teſtes cur adhibeantur 458. a
Teſtamentorum captandorum artem profeſſi. 568.569.a
Texticum ars mali dicitur à ſapientibus inuenta. 340. b
Thales Mileſius terram aquę innatare opinatur. 686.b
Thaletis opinio de Nili incremento refellitur 649.a *opinio de terræ motus improbatur*687 b *ſententia de aquę elemento.* 616. b *ſententia, quod terra aquæ innate, exploditur.* *ibid.* b
Thalia Gratiarum ultima. 409. a *Heſiodo Charis eſt, Homero Muſa.* 410. a
Thaſius lapis, rarum quomdam in aliquo templo ſpectaculum. 203. b
Theatrum Neapolitanorum farctum. 241. b
Themiſonis ſecta. 385. b
Theodorus philoſophus quid tyranno mortem minanti reſponderit. 265. a
*Theophraſtus diſcipulus Ariſtotelis.*692.b *nõ diuini, dulcis tamẽ eloquij vir, & nitidi ſine labore.* *ibid.* *arguitur.*38. a 614.b

Tributum prouinciarum vna cœna conſumptum. 142.a
Triſtonia à Claudio occiſa 748.b
Triſtitia ſitne cognata voluptas aliqua. 416.b
Troglodytæ. 648.b
Tuber tyranni gladio diuiſum. 436 a
Tubero fictilibus in publica cœna vſus. 409 b
Tuberonis lignei lectuli hædine pelles & vaſa fictilia. 401.b
Tullius Marcellinus conſilio de morte cum amicis habito, tridui inedia ſibi vitam ademit. 249.b
Turannius ſenex, procurationis vacatione accepta, quid fecerit. 361.a
Turba vitanda. 15 b
Turbo. 706.b
Turbo igneus. 669 b
Turbinis cauſa. ib.
Turpia quæ. 94.b
Tuſcis ſumma fulminum ſcientia. 587.b
Tuto vt viuas, quæ obſeruanda. 442.b
Tympana cur ſonent. 586 b
Tyrannicida conſcios tyranni amicos nominat. 70 a
Tyrannus an beneficium det. 435 a
Tyranni & regis differentia. 312.a
Tyranno ne beneficium dandum. 589.a
Tyranni triginta Athenienſium XIII. *M. ciues occiderunt.* 251.a
Tyrannorum pœna. 325.a
Tyrij Africam incolunt. 136.a
Tyros aliquando ruinis infamis fuit. 681.b *mouetur, & diluitur.* 705,b

U

VAcatio procurationis Turannij. 361.a
Vade fortiter, vade feliciter. 710.b
Vagellij carmen. 684.b
Ualere philoſophari eſt. 42.b
Ualetudo animi primum, deinde corporis curanda. 42.b

Va-

Valetudo felicior. 193.b
Valetudine feſſi, iracundiores. 66.a
Vapor ſiccus & humidus. 577 b
Varices quidam exſecandas præbens, legere librum perſeuerabit. 257.b
Varro citatus. 746. b *qua arte ventos ordinet.* 672.b
Vulturni nomen vſurpat. ib.
Varronis Romanorum doctiſſimi remedium aduerſus mutationẽ locorum. 138.a
Varus eques Rom. canarum bonarum aſſectator. 523.b
Vatiæ felicitas vulgo celebrata. 168 a
Vaticinantium copia vbi? 707.b
Vatinius ſcurra quomodo Ciceronis vrbanitatem effugerit. 293 a
Vatinius remp. venum dedit. 275.a
in Vatinium Calui ſententia. 371.b
Vedius Pollio murenas ſanguine humano ſaginabat. 329. a
ob ſæuitiam in ſeruos caſtigatus ab Auguſt. 121.a
Vellem quæ velles. 202.b
Velocitas quæ laudabilis. 81.a
Vena ad extenuandum corpus percutitur. 208. b *medico tangenda eſt.* 63.b
Venæ aquarum. 616.b
Venæ ſanguinis receptacula. ib. *incertæ & naturalem turbantes modum, febris indicium.* 434.b *quibuſdam remedij cauſa extrahuntur.* 225 a
Vendere quæ emeris, gentium ius eſt. 414. a
Venenata, fulmine icta, venenum amittunt. 587 b
Veneris comites ſunt Gratiæ. 409.a
Venter bene moratus, magna pars eſt libertatis. 526.b
Ventris cauſſa quantũ laboretur. 484.b
Ventri obedientes, animalia ſunt non homines. 171.b

Ventus quid. 615. 760. b
quomodo fiat. 661. b
662. b 665. b
Venti & aeris diſcrimen. 664.
Venti & ſpiritus deſcrimen. 669. b
Venti 667. b
Eteſiæ 666 b *ſubterranei* 669. b *quidā quorundam locorum proprij* 674. b *quando & unde flent*. 665. 666. 668. b
Ventorum auſus. 674. b *numerus & nomina* 671. *& ſeq*. b *utilitas* 674. b
Verba multa apud antiquos ſitu occupata. 158. b *pauciora rebus*. 446. a *philoſophantium qualia eſſe debeant*. 236 b
Verborum cura non nimis anxia eſſe debet. 485. b
Verborum notæ. 343 b
Latinorum magna paupertas. 157. b
Verbis opera concordare debent. 57. b
Verecundia quorumdā extimeſcenda. 28. b
Verecundiæ laus, & quod null a ſapientia eam abigat. 28. b
Veritas & virtus idem. 216. b
Veritas inuoluta in alto latet. 572. a
Veritatis argumentum, eſt publicus conſenſus. 492. b
Veritatis ſimplex oratio. 109. b
Verſura domi fit. 518. a
Verſuram facere. 56. b
Verſus Græcus deteſtabilis. 329. a
Verſus diſertiſſimi inter mimos iacent 20. b *multo efficaciores ſunt ſoluta oratione*. 452. b
Verſuum duorum de beneficijs examen. 407. a
Verum non niſi audituro dicendum. 86. b
Verum dicere & audire ad ſueſcendum. 202. b
Verum omnibus publice dicit Seneca. 332 b
Verum qui dicat, potentibus deeſt. 560. a
Veſtis quando mutetur. 51. b
Veſtis peruerſa magiſtratus. 42. a
Veſtis nihil celatura. 540.

540. b *ponderibus aut tormentis ſplendere cogentibus preſſa.* 241.a
Veſtis ſapienti non omnis conueniens, nec quiuis color. 137 b
Veſtis mundæ electio appetenda homini. 356.b
Veſtes è corticibus arborum, auium plumis, vulpium tergis, &c. 358 b
Veſtes ſericæ exprobrantur. 581 a
Veterum opiniones parum exactæ, & rudes. 686.b
Veterum præceptum de optima vita ſequenda. 370.a
Viane monſtranda ſit ingrato. 500.a
Vice Potæ filius Dieſpiter. 747.b
Victimę quomodo gratæ. 412.a
Vigiliæ peruerſum tempus arguitur. 520.b
Villæ caſtri ſimiles. 129.b
Vinctorum greges in ætatum & colorum paria diducti. 349.a
Vinum calentibus ingenijs & pueris ſubtrahendum. 67. a *iram cur incendat.* 66. a *fulmine gelatum cur potum exanimet, aut dementes faciat.* 598.b *fracto delio rigidum ſtat.* 587.b
Vini inuentor cur Liber dictu 271.a
Vini Ueteris amaritudo ipſa delectat. 374.b
Vino deditorum vita quam turpis. 342 a
Vino interdum indulgendum. 271.a
Vir bonus an beneficium ingrato noto daturus ſit. 497 a
Vir bonus duplicis notæ. 114. b *non poteſt non facere quod facit.* 553. a *ſummæ pietatis erga deos eſt.* 245. b *vinci nequit* 512 a
Viri boni animus qualis. 485. b *exemplum ſemper intuendum.* 29. 78. b *ſimilitudo cum Deo.* 211.a
Virum bonum non faciunt ſtudia liberalia. 317.b
Viri boni omnes pares, 193.

192. b
viri bonis cur mala accidunt. 220. 222. a
Viris bonis ineſt quidda diuinum. 152. b
Viros bonos, candidatos dicimus. 6. b
viri diſerti turpiſſimum principium. 497. b
viri fortis & ſtrenuus. 65. b eius deſcriptio virgiliana. 399. b
viri fortes qui. 402. b
virorum magnorũ imagines & natales celebrandi. 168. b exempla ſequenda. 438. b
virorum ſapientium cõuerſatio utilis. 365. b
virgarum, coronarum, & arcuis differentiæ. 558. b
virgarũ ſignificationes & cauſſæ. iaid.
virgil. à Polybio cõuerſus. 167. a
virgilius Ætnã deſcripſit. 261. b Ennium imitatus eſt. 457. b reprehenditur. 350. b
virgilij præcepta nautica. 144. b verſus duobus æternam memoriam promittentes. 61. b
Virgilium aliter grammaticus legit, aliter philoſophus. 455. b
Virgo aqua. 284. b
Virtus animi una, ſed multæ ſpecies. 186. b
Virtus quam ultima ex tundit neceſſitas, acerrima eſt. 313 a
Virtus à voluptatum miniſterio defenditur. 478. a ad bene beateque viuendum ſatis eſſe probatur, 379. a cur nullo egeat. 230. b experimento innoteſcit. 229 a in quocumque habitum eſt, prodeſt. 231. a maior vel minor fieri non poteſt 279. a 214 216. b natiuitas glorioſa. 475. a nihil in ſe habet venale. 478 a non cohoneſtatur pulchritudine corporis, nec deformitate fœdatur. 185. b non dediſcitur. 136. b non propter voluptatem petitur. 372. a omnibus patet. 452. a periculi auida eſt. 229. a quædam effugere non poteſt. 155. b quid ſit. 219. b

ſua

ſua magnitudine omnes dolores, moleſtia, iniurias elidit. 189. b *ſuapte natura placet.* 490. a *vnicum hominis bonum.* 232. 243. b
Virtutis ardui aggreſus 235 392. a *documentum nunquã molle.* 231. a *duæ partes.* 376. b *opera omnia bona.* 244. b *vis.* 491. a
Virtutis, & voluptatis diſſimilitudo. 369. a
virtutis & voluptatis ſocietatem quid prohibeat. 377. a
virtuti etiam in lectulo locus. 258. b
virtuti oppoſita nihil detrahunt. 357. b
virtutes inter ſe pares, vt virtutum opera. 187. b *quædam ſtimulis, quædam frænis egent.* 390. a
Virtutes ſi animalia ſint, quã multa abſurda ſequantur. 470. b 471. b
in virtutes arduum iter non eſt. 62. a
virtutum humanorum vnica regula. 187. b
virtutum pretium in ipſis eſt. 271 b *ſeminæ natura inſita ſunt* 451. b
Virtutum magnarum memoria ſacra. 501. a
Vis electioni obeſt. 436. a
Viſcata beneficia. 18. b
Viſus noſter in humido labitur. 586. b
Viſus fallax. 548. b
Vita actu, non tempore metienda eſt. 362. b
Vita cuiuſnam longiſſima. 343. a *cur breuis videatur* 335 a *errorum plena.* 360. a *fortunæ expers, mare mortuum eſt.* 200. b *inter bonos & publicos mores temperanda.* 12. b *melior quam vulgus viuit inſtituenda, non contraria.* 21. b *moleſtijs plena.* 162. a *nuda, muſcarum ac vermium bonum.* 471. a *non ſentientibus effluit.* 205. b *potius deridenda, quam deploranda eſt* 277. a *punctum eſt & adhuc puncto minus.* 131. b *quomodo ab hominibus elabatur* 3. b

quorum breuiſſima, ideoq; miſerrima ſit 356 358. 360. a *omnis ſeruitium eſt*. 259. a *ſupplicium eſt* 169. a *ſimilis fabulæ*. 253. b *ſimilis ciuitate captæ* 595. a *vt tuta ſit & ſecura, quę obſeruanda*. 442. b
Vita otioſa & ignaua differunt. 148. b
Vita occupatorum breuiſſima eſt. 343. a
Vita quorundam contra naturã inſtituta taxatur. 520 521. b
Vita quorumdam formicis per arbuſta repẽtibus ſimilis. 263. a
Vitæ amor catenæ comparatus. 81. b *breuitas* 210. a 95 252. b *conditio qualiſcumq; æquo animo ferenda*. 547 b *conſenſus cum oratione laudatus*. 57 b *diuturnitas non canis vel rugis æſtimanda*. 344. a *exordiũm à fletu*. 163. a *faſtigium quomodo effugiatur*. 248 249. a *forma ſana & ſalubris*. 18. b *genera tria quodq; ſit optabilius* 402. a *genus auſterũ fugiendum*. 12. b *iactura maxima, dilatio*. 244 a *inæqualitas*. 244. a *incoſtantia*. 396. a *incoſtantia vnde* 58. b *mendicatio fœda*. 424 *opera qua regula diſtribuenda*. 573. a *ſpatiũ ampliſſimum*. 364. b *tria tempora* 347. a *tributa* 402. b *vitiũ maximum*. 423. b.
Vitæ beatæ ſumma 118.
Vitæ in contrarium circumactæ cauſſa. 524. b
de *Vitæ breuitate an iuſte mortales cõquerantur*. 335. a
Vitæ ſuæ ſitne vis inferenda. 208. b
Vitam contemnere, & regere, vix tota vita diſcitur. 466 b
Vitalia in homine prius ordinantur. 51. a
Vitalis calor 481 a
Vitiligo & fęda ex albo varietas 626. b
Vitis ex arbuſto ſuo annoſa quoque transfertur 306. b *non qualibet inſitionem patitur*. 460. b
Viris virtus. 113. b

Vitia contactu nocent. 254. a *excuſantur deorum exemplis* 357 a *male rebus, locis & temporibus adſcribuntur, cum cuiuſque propria ſint.* 134. b *naturalia nulla arte vinci poſſunt.* 29. b *non in vſum recipienda ſunt, quia aliquando boni quid effecerunt* 39. a *non ſtant vno loco, ſed ſe inuicem pellunt* 415. a *omnia in omnibus ſed non omnia in ſingulis exſtant* 498. a *ſub virtutum nomine obrepunt.* 120. b *virtutibus confinia.* 510 b

Vitia vulgi nobis redicula videri debent, non inuiſa. 267. a

Vitia corporis & animi cur diſſimulare ſoleamus. 44 b

Vitia illinunt turba & ſpectacula. 16 b

Vitia non temporum, huius vel illius ſæculi eſſe, ſed hominum. 403. b

Vitiorum proceſſus. 738. b *remedia.* 465. b

Viuendi corrupta ratio corruptum dicendi genus producit. 477. b

Viuere beate, & ſecundum naturam, idem eſt. 370. a

Viuere bene, omni loco poſitum. 84. b

Viuere in neceſſitate nulla neceſsitas. 33 b

Viuere non licere, multi falſo queruntur. 343. 344 a

Viuere oſtio aperto vix eſt qui poſſit. 117. b

Viuere ſemper incipientium ſtultitia. 37. b

Viuere ſecundum naturam oportet. 10. 12. b

Viuere intempeſtiue incipientium reprehenſio. 69. b

Viuere tota vita diſcendum eſt. 343. a

Vlceribus plurimis obſiti apulas alienas obſeruatis. 393. b

Vlyxes ſapientis viri exemplar. 275. a *ad Ithacæ ſuæ ſaxa properat.* 191. b *ſocijs aures cluſit.* 93. b

Ulyxis nauſeatoris naufragia. 144. b *reme-*

dium aduerſus Sirenas. 143.b
Vltio, verbum inhumanum. 78.
Ultio duas res præſtare ſolet. 113.a *improbatur.* 90.a
Vltionis genus contumelioſiſſimum. 79.a *incommoda.* 111.a
Ultione quomodo principi vtendum. 322.a
Vnguentarij à Lacedæmon. vrbe pulſi. 660 b
Unguentum bis die terque renouari ſolitum. 305.b
Unitas quid. 570.
de vniuerſo quæſtio quotuplex. 568.b
Uniuerſa ex materia & Deo conſtant 184.b
Uocaliora ſunt vacua quam plena. 586.b
Voleſi Aſiæ proconſulis crudelis exclamatio. 54.a
Voluntas recta. 397.b
Voluntas officij cauſa. 546.a
Voluntas tribuentis iucundiſſima in beneficio. 422.a
Voluntatis mutatio cuius rei indicium. 101.b
Voluptaria ſecta in actu eſt. 402.a
Voluptas quid. 165.b *nihil ad beatam vitam facit.* 396.a *pecoris bonum.* 355.b *quæ homine digna.* 561. b *ſitne aliqua iuncta dolori.* 416.a
Voluptatis laudatio periculoſa. 375. a *poſſeſſio periculoſa.* 377.a
Voluptatis & gaudij differentia, iuxta Stoicos. 165.b
Voluptatem à virtute diduci poſſe negantes refutantur. ib. a
Voluptatum duo genera. 258.b
Voluptatum miniſtra virtus eſt Epicurei. 478.a
Voluptatibus non eſt locus dandus. 137.b
Voluptatibus obſeſſos plurimos malos eſſe demonſtratur 374 a
Vota deos admonent. 537.a *parciora eſſent ſi palã fierent.* 412.a *quę ſuſcipiẽda.* 27.b *quomodo proficiant, ſiquidem fata inexorabilia.* 590.b

Ue-

Vota hominum deos beneficos eſſe teſtantur. 480. a
vota parentum & amicorum inimica nobis. 170. b
vox quid. 572. 586. b
qua ratione per parietes tranſmittatur. 374. b
vox cõtra Stoicos publica. 91. b
vox viua oratione efficacior. 14. b
vocis intentio, vtilis exercitatio. 44. b
voces optantium & exſecrantium nocent. 378. b
voces imperiorũ eodem loco quo ventris crepitus ſunt. 352. b
vrbanitas contumelioſa 270. a
vrbes an certioris ſoli quo propiores mari. 705. b
vrbium fata. 215. 349. 350. b
vſura quid. 581. a
vtilitas accipientis ſolo in beneficijs dandis ſpectanda 48, 487. a
vulcano crus fregit Iupiter. 748 b
Vulgus veritatis peſſimus interpres. 365. a
à vulgo quomodo quis tutus eſſe poſſit. 40. b
vulturnus Euri nomen, vſurpatũ à Liuio & varrone. 972. b
vultus in cælum cur erecti. 378. 379
vxoris bonæ amiſſio qua ratione ferẽda. 764. b

X

XAnthippe Socratẽ immunda aqua profudit. 299. a
Xenocrates putat beatũ ſola virtute fieri poſse non tamen vnum bonum eſſe quod honeſtum eſt. 296. b
Xenophanto canente Alexander manum ad arma miſit. 52. a
Xenophõtis pater. 472. a
Xerxes Pythij filij cæde exercitũ luſtrat. 102. a
Xerxis ſtoliditas. 277. a
Xerxi ſolus Demaratus verum dixit. 562. a
Xyſtus hortorum. 104. a

Z

ZAleuci leges laudantur. 336. b

Zeno Eleates nihil ait eſſe. 327.b
Zeno 354.a 178.b *auctor eſt Stoicæ ſapientiæ.* 146.a *ſectæ ſanctiſſimæ & fortiſſimæ conditor* 248.b *multum profuit, etſi non adminiſtrarit remp.* 242.401.402 a *nullum ſeruum habuit.* 146.b
Zen collectio ab ebrietate dehortãtis ridetur. 284.b *collectiones de morte irridentur.* 277.280 b *dictum.* 43.a *dictum, cum ei naufragium nuntiatum eſſet.* 5 a *ſenentia de cometis.* 727.b *quingentos denarios cuidam credentis excuſatio.* 508.a
Zenoni actionis & doctrinæ diffidentia obiecta. 38v.a
Zenonem Cleanthes expreſſit. 14.b
Zephyrus. 672.b *Latinis Fauonius.* 673.b

FINIS.

INDEX
RERVM ET VERBORVM
In M. Annæum Senecam Rhetorem.

A

ABdicans patruus. 62
Abdicandus qui fratrem abdicatum adoptauit. 370
Abdicatus ter venenum terens. 206. *& ſeq.*
Abronus Silo Latronis auditor. 19
Addeus rhetor ex Aſianis non proiecti nominis. 253
Adoleſcentium tempore Senecæ propudioſum ſpecimen. 55
Adoptandus poſt tres abdicatus. 124
Adoptio fortunæ remedium eſt. 131
Adultera venefica. 407
Adultera tenui veſte perſpicua. 181
Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum vtrumque corpus interficiat ſine fraude ſit. 247.
Adulterium liceat in matre & filio Vindicare. 348
Adulterij tempus, nox. 217.
Ædificiorum luxuria notata. 127
Ægris nihil magis prodeſt, quam ab eo curari, à quo volunt. 387
Ælij Tuberonis paupertas virtus fuit. 127
Æmilianus Græcus rhetor. 337
Æmiliorum & Scipionum familias adoptio miſcuit. 130
Affectus in nos dominaturi ille qui animum primus intrauit. 116
Affectus hominum diuerſi

uerſi ſunt. 250 *noſtri in noſtra poteſtate non ſunt.* 69
Agamemnon de Iphigenia immolanda deliberat. 21. *& ſeq.*
Agripp. Vipſanij nomine ſublato M. Agrippa ſe dixit. 159
Agrippa notata ignobilitas. 160 *filios Cæſar Auguſtus adoptaturus videbatur.* ib.
Ægrotas Maſſilienſis incultus declamator. 176.
Albinouani verſus. 10
Albutius triſtis & ſollicitus declamator. 185 *homo ſummæ probitatis, qui nec facere iniuriam nec pati ſciret.* 186. *Ceſtij, mordaciſſimi hominis, contumelias effugere non potuit.* ib.
Albutij Sili virtutes & vitia in dicendo. 182. & ſeq.
Alexander M. deliberat an Babyloniam intret. 24. & ſeqq. *eius potentia.* 4
Alexandro diſſuadetur ne Oceanum nauiget. 3. & ſeqq.
Alexandrum ſuus orbis non rapit. 5
Aſius Flauus etiam puer eloquentia notus. 72.345
Amor qui ex miſericordia venit, magnus eſt. 429
in Amore facilius finem impetres, quam modum. 143
Animus generoſus contumeliam pati non poteſt. 248
Animus diuina origine hauſtus ad ſedes ſuas & cognata ſidera recurrit. 32
Animum ſubinde relaxare prodeſt. 58
Antonius Liberum patrem imitans. 6. *deſponſata ſibi Minerua dotis nomine mille talenta Athenienſibus imperat.* ib.
An iphontis libris, Otholas Iunij quatuor colorum libri dicti à Gallione. 136.
Antonius proſcriptum Ciceronem iuſſit cecidere. 413
Antonium an deprecetur

tur Cicero deliberat, 29. & ſeqq.
in Antonium libelli contumelioſi propoſiti. 6
Apollodorus Brutidij præceptor. 138
Apollodorus veneficij damnatus Maſſiliæ docuit. 167
ab Aratro rapti ſua paupertate beatam fecere remp. 102
Archipiratæ filia, captum liberat, à quo ducitur. 100.& ſeqq.
ab Archipirata filio dimiſſus. 186.& ſeqq.
Arelij Fuſci dicendi genus quales. 121
Argentarius Ceſtij ſimius. 269. *Græcus nunquam Græce declamauit.* ib.
Armis ſepulchri victor. 395
Aſinius Pollio infenſiſſimus famæ Ciceronis, 36
Aſinius Pollio Ciceroni inuitus teſtimonium reddit. 39
Aſinius Pollio Atticorhoſtis. 336
Aſinius Pollio quo animo mortem filij tulerit. 376
Aſinij Pallionis cum Timagene conflictus. 336. *ambitio.* 378. *dicendi facultas.* ib.
Athenæ eloquentia inclytæ. 13
Athenienſis deliberant de trophæis Perſicis. 26.& ſeq *belli tempore liberos & coniuges in tutiore loco depoſuere.* 168. *Olynthijs ciuitatem decreuerunt.*375.*abdicato vicerunt duce.* 117
Athenienſium blanditiæ ab Antonio quomodo caſtigatæ. 6
Attali Stoici laus. 16
Atticus naſus. 6
Atticus Vipſanius Apollodori diſcipulus. 166
Atroces quoque animos miſericors natura debilitat. 348
Auaritia muliebrium vitiorum fundamentum. 181
Auaro tam deeſt, quod habet, quam quod non habet. 210

Auditores *contumeliæ cauſa Latronis diſcipuli vocabantur.* 262.
Aufidij Baſſi de Cicerone elogium. 37
Augurijs non credendum. 22
Auguſtus admiratione dignus ob permiſſam loquendi licentiam. 161

B

Barbarus declamator. 9. 176
Baſſus homo diſertus quo vitia laborarit. 298
Belli ciuilis optima defenſio, eſt oblinia. 315
Beneficium quid. 252
Beneficium non eſt, ſed officium, facere quod debeas. 166
Blandus Æques Rom. Rhetor Romæ docuit. 123
Brocco declamator. 135
Brutus in liberos, non factos hoſtes, ſed futuros, animaduertit. 317
M. Bruti eloquentia laucerata. 324. *laus. ib.*
Bruti liberorum cum Tarquinijs coniuratio. 377
Brutidij Nigri de morte Cic. elogium. 38
Buteo aridus quidem declamator, ſed prudens diuiſor controuerſiarum. 268

C

Cæcus de publico mille denarios accipiat. 369
Cædis damnatus imprudentis quinquennio exulet. 383
Cæſar allato ad ſe capite Pompeij fleuit, & oculos auertit. 314
Cæſaris humanitas. 410
Ceſtius homo naſutiſſimus, nullius ingenij, Cic. infeſtus 47 *mordaciſſimus homo.* 185
Ceſtij faſtus Cic. ſe præferentis, & viti à Caſſio Seuero exceptus. 367
Calamitoſis frangitur animus. 422
Calchas. 22
Callias Cimonem redimens. 247

Calliſthenes ab Alex. Cur occiſus. 5. *& ſeq.*
Caluus diu cum Cic litem de principata eloquētiæ habuit 214 *accuſator violentus.* 214
Calui carmina. 215. *in actione violentia. ib.*
Caluum ob ſtatura exiguitatem Catullus, Salaputium diſertum *vocat.* 215
Carpillus exul. 45
Canis catenarius, acre & experectum animal. 221
Capito bona fide ſcholaſticus erat. 298
Captus ab Archipiratæ filia dimiſſus. 100
Carmen à poeta recitatum quidam protinus memoria recitauit, & ſuum eſſe dixit. 60
Caſſius Seuerus ſummus Pubij amator. 209
Caſſij Seueri bellum dictum, Labieni libris combuſtis. 297
Catilina. 102
M. Cato. 315
M. Cato coloni ſui filiã duxit vxorem. 419
M. Cato maximum viuendi moriendique exemplum. 30. *mori maluit quam rogare.* *ib.*
Cato venenum vendidit. 406
Cato ſui homicida. 426
M Catonis laus 56
Catonem Conſcium furti dixit ſeruus tortus. 289.
in Catone moderatio deſideratur. 156
Cauete proditorem. 232. & ſeqq. 419
Cauſæ Cic. *quæ alijs poſtea* controuerſiæ. 57
Cenſu æſtimantur & acquiruntur honores. 131.
Charybdis ipſius maris naufragium. 9
Chirographum cum abdicato. 401
Cicero deliberat, an Antonium deprecetur. 29. & ſeq. *quo animo perſecutionem Antonij & mortem exceperit, hiſtoricorum aliquot teſtimonia* 351. & ſeq. *nec Pompeij nec Cæſari certus amicus, ſed vtri-*

vtriuſque adulator. 211. *deliberat, an ſcripta ſua comburat.* 42
Cic. comparatio cum illuſtribus viris. 202. *iocus in Laberium.* 210. *interfector Popilius.* 199. & ſeqq. *mors à Liu. deſcripta.* 36. *epitaphium.* 37
Cic. ætate omnis Romana facundia effloruit. 55
Ciceronem eloquentia ſua in carminibus deſtituit. 365
in Cicerone conſtantia deſideratur. 156
Cimon ingratus Calliæ. 247. & ſeqq.
Codrus poſitis inſignibus ad mortem cucurrit. 426
Cetus quid? 376
Colores declamator aridi fidelius tuentur. 133 & seq.
Colorum quatuor libros edidit Otho Iunius. 136
Commentarij vſus Caſſ. perpetuus. 365
Competitori liceat in competitorem dicere. 400
Confeſſio conſcientiæ vox eſt. 423
Conſilia magna non bene vultus tegit. 162
Controuerſia Scholaſtica. 57
Controuerſiæ Ciceroni, Cauſæ. *ib.*
Contumeliam pati generoſus animus non poteſt. 248
Corneliæ lex. 377
Cornelij Seueri verſus de morte Ciceronis. 40
Coruus ſtuporis arguitur. 20
Craſſus doctiſſimus; apud Parthos ſepulcro nunc eget. 127
Cremutij Cordi teſtimonium de morte Ciceronis. 37
Crimen qui defendit, auditur tamquam reus. 384
Criſpus antiquus rhetor. 215
Crœſus inter reges opulentiſſimus vinctis manibus ad tormenta ductus. 127
Crœſi filius mutus. 223

Crux ſerui, venenum ægro domino negantis. 377
Curtius in morte reperit ſepulchrum. 426
Cyclops excæcatus. 9
Cyneas Pyrrhi legatus ad Rom. quantæ memoriæ. 60

D

Damaſeticus. 9
Damnum ſciens qui dederit, reddat quadruplum: qui inſciens ſimplum. 398
Damni illati ſit actio. 373
Debilitans expoſitos. 319. & ſeq.
Decius. 308
Declamare quid? 57
Declamatores aridi fidelius tuentur colores. 133
Deformes ſæpe pudicæ non animo, ſed defectu corruptoris. 133
Deillius bellorum ciuilium deſultor. 7. *laſciuas ad Cleopatram literas dedit.* ib. *eius in Antonium iocus.* ib.
Demens quod mori coegerit filiam. 314
Demens qui filio ceſſit vxorem. 400
Dementiæ ſit actio. 314
Dementiæ accuſatur, qui ſeruo filiam iunxit. 213
Dementiæ accuſatur à filio pater, quod nepotem ex meretrice adoptaſſet. 155
Dementiæ accuſatur à filio pater luxurioſus. 171
Demoſthenis dicendi genus. 215
Deorum adulteria picta. 448
Deorum prouidentia circa res abiectas eluditur. 25
Deorum voluntatem ab hominibus non intelligi. 22
Deos magis miſeri quam beati colunt. 422
Deſidia iuuenilem quoque animum diſſoluit. 54
Deſinere antequam deficias, optimus virtutis finis eſt. 116
Dij etiam ſecreta vident. 75

Dij immortales lenti quidem, ſed certi via dices generis humani. 297
Dij irati coluntur diligentius. 422
Dij immortales prouidentia ſua humanum genus regunt. 139
Diſcipuli quorum audiri non deſiderauint. 262
Diuinis nulla vis humana reſiſtit. 81
Diuite nouitie nihil inſolentius. 135
Diuitiæ fortunæ ludibria 124. *vitiorum cauſa.* 134
Diuitiarum odium vanum gloriæ genus. 394
in Domitius Iulij Sabini urbanum dictum. 277
Domus cum tyranno incenſa. 373
Domus exuſta cum arbore. 396
Dorionis corruptiſſima ſententia. 8
Dotata vere quæſita. 102

E

ELij Phidiam mutilant. 423
Eloquentia, res magna varia. 366
Eloquentiæ cum tempore defectus vnde. 55
Eloquentiæ regula incerta. 290
Eloquentia, quo plura exempla inſpecta ſunt plus proficiſcitur. 55
ab eloquentia facilis in omnes artes decurſus. 122
Euctemon declamator leuis, ſed dulcis. 73 *homo venuſtiſſimi ingenij.* 215
Euctemonis iocus in rhetorem puſillæ ſtaturæ. ib.
Eurotas amnis Spartam alluens. 13
Excæcat à ſodalibus. 368
Exemplo, quid imitandum, quid vitandum, facilius docemur. 264
Exempla ad aliquod controuerſia thema ſemper redigere, ineptum.

ptum. 221
Exercitatio quæ vtilis. 246
Exercitatio ſcholaſtica delicata nimis reprehenditur. 246. & ſeq.
Expoſitum qui agnouerit, ſolutis alimentis recipiat. 265
Expoſitum repetens è duob. ib. & ſeq. 434
Expoſiti in nullo numero ſunt, ſerui ſunt. 324
Expoſitos debilitans. 319
Exul pater fundo prohibitus. 402
Exulem tecto & cibo iuuare non liceat. ib.

F

Fabian. Max. nobiliſſim. vir, à Seuero Caſſio notatus. 160
Fabiani philoſophi dicendi genus & facultas. 122. *encomium.* 121
Fabricius Samnitium munera ſpernens. [illegible]
[illegible] *aurum à Pyrrho accipere noluit.* 394
Fabricius cum auro dominium timuit accipere. 135
Fabricius imagines Metellis patuerunt. 130
Fati lex maligna quæ. 55
Fata non poſſe reuocari. 22
Felicitas fragilis & caduca. 124 *nulla certa eſt.* 233. *omnis inſtabilis & incerta.* 344 *in malo ingenio intolerabilis eſt.* 42. *ſuperba nunquam ſtetit in ſolido.* 12.
Filia conſcia in veneno priuigni 286. & ſeqq. 439
Filius & priuignus indiſcriti. 387.
Filius ob non interfectã matrẽ adulterã abdicatur. 90. & ſeq. 348
Filio vxorem cedẽs demẽtię accuſatur. 408
A filio in àrce pulſatus 270. & ſeqq. 436
Flaminius inter cænam reũ puniens. 254 432
Flẽdi cauſſa nulla maior eſt, quam flere non poſſe. 3[illegible]1

Fle-

Fletus humanarum neceſſitatum verecunda exſecratio eſt. 529
Florus Latronis auditor. 262
Fortis ſine manibus. 90
Fortis non cedens forti patri. 442
Fortis nolens ad patrem fortem redire. 427
Fortiter qui fecerit ter, militia vacet. 114
Fortunæ mutabilis. 64 *ſemper expectari, quam regi mauult.* 167. *omnis aduerſa, habet in querelis leuamentum.* 381. *de ſuis muneribus ludit.* 392
Fortunæ varietas. 7. *varietas timenda.* 29 *mutabilis, exempla.* 125. *lex, præſtare quæ exegeris.* 63. *blandientis ſpecioſus cum periculo nitor.* 125
Fortunæ qui neſciunt ſuccumbere, viri magni ſunt. 379. *& ſeq.*
Forum quaſi arena. 367.
Fragilitatis humanæ obliuio quam noxia. 12
Fratres pancratiaſta. 394
Fugere quam periculoſum. 15
Fugiſſe cuilibet viro turpe. 13
Fur accuſator proditoris. 338
Fur concione prohibeatur. 338
Furem nocturnum lex occidi quoquo modo iubet. 340
Futurorum ſcientia negatur eſſe conceſſa. 24

G

Gallio, adoleſcentulus iam declamat apte & decenter. 184
Gallio de Nicete ait, plena Deo. 25
Gallus Vib. tam magnæ olim eloquentiæ quam poſtea inſaniæ. 134
Gaggius rhetor. 337
Gargon duas res ſtultiſſime dixit. 48

Ga-

Gauius Silo ab Auguſto elogium eloquentiæ tulit. 299.
Gener diuitis inimici. 393.
Genithialogorum vanitas.
Gladius inter duos fortioris eſt. 390.
Gloriæ nullus finis. 12.
Glyco Græcus declamator laudatus 10
Gorgon. Buteonis auditor & Scholæ ſucceſſor. 114 *centum raucorum vocem habere dicitur à Varone ſcurra.* ib.
Græciæ eloquentiæ facilis in Latinum tranſitus. 328
Græciæ crudelis carnifex Philipp. 330
Gurgitis luxuria. 261

H

Haterius imbecillo animo filiorum mortes tulit 379 *quomodo declamarit.* 380
Herculis occidentis liberos pictura. 333
Heres ex vncia. 285
Hermagoras raras ſed argutas ſententias dicere ſolitus. 176
Hexarida fatuus. 337
Homicida ſui. 425
Homicida inſepultus abijciantur. ib.
Horas Hetruſcus acies corpore ſuo ſummouens. 308
Hortenſij ingens memoria. 60. *cliens Pompeius.* 414
Hoſtem veneno aut proditione vinci P. R. noluit. 390
Humani genis conditio miſerrima, vno modo naſci, multis mori. 190

I

Idiotiſmus inter oratorias virtutes res quæ raro procedit. 184
Ignota cognoſcendi acrior eſt cupiditas, quam nota repetendi. 378
Imitandus in eloquentia non eſt vnus quamuis ſit præcipuus. 55
Imitator autori nunquam ſit pax. ib.

Imperator in bello ſummam poteſtatem habeat. 399
Iperator crucifixus. 132
Imperia magna nunquam otioſa. 28
Impudicus concione prohibeatur. 398
Inceſta de ſaxo. 84 & ſeq. 347
Inceſta de ſaxo deijciatur. 347
Indiſcreti filius & priuignus. 387
Infamis in nurum. 424
Ingenium immaturè magnum vix vitale. 72
Ingenia quoque magna vix vnquam plus quam in vno emiuerunt opere. 365
Ingeniorum diuerſitas. 192
Ingeniorum ſupplicia. 297
Ingeniorum quotidiana decrementa. 55
Ingenijs donanda vitia, non portenta ſunt. 298
Ingratus qui ſuam. 16
Ingrati ſit actio. 430
Iniuriarum ſit actio. 300
Iuba, & Petreius mutuis vulneribus concurrentes. 48
Innocentia magnum eſt in periculis præſidium. 191
Inuidia nihil periculoſius. 230
Iphicrates reus. 406
Iphigenia an immolanda deliberatur. 22. & ſeq.
Iudex, quam tulit de reo tabellam, reuocare non poteſt. 242
D. Iulius Laberium mimum equeſtri ordini reddidit. 210
Iulius Sabinus homo urbaniſſimus 278.
in periculis ſuis iocabatur etiam. 278
Iura quædam non ſcripta ſcriptis certiora. 69
Iuſiurandum mariti & vxoris. 139
Iuuenum corrupti mores deplanguntur. 55

L

Labienus homo mentis quam linguæ amarioris. 378
Labienus magnus orator quomodo declamauerit. 295
Labienus libris ſuis per inimicos combuſtis ſe viuum ſepulchro incluſit. 297
Labieni declamatio diſerta. 325. 326.
ſcripta qui comburenda cenſuit, eius viui ſcripta combuſta ſunt. 297
Laberius Pomponij vitium imitatus. 310
Laberij iocus in Cic. ib.
Lacon aridus & exſuccus declamator. 220
Laconis capti verba. 14
Lacones CCC. contra Xerxem miſſi deliberant de fuga. 11. & ſeqq.
Laconum educatio. 17.
Lacrima indiciũ inopta tæret. 429.
Lacrimæ nunquã opprimuntur imperio, ſed etiam irritantur. 381
Leſæ Reipub. ſit actio. 329. 447
Laqueus inciſus. 392.
Laſtenes Olynthum Philippo prodit. 335
Latina lingua facultatis non minus, licentię minus quam Græca habet. 328.
Latro Porcius declamatoriæ virtutis vnicũ exemplum. 240.
Latronis Porcij confuſio & ſolæciſmus. idid.
v. Porcij Latro.
Legis ſcriptum auguſtũ ineerpretatio diffuſſa. 274. 436.
Leges ad vindictam omnium iniuriarũ ſcriptæ ſunt. 376.
Lepidus declamator Neronis præceptor. 154.
Leonidæ ſententia. 16
Lesbocles vt filij mortẽ tulerit. 27
Liber ſeruuſue nemo natus. 230 419.
Liberi parentes alãt, aut vin-

vinciantur. 106. 211 344. 351. 415.
Libertinas uxores magnos viros duxiſſe. 230.
Liceat filium ex ancilla tollere.
Licentia maiore, quæ non videmus, agimus. 219
Ligarium apud Cæſarem defendit Cicero. 315.
T. Liu. candidiſſimus magnorum ingeniorum ſtimator. 38. *vituperat ſententiam Salluſtij è Thucydide translatam.* 253 *de oratoribus, qui verba antiqua & ſordida conſectantur, quid memoret.* 263. *de Ciceronis fuga ac morte naratio.* 36. 39.
Luculli auarorum. 261. 433
Lugens pauperis filius diuitem ſequens. 300 & ſeq.
Lunæ pro vicibus ſuis vis. 31. 23
Luxu. remedium, ætas 284.
Luxuria ingenijs nihil magis mortiferum. 55
Luxurioſus à ſodalibus excæcatus. 369.
Luxurioſi, pater, & filius. 171. 361

M

Magiſtratus de con feſſo ſumat ſupplicium. 422
L. Magius declamator, gener T. Liuij. 294
Magnitudo cuiuſque rei finita. ....
Maieſtatis læſæ accuſari qui poſſit. 258
Maleficij inſcripti ſit actio. 392
in Malis non fortuna, ſed cauſa ſpectanda. 248
Manlium in filium vltorem animaduertit. 317
Manlium impotentia, 261
Marcellus Marcius Uotieni amicus. 292
Marcellinus Eſerninus Pollonis diſcipulus. 378
M. Annæi Senecæ memoria ſtupenda. 53
M. Tullius, Ciceronis filius, nihil ex paterno ingenio præter vr-

vrbanitatem habuit. 48. Ceſtium flagris cecidit. ib.
Marilius rhetor. homo ſatis aridus. 61
Marius ſuæ claritatis auctor. 350. *Carthagine mendicans & imperans.* 64. *ſupra crepidinem iacens conſul.* 344
Marium in crepidine qui viderat in ſella figurauit. 202. *in carcere imperantem vidit Cimber.* 144
Mariti & vxoris iuſiurandum. 139
Mather noſti Leſta pro parte. 403
Mater cæca filium retinens. 211
Matrem adulteram interficere iuſſus filius, noluit. 90
Maximus Stertinus. 355
Medicus priuignus. 386
Medicus anaton. 448
Melæ laudatio & cohortatio. 123
Memoria in iuuene multo fidelior quam in ſene. 54
Memoria ſenilis marcet. 245
Memoria res ex omnibus partibus anim maxime delicata & fragilis. 53
Memoriæ admirandæ exempla. 53
Mendici debilitati. 319
Meneſtrati declamatoris ſententia corrupta. 9
Meretrix crudelem fecit prætorem. 257
Meſſala Coruinus de Deillio quid ſentiat. 7
Meſſallæ Gallio interrogandi conſuetudo, Numquid plena Deo. 13
Meſſalla exactiſſimi ingenij, Latini ſermonis obſeruator diligentiſſimus. 158
Metellus cæcatus. 382
Milthiades rhetor. 263
Miltiades Græciæ ſeruator & perſ. vindex Orietiſq; domitor. 249 *peculatus dānatus in carcere decedit.* 250. *vnus eius cenſus filius Cimon.* 248

Minerua Phidiæ opus. 331
Mintunenſis palus exulem Marium non exhauſit. 202
Miſeros quos facit fortuna, & ſuperſtitioſos facit. 522
Miſericordia venali nihil turpius. 391
Mithrid. parricida. 302
Mithridatem occidere Luculli centurio non potuit. 412
Moderatio inter ſecunda magna eſt pectoris. 4
Montanus Iulius comis & egregius poeta. 198
Montanus Votienſium homo rariſſimi, etſi non emendatiſſimi ingenij. 284. *ſententias ſuas repetendo corrumpit.* 285. *toto animo Scholaſticus.* 221. *à vin. apud Cæſarem accuſatus.* ib.
Montanum Scaurum ſolebat inter oratores Ouidium vocare. 286
Morum iuuentutis peſſima mutatio deſcribit. 55
de Moribus ſit actio. 189
Mori, naturæ finis, non pœna. 42
Mortis viæ variæ. 190
Mortem ſemper timere, crudelius eſt quam mori. 373
Mucius in hoſtilia arma ruens. 308
Multitudo ſemel mota modum non ſeruat. 377
Munerariorum mos. 378
Muſa rhetorica multum habuit ingenij, nihil cordis. 297. *eius ineptiæ.* ib.
Muſa notatur. 221

N

NAſo Arellij Fuſci auditor, Latronis admirater fuit. 142. *quales controuerſias declamarint.* 144. *non ignorauit vitia ſua in carminibus ſed amauit.* ibidem. *tres verſus tutos vo-*

voluit, quos amici togarum vt tolleret. 356
Natura rerum ſui iuris eſt. 164
Naturæ iura ſacra ſunt etiam apud piratas. 193
Naturam ſuam effugere difficile. 279
Neceſſitas eſt lex temporis. 385
Neceſſitas magnum humanæ infelicitatis patrocinium. 272
Negotiator peregrinus. 177. & ſeq.
Nepos ex meretrice ſuſceptus. 155. & ſeq.
Nicetes Plena Deô. 23
Nicetem diſcipuli audire contenti. 362
Nigri Brutidij & Syriaci contentio. 137
Nouorum cupiditas. 378
Nox ſceleri placet. 217
Noctes portas aperire in bello non liceat. 399

O

Occidere ſcelus eſt etiam vbi remedium eſt mori. 377
Oceanus rerum extremum. 3
Oceani deſcriptio, 3
de Oceano Phyſicorum dubitatio. 5
Officium alicui facere in officijs verſari. *quæ modum per iocum dicta.* 381
Olynthius pater reus concurſus. 375
Olynthius à pictore tortus. 447
Olynthij Athenienſibus fœdere iuncti. 334
Olynthus à Philippo victa. 376
Opera honeſta voluntas inchoat, occaſio perficit. 389
Oppius Flama Proconſul. 278
Optio mutanda rapt. conuicto. 239. & ſeqq. 420
Oraculum quid. 56
Orator Catoni quid. ib.
Orba poſt laqueum ſa-

ſacrilega. 422
Oſcus nihil ſine ſchem. dixit; ideò vrbane à Pacato, ſchem. ſalutatus fuit. 298
Otho Iunius Pater difficiles controuerſias belle ſolebat dicere. 136. *quatuor edidit libros colorum ſomnijs plenos. ib.* 355
Otho Iunius pater ex ſomniator totus erat. 237
Otreades. 18
Ouid. Naſo Latronis admirator. 356. *v. Naſo.*
Ouidius, quod bene ceſſit relinquere neſcit. 286

P

P*Acatus rhet. Oſchum ſchem. ſalutat.* 298
Pacta conuentaque legibus facta rara ſint. 334
Parendum non omnibus imperijs. 66
Parrhaſij Prometheus. 329. & ſeq.
Parricida æquis ſententijs abſolutus. 370
Parricidij damnatus alligans fratrem. 395
Parricidij pœna. 396
Paſſienus eloquentiſſimus & temporis ſui primus orator. 168
Paſſioni nomen in obſcænum mutatum à pacato rhetore. 298
Paſſioni dicendi facultas qualis. 366
Pater raptam continens. 372
Pater & filius luxurioſi. 171
Pater à ſepulcro à luxurioſo raptus. 381
Pater naufragus diuiti ſocer. 428
Patrem qui pulſauerit, ei manus præcidantur. 270
Patre exule filia rapta. 383
Patriciorum nobilitas vt propagata. 110
Partim maior frater diuidat, minus eligat. 403
Patrimonium cum filio tricenario pater diui-

diuidat. 370
Patronus operas remiſſas repetens. 390
Patruus abdicans. Cont. 1. p.62. & ſeq. 345
Pauperis filius lugens diuitem ſequent. 300.
Paupertas bonum ignotum. 129
Paupertas laudare facilius eſt quam ferre. 131.
Peculatus damnatus Miltiades. 247
Pecunia multorum malorum cauſa. 172
Peregrinus negotiator. 177
Perſica trophæa an tollenda, deliberatur. 26
Phidias Iouem fecit velut tonantem, licet non Viſum. 331
Phidias amiſſis mau. 423
Philipp. Olynth. captiuos vendit. 329
Piratæ tyrannicidam dimittunt. 351
Piratarum feritas & latrocinium. 78
Piratas non omnia vendere. 108
Platonis oratio pro Socrate, nec patrono, nec reo digna eſt. 365
Plena Deo. 23
Plotius primus omnium Latin. rhet. Rom. 123
Plures iudicio contendat. 307
Pollio Aſinius à Caluo liberatus circumuentione Clientum Catonis. 215
Pollio Aſinius, v. Aſinius Pollio.
Pompeius terrarum mariſque domitor Hortenſij ſe clientem confeſſus eſt. 414
Pompeius ſua virtute Magnus. 350
Pompeius contra piratas. 119
Cn. Pompeij adoleſcentis ſtultitia. 6.314
in Pompeium carmen compoſitum. 304
Pomponius Attellanarum ſcriptor. 210
Popilius Cic. interfector. 199
Popilius à paucis traditor Cic. interfect. 414
Populi Rom. maieſtatem

tem quinam lædat. 259.
Procell. Grammat. ſolæciſmi arguit Cornel. Seueri Carmen. 16.
Porcius latro quales dixerit colores. 299.
Porcius Latro Senecæ à pueritia ſodalis. 57. *laudatur.* ib. & ſeq. *neminem ſolebat audire declamantem, dicens ſe non magiſtrum, ſe exemplum eſſe.* 262.
Porcij Latronis virtutes lucubrandi, ſcribendi ac declamandi conſuetudo deſcripta. 57.58..59. *ſubtilitas.* 60 *ſententiæ tumidæ* 307. *diſcipuli contumeliæ cauſa auditores vocati.* 262.
Potamnon magnus declamator Militenis à funere filij declamauit. 17
Potētia nimia ſaluberrima breuitate conſtringitur. 240.
Poteſtatem, quæ magna eſt, breuem eſſe, vtile. 242.
Potio ex parti mortifera 404.
Præſtare quæ exegeris, lex eſt fortunæ. 64.
Prætor qua re maieſtatem violet. 261.
Pretoris maieſtas. 255.
Priami virgo. 21.
Priuignus ab auo raptus nouercæ. 279
Priuignus medicus 386
Prodition. ſit actio. 232.
Proditione hoſtem vinci noluit pop. Romano 390.
Prometheus Parr. 329. 447.
Promethei duo maxima munera. 330.335.
Publica fama vnius facto nunquam corrumpitur. 333.
Publij Minographi verſus aliquot. 210
Publij Scipionis genéroſa mors. 45.
Pudicæ elog. 177.362
Pudicitia deformium ſæpe non eſt animo. 134. 354. 355.
Pudicitiæ magnus fructus eſt, pudicam credi. 192
Pulcher Catonem furti accuſat. 304

Q

Qvi cæcum & concurſum fecerit, capitale ſit. 375
Quinctilianus declamator. 295.
Quinquennis teſtis, in procuratorem. 216. & ſeq. 416

R

Rabienus, *Labienus quare dictus.* 296
Rabies in mortem concitatiſſima. 287. 439
Rapta filia patre exule. 383.
Rapta Raptoris aut mortem aut indotas nuptias optet. 95. 420 372. 374. 349. 239.
Raptor duarum. 95. & ſeqq 349.
Raptor patrem ſuum non exorans. 145 & ſeqq. 337
Raptor niſi ſuum & raptæ patrem intra trigeſimum diem exorauerit pereat. ibid.
Raptus in veſte muliebri. 398
Reges vſu rerum diſpares. 5
Remed. quædam grauiora ipſi periculis ſunt. 406
Remedijs temerarijs graues morbi curantur. 387
Reip. læſæ ſit actio. 319
Reipublicæ læſæ quinam teneatur ſit. 323
Rempub. qui lædunt. 448
Res ſecundæ miræ ſunt vitijs obtinuit. 25 422
Rerum inſtabilitas. 7
Res tuas tibi habe. 6. 165
Romæ vrbis humile initium. 102
Romanos ad ſeruilem dilectum Cannenſis pugna compulit. 167
Romulus non tantam vrbem fecit, quantam Cicero ſeruauit. 202.

Sabinus Clodius declamator. 270. 434.
Sacerdos integerſit. 382.
Sacerdos caſta è caſtis, pura è puris ſit. 63. 346.
Sacerdos proſtituta. 73. 346.
Sacerdoti honor exhiberi quinam ſolitus. 409.
Sacerdoti ſumma reuerentia exhibita. 75. 78
Sacratiſſima duo inter homines, hoſpitium & affinitas. 429
Sacrilegus bonum exitum non facit. 425.
Sacrilego præcidantur manus. ib.
Saguntini patres occiderunt fame compulſi. 272. 436.
Salaputium diſertum. 215.
Salluſtij orat in honorem hiſtoriar. leguntur. 349.
Saturnius Furius maius nomen in foro, quam in declam. habuit. 231.
Scæuola Mucius. 426.
Scaurus qualis declamator. 295
Scaurus de Montana. 286. 439
Scauri orationes ſeptem ſenatus conſulto combuſtæ. 295.
Scelere abſtinere non eſt beneficium. 166. 228.
Scelera quoque, quamuis citra exitum ſubſederunt, puniuntur. 389.
Sceleribus magnis iura naturæ intereunt. 106.
Schemata non decoris cauſa inuenta, ſed ſubſidij. 62.
Schila quaſi ludus. 367.
Scholaſtica ſtudio leuiter tractata delectant, contrectata faſtidio ſunt. 294
Scholaſtica morbus. 221
Scipio Æmilianus in bello Numantino dux neceſſario electus. 119.
Scipio Gracchi inimicus &

& tamen poſtea ſocer. 394. victus vocem victoris emiſit. 30.
Scipionum & Æmiliorum familias adoptio miſcuit. 130
Secundis rebus modis imponendus. 7
Senator poſt lxv. annum in cur. venire non cogitur nec vetatur. 116.353
Seneſio ingenij confuſi ac turbulenti. 18. non niſi grandia habere voluit ideo Grandio dictus. 18
Senianus à Seneca deriſus. 394
Sententiarum alienarum copilatores notati. 335
Sepultu. viol. fit actio. 385
Sepul. nat. om. dedit. 426
Seruatus à filio. 371
Seruatus contra ſeruatorem ne quam habeat actionem. ib.
Seruos in humilitate nominis. virtutibus clarus. 101
Seruos rex fuit. 230
Serui liberiue nomine fortuna impoſuit. 230
Seruo filiam qui iunxit dementiæ accuſatur. 417
Seruo natus rex. 367
Seruitutis finis vocatur iniuria. 138
Seuer. Caſſ. numquam ſine commentar. dixit. 365
Seueri Caſſ. orat qualis. 363. ſtatura vox, ingenium, exercitatio eiuſmodi. 364 declamat. & earum compoſitio. 368
Sextilium Henam poetam Ciceronis encomium recitaturum Pollio Aſinius fugit. 41
Silentium videtur confeſſio. 309. & ſeq.
Silo Pompeius rhet. homo qui iudicio cenſebatur. 262. de eo iudic. Seneca. 366
Similitudo ſemper citra veritatem eſt. 55
Sparſus homo inter

Scho-

Scholaſt. ſanus, inter ſanos Scholaſticus. 112
Sparſus quomodo dixerit. 298
Sparta armis inclyta. 13
Spartæ nulli muri. 12 *muri arma.* 13
Spes eſt vlt. aduerſarum rerum ſolatium. 392
Stultitia diligenti nihil inamabilius. 221
Subtilitas maximum vitium, nimis ſe oſtendere. 61
Summa incremento locum non relinquunt. 4
Syllanaciu ſang. ſitis. 30
Syriacus Vallius homo diſertus. 137
Syriacus Vallius vrbane à Iul. Sabino exceptus. 277
Syriaci & Brutidij contentio. 137

T

TArp. ſaxide ſeri. 86 *Taygetus mons.* 13
Ter fortis. 114. & ſeqq. 352
Teſtimonium falſum qui dixerit, vinciatur apud eum, in quem dixit. 395
Teſtis quinquennio in procuratorem. 216. & ſeqq.
Teſtis grauior ſolet eſſe, qui à reo ſurgit. 273
Tetracolon primum quorum. 299
Thebæ ſacris inclita. 13
Theod. Syria. præce. 138
Thermopilæ. 13. 14
Theſes ante Ciceronem dici ſolitæ
Thuſcus hiſt. fatuus. 20
Timagenes acillæ linguæ homo & nimis liber 356 *interdicta ſibi Cæſ domo Auguſti hiſtorias combuſſit.* ib.
Torta à tiranno pro marito. 161
Tortus ſeruus Cat coſcium furti dixit. 289
Tractationis malæ ſit actio. 394

Tre-

Trecenti ab Imperatore non recepti. 399
Tribu. poteſt. P. R. plus quam ſe voluit. 377
Triptolemus. 330
Triumphalis ſenex Aſinius Pollio. 378
Trezenij. 12
Troia furto capta. 339
Troianus Rex. 238
Turdus inter infames maxime & inuiſos homines. 278
Turrini Clodij laus. 299
Tyrannus poſt abolitionem candidatus. 400
Tyrannicida à pirati dimiſſus. 105
Tirannicida & adultor tyranni. 389
Tyrannicidæ præmium detur. ib.

U

Vatinius reus in media Calui actione iudices compellat. 214
Uenefica torqueatur, donec conſcios indicet. 286
Veneficij ſit actio. 404
Venenum habere ſcelus eſt. 377
Venenum habuit Demoſthenes, & Mithridætes. 414
Venenum terens ter abdicatus. 206. & ſeqq. 414
Venenum datum filio furenti. 374
Veneno hoſtem vinci voluit pop. Rom. 390
Veneno extincta fæmina. 404
Veſtalis verſus. 409
Vim in iudicio qui fecerit capite puniatur. 406. per Vim metumque geſta irrita ſunto. 265
de Ui ſit actio. 438
Uinic ſum Ouid amator. 328
Vinicius exactiſſimi vir ingenij. 221
L. Uinic nemo ciuis Roman in agendis cauſis præſentius habuit ingenium. 170
Uir fortis non cedens forti patri. 442
Vir fortis, quod præmium volet, optet. ib
Uirgil. felicitas ingenij in orat. ſoluta reliquit. 365

Virgo à pir. capt. 73
Uirtus loquax. 309
Virtus perfecta mortalium contigit nulli. 40
Virtus ſæpe honorata eſt etiam vbi eam fefellit exitus. 389
Uirtuti optimus finis eſt antequam deficias, deſinere. 116
Uita non qualibet mercede reditur. 46
Vitæ in finem naſcentibus ſtatuta dies. 12
Uitij nemo expers. 156
Vitiæ nemo, quæ odit, imitatur 173. non coercet qui prouocat. ib.
Vitia quidem ſua & intelligant & amant. 290
Vitia ſua excuſare omnes malunt quam effugere. 184
Uitiorum muliebrium fundamentum, auaritia. 181
Uitij obtentui ſunt res ſecundæ. 253
Viuimus incertæ ſortis. 25
Vrbanitatis Iulij Sabini exempla. 270
Vultus repugnanti animi index. 429
Uxor beata malum inſolens. 103
Uxor ob maritum ſe præcipitans. 139
Vxor cum viro mori cupiens. 404.
Vxor torta à tyranno pro marito. 161 359
in vxore ducenda quænam ſpectanda? 102.
Uxores diuites ſeruitutem exigunt. ibid.
Vxorum fidarum exempla. 315.
Uxorum quarundam in maritos amor. 140.

X

Xerxe minante ſe rediturum niſi trophea tollantur, ob id Athenienſes deliberant. 26. & ſeqq.

Z

Zeuxis vuæ pictæ aues aduolant. 338

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

[illegible] Google